Tehnoredactare redacţională: Vasile CIUCĂ
Tehnoredactare computerizată: Constantin NIŢĂ

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
VINEA, ION
Opere / Ion Vinea. - Bucureşti: Editura Minerva, 1984 •
voi. - (Scriitori români)
Voi. 5: Publicistică. - Bucureşti: Fundaţia Naţională pentru Ştiinţă şi Artă. - 2003. - ISBN 973-85611-2-4

I. Zaharia-Filipaş, Elena (ed.)

821.135.1-821

ION VINEA

O P E R E

V

PUBLICISTICA

Ediţie critică, note şi variante
de
ELENA ZAHARIA-FILIPAŞ

FUNDAŢIA NAŢIONALĂ PENTRU ŞTIINŢA ŞI ARTA
ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ISTORIE ŞI TEORIE LITERARĂ „G. CĂLINESCU"
Bucureşti • 2003

Redactor: MIHAI DASCĂLU

Cartea a apărut cu sprijinul
MINISTERULUI CULTURII ŞI AL CULTELOR.

ISBN 973-85611-2-4

NOTĂ ASUPRA VOLUMULUI V

Volumul de faţă din ***Opere*** de Ion Vinea continuă editarea publicisticii scriitorului, în ordinea cronologică a apariţiei articolelor în periodice. El cuprinde perioada 1920-1924, segmentată convenţional în succesiunea textelor, adică răspunzând exclusiv unor cerinţe de ordin editorial (menţionăm că volumul anterior a cuprins prima etapă a publicisticii lui Vinea, şi anume anii 1913-1919).

Sunt incluse în ediţie articole pe teme social-politice, cronici literare şi dramatice, recenzii, eseuri, pamflete, note mai ample etc, publicate în ***Chemarea, Adevărul, Luptătorul, Facla, Cuvântul liber.*** în acest interval, în anul 192.", Vinea editează revista ***Contimporanul,*** unde publică şi o serie de cronici sau note de artă plastică, precum şi programe-manifest ale mişcării de avangardă. întrucât revista ***Contimporanul*** îşi întinde apariţia pe o perioadă de un deceniu, până în 1932, activitatea publicistică a lui Vinea din paginile ei va intra şi în sumarul volumelor următoare.

Câteva articole au fost republicate de autor, după un timp, într-un alt periodic, cu titlu schimbat şi cu unele modificări in text. Am considerat aceste reluări ca variante ale textului iniţial, reproducându-le în note şi făcând menţiune asupra titlurilor lor în subsolul paginii.

Dacă un articol sau o notă au apărut fără titlu, i-am atribuit, convenţional, un titlu pe care l-am pus între paranteze drepte.

în stabilirea textului am urmat normele filologice consacrate de practica editorială, păstrând acele forme morfologice sau fonetice care indică o realitate lingvistică diferită de cea actuală. Am păstrat grafia unor neologisme care la data respectivă nu erau adaptate la sistemul ortografiei româneşti ***(elocuent, biurocrat, aquatic, şeling, clownesc, comerciu, pedicur),*** precum şi grafia cu ***h*** iniţial ***(hermetic, histerie, hereditate).*** Am menţinut dubletele de tipul: ***corupţie - conrupfie, complect - complet, politicieni - politiciani, statuie - statuă, aci-aici,*** ca şi unele forme particulare care se repetă în textele lui Vinea: ***dezmetic*** (bezmetic), ***vegheză*** (lampă de noapte, veioză), ***rizic (risc), falş.***

în privința punctuației, am respectat voința autorului, intervenind numai in cazurile unde era strict necesar pentru a evita o neclaritate sau a finaliza o intenție, în special în folosirea virgulelor.

Am corectat greşelile de tipar evidente, dar nu şi unele greşeli specifice autorului (folosirea articolului posesiv a şi a prenumelui de întărire ***însăşi*** generalizat, forma de infinitiv ***a seri,*** acordul gramatical prin atracție). Am tradus în subsol cuvintele şi expresiile străine mai puțin cunoscute. Câteva cuvinte rămase neidentificate ori sensuri neclare au fost semnalate în text prin [?] sau [!].

Textele cuprinse în acest volum au fost semnate cu pseudonime sau inițiale, pe care le menționăm mai jos: Ion Vinea, I. Vinea, Iova, I. Iova, I. V., I. Vn., Vn., V., Junius, Aladin, Aid.

E.Z.-F.

PUBLICISTICA (1920-1924)

Chemarea (1920)
Adevărul (1920-1921)
Adevărul literar şi artistic (1921)
Luptătorul (1921-1922)
Flacăra (1922)
Contimporanul (1922-1923-1924)
Facla (1923)
Cuvântul liber (1924)

1920

MIROS DE PULBERE

Sub liniştea aparentă care înconjură ultimele zile de activitate parlamentară se arată simptome curioase. Este încărcată. Liniştea este înşelătoare....

Zilele de felul acestora sunt cele mai prielnice pentru uneltiri interesate. La adăpostul indiferenţei obşteşti, cugetele rele îşi fac cu abilitate „combinaţiile", şi cine ar putea crede că aceste cugete ne lipsesc.

Terenul politic pe care ne aflăm este absolut nesigur. Soarta guvernului, destul de instabilă chiar în faţa Parlamentului, pare a fi periclitată din afară. Greşala acelora care au lăsat sau au silit pe generalul Averescu să plece din minister se răzbună cu o ironie amară. Căci duşmanii ireductibili ai guvernului **io** pregătesc să utilizeze în favoarea lor atitudinea şi resentimentele generalului.

Situaţia e bizară. S-ar crede, după judecata oamenilor cinstiţi, că în forma de astăzi guvernul este consolidat, că, adică, poate cu succes să păşească spre cele mai îndrăzneţe şi radicale reforme. S-ar putea, de asemenea, crede că intrarea - aşa de frumoasă prin rezultatele obţinute în două zile - a dr.-ului Lupu constituie o reală garanţie pentru democratismul guvernului şi că, în fine, munca poate începe fără piedici serioase.

Puteam chiar noi - cari n-am intrat şi nu suntem prietenii acestui Parlament, însă numai pentru motivul că vedem în el o necompletă şi neexactă reprezentare a curentelor de opinii din popor şi cari, în consecinţă, n-am putea admite o dizolvare făcută pentru a nesocoti şi mai mult acele opinii şi pentru a falsifica şi mai mult alegerile - să credem că energia guvernanţilor va reuşi să călăuzească într-o direcţie folositoare şi stabilă amalgamul de tendinţe neclarificate care,constituie caracterul dominant al Parlamentului. Dacă acesta, în ciuda pesimistelor noastre prevederi, ar fi reuşit să lucreze, şi să lucreze bine, eram cei mai dispuşi să-i acordăm creditul şi aprobarea noastră.

Aşa putea fi! Dar liberalii, înghiontiţi în colţul ruşinii şi excluşi pentru totdeauna de la voluptăţile puterii, liberalii aceştia cari ieri încă susţineau cu argumente furnizate de jurisconsulţi emeriţi legalitatea Camerei lor şi chiar facultatea lor de a modifica ***Constituţia*** şi cari erau cei mai dispuşi să lucreze în sânul lor, găsesc astăzi mai practic să-i întoarcă spatele, să uneltească în contra lui şi să pregătească în mod foarte ascuns şi cu infinite precauţiuni răsturnarea odiosului Bloc şi a guvernului său.

îi vedem la treabă. Dispreţuind ruşinea, neglijând orice scrupul, uitând insultele aruncate până acum câteva zile, se adresează generalului Averescu, căutând colaborarea lui pentru dizolvarea Parlamentului şi pentru formarea unui guvern mai mult sau mai puţin „paravan" şi pentru cartelarea în alegeri cu Liga Poporului. Nu ne interesează ce răspunde generalul, cu el ne vom răfui, de va fi nevoie, şi vom şti să luăm înapoi cu dobândă încrederea ce i-am dat-o, în cazul nefericit că teama noastră s-ar confirma.

Pe liberali însă îi cunoaştem deja. Ştim că pentru desfrânata lor poftă de viaţă - căci ce e viaţa politică a acestor juisori decât o goană după mijloacele cari permit satisfacerea tuturor capriciilor? - nu există obstacole. Ştim că în faţa interesului lor care astăzi se cheamă: dizolvarea Parlamentului, spargerea Blocului, salvarea partidului, orice argument de ordin patriotic dispare. Patriotismul liberal merge numai până la porţile clubului şi ale Băncii Româneşti.

Şi atunci când îi vedem apropiindu-se de idolul poporului nostru (din nenorocire orb) şi când ştim că ţin în mână armata, care este totuşi a ţării, ne cuprinde o grijă vagă, dar chinuitoare. Şi avem impresia că bate un vânt de incendiu. în clipe ca acestea, străjerii trebuie să vegheze la locurile lor.

MERCENARII ANTANTEI

Călăii omenirii şi casapii cari au organizat războiul civil în Rusia se găsesc în faţa formidabilei opoziţii muncitoreşti din propriile lor ţări şi în faţa unor strălucite victorii bolşeviste. Căci, după ce şi-a pierdut Omskul, capitala provizorie a ţarismului, generalul Kolceâk, arhanghelul reacţiunii, s-a văzut rând pe rând înfundat şi desfundat în Urali şi răzbit până dincolo de cele mai strategice poziţiuni ale sale. în momentul acesta, voluntarii cari transportau în Rusia cătuşele, spânzurătorile şi ghilotinele capitalismului se retrag spre îngheţatele ţărmuri ale lacului Baikal. Iar tocmai din cealaltă parte, din colţul opus al ţării incendiate de „petrolorii" burgheziei, vine ştirea că Judenici, generalul care se apropiase de Petrograd, şi-a părăsit învinsa oştire în lagărele din Estonia şi a plecat să se repauzeze la Paris de ostenelile campaniei de iarnă. Simultan, victoriosul Denikin, cu toate ajutoarele în material trimise de d. Brâtianu din depozitele Moldovei, a evacuat Kievul sub îndoitul asalt al gărzilor roşii, precum şi al trupelor naţionale ucrainiene. Armatele Republicii Revoluţionare Ruse se apropie biruitor de grânarul Volgei de jos şi de Odessa, pe care în curând o vor fi recucerit.

După mai mult de doi ani de foamete, revolte, dezorganizare, complot şi asediu pus la cale de Antantă, după doi ani de ***blocus*** şi după expediţia pur antantistă din Murmania şi după războaiele cu statele baltice, cu Finlanda, cu debarcarea franco-grecească de la Odessa, cu incursiunile româneşti la Razdelnaja, cu hărţuielile sângeroase ale lui Petliura, cu atacurile Poloniei, cu intrigile Germaniei, cu răscoalele căzăceşti, după miliardele cht-iuite de Antantă, după atâtea crâncene sforţări ale capitalismului îngrozit, Republica Socialistă Rusească învinge, triumfă. Opera înfăptuită de guvernul Sovietului, opera de organizare şi de prefacere lăuntrică, de apărare şi de ofensivă în afară, de pace şi de război totodată, se aseamănă şi egalează în măreţie pe aceea a revoluţionarilor din 1793. Ceea ce gândeşte astăzi despre ei întreaga omenire vor gândi mâine cu toţii despre oamenii revoluţiei ruse. Şi după cum teroarea şi marea teroare din Franţa, cu episodurile ei de silnicie şi de crimă, sunt detalii cari se pierd în imensul monument al prefacerii săvârşite în penultimul secol, tot astfel ceea ce este adevărat din excesele cari se impută conducătorilor ruşi n-au nici o însemnătate în formidabila zvârcolire a omenirii de a face un pas înainte. De acesta singur se va ţine seama.

Până atunci, reacţionarii Europei se agită, uneltesc, încearcă. Şi ne-a fost dat să auzim cuvintele lui Clemenceau numărând în faţa Parlamentului francez popoarele, adică guvernele, pe cari se sprijină şi speră să le asmuţă asupra revoluţiei ruse. Printre acele guverne se află şi guvernul român. De bună-seamă, bătrânul domn s-a gândit la Brătianu sau la Take Ionescu atunci când a crezut că, în schimbul avantajelor pe cari ni le-ar acorda, s-ar găsi în ţară la noi un minister

şi un Parlament pentru a mobiliza şi a merge pe stepele Rusiei, în slujba intereselor străine. Ce suflet de mercenari trebuie să ne atribuie politicienii Antantei burgheze şi ce suflet de negocianţi trebuie ei înşişi să aibă pentru a-şi închipui ca se poate prostitua un întreg popor, într-un venal acces de rasism războinic, ca să accepte a-şi vărsa din nou sângele în Nistru, în Nipru, luptând în contra cauzei sărăcimii şi a popoarelor mici. Clemenceau, Lloyd George şi ceilalţi comparşi din Conferinţă n-au oare destule colonii, destui negrii, destule piei roşii, destui australieni, zuluşi, somali, malgaşi, papuaşi şi polinezieni, spre a înjgheba dinei batalioane de trimis, în sunetele ***Marseillezei,*** să combată barbaria socialismului, n-au oare suficiente ţinuturi cu turme umane pentru a ne scuti de cinstea de a cugeta la existenţa noastră de popor român; cu Brătienii şi Mare Cartier, pe aceste ţărmuri ale răsăritului roşu? Ceva totuşi s-a schimbat în vechea Românie, de câteva săptămâni încoace, pentru a mai putea fi mobilizaţi şi expediaţi spre abator în schimbul valutei, în schimbul mărfurilor, împrumuturilor eventuale şi-al eventualului inutil consimţământ apusean în privinţa unirii cu Basarabia.

|N NOAPTEA LUMINILOR ÎNŞELATE

Anul ăsta copiii, îngeri adevăraţi cari vor plimba pe uliţă solie mincinoasă, sunt mai puţini, mai goi şi mai bolnavi. De-atâtea vreme, în acelaşi ajun de mare şi deşartă zi, ei plimbă lumina săracă a şase raze de hârtie pe sub ferestrei^ ostile ale celor ce tot nu înţeleg. Şi, din an în an, colindătorii s-au împuţinat, cântecele; lor s-au întristat, hainele li,s-au trenţuit şi, în noapte&de veselie, convoiul lor mereu reînnoit şi-a purtat pe bolovani paşii osândiţi, şi-aîntins cerşind mâinile îngheţate pe la uşi. Era un pâlc de suflete gonite şi neiertate care de-a lungul vremilor creştineşti şi-a închinat sufletul sub blestem,, şi-a pierdut argintul din glas, flacăra din ochi şi a gârbovit sub strana purtată, pe încetul, ca o cruce.,Pentru că, decând ne aducem aminte, copiii purtători de lumină veche şi de poveşti neuitate sunt aceiaşi ca în seara dintâi. Pentru că steaua blândă care le-a fost încredinţat! seamănă, în icoana ei naiv plăsmuită, cu steaua primei amintiri,, cu stelele; ppate, apărute,ţn-noaptea la fel aşteptată şi

sărbătorită, şi aprinsă în ceasurile celui mai lung întuneric dintr-un an. Pentru că toţi cei ce umblă în umbre şi-şi suspină vântului cântecul sunt Ia fel în faţa ochilor ce privesc din sărbătoarea lămpilor şi nu disting că cei de afară, porniţi din bordeiele de acum o mie nouă sute de ani să ducă văpaia, ca o floare mare, pe la toate sufletele, pentru milă şi iubire, pentru ca răul din inimi ca un sloi să se topească, sunt astăzi obosiţi, flămânzi şi învinşi; că nu mai pot ţine în mâna lor cerşindâ strălucirile în care s-a închipuit speranţa şi nici nu poate suna în cuvântul lor rugător vestea minunată a mântuirii; că în zadar bat trupurile lor mici în poarta grea a celor ce clădesc palate mereu noi alături de bordeiele vechi, străvechi, din cari au plecat copiii ce rătăcesc şi pier, sunt acum nouăsprezece veacuri. Nu se văd plăpândele licăriri de hârtie prin geamurile largi şi înflăcărate cari sfidează nemernic bezna. Nici melodia colindelor nu pătrunde în auzul celor ce şi-au astupat urechile, ca nimic să nu turbure plăcerea festinului.

Misiunea copiilor a sfârşit în moarte prin foame şi chin, întocmai ca şi cruciada celor cincizeci de mii pe cari aceeaşi iluzie şi greşală i-a semănat pe drumurile Ierusalimului. De acum, stele şi cântece trebuie să se stingă. Pentru ochii orbi şi urechile surde izbucnesc roşii incendiile şi zguduitoare exploziile, iar simbolul credinţei celei noi e în paza mâinilor de voinic.

ÎN AŞTEPTARE

Fâlfâirea roşie de la Nistru a înspăimântat cirezile reacţionarilor noştri. Pe moşia pe care s-au obişnuit să o pască în linişte, sub blânda supraveghere a sceptrului ciobănesc, rândurile lor s-au strâns şi cornutele frunţi s-au aplecat într-un gest de comună apărare. Aceeaşi primejdie îi ameninţă pe toţi rumegătorii, atât de infatigabili, ai avutului public şi ai comorilor ţării. E vorba, de acum, să fie scoşi, laolaltă, şi fără milă, dintr-o viaţă de plăceri stoarsă din chinurile altora şi, dimpreună, regi, ciocoi şi dumnezei - aceştia reprezentaţi prin popi-deputaţi şi popi simpli - îşi uită urile, pizmele, certurile de până ieri şi se strâng într-o frăţească unire. Generalul Averescu, cel dintâi, iartă Brătienilor insultele, injuriile, calomniile zvârlite lui şi le mai iartă şi tot răul pe care l-au făcut aceştia ţării.

Take lonescu, marele nedreptăţit, privighetoarea răguşită a istoriei româneşti, absolvă pe temutul său rival, Marghiloman, de toate trădările de care l-a învinuit şi consimte - ce minune! - să şadă pe aceeaşi bancă ministerială cu dânsul. Cât priveşte pe Brătieni, se ştie că aceşti oameni cari au năruit ţara, au jefuit-o, au îngropat-o şi au înfometat-o, n-au avut niciodată altceva în vedere decât interesele superioare ale naţiunii. Ei ar reveni la guvern cu plăcere şi asta ar însemna un sacrificiu în plus din parte-le. Rămân ardelenii, cari încă n-au realizat reformele agrare peste munţi; şi rămân eternii miniştri ai Bucovinei şi Basarabiei, sărmane victime jertfite pe banca ministerială şi torturate de anume reminiscenţe de pe timpul revoluţiei kerenskiene: Republica Moldovenească, Sfatul ţării etc. Toată această lume burgheză îşi şterge buzele de unsoarea ospeţiilor de până azi, pentru a schimba o pură sărutare de unire în faţa duşmanului comun: Socialismul. Mâine, cetăţeni, va suna goama să vă cheme pe colinele Nistrului şi de-a lungul Danubiului, la lupte, la încercări, la mizerii şi morminte noi, pentru ca toţi cei ce şi-au dat până azi «osteneala să vă guverneze şi să vă fure să se bucure fnai departe de această linişte prielnică şi îmbelşugată cu de toate.

Vi se pare un vis urât, o năprasnică năzărire a frigurilor spaniole, o lugubră halucinaţie după cinci ani de suferinţe - nu-i aşa? - să mai auziţi tresărind goarna, să mai vedeţi palpitând steaguri, să mai simţiţi cutremurul pământului sub roţile tunului! Fu şi praf de puşcă şi sânge, în locul aburului ieşind din brazdă şi în locul danţului de aur al spicelor. Şi totuşi, oligarhia împăcată, unită, purificată de apropierea incendiară a primejdiei, vă pregăteşte tuturor celor ce nu sunteţi nici proprietari de uzine, nici de latifundii, nici de imobile, aceeaşi soartă cântată de poeţi: „moartea în război e mult frumoasă, / moartea vitează noi o primim". Mâine, un motiv meschin, născocit sau real, un şuierat de glonţ, un zbor de aeroplan străin le va oferi pretextul să strige că sfintele noastre graniţi au fost călcate. în acest sfârşit şi în acest început de an, însă, un chip de omenire a murit şi un altul îşi ia întrupare în cadrul imens al vieţii. Zadarnice sunt uneltirile, sforţările, crimele unor clase degenerate, căci e neîndoios că istoria nu se poate opri la Nistru.

Pe aici au trecut odinioară, fără a fi stăvilite, rasele noi care au regenerat popoarele albe şi neamul românesc totuşi a dăinuit. Pe aci va trece duhul cel ne-u al vremii năvălitoare şi el va preface lumile şi pe urma lui poporul românesc va rămâne ca întotdeauna.

BUNICA

La concertul de duminică, Regina, însoţită de două din fiicele sale, şi-a făcut apariţia în loja domnească sclipitoare şi radioasă ca un juvaer de preţ şi veselă - mai veselă decât oricând. Sănătoasa tinereţe a principeselor regale rămânea în umbră alături de invincibila frumuseţe a preaaugustei lor mame, splendidă ca în zilele când a venit în ţară, fermecătoare ca Ia banchetul din iarna trecută a d-lui Clemenceau când, cu un atât de lăudabil zel patriotic, această admirabilă reprezentantă a sexului slab lupta pentru cucerirea diplomatică a Banatului.

Electrizat de incontestabila eleganţă ce emana din regeasca apariţie, publicul i-a făcut o caldă, deşi mută, ovaţiune. Surâzătoare, stăpâna de ieri şi de azi a României Mari mulţumea la balustrada lojei.

Şi cum stătea aşa, din guri naive picurau cuvintele: „Ce tânără e!" Şi în adevăr, nimeni n-ar fi crezut că aceea, asupra căreia durerile şi grijile unei repetate maternităţi trecuseră fără urmă, devenise de câteva zile bunică.

Regina venea voioasă pentru a împrăştia toate bănuielile şi pentru a dovedi că nu-i lipseşte seninătatea sufletească cu care se poate asculta muzica. Prezenţa ei la concert indica că nici o altă ocupaţie mai urgentă şi mai necesară n-o reţinea aiurea. Şi desigur că, în împrejurări normale, lucrul nu putea să formeze obiectul scrisului nostru. Nu intră în atribuţiile presei să controleze în ce mod îşi întrebuinţează monarhii timpul, iar cetăţenii nu pot decât să fie satisfăcuţi când regii se îndeletnicesc cu ocupaţii inocente şi nepolitice.

Ca oameni însă, ca simpli oameni, atitudinea Reginei ne-a surprins. Pentru că ne întrebăm dacă n-ar fi fost mai frumos, mai logic şi în orice caz mai omenos ca blânda protectoare a răniţilor să-şi petreacă orele libere aiurea, unde prezenţa ei ar fi simţită ca o mângâiere şi ca o strălucită dovadă de bunătate: lângă leagănul nepotului ei.

Ar fi putut atunci Regina să-şi dea seama de cruzimea ordinului de sechestrare a fiului primogenit şi ar fi revenit desigur asupra nemiloasei hotărâri. Şi poate că un gest instinctiv al nevinovatului bastard ar fi reuşit la căpătâiul său să provoace singura soluţie admisibilă şi omenească a incidentului dinastic: binecuvântarea bunicilor regali.

Tovarăşii de la ***Socialismul*** afirmă că dr.-ul Lupu este un „burghez" fiindcă, deşi de convingeri socialiste, d-sa nu este înscris în Partidul Socialist.

Credeau că denumirea de burghez sau de proletar corespunde unei situaţii economice în societate, indiferent de costumul, cravata sau diplomele insului.

Noul fel de a defini al confraţilor noştri aparţine însă unui sistem de acţiune şi polemică ce se defineşte şi el, fără sofistică şi devieri, politicianism. Doctrina socialistă nu poate fi monopolizată de câţiva oameni cari se erijează în clerici intoleranţi ai unei noi religii. Cine adoptă părerile lui Marx şi luptă pas cu pas pentru realizarea şi răspândirea lor, e tot atât de socialist ca şi cei înscrişi şi catalogaţi şi trecuţi pe cotoarele cu recipise ale partidului. Dacă o deosebire se poate face în sens de „mai socialist" şi „mai puţin socialist", arunci ar trebui considerată acţiunea cuiva numai din punctul de vedere al utilităţii şi al serviciilor aduse. Cutezăm a crede că prin ridicarea stării de asediu şi a cenzurii, d-rul Lupu a servit socialismul, liber de acum a se deda operei sale de propagandă, tot cât şi o manifestaţie de stradă întreruptă de gloanţe şi bântuită de şarje.

Un singur om nu poate realiza pe deplin şi dintr-o dată programul socialist, şi dacă e o erezie de a-i refuza sprijinul, e un păcat a-l învinui şi ataca în plină şi sinceră muncă de îndeplinire a părţii din idealurile visate.

Dacă nu poţi face dintr-un gest tot binele pe care-1 cere şi-1 merită omenirea suferindă, e oare în această neputinţă un motiv de a împiedica şi batjocori pe cel ce caută să aline cât de cât?

Auzim de pe acum bătaia ceasului care va chema, pe mâine, Partidul Socialist la putere. Fi-va acest eveniment pentru noi, cari ştim că nu se realizează subit fericirea promisă şi dorită, pentru noi cari vom sta neclintiţi la postul nostru de control, fi-va oare un prilej de a spune preoţimii socialiste că şi-a renegat şi denaturat crezul? N-am fi atunci suspecţi de rea-credinţă şi de gelozie, şi n-am fi cumva pe drept învinuiţi că încercăm a ne însuşi înţelegerea perfectă a unei doctrine dimpreună cu simpatia încrezătoare a unei clase?

Am scăpat de anul groazei şi al masacrului nu numai pentru România, ci pentru întreaga Europă. A fost ca un vis rău de care ne dezleagă începutul mult mai roz al anului ce purcede la drum.

Putred de la început, el şi-a împrăştiat miasmele fetide de-a lungul celor douăsprezece luni de zvârcoliri nerodhice.

Pornise cu făgăduieli nemărginite şi având asupra sa o sarcină din cele mai uşoare. De ce? Pentru că venea după patru şi jumătate ani de ură, patimă şi întunecime. Desenatorii îl simbolizează sub chipul convenţional al înfrăţirii, al luminii şi mai ales al ***păcii.*** Al păcii, 1919 n-a fost. Mai puţin încă decât funestul 1914 şi decât blocul îndoliat al celor trei ani următori înecaţi în sângele omenirii albe. An al războiului, ca şi celelalte, el n-a fost în stare sâ ţin! nici una din promisiunile sale, pentru ca astăzi să se strecoare pe sub pragul amintirilor noastre ca un Criminal descoperit. A fost înşelător şi fals, chiar şi pentru naivii care în prima clipă au crezut în el. Şi-a fost şters ca o monedă calpă.

Va trece în istorie? în istoria triumfală a capitalismului antantist i se rezervă desigur un loc însemnat r-u slove de aur, ca în letopiseţul hiperbolicului nostru naţionalism. Dar legea perfidă a relativităţii, care până acum a răsturnat atâtea din valorile consacrate, îl va cufunda în neantul nefiinţei de îndată ce 1920, anul triumfurilor proletare, îşi va fi dat roadele. în aşteptarea lor putem să-i cântăm prohodul.

Primii paşi au stat sub, zodia Wilson, tot aşa precum cele ce încep vor sta sub zodia Lenin. Iar sfârşitul, lamentabilul sfârşit, şi-a depănat neputinţa sub auspiciile peritoare ale bătrânului Clemenceau. Wilson i-a fost zodia fatală. Păşind pe pământul Europei ca primul preşedinte ale Statelor Unite, cel ce venea în această calitate de peste ocean, Wilson, a adus împreună cu bagajul celor 14 puncte, atât de frumoase de la distanţă, toţi germenii încurcăturilor următoare.

A imprimat pecetea lui acelei conferinţe jalnice care se intitulează Congresul de la Paris şi care într-un an n-a fost în stare să dea mai mult decât litera îngustă a trei tratate scelerate.

Ce a fost pe lângă acestea? O serie de greve înăbuşite de călcâiele militariste: greva cărbunarilor din Anglia, greva metalurgică din America, greva de la 21 junie din Italia şi uriaşa manifestaţie de la 1 ,Mai. . . .

O succesiune de revoluţii sugrumate de avalanşa de armamente pregătite pentru război: revoluţia spartakistă din Bavaria, regimul celor 133 de zile din Ungaria, mişcările de la Milano şi Bologna, insurecţiile de la Barcelona, comploturile sinfainiste din Irlanda, răzbunate toate de strălucita campanie a comisarului Troţki. Iar în mahalalele Europei, 1919 n-a fost în stare să aducă decât doliul, foametea şi deznădejdea: Viena operetelor şi a fastului habsburgic, Viena congresului de la 1814, transformată în cimitirul mai multor milioane de oameni.

Pentru rest, un faliment al producţiei, un naufragiu al valutelor. Acesta a fost 1919!

Ba uitasem: a fost anul alianţelor, anul conciliabulelor secrete şi al aventurilor lui D'Annunzio şi von Goltz.

Mai mult [nu] am putea spune.

Dar pentru România? Anul ***meeting-ului*** de la Alba-lulia, al decretelor lui Ion I. C. Brătianu sau al Parlamentului de la Ateneu! Pentru România, 1919 a însemnat scăderea leului de la 90 de centime la 20 de bani francezi, pe care ni-i vesteşte radiograma de azi. în cursul acesta de 20 de bani se rezumă toată valoarea istorică a operei săvârşite de politicienii burgheziei române.

îr- lumina acestor consideraţii, a regreta sfârşitul lui, ar însemna să comitem un sacrilegiu.

„O ANUMITĂ PRESA"

Nu e vorba de ***Viitorul*** şi de ***Independenţa,*** după cum cu atât mai puţin e vorba de ***Chemarea.*** Căci cine citeşte în foaia noastră expresia prea întrebuinţată şi atotdispreţuitoare „o anumită presă", trebuie să se gândească neapărat la foile liberale şi burgheze, la ziarele adversare nouă. Inevitabil însă, acelaşi cuvânt ne designează şi ne evocă pe noi, atunci când l-aţi găsi repetat, eternizat, pisălogit în coloanele ***Viitorului.*** Dar îl veţi întâlni în toate zilele şi în toate gazetele. Superb şi delicat dispreţ, când a fost rostit odată, de mult, în franţuzeşte, ***une certainepresse;*** astăzi, mulţumită înaltei stime pe care ***Românimea*** o păstrează ***Independenţei,*** şi ***Independenţa Epocii*** şi ***îndreptării*** şi altor jurnale burgheze, s-a transformat de acum într-o injurie anodină şi pipernicită din vocabularul polemicilor politice. în cafenele, în cluburi, în Parlament, rataţii, politicienii, miniştrii vorbesc cu o ironie gratuită despre această anumită presă, despre presa adversară şi incomodă micilor lor personalităţi, micilor lor interese. Aşa că, astăzi, citind maculatura cotidiană, ne-am pomenit că toată presa a devenit „anumită" - fiindcă fiecare ziar are un concurent şi un adversar şi fiecare absolvent al claselor primare citeşte o gazetă care şi detestă mai multe altele care sunt „anumite".

VICTOR EFTIMIU: „CORABIA CU PITICI"

D-l Victor Eftimiu se întoarce către începuturile-i literare. Ultima sa carte e o culegere de poveşti şi basme. Cuprinsul lor în parte îl cunoaştem: sunt toate minunile desfăşurate cu molcom ton de descântece, de oboseală şi de evocare, ascultării noastre de copii creduli. Şi azi, basmele ne plac. Le recitim, sub formă de roman, căci în această literatură evoluată, problemul •_ acelaşi şi datele sunt la fel. Dar literatura noastră e mai puţin frumoasă. Feţi-Frumoşii ei sunt despodobiţi, zmeii sunt anemiaţi; Cosânzenele apar nevrozate; nevoia, grija, soarta, întâmplările norocoase şi cele rele, intervin fără simplitatea pe care le-o împrumută întruchiparea lor în fiinţe simbolice: Muma pădurii, scorpia, zânele. în roman, legile fizice şi toate constrângerile naturii nu sunt niciodată înfrânte şi deznodămintele se supun logicei de care fantezia basmelor îşi bate joc cu încântare. Adorabilă simetrie şi ordine în acel desfrâu al imaginaţiei: binele, în accepţiunea lui obişnuită şi fără de nici o răstălmăcire, triumfă totdeauna asupra răului şi vedem neîncetat tinereţea şi dreptatea biruind, cu binevoitorul concurs al unui popor de genii blânde şi al unui nesfârşit şir de întâmplări uşurătoare, biruind toate împotrivirile rele ale destinului. îndrăgostiţii se căsătoresc, după o sumă de încercări peripeţioase, în larma veselă a unei nunţi colosale, din preajma unui palat în care se acumulează toate splendorile visate în bordeie. Lipsesc de aici complicaţiile psihologice, mărunte sau subtile. Literatul zilei intervine, când transcrie basme, pentru a completa şi ultima lipsă. E de bănuit că d-l Victor Eftimiu s-a dedat acestui joc, folositor şi permis, atunci când e realizat cu talent, şi a modificat sau a

închipuit pe,de-a-ntregul basmul ***Alina Unda.*** Fără titlurile de împărat, voievod, domniţă, ale eroilor povestirii, şi fără alte denumiri caracteristice, ***Alina Unda*** ar putea fi subiectul unei nuvele moderne.

Un domn oarecare, bunăoară un conte, ucide pe amantul soţiei sale, surprinsă în flagrant delict; apoi îndepărtează pe copilul său de trei ani, martor nevinovat al scenei de dragoste şi martor îngrozit al scenei de omor. Despărţită de puiul său, condamnată să trăiască lângă soţul care i-a omorât iubitul, mama şi adultera persistă în purtarea-i nevinovată, din spirit de răzbunare, din senzualitate şi pesemne şi din prea mare tristeţă, îşi înşeală durerea şi soţul, până ce acesta îi pregăteşte cu abilitate moartea.

Supravieţuitor şi stăpân al unei averi imense, bătrânul conte caută un fiu adoptiv, pentru administrarea şi moştenirea domeniilor vaste şi avuţiilor formidabile ale blazonului său. îl găseşte. E un tânăr modest, dar aprig şi deştept. Tot atunci se întoarce la casa părintească, venind de la pensionul de călugăriţe şi de la mătuşa bigotă din provincie, fetiţa îndepărtată la vârsta de trei ani şi care e acum înaltă şi frumoasă şi seamănă turburător cu mama cea pedepsită, senzuală şi păcătoasă, cu mama adusă, pe vremuri, din străini şi căsătorită fără voia ei. Şi fata îi seamănă în gesturi şi parcă ***>j*** n apucături. E în veşnic flirt cu musafirii mândri ai strălucitoarelor sale saloane. La fel, şi ea se bucură de o trecere miraculoasă şi fatală. Iubire, deci, cu fratele adoptiv. Cerere în căsătorie. Dar bătrânul, prevenit de faptele mamei şi de asemănarea variat-turburătoare a fiicei, refuză consimţământul său unei uniri necesarmente nefericite. El ignoră astfel legi fiziologice, legi atavice şi o mulţime de realităţi mulţumită cărora fiica trebuia să se deosebească profund de mamă. Fiica nu e o transplantată din ţări străine, cum era mamă-sa. Pe urmă ea este şi copilul bătrânului conte. Şi, în sfârşit, ea a fost sever educată de austera mătuşă din provincie. Şi, în afară de asta, ea nu făcea o căsătorie de convenienţă, ci una din dragoste: îşi cerea alesul. Printr-un refuz brutal şi motivat greşit, nebunul bătrân, care mai opunea şi dezamăgirile şi plictiseala sa de viaţă credinţei în fericire a tinerilor, şi-a osândit copiii la o separaţie chinuitoare împotriva căreia aceştia luptă cu un succes demn de finele unui basm. Totuşi, subiectul e al unei nuvele pe care ar putea-o scrie, cu un lux de amănunte delicatisime şi de pedantlâcuri psiho-fiziologice, contemporanul şi specialistul Paul Bourget. Dar Victor Eftimiu a scris un basm românesc, ***Alina Linda.***

Sunt însă în volumul de faţă poveşti nealterate nici de ironia pe are o întrebuinţează unii autori în reluarea motivelor legendare, nici de adăogiri în text, nici de lărgirea şi clarificarea, obişnuită de alţii, sensului „filozofic" al unui basm. ***D-*** Victor Eftimiu vine cu un clar şi liric stil poetic în ajutorul străvechilor versiuni. D-sa nu are nimic din Ispirescu sau din Creangă. Totuşi, niciodată nu părăseşte linia simplă a expunerii pentru a urma şerpuiturile imaginaţiei sale servită de un verbiaj abundent. ***Corabia cu pitici*** cheamă atenţia tuturor, fie copii, fie copii-bătrâni, şi nu oboseşte pe nimeni şi desfată sigur şi întotdeauna. Prima poveste ne pare cu desăvârşire străină de repertoriul popular românesc. Caracterul ei creştin, ortodox, tendinţa, cadrul acţiunii ne duce cu mult mai la sudul păgânei Dunăre. ***Corabia cu piticit*** un basm cules de aiurea, dacă nu e p'e de-a-ntregul construit din închipuirea fecundă a d,-luj Victor Eftimiu: în câteva linii finale, d-sa ne descrie foarte yizua], mişcat şi sobru, tempesta în care a fost trăsnit Satan, căpitanul corăbiei cu piticii iertaţi de Dumnezeu şi redeveniţi îngeri: _ ,

„Iar marea-se răsUcea, trosnea, pleznea, crăpa, şe spinteca...

Şi, deodată, o lumină mare în creştetul cerului. Lumina albăstrie peste toată marea şi-i dezveli chinurile neruşinate. Se văzu şi vâlrnăşeala norilor, ca nişte uriaşi beţi c: se uitau pe brânci şi râdeau. Apoi, nu.se mai văzu nimic." . „. ,

,. -Frumoasă şi puternică'e ***Povestea Katalinei,*** măritată de fratele său Pop-Nicola după un tovarăş „închinat Profetului cu steagul verde". D-l Eftimiu a dat acestui basm epirot sau macedonean caracterul de intoleranţă şi de vrăjmăşie ctmoscut populaţiilor Creştine de acolo faţă de cei de altă lege. Un cântec popular, plin de ură religioasă, e citat în versuri traduse, la începutul acestei poveşti', categoric deosebitắde mitologia noastră pitorească şi barbară, dar dezbărata de prejudecăţi şi de fanatism. Neajunsurile şi sfârşitul unui mare neam domnesc şi preoţesc din răsărit, din pricina unei alianţe cu un nobil mahomedan, interesează şi prin psihologia aspră "pe care o dezvăluie şi prin efectul fără greş al episodului macabru ce ni se descrie: ademenirea Katalinei din locuinţa soţului de cătfe însuşi Pop-Nicola, fratele care o măritase şi apoi murise fără a'dobândi însă liniştea meritată a morţilor. Scena e arătată concis şi fărâirucuri literare,. •. . ... „ . >, • ' '

Volumulpupţinde.şialte-basme şi-povestiri cu Păt-Frurnbt cel trufaş, înzorzonat şi prost, şi admirat ca un cocoş; ***Tinerele Jara***

bătrâneţe şi viaţă fără de moarte, poate cel mai frumos basm românesc, e reluat de povestitor şi precizat în tâlcul său cu multă scrupulozitate. Culegerea de faţă a fost publicată mai întâi în franţuzeşte, în Elveţia, şi credem că acesta e un bine făcut de d-l Eftimiu ţării sale în timpul când se zvonea, de către prietenii săi literari, că o defăimează.

CONTRAZICERI PARLAMENTARE

Penibile în şedinţele Camerei sunt mai ales incoerenţele repetate ale deputaţilor din Blocul parlamentar. Profanul care asistă pentru prima dată la dezbateri se poate întreba, cu drept cuvânt, dacă are în faţă o asociaţie gregară, ascultătoare la ordinele şi semnalele sacrosantului preşedinte sau - aşa cum ar trebui să fie - o alcătuire pe temeiul unor simple puncte de tactică a mai multor grupări cu programe şi convingeri bine definite şi distincte.

Aşa-zisul „Bloc" nu poate, în adevăr, aibă de scop şi de rezultat să anihileze nota specifică a fiecărui partid constituent. Căci „Blocul" nu e sinonim cu fuziunea. Motivul care a dus la formarea lui şi care singur îi prelungeşte existenţa a fost nevoia de a crea o majoritate parlamentară din care să alcătuiască un guvern, iar, de altă parte, de a stabili un front unic împotriva puternicii fracţiuni liberale. Nimic din discuţiile care au avut loc atunci şi din programul care s-a stabilit ulterior nu lăsa să se întrevadă că „Blocul" va fi un partid cu vederi unitare şi cu scopuri politice identice. Ar fi fost o absurditate să se fiarbă în aceeaşi oală opozanţii basarabeni cu aleşii Consiliului dirigent sau cu ţărăniştii. N-ar fi putut din aceasta să iasă decât un amalgam monstruos şi neviabil.

Credeam până mai ieri că aceste elementare adevăruri sunt clarificate în mintea fiecăruia dintre aleşii cari constituiesc Blocul. Din dezbateri, însă, reiese contrariul. Fracţiunile majoritare se cred obligate a renunţa la orice când chestiuni cari le ating direct sunt aduse în discuţie. Ţărăniştii nu reacţionează din frică de a nu atinge susceptibilităţi ardelene, şi vice-versa. Iar basarabenii sunt şi mai dezorientaţi.

Două sau trei pilde luate cu totul la întâmplare din bogata succesiune de contraziceri vor ilustra afirmaţiile. în şedinţa de miercuri vorbea d. Vlad, pentru a pronunţa, Ia un moment dat, antrenat de focul verbului: „Contest dreptul de grevă al funcţionarilor şi al muncitorilor".

Era mai mult decât un paradox, era o enormitate ieşită din gura unui ministru. Ei bine, Blocul care elaborase proiectul de lege pentru mărirea lefurilor judecătoreşti, proiect care sancţiona rezultatele grevei din luna noiembrie, Blocul care aprobase întrebarea d-lui Cuza, a aplaudat cu frenezie exclamaţia sălbatică a ministrului de Finanţe.

în privinţa ardelenilor, nu putea fi surprindere, dar cu atât mai mare trebuia să fie mirarea faţă de aplauzele ţărăniştilor. Partidul Ţărănesc este un partid radical. Este, afară de Partidul Socialist, cel mai înaintat partid din România. Programul pe care 1-a votat comitetul de delegaţi la întrunirea de la hotel „Astoria", şi pe care îl admitem în mai multe din punctele sale, menţionează precis apărarea drepturilor muncitorului şi lasă să se întrevadă o colaborare posibilă. \^^Or, prietenii muncitorimii de la oraşe şi cu atât mai mult ***ţăranii,*** ***[^K.*** care ştiu ce va să zică a munci, dar care, din fericire pentru ei, au v") alte mijloace pentru a-şi realiza revendicările, nu pot să nege dreptul la grevă fără a-şi dezminţi programul propriu.

O altă contrazicere tot atât de curioasă am avut în aceeaşi şedinţă. Deputatul basarabean Cazacliu făcu un aspru rechizitoriu în contra abuzurilor săvârşite de administraţia de peste Prut. Afirmaţiile erau grave şi impresionante, şi Camera asculta cu îngrijorare. La sfârşit ea aplaudă sincera expunere a basarabeanului. După cât ştim noi, cine aplaudă este gata să-şi însuşească părerile oratorului şi să tragă consecinţele cari se impun. Deputaţii de astăzi, însă, aplaudă şi apoi trag consecinţe cu totul opuse. Aplauzele adresate basarabeanului însemnau dezavuarea guvernului de peste Prut, adică blamarea satrapului Inculeţ. Dacă acele aplauze ar fi fost sincere, un vot de încredere provocat pe chestia interpelării ar fi trebuit să pună în minoritate pe ministrul delegat de la Chişinău. în loc de aceasta, Camera a trecut asupra interpelării pe care ***o*** aplaudase cu seninătatea insensibilă unui hipopotam. Jar ministrul Inculeţ a avut prilejul să surâdă înţelegător din loja în care tocmai intrase.

Anomaliile de felul acestora sunt cotidiene. Să fie la mijloc derutarea sau lipsa de experienţă? Nu, pur şi simplu.imhedJitatea,.

KOLOSVÂR

Iată un termen geografic care dispare astăzi cu ajutorul câtorva toasturi ardente. Şi am dori, dacă se poate, ca el să dispară şi din jargonul întrebuinţat în familie de d-l ministru Cicio Pop.

Este una din cele mai importante înmormântări la care asistă trimişii Europei civilizate, dar este în acelaşi timp cea mai formidabilă mistificare politico-culturală.

Ceremonia care se desfăşoară astăzi între zidurile seculare ale capitalei ardelene este de o nemaivăzută artificialitate. A trebuit trei trenuri speciale şi o reclamă mercantilă pentru a aduce la solemnitate un public românesc şi vor trebui înşirate pe străzi toate regimentele garnizoanei spre a ascunde feţele sumbre ale cetăţenilor adunaţi la spatele cordoanelor.

Balele mieroase ale redactorilor de la ***Patria*** se vor aşterne pe coloane festive şi discursuri pompoase, al căror conţinut am putea de pe acum să-l redăm: vor preamări vrednicia neamului care are o astfel de Universitate. Va vorbi Regele, va vorbi primul-ministru, vor vorbi rectorii celor patru universităţi ale României Mari, vor vorbi profesorii străini, vor vorbi studenţii. Va fi un delir intelectual, şi civilizaţia română înghesuită de veacuri la gurile Dunării va putea, în fine, să-şi lărgească sfera de acţiune.

Dar, vai, din toate cuvântările va lipsi un adevăr - singurul. Vor spune oratorii ceea ce au avut în gând organizatorii festivităţii. Vor spune că inaugurarea Universităţii din Cluj este asemănătoare cu aceea a vechii universităţi din Strasbourg şi profesorii străini vor confirma analogia. Vor arăta că ziua de azi nu ne aduce decât recâştigarea unui drept pierdut şi răsplata unei munci depuse. Şi totuşi comparaţia este falsă.

La Strasbourg se inaugura deunăzi o instituţie foarte veche care, deşi întemeiată prin muncă germană şi dătătoare de glorii eterne culturii germane, a fost odată franceză. O parte din clădiri şi laboratoare fuseseră clădite de francezi. Profesorii francezi împărtăşiseră de pe catedre luminile minţii lor, şi o puternică tradiţie franceză se înrădăcinase acolo. Francezii intrau ca vechi stăpâni în ***alma mater*** de la Strasbourg, iar dascălii cari se suiau pe catedre reaprindeau o torţă care fusese numai vremelnic stinsă. Ceremonia era legitimă, impunătoare. Nimic factice, nimic improvizat. Totul decurgea în mod natural. Era o reînviere! Se moştenea şi acolo, e drept, o bună parte din roadele muncii răbdătoare şi trainice a germanilor, dar proporţia era cu totul alta.

Aşa este oare cu Clujul? Avem noi alt merit decât de a fi izgonit milităreşte pe unii din cei mai iluştri savanţi ai Europei şi de a fi numit prin decret câţiva tineri şi simpatici înlocuitori? Oare aula în care se va ţine festivitatea nu va purta pe toţi pereţii glorificarea istoriei maghiare? Oare sălile pe care se vor plimbainvitaţii nu vor răsuna încă de ecourile cursurilor de odinioară? Oare fiecare lucru nu va păstra încă întipărirea mâinilor maghiare care l-au produs, care l-au aşezat în acel loc? Unde va fi autorul teşit dintr-:0 minte românească? Va avea cineva modestia să recunoască acest fapt? Va deschide cineva ochii străinilor asupra adevărului?

Şi, dacă este aşa, care mai este rostul serbărilor? Când pui stăpânire pe un lucru la crearea căruia n-ai contribuit.cu nimic, ***chiar dacă eşti în drept s-o faci,*** mai ai oare motive ca să te făleşti? Şi, dacă o faci totuşi, nu denotă aceasta o trufie cel puţin egală cu a neamului izgonit? • .

Dar se va spune: serbarea de astăzi este un simbol. Ea înseamnă cucerirea spirituală a Ardealului, după cucerirea materială de ieri. Este tot atât de fals. Cucerirea culturală nu se face prin banchete şi discursuri. Ea va veni, dacă va veni, de-abia de acum înainte, iar sărbătorirea ei anticipată n-ar putea duce decât la decepţii.

Şi chiar dacă n-ar fi aşa, solemnitatea e greşită.,..Ea se petrece într-un mediu care nu poate fi prefăcut. S-a ales Clujul care mai este încă un oraş cu desăvârşire maghiar. Oricare oraş ar fi fost mai indicat pentru celebrarea Unirii. Trimişij străini ar putea pleca foarte puţin convinşi de dreptatea şi de meritul nostru.

Dar, în fine, „Universitatea Daciei Superioare" a luat fiinţă, cu toate greşelile şi cu toată jignirea brutală a populaţiei ungare. Promisiunile sunt mari şi frumoase. Va putea însă ca să fie o continuare a Academiei de la Kolosvâr? Sperăm! Dar modul în care s-au făcut numirile nu ne dă prea multă încredere.

MOTRU, SOCIALIST!

încă o metamorfoză: d. Rădulescu-Motru, care şi-a terminat plimbarea prin toate partidele burgheze, se îndreaptă, cu hotărâre în pas, spre socialism. Autor al piesei ***Păr de lup,*** o dată Cu apropierea

primăverei, d-sa năpârleşte din nou de culoare politică şi îşi ascunde învechitu-i nărav sub o blană de un roşu incendiar. într-o foaie săptămânală dirijată de d-sa, şi în care nu de mult a insultat, cu ferocitate, muncitorimea, face să i se adreseze o propunere de a lua iniţiativa formării şi conducerii unui grup intelectual socialist, „Clarte..." Foarte emoţionat de măguliri aduse prin propriul său ziar, d. Motru îi răspunde, printre nazuri încântătoare, că e gata să primească adeziunile ce vor veni şi, prompt în a se transforma, marghilomanistul de ieri, îşi începu manifestul cu „Iubiţi tovarăşi!" Ce va zice însă d. Marghiloman, „şeful", de această renegare şi infidelitate, a noului „tovarăş" care, în elanurile sale intelectuale, trece de la conservatorism la revoluţionarism cu atâta pruncească ingenuitate? Ce va face fostul său „şef, d. Take Ionescu, cel care 1-a văzut părăsind takismul antantofil şi rătăcindu-se în ţarcul d-lui Marghiloman, în momentul când invazia nemţească părea să se eternizeze în ţară? Ce vor zice „intelectualii" solicitaţi să dea buzna la carnavalul politic şi să se înşire la ***cotillion***[1]-ul pe care-1 conduce d. Motru, coafat, deocamdată, cu tichiuţă roşie? Fi-vor ispitiţi de atâta eroism în faţa ridicolului? îi cheamă oare cu o voce atât de irezistibilă oportunismul scandalos de cinic şi tribulaţiunile politicianului-filosof şi filosofului-politician, care cd. Motru? Până vom cunoaşte atitudinea intelectualilor înghesuiţi de manifestele d-lui Profesor nu e inutil să ne întrebăm dacă socialismul „clarist" al acestuia nu e o prelungire la codiţa „progresistă" a partidului conservator condus de d. Marghiloman. Căci, la urma urmei, se poate să nu fie vorba decât de o trădare simulată şi convenită. Poate că d. Motru nu şi-a schimbat părul: şi-a pus perucă.

S-AU ÎNŢELES!

Oligarhii au căzut de acord. Gluma cu Blocul parlamentar durează supărător; Parlamentul trăieşte ca un organism bolnav, ţintuit în scaun de paralizie, dar trăieşte. D-lui Take Ionescu i s-a urât să târcolească Ateneul, cu şapca trasă pe ochi, ca un individ care-şi aşteaptă rândul la poarta casei publice; d-lui Averescu îi e lehamite

[1] *Cotillion* (franc.) - dans de salon.

să-şi mai zornăie pintenii pe trotuar departe de încăperea unde e cald şi maşină de bucate. Iar d-l Ion Brătianu s-a plictisit ducând curteneşte Puterea, care de data asta s-a dovedit o târfă nu tocmai coruptibilă şi simţitoare la graţiile şi avuţia pretendenţilor. Dispreţuiţii, deci, s-au întovărăşit să încerce o răpire romantică, b escaladare peripeţioasă care să le asigure posesiunea multdoritei şi preainfidelei care i-a deprins un sfert de veac cu sfânta împărtăşanie a moralei ei.

Cei trei tovarăşi din trecut şi-au scos mâinile din buzunare ca să opereze şi altfel. Se vor înţelege mai târziu.

Au să reintre în imoralitatea obişnuită: d-l Brătianu mai mult ca orice amant oficial. Ceilalţi pe apucate. în orice caz> Vaida, Blocul şi toată „mitocănimea", care a înconjurat cu vigoarea ei pe „Multpoftită", va fi înlăturat iremediabil. Oligarhia îşi recâştigă drepturile decenare şi porcoasa gospodărie renaşte din scrumul acestei revolîiţiuni mic-burgheze, care, dacă n-a satisfăcut toate clasele sociale şi n-a suprimat exploatarea muncitorimii din sate şi oraşe, a gonit totuşi pe boierii vicioşi şi sifilizaţi din culcuşul dulce al Puterii şi a împiedicat exercitarea instinctelor slăbite şi triviale.

REPEDE!

în ţara milionarilor îmbogăţiţi din speculă, din patriotism şi samsarlâc, un minister şi o primărie vor înceta curând plata salariilor. Jaful şi dezorganizarea unei guvernări brătieniste de aproape şapte ani, nepăsarea măreaţă şi lenea murdară şi cea mai ruşinoasă neputinţă a diverselor formaţiuni ministeriale prezidate de d-l Ionel Brătianu ne-au împins până aci, puţin după eschivarea lor laşă din capul dezastrului. Publicul şi funcţionarii impresionaţi sau loviţi de această situaţie să fie calmi şi să nu uite cine sunt vinovaţii, cine sunt organizatorii dezorganizării. Guvernul actual a luat în mână frâne putrede. Trebuie susţinut în încercarea lui de a cârpi ceea ce e peticit şi de a înlocui ceea ce e furat. Nimeni, desigur, nu va fi lipsit de mânia şi luciditatea necesară pentru a respinge cu sarcasm pretenţiile liberalilor şi ale vechii oligarhii de a: relua puterea şi a prelungi agonia trândavă a unui organism social descompus.

Dar pentru această fermă armonie dintre guvern şi ţară, declaraţiile din Parlament şi artificialul văzduh de libertate ce s-a creat de la o vreme prin semirmăsuri.sunt insuficiente. Guvernul, timid şi

bine intenționat, trebuie să caute în conștiința lui temeritatea și energia de a vroi ceea ce vrea, de a începe atacul tuturor bestiilor oligarhice cari înăbușe cu dimensiunile lor întunecate și greoaie orizontul acestui popor. Legile de realcătuire și de refacere să fie aduse degrabă în discuție. Impozitele asupra capitalului și asupra profiturilor să izbească drept și greu, în această țară de milionari în care funcționarii nu mai primesc leafă și populația nu mai are pâine. Și mai înainte de orice, situația externă cere grabnice limpeziri. Suntem în război între Brătianu și Rusia. Armatele roșii își plimbă victoria în toate direcțiile. Fără preget, acest guvern mic-burghez și democratic să așeze pacea la toate granițele noastre, cari nu vor fi călcate câtă vreme familia blestemată a tuturor poftelor și râvnelor și vanităților nu se va cocoța iarăși în cârca poporului român.

Dar pentru asta o măsură se impune, urgentă, inexorabilă: demobilizarea totală, mijloc de îmbogățire prin economia ce rezultă din el, izvor de îmbelșugări prin brațele ce le înapoiază pământului și uzinei, garanție de liniște și libertate pentru guvern și pentru toți: căci se va înlătura putința teroarei militare la care brătieniștii vor recurge, fără ezitare, ca să-și apere suprema citadelă, citadelă care trebuie neapărat prăbușită: ***Banca Națională.***

SALUTUL UNEI PLANETE

O emoție mai mult: Marconi spune că semnalele confuze și netălmăcite întâmplate la stațiile de radiografie, cu o persistență care durează de ani și ani, sosesc de pe tărâmuri străine sferei noastre atât de relativ imensă. E prilejul unei amețitoare înălțări ale preocupărilor pământești absorbite în zilnicul nevoilor de tot felul. Să fie o farsă simplă și genială a inventatorului, care încearcă, de milă, să aline sufletele noastre prin atracția Supranaturalului? (Punem în acest cuvânt toată smerenia pe care o merită). O planetă neștiută, ființele ei, prin golurile surde cari ne despart, trimit semnale. Năzuințele lor flutură în haos înspre noi. E o stea, undeva, ca o lacrimă pe chipul imens al cerului, și ne vrea! Asta frânge cadrele preocupărilor noastre naționale, spulberă gândul grevelor, salariilor și mizeriile terestrului nostru răgaz. Mistică și nădăjduitoare își ridică omenirea privirile suferinde înspre bobul de foc de pe boltă. Și învățații își urcă în munți uneltele de privit, de ascultat și de pipăit necunoscutul, pentru a se apropia în mintea lor cu o treaptă infinit meschină de misterul rece al zodiilor. Astrologii moderni făuresc mai departe iluzia pentru copiii numeroși ai durerii: premiu îmbelșugat cui are să comunice cu orice planetă afară de Marte. Căci cu Marte - glumește spre încredințare lumea - s-a mai „vorbit".

Societatea astronomică nu dorește un salut prea lesne realizabil, așa că cei ce ar stabili semnalizări extraplanetare ar avea de luptat nu numai cu invidia confraților, dar [și] cu îndărătnicia maltezilor cari s-ar obosi neapărat să-i răspundă. Căci oricât de titanic s-ar strădui câștigătorul premiului, el nu-i va putea înlătura din calea eterată a mijloacelor sale de corespondență.

Vom asista, prin urmare, la nazurile acestui oropsit pământean: față de curtenirile unei lumi splendid izolate. Și pe urmă? Cere^-vom oare înțelepciunii acelor minți soluția nefericirilor noastre și răspunsul întrebărilor nedezlegate?

Sperăm noi mai mult în el decât el în noi! Nu vom avea catastrofala surpriză de a constata că suntem cele mai înțelepte viețuitoare din universul pipernicit - cu toată vechimea venerabilă ce se atribuie altor stele?

Trăiți, deci, numai de curiozitate.

CĂLUȘUL BASARABIEI

Spectacolul era curios, dar real. Deputatul Vasile Stroiescu citea expunerea situației din Basarabia, desfășurând firul ororilor fără de nume și fără de număr săvârșite sub guvernarea liberală: cenzură și stare de asediu; suprimări de ziare, bătăi, rechiziții, execuții, crime; o dezordine haotică și o lipsă cumplită a celor trebuincioase; stoluri de jandarmi, de funcționari și de aventurieri ai Vechiului Regat bântuind ptovinciâNistrului.

Și atunci d-l Iorga» țâșnind de pe fotoliul prezidențial, dădu glas enervării surde ce cuprinsese Parlamentul: îi era „totalmente" imposibil să mai asculte adevărul. Băncile liberale, numai băncile liberale, au aplaudat și-au susținut geStul de silnicie a! președintelui care, în cele din urmă, a luat interpelatorului cuvântul și a suspendat ședința. • ^-•

Cu abţinerea şireatâ, nemernică şi laşă a Blocului - care păstra tăcerea -, cu aprobarea zgomotoasă a patrioticului grup liberal, s-a săvârşit această stâlcire a adevărului, spre bucuria celor ce au instalat în Basarabia regimul atât de cunoscut, spre desfătarea naţionalelor simţuri ale d-lui lorga şi spre marea liniştire a guvernului.

Un Daniil Ciugureanu şi un Inculeţ au răspuns unei comunicări incomplete cu insulte bine aplaudate de liberali.

Şi deoarece naţionaliştii, ţărăniştii şi socialiştii tăceau, liberalii singuri apărau şi salvau guvernul.

îl apărau, căci comunicarea d-lui Stroiescu lovea punctul de îmbinare al intereselor vechii oligarhii cu ale neooligarhiei ce se desemnează. Liberalii îşi apărau trecutul, reprezentat în acest guvern prin ministrul Inculeţ. Inculeţul acesta este linia minunată ce însemnează despotismul fostelor guvernări oligarhice cu democraţia spălăcită şi şovăielnică a guvernului actual. Inculeţul trebuie izgonit şi procedeele sale trebuie părăsite pentru ca promiscuitatea, care a luat naştere în Cameră între cele două regimuri, să fie sigur şi pe deplin stârpită. Să treacă guvernul de o parte sau de alta a baricadei; să-şi definească predilecţia pe care o are pentru una din cele două luntre aflătoare pe apele politicii noastre interne, pentru a nu risca nă-şi bălăcească acrobaticu-i trup printr-o cădere. E intolerabil să dăinuiască starea de asediu şi cenzura în provinciile alipite, pe când Vechiul Regat trăieşte cu iluzia libertăţii. E tot aşa de intolerabil ca ***suspendarea*** stării de asediu să nu se transforme grabnic în restabilirea deplină a garanţiilor constituţionale, acum când avem un parlament pe cale de a desfiinţa jandarmeria. Guvernele au destule mijloace de a abuza de puterea ce li s-a încredinţat (tot aşa cum o Cameră poate lua cu forţa cuvântul unui deputat care nu minte), pentru a se mai putea teme de reîntronarea libertăţilor şi de o ieşire din incoerenţă.

GUVERNUL FRICII
Proprietarii şi toporul

Guvernul oligarhic de ieri se temea de un lucru: de revoluţie, de democraţie. Guvernul gt/on-democratic de azi tremură ca o salcie bătută de toate vânturile. O apostrofa a liberalilor îl intimidează; o incantadă a nedisciplinatului domn lorga îl bagă în răcori; un glas de pe banca socialistă îl îngălbeneşte, iar răţoiala unui militar de la Marele Cartier îi face părul măciucă. în consecinţă, cei şapte, opt sau zece miniştri ai cabinetului fac impresia unui şir de saltimbanci păşind pe o sârmă şi pipăind, cu mâinile întinse deasupra abisului ce se cască de o parte şi de alta, un echilibru instabil şi capricios. Cu fiecare şedinţă parlamentară, baraca ambulantă a trupei ministeriale scârţâie din osiile-i vechi, se zdruncină pe arcurile-i obosite. Miniştri rostesc discursuri cari, ca şi poemele lui Mallarme, trebuie să aibă întreite sau împătrite înţelesuri, pentru ca toată lumea să fie satisfăcută. Şi, cu o cheltuială de o jumătate de milion pe zi, Parlamentul se mulţumeşte să amuze publicul din tribune, atât de solicitat şi de matineurile altor companii dramatice. Deci, pacea cu Rusia n-a fost încheiată; posesiunea teritoriilor de peste Prut nu ne-a fost chezăşuită; bugetul n-a fost alcătuit; noile impozite n-au fost aduse; din programul Blocului nu s-a realizat încă nimic şi de pragul falimentului nu ne-am depărtat cu un centimetru; sub arme aşteaptă sute de mii de oameni; Regele continuă să facă politică de partid; ameninţarea decretelor-legi atârnă mereu deasupra noastră, căci aceste Camere ieşite din vot universal şi acest guvern de emanaţie parlamentară n-a luat nici o măsură de garantare a libertăţii şi a controlului naţional: nu suntem la adăpostul loviturilor de stat ale Majestăţii Sale. S-ar părea că guvernul are o singură preocupare: să dureze, să dureze şi atât, în virtutea unor obscure şi neînţelese legi de mecanică politică. Căci până astăzi încă n-am asistat a îndeplinirea unui singur act de guvernământ franc şi dintr-o bucată. Pus în faţa problemelor zilei, guvernul le pipăie, le dezmiardă, tremură şi suspină ca un seminarist timid alături de o femeie pătimaşă. Să nu ne mirăm, deci, când, printr-o intervertire a ordinii naturale, „problemele" singure vor purcede la fapte.

Sub un guvern şovăitor şi fricos, proprietarii se adună să-şi discute interesele.

Există o boală de ochi care se cheamă daltonism şi face ca suferindul să nu vadă culoarea roşie. Oameni aşezaţi, proprietarii nu văd nici ei roşul care* din toate părţile, inundă cercurile imense. Altfel nu s-ar fi adunat să-şi proclame dreptul de a trăi din trândăvie şi exploatare, iar cel mai idiot dintre dânşii n-ar fi prevenit pe chiriaşi că îi va izbi cu „toporul în cap". Dacă lucrurile vor ajunge la „topor", domnule idiot, fi sigur că toporul chiriaşilor, toporul celor mulţi e mai sprinten şi mai greu decât cel pe care braţele voastre

grase şi tremurânde încearcă să-1 ridice asupra poporului. Dacă lucrurile ajung la topor, e timpul să spunem chiriaşilor că ei fiind numărul, ei sunt forţa şi ei sunt dreptul. Şi de la ei trebuie să pornească înspre guvern îndemnul de a lucra, de a acţiona grabnic, cu toporul legilor, pentru ca mai târziu să nu se mişte satârele peste cefele celor osânzoşi şi puţini.

PACEA INEVITABILĂ

Vin ştiri din toate capitalele că miniştrii popoarelor înfometate şi rărite de pe urma războiului se pregătesc să aşeze între ţările lor o sinceră pace a muncii, nesocotind draconismu) zadarnic al Tratatului de la Versailles şi uneltirile semănătorilor de cenuşe şi de sânge. După ce Anglia însăşi a intrat în negocieri cu Sovietele, dând astfel un asigurător exemplu micilor bărbaţi de stat din Orientul antantist, iată Italia libertară şi nervoasă declarând, prin glasul d-lui Nitti. că s-a decis să rupă cu o politică duşmănoasă faţă de trei sute de milioane de suflete excomunicate din viat:.- continentală de interesele unui pumn de burghezi, gata să devasteze din nou omenirea pentru a-şi umple pivniţele cu aur. Şi, după cum o societate în care se munceşte şi în care roadele muncii sunt pe drept împărţite producătorilor n-are a se teme de reluarea relaţiilor cu bolşevicii, de asemenea popoarele decise să trăiască pe urma trudei lor nu pot persevera în sălbatica atitudine de până acum faţă de Germania. Trebuie dată acestei ţări putinţa de a produce, spune d-l Nitti, de vreme ce i se pretind despăgubiri de război. Aci e însă partea cinică a discursului: nu vă speriaţi şi nu mai gâtuiţi Germania dacă vreţi să poată plăti!

Oricum, este însă de reţinut că Anglia şi Italia s-au îndrumat de-a binelea înspre pace; că Franţa singură, condusă de Millerand, persistă în deşert în politica versaillistă, pierzând astfel în chip de deplâns pasul în marşul înaintaş al lumii. Pace cu vrăjmaşii de război de ieri. Pace cu oştirile muncii. Inevitabil, ţara noastră se îndreaptă, la fel cu Anglia, Italia, Polonia, Cehoslovacia spre aceleaşi încheieri. Pacea cu Germania va trezi, prin schimb, industria şi comerţul nostru din amorţirea în care zace de şase ani. Pacea cu Sovietele va risipi neliniştea internă, va pune căluş reacţiunii, va sătura pe lacomi şi hrăpăreţi. Pacea rusească va consfinţi poporului nostru măreţul dar

al revoluţiei: ***Basarabia,*** provincia pe care capitaliştii de la Versailles ne-au tăgăduit-o. Ea va mulţumi, prin renunţarea şi dezinteresul ei fără seamăn, chiar pe cei mai intransigenţi naţionalişti şi mai nesăţioşi burghezi români, care n-ar fi putut spera de la nici un alt guvern rus retrocedarea Basarabiei şi expedierea tezaurului de la Moscova. Şi va însemna în istorie prima pace leală şi blândă, în care adversarii n-au căutat să statornicească între ei raporturi întemeiate pe forţa, pe victoria şi pe egoismul unuia din ei.

Şi pe urmă, pacea politică, la care ajung, sub porunca popoarelor, diplomaţii, va face loc păcii sociale pe care o cer vremurile şi o impun mulţimile.

„PARTIDUL PROVOCĂRII SOCIALE"

Pe trei coloane, hărăzite prin obicei reclamelor plătite, ***Presa Capitalei*** publică apelul către naţiune al colonelului Slăniceanu în numele „Partidului Ordinii Sociale". Nemulţumit de mersul treburilor publice, bravul Moş-Teacă a descălecat în arena politică şi, după cum e uzul, şi-a manifestat fierbintele sale doruri de îndreptare prin chemări şi tromboane menite să fie ascultate de „întreaga suflare românească", fără deosebire de rit şi de clasă. Intelectuali şi muncitori cu braţul sunt convocaţi la o mare întrunire. Colonelul vrea neapărat stârpirea anarhiei şi bolşevismului, deşi e foarte probabil că are cunoştinţă de existenţa unui guvern şi a unui parlament faţă de care propria sa acţiune, dezbărată de orice legalitate şi de orice îndreptăţire, e neapărat anarhică şi bolşevistă. Asemenea agitaţii şi-aveau rostul pe vremea parlamentelor de mameluci ai vechilor partide şi pe vremea alegerilor silnice din sistemul cenzitar al celor trei colegii. Astăzi însă „omul ordinii sociale" devine cel mai sfidător rebel, când prin scremetele sale neputincioase năzuieşte a influenţa lucrările unor Camere populare şi ale unui minister strict constituţional.

Asta ar fi tot ce am avea de spus dacă provocatorul ar fi un militar sau un cetăţean cinstit şi capabil de bună-credinţă. Dar la apelul militarului exclus din cadre pentru escrocherie, se asociază pe faţă „Sindicatul proprietarilor urbani", banda pântecoşilor cari vin să revendice dreptul de a exploata populaţia Capitalei, imensa mulţime a chiriaşilor, a lucrătorilor, funcţionarilor şi intelectualilor nevoiaşi.

Nu se poate spune, deci, că am mai trăit vremuri de mai desăvârşite libertăţi ca acestea. îri mijlocul Bucureştilor, sub privirea ironică şi indulgentă a gloatelor, a celor mulţi, a celor săraci şi chinuiţi de griji, se adună un pumn de făpturi grase şi avide şâ proclame nevoia lor de trai numai din venituri, de a consuma fără a produce, de a pompa în gâtlejele lor putrezite de băuturi şi cărnuri suculente ultimul sânge şi ultima vlagă ale sărăcimii. Acesta e un apel şi o ispită pentru cea mâi de pe urmă răbdare a românului. E provocarea claselor dominante cari se încearcă să işte lupta decisivă, să dezlănţuie măcelul de stradă, până ce nu va fi scăpat din mâini toate armele de opresiune. Avem speranţa că guvernul nu s-a intimidat încă de zvârcolirile nesăţioşilor şi că întârzierile suspecte cari se pun în aducerea unor anume legi în discuţia Parlamentului se datoresc cu totul altor cauze. Căci, altfel, dreptul plutocraţilor de a zădărnici activitatea Pârlârnehtului stârneşte neapărat dreptul mulţimilor de a stimula şi susţine energic această activitate.

‚£ÂNDTAG-UL" ARDEALULUI

în locul desfiinţatului şi compromisului „Consiliu dirigent", ***Foaia germană*** din Sibiu preconizează înfiinţarea unei diete provinciale, a unui ***Landtag***[1] ardelenesc care să menţină şi să organizeze autonomia de până azi a Transilvaniei. Ideea este, desigur, pe placul tuturor naţiunilor minoritare de peste munţi, de deasupra cărora s-ar îndepărta ameninţarea unei terori venită să înlocuiască, amănunt cu amănunt, urgia de altădată a maghiarilor. Interesele şi sentimentele populaţiei române, de altfel, sunt departe de a se opune unei astfel de măsuri de largă descentralizare administrativă; numărul, organizarea şi cultura acestei populaţii îi dau putinţa să înfrunte orice luptă, dacă luptă va fi, mai ales în cadrele secundare ale Regatului, unde vor găsi întotdeauna, faţă de orice atentat, asistenţa covârşitoare a românilor de dincoace. Aceleaşi interese îi dictează chiar o atitudine favorabilă ideii de autonomie. S-ar împiedica astfel formarea unei oligarhii ardelene care, din Bucureşti, să pună la cale exploatarea provinciei lor, cu entuziastul concurs al partidelor şi bărbaţilor de

[1] **Adunare obştească, parlament (germ.).**

stat de la Dunăre. S-ar înlătura categoric orice bănuială şi orice acuzare de asuprire a naţionalităţilor, cari altfel sunt necesarmente îndepărtate din guvernarea bucureşteană, unde ele nu pot răzbate decât prin filtrul de granit al Carpaţilor. Şi ar fi singura garanţie de ordine, de concordie şi de largă libertate a provinciilor, a tuturor provinciilor alipite: autonomia. Orice s-ar spune şi oricât s-ar zbârli şoviniştii noştri, România Mare, fără a fi la fel cu răposata Ungarie, nu mai este însă un stat naţional absolut. Ungurii, secuii, saşii şi rutenii, ca să cităm doar grupările etnice mai impozante, pot fi şterşi, după sistemul maghiar, de pe tablele statistice, în realitate însă, ei nu vor continua mai puţin să dureze. Viaţa, de acord cu noile principii cari o călăuzesc şi cari pretutindeni se proclamă, este un drept al lor, după cum este şi un drept al nostru. Deosebirea constă în aceea că actuala administrare a ţării compromite simplul lor drept la existenţă, pe câtă vreme sistemul preconizat de ei nu supără decât interesele şi micile vanităţi dictatoriale ale câtorva intelectuali ardeleni, cuibăriţi cu discursuri şi gazete în micile vanităţi dictatoriale ale Bucureştiului.

TÂRFA VIRGINALA

Deşi suntem pentru o cât mai largă descentralizare administrativă, încercăm un sentiment penibil auzind pe d-l ministru Inculeţ cum apără un regim de <?uasj'-autonomie basarabeană şi bănuim că am trece prin momente la fel în faţa unei târfe cocoţate în amvon şi cuvântând pentru virtute. Ideile scumpe sufletului nostru suferă o cumplită denaturare de îndată ce le găsim mestecate în guri impure. Şi, după cum o proxenetă propovăduitoare de morală suscită imediat bănuiala că ar vrea să sistematizeze spre folosul ei exclusiv prostituţia, toc astfel un politician dubios, necinstit, debitant de vorbe mari şi de fraze sublime, şi care susţine părerea autonomiei Basarabiei, e suspectabil că o face stimulat de nişte motive cari n-au nici în clin nici în mânecă cu ideologia.

D-l Inculeţ, ministrul corupt şi coruptibil, politicianul tuturor partidelor, vrea o reformă agrară separată pentru Basarabia. Condiţiile de proprietate, zice d-sa, nu sunt la fel în Vechiul Regat şi în Basarabia. Legea agrară de la Bucureşti nu-şi poate găsi aplicare peste Prut.

D-l Inculeţ ar avea în aparenţă dreptate. Dar uită că legea ***„noastră"*** agrară prevede cazurile excepţionale şi le specifică: bunăoară stipulează felul în care se vor face exproprierile în Bărăgan, în Dobrogea, unde populaţia e mai rară şi nevoia de pă-mânt mai puţin simţită. Şi aceeaşi lege poate, printr-un simplu adaos, să-şi extindă dispoziţiile şi peste Prut, ţinând seama de condi-ţiile agrare de acolo. După cum nu e nevoie de legi speciale pentru Bărăgan şi Cadrilater, e de prisos să se facă exproprieri de felul acesta în Basarabia.

Dar d-l Inculeţ, studentul revoluţionar şi sărac de acum trei ani, Constantinescul Basarabiei, profitorul de război şi de revoluţie, îmbogăţitul pe care-l denunţăm celor în drept spre a-şi justifica milioanele, ţine să păstreze sub pumnii săi încăpători bogăţiile nefericitei provincii, unde, în numele democraţiei şi libertăţii, îşi continuă jafurile fără pereche, devastările fără scrupul şi evoluţiile cinice şi perverse de namilă capabilă să suporte toate ruşinile.

PRIZONIERUL REGAL

Felul cum se desfăşură evenimentele de la noi îndreptăţeşte acest titlu care nu vizează pe prinţul Carol, în sfârşit liberat, ci pe regele Ferdinand însuşi. De nenumărate ori situaţia unui guvern emanat şi sprijinit cum nu se poate mai constituţionaliceşte pe covâr-şitoare majorităţi parlamentare, s-a găsit zdruncinată, primejduită, din pricina inexplicabilei şi despoticei împotriviri regale. Opoziţia vechilor partide, gruparea brătienistă, redusă în Parlament la neputinţă, se revanşa cu multă reuşită în culoarele Palatului şi ceea ce nu izbândeşte larmei zadarnice şi obstrucţioniste din Cameră, aduce în schimb depline succese celor ce se înalţă cu şoapte şi minciuni la nivelul regeştilor urechi.

Zvârcolirile inutile ale d-lui Aurel Vlad şi ale întregului guvern pentru a scoate autoritatea legiuită de sub controlul generalului Prezan, favoritul, pentru duble motive, al Palatului şi al Brătienilor; întârzierile suspecte şi enervante puse de Rege în semnarea celor două legi aşteptate de ţărănime şi de proletariatul felurit al oraşelor; şi toate trecutele acte de guvernare absolutistă, arată că Ferdinand I, prizonier în palatul său, singur în faţa poporului din ce în ce mai potrivnic, s-a nărăvit cu desăvârşire în deprinderea căpătată în doi ani de teroare marţială de a semna decrete-legi în faţa cărora a văzut lumea umilindu-se fără crâcnire. Dar absolutismul a fost funest până şi Hohenzollernilor din disciplinatul Berlin. N-avem motive să-i cre-dem pe români mai docili decât nemţii. Contra Kaiserului bucureş-tean se ridică de pe acum Parlamentul. Căci asta e interpretarea textului rece şi categoric al comunicatului din Ţara Nouă. Legea agrară, aşteptată de milioane de ţărani, şi legea chiriilor, cerută de sute de mii de chiriaşi, se prăfuiesc pe masa de lucru a unui suveran încercuit de adulările sau de ameninţarea câtorva politicieni chiaburi şi nesăţioşi. în contra întregului popor din cetăţi şi din sate, prizo-nierul încoronat îşi strânge jur-împrejur favoriţii şi, pentru ca armata să nu-i lipsească, menţine în fruntea ei pe Prezan. Intrigi de club, socoteli de cabinet! Până se va trece la aplicaţiuni şi rezolvări pe teren, să luăm aminte şi să atragem atenţia celor în joc că taberele încep să se despartă: Parlamentul şi-a avertizat Regele.

SOVIETELE LA LISABONA

Pe când la Bucureşti un Hohenzollern bate din pinteni, tră-gându-şi pe ochi coroana „căzută pe-o ureche", steaua roşie a revo-luţiei izbucneşte pe cerul în ţăndări al celui mai depărtat promotoriu continental. Muncitorimea Portugaliei a cucerit, prin graţia numă-rului şi a dreptului pe care îl dă numărul şi munca, Puterea, şi la această oră plutocraţia republicei burgheze străbate pe mări drumul exilului spre posomorâtele ţărmuri britanice, pe cari s-au întipărit şi s-au şters - sunt zece ani de atunci - paşii izgonitului rege Manoil de Braganza. încă un popor liberat şi răzbunat pe lăcomia nobililor şi bogaţilor, cari, în cazul de faţă, sunt cei mai măreţi şi groaznici negustori cântaţi de valul oceanului. Se prăbuşeşte azi oligarhia seculară de armatori cari au organizat expediţii şi au tocmit curajul căpitanilor de mare şi au folosit vântul, pânzele şi cântecul şi dez-nădejdea vitează a osândiţilor la moarte pentru a trage între lumi dâra nesigură şi aducătoare de aur. Printre cei dintâi au pregătit şi au folosit ştiinţa, robită setei lor de bogăţii şi instalată solemn în vechea Universitate a lui Denis, încă dintr-al XIII-lea secol. Prinţul Henric apoi, instalat, în văzul oştilor, pe o stâncă, dimpreună cu ocheanul de

învins depărtările, cu hârtiile care-i strângeau sub minte apele şi pământurile, şi compasele de lemn sub care ţinea punctele infinitului. Şi poveştile lui Diaz, şi cruzimile lui Vasco da Gama care da foc echipajelor şi năvilor străine, şi nenorocirile bănoase ale lui Alvarez Cabrai şi victoriile lui Albuquerque asupra flotei arabe, mercenarele Veneţiei şi dezastrul final care a sărăcit norodul, nu însă şi plutocraţia, cu răpirea de către olandeji a celei mai frumoase colonii, până la funestul Tratat de la Methven, în 1703, cu englejii.

Oligarhia marilor porturi aservea ţara, economiceşte, Marei Britanii, pentru a-şi asigura ultimele comori cu ultimele colonii, în contra voinţei unanime, exprimată cincizeci de ani mai târziu în sforţările patriotice ale mareşalului Pombal. Toate nenorocirile acestei ţări au decurs de la acel tratat care n-a cruţat-o nici de războaiele istovitoare şi nesfârşite ale lui Napoleon, nici de intervenţia absurdă şi silnică în războiul european. Sub constrângerea nemiloasă a oligarhiei britanice, poporul portughez a risipit partea sa de sânge şi de aur în ultima aventură a capitalismului. Iar astăzi oligarhia indigenă, complice la crimă, ispăşeşte. Pe locul republicei burgheze, tolerată de protectorii nedoriţi, se împlântă, liberator, steagul roşu. Şi chiar de-l vor doborî tunurile flotei engleze ***v-l*** vor sfâşia baionetele spaniole, el şi-a fâlfâit făgăduinţe către popoare, salutul către frăţescul tovarăş de pe tărâmurile de gheaţă şi avertismentul implacabil către nefericiţii care-şi trag coroanele pe pleoape şi-şi suflă ochelarii cu aur, ca să nu vază.

POPII ŞI CENZURA ROŞIE

De data asta, ***Presa Capitalei*** se indignează pe fapte precise şi, oarecum, dovedite. Lucrătorii din nu ştim care atelier tipografic au refuzat să culeagă un articol scris de un popă pentru o foaie bisericească.

Sfinţia Sa era de părere că muncitorii nu visează decât chef şi grevă, adică un fel de viaţă îngăduită numai misiţilor dumnezeirii, căci nu se poate susţine că sfânta lor meserie e altceva decât o veşnică grevă, foarte remuneratrice, şi un chef nesfârşit agrementat cu mezelic de colivă. Deci, dacă muncitorii şi-au permis a refuza

să-şi aplice singuri tiflele oferite în gest de binecuvântare de mâna blajină a servului ceresc, au exercitat, zice-se, ***cenzura roşie.*** Atentat la libertatea „Ideii", a „Cuvântului" şi a toate cele sacre, deci. Suntem de acord. Orice fel de cenzură e o silnicie şi o crimă, dar numai atunci când ea nu este o ripostă dată unei alte cenzuri. La noi, cenzura se exercită de sus, în Ardeal, în Banat, în Bucovina şi Basarabia, în Vechiul Regat, libertatea presei este doar provizorie, căci cenzura şi starea de asediu sunt numai „suspendate" şi ameninţarea lor nu e definitiv înlăturată.

Câtă vreme va exista pe teritoriul românesc un singur colţişor urgisit, câtă vreme nu se vor restitui poporului garanţiile constituţionale definitiv, ***cenzura roşie*** şi greva politică nu sunt decât măsuri de apărare, legitime riposte ale claselor oprimate în contra burgheziei stăpânitoare.

CUM A CĂZUT GUVERNUL

Rostul colonelului Boyle pe lângă Regină •
Rostul Reginei în politica internă

Nu trebuie să căutaţi numai în mâinile fraţilor Brătianu capătul sforilor care diriguiesc gesturile Măriei Sale Ferdinand I, ori tresăririle intempestive ale generalului Averescu. Cert e că prăbuşirea celui mai democratic regim de până astăzi se datorează în bună parte subminării lente şi laţurilor perfide pe care le-au întins cu sârguinţă liberalii. Jocul lor e abil. îşi lovesc cap în cap adversarii, până ce, într-o bună zi, toate capetele vor fi sparte şi Regele va fi nevoit să aleagă între brătienişti şi muncitorime. Pentru moment, ultima victimă e generalul Averescu. Oamenii cari îl înconjoară sunt o chezăşie pentru reacţionari.

Regina Măria în slujba Brătienilor

Cui se datorează, însă, ultima lovitură? Ea a înlesnit şi a grăbit sfârşitul, pe care-l aşteptau liberalii, fireşte. Dar de data asta, intriga care i-a servit atât de bine le-a scăpat din mâini. Meritul răsturnării

guvernului Vaida revine, pe deplin, reginei Măria. Amestecul nevestei Majestății sale în politica țării nu e un fapt nou. Călătoria laborioasă, costisitoare şi zadarnică prin străinătăți, pentru a colabora la dezastrul condus de d-l Ionel Brătianu şi a împărtăşi umilințele acestuia prin cancelariile apusene, e unul din titlurile de glorie pe cari le revendică însăşi Regina. Ultimul ei act politic a fost însă faimosul ***interwievde*** acum câteva zile acordat unui ziarist american şi pe care ziarul nostru l-a reprodus la timp.

Regina se declara contra capitalului străin, în chiar momentul când ministrul Vaida părea a fi reuşit să încheie la Londra împrumutul extern. Orice sforțări ulterioare deveneau de prisos. Dar regina Măria şi-a continuat pe lângă Rege campania sa în contra guvernului. Inteligența ei ageră şi voința-i dârză au stăpânit firea dolentă a Suveranului şi ministrul Vaida a fost trimis prin fără-fir la plimbare, ca un simplu servitor de legațiune.

Rolul colonelului Boyle

Perseverența Reginei are însă un stăpân: pe aventurierul canadian colonelul Boyle, reprezentantul trusturilor americane de petrol. Pentru a se inocula sub pielea suveranilor români, acest om, care a trecut prin toate mizeriile, a acceptat toate întrebuințările. Rolul de spion intim al familiei regale pe lângă prințul Carol, de divorțator şi de intrigant în trista căsnicie a acestuia, l-a înzestrat pe aventurier cu suficiente titluri la recunoştința regească. Regele a reuşit să înduplece pe prinț şi să-1 expedieze pentru înconjurul pământului. în ochii reginei Măria, ca şi în ochii regelui Ferdinand, Boyle e un camerier devotat şi aducător de mari servicii dinastiei. Indirect, prin insistențele suveranei şi direct la urechile lui Vodă, capitalistul Boyle a izbutit să debarce brutal pe Vaida şi să-1 aducă la putere pe generalul Averescu.

Rasputin de speță nouă, Boyle a ajuns sâ influențeze în chip hotărâtor voința suveranului, destinele țării, prin umilință: a scotocit în albia şi în dulapul cu rufe al Hohenzollernilor din Orient.

Care-i e interesul însă? Simpla speranță de a izbuti în tentativele sale de a acapara petrolul românesc, prin guvernul Averescu. Nu discutăm avantajele sau dezavantajele unei tranzacțiuni petrolifere cu americanii. Am vrut numai să arătăm cum cade, mulțumită unor servicii de țucal, un guvern parlamentar în România Nouă.

Cerem iertare cetitorului de a-l fi plimbat prin tot ceea ce se cheamă atât de impropriu „culise politice", adică prin toate atenansele şi latrinele trăsnind a putregai şi amoniac pe unde se pregăteşte şi se maşinează spectacolul fotografic al guvernelor noi. Dar trebuie ştiut că în România anului 1920, întocmai ca în Belucistan sau în Abisinia, un aventurier, gudurat la picioarele tronului sau pitit în măsuța de noapte a dormitorului regal, poate înrâuri după plac politica, guvernele, parlamentele şi legile unui popor. Colonelul Boyle a izbutit să ridice pe umerii săi de ex-hamal întreaga clădire constituțională a țării şi să o arunce în țăndări la picioarele Brătienilor, mulțumită numai nasului său care a ştiut să adulmece, fără nici un fel de senzație, toate întâmplările unei familii domnitoare, toate detaliile ce ar fi trebuit ascunse ca nişte rufe purtate şi vechi. Detectivul Boyle, căci a spionat pe Zizi Lambrino-Hohenzollern şi pe soțul său, ***camerdinerul**** Boyle, căci supraveghea până şi conturile reparațiilor şi instalațiunilor electrice din Palat, după ce a dispus izgonirea unui guvern şi aducerea guvernului cel nou, îşi continuă uneltirile capitaliste pentru acapararea petrolului roftiânesc. Fără îndoială că actualul cabinet îi pare propice, fără îndoială că va avea tot sprijinul pe care l-a mai avut pentru a învinge eventualele nazuri ale unuia şi altuia dintre miniştri. în acest scop au şi sosit, în ultimele zile, în Bucureşti, cinci financiari americani, oameni ai trusturilor canadiene, şi au fost găzduiți la Boyle, care conduce tratativele. Sforțările vor fi îndreptate, fireşte, asupra ministrului de Industrie şi Comerț, căruia îi trimitem încurajarea noastră fraternelă şi îndemnul la rezistență: nu pentru că am fi în contra capitalului străin, generator de muncă constructivă şi menit fatalmente exproprierii prin socialism. Dar trebuie oprită vânzarea furişată, tainica găinărie a aventurierului deprins să urce orişiunde pe scara de serviciu. Bogățiile unei țări nu se vând, ca desenele obscure, pe sub mână, nici nu se escamotează febril şi dosnic, ca prezervativele. Târgul cu finanța străină trebuie făcut la lumina zilei, în ştiința tuturor, cu glas tare, cu oferte de ambele părți, precise. Ci nu cu sosiri senzaționale de străini bizari, cu şoapte şi cotrobăiri de fuste, la hanul din str. Romană al canadianului suspect.

***Kammerdiener* (germ.) - camerist, valet.**

NOUL GUVERN ŞI CHIRIAŞII

în numele ministerului chemat să salveze oligarhia din naufragiul pregătit de timpuri, un ministru s-a grăbit să facă declaraţii asigurătoare pentru chiriaşi. E o faptă abilă şi e faptă bună. Guvernul ţine să-şi asigure concursul marelui număr, pentru cazul, îndeajuns de probabil, al unor alegeri noi. Popularitatea d-lui general Averescu la oraşe e în mare scădere de când pe firmamentul înnegrit de fumul uzinelor a izbucnit steaua largă a doctorului Lupu. Venirea la putere a generalului, pe urma unor sfetnici izgoniţi de regele Ferdinand, pentru că i s-au propus spre semnare două legi în folosul sărăcimii, a stârnit consternare şi grijă. Astăzi d. Trancu-Iaşi linişteşte mahalalele şi asigură pe proprietari: vom veni, spune d-sa, cu o lege conciliantă care să ţină seamă de toate reclamaţiunile. Din această lege lipsesc „măsurile extremiste" ale dr.-ului Lupu. Deci contractele se vor prelungi şi chiriaşii pot ofta uşuraţi; proprietarii au să urce chiriile mai puţin cămătăreşte decât pofteau; iar burghezii şi ciocoaicele care-şi tolănesc trândăvia prin câte patru-cinci apartamente sunt liberaţi de obsesia de a găzdui în salonul albastru pe un biet celibatar escrocat de speculatorii de locuinţe, iar în camerele violet şi roz un modest menaj de lucrători sau funcţionari fără adăpost.

Legea care se anunţă se mărgineşte să menţină mizeria ***in stătu quo*** şi să se împotrivească, în chip aproape platonic, agravării ei. Nici o grijă pentru cei ce putrezesc în umezeala subsolurilor, ori se înăbuşe în mansarde, ori îşi sfârşesc cancerul şi ftizia prin bordeile înţesate de familii palide, murdare şi blestemat de numeroase. în schimb, doamnele mari, ameninţate o clipă, în supraconfortul lor, vor avea unde să-şi fumeze ţigareta, apoi unde să ia ceaiul, şi la urmă unde să cedeze amantului spilcuit sau robustului pilot de la automobil, fără ca soţul, ocupat în biroul care dă în biblioteca de lângă sufragerie, să audă măcar ecoul suspinului final.

SĂRIŢI, BOLŞEVICUL!

Un entuziasm năbădăios s-a revărsat în paginile presei burgheze, o frenezie mişcă pe coaie [...]* incriminările politicienilor cari îşi

*** Contexte cenzurate.**

simt sub hârtie [...]* şi cuvintelor. Bujor, tovarăşul sinistrului Racovski, visul negru-roş al Brătienilor, a fost [...]* preţuita, incomparabila noastră Siguranţă, către care urcă insuficient fumegarea frazeologică [...]* ca să scrie. Liber curs veseliei burţilor. Burghezi, plesniţi limbile de cerul gurilor voastre [...]* pe mutrele rubiconde şi grase [...]* într-o felicitare în care tremură [...]* progresiv. Şi lăturalnic, sau pe deasupra bairamului oligarhic, se insinuează şuierul insistent al defăimării şi al învinuirilor mincinoase. Arestarea lui Bujor dovedeşte legăturile dr.-ului Lupu cu Lenin şi Troţki. Prezenţa lui Bujor în ţară confirmă complotul bolşevist al socialiştilor noştri cu trimisul lui Racovski. Racovski! brrr, ce fior rece şi ce acuzare grea: eşti în contact cu Racovski! Ei bine? nu-l cunosc pe acest om, dar teama pe care o inspiră mă atrage. Ce păcate are? A făcut samsarlâcuri, ca orice ministru care se respectă? A luat bani din fondurile secrete? A fost simbriaş al poliţiei? A transfugit şi a fost mandarin al regimului şi sfetnic al tronului? A ordonat împuşcarea ţăranilor la 1907 şi a măcelărit muncitorimea? A fost, în sfârşit, bărbat de stat român? Nimic din toate astea. Brătianu îl ţinea în arest la Iaşi. într-o zi de mai, când Capitala noastră de restrişti era în stăpânirea revoluţionarilor ruşi, Racovski a fost liberat, fără violenţă, şi trecut Prutul. Ar fi reuşit uşor să devasteze Iaşii, să proclame republica şi pacea separată, să distrugă ţara procedând ca un vrăjmaş. S-a mulţumit, din fericire, să ţină un discurs socialist în Piaţa Unirii şi să lase soarta poporului şi a războiului în mâinile conducătorilor noştri de atunci. Regele se ascunsese la Bicaz.

O dată cu Racovski a scăpat şi locotenentul Bujor, cel arestat pentru o cuvântare funebră la mormântul unui tovarăş căzut pe front „pentru o cauză care nu e a lui". Cuvinte veridice dar imprudente sub regimul mortuar al Curţilor Marţiale. Bujor ştia ce-l aşteaptă. Şi-a complicat vina cu o dezertare, nu şi-a agravat însă osânda care avea să rămână aceeaşi: executarea. Astăzi este condamnat în contumacie, deci procesul va fi revizuit şi va fi rejudecat, sperăm, pentru un delict pur militar. Dar vina lui s-a generalizat în curând. Politica de escroci a guvernanţilor noştri din 1918 e o politică a dezertării, nu în străinătate, ci ***la inamic.*** Luăm de mărturie cuvintele Reginei: în 1918, numai ea şi generalul Berthelot ***„mai credeau".*** în momentele de cari vorbeşte Regina, socialistul Bujor, după cum

*** Contexte cenzurate.**

chiar ***Viitorul afirmă,*** era arestat de trupele nemțești la Odessa: atât de bine se potriveau actele socialistului cu interesele dușmanului. în aceeași vreme sora d-lui Brătianu se afla în legături epistolare cu [...]* Bujor a fost dat pe față la Odessa, la schimbarea numelor vapoarelor românești în ***Revoluția Socialistă [...)**** și înțelegem groaza exasperată a [...]* înțelesuri. Se mai spune că Bujor a ordonat arestarea parlamentarilor români, în timpul când pocnetul execuțiilor sumare răsuna la toate răspântiile Moldovei. Nici unul din plimbătorii cu [...]* n-a fost executat și totuși faimoși parlamentari au irumpt de-a-ndaratelea în țară și au asurzit-o, fără teamă de ridicul, cu chelălăiala lor cum nu se putea mai tragică.

Celelalte învinuiri aduse lui Bujor sunt la fel: spumegări veninoase și bâlbâit tot atât de impotent și neadevărat ca și insinuările perfide împotriva dr.-ului Lupu și a fruntașilor socialiști.

Tema „complicității" va fi însă de acum îndelung dezbătută. Nu știm cine putea ști și cine nu de prezența lui Bujor în țară.

Dar se poate oare pretinde unui om cinstit denunțuri, de orice natură, către Curțile Marțiale?

CIOCOII CONTRA LUI BUJOR

în România împădurită de proaspete cruci și plină de chinul stăpânit al invalizilor, al văduvelor și al orfanilor se ridică umoristic chipul martirilor din Odessa, Harkov și Simferopol. Deputații și senatorii liberali și takiști ai celebrului Parlament din 1917, florile de osânză ale oligarhiei, sufleții idealului național cari și-au plimbărit persoana îmblănită pe drumurile sigure și îmbelșugate ale Rusiei țariste, cu buzunarele plesnite de înghesuirea cecurilor, își reclamă victima, își țipă cheful de răzbunare. Oamenii cari și-au vândut pe bani independența și dreptul de a cere socoteală d-lui Brătianu pentru haotica sa guvernare, aleșii celor trei colegii cari și-au părăsit mandatul în cuiul closetului de refugiu și au purces la adăpost, în Ucraina bogată, în Crimeea dulce, în Japonia, în Suedia, în Franța, își proclamă martirajul patriotic, jertfa eroică de a fi dezertat de la

*** Contexte cenzurate.**

suferință. Și la amintirea neprevăzutei și comicei lor aventuri din sudul Podoliei, mult-puținul păr de pe chelie li se zbârlește încă. Sanguinare au devenit apetitutile lor potolite cu biftecuri și spirtoase, furibunde li s-au aprins grasele mutre lăuntric luminate de apropierea inevitabilă a ceasului apoplectic. Moșierii, samsarii, ***brasseur-u,*** creaturile nutrite la sânul puhav ca un abces al vechiului regim se plâng că dulcea lor vilegiatură războinică s-a transformat pentru câteva săptămâni într-un răstimp în care au învățat și ei ce e arestul, munca și corvoada. Smulși de lângă țiitoarele lor, lipsiți de ajutorul zilnic al slugilor, au trebuit să-și îngrijească singuri de curățenie, de cameră și de locurile unde mergeau să depună prisosul prețiosului lor organism. în vremea asta, la toate răspântiile Moldovei se ridicau potouri de execuție deasupra gropilor blestemate. Vinovați și inocenți se prăvăleau în sânge pe când miniștrii bălăceau în șampania de sub masă la nunți și la ospețe. Și când „pribegii" rublei au irumpt de-a-ndaratelea și cotonogiți de reteveiul unui destin împărțitor de dreptate în țara în care curgea laolaltă sângele și vinul, a fost un năprasnic hohot de râs în lumea acea a durerii, în poporul acesta de eroi scheletici ce mai păstrau încă vitejia râsului. Astăzi ni se insinuează din nou comica narațiune. Cu mâna pe fesele pipăite de băț, ciocoii își repovestesc, la colțuri de stradă, glorioasa pățanie, marele cutremur al buricelor lor sinistrate, pe când un invalid neobservat și agățat în cârji se apropie și își întinde pentru milă și pomană capela ostășească.

GENERALUL ARESTEAZĂ PE SOCIALIȘTI

Venirea generalului Averescu la putere și arestarea gălăgioasă a lui Bujor a prilejuit redezlănțuirea urgiei marțiale și polițiste asupra socialiștilor din toată țara. Teroarea de acum se adăpostește sub steagul Ligii Poporului. Larma de cădelnițí legănate de presa capitalistă sub barbișonul generalului, amenințările cari au răsunat din nou din toate oficinele, au zvonit în lung și-n lat că cea mai cumplită reacțiune se pregătește. Stimulați de atâtea șoapte, insinuări și farse gazetărești, zbirii, educați de o lungă experiență în slujba oligarhiei,

Brasseur **(franc.) - fabricant de bere.**

dau drumul apucăturilor învechite. Sperăm că generalul Averescu e străin de tot ce se unelteşte în numele său. Sperăm că va şti să-şi impună părerea şi atitudinea tuturor celor ce-l înconjoară, tuturor celor cari au găsit în apropiere de d-sa o situaţie politică sau o salvare.

Până atunci, să se ştie că prigoana la sate şi oraşe a reînceput. Suntem în toiul arestărilor. Organizaţiile muncitoreşti sunt cu sălbăticie izbite. Se anunţă de curând arestarea fruntaşilor Iliescu-Severin şi Măglaşu. între timp aflăm şi de alte arestări. Deci vremurile lui Panaitescu şi ale Siguranţei brătieniste, vremurile când bulbucatul Corbescu era prefect de poliţie, se reîntorc.

E grav că toate inechităţile, pornite cu înverşunare de instigaţiile oligarhiei, se săvârşesc în numele generalului. E grav că, după ce cu prestigiul şi popularitatea d-sale s-au cârpit şi s-au acoperit atâtea goliciuni obscene, astăzi se înfăşoară mârşăviile şi abuzurile de cea mai autentică marcă brătienistă.

Aşteptăm măsuri cari să înlăture echivocurile şi să restaureze idolul care apasă pe un soclu năruit. Un om popular, ca şi o femeie frumoasă, nu trebuie mânjit de nici o bănuială, nu trebuie atins măcar cu o roză. Dar oamenii din serviciul de noapte al oligarhiei grămădesc mult gunoi în preajma lui.

AMNISTIE INTEGRALĂ

Guvernul pregăteşte un fapt de dreptate spălăcită şi şovăielnică. Se vor ierta şi se vor da uitării numai delicvenţii militari şi politici. Vinovaţii de trădare şi dezertorii la inamic îşi vor face osânda în ocne. Nuanţarea aceasta în materie de onoare şi datorie e inadmisibilă. Ceea ce se proiectează e nedrept şi e stupid.

Păcatele României Vechi sunt pe deplin ispăşite. Patru ani de foamete, molimă, frig, luptă şi ocupaţie au trecut peste sufletul plugarului care nu s-a rupt de la brazda lui, ca şi peste al târgoveţului care nu s-a smuls dintre ai săi pentru a urma retragerea. Patru ani de cumplite devastări au îndreptat şi sufletul fugarului şi pe acel al trădătorului care n-a făcut decât să vândă ceea ce mai fusese vândut o dată. Cei din popor au văzut deruta groaznică a oştilor trimise în gura tunului, fără tunuri, şi fuga în masă a oligarhilor care-şi părăseau în pripă moşiile şi, asemeni veneticilor de pe vremuri, au scuipat îndărăt scuturându-şi de praf papucii. Cei cari s-au numărat în rândurile clasei dirigente au simţit şi s-au pătruns de atmosfera viciată şi de corupţia ei specifică, şi au deprins gestul trădării din însuşi automatismul apucăturilor acelei clase. E strigător şi e cinic ca o mulţime de oameni cari au păcătuit fără perfidie, cari n-au ştiut să-şi înfăşure făţarnic slăbiciunea la nici o oficialitate, în formalităţile salvatoare, să zacă în ocne, pe când banda politicienilor, învârtiţilor, trădătorilor şi fugarilor, sub orice formă, să profite de aerul splendid al libertăţii şi de răgazul trândăvitor al bogăţiei.

Păcatele României Vechi sunt aproape ale tuturor, şi ale celor care le-au săvârşit, şi ale celor ce sunt întrucâtva străini de ele. Justiţia trebuie aplicată integral şi tuturor, şi atunci cei de sus, purtătorii răspunderilor, nu trebuie să se bucure de nici o cruţare. Amnistia să vină pentru toţi sau pentru nimeni. Ştim că ocnele şi temniţele ar fi neîncăpătoare, dar e ruşinos să facem din asta un motiv determinant pentru amnistie şi o măsurătoare pentru drămuirile ei.

Amnistia e uitarea pe care o acordă cel ce e în acelaşi timp judele şi temnicerul sau călăul. Uitarea asta e de toţi binemeritată şi mai ales de cei ce dispun de ea pe hârtie, pentru că ei fac parte din clasa care a dat exemplul crimei şi interesării şi puzilanimităţii . Adevărata amnistie o va da opinia publică şi vremea care va pregăti perspectivele şi va limpezi priveliştea haotică a neutralităţii şi războiului, ce ne păstrează încă, pe vinovaţi şi pe eroi, atât de inextricabil învălmăşiţi.

GUVERN REACŢIONAR

Generalul Averescu a desfiinţat Marele Cartier, a desăvârşit demobilizarea.

Opoziţia şi presa democratică cereau de luni de zile aceste măsuri. Trecutul guvern nu le-a realizat, fiindcă n-au vrut Brătienii, deci n-a vrut nici perechea regală. Dar trecutul guvern reuşise să „suspende" cenzura şi starea de asediu. Fără a-i face recriminări postume, constatăm că ministerul actual păstrează strâns în pumn aceste arme şi din actele sale nu-i putem bănui umbra unei intenţii de a renunţa la ele.

***Pusillanimite* (franc.) - laşitate, nevolnicie.**

Demobilizarea şi desfacerea Cartierului rămân astfel simple gesturi de superficială democraţie şi libertarism de paradă. Câtă vreme nu se ridică definitiv starea de asediu şi cenzura şi nu se abrogă odioasa lege a măsurilor excepţionale, precum şi aceea care autoriză guvernarea prin decrete-lege, trăim mai departe sub ameninţarea dictaturii. Nici un guvern n-a îndrăznit încă să se dezbere de acest hatâr al împrejurărilor.

Şi iată că generalul, din mijlocul transfugilor şi novicilor săi, dă semnalul hotărât al reacţiunii. Curţile Marţiale viază încă, poliţia de siguranţă şi-a asmuţit haitele, socialiştii sunt prinşi şi legaţi cu frânghii, d-l 1. C. Athanasiu, şeful efectiv al Internelor, pune în serviciu bătrâna-i experienţă de prefect. Concomitent cu prigoana autorităţilor, Consiliul de Miniştri meditează asupra legilor menite să veşnicească o stare de lucruri pe care liberalii au abilitatea să o închege şi să o consacre prin astfel de interpuşi. E repeţirea istoriei din 1907 şi 1918. Generalul Averescu va semna şi de data asta, şi sabia sa va deschide ca un fier de plug terenul recoltelor brătieniste de mâine. Legea arbitrajului obligator smulge muncitorului sfântul drept de a-şi lăsa braţele în jos când ele obosesc de a tot îmbogăţi pe alţii. Legea armatei de construcţie, plănuită de d-l Răşcanu, pune în serviciul capitalului contingentele de sub drapel. Statul, intermediar şi instrument al burgheziei, va recruta 100.000 de robi pe an. pentru ca sub fâlfâirea tricoloru-lui, sub făţărnicia cuvintelor mari şi sub rigoarea reglementelor militare să lucreze la terasamente, şosele, raliuri şi ateliere. Ostaşii devin muncitori cu un leu pe zi, ofiţerii simpli şefi de echipă, apărarea naţională o nouă robie rigidă şi obligatorie pentru prosperarea băncilor, uzinelor şi traficului speculator.

Ar fi o naivitate nemăsurată, chiar din partea acestui guvern de vanitoşi, transfugi şi mazete, să-şi închipuie că farsa va dăinui, că somnambulismul şi psihoza idolatrică ce bântuie în popor nu va lua sfârşit în hohote de râs sau în explozii de mânie.

ADRIAN MANIU: „DIN PAHARUL CU OTRAVĂ"

Dintre multele cărţi româneşti de curând apărute, ***Paharul cu otravă*** este singurul volum doveditor că există numai un gen literar, Poemul, spre care tind toate încercările cu pretenţie de ritm, imagini şi idee.

Ne folosim de limbajul tehnic al criticei şi al manualelor cari învaţă cum se pricepe şi cum se tălmăceşte literatura. Găsim, deci, la d-l Maniu nuvele fantastice, filosofice, fanteziste, realiste, naturaliste. Multe şi multe feluri pe cari obişnuiam a le crede categoric deosebite şi închise în hotarele manierelor literare corespunzătoare. Scrisul se învaţă, susţin unii, aşa cum se instruieşte cineva în corespondenţa comercială ori în redactarea notelor diplomatice sau a epistolelor de amor. S-a fixat, prin urmare, un stil şi un plan de expunere pentru naraţiune şi descriere, pentru tragic, sentimental, nervos, baroc, umoristic (cititorul să completeze lista) .şi s-au tras delimitări între diversele genuri. Procedeul simplu şi strict personal pe care-l înfăţişează autorul ***Paharului cu otravă*** trece prin toate fruntariile fixate în şcolile de litere, frângându-le cu vigoare, cu uşurinţă, şi ridicând întreaga lume a temelor atinse în atmosfera nuanţată şi sensibilă, a veritabilei arte. E în acest volum bizar, complex şi disparat, o puternică, o susţinută şi sugestivă unitate, şi te găseşti în marginile lui în orice timp, aşa ca aerul unui vechi castel cu încăperi multe şi divers, şi atent rânduite. O întindere cromatică străină instrumentelor sărace, debile sau hodorogite cari închipuie talentul altor prozatori contimporani în graţia publicului de la noi; timbrul, însă, se menţine nealterat de-a lungul echilibristicei disperate pe care i-o impune artistul între extreme. E un sunet distins şi sigur în care falsitatea înseamnă un farmec, aşa cum o dansatoare de cea mai felină rasă ar cocheta simulând greşeala ori stângăcia în joc, pe când plăcerea noastră ar fi stimulată, exasperată, de teama, mereu păcălită, de a vedea prăvâlindu-se miracolul de linii ce se armonizează pe un fond ireal de lumină.

Poetul se zăreşte îndărătul bazarului său de imagini. Contemplativ, senzual, rafinat, senzitiv, nedecis, confuz şi ironic în lenevie. Iubeşte punerea în scenă şi decorul.

Creaturile sale sunt aşezate într-o lume descrisă amănunţit şi cu strălucire. Are viziunea sigură a pictorului care prinde şi tonuri, şi contururi, şi-ţi impune, infailibil, senzaţia lui. Eşti constrâns a vedea cele ce-ţi descrie, tot astfel cum îţi inspiră emoţia lui dominantă compătimire în bucăţile în cari se ocupă de suferinţă.

Ca şi observaţia, gândirea e pentru el o senzaţie voluptoasă ce-şi caută pretext de a se isca în opera de artă.

Din acestea se găsesc multe în trecutul nostru. Motive destule în icoane, în cruci, în odoare, în cusături în trei iţe, în uitatul olărit românesc.

Adrian Maniu scrie ***(Ucigaşul morţii):*** „Crucea era de lemn, devenit sur de vechime şi pictată migălos cu un popor de sfinţi - desigur încă una din acele minunăţii ale trecutului nostru atât de hărăzit pieirii". Această imagine îşi completează evocarea ei şi devine pipăibilă ochilor minţii noastre astfel: „o cruce mare de două palme îmbrăcată în făurituri ce fuseseră aurite, bătute cu găuri din care căzuseră smulse preţioasele.

Ce continuu pretext de gândire - singura definiţie ce admit pentru opera de artă! Crucea asta a trecu prin sute de ani..." Şi iată cum, printr-o definiţie voluptoasă, trecutul devine cel mai iscusit meşteşugar de artă.

„Cunoaştem atât de puţin viaţa şi datinile ţării, descântece mai vechi decât romanii şi mult mai sălbatice aparţin pământului nostru în care se mai găsesc idoli caldeo-asirieni..." Aceste constatări vechi, cărora li se împrumută sensibilizarea talentului, precizează drumul în viitor al lui Adrian Maniu, poet şi poet român fără tirade: „Boierii în haine verzi, încheiate cu nasturi, sâmburi nestimaţi, trăgeau din ciubuc de chilimbar- şi se întrebau cu care din duşmanii ţării să fim tovarăşi".

„în curţi, pe lespezi jucau armăsari turceşti, cu zăbăluţe de argint rusesc, înhămaţi la butci leşeşti, iar robii cu bici împletit cu plumbi băteau palmele iobagilor. "

„în codrii brădetului, un haiduc cu pistoale de fier îşi aştepta osânda între panduri, căci voise ţară pentru ţărani."

Toate nuvelele, adică poemele în proză ale lui Maniu, sunt decorate de această măiestrită încrustare a detaliului în cadrul totului. Indiferent dacă acţiunea e fantezistă sau reală, dacă eroii sunt psihopaţi sau normali, dacă verbul e sentimental sau ironic, pretutindeni întâlnim amănuntul neprevăzut şi adevărat, linia, curbura sau mişcarea, vizualitatea care sugerează viaţa: „i-a adus un păun copt cu penele lui, un peşte în care erau fripte ciocârlii şi un vin care încăleca în spumă buza paharului". Imagini picturale, pavoazări, panouri, feluresc spaţiul povestitor din ***Paharul cu otravă*** fără a înghesui locul şi a opri firul curgerii, al emoţiei şi al ideii: „în umbra grămezilor de fân, între furci, ţiganul îmbrăţişa o femeie cu un sân de aramă, niţel căzut afară din cămaşa ruptă". Am putea exemplifica la nesfârşit. în ***Paharnicul şi buba neagră*** (p. 27), jupâniţa moartă e arătată în sicriul de înmormântare dormind în licăririle tuturor nestematelor boiereşti, „în haina de mătasă care-i înfăşură trupul ucis de ciumă. Iar mai sus, o Precistă în lemnul căreia era ţintuit un prunc de aur, făurit de argintar din porunca Bălaşei care zadarnic dorise urmaş".

Stilul afectează uneori neîndemânarea; e depărtat, prin simplitatea lui sumară, de fraza tipică a povestitorului; e stilul care nu trişează, care e îngăduit numai celor înzestraţi; nu se atinge de materia moartă a tuturor literaţilor, nu beneficiază de înlesnirea jocurilor comune şi a clişeului. Confuzii uneori, obscurităţi, în cari se complace rafinamentul fanteziei împinsă până în marginea lucidităţii. Către sfârşit cartea exclude din ce în ce marele număr al cititorilor, înţelesul ei trece prin suflete ascuţişuri de mătasă, torturi nervoase. Intrăm în atmosfera decadentă, preţioasă, brodată din umbre, parfumuri şi nuanţe, a simbolismului francez. Lecturile lui Adrian Maniu le bănuim a fi Oscar Wilde, Baudelaire, Laforgue, Aloysius Bertrand.

LICHIDARE

Acum câteva luni generalul Averescu greşise: accepta portofoliul Internelor şi intra astfel într-un minister stăpân pe Parlamentul în care nu se găseau zece averescani. Bucuria stârnită la Clubul liberal a rămas de pomină: strângeri de mână, îmbrăţişări, chiote, pupături, ceva asemănător freneziei dezlănţuite la Tuilleries când împăratul Napoleon se întorsese din Elba. Generalul accepta să-şi uzeze popularitatea, uzând la rându-i pluşul fotoliului ministerial cu oasele sale ascuţite. Fapta sa îl certa în acelaşi timp cu d-l Take Ionescu, cel care, în organismul orb, sumar şi ulcerat al Ligii Poporului, servea de organ al văzului, şi îl despărţea definitiv de d-l Flondor, singurul boier periat şi decorativ din ceata interlopă de transfugi şi de samsari cari îi formau Stat-Majorul.

Generalul simţi astfel poticnindu-i-se primii paşi pe drumul dictaturii. înţelese că fără un decret de dizolvare în manşetă nu va izbuti decât consolideze partide ridicate în numele său şi să-şi surpe statuia expusă pe partea puterii tuturor intemperiilor politice. Deci demisiona.

Iar astăzi revine.

Revine cu o formaţie ministerială completă, ceea ce înseamnă un câştig. Obţine câteva reforme. Dar n-are încă decretul care i-ar

permite deplinul uz al popularităţii sale. Şi între liberali e aceeaşi bucurie: poporul are în sfârşit generalul la putere. Primeşte de la el primele daruri. 11 atinge, îl pipăie ca pe nişte sfinte moaşte, îi cere soare, ploaie, rodnicie, belşug, până când, într-un sfârşit, îşi va strica păpuşa pentru a privi cu ce fel de tărâţe e umplută.

Astfel se prezintă generalul astăzi: prizonier al Parlamentului ostil, reţinut sau făţarnic, sprijinit vremelnic pe aplauzele liberale care vor răsuna câtă vreme li se va pregăti şi consolida prin legi situaţia viitoare; asigurat trecător de expectativa ciudată a transilvănenilor şi ţintuit de vrăjmăşia surdă a fostului Bloc.

Are să vie clipa când Maurul îşi va fi făcut datoria. Când în faţa popularităţii spulberate a ştersului idol, liberalii se vor ridica tari pe legile reacţionare ale acestuia, eliberaţi de formidabilul concurent electoral, gata să dea lupta în alegeri, în alegerile în cari un singur partid mai are sorţi de luptă, pentru că are doleanţe definite, scopuri fixe. O doctrină clară şi cadre robuste: Partidul Socialist.

Şi, astfel, mişcările generalului, jocul său măsurat pe tactul tamburinei liberale, mătură de pe arenă pe luptătorii echivoci, lăsând faţă în faţă pe cei doi adversari adevăraţi şi implacabili: capitalul şi munca.

TIRANUL NĂBUŞIT

în şedinţa cea de pomină a dizolvării, d-l Ion Brătianu încercase a vorbi. A vrut, desigur, să protesteze împotriva cuvintelor d-lui Mihalache despre unirea condiţionată a Transilvaniei cu Regatul. îşi închipuia că se află în faţa unui parlament destul de răbdător, de slugarnic şi de imbecil ca să-1 asculte pe el, omul dezastrului militar şi diplomatic, debitând repertoriul stereotip de fraze înflăcărate şi grandilocvente şi luând apărarea unei provincii care n-are pentru dânsul decât scârbă şi dispreţ.

Deci d-l Brătianu s-a smucit de pe fotoliu căutând să dea fiinţei sale plictisite şi perfide aparenţa agerimii şi a sincerităţii. A schiţat un gest, a bâlbâit o silabă. Camera însă, unanimă, nu mai avea nervi destui pentru a suporta glasul piţigăiat şi viziunea plumburie a fostului dictator, a intrigantului din culoarele Cotrocenilor. Cuvântarea i s-a oprit în gât, mimica i-a îngheţat, pentru că sub domul

Ateneului a răsunat şi a bubuit un singur cuvânt, strigat de trimişii ţăranilor, de ai naţionaliştilor, de ai proletarilor, de aleşii Basarabiei, Ardealului, Banatului şi Maramureşului. Manifestaţia parlamentară, dezlănţuită o clipă în contra guvernului, s-a îndreptat formidabilă şi a gâtuit încercarea tiranului de a-şi răsfăţa încă făţărnicia la tribună. Am avut revelaţia sigură a învinsului vremii: cel care şi-a bătut joc de toate libertăţile, de toată ţara, cel care a ucis vieţi şi a renunţat la ultimul simţ al ruşinii şi al onoarei, ipocritul, dezonoratul, despotul şi hrăpăreţul Ion Brătianu a căzut stâlcit în fotoliu sub osânda clamată de toate regiunile româneşti; s-a ghemuit neputincios între valeţii săi cari îl vor părăsi mâine, mâine când nu vor mai fi bacşişuri, concesii, mâine când se va prăbuşi năruită Bastilia financiară a României, Banca Naţională. Căzuse Brătianul cu faţa roşie de neputinţă, de ură, de pizmă, de umilire, de turbare zadarnică.

Trăsăturile chipului său compus şi supravegheat se trădară o clipă într-o strâmbătură sinistră, într-o mască indeniabilă de gâde oriental; degetele lungi se crispaseră, vinele gâtului se umflară apoplectic. Era aproape de mult doritul, de prea aşteptatul sughiţ final şi parcă sufletul său execrabil sta să zbucnească în atmosfera infernală a urletelor parlamentare. Wexler, Frimu, ţărani din 1907, muncitorii şi cei ce au sfârşit legaţi la ochi sub ţeava plutoanelo.- de execuţie şi talazurile tuturor mormintelor ţării s-au arătat, desigur, în halucinaţia acelui minut de groază. Şi parcă un glas a căzut asupra lui ca o pasăre pe o pradă:

„Nefericitule, sângele pe care l-ai vărsat te înăbuşă!"

VIITORUL POEZIEI ŞI AL POETULUI

Gânditorii de meserie se întreabă la răstimpuri care va fi viitorul poeziei, după cum caută să ghicească în devastarea şi dezordinea păcii care are să fie literatura de după război. întrebarea pare grea şi problemul foarte complicat dacă întârziem în scotocirile migăloase ale căutătorilor cari se străduiesc să pipăie şi să găsească, în haosul împrejurărilor de faţă, şi în plăsmuirile indefinite ale prezentului, temele povestitorilor şi cântăreţilor de mâine, conflictele ce vor lua naştere din noile raporturi ale înjghebărilor celor mai proaspete. Se poate pe această cale ajunge la descoperiri surprinzătoare, inge-

nioase şi drepte, şi jocul prezintă cel puţin tot atâta interes cât şi problemele de şah în care se propun câteva date, o situaţie şi se cere dezlegarea într-un anumit număr de mişcări. Aşa însă nu se află deloc poezia viitoare, şi nici literatura, cu toate că cercetătorii literari pun un ferm accent de triumf în concluziile lor. Profeţia bântuie în libertate pe acest tărâm, şi toate revistele, toate ziarele răspândesc Buna-Vestire a îngerilor şi a prorocilor literari. Literatura de mâine, spun cu toţii, are să fie socială şi are să prezinte viaţa superior organizată şi cooperarea entuziastă a tuturor pentru a desăvârşi aşezarea fericirii comune. Aceeaşi literatură va găzdui strigătul individului oprimat de comunitate mai mult decât oricând; scriitorii vor reclama dreptul la iniţiativă şi la roadele ei pentru individ, tot aşa cum cer astăzi renunţare, iubire şi egalitate. Drame sumbre se nasc din invazia femeilor în viaţa publică, înăsprind preistorica ostilitate a sexelor prin noua lor concurenţă. Pentru o vreme, afirma cineva, literatorii au să se inspire din rivalitatea celor prea tineri, cari n-au apucat războiul, cu cei prea bătrâni, cari au ocolit, prin privilegiul vârstei, sacrificiul sângelui. Două generaţii, despărţite printr-o prăpastie de ani şi alta de interese, faţă în faţă în lupta pentru un loc în existenţă şi pentru un loc lângă o femeie. Pe urmă, familia, străvechiul aşezământ, care se desface, dimpreună, pe încetul, cu atâtea trainice sentimente pe cari le-a zămislit şi cari sunt în plină slăbire sau în plină transformare - ce ispită plină pentru romancieri, şi dramaturgi, şi poeţi! S-ar zice, deci, că emanciparea femeilor duce la izgonirea lor din literatură, adică din rolul lor de muze. Vor rămâne doar nişte de rând eroine, dacă nu vor decade mereu în meseria glumeaţă de a fi ele însele, din ce în ce mai mult, autoare. Iar poezia e ameninţată categoric şi unanim de pieire, dacă, dând ascultare altui glas decât al criticei contimporane, nu-şi va scoate grabnic inspiraţia din însăşi viaţa modernă, din civilizaţia noastră de maşini, exploatări, invenţiuni, dacă în ritmul versurilor nu vor pulsa motoarele şi nu vor cânta metalele torturate prin foc şi ciocane spre a căpăta o formă utilizabilă civilizaţiei.

De zeci de ori am citit această anatemă, sub fel de fel de forme. Poezia lirică înăbuşită sub căluş, dacă va mai cuteza să mai înfăţişeze un sentiment izolat în intimitatea unui suflet. Walt Withman, Emile Verhaeren, Jules Romains sunt evocaţi spre a da ocrotire acestor sentimente: Withman care se ameţea de priveliştea universului şi de sunetul numelor de atlas, într-un chip atât de intim şi de măreţ şi care cădea, însă, în plată retorică şi în jurnalism când

amesteca politica, democraţia şi progresul în ritmul declamator al versurilor sale; Verhaeren, poet de un lirism absolut personal şi în opera căruia partea cea mai discutabilă, ca artă, e aceea a deşartelor peroraţii asupra ştiinţelor şi progresului; Jules Romains, - cine-l „gustă" pe Jules Romains?

E foarte îngâmfată şi proastă, e oarbă şi ridiculă pretenţia celor ce fac şanţuri, garduri şi ziduri pe terenul literar şi poetic şi cred că au găsit literatura viitorului şi poezia lui prin aceea că au înţeles una din temele şi din pretextele de mâine şi dau sfaturi imperative: cântaţi munca, uzinele, aeroplanele, bicicletele, sub sancţiunea înlăturării de la nemurire. Omul, din fericire, nu se dezbăra azi de materialul prim trebuincios pentru a dura arta-i verbală: graiul; şi nici structura lui de animal stăpânitor pe pământ nu se liberează de nevoile fundamentale: foame, somn, adăpost, în primul rând, şi, în al doilea rând, iubire. Dragoste, suferinţă şi cuvinte (adică sentimente şi gânduri) - iată singura siguranţă în literatura şi în poemul de ieri, de azi, de mâine [...]* e opera omului veşnic primitor de senzaţii.

Ce va deveni poetul în societatea de mâine, în cooperarea şi producţiunea intensă spre care ne îndreptăm? Tronul său este dintre cele mai şubrede, căci se înalţă la umbra altora tronuri cu mult mai masive, cari s-au prăbuşit. Arta devine din ce în ce mai inutilă, când nu se exercită ca o meserie pentru grădinile şi clădirile publice, iar poezia şi romanul şi nuvela nu-şi găsesc întrebuinţare, într-un manual de şcoală, nici cât un sfinx de gips sau o floare de carton pe o tribună festivă dintr-o zi de sărbătoare democratică şi republicană. Guvernele întemeiate pe un regim în care numai cetăţenii productivi şi trebuincioşi au drept de vot îşi redactează singure proclamaţiile şi e foarte de presupus că nu vor comanda bilete de plăcintă pentru distracţia plebei suverane. Poetul s-a dezvoltat ca un parazit onorabil şi divin în cutele mătăsurilor parfumate şi în capriciul broderiilor aurite ale unui corp social plutocratic. Egalitatea îi displace, fiindcă îl nemulţumeşte ca individ. Privighetoarea oarbă cântă mai frumos, poetul nefericit e mai ascultat: - Eminescu trăieşte încă, Alecsandri e aproape uitat.

în el vor trăi însă mai departe, într-o viaţă mereu mai potrivnică, artistul şi muncitorul care-i va hrăni pe amândoi, şi din ostilitatea, şi din sfâşierea asta va naşte starea sufletească prielnică celui ce are de cântat. O turmă de oameni mulţumiţi, trăind programul de

*** Un rând omis la tipar.**

fier al fericitei vieţi de mâine, şi un poet exprimând beatitudinea calmă, necunoscută, monotonă, a acestei lumi în faţa vieţii, n-ar obosi şi n-ar exaspera oare această omenire în care o mână precaută binecuvântată a zvârlit sămânţa plictiselii, zămislitoare a tuturor schimbărilor? Nu e deloc o simplă întâmplare că urâtul are şi înţeles de plictiseală, şi e o mare mângâiere faptul că nu există teren oricât de virgin, oricât de steril şi oricât de mănos în care această floare lâncedă şi amară să nu poată creşte şi rodi. Rodul ei e mişcare, fugă, revoltă, reînnoire.

Dar în mentalitatea de mâine, ce caută acest om cu o sensibilitate atât de ciudată şi cu o apucătură atât de suspectă: omul care-şi proclamă patimile, suferinţele, bucuriile, în public, şi care povesteşte tot ce se răsfrânge în el din trecerea grandioasă a vieţei; omul care-şi afirmă cu atâta cochetărie vanitatea, semnând în colţul paginei sau în fruntea tomului, ca un copil care-şi agităjucăria sau păpuşa şi spune: „eu am făcut-o"!

Gândul acesta a început a urmări pe mulţi şi e de dorit ca el să devie chezăşia că pe viitor nu vor mai cuteza să înfrunte ridicolul crescând al meseriei de poet decât cei ce vor fi siguri de a-şi acoperi tichia meşteşugarului cu laurii cei mai autentici şi mai cuveniţi.

BRATIENIZAREA BANATULUI

Viroaga brătienistă, secată şi coperită de vremuri, n-a contenit să-şi scurgă subteran valurile-i murdare. Pe când locuitorii vechilor ţărmuri româneşti s-au crezut pe vecie mântuiţi de trecerea-i ciumată, de insuportabila-i duhoare otrăvită, le vine pe neştiute veste că apa s-a strecurat hăt-colo, la sute de postii depărtare pe scoarţa pământului şi şi-a lăţit într-o albie sigură talazul spurcat de râme, lipitori, broaşte şi şobolani de baltă. Liberalii au apărut în Banat. Izgoniţi din vechea lor ţară, excluşi din Ardeal, blestemaţi în toată Basarabia şi în Bucovina, cu agerime păzită de Flondor, membrii tuturor consiliilor de administraţie, acţionarii tuturor societăţilor, avocaţii tuturor cauzelor, samsarii tuturor intereselor au alergat la binecuvântarea părintelui Imbroane şi s-au adăpostit, ca vechile jivine ale lui Noe, sub sutana-i întunecată. în felul acesta, viitorul parlament îi va cuprinde, fie şi ca simple ciudăţenii şi arătări zoo-

logice, pe d-nii Brătianu, pe d-l Constantinescu şi pe mulţi alţii, la specia şi sub eticheta respectivă.

Banatul, se zice, e la dispoziţia preotului Imbroane, care s-ar bucura acolo de o popularitate egală cu a generalului Averescu în Moldo-Valahia şi în Basarabia. Partidului Liberal a „cultivat" de mult Banatul, mai întâi sentimentaliceşte prin faimoasa campanie pentru revendicarea Torontalului pierdut de dânşii.

La adăpostul frazelor de durere şi al ameninţărilor de război, sub fâlfâirea măreaţă a tricolorului transformat în treanţă de dezbinare între naţiunile din Temişana, s-a încheiat acordul dintre liberali şi naţionaliştii părintelui Imbroane. Pe sub această lumină, ideea patriotică, se cimentează o legătură de realism şi de interes; uzinele de la Reşiţa, Anina, metalurgia şi zăcămintele fără pereche din Caraş-Severin constituie zălogul nestemat al unei uniri fericite şi veşnice: d-l Constantinescu a plimbat prin acele regiuni o fizionomie satisfăcută şi râzătoare, o siluetă rotundă şi plină, de mascur de cartă poştală.

Aşteptaţi de-acum goama şi toba mare a campaniei electorale Imbroane-Brătianu în faţa alegătorilor. Torontalul şi toate micile interese locale, jignite de o delimitare arbitrară, luate în proţapul propagande: brătieniste, în dezmăţul verbiajului demagogic, în vârtejul farselor şi înscenărilor de rigoare. Şi, pe deasupra, fumegarea liniştită a înaltelor furnale, drepte ca un îndemn la biruinţă, fumegarea oblică şi neagră, ca gestul, ca mâneca popii care binecuvântează şi consimte.

HAIMANAUA

E cunoscută povestea mârţoagei cu pielea roasă de propriile-i coaste, cu genunchii umflaţi ca nişte bolovani, cu ochii sticloşi şi dinţii verzi care în apropierea unui câmp de bătălie capătă o ardoare subită, un vremelnic fior, un elan grotesc, un nechezat sinistru şi se avântă cu tropot tineresc în fum şi flăcări.

Istovit în lupte politice, gârbov sub trecutul plin de salturi, de ciocniri, de compromisuri şi de renegări, descompus în cărnuri şi în suflet de veninul ambiţiei care-i umple sângele, d-l Take Ionescu încearcă să reînvie, viguros şijuvenil, în apropierea ultimului loc ce

i se mai păstrează: un portofoliu în ministerul Averescu. Epavă zadarnică pe valurile vremii, naufragiat miluit cu un colac de salvare sau şlep neputincios pus la remorca unei popularităţi noi, cadavru rechemat la viaţă de forţa efemeră a unui glas cu răsunet miraculos în ţară, ce comparaţie să reţinem pentru a caracteriza atitudinea acestei otrepe ameninţătoare?

D-l Take Ionescu arată mai bine decât toţi vechii politicieni a cadavru fardat. Priviţi-i figura albă cu vinişoare trandafirii şi duceţi-vă apoi în sala de gheaţă de la morgă: acolo dorm morţii cărora li s-a făcut toaleta cu injecţii de formol.

Astăzi, de-abia apropiat de scaunul unui minister, el ameninţă şi insultă. Prin ***Românimea*** îşi revarsă bâlbâielile dictatoriale. în faţa unui manifest socialist, care cere inevitabila expropriere fără despăgubiri, se zbârleşte şi exclamă: „haimanale", gândindu-se la fruntaşii socialişti, cari au îndurat frontul, bătaia, închisoarea şi au înfruntat osânda la moarte pentru a-şi apăra şi răspândi convingerile.

Haimanale! izbucneşte, din pragul ministerului, haimanaua tuturor partidelor, prin ale căror cluburi s-a plimbărit. Haimanale! scuipă haimanaua tuturor clienţilor cari l-au plătit să le susţie procesele. Haimanale! scuipă haimanaua stipendiată a tuturor societăţilor străine. Haimanale, zbiară haimanaua haimanalelor cari l-au înconjurat fugind din alte partide şi cari astăzi hoinăresc prin noi formaţiuni de căpătuială. Haimanale! urlă haimanaua tipică, definitivă, a politicianismului român, d-l Take Ionescu, părintele celor refugiaţi în vremea războiului la Odessa, la Harkov, la Paris şi la Lisabona, unde şi-a trimis fratele - d-l Take, teoreticianul şi preotul haimanalâcului politic din Balcani.

ACHITAREA UCIGAŞULUI

înalta Curte de Justiţie Militară a aplaudat deunăzi crima locotenentului Bogatu. S-a anulat condamnarea blajină care trimetea pe ucigaş numai pentru şapte ani la ocnă, între cei deopotrivă, prin fapte, cu dânsul. înalta Curte însă, din spirit de castă, ce nu s-a şters nici în aceşti ani de îndelungă suferinţă comună, când ofiţeri şi soldaţi, militari şi civili şi-au amestecat sângele şi vaietul pe locurile războiului, a decis ca păcatul unui ofiţer, al unui Comisar regal care şi-a permis

să judece şi să osândească greşelile altora, să rămână neispăşit. Sentinţa înaltei Curţi Militare confirmă dreptul la crimă. Membrii tribunalului ofiţeresc îşi proclamă, cinic, complicitatea. Să se ştie de-acum în toată ţara, să ştiţi voi, soldaţi: mai-marii oştirii au întărit prin hotărâri cu putere de lege că un ofiţer care se plimbă cu ţiitoarea sa are dreptul să spintece în sabie sau să culce prin glonţ pe oşteanul de santinelă când acesta respectă consemnul şi-şi face datoria.

înţelesul sentinţei ce liberează pe ucigaş, pe locotenentul Bogatu care şi-a bălăcit mâinile asasine în bietul sânge al sentinelei credincioase, acesta este.

Dar aşteptăm ca mai întâi să se ridice şi să protesteze ofiţerimea - nu aceia care judecă, ci aceia care luptă.

TRIPOUL SCRIITORILOR ROMANI

Acum câteva luni, când d-l Mihalache Dragomirescu încerca să unifice verdictele sale literare cu sentinţele Curţilor Marţiale şi să-şi sprijine ranchiunele lui de scriitor înăcrit pe servilismul unor judecători ultradisciplinaţi, ***Chemarea*** a protestat. Excluderea plănuită a scriitorilor germanofili - C. Stere, 1. Slavici, T. Arghezi, Galaction, Topârceanu - a fost amânată şi d-l Dragomirescu şi-a stăpânit copita până când temniţele s-au deschis pe urma celor osândiţi. în acest chip, d-sa reuşeşte să înnobileze pe eroul vechii fabule şi să atribuie crupei sale agresive cavalerism şi vitejie: leii bolnavi şi ferecaţi sunt de-acuma sănătoşi şi liberi. A reînnoit, deci, propunerea de excludere. Dar sovietul cerebralilor români e mai presus de sărmanele preocupări de principii şi de râca profesională a criticii şi a poeziei. Opera d-lui Dragomirescu nu şi-a căpătat consacrarea râvnită. Cerebralii confundă cărţile de citit cu cele de joc, şi contemporanii şi colegii, pe care verbul impotent al d-lui Mihalache încearcă să-i evoce hidos, le procură halucinaţia surâzătoare a zvelţilor valeţi de tobă, a rigilor purpurii, a „damelor" sub blazon de treflă. Aşadar, nimeni nu se mai încumetă să rişte scandalul care ar înspăimânta şi ar stârni derută în lumea minunată a fanţilor şi crăişorilor de pe câmpul verde al meselor de noroc. Propunerea d-lui Mihalache a căzut, s-a risipit în golul înfricoşat al unei tăceri penibile.

Prea târziu însă. A intervenit, prin ***Izbânda,*** d-l Arghezi cu denunţul precis că în localul S. S. R.[1] funcţionează un tripou al aceleiaşi societăţi, care, în acest caz, ar trebui să renunţe la unul din cele două vicii: al scrisului sau al jocului, pentru a beneficia de o deplină autoritate morală şi competenţă într-o singură materie. Se învârt în acel local câştiguri imense şi se spulberă averi, se respiră atmosfera tripourilor, se întâlneşte clientela obişnuită a ***rastaguerilor***[2]**,** a femeilor cu umeri goi, a eteromanilor şi a aventurierilor, pentru ca a doua zi, când s-au deschis ferestrele şi s-au adunat mucurile, Comitetul beneficienţilor să-şi ducă degetul de măsluitori la tâmplă şi să cugete la atitudinea politică a unui pumn de intelectuali incomozi. Ce-ar fi însă dacă în acea încăpere de tripotori moţăiţi, dacă peste sfatul cerebralilor învinşi de nesomn şi mestecând în gura amărâtă de libaţiuni nocturne vorbele late ale făţărniciei s-ar da uşa de perete, făcând loc siluetei sigure a generalului Nicoleanu urmat de comisari şi de sergenţi?

DE-A DURA

Coroanele se duc de-a dura.

Nicolae - şi rasputinii nevestei sale -, cel dintâi, a deschis seria macabră. Kaiserul germanilor, dimpreună cu toţi încoronaţii şi prinţii de operetă, rămăşiţele feudalelor plăsmuiri din ţara nemţească, însoţiţi în exil de regele ***felon***[3] al bulgarilor, precedaţi de Constantin al Greciei, a cărui tumbă de pe tronu-i de marmoră a fost primul mic fior de presimţire rea trecut prin sufletul înzorzonat al suveranilor lumii. Toţi verii şi nepoţii şi cuscrii şi cumnaţii marelui nostru Vodă s-au prăbuşit sinistru ori au fugit repede, cu pantalonii bufanţi blazonaţi la spate de talpa viguroasă a popoarelor oprimate. Supremă insignă de ex-suveranitate, pecete eternă de nobleţă aplicată pe augustele şezuturi, lăfaite de veacuri şi veacuri în purpură şi aur.

[1] Societatea Scriitorilor Români.

[2] *Rastaquere* (franc.) - persoană care trăieşte pe picior mare din resurse necunoscute.

[3] Neloial (franc).

Cascada, însă, continuă.

Omenirea va saluta zilele acestei cu un gigantic gest de bucurie vehementă, cu un hohot care va umple văzduhurile de mulţumire şi poftă de viaţă, rostogolirea încă a unui club cu trepte tocite de săruturile curtenilor, strâmbarea a încă unei coroane despuiate de preţioasele ei inutile şi reci. Regele Danemarcei se duce şi el pe toboganul vremurilor democrate, sacrele oase vor hodorogi, pare-se, în curând pe podurile povârnişului meritat. încercase Măria Sa să guverneze prin lovituri de stat şi decrete, bizuit pe interesele negustorilor din marile porturi şi pe devotamentul ofiţerilor de marină. La mii de kilometri distanţă, pe ţărmul mizerabil al Dâmboviţei, Ferdinand I dă pilda apucăturilor dictatoriale.

Dar s-a izbit de rezistenţa muncitorimii organizate şi stăpâne pe drumurile de fier, pe firele de telegraf şi telefoane, pe serviciile publice, pe viaţa cheiurilor unde se descarcă mărfuri, pe mişcarea vapoarelor, pe tot ceea ce dă viaţă Danemarcei. Guvernul veritabil nu e acel alcătuit din câţiva funcţionari, tripotori şi generali vlăguiţi, de cari ascultă clientela ofticoasă şi sifilitică a cluburilor. Guvernul, cârma stă în mâna comitetului central al sindicatelor, căci de el depinde lumina, mişcarea, circulaţia, belşugul. El porunceşte vieţii să se manifeste. Regii şi oligarhia lor nu mai găsesc ascultare din clipa când gloata salariaţilor de tot felul s-a unit să-şi scuture lanţurile şi să le anine de gâtul tiranilor.

Muncitorii danezi şi-au somat regele. Au făcut un guvern nou care a poruncit vieţii să stea şi toată ţara a încremenit, ca un ceasornic. Grevă generală. Muncitorii vor birui şi regele umilit are să plece. Aşteptaţi, aşteptaţi zile vesele de Paşti, căci se poate repeta că este ceva putred în Danemarca, şi în tot restul lumii.

JEAN MOREAS

Scritorii francezi comemorează pe unul din cei mai bizari dispăruţi ai generaţiei „simboliste" care a purces pe la 1880 mişcarea de reînnoire şi înaintare a literaturii, înţepenită în gheţurile parnasianismului. Se împlinesc 10 ani de la moartea poetului Jean Moreas. Lângă mormântul său, polemicile au încetat, apostrofele şi aclamaţiile au amuţit, urile s-au stins şi au tăcut admiratorii vehemenţi şi

bătăioşi de altădată. Opera poetului trăieşte, limpede şi liniştită, resemnată sau nervoasă şi fantezistă printre toţi. ***Syrtele*** lapidare şi ***Cantilenele,*** dureroase lacrimi ale tinereţii, lucind printre cele mai pure şi mai preţioase.

Apoi ***Pelerinul pătimaş,*** acea căutare desperată a ineditului, graţie căreia poezia franceză s-a răcorit la izvoarele ei romantice. Şi-n urmă, ***Stanţele*** cumpănite şi grave ca un plâns de violoncel. Scrisul său a fost o călătorie minunată de-a lungul vârstelor poeziei şi a dialectelor, după cum şi viaţa i-a fost o înlănţuire de destinuri neobişnuite.

Născut în Atena, pe la 1860, cu numele umoristic de Papadiamandopulos, director de revistă politică la 15 ani, şef de şcoală literară la Paris, ceva mai târziu călător prin Germania, Anglia şi ţările nordice, Moreas a renunţat din vreme la lumina zilei, trăindu-şi ceasurile de petrecere şi de lucru prin cafenelele nocturne, unde se aduna tineretul literar să-1 asculte. în polemica epocei a stârnit un tărăboi cumplit, a lansat manifeste şi pamflete impertinente, privind în învălmăşeală cu ochiul orgolios, pavoazat de monoclu, cu o figură de pirat brun, mustăcios şi arogant. Astfel a ajuns şi a bătut, străin, la porţile întredeschise ale Academiei Franceze, când a murit pe neaşteptate, intoxicat probabil cu mercur.

Piesa sa ***Iphigenia*** îi câştigase, virtual, un loc printre nemuritori.

De la Moreas mai rămân mulţime de poeme şi proză nepublicată, de amintiri personale, cari, se poate crede, nu mai au nimic de adăugit renumelui acestui poet al Parisului.

CEREM AMNISTIA

Amnistia, ci nu farsa pascală a Regelui şi a oligarhiei sale. Amnistia deplină şi pentru toţi, nu însă gluma batjocoritoare care se va lăţi pe afişe la toate colţurile cetăţii cu prilejul sărbătorilor creştineşti.

Avem sub ochi decretul-lege al amnistiei, aşa cum a ieşit din tocmelile guvernului Răşcanu cu patriotul Partid Liberal, cu transfugii vechilor partide oligarhice strecuraţi în cadrul Ligii Poporului, cu toţi curtenii şi eroii de anticameră ai palatului. Nici că-şi poate cineva închipui un mai tipic exemplu de laşitate politică, de

nepricepere-şi făţărnicie, de puzilanimitate ca acest decret drămuit, ciupit, ciuruit prin toate restricţiile şi excepţiile cu putinţă. Amnistia acordată nu amnistiază nimic. E un simplu titlu aşezat deasupra unui text în care se explică încet-încet că nimeni dintre nevoiaşii cari au populat ocnele şi închisorile militare nu se vor folosi de amnistie. E o păcăleală asemenea noului sistem de reclame în care ţi se vorbeşte de legiferări sau atentate, pentru ca la urmă să te invite la cinematograf sau la tractir. E, în cele din urmă, o fantezie în stil oficial cu vorbe blânde, pentru păcatele nepetrecute şi cu epitete patriotice şi condamnatoare, pentru delictele specifice războiului. Astfel, cele câteva sute de nesupuşi şi dezertori din Moldova, dintre cari mare parte nici n-au trecut pe la judecată ori au suferit simple pedepse disciplinare, vor fi definitiv reabilitaţi şi daţi uitării. Imensa mulţime însă a dezertorilor la inamic, printre cari se clasează toţi cei rămaşi de voie, de nevoie în teritoriul ocupat vor zace mai departe în puşcării sau vor trăi sub ameninţarea prinderii şi pedepsirii. latră în această categorie câteva zeci de mii de oameni. Asemenea şi dezertorii în străinătate sunt excluşi, şi absurdul acestei măsuri nu se explică altfel decât prin faptul că singura „străinătate" accesibilă ostaşului român a fost Rusia revoluţionară. Reîntoarcerea fugarilor de peste Nistru ar primejdui tihna rumegătoare a ciocoimei noastre şi amnistierea lor ar implica liberarea lui Bujor de la Jilava.

O sumă de alte bune motive determină pe guvernanţi de a menţine în starea de moarte politică pe gazetarii aleşi ca ţapi ispăşitori ai crimelor ciocoieşti şi de a prelungi chinul zadarnic şi odios al osândirilor pentru trădare, de înţelegere cu inamicul. Făţărnicia şi neruşinarea s-au întovărăşit pentru a ocroti minciuna judecătorească: dintre cei închişi în temniţă pentru trădare, nimeni, afară poate de câţiva supuşi ai Puterilor Centrale, n-a fost dovedit în chip onest şi evident de crima ce i se impută. Trădări, spionaj, înţelegeri cu duşmanul, totul se reduce la chestiuni de carte poştală, la denunţ anonim, la bârfă, bănuială, răzbunare sau şantaj.

Amnistia de azi e mult mai restrânsă decât a d-lui Marghiloman, decât aceea proiectată de trecutul guvern parlamentar. E formalitatea obişnuită a tuturor anilor, e o veche apucătură regească ce se remarca în trecuţii ani de pace în preajma Anului Nou şi a Bobotezei. Parcă nimic nu s-ar fi adăogit suferinţelor seculare ale naţiei, parcă arşiţa cumplită a războiului nu ne-a dogorit şi n-a făcut să crape în sute de mii de morminte pământul ţării flagelate, înfrânte, istovite. Parcă oligarhia grasă şi venală ji-ar fi dat singură poporului pilda

tuturor trădărilor, renegărilor, laşităţilor şi hoţiilor, parcă muierile politicienilor nu s-au înţeles suficient prin balcoanele Bucureştilor cu inamicul, iar fraţii ciocoi, lăsaţi cu dinadinsul în Muntenia, nu s-au alcătuit în ministere ca să le păzească avutul, pentru ca astăzi să mai vie unul din ei propovăduind pedeapsă şi ispăşire în numele ţării pe care au împuţit-o mai întâi cu păcatele lor.

„DADA"...

„Dada" e cea mai nouă formulă literară, este absenţa oricărei formule, dispreţul oricărui sistem, desfiderea celei mai oficioase discipline. „Dada" este, după cum spune tânărul poet Francis Picabia: „nimic, nimic, nimic şi nu urmăreşte nimic, nimic, nimic". Aşa spune mirobolanta revistă ***391,*** şi nu spune totuşi nimic nou. Şcoala asta ţine de când lumea. Cel mult, astăzi, pentru prima dată, cei ce sunt, prin puteri şi temperament, adepţii acestui libertarism estetic s-au grupat ca să-l afirme prin reviste, manifeste şi şezători, prin farse, prin mistificări, prin tifle, piruete, bufonerii şi bravade riscate, trimise în figura placidă a bunului-simţ public.

„Dada", însă, avea un scop şi l-a ajuns: scandalul şi un renume intercontinental, cu orice preţ. A izbutit să se strămute din Zurichul cu locuitori lesne buimăciţi în Parisul ager la minte, în Parisul care, totuşi, s-a alarmat.

„Dadaiştii" au apărut într-o sală înţesată. Şeful lor, Tristan Tzara, a cetit poeme dadaiste, între două femei cari arătau publicului câte un spate frumos şi purtând agăţat în litere albe numele maestrului. Maestrul e un june bucureştean care şi-a lansat şcoala şi pseudonimul la Zurich, în timpul războiului. Pseudonimul acesta a fost găzduit o singură dată (1915) în revista ***Chemarea,*** embrionul înverşunatului cotidian de astăzi. în Elveţia neutrală, în sălile pline de refugiaţi şi de călători de pretutindeni, a stârnit o vâlvă fără seamăn pentru poporul strângător al ţării. Nemţii s-au interesat numaidecât, exercitându-şi dialectica lor greoaie în foiletoane pline de argumentări solemne cari, desigur, că i-au înveselit pe dadaişti până la lacrimi. Astăzi Franţa s-a supărat şi ziarele vorbesc de dedesubturi „boşe"[1], de spionaj, la adăpostul imposturei artistice. Şi scriitorii parizieni, cari inspectează pe spaniolii, pe ruşii, pe germanii din mişcare, cer lămuriri intelectualilor români asupra lui Tristan Tzara. Tzara spion? Se vede limpede că şi francezii au „mărşăluit" în această glumeaţă cursă internaţională, întrebarea lor dovedeşte că bucureştenii sunt cei mai tari mistificatori ai continentului.

Probabil din franc, *bosse* - jos, josnic, trivial.

AMURGUL MARTIRILOR

Se pregăteşte marele spectacol al votului universal şi politicienii protagonişti sunt în fierberea repetiţiei generale. Pe cei din Regat îi cunoaştem. Jocul lor e vechi şi intrat în obiceiul pământului. în scurtul răstimp al Unirii, ne-am deprins şi ne-am resemnat însă cu eroii revoluţionari ai Basarabiei naţionale. Figurile aventurierilor de turburi vremuri, mutrele miniştrilor profesionişti, alor Inculeţ şi Ciugureanu, intră în muzeul caragialesc al bărbaţilor noştri de stat, alături de marele Cădărău, fostul comandant al Chişinăului, şi alături de suspecţii Bucovinei, de d-l Nistru şi de ai săi.

Atâtea speranţe brutal înlăturate, atâtea aşteptări păcălite pentru totdeauna, sărmana Românie care-şi cheamă din turn mântuitorul, omul, Făt-Frumosul, asemeni domniţei din poveste. Iar, în schimb, ce sosire neîntreruptă de voievozi jerpeliţi, cu armura de tinichea, cu paloşul ştirbit în tăierea pastramei, iar nu în izbirea cu vrăjmaşul, cu gura duhnind rachiul şi cu trupul îmbuboşat de copturi veneriene. De peste munţi, însă, drumeţii viteji ni se arătaseră. Acolo fusese război necurmat, foc, pârjol şi temniţă, discursuri şi hârtie tipărită, sănătate crescută în văzduhul brazilor şi înverşunare învăţată din lupta îngerului cu cremenea munţilor. Aşteptam descălecarea prinţilor ardeleni, în cetatea tâlhărită de ciocoii orientali aveau să pătrundă, liberatori, cei cari s-au măsurat, până i-au răzbit, cu magnaţii Ungariei, cu perfidia Vienei, urmaşii lui Horia, Cloşca şi Crişan, şi ai lui Avram Iancu.

Ce dezamăgire, însă, când s-a zărit alergând pata neagră a popii Imbroane, cu poalele suflecate şi cu mătănii smerite întinse la ghetele tuturor politicienilor; cu anateme mincinoase, repede uitate, cu căldăruşa întinsă pretutindeni, ieri către Brătianu ca să afurisească pe sârbi, azi înspre Averescu-Goga pentru veşnica pomenire a

Toronialului. Şi cei înfrăţiţi în Consiliul Dirigent pentru haiducire prin Ardeal, de la Maniu, taciturn şi viclean, la necinstitul ministru Bontescu, zvârlit printr-un simplu denunţ în şanţul politicii române. A fost o întrecere în a slugări palatul, în a maimuţări pe farsorii bucureşteni, în a studia toate trucurile pentru a le trece şi aplica dincolo de trecători; şi acum, în campanie electorală, se desinează mai clar şi sună mai desluşit ca oricând piruetele lor disperate, paiaţeriile primejdioase, şoaptele şuierătoare, clopoţeii propriilor isprăvi trecute şi prezente, hora, brâuleţul, bătuta dezmăţată a politicianismului martirilor de dincolo şi a europenilor de dincoace. întinsă pe câmpia ţării româneşti.

Nimbul martirilor s-a risipit ca un puf de păpădie; nădejdea in el s-a dus de când ne-am înfricoşat sau am hohotit de ce ne văzură ochii. Lăsaţi-i să-şi tocească tocurile în Parlament. Cu fiecare mişcare ei pierd câte un petic din haina care le ascundea trupul cel adevărat.

MOMÂIA

Se vorbea de un idol şi azi vedem o momâie. E trist şi vesel. în acelaşi timp, să asişti la izbânda problemelor liberale savant descifrate şi strânse în reţeaua socotelilor vintiliste. Prezentăm omagiile noastre acestui spirit tenace şi subtil. Dacă ar fi vrut să lupte numai cu mintea ambiţioasă şi simplistă a generalului Averescu, reuşita rămânea în stare de vulgar câştig pe masa de joc necinstit a politicii interne. Dar, străjuit de vigilente suflete smulse din sufletul unanim al oligarhiei, păzit şi luminat, gândul inert al generalului, ca o colivă prinsă între lumânări şi făclii, era o pradă grea. Cu târcoliri de vulpe şi cu iuţeli de şobolan, duhul brătienist s-a apropiat de sfânta prăjitură dintre lumini oferită adoraţiunii generale. I-a scormonit miezul, i-a udat poleietura, a risipit-o peste tavă, printre mulţimea strânsă pentru praznic, încât ospăţul, de atâta vreme aşteptat, s-a dezlănţuit cu o lipsă de bunăcuviinţă, cu un concert de falei întreciocnite şi de mii de buze plescăind, scrâşnind, sunând într-un haos de sughiţuri şi mormăieli de satisfacţie sau ameninţare, încât simţi de pe acum că se va sparge cheful pe sub mese într-o urgie de crampe şi de consecinţe de nedescris.

Partidul generalului e la putere. Ordinea socială e salvată, fiindcă vechile obiceiuri reînfloresc din gunoiştea sufletelor şi din îngrăşămintele bugetare. Firmanele au reapărut, minciunile dăinuiesc dincolo de hârtia tipărită. S-au pornit numirile, înfiinţările de posturi, izgonirile tradiţionale din locuri ce urmează a fi ocupate de partizani; zilnic, gazetele semnalează misiuni şi comitete, şi diurne, şi suprimări de servicii cari se reînfiinţează sub etichete împrospătate şi cu personal primenit. O ceată de transfugi şi de hămesiţi, o învălmăşeală trivială, o strânsură cum numai la judecata de apoi are să se mai vadă, a dat iureş în treburile publice ca să ne mântuie de pierzanie şi să ne ducă pe căi noi. Şi idolul, bălăbănit pe mâinile lor scatologice, purtat pe cârca lor grăbită, slăvit de gurile lor nesătule, se transformă din ce în ce în sperietoarea jumulită de ultimul ei prestigiu, al minciunii, în fine, dovedite: demobilizarea neînfăptuită; starea de asediu şi cenzura menţinute; exproprierea şi parcelarea amânate; teroarea, organizată la sate şi oraşe prin coloane volante de propagandă plătită de stat; Consiliul Dirigent menţinut sub altă firmă şi populat cu creaturi de-ale regimului, secheştrii desfiinţaţi spre binele „copiilor" Ligii şi ai „tatălui" ei; jandarmeria păstrată şi îndatorată să vândă la ţară calendarul generalului Averescu, opt lei bucata. Şi, pentru a turna haz în dezamăgire, iată şi cei câţiva deliranţi religioşi liberaţi Je la Mărcuţa pentru a vesti încarnarea noului Mesia, reîntoarcerea generalului Iisus Cristos Averescu, legat la cap cu pestelca Sfintei Vineri, la a cărei biserică din Bucureşti se adună acum ţăranii, să-1 vadă.

COMUNISMUL LA LUCRU

Radiogramele ne-au semnalat un fenomen bizar: regimentele lui Foch treceau Rinul, silite astfel să răsfrângă, o dată mai mult, desfăşuratele culori franceze. Ele ocupau oraş după oraş, pentru a stârpi comunismul care se organizase în regiunea Ruhr, dar pe măsură ce pasul lor înainta şi ***Marseilleza*** răbufnea mai tare din alămuri, moneda ţării cotropite creştea în preţ şi, dimpotrivă, francul învingătorilor îşi pierdea valoarea.

Se poate spune că un asemenea fapt e unic în istorie.

O ţară învinsă şi jefuită după toate bunele reguli ale războiului - Germania, exclusă din imperiul colonial, jumulită de câteva teritorii,

furată de mare parte din tonajul şi materialul ei, îşi îmbunătăţeşte situaţia financiară chiar în clipa când suferă supremele umiliri ale înfrângerii şi chiar în detrimentul învingătorului ei. Acest învingător pătrunde în admirabile regiuni industriale, unde bântuie războiul civil, şi e totuşi silit să devie clientul acelor regiuni. Franţa, reconstituită cu decoraţii, reconfortată cu discursuri şi tare pe organizaţia ei reacţionar-burgheză, cumpără rodul muncii germane. Căci Germania gwasi'-socialistă munceşte şi vinde. Francul scade şi creşte marca. Lucrătorul francez refuză să trăiască mai departe în robie pe ruinele războiului. Lucrătorul german, muncind în condiţii inspirate şi impuse de teoria socialistă, restabileşte cu ciocanul soclul patriei sale printre dezastrele Europei. Şi, în minutul când panica burgheză ajunge la paroxism prin răscoala comunistă din Ruhr şi merg eroii inconştienţi ai capitalului să salveze sărmana ordine socială, munca stăruie admirabilă şi senină în acele Jocuri, dispreţuind loviturile de teatru ale politicienilor şi ameninţarea grea a străinului. Şi munca, bazată pe idee, triumfă în contra intrigii, în contra teroarei dinăuntru şi în contra fierului vrăjmaş.

Simplu şi lapidar, sentinţa vremurilor sună pe aripile radiografice ale lumii: francul scade şi creşte marca.

A: îa nu e înfrângerea Franţei. E dezastrul burgheziei.

FULMEN: „JURNALUL UNEI SURORI DE CARITATE"

însemnările vrednice ale unei femei care şi-a urmat sufletul în război. Cartea aceasta nu e un roman. Nu propune şi nu dezleagă, printre peripeţii şi episoduri, o factice intrigă literară. E o suită de crochiuri de privelişti cari târăsc cu ele, în evocarea noastră, aproape întreaga viaţă a Moldovei, plină de refugiaţi, de bolnavi, de oşti străine, de durere şi de inconştienţă cinică, şi bucuroasă a câtorva. Zilele lungi şi bântuite de groază ale retragerii şi ale campaniei din urmă au trecut prin sufletul unei femei aşa cum trebuia. Cartea sa este o mărturie, înainte de a fi pentru toţi o resuvenire. D-na Fulmen e dintre cei ce au înţeles. Dar simţirea sa nu s-a complăcut şi nu s-a mărginit în comizeraţiuni frazeologice şi în mimica îndurerată, de rigoare.

A adăogit nobleţei fireşti a simţirei, nobleţea trainică şi greu accesibilă a faptei. Aşa numai, jurnalul surorii de caritate ne vine

de-a dreptul de la izvoarele realităţii şi trăim cu citirea lui partea poate cea mai gravă a războiului: nu frontul, ci spitalul, suferinţa prelungită, lupta obscură a trupurilor cu moartea, moartea înceată şi prezentă, şi obstinaţia admirabilă a doctorului şi a infirmierei. Nimic forţat de altfel, nimic înjghebat şi rânduit pentru a obţine efecte de oroare, nimic declamator în acest jurnal, nimic pamfletăresc, ci doar viaţa aşa cum o putem cuprinde şi reconstitui: din crâmpeie. Se poate să lipsească încă mult din volumul d-nei Fulmen pentru a avea viziunea exactă a sinistraţilor frontului, a ceasurilor de spital; nu ştim. Citindu-J, o mulţime de evenimente îţi pot fi personal străine, dar nu se poate să te eliberezi de impresia tenace a adevărului redat simplu, în fraze strict potrivite, în observaţiuni şi caracterizări fine, fără retorică, fără altă elocinţă decât aceea a evenimentului pur.

Moldova, cu pustiul ei, de lipsuri şi mizerii, în care depozitele ruseşti şi americane erau oazele; cu iernile ei cumplite şi câinoase, cu cimitirele cari răsăreau ca mărăcinişurile; cu sosirea luminoasă şi melancolică a primăverii care salută parcă pentru o lume şi un timp pe vecie pierdut; cu durerile multe, printre cari bunăvoia şi seninătatea îşi făcea loc: jurnalul d-nei Fulmen readuce din toate acestea.

Portrete fugitive şi diverse, întâmplări tragice sau de alt fel, ***Tufanelele galbene*** sunt un episod de o delicateţă cr- ;-l apropie de poemul în proză. ***Castelul înzăpezit*** e o evocare romantică în mijlocul volumului, după cum trebuie să fi fost o fantastică arătare în frumuseţea dezolată a ţării.

Cartea nu se poate reda în rezumat. Firul care leagă începutul de sfârşit e personalitatea autoarei şi războiul. Toate acestea apar reliefate în text. De aceea, jurnalul surorii e un scop care a fost atins.

CHARLES VILDRAC: „POEM"

Charles Vildrac e necunoscut publicului nostru literar, iar în Franţa faima sa e restrânsă. Dar e socotit ca poetul de frunte al generaţiilor post-simboliste, ca cel care a consacrat valoarea contestată a versului liber, i-a dibuit mlădierea necunoscută, i-a smuls admirabila linie ascunsă, i-a valorificat muzicalitatea ignorată. Poemele sale, dezbărate de zurgălăii ieftini ai rimei şi închegate dincolo de ţăcănitul tradiţional, sunt o ilustrare a poeticii noi, pe care a fixat-o într-un volum scris dimpreună cu Georges Duhamel. E vorba

de un tratat cu pretenţii tot atât de scolastice ca vechile tratate de prozodie. Structura versului libere anatomic detailată. Apoi, regulile sale dominante sunt desprinse cu siguranţă şi măiestrie, aşa că toată „libertatea" formei moderne - care totuşi nu e modernă - se găseşte, în cele din urmă, legiferată, codificată. Rămâne, însă, poetului adevărat eternul rol de pasăre inspirată, care îşi regăseşte libertatea in posibilităţile infinite de amestec şi de închinări ale versurilor atât de riguros recunoscute şi care descoperă totdeauna şi explorează spaţii noi. Analiza şi definiţia în materie de artă nu vor delimita nimic niciodată. Dar volumul d-lor Vildrac şi Duhamel, pilduit cu citaţii alese, scris într-o limbă sugestivă şi nuanţată, e un lung şi curios poem al poeziei noi, în loc de un steril manual de şcoală.

Charles Vildrac e publicat de ***Nouvelle Revue Francaise.*** *E* limpede, sculptural, simplu şi sănătos. E o vigoare curată şi lineară în concepţiile şi imaginile sale, şi atmosfera paginilor lui evocă o arenă antică, torsuri albe, sub soarele îndulcit. în proză ***(Decouvertes)*** desface cele mai simple, mai uzuale şi mai uitate gesturi ale vieţii, în momente cărora le împrumută, cu puterea-i de analiză şi evocare lapidară, un sens mistic şi nebănuit. Vildrac descoperă viaţa şi ne revelează viaţa în amănunt. E minunat tot ceea ce săvârşim, e superior şi frumos şi demn de luaje-aminte tot ceea ce facem.

De curând, Vildrac s-a raliat la internaţionala intelectuală „Clarte". Ziarul acestui grup ne aduce imnul adânc şi senin, imnul revoluţionar pe care-1 redăm aci, în tălmăcire scrupuloasă faţă de fond şi, pe cât cu putinţă, faţă de formă. Maniera lui Charles Vildrac se regăseşte cu desăvârşire în acest frumos fragment de

POEM

„Poporu-i vast, obscur şi aplecat,
e aplecat pe veci,
pe leagăne, pe trudă şi pe pâine.
E o pădure dârză şi voinică
ce-n spre pământ îşi lasă ramurile-n care
se-ngrămădeşte-un suflet necunoscut chiar lor.
Dar vremea, pe alocurea, soseşte,
soseşte pentru ramura aleasă
ce se re-nalţă din pământul greu
de-a dreptul şi răzbate
din răsputeri
şi cu virtuţile păstrate-n sevă.

Şi merge să dezlănţuie-n azur
tăcutul vis mult timp închis
în frunzele mult timp robite.
O, voi popoare, astfel daţi
copii cu ochi nesăţioşi.
Şi veacuri de strădanie umilă
de dragoste clipă cu clipă,
au strâns în piepturile lor
un cânt ce se revarsă şi se-avântă.
Cine-ar mărturisi mai pe-nţeles
ca ei, splendoarea lumii?

Şi care glas mai mult decât al lor
îţi sună râsul şi mânia ta
şi hohotul şi jalea ta bătrână,
pădure totdeauna verde şi străveche a omului,
pădure aspră şi duioasă?
Pentru-a-mplini un suflet, lumină, printre toate
şi printre toate cel mai de iubit,
iubirea cine-a cunoscut-o oare
şi cât popas în besne-a trebuit
şi câte biruinţi asupra morţii?
Şi cine ştie ce comoară
asemeni unui singur, singur fruct
se pârguie de-a pururi în orice prunc ce trece?"

BARBU SOLACOLU: „UMBRE PE DRUMURI"

Versurile unuia care nu trişează asupra înţelesului prin crispaţiuni artificiale de frază. Momente smulse trecutului şi clar încremenite în cuvinte, pe cari poetul şi le-a ales cu grija unui colecţionar pasionat de coleoptere. Multă inegalitate, însă, ghicim în răsfoirea elegantei sale plachete. Unele stihuri se chinuie în spasmul silit al unei conciziuni excesive:

„Amurgul-nclină pe-o colin-aripa frântă"

pentru a întâlni alteori prolixităţi zadarnice.

Crucile fântânilor e un poem muzical ritmat, trist şi evocativ de peisaj românesc:

„Cu-aceleaşi veşnic şanţuri mărginaşe,
întinderi albe până-n gol de zare.
Ce lungi sunt drumurile dintr-oraşe
cu veşnica părere de pierzare...

Drumeţ pornit pe jos, priveşti cu trudă
în colbul lor şi-n dunga zărilor,
iar soarele de fruntea ta ce-asudă
sfârşeşte jocul săgetărilor..."

Sunt versuri frumoase în ***Drum de noapte;*** sunt altele care-ţi dau un fior curios; în ***Şi negurile se întind*** şi peste tot simţim atâta grijă de artă şi de precizare chiar în ceea ce se cere nebulos şi voalat, încât socotim pe d. Barbu Solacolu ca pe unul din poeţii de frunte ai ultimei serii.

PE VIAŢĂ ŞI PE MOARTE

Cu minciuni, cu bârfe şi ameninţări, cu drugi de aur şi baloturi de hârtie-monedă, liberalii au început lupta care trebuie să înlăture ceasul fatal. De ia 1907 şi până azi au guvernat ţara prin corupţie, prin cointeresări şi prin teroare: au împuşcat pe ţărani, umplând şanţurile cu hoituri, au secerat muncitorimea cu mitraliere, au suprimat pe adversari prin sentinţa pururea servilă a tribunalelor militare, au executat populaţia evreiască în Moldova, s-au îmbogăţit şi au chefuit pe vremea foametei şi a molimei, şi nici o clipă gura lor neruşinată şi sătulă n-a pregetat a morfoli aceleaşi fraze solemne şi măreţe cari propovăduiau gloatelor ideal şi sacrificiu pentru veşnicii nuntaşi ai idealului naţional.

Această acută situaţie, mersul încordat şi penibil al ţării s-a prăbuşit brusC, frâna s-a scrântit, hăţurile s-au rupt, harapnicul teroarei zace cu plumbii în noroi.

De-atunci, oligarhia, renunţând la lupta parlamentară, s-a aplecat la urechile blajine ale Regelui şi cu mâna lui debilă şi-a scris

hotărârile. Astfel a venit la putere generalul Averescu. Dar pentru a nu pierde noua bătălie electorală şi cunoscând partea presei în biruinţa democraţiei, paralel cu acapararea minelor, avuţiilor şi întreprinderilor industriale din toată România, se străduiesc cu pacheie de zeci de milioane să pună căluş ziarelor, să oprească mersul rotativelor, să taie ascuţişul penelor. Cu ajutorul imprimeriei Băncii Naţionale, liberalii s-au pornit să acapareze toate imprimeriile din ţară, să cumpere toate gazetele, să impună întregii producţii intelectuale un anume conţinut, un anumit spirit, să instituie prin forţa banului, care te face proprietar pe maşini, pe titlul jurnalului, pe munca robului de redacţie, pe localul şi vitrina librăriei, pe chioşcul din marginea străzii, o cenzură consimţită de toţi cei cari cedează ispitei aurului. Au cumpărat, prin consorţiul Cartea Românească, puternica instalaţie tipografică şi cunoscuta librărie din Bucureşti Minerva. Premii s-au oferit scriitorilor cari vor face cărţi pe teme propuse de intelectualii partidului. Au cumpărat librăria Sfetea, librăria Alcalay şi editurile respective. Acelaşi lucru se petrece cu principalele librării din provincie. Cazul ziarelor ***Izbânda*** şi ***A vântul*** e de curând faimos. Dar liberalii tratează cu proprietarii „Daciei" cari, de altfel, nu le-a făcut atâta rău ca să merite din parte-Ie o aşa ruşine. Tratează cu „Universul" care reprezintă o imensă organizaţie tehnică. Tratează cu societatea de -i.-te grafice „Poporul" şi au achiziţionat Tipografia „Razidescu". în felul acesta, burghezia română speră să-şi perpetueze dictatura, să interzică publicului auzul sau citirea cuvântului primejdios şi să producă o reacţiune în spiritele cari au să uite curând pricina mizeriei generale, fără să scape de mizeria însăşi.

Şi cum o altă mare bancă rivală imită jocul Băncii Româneşti prin aceleaşi subvenţii şi cumpărări de edituri, de gazete, iar venalitatea scriitorului cotidian şi a patronului de tarabă democratică se dedă tuturor compromisurilor şi trădărilor, publicul cetitor se află azi în faţa unei prese pe de-a-ntregul vândută sau în curs de vânzare: presa afiliată marei finanţe; presa şi editura, gazetarii şi scriitorii aserviţi capitalului liberal; presa de partid, presa, într-un cuvânt, care nu are curajul şi libertatea de a spune cele ce se strigă ***aici.***

Dar procesul descris e povestea vremii noastre de concentrare capitalistă. Moartea burgheziei se trage din excesul ei de viaţă. Inerţia, paralizia îi vine din însăşi corpolenţa ei. Activitatea acaparatrice a finanţei burgheze reduce la minimum numărul indivizilor expropriabili şi problema astfel simplificată a socializării se găseşte înlesnită. Sunt milioane de braţe care-şi cer dreptul răpit şi închis într-o singură gheară.

Al cui joc să fie acesta? De câteva zile presa burgheză şi trombonistă se pregăteşte să proclame „patria în primejdie".

După decretul-lege al generalului care demobilizează armata după sistemul propus de Farfuridi pentru revizuirea ***Constituției -*** adică fără să trimită nici un soldat la vatră şi fără să strângă nici un steag şi nici un tun în magazii, şi în toiul luptei electorale care reclamă pe mobilizați la datoria lor de cetăţeni -, iată alarma de telegrame venite din marginea ţării: pe linia mult prea strategică a Cadrilaterului, trupe bulgare, desfăşurate reglementar, au atacat bravele noastre sentinele. „Inamicul" a fost respins, dar e firesc ca el să ne contraatace. Căci aşa cere onoarea lui militară dimpreună cu uneltirile obscure ale guvernanţilor din Sofia. Protestări, comentarii, tirade. Concluzia? Să întărim paza la sud, aducând contingente impunătoare, ridicate asupra numărului magnific al oştilor noastre mobilizate.

Aproape simultan, altă depeşă, de la alt extrem post al frontierelor. Sus, în nordul Basarabiei, s-au prezentat ameninţătoare regimentele roşii cari de atâta v eme, cu atâta claritate şi insistenţă ne îmbie la pace prin glasul miniştrilor lor socialişti. Şi aici, cu foc bengal şi pocnitori, a reizbucnit războiul. Am repurtat biruinţi, conform prescripţiilor legendarului şi strămoşescului eroism care nu-l lasă pe soldatul român să doarmă şi-i dă fiori belicoşi de îndată ce se găseşte la plug, pe ogor, departe de trâmbiţă şi de cazarmă. Guvernul nostru a şi făcut raport la Versailles cerând instrucţiuni şi încuviinţare de a da o lecţie sângeroasă vrăjmaşilor bătrânei Europe civilizate.

Luaţi între două focuri, atacaţi cum suntem de bulgari car ard de dorul revanşei şi de ruşii cari mestecă răzbunare, iar mâine şi de maghiarii ce vor veni să-şi reia hergheliile cari trag la birja ofiţereselor noastre, cum să-şi mai păstreze patriotica presă a consorţiilor financiare cumpătul? Şi cum să nu fiarbă în vechile artere aie strategului Averescu sângele militar, biciuit de vremurile noastre naţionaliste şi electorale? Facem, deci, şi noi apel la răbdarea şi spiritul de sacrificiu al mobilizatului nostru. Să mai renunţe la exerciţiul sufragiului universal, pentru nesfârşita muştruluială de sub drapel, spre binele neamului. Câtă vreme va trăi un comitagiu bulgar şi un haidamac rutean, patria este în pericol şi scutul armatei la graniţe este necesar pentru ca guvernul şi ordinea socială să triumfe în alegeri.

Hotărârea Congresului de la Alba lulia înseamnă căderea sigură a guvernului. Dezastrul de mai deunăzi al oligarhiei liberale, care, cu tot numărul ei impunător de parlamentari pătrunşi în Camere prin fraudă şi teroare, a fost ţinut departe de putere, s-a datorat alianţei partidelor din Federaţia de astăzi cu Partidul Naţional din Transilvania. Blocul parlamentar a împiedicat împărţirea României Mari în zone cari ar fi permis oligarhiei să stăpânească mai departe în Regatul Vechi, iar burgheziei ardeleneşti să-i concesioneze exploatarea economică şi politică a ţinuturilor de peste munţi. „Blocul" acesta a dat o majoritate decisivă guvernului emanat dintr-însul. A dat prezidentului Camerei autoritatea şi putinţa de a înfrânge obstrucţionismul zadarnic al minorităţii liberale. Ei n-au putut izbândi decât transportând lupta din incinta corpurilor legiuitoare în culoarele Palatului. Prin mijloace parlamentare Blocul era invincibil. Stăpânea ţara şi neutraliza acţiunea oligarhiei. A trebuit dizolvat.

O astfel de majoritate nu se obţine decât prin înţelegerea dintre grupări politice din Vechiul Regat cu masele parlamentare venite din Ardeal. Pentru viabilitatea unui guvern constituţional se cere sprijinul unui bloc. Momentan, Liga Poporului n-a izbutit să conlucreze decât cu gruparea unui popă compromis şi ridicul din Lugoj: Imbroane. Iar „Blocul" de odinioară, în stare de a paraliza orice minister şi de a-şi impune oricând pe al lui, s-a reconstituit. S-a reconstituit, fiindcă Partidul Naţional a decis la Alba lulia să colaboreze cu Federaţia. Faceţi calculele cele mai pesimiste asupra rezultatelor electorale. Puneţi sub cele mai bune auspicii acest guvern dictatorial, combătut de opoziţia celor mai populari oameni din ţară, şi daţi-i totuşi două treimi din numărul locurilor de la noi. Presupunem, pentru aceasta, că reputaţia de sfânt a generalului a căpătat virtutea de a face minuni. Calculaţi: cu strălucita inexistenţă a Partidului Poporului în Basarabia, cu ostilitatea ardelenilor, printre cari cuvântul d-lui lorga se bucură de o binemeritată ascultare, cu ura fecundă şi dreaptă a muncitorimii şi întrebaţi-vă dacă Averescu, sprijinit pe takiştii şi pe oligarhii săi miluiţi, va repurta izbânda electorală aşteptată. E hotărât, e indiscutabil: „Blocul" va dicta şi de data asta **în** numele unei majorităţi reale, iar povestea fantoşei miraculoase, a fetişului orb va lua sfârşit în prima şedinţă a noului Parlament.

Liberali, takişti şi conservatori - transfugi şi aventurieri de pretutindeni! -, toţi cei strânşi sub steagul întâmplător al Ligii Poporului, lucraţi grabnic, jefuiţi, procopsiţi-vă: guvernul ultimului parlament burghez cade.

SCRIBII TRIPOTORI

Societatea Scriitorilor Români ţine un tripou. El funcţionează în chiar localul din Bd. Elisabeta al Societăţii. Când comitetul care conduce treburile cugetătorilor naţiei a vrut să excludă din asociaţie pe foştii colaboratori ai ziarelor neutraliste, li s-a dat sfatul să renunţe la astfel de problemuri politice sau sufleteşti. Atunci s-a vorbit în ziare - în ***Chemarea*** - despre spelunca intelectuală unde bibliotecile strâng, în aşteptarea operelor nemuritoare, până una-alta, cărţi de joc.

Atunci s-a sugerat prezidentului Dragomirescu şi comparşilor săi să întreprindă cu stăruinţă dezvoltarea afacerii din Bulevard prin întemeierea câtorva anexe inexorabile: un hotel cu femei, o policlinică şi celelalte. Nu ştim dacă prezidentul şi comitetul s-au conformat, dar chestia excluderii a fost părăsită şi activitatea în stabiliment continuă, din noapte până-n zori, la mesele la cari nu se cugetă, ci se joacă. Tăcere hermetică străjuie uşile dincolo de cari, înspre ziuă, când monotonul glas al crupierului amuţeşte, se adună creierul ţării româneşti, scriitorii, şi, printre mucuri încă fumegânde, scormonesc ***cagnota}*** ca pe o pasăre ale cărei măruntaie ar fi hârtii de bancă. Nu intrăm în amănunte, penibile pentru prestigiul unei bresle care şi-a asumat de câţiva ani sarcina directivei politice şi sociale în faţa unui public credul. Sunt însă mulţi scriitori străini de comerţul ruşinos care se face în numele lor. S-ar putea oare să le auzim protestul pe urma acestor rânduri cari, altfel, ar trebui să primească o dezminţire? Dar, jurăm pe Regina Măria, protectoarea S. S. R., că nimeni nu va cuteza să ne dezmintă!

Cagnotte **(franc.) -joc de cărţi.**

GRĂDINA ÎNTRE ZIDURI", VERSURI DE ION PILLAT

N-a făcut parte Ion Pi Hat din generaţia poeţilor noştri care s-au etichetat „simbolişti" după citirea maeştrilor postromantici francezi. Deci n-a maimuţărit atitudini, n-a copiat, ca mulţi, fraze şi maniere, n-a simulat, în scris, necromania, sadismul şi homosexualitatea, şi, după cât se vede, nu-i place vinul ca element al inspiraţiei, nici morfina, opiumul şi haşişul pentru efectele de exotism, de straniu şi de rafinament ce se obţin prin vers, când versul conţine o doză suficientă din aceste droguri. A ocolit şcoala de importatori ai simbolismului şi revistele de contrafacere a acestei mărfi, şi în literatura fardată de după 1908 a irumpt ca un curent de aer aspru prin ferestrele deschise ale unui bal îmbâcsit: ***Visări păgâne,*** primul său volum. Poezii sonor sprijinite pe rime viguroase şi întrucâtva căutate, în ritmul amplu a) versului alexandrin care desfăşura fraza avântată, cuceritoare, a unei simţiri tinereşti şi a unui cuget înnobilat de ţeluri antice. Verbalismul său abundent şi fondul străin al poemelor sale îl apropia de poeţii Pleiadei moderne: de De l'Isle, de Heredia; cărţile lui Alexandru Macedonski i-au înlesnit întrebuinţarea şi cunoaşterea limbei române liberată de restrângerile Academiei şi de piedicile poporanismului. Excesele discipolilor lui Minulescu, de altă parte, lipseau. Dintru început, Ion Pillat a fost o excepţie şi o protestare în lumea literară uniformizată de la noi. Iar un merit pe care-1 susţinem şi-1 notăm e apariţia sa curajoasă în volum, într-un tot „criticabil", spre deosebire de micii detalişti ce-şi risipeau colaborarea în puzderie de foi şi reviste pentru a strânge în cele din urmă fărămiturile lor sufleteşti şi a le aglutina în tomuri. Ion Pillat nu şi-a împlinit prima vârstă literară, nu şi-a săvârşit evoluţia sub ochii cititorului răbdător şi obsedat de toate chinurile gramaticale ale membrilor din S.S.R.

Astăzi, după ***Visări păgâne, Eternităţi de o clipă, Amăgiri,*** Ion Pillat este, cu ***Grădina între ziduri*** la al patrulea volum. O poezie lăuntrică, intimă, de simboluri culese în lumea unei grădini:

„Ştiu bine, ce-i de-afară văd ziduri cenuşii,
Nebănuind grădina în care m-am închis,
Dar pentru tine singur, ce nu poţi să nu vii,
Copacii mei din suflet spre ceruri i-am trimis."

Acest catren deschide ***Grădina între ziduri.*** Versurile din ***Porunca*** precizează definitiv intențiile poetului:

„Deschide-te naturii ca mugurul luminii
Și sparge închisoarea îngustului tău trup!
Simțirile să-ți fie albinele grădinii,
Brăzdând în zbor văzduhul cu aurite linii,
Ca soarele să-1 prindă în mierea unui stup."

Desigur, sunt în volum multe versuri superioare, poeticește, acestor citate. Le-am cules pentru indicațiunile lor. Ele participă la viața întregului poem al cărții scris cu fermitatea și siguranța care permite lui Ion Pillat să respire liber în haina de oțel a prozodiei clasice.

Ca exemple de vizualitate, desprindem notațiuni de puterea și adevărul acesteia:

„Cu berzele într-însul amurgul se opri...".

La fel și:

„Pe Bărăgan, departe, lucirea unui iaz:
O pată moartă prinsă într-un inel de »dare"

cari pot ilustra felul veridic și evocativ în care Pillat își încheagă senzațiile. Poemele-i sunt uneori dezvoltări simple de metafore sau de comparații. ***Seară la Miorcani*** exemplifică efectul liric pe care-1 obține din asemuiri; câmpia înserată e un ocean șj totul duce la frumoase accente de sobru romantism:

„Se-nnoptează... și câmpia își ascunde oceanul...
Suflete ce-n scoica nopții ești bolnavul mărgărit,
Pentru pământene drumuri orice suflet e oprit,
Dar privește cu nesațiu, deodată, la limanul
Oceanului ce-acuma transparența și-a mărit.

Suflete, te pregătește, vântul serii bate încă...
Ce corăbii ne vor duce, vis și trup, la Dumnezeu?
Clopotul de seară sună de plecare, și mereu
Faruri noi se-aprind în stele pe un țărm de crez și stâncă,
Pe un țărm la care poate n-o s-ajungi nici tu, nici eu..."

Țărmul acesta ideal, cântat de poeții tuturor timpurilor, dubiul și nostalgia de a-l atinge, toate ***leit-moiiv-e\e*** cunoscute le regăsim la Pillat care, în marginea lirismului poetic. își înseamnă personalitatea și vocea sa distinctă. Un sentimentalism samainian, o simțire efeminată îl depărtează de începuturile impetuoase ale primului volum. F. un moment al vieții unui suflet. Când scapă din atmosfera asta interioară și se întoarce către aspectele din jur, cheamă imagini simple, mistice și umane în versurile sale:

Un plugar se oprește pe ogor „frânt în două de truda seculară" și copleșit de „gânduri cenușii":

„Dar n-a văzut alături, tovarășă mai mică,
Pe-o iarbă, cum își duce necazul, o furnică,
Precum nici ea într-însul n-a bănuit un zeu."

„Și-acum, când noaptea șterge furnică, om și zare,
Nici unul nu presimte în cer pe Dumnezeu,
Ce ară, orb ca dânșii, întinsa înstelare."

Cu încetul, în ***Grădina între ziduri*** pogoară," dimpreună cu toamna, o intensă melancolie. Sunt strofele clare, muzicale și evocative din: „au vuet prelung ca vântul păsările migratoare", apoi ***Balada toamnei, Copil de odinioară,*** tristeți și regrete persistente din care poetul matur și amăgit nu evadează, pe aripile unei mari bucurii, decât prin moarte:

„O, voluptatea vieții scăpate de ființă,
Zeeasca mulțumire de-a nu mai fi pământ!
Văzduhuri care treceți nesupărate-n mine
Și mă purtați prin aer vibrând ca un catarg,
O, vânturi curgătoare ca sângele din vine,
Mă arde-n piept suflarea puterilor divine,
Ce lumi întruchipate le-mbracă și le sparg."

Cartea se sfârșește prin ciclul de poeme de război ***Porumbeii morții,*** în care transpare aceeași sensibilitate miloasă și meditativă-desigur, simplă etapă ce va fi depășită curând.

OFENSIVA CAPITALULUI

Patronii îşi închid atelierele şi afişează condiţiile în cari dumnealor ar fi dispuşi să reia „lucrul". Acest cuvânt are pentru dânşii o semnificaţie simplă: a dormita câteva ore pe zi pe o dormeză şi a tresări ori de câte ori zbârnâie telefonul. în tot acest timp, sutele de robi de lângă maşini îşi cheltuiesc viaţa în sforţări trudnice, asudă în cămaşa lor înnegrită, şi tot acest chin, toată această osândă se schimbă în banii meniţi s-o întreţie, s-o înăsprească până la deznădejde, până la moarte. „Condiţiile" patronale sunt şi ele un lucru foarte simplu: salariul calculat astfel ca lucrătorul să nu moară de o foame violentă, ci de o inaniţie înceată, păcălită cu rachiul de la cantină şi întreţinută din rezervele de energie ale tinereţii. Rezistenţa unui organism tânăr şi rău nutrit trebuie exploatată până la vârsta intrării în azile. La acea epocă de-abia, capitalistul capătă guta, pedeapsa uşoară a bogătaşilor, iar feciorii lor cumpără seringi cu acul de aur pentru injecţiile cu argint viu.

Deci fabricile se închid. încurajaţi de semnalul guvernului, la umbra tricolorului devenit emblemă de opresiune, burghezii încearcă să constrângă muncitorimeaprin foame, după cum statul încearcă a-i aservi din nou prin forţă.

Ei pot lupta, fiindcă îşi vor face cheltuielile din capitalurile acumulate. Socoteală de proşti. ***Lockout-u**l*[1] nu mai e un procedeu eficace. El seamănă cu apărarea scorpionului care îşi înfige singur în spate coada-i veninoasă. Are aceleaşi efecte ca şi greva generală: întreaga populaţie suferă, iar în cele din urmă mulţimea înfometată poate înţelege că e mai uşor şi mai de folos să înlături câţiva patroni obezi şi să deschizi cu forţa porţile uzinelor zăvorâte, decât să siluieşti voinţa sutelor de mii de lucrători cari refuză robia şi mizeria.

Viaţa trebuie să stăruie pe aceste tărâmuri prin munca liber consimţită. Guvernul a şi înţeles acest lucru şi încă de ieri a renunţat la gesturile lui semeţe şi a închinat lamentabil steagul burgheziei. Generalul Averescu, văzând neputinţa ordinelor milităreşti, a demobilizărilor făcute în interesul unei clase şi temându-se de a compromite şi guvern şi armată printr-o înfrângere în văzul lumii, a reluat tratativele şi a vorbit de arbitraj. Arbitraj între Stat şi muncitori. Ţi se rupe inima - sărman guvern! Gândiţi-vă acum la starea sufletească a patronilor /oc/r-**OM**/-işti, cari au secondat guvernul în ofensiva cea mare a reacţiunii, şi la toate infinitele abilităţi şi tărăgăniri ce vor urma pentru a salva aparenţele, pentru a capitula fără zgomot.

[1] ***Lock-oui* (engl.) - închiderea fabricii.**

REFUGIUL CIOCOILOR

Martiriul parlamentarilor la Odessa, eroismul fetelor şi femeilor lor la Coţofeneşti, nunta vitejească a unui ministru liberal în vremea retragerii, sechestrarea averilor inamice şi patriotica atitudine din faţa chestiunei Torontalului şi naţionalul duel Take-Brătianu pe terasele Conferinţei de pace de la Versailles şi procesele de trădare, învinuirile reciproce, execuţiile, ocnele, foametea, jafurile, valuta n-au izbutit să insufle oligarhilor curajul şi încrederea pentru a înfrunta asprimile luptei electorale în cuprinsul Vechiului Regat.

E o plăcere ani de-a rândul aşteptată să citeşti lista candidaţilor, să vezi cum şi unde s-au refugiat potentaţii de ieri în speranţa câtorva mizere voturi cari să-i mai trimită în Parlamentul votului universal. Cele mai misterioase unghere ale României Mari au fost scotocite pentru a găsi o populaţie destul de ignorantă în privinţa oamenilor noştri politici ca să-i aleagă. Brătienii candidează în Banat, departe de bătrâna lor moşie România Mică, de mormintele şi crucile cu cari au semănat-o, de temniţele pe cari le-au umplut cu nevinovaţi. Temutul partid de odinioară s-a dus să agite steagul şovinismului şi al urii şi să recite repertoriul patriotic al făuritorilor ţării mărite la Lugoj, în apropierea comorilor de cărbune şi fier, la umbra înaltelor furnale spre cari se ridică privirea lor veşnic flămândă. Bănăţenilor ce vor să-şi păstreze ţara curată şi bogăţiile neatinse le trimitem acest avertisment, ca nu cumva, printr-un singur vot, să mai întreţie în acei venetici iluzia că rostul lor de nenorocire şi ruină n-a luat pentru totdeauna sfârşit. Bănăţenii vor lua aminte cu atât mai mult când se văd în situaţia inferioară de a alege între Brătienii nefaşti, între Bonteştii compromişi şi suspectul popă Imbroane.

La fel cu liberalii, se refugiază în noile ţinuturi oamenii d-lui Take Ionescu. Aceştia n-au cel puţin curajul de a lupta singuri. Sunt puşi sub ocrotirea directă a partidului de la putere, care şi aşa numără destui transfugi, renegaţi şi spioni ai tuturor grupurilor. Sunt

repartizați prin buzunările cele mai obscure ale Basarabiei. Oamenii lui Take vor fi votați de nemți, bulgari şi găgăuzi, pe lângă Deltă, în pusta Bugeacului şi, mult mai la sud, în scorburile turceşti ale Cadrilaterului. Şeful lor singur are curajul de a risca ridiculul unei căderi în Bucureşti. Va fi o înmormântare unică şi sălbatică, dar meritată. Mandarinii oligarhiei prăbuşite vor fi duşi Ia groapa insuccesului în hohote de râs, în sunetul tamtamului. Vom avea poate satisfacţia de a nota alegerea d-lui Marghiloman, trădătorul, împotriva marelui european şi a suitei sale intervenţioniste. Din aceasta vom desprinde figura particular de nostimă a micului bărbat de stat, d-l Grigore Filipescu, un om de mare merit: e fiul patriotului Neculai Filipescu. **A** solicitat voturile țăranilor din Ilfov.

în afară, deci, de câteva excepţiuni umoristice, întreaga decrepită ceată a oligarhilor sinistrați de valurile democrației a trecut peste frontierele şterse şi asurzeşte populațiile unite cu retorica ocazională, cu reclamaţiunile lor la recunoştinţa fraţilor liberaţi de opresiunea străină şi puşi sub cizma jandarmului guvernamental.

PROCESUL BUJOR

Deci, seria proceselor politice continuă. Deschisă sub răposatul regim Brătianu, care în această singură privință s-a bucurat de concursul takist pentru a ghiftui temnițele cu adversari şi concurenți comerciali sau politici, durează încă sub regnul atât de impersonal al generalului Averescu, păpuşa uscăţivă, împleticită în sfori trase de toate mâinile. Şi dacă vina acestor apucături şi acestor batjocuri aduse justiției şi dreptului şi libertăţii cade asupra partizanilor furişaţi de pretutindeni în jurul său, în schimb ridicolul magnific al preparativelor şi al măsurilor de pază rigoriste revine pe de-a-ntregul acestui emblematic personaj. Căci, adevăr zic ţie, mai lesne ţi^este să treci în vreme de război Dunărea la Flămânda, decât să traversezi, prefăcut chiar în pisică sau şobolan, Bulevardul Elisabeta în punctul unde se atinge cu clădirea Curții Marțiale. Ca un arici argintiu trotuarul străluceşte de baionete. Placarde sinistre te înştiinţează că eşti în plină zonă militară. Inamicul, asemeni Dumnezeului părinților noştri, trebuie să fie pretutindeni, de vreme ce-i invizibil. Prezenţa sa, însă, nu e numai discutabilă, dar e arhidovedită prin concentrarea

ostăşească impozantă şi cumplită care combate cu o intensă duhoare de iuft aromele ce se prăvălesc de pe culmile arborilor din Cişmigiu. Ofiţeri cu semnul rănirii cusut pe braţ, cu decoraţia Mihai Viteazul pe tunică, răguşesc în zelul lor excesiv de păzitori ai țării, de când li s-a spus, şi n-au crezut totuşi, că socialiştii sunt duşmanii armatei. Şi nenorocire celui ce se încumetă a răzbi prin zbârlirea spăngilor şi incendiul flamurilor, chemate sub zidurile cafenelei Astoria ca la apărarea unei supreme citadele. Nu ştim dacă mai întâi e legat la ochi pentru a nu recunoaşte poziţiunile, dispozitivul trupelor, al minelor, al sârmelor ghimpate, dar i se cer hârtiile militare şi civile. E buzunărit cu luare-aminte, ca nu cumva un ***browning*** să pătrundă în sala severă a judecății. Mâini brutale şi indiscrete îţi pipăie scrotumul care ar putea ascunde grenade, îţi încearcă perineul care seamănă cu o curea de ascuţit pumnale, îţi cercetează secretele redutabile ale trupului tău viril, lectorule, îţi impune gâdiliciul indecent al ordinei sociale ce nu se vrea totuşi siluită. Şi pe urmă te perinzi prin faţa ierarhiei de militari, dezgustaţi ei înşişi de atâta întrebuinţare şi bănuială, până când scapi în asfixia încăperii unde câţiva judecători marţiali aşteaptă cu plictiseală sfârşitul dezbaterilor pentru a pronunţa un verdict cunoscut de pe acum. Verdict osânditor pentru M. Gh. Bujor, acuzat de dezertare la inamic, cu îoate că, săptămâni după fuga lui în Rusia, artileria rusească furniza, dimpreună cu eroicele divizii credincioase, ajutorul amical şi salvator de la Mărăşeşti. Acuzat de complot contra siguranţei statului, pentru că n-a procurat ciocoilor cheflii de la Odessa slugi care să le transporte departe de nară dejecţiile divinului lor intestin. Acuzat, în definitiv, câ-şi pune candidatura, că se alege deputat în ciuda guvernului, a oligarhiei care combate voinţa alegătorilor cu sentinţele servile şi nule ale Curţilor Marţiale. Cum nu-şi dă seama generalul de jocul pe care-l joacă? Unde e instinctul său de conservare şi simţul momentului, şi mirosul spionului, când e înconjurat de spionii tuturor partidelor istorice?

AUREL DRAGOŞ

Candidatul ziarelor ***Adevărul*** şi ***Dimineața,*** cu semnul „Trâmbiţa"

A făcut politică prin artă şi artă prin politică. E unul dintre cei mai tineri militanţi, desenatorul Dragoş, care a înlocuit pamfletul de cuvinte cu pamfletul prin linii, sugestiv, succint şi categoric. Agresiv

prin ironia vizualităţii sale şi alteori de o violenţă sinistră, penibilă pentru cel interpretat şi prins pe carton cu ajutorul vârfului feroce al creionului său. Aurel Dragoş care a împăcat întotdeauna adevărul cu fantezia, ne-a uimit prin conciziunea viguroasă a desenului şi ne-a târât prin avântul revoluţionar al ideii. Un desen - lumea obişnuieşte a spune o caricatură - de Dragoş face mai mult decât o carte de denunţuri, decât o serie de cântece rebele, decât o campanie de articole vehemente. Cei loviţi de dânsul n-au priceput aceasta decât târziu, decât astăzi poate, când vor afla de numărul voturilor pe cari numele său pe o listă electorală Ie va atrage. în alte părţi, desenatorul politic, înduioşatul şi răzvrătitul nedreptăţilor îşi avea partea meritată şi onorabilă a prigonirilor oficiale. Astfel au întemniţat germanii pe Hann, francezii pe Jean Veber de la ***Charivari,*** pe Fovrain, pe Hradeky de la ***l'Assiette au beurre.*** Războiul tenace, variat şi reînnoit mereu-mereu al lui Dragoş prin ***Facla,*** prin ***Chemarea,*** cari şi-au atras prin el cele mai glorioase confiscări şi au stârnit cel mai serviabile abuzuri de putere, a contribuit mai mult decât textele nemiloase şi discursurile necruţătoare la desluşirea şi la formarea spiritului democratic de azi. Mic de stat, oacheş ca arama, simplu, sprinten şi cu surâsul veşnic agăţat parcă sub urechi de ultimele măsele, cu şuviţele linse peste acel cap năstruşnic şi zglobiu, cu ochii două puncte de păcură, lui Dragoş îi lipseşte bătrâneţea, răutatea şi beteşugul ca să semene cu un faur divin: Vulcan. E însă faurul de toate zilele al democraţiei moderne şi, în bătălia socială, anii săi tineri l-au surprins neclintit lângă focurile de la avanposturi. Alături de prietenii cari văd într-însul un generos artist, vor merge la urnele Bucureştilor cei ce au cetit în liniile sale un cuget de propagandist şi un gest de demascator al politicianismului viclean, făţarnic şi, în fine, doborât. Trimiteţi însă pe Dragoş printre oamenii vechi, şi chiar printre oamenii noi ai ţării, e bine să-i cunoască pe unii şi pe alţii cât mai de aproape. Mai e nevoie de ochiul său infailibil printre figurile, printre mutrele zilei.

SPRE ULTIMUL PARTAJ AL POLONIEI

Urmaşii feudalilor, cari din nepricepere şi vanitate au scos Polonia la mezatul vecinilor, continuă astăzi politica de dezastru, de sacrificiu brav şi zadarnic, tradiţionala politică a ţării leşeşti. Dispreţuind, ca şi în trecut, voinţa şi nevoile poporului, oligarhia poloneză care, din promiscuitatea cu nobilimea ţaristă, cu finanţa germană şi diplomaţia austriacă, s-a dezobişnuit a plăti cu propria viaţă pusă în rândurile luptătorilor nişte privilegii anacronice şi odioase, a dezlănţuit războiul ofensiv asupra Rusiei, găsind cu multă cazna un ***causus-belrf*** în neputinţa de a convinge pe delegaţii ruşi a trata într-un oraş" polonez, la discreţia unei arestări, a unei felonii.

E de prisos a mai prognostica asupra unui război al cărui rezultat se cunoaşte de pe acum. Căci a fost un timp când generalul Manerheim cu finlandezii ameninţau căderea Petrogradului, de care se mai apropiau şi voluntarii lui Iudenici; când flota engleză incendia Kronstadtul, iar contingentele britanice coborau dinspre coasta Murmanului; când trupele lui Dekinin biruitoare ameninţau de la Kiev, iar tovarăşul său, Kolceak, înaintase binişor de la spânzurătorile siberiene de cari, mai târziu, a bălăbănit; la Odessa erau steaguri franceze, la Razdelnaia şi pe Nistru oşti române, senegaleze şi greceşti. Pe acea vreme, polonii erau singuri şi bolşevicii păreau înfrânţi. Ce se va întâmpla oare azi când toate statele limitrofe Rusiei au încheiat pace sau armistiţiu şi când doar leşii, părăsiţi de toată lumea, aruncă puterile lor convalescente în furnalul roşu al marei republici biruitoare? Aşa merge un popor către ultima şi definitiva ruină. Statul polonez, de-abia format, închide în graniţele sale atâta nedreptate, pe seama rutenilor, a cehilor, a germanilor, şi la conducerea lui atâta greşală, că un război nenorocit îl va da pradă tuturor iridenţelor vecine. De o asemenea oligarhie servilă faţă de ordinele primite de la Paris, d-l Take Ionescu voia să lege soarta României prin tratate de alianţă.

REGELE SUVEICĂ

Spun ziarele că generalul Averescu va fi însoţit în călătoria sa prin Ardeal şi Basarabia de Regele tuturor românilor. Guvernul epuizează astfel ultimele mijloace de propagandă şi de reclamă în alegeri, iar, la rândul său, Regele face supremul sacrificiu pentru ordinea socială şi pentru sfetnicii săi, transformându-şi augusta

' *Causa belii* (lat.) - motiv de război.

persoană în agent electoral. E pentru prima oară în istorie când un rege se amestecă în aşa chip în luptele de partid şi întreprinde turneu dimpreună cu prim-ministrul care merge să se încredinţeze de zelul prefecţilor şi de cerbicia jandarmului. Se pun mari nădejdi în bună-voinţă şi în apariţia regală, simplă şi gravă, printre populaţiile dinastice ale Ardealului. Nu-i ajungeau poporului român moaştele unui singur general glorios pentru a-i întuneca judecata. Ci se uzează de uniforma cea mai de preţ în ochii mulţimilor naive, se exhibă sfântul trup al Domnitorului printre urne, pentru ca votul să se coloreze de sentimentalitatea regalistă, violent suscitată. Opoziţia se va lupta de acum nu numai cu beţivanii şi bătăuşii din Craiova şi Brăila, capul candidatului n-are de-acum să mai înfrunte numai asprimea ciomagului tradiţional, căci toată această suită ascultă de ordinul unui general şi al unui Vodă şi, mai abitir decât cele mai consacrate bâte străluceşte sceptrul transformabil al Măriei-Sale. în astfel de condiţii, e, desigur, o plăcere să cazi în alegeri, e o fericire să fi întrerupt la tribună de accentul dubios al unui măreţ necunoscut din sală şi e un deliciu să-ţi trosnească oasele sub loviturile unui retevei de aur şi ivoriu.

Plecând în Ardeal cu primul său sfetnic, Regele Ferdinand şi-a suprapus semnul său pe semnul listei partidului de la putere: coroana şi steaua şi-au "nfrăţit soarta, dinastia ia parte la urgia de clasă dezlănţuită de oligarhie asupra plugarilor şi muncitorilor. Altădată monarhii îşi dau aparenţa celor ce se dezinteresează de frământările interne, azi însă luxul acesta e neîngăduit, şi cel dintâi dintre rarii oameni în stare de suveranitate, Regele României, Ferdinand, burghez militant, descinde în tărbacă electorală.

Fie-i emoţiunile uşoare!

REVOLUŢIA ÎN FRANŢA

Fără execuţii şi înecuri, fără asalturi populare şi măceluri de stradă, se poate spune că a doua mare revoluţie franceză a izbucnit. Războiul civil dintre masa proletară oprimată şi blocul naţional burghez este în curs. Nu auzim bubuit de arme şi nu vedem incendii, fiindcă vremurile au adus noi mijloace de luptă şi lovire şi au impus duşmăniei dintre clase forme necunoscute încă în istorie. Vechile procedee ale brutalizării directe, ***cu mâna,*** au rămas doar în uzul şi în

răspunderea oamenilor reacţiunii. Revoluţia însăşi, care e o formă a războiului tot atât de odioasă ca şi războiul între popoare, e azi o practică a vremurilor moarte şi a acelora cari le reprezintă. Libertăţile moderne au permis democraţiei să se dezvolte şi să se realizeze. Atentatul asupra acestor libertăţi îl săvârşeşte astăzi capitalismul prin guvernele sale parlamentare de cari dispune. Agresiunea a pornit de sus. Revoluţia e astăzi oligarhică şi se îndreaptă împotriva voinţei şi intereselor celor mulţi cari, prin forţa împrejurărilor şi a condiţiilor vieţii, au pus mâna pe putere. Pretutindeni, conspiratorii de la cârmă, în frunte cu regii sau preşedinţii lor, toţi la ordinele marii finanţe, urzesc împotriva veritabilei conduceri şi a vrerii conştiente şi irezistibile a maselor. Pretutindeni, şi mai ales în Franţa, se încearcă dizolvarea organizaţiilor populare prin arestări şi parodii de justiţie, pentru a prelungi privilegiile unui pumn de nesăţioşi şi suferinţa gloatelor aservite pe ogoare şi în ateliere.

Guvernul francez încearcă să dizolve Confederaţia Generală a Muncii, pentru că două săbii nu încap în aceeaşi teacă şi pentru că această Confederaţie îşi asumase adevărata conducere a Franţei.

Prin simplul şi măreţul fapt al organizării sindicale, populaţia vrednică şi productivă a Franţei ieşise de sub obedienţa unui minister burghez ale căriti ordine erau ascultate numai de poliţişti şi de jandarmi şi a cărui activitate se mărginea la polemicile unui parlament palavragiu, la numirile şi înaintările funcţionarilor favorizaţi.

Guvernul real, guvernul ascultat de toţi, cel care punea ţara în mişcare sau o arunca la un semn în inerţie, guvernul minelor, căilor ferate, transporturilor, uzinelor mari şi mici, al luminii, aprovizionării, guvernul-motor, guvernul-viaţăera această Confederaţie Generală a Muncii. O emanaţiune a tuturor organizărilor uvriere, un fel de soviet suprem al Franţei.

Gelos de puterea şi autoritatea acestui guvern al poporului, cabinetul burghez al lui Millerand, al oamenilor de afaceri, al bancherilor şi al politicienilor subvenţionaţi, a căutat prilejul de a-l lovi şi desfiinţa, cu ajutorul mercenarilor din şcolile, presa şi moravurile oficiale şi suboficiale.

Confederaţia propusese, pentru ieftinirea traiului, pentru organizarea producţiei şi a circulaţiei, întoarcerea în proprietatea colectivă a serviciului public de transport, acaparat de grupuri capitaliste nesăţioase şi incapabile. O măsură în folosul evident al naţiunii, dar care izbea în câştigurile marilor consorţii cu înrămuriri atât de numeroase în parlament şi în guvern. Deci, guvernul nu putea decât

să refuze o propunere care nemulţumea poftele celor puţini şi burtoşi şi alina într-o simţitoare măsură neajunsurile celor flămânzi şi mulţi şi necăjiţi. Confederaţia, la rându-i, încercă să constrângă prin greve, cari nu proclamau nici un deziderat de ordin egoist şi special, ci ca guvernul să se îngrijească de nevoile naţiunii. Pe dată acesta stârni de-a lungul şi de-a latul urgia arestărilor şi violenţelor şi, desigur, că în ceasul de acum s-au şi găsit magistraţi, nepăsători şi orbi în faţa spectacolului social, ce împarte lumea în bogătaşi şi în salariaţi mizerabili, cari să judece pe şefii socialişti pentru „complot contra siguranţei statului".

„Siguranţa statului" - siguranţa burţilor dospite!

„Complot" - strigătul care cere parte dreaptă şi frăţie!

Lovituri, atentate, sânge. - Revoluţia celor de sus, iar, de altă parte, răspunde ordinea, liniştea în greva generală care nu face nici arestări, nici procese, nici batjocuri, nici jocuri cu puşca şi mitraliera.

Câştiguri reclamă cei sus-puşi cari nu cunosc lipsurile şi frigul şi truda. Proprietate colectivă, socializare, pâine, la fel şi pentru toţi cer acei cari muncesc şi fac totul.

Şi, pe când de guvernul opresorilor au ascultat numai poliţiştii şi valeţii fără demnitate, de .-onducătorii muncii ascultă viaţa însăşi, care-şi suspendă respiraţia şi se retrage, şi cască goluri oriunde se ridică pumnul şi urletul zadarnic al reacţiunii.

CĂDEREA KIEVULUI

Cu acest fapt de arme, războiul dintre Polonia şi Soviete nu ia totuşi sfârşit. Guvernul rus purcede la riguroase măsuri militare spre a da o ripostă definitivă şi inevitabilă pentru oricine cunoaşte forţele şi moralul adversarilor.

Pentru soldatul rus, stăpân pe munca lui de acasă, această vremelnică înfrângere nu poate fi decât un stimulent de a lupta până la consolidarea garanţiilor revoluţionare ameninţate de ţarişti şi, încă o dată, în chip neaşteptat şi mişelesc primejduite de agresiunea polonă.

Liberul popor rus are nevoie de linişte şi de siguranţă şi acestea nu le poate accepta cu preţul recăderii în robia capitalistă. Cele o sută de milioane de lucrători şi plugari cer o singură soartă printr-un

singur mijloc: victoria. De aceea febrilele preparative ostăşeşti, sunt conduse de cei mai buni militari ai fostei armate imperiale. De aceea se zice că pe alocuri s-a apelat la sentimentul naţional al marii naţiunii lovite şi insultate de „vrăjmaşul secular".

Iar acest vrăjmaş, redus ca număr şi putinţă, scăzut în moralul său, care nu poate înţelege şi însufleţi o asemenea luptă inutilă şi fără sfârşit, e totuşi departe de a fi orbul instrument al capitalismului distrugător. Generalul Pilsudski şi guvernul din Varşovia au pornit un război diplomatic cu scopuri de mai înainte calculate. Dar toate astea rămân pe hârtie din clipa când puhoiul s-a dezlănţuit. E bine însă să se ştie, pentru a ţărmuri cât de cât fericirea gălăgioasă a burgheziei, că guvernul polon nu urmăreşte deloc desfiinţarea regimului Sovietelor. Forma de guvernământ a Marii Rusii nu-l interesează. Amintim că Pilsudski a refuzat sprijinul său lui Denikin în cele mai norocoase zile ale acestuia, căci au preferat ţarismul contrarevoluţionarilor, bolşevismului de la Petrograd. Polonezii au atacat atunci când orice cooperare cu bandele mercenare ale capitalului era exclusă şi când primejdia unei reveniri imperialiste ruseşti este înlăturată. Ei urmăresc o politică de asigurare naţională prin îndepărtarea Rusiei Mari de la graniţele lor. între Moscova şi Varşovia tind să aşeze un scaun la Kiev, capitala Ucrainei. Atât. Nici un amestec, de care vor doar să se izoleze prin înălţarea steagului independent al unei naţiuni interpuse.

Calculul polon poate reuşi: revoluţia nu e periclitată de această măruntă chestiune de teritorii. Pentru moment însă, trupele adverse se mişcă în sângele curs. Câmpul de bătaie alunecă. Nimeni nu ştie, pe un astfel de teren, unde îşi poate opri pasul.

„DRAGOSTE NEÎMPĂRTĂŞITĂ", NUVELE DE V. DEMETRIUS

Demetrius nu e autor putând fi caracterizat şi cuprins în câteva rânduri. în aşteptarea studiului amănunţit pe care activitatea sa laborioasă şi variată îl reclamă, ne mulţumim a-i semnala ultima carte de povestiri, scrisă în aceeaşi grijă a realităţii şi a documentării ca şi lucrările sale precedente. în paginile lui Demetrius găsim aproape întotdeauna opera de reporter şi de istoriograf. Graţie d-sale,

aspecte întregi de viaţă contimporană românească sunt smulse uitării. Moravuri pe cale de dispariţie, pitorescul aproape şters, chipurile aproape stinse, dar atât de vii şi înflorite, ale lumii noastre de provincie şi de foburg bucureştean, se vor aminti cititorilor de mâine. Bucureştii, cetate ignorată de poporanist» literari, despreţuită de pseudorafinaţii simbolismului de import, este în literatura zilei aproape o descoperire a lui V. Demetrius. Observaţiile, portretele şi tablourile sale sunt, uneori, revelaţii. Capitala aceasta, desconsiderată de scriitori a căror inspiraţie nu depăşeşte sumarul textelor cetite şi imitate, oferă privitorului conştient şi artist o lume de surprinderi, în ultimul timp, Demetrius a înseilat romanele sale cu critică socială şi politică. Vremurile de conrupţie şi demagogie a neutralităţii române, pe urmă a războiului şi a ocupaţiei îl împing pe tărâmul încercat al pamfletului veridic $i vioi. Societatea modernă, de politicieni, de jurnalişti, e prinsă fără cruţare şi urmărită până-n legăturile cu mulţimea care se agită, suferă şi înzestrează lupta cu eroi, cu artişti, cu femei pierdute. Poate că operile din urmă ale lui Demetrius se apropie câtva de genul ***foileton,*** compensat însă de amploarea liniilor, de dimensiunea şi varietatea frescelor. E singurul prozator, dintre cei noi, care a întreprins o muncă literară cu fir, cu rădăcini strâns încleştate pe realităţile sociale ale locului, înti-6 limbă şi-ntr-un gând care-1 face accesibil tuturor cetitorilor.

Ca poet, V. Demetrius e de aceeaşi fecunditate care-i explică toate însuşirile bune şi, mai ales în versuri, toate scăderile.

încercăm, însă, o mereu reînnoită şi superioară plăcere răsfoind volumul său de ***Sonete,*** formă în care şi-a restrâns şi concentrat puterea de imaginaţie, de emoţie şi de ideală limpezime. Nu întâlnim aci prozităţile de aiurea. ***Sonetele*** lui V. Demetrius egalează de-a binelea pe ale lui Codreanu.

Dragoste neîmpărtăşită, dragostea unui coşar tânăr, mizerabil şi trist, pentru o fată frumoasă din Ardeal. Vrea să fie iubit şi, de aceea, îşi caută zadarnic o altă meserie, mai albă şi mai productivă. Şi-o caută până ce se lasă de muncă şi stă să piară de foamea care îl împinge din nou pe un acoperiş, de unde are aproape viziunea iubitei servitoare cochetând cu un sergent de stradă, jos, pe trotuar. Resimţi emoţia bietului coşar, iminenţa alunecării şi căderei de care-1 scapă pomul strâns în braţe cu disperare şi pentru totdeauna.

Mediul e studiat de aproape şi cu dibăcie. Romanul începe într-o casă cu paturi de închiriat. Câţi cunosc şi câţi s-au ocupat de aceste mizerii ale Bucureştilor? Suntem ca în azilul de noapte al lui Gorki:

„Gazda îi arată patul de la fereastră, îngust, aşezat într-o parte pe un picior de lemn obişnuit, iar cu capătul dinspre fereastră pus pe un şir de cărămizi şi pe un cazan de rufe, spart în fund. Drept aşternut, în loc de saltea, patru saci umpluţi cu paie măcinate de zvârcolirile neodihnei celor cari se culcaseră pe ei. Cearceaful, piper şi sare, ieşise cândva la spălat şi se făcuse vânăt. O pernă lungă, ca de perete, umplută cu talaş, slujea de căpătâi. Cam de pe lajumătatea peretelui zidul lăcrăma, iar şiroaiele curgeau şi se înfundau mai ales în sacii cu paie, din care pricină putrezeau şi toată casa mirosea a muced şi a carte bisericească veche. Plapuma era o cusătură laolaltă de două feţe pestriţe. Foiţele sunt o împletitură, cu pretenţie de covor în casele sărace, făcute la război din făşii înguste de petece."

Citatul acesta poate exemplifica procedeul, oarecum, balzacian al scriitorului. N-am vrut totuşi să facem apropieri şi nici să aducem laude şi orice fel de apreciaţiuni. Trimitem cetitorul la însuşi volumul, cu asigurarea că nu-şi va pierde timpul şi nu va avea impresia de „cunoscut".

„POEMELE RESTRIŞTEI"
DE DRAGOŞ PROTOPOPESCU

Poemele restriştei datorite unui poet care ar avea putinţa să apară cu un volum fără a face un gest neobişnuit sau o îndrăzneală de vanitos. Versurile lui Dragoş Protopopescu au apărut în ultimii ani în reviste în cari personalitatea i s-a afirmat robustă şi originală. Fire de intelectual senin şi rafinat, dispreţuind sentimentalismul liric, sau poate mascându-1 numai cu eleganţa preţioasă şi muzicală a versurilor sobre şi reci. A colaborat îndeosebi la ***Viaţa nouă a*** profesorului Densusianu, care a ştiut să fie cu îndârjire un mediocru poet. Acolo, Dragoş Protopopescu se statornici în aceeaşi atitudine reţinută, fără mărturisiri excesive şi elanuri nemăsurate. Versul său e lapidar şi elegant.

O abatere de la propria-i tradiţie, o etapă sau o formă nouă e placheta ***Poemele restriştei.*** Icoane şi dureri de război povestite în stihuri simţite şi clare, ***Elegia, Bejenarii,*** cu imagini uneori violente, strofe, în sfârşit, dintre cari multe îşi ating scopul lor emotiv.

STARPIREA ROMANILOR DIN SIBERIA

încă o crimă oligarhică

Guvernul nu numai că a permis şi a conlucrat la organizarea exportului de copii şi de adolescenţi în Algeria. Guvernul a luat cele mai bune măsuri ca să împiedice repatrierea prizonierilor români aflaţi în gheţurile Siberiei. Două crime cinice şi oficiale cari au ca singur scop o crimă şi mai mare: consolidarea regimului capitalist de pretutindeni, aservirea definitivă a muncitorimii internaţionale care-şi cere dreptul.

întocmai cum domnii români, din ascultarea Sultanului, ajutau apărarea protectorului lor trimiţându-i cinci sute de copii anual, pentru garda sa personală, guvernul nedemn al României de astăzi, legat prin interese de soarta bancherilor de la Paris, îngăduie recrutări de români pe teritoriul ţării pentru ienicerimea capitalismului: legiunea străină.

Agenţii recrutori cutreieră, cu învoirea generalului Averescu şi a Regelui Ferdinand, ţara pentru a ademeni minori şi a-i expedia în Africa, unde vor servi la exploatarea populaţiilor cucerite, sau vor fi întrebuinţaţi în Franţa la spargerea grevelor şi la represiunile **de stradă.**

Oligarhia îşi vinde poporul.

Capitalismul aleargă după carne de tun, aşa cum proxeneţii vicioşi exportă femei pierdute pentru bordelurile orientale.

Nemulţumită cu asemenea isprăvi, clasa conducătoare a luat măsuri de siguranţă proprie, împiedicând prin toate mijloacele, prin toate şicanele, repatrierea prizonierilor „bolşevizaţi" din Siberia.

Numărul acestora se ridica, la un moment dat, la zece mii. De ger, de nemâncare, de boală au murit în câteva luni, pe acele drumuri nesfârşite şi îngheţate, mai mult de cinci mii de oameni.

Atâta putere de rezistenţă a indignat pe conducătorii noştri liberali sau averescani, cari prelungeau din răsputeri termenul de repatriere şi refuzau creditele trebuincioase. Au încercat să se cotorosească şi de rămăşiţele taberelor de prizonieri, îndemnându-i pe aceştia să se înroleze în trupele cehoslovace spre a lupta dimpreună cu Kolceak împotriva bolşevicilor. Toate astea se petreceau sub guvernul Brătianu.

Românii au fost strânşi şi înrolaţi cu sila. Erau 5000 de soldaţi şi 70 de ofiţeri.

Atunci s-a petrecut un fapt în adevăr medieval: misiunea militară franceză a poftit ofiţerimea română la un ospăţ. Odată intraţi în sala comandamentului, apărură la uşi voluntarii cehoslovaci înarmaţi cari puseră ofiţerilor noştri condiţia sau să lupte, sau să reintre în lagăre, unde vor trebui să suporte tratamentul prescris prizonierilor din garda roşie.

Parte din ofiţerii noştri au cedat.

Dar marele număr al prizonierilor a rămas neînduplecat în faţa tuturor făgăduielilor şi ameninţărilor, cerând cu stăruinţă repatrierea.

La auzul imensei crime ce se săvârşeşte zi de zi în Siberia, românii din America au colectat o sumă de 100.000 dolari, pe care au remis-o pentru a se plăti aducerea captivilor în patrie.

D-l Vaida, venit de câteva zile la guvern, a dat împuterniciri depline căpitanului Victor Cădere.

D-sa s-a prezentat faimosului comandor Pantazi, care nu venise încă din Siberia pentru a-şi face ridicula depoziţie în procesul Bujor.

Şi, în fina-i pricepere, comandorul, care avea în buzunar cei 100 mii dolari, a refuzat să-i predea căpitanului, pretextând că pentru d-sa ordinul primului ministru nu-i de ajuns: cerea, pasămite, „Jurnalul Consiliului de Miniştri". A consimţit, în fine, după multă târguiala, să dea 25.000 dolari, sumă cu totul insuficientă pentru plata vaselor japoneze de transport din Vladivostock. Graţie şicanelor acestui marinar deştept, nu s-a putut face nimic. „Bolşevicii" de prizonieri au rămas pe loc. Noul minister a retras banii colectaţi şi i-a retrimis în America.

Românii din Siberia asistară rând pe rând la plecarea cehoslovacilor, sârbilor şi italienilor spre casă. Ei mai aşteaptă încă, neştiind că sunt osândiţi pe tăcute la moarte cu ajutorul guvernului României Mari.

Mai aşteaptă, dar din ce în ce mai puţini. Din câţi au fost la început, mai trăieşte o ariergardă de 2.800 de oameni.

Guvernul are motive să spere şi să creadă în moartea lor apropiată.

MINCIUNA ZADARNICĂ

Popularitatea generalului Averescu e spulberată şi, dimpreună cu ea, speranţele politicienilor de strânsură întovărăşiţi ca s-o exploateze. Guvernarea averescană de azi a fost, ca şi cea de ieri, o

sterilă tranziție. De data asta, însă, o tranziție către regimul democratic pe care un triumf efemer al intrigilor brătieniste îl înlăturaseră.

Pentru moment, averescanii stăruie în iluzia lor de a rămâne la putere. Prin teroare şi minciuni, caută să-şi înfrângă adversarii. ***îndreptarea,*** ziarul lor oficios, a ajuns o foaie de cinice ucazuri guvernatoriale. Pentru a prelungi perioada lor de căpătuială, oficialii de la oficiosul acesta împrăştie cele mai abjecte neadevăruri. în ultimele numere se afirmă că un lucrător, care vorbea tovarăşilor săi, a îndemnat femeile şi fetele din ateliere să se prostitueze pentru a face propagandă socialistă în armată. Această minciună depăşeşte legenda calomnioasă răspândită şi susținută cu atâta sfruntare de semiintelectualii şi tabeticii burgheziei asupra socializării femeilor în alcătuirea viitoare. Acest fals neruşinat nu dovedeşte la conducătorii ***îndreptării*** decât poate o îndelungă şi veche practică a falsurilor.

Astfel, nici minciunile, nici violențele nu vor împiedica prăbuşirea acestui suprem obstacol, Liga Poporului, pe care oligarhia 1-a zvârlit în ziua pericolului în paşii victorioşi ai democrației. Ceea ce nu izbândeşte baionetei şi căluşului, cu atât mai puțin va reuşi imaginației libidinoase a debililor mintali cari inspiră campaniile ***îndreptării.***

50 [DEJ BANI, GAZETA

Ziarul, țigările şi tramvaiul - cele mai ieftine trebuinți moderne odinioară. Prețul lor era ultima şi cea mai redusă expresie a valorii monetare în circulația zilnică. El fixa modicitatea cheltuielilor mărunte, inevitabile şi cumplite pentru micul tău buget, lectorule: prețul ziarului, prețul tramvaiului, prețul tutunului prost, egal cu: bacşişul chelnerului, al valetului de la ascensor, al băiatului care-ți trece măturică pe guler la uşa bărbierului, în sfârşit, cu infinitatea devastatrice a detaliilor vieții.

Toate aceste tari furi microscopice, a căror acumulare îți face un nod greu în buzunar, s-au ridicat, fără nici un respect pentru proporție, în clipa din care biletul de tramvai a costat mai scump. Raporturile s-au detracat. Cetățeanul a dat pe neaşteptate prin gropile unui drum nou, care era totuşi cel vechi: de-acasă până la

slujbă şi înapoi, trecând pe la chioşc, pe la lustragiu şi coafor. Prețul ziarului a căutat să fie cuiul de rezistență al ieftinătății traiului. Modestia lui era pentru speculatori o frână. Atunci s-a scumpit de zece ori hârtia, de douăzeci de ori tiparul. Ziarul a cedat. Dar pe când pretutindeni scumpirea produselor se tăcea pentru a menține câştigul pe seama consumatorului, pentru sfânta plusvaloare a patronilor care îşi continuau, cu mici rotunjiri, echilibristica de cifre şi jongleria de registre, editorii de ziare, cei din urmă. s-au plecat constrângerilor de lot felul şi au sporit prețul, nu pentru câştig, ci pentru a diminua deficitul. Aproape toate ziarele, cu toată publicitatea dezmățată a vremii acesteia de speculă, dădeau deficit. Comerțul de informații a fost complicat de către unii patroni cu negustoria de hârtie.

Gazete apar în patru şi opt pagini, pentru a-şi acoperi prin spațiile hărăzite reclamei pierderile cerute de plata tiparului. Unele sunt foarte căutate ca maculatură. Dar până şi aci s-a decis urcarea la 50 [de] bani pe foaie. Această decizie priveşte toate gazetele, chiar şi cele ce apar la două pagini. S-au făcut toate socotelile, s-au încercat toate posibilitățile şi ținem la dispoziția lectorului toate registrele: la un tiraj normal, un ziar în două pagini nu-şi poate echilibra bugetul nici la prețul astfel sporit. E un adevăr, pe care nu-1 poate contesta nimeni, că un ziar Je 25 [de] bani care durează e un ziar plătit din punga unui politician ambițios, al unui partid avut sau al unei bănci interesate. Toată presa românească, exceptând ***Chemarea, Socialismul*** şi ***Neamul românesc,*** se află în clientela unei anumite finanțe. Astăzi, până şi acele ziare sunt constrânse a cruța cât de cât prodigalitatea patronului suprem - politician, partid sau bancă - pe seama cititorului cotidian.

Din punct de vedere financiar, ***Chemarea*** s-a aflat în situația cea mai fericit precară. Revendicăm cu mulțumire această întâietate în mizerie. Ziar de atitudine şi de idei, n-am avut nici susținerea unei desfaceri sigure pe cale sindicală printre muncitori, ca ***Socialismul.*** care, în schimb, s-a dispensat de publicitate; nici avantajul unei imprimerii proprii şi a unor restrânse, dar credincioase cadre de partid ca ***Neamul românesc*** al d-lui lorga. Am spart drum greu şi suitor în bezna şi duşmănia zilei, în prejudecățile şi urile stratificate în suflete de patru ani de război. Şi lupta şi nevoile ei s-au întețit de-acum neîndurat şi ne aşteptăm la toate înăspririle nu numai pentru noi, cari reprezentăm o cauză, ci pentru frații toți, pentru prada obştească a unicului vrăjmaş: Capitalul.

TEROAREA ÎN ARDEAL

Conform celor mai tainice circulari al Ministerului de Interne, unde liberalii şi-au aşezat omul de încredere, crescut la şcoala clubului şi a Băncii Româneşti, jandarmii bântuie în Ardeal ca în vremea alegerilor maghiare. Campania electorală e sfârşită, socialiştii însă, mulţumită măsurilor luate, nici n-au putut-o începe. Cele mai vechi perfidii administrative au fost puse în acţiune, cele mai ordinare şicane şi mai hâde făţărnicii au funcţionat din înalt ordin secret, guvernul însuşi încurajând astfel coruperea funcţionarului complice. Zilnic ***Tribuna socialistă*** din Cluj a relatat cazurile de violaţiune a dreptului stabilit şi de nesocotire a instrucţiunilor făţişe.

Pentru a căpăta autorizarea unei întruniri trebuiau ştampilele a nu ştim câte comandamente de corp de armată, a pretoratului şi a comenduirii. Infinite formalităţi de trimiteri şi retrimiteri de la o reşedinţă de corp la alta, filieră de nestrăbătut a alcătuirilor administrative ocupante. în multe locuri, în Gheorghieni, în Rodna Veche, în Ocnele Mureşului, în Aiud, pretutindeni, voinţa a mii de muncitori de a se întruni pentru a discuta asupra misiunii mesianice a sfântului Averescu pe pământ s-a lovit de rezistenţa ostilă şi iormalistă a câte unui prim-pretor căpătuit din jafuri sau a câte unui imbecil subofiţer de jandarmi disperat că prin căderea guvernului în alegeri vor veni la putere cei ce-1 vor smulge şi stârpi pe el, păduche din pielea ţărănimii.

Astfel, Ardealul lăsat pe mâna fraudatorilor, mituiţilor şi zbirilor n-a cunoscut altă campanie electorală decât împrăştierea de foi volante cu versurile de ocazie ale lui Octavian Goga prin care se recomandă alegătorilor ***Steaua*** generalului şi a inefabilului Eugen, fratele poetului.

SPRE BIRUINŢĂ

Burghezia încearcă toate argumentele de cari dispune pentru a convinge popoarele că regimul ei este cel proclamat de poeţi şi vestit de îngeri şi prooroci. Nimic însă nu mai înduplecă pe ţăran şi proletar să creadă că e ideal să mori de foame şi să te istoveşti muncind pentru câteva burţi suverane cari cumpără oratori şi ziare ca să strige publicului: lucraţi, robiţi-vă ca înainte, aceasta este singura scăpare.

„Scăparea" înseamnă a readuce lucrurile în situaţia dinainte de război. E suprema făgăduinţă a profitorilor şi a politicienilor: fiţi docili ca să vă îmblânzim sclavia! Veţi trăi ca în 1914!

Nu-i mai aude nimeni. Revoluţia a reuşit admirabil în Rusia. Bancherii, negustorii, industriaşii, paraziţii capitalului au fost nevoiţi să descindă din caleaşca şi să îmbrace bluza umilă a muncitorului. Pretutindeni, popoarele s-au răsculat. în Franţa, Confederaţia Muncii a cerut naţionalizarea mijloacelor de transport. Avocaţii, parlamentarii şi ziariştii, stipendiaţii marilor consorţii cari exploatează reţeaua drumurilor de fier a Franţei sar să-şi apere bacşişurile din redacţii, din instituţii, din consiliile de administraţie şi nenumăratele judecăţi cari îi întreţin. E un iureş al plutocraţilorşi al valetărimei lor intelectuale. Statul cu forţele lui, cu mijloacele lui - toate puse în slujba milionarilor! Asupra muncitorimii care-i gâtuie, care-i apasă c-un genunchi viguros pe pântecul îndopat de bunătăţi furate, guvernul îşi asmute mercenarii. E o chestie de forţă. De când s-a recunoscut aceasta, lupta e făţişă. Capitalismul gâfâie.

Italia, de curând, Italia s-a raliat entuziastă mişcării revoluţionare. Un popor împins în război de blocusul flotelor aliat;;, păcălit la pace, ţinut în ascultare de oligarhia lui complice cu ameninţările străinilor, stăpân însă pe toate comunele şi pe cele mai multe locuri din Parlament, a izbucnit la Rege cu acelaşi deziderat sinistru[1]: socializarea. încoronatul Italiei caută un ministru şi nu-1 găseşte. Grevă, linişte, nemişcare: revoluţia e în toi.

Şi iată că din Serbia vin iar veştile turburătoare: încăierări, răzmeriţă. Ziarele noastre publică depeşile şi publică ordinul Legaţiei, chemarea mobilizabililor sârbi de la noi sub arme. Patria lor nu e în pericol. D'Annunzio s-a stâmpărat la Fiume. Ungurii sunt sub teroarea albă. Bulgarii, legaţi cobză de ocupaţia franceză, tac. Toţi aşteaptă plecarea străinului ca să înşface nu pe vecin, ci pe vrăjmaşul din lăuntru. Atunci cine geme şi urlă după ajutor în Iugoslavia? Capitalul.

Contingentele din afară sunt chemate la tun să lupte contra contingentelor revoluţionare din interior.

Iar la răsărit ofensiva polonă a fost stăvilită. Bolşevicii ridică, a biruinţă, flamurile roşii, o clipă surprinse. Ele vor merge să acopere

Sinistrum **(lat.) - stâng, de stânga.**

la Varşovia şoaptele diplomaţilor: şoaptele d-lui Florescu, trimisul cancelarului nostru de operetă, d-l Duiliu Zamfirescu, să încheie o alianţă agresivă cu polonii. Guvernul ordinei sociale de la Bucureşti speră mult în tancurile primite de la aliaţi în schimbul copiilor pe cari îi vinde pentru legiunea străină, pentru legiunea cumpărătorilor de carne de tun sosiţi şi toleraţi la noi din Franţa liberă, leală şi înaintaşă de odinioară.

„AMERICANA ÎNDRĂGOSTITĂ" DE VASILE POP

lată romanul aşteptat de literatura noastră. Pentru a sfârşi cu acest deziderat factice al criticei române, trebuie să rostim sentinţe hiperbolice la fiecare volum ce apare într-un suficient număr de pagini şi cu textul neîntrerupt decât de numerotarea capitolelor aceleiaşi anecdote.

în acest fel vom sfârşi prin a convinge publicul că i s-a tipărit, în fine, cartea cu file multe şi cu o singură povestire, care se cheamă roman, întocmai cunvl-;:r,i sugestionat pe vremuri că literelor româneşti le trebuie inexorabil o producţie de acest gen, ca să vieze. Era totuşi practic şi simplu să renunţăm la acest oftat.

Putem plăsmui biblioteci şi antologii naţionale, fără să imităm, cu îndârjire, modelul străin. Ne puteam lipsi de roman, căci peste graniţi el este o apucătură scriitoricească seculară. Ivirea lui, în bune condiţiuni de calitate, ne-ar fi bucurat, fireşte. Dar lipsa lui nu era pricină de melancolie.

L-am reclamat cu atâtea strigăte însă, încât el a încercat să ne apară şi a izbutit. Dar cu însuşiri de vitalitate reduse. Creierul naţiei nu respectase poruncile naturii, nesocotise durata gestaţiunii.

Acelaşi creier a funcţionat totuşi ferice şi nesilit pe căile lui fireşti. O literatură poate exista foarte strălucit şi fără roman. încă o dată, acest gen nu-i de respins, şi romancierul, bunul romancier de la Dunăre, merită toate aplauzele. Se cere neapărat literaturei să răsfrângă o întreagă societate. Dar, nu o dată, proza românească a reuşit să ne-o înfăţişeze într-o serie de schiţe şi de nuvele.

Continuitatea există şi aci, foarte trainică. Fresca se desfăşură de la sine. Şi e mai dificil să fii succint decât lăbărţat în tomuri infinite. Poate că romanul nu mai este al veacului nostru preocupat,

şi se poate că. dacă nu l-am avut, să nu-l mai avem niciodată. Cetitor docil, atent şi răbduriu se găseşte cu greu în zilele când femeile şi adolescenţii sunt luaţi la munca de ghişeu şi de atelier. Literat cu răgazuri îndelungi pentru o muncă arhitectonică nu se zăreşte. în străinătate romanul a rămas un obicei, al publicului şi al scriitorului. Dar îl vedem din ce în ce mai descusut; o alipire de fascicole disparate, de note, fragmente şi povestiri prin care străbate un singur fir cusător, un erou fără rol, un privitor-omniprezenţă înseamnă legătura. Luaţi ultimele romane ale lui Mirbeau, toate romanele de război, Benda, Barbusse, Leon Werth... Romanul devine o oglindă în faţete, în parcele. Aiurea e aproape delăsat.

Americanii excelează în schiţe vânjoase.

Şi tocmai dintre ei, d. Vasile Pop se întoarce în ţară şi-n literatură cu un roman.

Deşi d-sa ne afirmă că n-a brodat cu elemente luate din viaţa românilor din America, volumul ne descrie cu predilecţie sentimentalismul lumei noi, şi titlul şi coperta de o banalitate şi violenţă ne cheamă curiozitatea înspre sufleteştele explorări.

Dragoste de americancă! Ce fel a fi această iubire, ne-am întrebat cu gândul la înaltele surori de caritate cari au debarcat, harnice, între noi. Cum o fi îmbrăţişarea şi visăria pe ţărmurile Missisipiului, acolo unde finul observator, care e d. Vasile Pop, şi-a văzut eroinele mai puţin reci şi reţinute decât le face apropierea mizerabilă a Dâmboviţei?

Până la cartea d-lui Pop, încercasem singuri, prin procedee de logică pură, să rezolvim problemul. N-avem alte mijloace căci nu ştim englezeşte, iar inatractivele noastre musafire nu sunt abordabile pe altă limbă. întrebuinţând metode riguroase, am redus certitudinea noastră numai la ceea ce părea evident şi, deci, incontestabil.

Era pentru noi incontestabil că ne preocupă dragostea cu o americancă, prin urmare cu o femeie. Pornind de la această formidabilă cucerire a gândirii, am dedus că şi aceste femei, oricât de frigide, se dedau dragostii, atunci când nu sunt de o psihologie deviată sau când n-au malformaţiuni anatomice, precum ale găinii, bunăoară. Totul, deci, se reduce la o chestiune de ***savoir s'y prendre***[1]. Pogorând din sfera acestor abstracte speculaţiuni pe tărâmul sigur al experienţei, romanul documentar, limpede şi practic, al d-lui Vasile Pop, ne-a fost de mare ajutorinţă. Am aflat din el că preludiile

A şti cum s-o iei (franc).

amoroase sunt în America scurte, şi că problema se pune cu o rapiditate care permite întrebuinţarea perfectului simplu în relatare.

Citim, dintr-un capitol, doar începutul unor fraze ce dovedesc şi cât de concis şi lapidar e povestitorul, şi, în acelaşi timp, cu câtă ideală viteză se face, acolo, intrarea în materie:

„Tânăra se sprijini de zid, oftă... Tânărul se emoţiona... Femeia îi surâse. Tânărul se aşeză... Femeia îndreptă ochii... Tânărul făcu un gest... Tânăra tresări..." toate astea în mai puţin de un minut şi în zece linii.

Urmează apoi o convorbire sinceră: tinerii vorbesc răspicat şi-şi spun fără înconjur intenţiile: să înjghebe un cămin.

Toată lumea vorbeşte franc şi de-a-dreptul în America, şi-n ***Americana îndrăgostită.***

De aci impresia ciudată că toţi eroii povestitei vorbesc la fel şi nu-i poţi deosebi decât din pronumele personal, ca sex, şi din denumirile ce-şi dau, ca stare civilă. Caracterele sunt bine marcate prin câteva calificative viguroase ce şi le dau eroii în virtutea aceluiaşi obicei al lealităţii. S-ar părea că e uşor, că scurtimea preambulului e un semn bun, când colo, americana te prevesteşte că dacă nu eşti cinstit, îţi va scoate ochii. Excentrice şi energice, le cunoşti abia după ce învoiala e făcută. Eroina d-lui Vasile Pop a scos ochii unui galant audacios printr-o lovitură de ***jiu-jitsu*** pe cafe gata e să o repete.

Dar de predilecţie îndrăgostiţii din America întrebuinţează boxul, până la ***knok-out.*** în decursul romanului întâlnim astfel de scene aspre şi savuroase.

Nicăieri nu se dau atâţia pumni ca în America. De acolo, deci, ne vine tot progresul dentisticei. Dar asta depăşeşte cadrul conversaţiei noastre literare şi, ca să ne întoarcem la amantele de peste Ocean, e bine să ne amintim că ele azvârlă şi cu farfurii, în lipsa discului, ceea ce e de natură, cetitorule, să-ţi ascută suprem vigilenţa şi precauţia.

în sfârşit, în cuvinte sprintene şi spirituale, d. Vasile Pop îţi descrie încântările amorului american şi face pe nesimţite apologia căminului care se poate înfiinţa atât de lesne în lumea nouă, unde orişicine câştigă destul; şi-ţi face elogiul virtuţilor casnice, care se întâlnesc atât de des şi sunt atât de adorabile, în Statele Unite. Iubitele din ţara lui Cristof Columb închid în ele toate surprizele şi-ţi oferă toate desfătările, după cum ne arată d. Vasile Pop, care n-a reuşit nici un minut să ne reţie şi să ne desfete negrăit.

Dar amorul americanei, până a-şi arăta farmecele, cere pastor şi cetire din Codul Civil. Cu această concluzie ne retragem din lectura d-lui Pop. Umorul d-sale ne rezervă pentru la urmă o farsă şi o

dezamăgire. Amorul reglementat şi fără primejdie e o palidă parodie a iubirilor noastre europene. Şi nici ameninţarea ***jiu-jits-\x\m*** şi a boxului, prin însăşi natura ei prea excesivă, nu ne scoate din această tristă renunţare.

ALARMA NEGUSTORIMEI

Biroul înfrânării speculei a funcţionat un an şi jumătate, fără ca speculanţii bucureşteni să-şi manifeste în alt chip suferinţa decât prin sporirea nepregetată a preţurilor. Acomodarea asta garanta suficient ordinea socială, în care se cuprind şi relaţiile dintre client şi comersant, dintre Liga consumatorilor, foarte curând îmblânzită şi apoi desfiinţată, dintre Biroul înfrânării şi admirabila noastră breaslă negustorească. De curând însă această bizară armonie de interese atât de categoric adversare s-a spart cu zgomot de obloane trase violent înspre pământ, şi negustorii s-au adunat vociferând în Camera de comerţ, subit certaţi cu legea controlului.

Luna de miere între aceste elemente ireductibil vrăjmaşe: negustorul şi muşteriul, reprezentat printr-un controlor, luase sfârşit? Nu. Dar pacea menajului fuse amemaţată alaltăieri de patrule militare cari, ocupând uşile şi evacuând magazinele, cer patronului registre, facturi, preţuri. Procedeul e aproape atât de brutal ca şi specula căreia se dedau negustorii. în faţa panicei de la tejghele, rafturi şi vitrine, suntem îndreptăţiţi a crede că măsurile acestea ostăşeşti au izbit cu preciziune.

E odios, e execrabil, dar eficace. S-ar putea deci continua cu niscai atenuări de formă, pentru a nu expune răţoielilor cazone pe cetăţenii negustori cari n-au făcut speculă cu o dezinvoltură prea vinovată... Şi pentru a dezbăra cetatea de insuportabilul aspect de teroare pe care i-o împrumută patrularea baionetelor şi a pintenilor din casă în casă.

CU BATISTA LA NAS..

în două alegeri cu vot universal, partidele vechi au fost desfiinţate. Liberalii, altădată stăpâni pe ţară şi guvernând cu majorităţi absolute, au fost reduşi la rolul de infimă minoritate gălăgioasă,

pitulată lângă turcii din Cadrilater şi bulgarii din Bugeac. Takiştii fiinţează şi ei pierduţi în masa guvernamentală care i-a produs aşa cum produce brânza fermenţii. Şeful lor va continua deci să viermuiască prin parlament în căutarea de noi posibilităţi de a-şi atinge himericul ideal: prezidenţia, fie şi efemeră, a unui consiliu de miniştri. Iar în ceea ce priveşte Partidul Progresist, el e de acum cu desăvârşire intruvabil, chiar cu cele mai moderne mijloace optice. Telescopul cel mai puternic şi lentila cea mai minuţioasă nu sunt în stare să-l descopere. Progresismul a dispărut cu sinceritate şi o lacrimă furtivă i se cuvine. D-l Marghiloman şi-a păstrat ţinuta curată şi plastronul nemototolit. D-l Take s-a târât în genunchi pe marginea gropii sale şi a cerut în toate felurile să fie miluit cu vreo câteva clipe de existenţă încă. în faţa potoului, laşul a bâlbâit, celălalt a primit plumbii tară să tremure. Şi din pricina acestei situaţii Parlamentul cel nou aminteşte de tribul faimos care-şi păstrează prin casă morţii descompuşi sau pulverizaţi.

O anume duhoare va stărui în viaţa publică. Ea nu e pricinuită numai de oligarhia împăiată şi risipită prin scaune. O seamă de muribunzi şi de contaminaţi ai vechilor cluburi au dezertat printre nou-veniţii zilei, purtând printre aceştia bubele lor răscoapte, brânca brătienistă şi iscorbutul takist, agăţându-se de trunchiul democraţiei, pe care lasă astfel dâra infectă a sângelui lor incurabil. Un focar de molimă, un lazaret de descompunere şi groază s-a format în localul de refugiu al Ligei Poporului. Porţile au fost larg deschise tuturor contaminaţilor cari veneau să zacă pe paiele putrede dinlăuntru. D-nii Argetoianu, de la conservatori, şi d-l C. Athanasiu, de la liberali, eu fost cârligarii însărcinaţi cu strângerea purtătorilor de bubă oligarhică. Şi clădirea Puterei, fereastra de la care se striga poporului porunca legilor, e plină de aceşti molipsiţi străjuiţi de cadavre. O exalare de stârvuri dospite năpusteşte infecţiunea ei peste ţară. Puţinii oameni sănătoşi de acolo ar trebui să poarte din colţ în colţ facla curăţitoare, căci nu simţiţi, cetăţeni, că almintreli nu se poate? O să vă mărginiţi să duceţi batista la nas şi să aşteptaţi ca trăznetul revoluţiei să scapere de la sine peste şandramaua prefăcută scrum?

PREOCUPĂRI NAŢIONALE

Regimul decretelor-legi ne-a dus la amestecul guvernului şi participarea vistieriei la complicaţiile casnice şi evenimentele amoroase cari turbură câteodată inima eroilor şi a oamenilor de stat.

Când repartiţia fondurilor publice se decide într-un budoar de camarazi şi muze, cari au petrecut într-o dulce promiscuitate în opoziţie şi la putere, e firesc ca legile să se întocmească pentru amici şi alinările să se acorde nevestelor delăsate, amanţilor sinucişi şi perechilor prigonite. Regala parafă va sancţiona fără ezitare aceste duioase atenţiuni psihologice făcute în numele naţiunii recunoscătoare pe un subiect pentru Paul Bourget.

Aşa se prezintă pentru noi chestiunea: simplu. Totuşi, mai sunt oameni nedumeriţi. Trăim oare la Lesbos sau Cythera? Ne stăpâneşte regina Venus şi sfetnicul Cupidon? ***Monitorul oficial*** e tipărit oare pe hârtie din foi de trandafir? A reînnoit cumva divinul Pan şi marele Priap în cântările orgiace de la Coţofeneşti? Coţofenitu-s-a oare veacul, ministerul, Regele şi armata ca să se poată da citire decretului-lege al marelui spătar Râşcanu, prin care se acordă o pensie văduvei generalului Grigorescu pentru că i-a restituit acestuia prin divorţ onoarea? Află, poporule, la ce serveşte banul muncii tale. Un viteaz vânjos îmbrăţişează departe de cămin pe patul său de campanie târzielnica fecioară, care rodeşte sub această însămânţare vinovată şi dă naştere unui copil din fiori, din tomnatice flori.

Banal şi omenesc. Războiul înseamnă drumuri lungi, geruri şi pici, gloanţe, tuse, păduchi, foame, chef, incendii, bătălii, rechiziţii şi violuri.

între timp, idile de spital şi romane de încartiruire. Femeile şi bărbaţii păcătuiesc şi calcă jurămintele, fiecare la postul lor, pe front, acasă, în libertate sau sub ocupaţie.

Generalul Ieremia Grigorescu s-a purtat, negreşit, ca un brav militar şi ca un virulent cavaler, în tot timpul războiului şi în afacerile sale intime.

A divorţat de prima soţie şi s-a însurat cu Cleopatra sa din Moldova. Ce caută însă oficialitatea în toate aceste chestiuni de aşternut, ce rost are motivarea decretului moralizator care acordă pensie văduvei nr. 1 ? Ce s-ar fi întâmplat dacă văduva nr. 2 ar fi fost în situaţia de a apela şi ea la asistenţa naţiunii? Care e criteriul conducător al guvernului şi al regelui şi până unde se desfăşoară consecinţele apucăturilor testiculare ale bărbătimei mobilizate şi pornite la război?

Ne bate gândul că se vor fi mai găsind temperamente decorate cu „Mihai Viteazul" cari şi-au odihnit eroismul lângă vreun sân ospitalier şi de viaţă născător departe de perina conjugală. Sunt, deci, atâtea măsuţe de noapte cari aşteaptă la paharul şi linguriţa de

şerbet broşura ***Monitorului oficial*** cu decret de recompense pentru diverse merite de ordin strict intim şi de interes colosalmente naţional? Caută, domnule Ministru, prin dulapurile cu rufe: vei găsi prilejuri de cheltuieli şi poate surse de venituri pe cale de amendă.

VÂNĂTOARE DE CUVINTE

„Vocabular sărac", iată diagnoza pe care unii dintre cei mai de talent doftori al criticei au pus-o literaturii româneşti suferinde. S-a constatat, într-o frumoasă zi, că n-avem roman, nuvelă, poezie. Iar cei care se scărpinau în cap ca să le zămislească au purces pe câmpii, larg deschişi, ai graiului, în căutare de leac contra sterilităţii. S-a ajuns, deci, la ideea năzdrăvană de a răscoli dicţionare şi hârţoage, almanahuri, zodiace şi cronici; de a bate în lungul şi-n latul folclorului muntean şi dialectal şi a se întocmi, în cele din urmă, liste în care inspiraţia românească hămesită îşi va căuta bucatele.

Astfel, literaturii noastre împotmolite i se va da brânci în nemurire. Cr.ci cugetătorii neamului, chemaţi să-şi exprime gândirea şi imaginile, s-au pomenit strigând: „n-avem cuvinte...". Pentru o constatare atât de mediocră era inutil ca un creier de publicist să-şi consacre efortul. Orice ipistat îndrăgostit remarcă acelaşi lucru în scrisorile sale înflăcărate, şi persistenţa aceleiaşi dificultăţi în decursul deceniilor a dus în popularizarea şi punerea în muzică a faimoasei formule: „adio, şi n-am cuvinte". Inferioritatea scriitorului asupra cuistrului bătrân consta în aceea că pogora pe aleile literaturii cu un instrument verbal desăvârşit. Din câteva strune, obţinea sute de sunete şi din acestea o infinitate de nuanţe şi complicaţiuni melodice.

Cugetarea băştinaşă n-a depăşit graniţele dicţionarului în uz fiindcă gândul şi cuvântul sunt în atârnare unul de celalt. Omul chinuit de năvala ideilor şi a imaginilor noi are să găsească şi materialul plastic pentru exprimare şi are să descopere chiar în limba întrebuinţată raporturi sintactice ducând la înţelesuri proaspete.

O limbă literară nu se naşte din liste de subscripţii, ca acea pe care o încearcă un ziar de artă. Procedeul vânătoresc poate folosi unui antreprenor de menajerie sau unui herborist, fiindcă bestiile captate au viaţă proprie, fie după zăbrele, fie pe cartoanele cu ac ale unui album. Jeluirea scriitorului cu tolba sufletească pustie de cuvinte s-ar putea să nu fie decât o profesie de neputinţă. Pe tema aceasta s-au făcut frumoase poezii, dar catastife de vocabule niciodată. Literatura creează dicţionarul şi-l adăogeşte.

Filologul, însă, nu va da naştere literaturii şi limbei literare: aşa cum europeanul care învaţă pe hotentot să numere până la o sută nu-l împiedică să dormiteze şi nu-l apropie cu mintea de calculele algebrice.

Cuvântul nou ori cuvântul uitat învie sub pana scriitorului sub constrângerea minţei lui căutătoare de limpezime, zeloasă de a imagina, de a defini şi a expune. O vedenie cu totul particulară îl duce la calificativul neştiut ori nedezgropat, o inspiraţie îl face să spargă zăbrelele langajului pentru a dibui dincolo de tărâmurile explorate. Dar câtă vreme capul Apisului nostru literar are să atârne mulţumit pe cunoscutele păşuni, zadarnic îi vor oferi cosaşii dicţionarului floricele negustate, căci le va mirosi şi mesteca în aceeaşi rumegăturâ. Dicţionare de cuvinte, de rime, de teme: zadarnice mănunchiuri. El are să-şi continue plângerea spre zările indiferente: „n-am idei, n-am cuvinte".

„LEBEDELE SACRE", VERSURI DE V. EFTIMIU

Cu încă un volum, d-l Victor Eftimiu îşi afirmă fecunditatea neobosită şi uşurinţa de a-şi reînnoi procedeele, pretextele, vocabularul. De data asta încearcă versul liber, pune în scenă figuraţie mitologică şi traversează toate inspiraţiile livreşti fără a părăsi şi pe a sa, personală.

„Cum de-aţi întârziat în lumea nouă,
O, lebede uitate în noaptea-ne creştină,
Nu sunteţi sufletele zeităţilor opuse
Ce rătăcesc şi-acum în locuri mult iubite
Pe iazul plin de verdele pădurii?
O, lebede albastre, albe, roze
O, călătoare lespezi de morminte,
Ecouri şi lumini din depărtatele apoteoze
O, lebedelor sacre!..."

Visările sale păgâneşti se precizează adesea în afirmaţii ca acestea, cari s-au mai făcut în poezie, dar d-l Eftimiu le pronunţă cu elanul său liric, sonor şi sprinten:

„Cu frunze uşoare pe frunte
Şi în mână cu greii ciorchini,
Prietine, vino cu mine
în cinstea lui Bachus să-nchin,
Căci zeii sunt morţi în oraşe
Sub greul credinţii noian,
Dar codrul răsună şi-acuma
în cinstea eternului Pan!"

în peregrinările-i poetice, d-l Eftimiu perindă veacurile, climele, peisajele. ***Lemnarul iarna (Decembrie), Visez oraşele*** sunt dovada acestui neastâmpăr din care se desprind clipe închegate definitiv:

„Peisaj nordic
Peisagiu nordic. Plouă. Pe geamuri, rr~noton
Alunecă subţire topitul cositor
Penumbra stăruieşte pe cer obositor
Atârnă frunze grele şi ude pe balcon
în casă arde lampa şi murmură uşor
O mână de femeie cu gestul calm şi grav
Sub lampă, răsfoieşte nostalgic un roman:
O dragoste nebună sub cer italian."

Multiple aspecte ale existenţei şi ale vieţii interioare sunt parcurse, multiple tonuri, de la suspin la ironie, sarcasm şi amărăciune sunt încercate cu îndrăzneală de virtuoz. Romanţe sentimentale, meditaţiuni, pasteluri, retorisme feluresc bogăţia volumului care sfârşeşte cu strofele revoluţionare din imnul ***Potopului roşu:***

„Şi alte cântece învie
Şi alte cântece răsună.
A răsărit din ura veche
O lume nouă şi mai bună.

Slăvită fie uriaşa,
Nebuna, tânăra oştire
Ce-a pregătit prin marea jertfă,
A lumii largă înfrăţire.
Abia acum se împlineşte
Străvechiul vis al tuturor
Şi-acuma abia începe viaţa
Visată de mântuitor."

Aci se închide cartea ***Lebedelor sacre.*** închinată acestor simbolice păsări ale trecutului şi culminând într-un elogiu declamant al revoluţiei sociale ce-şi aşteaptă poetul care să-i cânte peripeţiile. Cu vigoarea-i încrezătoare, d-l Victor Eftimiu, desigur, e gata şi la aceasta.

RASPUTIN ÎN LITERATURĂ

„Conferinţele" lui Maximilian Harden • „Articolele" lui Jean Finot • „Zorile însângerate" de principesa Lucienne Murat • Charles P.ivet: „Cel din urmă Romanoff" • „Călugărul scelerat" de William le Queux • „Dracul sfânt" de popa Eliodor şi „Rasputin" de Axentie Sandomirski

S-a scris şi se va scrie multă literatură despre acest personagiu care pare scos dintr-o carte de vrăjitorie a Evului mediu.

Rasputin, faimosul călugăr siberian (adevăratul său nume era Grigori Efimovici; Rasputin nu e decât o poreclă, care înseamnă „cel stricat, cel viţios") a fost un fenomen imens din cele mai rare.

Născut într-un sat de grădinari şi hoţi de cai din districtul Tobolsk, înzestrat cu o putere magnetică extraordinară, lipsit de orice cultură, şiret, beţiv, iubitor de femei şi inspirat în clipele de remuşcări şi extaze divine, Rasputin cutreieră orientul Rusiei, se duce la Ierusalim şi, într-o bună zi, se pomeneşte la Petersburg, unde de câteva luni se tot aştepta sosirea unui nou Messia, a profetului mântuitor.

Protejat de cele mai înalte dame din aristocraţie, cari, în vorba lui încâlcită, ghiceau existenţa Sfântului Spirit şi-n apucăturile sale de satir îşi găseau îndeplinirea poftelor cele mai arzătoare, Rasputin ajunge, în scurtă vreme, până la treptele tronului imperial.

Prima damă de onoare a Ţarinei, Ana Vimbova, devine metresa lui aproape oficială; prin forţa lui hipnotică şi prin întrebuinţarea unor ierburi necunoscute, aduse din călătoriile sale, el reuşeşte să vindece pe micul Alexis, moştenitorul tronului rusesc, şi să se facă indispensabil la curtea Ţarului.

Rasputin avea o influenţă covârşitoare asupra împărătesei Alexandra, care vedea în el pe fiul lui Dumnezeu; nefericita Ţarină deveni, în mâna lui, o jucărie din care putea să facă orice vrea.

Situaţia excepţională a lui Grigori Efimovici îi aduse, bineînţeles, mulţi duşmani, cari îl denunţau Ţarului ca pe un farsor, ca pe un om care-şi foloseşte înaltele-i relaţiuni ca să câştige bani şi, mai ales, ca pe un viţios fără pereche.

într-adevăr, rareori istoria a înregistrat oameni mai stricaţi ca popa Grigori. încă din tinereţe, în satul său Pokrovskaia, el născocise o teorie mistico-senzuală; spunea femeilor: „păcătuieşte, ca să te poţi pocăi!... Numai prin păcat vei ajunge la mântuire!"

Această bizară filozofie îşi găsi multe adepte. Pe oriunde trecea, Rasputin recruta numeroase „surori discipole". Femei şi fete de ţăran, călugăriţe, burgheze, dame din înalta aristocraţie, până şi mari ducese se înscriau în rândul profesionistelor noului cult.

In casa de la Petersburg a lui Rasputin se petreceau cele mai grozave orgii. Fete din lumea cea mai bună, soţii, pân-atunci cinstite, îşi pierdeau capul, deveneau victimele lui „Grişka" şi sfârşeau de cele mai multe ori în mod tragic. Multe au fost dramele familiare provocate de „noul profet", de „apostolul" Rusiei modeme.

Chiar în conducerea trebilor imperiului s-a resimţit influenţa nefastă a lui Grigori Efimovici, zis Rasputin, şi nu degeaba a fost el numit „călăul Rusiei ţariste".

în cartea ***Rasputin,*** de Axentie Sandomirski, Editura Alcalay - un volum de 240 pag., cu o copertă în culori -, găsim cele mai bogate amănunte asupra vieţii extraordinarului vrăjitor...

Orgiile sale rustice în Tobolsk, hotărârile [!] sale prin diferitele mănăstiri de maici, pe cari le iniţia în cultul zeului Eros şi al Venerei, sosirea la Petersburg şi recrutarea noilor sale adepte, intrigile de la Curte, depravarea clerului, felul cum otrăvea şi vindeca pe ţareviciul Alexis, ca să-şi poată exercita mai departe influenţa, atentatele asupra primejdiosului hipnotizator, până la izbucnirea războiului european, toate acestea se găsesc magistral descrise în romanul lui Axentie Sandomirski.

Mulţi scriitori din Occident au fost ispitiţi de figura marelui impostor supranumit Rasputin. Cel dintâi care s-a ocupat de „ţapul de la Pokrovskoe", de „faunul mistic", a fost celebrul publicist german Maximilian Harden.

Cu mult înainte de izbucnirea războiului european, Maximilian Harden a făcut o serie de conferinţe asupra extraordinarului călugăr siberian, despre care cronica scandaloasă a Europei nu se ocupase încă.

Admirabil informat despre tot ce se petrecea în restul continentului, Harden a încercat să ridice puţin din vălul care acoperea misterele Curţii de la Petersburg, arătând cum împărăţii mari pot fi conduse de favoriţi ca Grigori Efimovici.

Mai târziu, războiul aruncă o lumină vie asupra lui Rasputin, care, cumpărat de puterile centrale, devenise o mare primejdie pentru victoria aliaţilor.

în călătoriile lor prin imperiul moscovit, mai toţi ziariştii străini s-au simţit datori să consacre câteva articole puternicului protejat al ţarinei Alexandra.

Charles Rivet în cartea sa ***Le dernier Romanoff (Cel din urmă Romanoff),*** principesa Lucienne Murat în broşura ***L'aubesanglante (Zorile însângerate)*** şi Jean Finot în articr.ele din ***La Revue,*** au tipărit pagini interesante despre Rasputin.

O carte consacrată în întregime lui Grigori Efimovici este valoroasa lucrare a lui Bienstock, ***Rasputine,*** publicată întâi în revista ***Mercure de France,*** iar apoi într-un volum de peste 300 pag.

Mai toate aceste lucrări se inspiră din cartea ***Dracul sfânt*** a prietenului şi în acelaşi timp rivalul lui Rasputin, popa Uiodor, care fusese şi el, pe vremuri, favoritul Curţii, „apostolul" Rusiei contemporane.

*

în româneşte au apărut pân-acum două lucrări despre Rasputin. Cea dintâi este ***Rasputin, călugărul criminal,*** tradusă după William le Queux, un detectiv (?) englez cu nume franţuzesc, carte ce cuprinde o serie de documente mai mult sau mai puţin autentice.

A doua este romanul ***Rasputin,*** publicat mai întâi în foiletonul ziarului ***Adevărul;*** singurul roman care s-a scris despre extraordinarul aventurier.

în lucrarea sa, Axentie Sandomirski alternează scenele de pasiune şi de dramatism cu pagini de umor şi reflecţii pline de adâncime.

Personagiile sale trăiesc într-o lumină vie, exemplare caracteristice din bogatul material uman pe care-1 închide marea Rusie.

Scris cu multă grijă literară, fără exagerări senzaţionale, acest roman cuprinde totuşi momente de un interes palpitant şi se citeşte cu uşurinţă şi emoţiune.

REMANIERE CU TAKIŞTI

Faţă de marele european şi de garderoba sa politică, cetăţenii s-au pronunţat cum nu se poate mai categoric. Faimosul retor a fost ultimul ales al bucureştenilor, printre cari trebuiesc socotiţi în număr respectabil şi morţii şi absenţii şi poliţiştii luaţi cu împrumut din dota guvernamentală. Faţă de rivalul său Marghiloman, n-a avut decât această miluită superioritate de voturi datorită preferinţei ce i s-a dat de către cei aduşi să-1 voteze de pe ţărmurile negre ale Styxului.

Omul războiului, fără Turtucaia, pe care o lasă în sarcina lui Brătianu, omuHriunghiului morţii, al retragerii în Mesopotamia, omul României Mari şi al intrigilor de la Versailles, a răzbit, în fine, în Parlament, parazitându-şi partizanii pe listele Averescului şi insinuându-se, dimpreună cu muşiţa sa politică, pe rufa acestui general înduioşat de amintiri personale. Palmele, bobâmacele d-lui Argetoianu n-au intimidat nici o clipă insistenţa nedemnă a politicianului Take, decis să se caţere pentru ultima oară în cârca ţării, înainte de inevitabila şi definitiva decrepitudine care-1 paşte.

Deci, alesul fetişismului ţărănesc reuşeşte să impuie colegilor, partizanilor, Parlamentului şi, în cele din urmă, poporului pe câţiva domni scremuţi penibil din urna votului universal, să facă miniştri sprijiniţi pe singura sa simpatie de dictator, să exhibe din nou străinătăţii pe intolerabila baletistă parlamentară, pe femeia de consumaţie a tuturor bugetelor, pe cântăreaţa răguşită a tuturor flaşnetelor de sub toate ferestrele. Experienţă politică, credit în străinătate, talent oratoric, alianţă cu Polonia, război economic Germaniei, toate astea se vor nazaliza din nou şi se vor gâlgâi de la tribună de bătrânul amorez, radios şi suficient, care şi-a gudurat nurii săi aprinşi de cuperoză în toate paturile cluburilor noastre.

LEGENDA „ÎNDREPTĂRII'

Acum, când generalul Averescu, înconjurat de aproape treizeci de miniştri împestriţaţi, se pregăteşte să apară Parlamentului, nu mai puţin bălţat şi el, se cuvine să recapitulăm povestea lui mesianică. Steaua i-a mijit, mai întâi, pe cerul sinistru al dezastrelor noastre militare din 1916. Se căuta pretutindeni un şef autoritar şi iubit în locul generalilor cari obţineau comandamentele prin intermediul soţiilor iubite ori al metreselor ispititoare. în locul generalului lliescu, prieten de casă al Brătienilor, în locul generalului Prezan, camerist regal, în locul atâtor căpetenii de cravaşa şi pahar, incapabile de a menţine o disciplină şi de a insufla trupelor nepregătite un moral, s-a ivit, din însăşi spiritele şovăitoare ale ostaşilor şi cetăţenilor, din nevoia generală a unei directive, a unei linii, pe acea sumbră întindere a catastrofei, silueta spectrală şi ciudată a lui Alexandru Averescu. Şi s-a lăţit vestea că în orice primejdie s-ar fi înfăţişat arătarea lui tăioasă şi taciturnă, gestul său sec, vorba sa scurtă, privirea lui rece şi inexpresivă, frontul se închega la loc şi ţinea ca un fier sub năvala neputincioasă a vrăjmaşului. Zvonul acesta prinse puteri de adevăr şi de min :ne.

Soldatul şi ofiţerul îl recugetau în orele de lapoviţă şi de foame ale tranşeii. Generalul, plimbat de colo până colo, pentru aceste virtuţi curative, începu să fie prezent pretutindeni şi dintr-o dată, ca Dumnezeu-tatăl. Dar, ca şi acesta, fu înfrânt de împrejurări şi simpla lui invocare nu fu de-ajuns să oprească invazia duşmană. Credinţa în el, totuşi, nu slăbi. I se atribuiau, pe drept, toate surâsurile sorţii, pe când restriştile şi amărăciunile erau trecute în sarcina rivalilor şi ale pizmaşilor.

Soare alinător, ploaie binecuvântată, victorie trecătoare, convalescenţă, recoltă, furaj, pâine, pământ, căldură, bucate - toate acestea veneau de la d-l general. Război, moarte, foamete, molimă - acestea de la cei răi şi învrăjmăşiţi cu generalul. Şi el le făcu, într-o vreme, supremul dar. Pacea, dorită de luptător şi de sărac, ocolită de ciocoi şi de profitor, fu adusă în taberele româneşti şi plimbată, în rochie albă şi goale călcâie trandafirii, la braţul bătrânului berbant din Cavalerie. Inegalabila pereche fu salutată cu urale. Amanta nurlie şi dumnezeiască făcu un semn şi taberele se urniră, trântind căştile, spre casă, fieştecine ducând cu el câte un fir de lămâiţă în cinstea lui Averescu, mirele păcii. Iar acesta, dispreţuind odihna pe sânul fru-

moaşei, se despărţi fără milă, ca Făt-Frumos, şi porni la noi isprăvi în contra răului ce bântuia ţara, strigând război şi răzbunare zmeilor, tâlharilor şi hoţilor cari au jefuit-o. La chemarea lui răspunseră mai întâi tovarăşii celor urmăriţi de potere şi neliniştiţi în somnul lor de viziunea spânzurătorii. Pe urmă se înţesară la porţile astfel păzite mulţimile cari făuriseră, în frigurile suferinţei, minciuna lui superbă şi zadarnică. înstăpânit astfel peste ţară, generalul şi cei din jurul său se porniră pe tâlhării şi pe îndreptat tot ce fusese scutit şi respectat de către hoţii de mai înainte. Puterile lor de jaf, pârjol şi petrecanie întreceau cu mult pe ale înaintaşilor istoviţi de o mistuire grea şi îndelungată. Nume noi răsunară în corul treburilor obşteşti; unele, se zice, că vin de peste munţi, ca ale descălecătorilor de odinioară. Faime proaspete s-au ridicat în uimirea şi în buimăceala tuturor minţilor cari uitară, curând, de Brâtieni, de Porcu cel de pomină şi de toate izbânzile lor la drumul mare, pentru a se închina, de pildă. Porcului cel tânăr şi fraged, şi mai flămând, şi mai mistreţ, şi mai teribil: Octavian Tăslăuanu. Aşa sfârşeşte, în chiar toiul ospăţului de biruinţă, legenda mesianică a generalului Averescu, pornit să îndrepte şi să pândească, şi prins la masa belşugului furat,cu lăutari, scamatori, măscărici, târfe, cinici, glumeţi, predicatori, toţi cu feţele aprinse şi limbile umflate de mâncare şi gâtlejurile gâdilate de o irezistibilă pornire spumegoasă din lăuntru înspre afară.

OCNAŞUL ÎNTRE FĂŢARNICI

Guvernul va îngădui, desigur, ca în primele zile ale Parlamentului, printre sutele de transfugi, samsari şi tripotori, printre miniştrii traficanţi de permisuri şi retorii în perpetuă gargarisire de fraze, printre această mulţime flămândă de bancnote şi reclamă, să ia loc, cu modestie, un om care poartă pe mâni, pe grumaz şi pe glezne urma proaspătă a lanţului. Guvernul cel mai puternic al generalului fără pată şi prihană, sperăm, nu va refuza ocnaşului inocent necinstea de a cuvânta câteva clipe în faţa atâtor escroci nepedepsiţi şi atâtor virtuoşi în ale hoţiei legale strânşi să prade, în numele naţiunii, naţiunea.

E o supremă injurie, o zdrobitoare umilinţă care i se mai face lui Bujor, după ce l-au supus simulacrului de justiţie marţială, după

ce l-au târât prin cazemate, prin temniţi şi prin hrubele de sare nespartă. E o jignire care i se aduce o dată cu libertatea de a-şi exercita un drept. Dar acest drept trebuie respectat. Oricât s-ar teme un guvern serios şi doritor de ordine în turmele majoritare, oricât ar dârdâi oligarhii cu aur în laviţa lor de fier, oricât s-ar clătina coroana de pe augustele tâmple ale Măriei Sale, oricât s-ar zvârcoli în ei toţi ipocrizia acelor scelerați deprinşi să ocolească dinţii de fier ai Codului: ocnaşul are să le vorbească de la tribună, nu pentru a înfiora încă o dată urechile lor îngrozite, ci pentru ca să afirme alegătorilor săi biruinţa muncitorimii care a proclamat prin vot conştient şi sfidător negarea legilor nedrepte, nulitatea sentimentelor servile, dezvelirea ruşinii burgheze îmbrobodită în eşarfe şi în fraze naţionale.

în faţa profitorilor, cumularzilor, sinecuriştilor şi misiţilor, în faţa parlamentarilor şi miniştrilor cuibăriţi prin toate comisiunile, soliile şi consiliile de administraţie, în faţa oamenilor de anticameră şi şoapte veroase, cu genţi doldora de hârtii suspecte, are să vorbească, căci aşa vrea populaţia muncitoare a ţării, ocnaşul căruia i s-a pus căluş, pentru că a strigat adevărul şi i s-au atârnat de carne lanţuri, pentru că n-a făcut ca ceilalţi gestul care strânge şi adună, ci gestul care predică şi risipeşte.

PRIN CRIMĂ LA CRIMĂ

Avem satisfacţia grandioasă, infinită, de a constata în coloanele presei plătite îngrijorarea burgheziei, ale cărei urări de biruinţă porniseră cu gălăgie acum câteva săptămâni, sub flamurile polone, spre Moscova. Avem plăcerea, aproape insuportabilă în delicioasa ei intensitate, de a urmări în depeşile şi comunicatele zilnice întoarcerea grăbită a batalioanelor trimise să restaureze lumea veche în Rusia Sovietică, al cărei sfârşit a fost prezis cu siguranţă, cu ură şi bucurie de către profeţii simbriaşi ai capitalului. în toiul triumfului recent al lui Pilsudski, în tămbălăul universal al băncilor şi agenţiilor care-şi pregăteau comis-voiajorii pe urma furgoanelor poloneze, am cobit cu nădejde sfârşitul acestui macabru bal în cimitirul înfrângerii. Şi, astăzi, Polonia ia măsura disperării pentru a preveni invazia roşie. Apelul la aliaţi. Bătaia smerită şi înfrigurată la poarta ermetică a

vecinului, fraza stereotipă şi inutilă: cauza noastră e cauza voastră, pericolul care ne ameninţă e comun. Cât mai e timp, deci, ajutor! bani, oameni, arme, ziduri de came şi şanţuri de sânge, între noi şi inamic. Poftiţi la moarte, scumpilor vecini, almintrelea o să plătim cu toţii.

O asemenea strigare s-a auzit şi la Bucureşti. Miniştrii români ai Suveranului lor au avut naivitatea şi slugărnicia să o discute. Slugărnicie, pentru că propunerea îndrăzneaţă şi imorală s-a făcut prin mijlocirea unei mari ambasade aliate. Guvernul străin care a îmbrâncit poporul român în stepele ultimei aventuri, în secerişul groaznic al acestui război, transformând soldaţii unei naţiuni în portărei meniţi să execute proletariatul rus de datoriile Ţarului, a calculat cu versalitatea şi spaima clasei noastre conducătoare pentru a obţine intervenţia României în contra Sovietelor.

Bancherii Apusului cer ajutorul soldatului român pentru a salva pe atacatorii polonezi din impasul înfrângerii: cer vieţile unui oarecare norod de la Dunăre pentru a reface lanţurile zdrobite ale Rusiei şi a o încovoia din nou la munca producătoare de aur pentru alţii. Ca şi cum ar fi vorba de regimentele senegaleze şi malgaşe, se precupeţeşte la noi, cu o mână de conducători avizi şi dârdâiţi, mobilizarea României şi, fireşte, cruciada civilizaţiei împotriva barbariei roşii.

Căci războiul internaţionalei capitaliste nu nu; poate fi stăvilit decât cu jertfe neîncetate. Polonia intră în relaţii cu România, cu Cehoslovacia terorizată şi distrasă de la munca ei, cu reacţionara Ungarie, pentru a înăbuşi crima iniţială în seria [...]*.

In asemenea împrejurări, orice autoritate stabilită se spulberă de la sine şi cetăţeanul conştient care se va vedea chemat mâine să fie părtaş la crimă, va şti să-şi facă singura şi adevărata lui datorie.

MESAJUL SECRET AL MAJESTĂŢII SALE

Domnilor senatori
Domnilor deputaţi,

Sunt, ca de obicei, fericit de a mă găsi din nou în mijlocul reprezentanţilor naţiunii. Fericirea mea este, ca să zic astfel, intensificată de sentimentul de uşurare pe care adunarea obştească mi-1 procură. De-acum, de toate inevitabilele greşeli, pe care greaua

*** Un rând omis la tipar.**

sarcină a guvernării le implică, sunt izbăvit. Guvernul meu este răspunzător în faţa Corpurilor legiuitoare şi, dimpreună cu acestea, în faţa poporului. Cu o sfântă linişte, deci, pot exclama de la această tribună: iată-mă iar Iresponsabil! Sufletul meu respiră dezbărat de poverile trecutului, de poznele dictaturii, de fatalitatea care pe toţi ne pândeşte, şi, slobod, se cufundă în plăcerile adolescenţii. E un deliciu particular propriu capetelor încoronate, un privilej suveran a te împărtăşi la vârsta venerabilă din avantajele pe care supuşii de rând le pierd îndată ce au depăşit pruncia. Slobod şi voios, vă întâmpin astăzi cu vorbele mele.

Domnilor deputaţi
Domnilor senatori,

Ţin, mai înainte de orice, să vă asigur că nu voi fi mai puţin vag, mai puţin fugace şi imprecis, ca în mesajele celorlalţi ani de activitate parlamentară. Ţin ca inimile dv. patriotice, ca şi nervul naţional al sfetnicilor mei să nu tresară de nici o nelinişte pricinuită de vreo anticipaţie îndrăzneaţă asupra lucrărilor la cari veţi purcede.

Un câmp vast de activitate vă stă deschis înainte, şi chemarea dv. este dintre cele mai fructuoase, dar şi mai pline de răspunderi.

După ce veţi lichida, printr-un vot ratificator, vrafurile decreteloi-iegi, pecetluind astfel sfânta complicitate cu predecesorii dv., pe cari îi faceţi astfel părtaşi recunoscători ia opera de consolidare a ordinei stabilite, veţi avea să îngrijiţi propriei dv. stări materiale, atât de periclitate de scumpirea traiului şi de greutăţile crescânde ale vremii. E de prisos, cred, să vă recomand, totuşi, cumpătare şi spirit împăciuitor, pentru ca operaţiile dv. ferite dc scandaluri publice să se desfăşoare în cea mai demnă dintre linişti şi pentru ca la berechetul aşteptat să participe cât mai multă lume, cât mai numeroase partide. Colaborarea cu un vechi şi încercat grup politic, scindarea diferitelor ministere, justa repartiţie a atribuţiilor pe la diferitele resorturi, înfiinţarea de noi posturi şi sinecuri dovedeşte că guvernul meu a înţeles spiritul timpului şi a început sâ-şi reazime îndelunga activitate pentru care se pregăteşte pe o solidă bază de interese comune. Aşijderea, n-aş putea îndeajuns sfătui pe nemulţumiţii momentului la răbdare, resursele ţării fiind înmiite de sforţarea victorioasă a bravelor noastre oşti, şi fiind susceptibile de a satisface toate râvnele, de îndată ce vor fi puse în valoare. Veţi şti, nădăjduiesc, domnilor Senatori şi Deputaţi, să vă organizaţi într-o nouă şi solidă clasă dirigentă, pentru a crea, în timp, unitatea de guvernământ necesară unei ţări în refacere şi progres.

Domnilor senatori,
Domnilor deputați.

Evit cu grijă a vă cuvânta în chestiunea externă, pe care o las cu totul aprecierilor şi dezlegărilor guvernului şi Corpurilor legiuitoare. Nevoia de pace, de odihnă, a unei națiuni bântuite de mari restrişti nu poate fi, în cele din urmă, un motiv de a vă abate de la soluțiile raționale şi energice pe cari necesitățile dv., răzor al acestei țări, le poate impune. Puteți lua hotărârile cele mai grave, pentru că le luați în numele poporului care v-a ales şi pe care, la rându-vă, îl puteți retrimite la război, căci nimic nu poate asigura mai bine propăşirea unei țări decât un just echilibru între diferite interese. Fie ca aceste ultime cuvinte ale mesajului meu să vă slujească drept deviză şi sub călăuzirea ei să păşim mână-n mână pe calea de progres pe care am apucat, Rege şi Adunare Națională.

Ferdinand I
(pt. conf. I/V.)

MOBILIZAREA BURGHEZIEI

Prin intermediul guvernului finanțat de ei, capitaliştii acestei țări au întreprins mobilizarea publicului în contra greviştilor. Apelurile Prefecturii îmbălează zidurile oraşului, invitând cetățenii să se înscrie la circumscripții unde vor avea să indice timpul disponibil şi felul de muncă pe care l-ar putea face în cazul când patria chelălăită a bancherilor şi patronilor ar fi din nou periclitată. Demersul guvernului nu e decât o maimuțărie a încercărilor similare cari au eşuat în Franța, - sunt de atunci câteva luni. E o provocațiune şi un ***bluff.*** Publicul, strangulat pe nesimțite de nevoile din ce în ce mai aspre ale vieții, n-are să răspundă unei chemări care tinde să consolideze raporturile dintre stăpâni şi robi, dintre patroni şi salariați, dintre trândavi şi istoviți, dintre cheflii acestei vieți şi osândiții ei. Cetățenii ştiu că greutățile crescânde ce-i asaltează sunt pricinuite de specula monstruoasă a capitaliştilor cari n-au vrut să acorde din beneficiile lor nici o ameliorare mulțimilor muncitoare, ci necontenit au ridicat prețurile în disproporție cu sporurile de salar, nevoiți, la răstimpuri, să le accepte. Această disproporție le-a fost mereu favorabilă, căci nimic în societatea burgheză nu poate opri umflarea monstruoasă a prețului pus produselor. Guvernul, care-şi mărturiseşte cinic menirea antisocială, care sună deasupra capetelor tuturora lanțurile ruginite ale robiei, cutează să speculeze cu ignoranța şi pornirea nătângă a unei gloate păcălite de surtucul nemțesc pe care-l poartă şi iluzionată asupra tristului rol pe care-l deține. Numărul de funcționari şi de oameni cu servietă şi clientelă se înşeală, din vanitate şi prostie, asupra situației lor reale, de gonaci cu sufletul la gură ai simbriei lunare ori al onorarului, care se întâmplă uneori mai consistent decât o leafă. Aceştia sunt acefalii cari atribuie mişcărilor muncitoreşti scumpirea vieții şi cari vor avea să organizeze, cu mâinile lor de cartofori şi energia lor de samsari, producția în caz de grevă generală.

Ci publicul mare, care a urmărit zvârcolirile unui guvern prins între nevoia votului obştesc şi asuprirea banului, care-l urmăreşte din pivnițí ca o privire, ca o poruncă, va cunoaşte în războiul pornit contra muncitorimii sforțarea de a înfrânge organizarea redutabilă a sărăciei. Trâmbițele în cari suflă astăzi îngerii mizeriei vor suna în deşert, nimeni n-are să-şi cioplească singur lespedea ce se pregăteşte şi nu-şi va scrie cu degetul muiat în propriul sânge, pe crucea de osândă, numele şi anul morții. Se ştie, astăzi, pretutindeni, războiul l-a tras cu litere de foc pe toate cerurile şi moartea l-a trecut cu fiori reci prin toate sufletele: adevărul că, ceea ce lipseşte ***i.Aox*** mulți, prisoseşte celor puțini. Luați acest prisos, închideți câteva guri nesățioase şi inutile, împrăştiați belşugul acumulat peste durerea risipită de-a latul şi de-a lungul. E singurul mijloc de a înjgheba producția, pacea şi fericirea.

LA RĂZBOI!

Bine nu s-a desăvârşit debandada poloneză, şi guvernului nostru i se năzare pocnet de puşcă şi fantome roşii pe Nistru. Comandanții militari din regiunea primejduită primesc ordinul să ia măsuri. Iată-ne, din nou, în apărare. Fiorul rece, fiorul nordic, străbate iar vertebrele atât de voluptuoase ale burgheziei care aştepta să deşerte cupa de sânge pe ruinele Moscovei. Amenințarea s-a întors printre trofee şi-şi sună armele la urechea celor ce ascultau socoteli, cifre şi promisiuni în schimbul unei expediții care avea să pardosească cu

oseminte de ţăran şi proletar drumul spre tezaurul uitat de inteligenţa politică a d-lui Brătianu în cetate străină. Atunci, intervenţia noastră ar fi dus spiritul de aventură al ofiţerilor misiunii franceze la biruinţă şi pofta de aur a bogătaşilor de la Paris la saturaţie. Ceva mai târziu, aceeaşi intervenţie ar fi salvat elanul efemer şi brutal al mercenarilor capitalului de această înfrângere incurabilă, de această derută sublimă ce smulge leşilor orice posibilităţi de tocmeală. Curajul dirigenţilor noştri e mai prejos decât aviditatea lor. Altfel, o clipă de hotărâre drăcească, o proclamaţie cinică, o mistificare îndrăzneaţă, o exhibiţie de patrule şi călărime pe străzi ne-ar fi împins pe urma generalului Payot, ale cărui făgăduinţe, pentru un guvernant veros şi nesimţitor, sunt nu se poate mai persuasive.

Guvernul a şovăit şi avântul reacţionar e frânt, e spulberat.

Niciodată nu s-a repetat mai des istoria ca în ultimii doi ani. Nimeni nu mai ştie pentru a câta oară steagurile roşii se răsfrâng în apele Nistrului, după ce au risipit multiplele invazii aliate, polone, ucrainiene, denikiniste, pregătite şi întreţinute de banul burghez. Conflicte de frontieră, concentrări, alarmă, dogoarea grea a războiului se simte iar peste ţară.

întrebr.roa păcii cu Sovietele se împlântă în creierele miniştrilor şi al iresponsabilului de pe tron şi va fi din nou ocolită, căci sunt atâtea interese în joc şi se mai speră în cine ştie ce noroace cari vor îndepărta încă pe ruşi cu vreo câtiva kilometri. Iar, pe ascuns, continuă agresiunea surdă şi perfidă a guvernului galben contra liberului popor vecin.

D-l Brătianu trimitea trupelor lui Denikin material sanitar şi tunuri, tolerând în ţară misiuni contrarevoluţionare de ţarişti, ocrotiţi de Ambasada Statelor Unite.

Se acoperea de mizerul pretext că depozitele din Moldova aparţinuseră armatelor Ţarului.

D-l general Averescu a luat acum măsuri pentru revitalierea polonezilor. Arme şi muniţii trec din România în Galiţia, unde învinşii speră să-şi cârpească frontul jerpelit. Denunţăm actul vrăjmăşesc tuturora.

Aşa se întreţine posibilitatea războiului de care au nevoie stăpânii ca să menţie teroarea, militarismul şi ascultarea mulţimilor. Ele trebuie să-şi ia vitejeşte soarta în mâini. Căci plutocraţii sunt ca muştele verzi cari nu pot zbârnâi şi creşte decât pe cadavre.

DOUA TREIMI

Guvernul îşi apără preponderenţa în Parlament cu o energie care bruschează orice legalitate. Camera majoritară şi suverană anulează, prin simplu vot, dispoziţiunile legii electorale cu plivire la deputaţii-supleanţi şi decide, iarăşi împotriva legii, alegeri parţiale în judeţele unde urmau să fie proclamaţi aleşi candidaţii cari succedau, în ordinea numerică a voturilor, la locul rămas vacant prin opţiunea generalului Averescu.

Căci nu intră în înţelegerea guvernului ca, din chiar excesul unor succese locale, să i se tragă neplăcerea legală de a vedea noi opozanţi pe scaunele Parlamentului. „Marele Fetiş" al burgheziei române şi al partidului popular nu poate să fie piază rea bunilor săi tovarăşi cari au cerut linişte berechet şi stăpânire de la virtuţile sale miraculoase. Şi, călăuziţi de logica sublimă a lui „aşa vreau, aşa fac", miniştrii şi mamelucii s-au dedat unui simulacru de dezbateri, hotărând, cu inteligenţa pe care le-o dă numărul şi interesul, că nu există deputaţi-supleanţi pe listele cari n-au întrunit ceea ce se cheamă, sperios, masa electorală. Orice argumentare a fost zadarnică, ideile fiind în grădina obşteştei adunări fructele vaporoase ale necesităţilor şi, ca să modifici efectele, trebuie să schimbi, prealabil, cauzele. Majoritarii n-au încă nici un motiv de a întări opoziţia şi de a scăpa cârma, din respect pentru principiu şi lege. Explicaţiile unui ex-ministru liberal, doritor să înalţe - chipurile - discuţia prin expunerea spiritului şi scopului urmărit de legiuitorii iniţiatori, au fost stropite cu spirit de întrerupătorii hazlii. Scurt. Camera guvernamentală şi-a însuşit dreptul de a interpreta legile. Această încălcare a atribuţiilor pur judecătoreşti s-a făcut la iuţeală şi nimeni n-a relevat-o. Votul Parlamentului, în această chestie, e nul. Camera putea să vină cu o lege interpretativă, lămurind obscurităţile sau neglijenţele legii electorale. în sfârşit, Camera putea legifera, în formă, trimiţându-şi lucrarea la Senat, la Rege, la ***Monitor,*** în care caz capriciile ei ar fi fost, momentan, întru totul respectabile. Bineînţeles că proiectul care modifică sau interpretează dispoziţiunile în privinţa supleanţilor ar fi fost adus în discuţie de guvern sau din iniţiativă parlamentară. Astfel, supleanţii de pe listele opoziţiei se pot prezenta mâine la Cameră. Ca să-i excludă, majorităţile vor trebui să ceară invaliditatea lor. Pentru aceasta le trebuie, după regulament, două treimi din totalul voturilor. Şi nu le vor avea, fiindcă nu le-au avut nici la recenta şi ridicula dezbatere a chestiei supleanţilor.

Acestea sunt zvârcolirile parlamentarismului muribund.

AVORTORUL

Pe cerul Iudeii strălucise o stea ciudată. Printre seninele timpului, piatra ei roşie era semnul cel mai de temut. Proroci şi astrologi porneau pe dâra de aur lăsată de raza cea nouă în pulberea drumului şi Irodul neliniştit auzi fel de fel de cuvinte şi cântări neîngăduite. Se povestea despre marea schimbare ce trebuia să aducă pacea popoarelor şi pocăirea bogaţilor; despre credinţa ce pâlpâia în sufletul nou-născut, într-un locaş sărac, printre oameni prigoniţi şi dobitoace blânde, în ieslele în cari se risipise cu umilinţă darurile închinate doar regilor prin obicei.

Şi atunci Irod, şi cei strânşi cu spaimă în jurul tronului clătinat, a poruncit măcelul tuturor pruncilor, pentru a îneca în sângele unei întregi generaţii viaţa cea primejdioasă ivită undeva. Dar în nici unul din cele douăzeci de mii de hoituri mici, lăncierii şi arcaşii palatului n-au putut străpunge sufletul insesizabil care trebuia să vie şi să cutreiere prin lume. Ucigaşii, în luptă cu nevinovăţia, nu pricepuseră, în socoteala lor, că moartea, faţă de ţelurile vieţii, e neputincioasă. Măcelul a fost inutil. întâmplările se repetă şi se potrivesc şi în ziua de azi. Opintelile râmei sunt zadarnice. Spânzurători şi temniţe, execuţii şi salve de puşti, nimic n-are să înlăture inevitabilul.

Şi uneori potriveala e tragi-comică.

Jurat să stârpească bolşevismul, d-l general Averescu a pus şi dânsul generaţiile viitoare sub urmărire. Dar ştiinţa şi morala evoluată l-au îndreptat spre chiar coastele mumelor bănuite că ar putea creşte într-însele rod revoluţionar. Crima e mai mică fiindcă e săvârşită asupra fetusului. Păcatul lui Irod era mai mare!

în atelierele în cari se ofilesc femeile roabe, s-a năzărit alaltăieri, celor mari, Revoluţia, pretextul unei intervenţii legale. Soldaţii lui Averescu şi ai lui Vodă au fost aduşi să opereze printre aceste vinovate făpturi îngrozite. Şi patul puştii a stors pântecelor feţii ameninţători, a căror intrare în societatea capitalistă e interzisă. Ostaşul şi ofiţerul român s-au condus disciplinat, întocmai ca strămoşul legionar şi centurion de odinioară. Femeile au fost bătute, păruite, înjunghiate, frânte, până la leşin, până la avort, spre triumful admirabil al ordinei stabilite şi spre desăvârşirea educaţiei recruţilor.

Viteazul avortor a învins; pe scândurile murdare zac femeile bolşevice şi pruncul subversiv, în stare de intenţie prăpădită.

Nimeni nu se indignează, fiindcă asta e menirea făcătorului de îngeri, a generalului Averescu, mamoşul, tocmit de oligarhie să iște revoluţii înainte de termen pentru a le îneca în sânge.

în guvernarea sa, schingiuirile de la Regie rămân, orice s-ar mai petrece, amintirea cea mai odioasă. Tâlcul apariţiei averescane în politică a fost simbolizat. Avortorul, cu mânecile suflecate, e la lucru.

Rugăm prietenii să ierte atrocitatea acestor reflexii.

STATUIA LUI JULES LAFORGUE

în sfârşit, se pregăteşte o statuă lui Jules Laforgue. Veşnicul comitet de prieteni şi admiratori, comitetul care rezidă pretutindeni şi de totdeauna, se agită, adună fonduri. Sunt aproape treizeci şi cinci de ani de când a murit poetul care nu-şi împlinise încă tinereţea, în literatura secolului, pe care l-a depăşit cu viaţa postumă a unei inspiraţii inegalabil distinse, îşi are poteca unică, despărţită de drumul prăfos şi mare al contimporanilor odihniţi pe la hanurile banale şi ospitaliere vulgului.

Laforgue e un nume ce rămâne gravat pe o altă piatră, cu altfel de litere, de o mână diferit viguroasă. El înseamnă povestea adevăratei poezii care-ţi vorbeşte de Baudelaire, de Mallarme, de Verlaine. Influenţa lui a făcut şcoală, a sugerat, adică, o sensibilitate, grupând în juru-i simţirile surori pe cari le exprimase şi cărora le înlesneşte, prin împrumut, un vocabular, un ton, o vibraţie, o privire. E mai prezent decât Verlaine, fiindcă e incomparabil mai intelectual. Din aceeaşi pricină, manierele sale diverse sunt mai imitabile, până şi în româneşte, printre poeţi ai ultimei generaţii. în acest fel de consecinţe este superior lui Mallarme, care a exercitat doar o influenţă orală, mărginită la un auditoriu încântat de modulaţiunile unei voci, unei dicţiuni, subjugat de graţia dizertaţiunei suple şi muzicale ca trecerea unei sirene. Cărţile romantismului, ale parnasianismului, se grupează în biblioteci şi trăiesc ca mase compacte care astupă golurile istoriei. Cartea lui Jules Laforgue se impune separat, e altfel, e unică. Mizerabila nevoie a spiritului omenesc de a clasifica, de a topi ceea ce este solitar şi propriu în aliajuri triviale, l-a clasat, ca pe mulţi, în mişcarea simbolistă. Această grupare de elemente

disparate, şi câteodată valoroase, a trebuit să răzbească, la rândul ei, în atenţia greoaie a publicului, mulţumită aceluiaşi factor şi aceluiaşi procedeu de rând: numărul şi iureşul. Pe steagul care-i ralia şi forma singura legătură trainică, sta scris: nemulţumire. Peste acest cuvânt, criticii doctrinari au lipit etichete preţioase şi au colectat silnic nume şi pseudonime pentru a-şi justifica teoria. E felul lor de a trăi şi de a ţine un capăt din pulpana actualităţii.

E ciuda contabililor de şcoli literare. Laforgue durează în lirismul francez prin sensibilitatea lui excesivă, tresăritoare, care-ţi evocă uneori imaginea din planşele de anatomie a omului jupuit: fâşii de muşchi, de carne vie pe care aleargă înrâurarea nervilor. Laforgue alterează artistic plânsu) nervilor săi prin ironia preţioasă a minţii ascuţite şi observatoare. Realist şi modern, sentimental până la ţipăt, dar voluntar şi migălos în limba lui complexă şi rafinată; uzează de zâmbet şi de autoironizare pentru a-şi brusca timiditatea şi a cuceri curajul necesar destăinuirilor.

S-a născut la Montevideo, în 1860 şi a venit tânăr la Paris. Mizeria primelor zile se citeşte în scrisorile adresate surorii sale, căreia totuşi îi adaugă: „sărăcuţa mea, îţi trimit un timbru...". Dar în cercurile literare, unde întâlneşte pe Mallarme, Verlaine, Villiers, Gustave Kahn, Paul Bourget, apariţia sa e a unui „tânăr calm, de o extremă sobrietate în tonurile veştmintelor. Figura, rasă cu grijă, se lumina cu ochii albaştri-cenuşii, blânzi, contemplativi... Păr castaniu, cărare la dreapta... Ţinuta foarte corectă, pălării înalte, cravate sobre, veston englezesc, ***pardessus clergymans..."***

Prin mijlocirea lui Paul Bourget, Laforgue pleacă la Berlin ca lector al împărătesei, în zilele când tatăl său murea: „S-a sfârşit, s-a sfârşit, n-am să-1 mai revăd. Şi încolo, nimic, decât resemnare - ce viaţă! N-a lăsat oare hârtii, instrucţiuni, scrisori, cu recomandaţia de a-mi fi trimise? A plecat nădăjduind în mine? Oh! povesteşte-mi tot! Iată-ne, da, unsprezece orfelini!" Totodată, anunţă surorii sale plecarea în Germania: „Vezi, voi fi adăpostit şi ospătat în castel, voi avea un servitor... 9000 fr. pe an. Iau asupră-mi pe Charlot şi Adrien.

Voi fi fericit, iar voi aşişderea."

La Berlin lucrează, învaţă nemţeşte, vizitează pinacoteci, muzee, expoziţii, trimite articole la ***Figaro*** şi un studiu filozofic la ***Revue blanche.*** Reface versuri despre care a scris singur note definitive: „povestea, jurnalul unui parisian din 1880, care suferă,

şovăie şi ajunge la neant, şi totul în decor parizian, amurgurile, Sena, ploile, pavajul, şi acestea într-o limbă de artist, răscolită şi modernă, fără grijă de codul gustului, fără frică de crud, de furios, de destrăbălările cosmogonice, de grotesc..."

„Prima parte: ***Suspinul pământului:*** suspinele cugetului, a conştiinţei pământului. Un al doilea volum unde voi concentra toată mizeria, toată gunoiştea planetei în nevinovăţia cerului, bacanalele istoriei, splendorile Asiei, flaşnetele Parisului, carnavalul Olympilor, morga, muzeul Dupuytren, spitalul dragostei, alcoolul, plictisul, masacrele, Thebaidele, nebunia, ospiciul la Salpetriere".

Cugetând la menirea înţeleptului modem: „ore de meditaţie; a-şi reprezenta cu vioiciune, prin închipuire, toate suferinţele care strigă în această clipă pe pământ: Milă!"

în viaţă ai de ales între „nirvana şi dragoste". Despre frica şi respectul de moarte, care ne face mărinimoşi, iertători şi darnici în aprecieri şi sentimente, în faţa unui duşman, rival sau prieten în agonie, se întreabă: „când oare ne vom arăta adecuaţi valorii fenomenelor şi vom trăi în tonul just?" Moartea îl lasă rece, ceea ce dovedeşte că omul e organizat pentru fericire, adică pentru iluzie:

„Orice-ar fi
O, Maya
Totul pentru tine
Aliluia!"

Călăuzit de aceste concluzii, se logodeşte cu o adorabilă Miss, demisionează şi pleacă în Franţa, hotărât să trăiască din literatură, să facă lucru, cu orice preţ, original. Şi îşi desăvârşeşte poezia sa elegiacă, sarcastică, meditativă, grotescă, sprintenă, ştrengărească, dureroasă, uimitoare. Unele versuri au rămas cu faimă şi rezistenţă de refren universal omenesc: ***Ah! que la vie est cotidienne!*** sau ***Demain Dimanche, rien â faire - oh! rien â faire sur la terre!!***[1] Şi toate într-o formă flexibilă, nervoasă, deconcertantă, care parcurge toate fazele posibile ale versului.

Proza sa: ***Les Moralites fegendaires,*** vervă şi stil preţios, uşurătate afectată, apoi studii de pictură şi asupra impresionismului: „Impresionismul vede şi redă natura aşa cum este, numai din vibraţiuni

[1] **„Ah! Cât de banală c viaţa!". „Mâine, duminică, nimic de făcut - oh! nimic de făcut pe pământ!" (franc).**

colorate. Nici desen, nici lumină, nici modelaj, nici perspectivă, nici clar-obscur, totul se obține prin vibrațiuni colorate".

Călătorie, tuse, restriște... Laforgue moare de ftizie, la 26 de ani, așa cum se cuvine unui cerebral sărac, orgolios și rafinat, ce lasă generațiilor intelectuale modelul operei și al pozei sale făcute din sinceritate și studiu. Model caricaturizat de toți exhibiționiștii literari ai timpului. Dar parodia este adesea o consacrare.

DIRECTORUL CAMEREI

E greu de stabilit dacă fapta d-lui Brătescu-Voinești se numește furt sau se numește escrocherie, sau e un delict mixt care ține și de una și de alta, grație premeditărilor subtile ale vinovatului inteligent. E poate un gen nou și superior de a-ți asigura dezonoarea. Cazul e unic. Și Codul Penal se dovedește foarte imprecis, dacă nu chiar insuficient, față de d-l director al Camerei. Aceasta dovedește o dată mai mult însușirile gelatinoase, mercuriale ale d-lui Brătescu-Voinești, strecurat pe nesimțite în celebritate, fugace și capabil de a dispare în fărămituri sprintene sub cea mai mică atingere. Aceasta mai denotă și meseria sa de avocat, cunoscător de chițibușuri și legi, și îndelunga experiență a împrejurărilor și apucăturilor din țara în care a fost, este și va fi, simultan: mare scriitor de fraze mălăiețe, de teme plagiate și opere șterpelite; neîntrecut și tentacular sinecurist, cuibărit, negru, la direcția Camerei; la Academie; la Baroul de Dâmbovița; la ad-ția Teatrului Național; la Casa Școalelor, la Cartea Românească; la codirectoratul „Daciei"; la Soc. „Scena"; la Atheneu; în diverse comisiuni culturale, artistice etc... uf! D-l Brătescu-Voinești cunoaște lucrurile și știe să aștearnă tăcere peste sinecurile sale cumulate și să sune tabulhanaua reclamei în jurul literaturii în care și-a închegat banalitatea. Dar toate acestea erau acoperite de morala curentă a clasei deștepte și conducătoare, de pactul formalităților îndeplinite, de compromisul și complicitatea generală. Și ascensiunea sa croncănitoare era ușurată de necesitatea inexorabilă a unei literaturi pentru școlari și de poza miniștrilor protectori. Făptura maestrului e croită ca să se gudure și să lingă. A știut să umple apartamentele de zornetul clopoțeilor, să obsedeze plăcut sufletul stăpânilor cu grații de javră bine crescută, care nu

face pipi pe covoare, și se ghemuiește adorabil pe divanuri, când împrejurările cer discreție. Dar într-o zi, atâta tact, atâta fler, atâtea priviri ***quasi-omenești*** l-au dus, totuși, la o greșală groasă. Maestrul cu lăbuțe pipernicite, obișnuit să obție totul de sub masă, a sărit fioros în mijlocul talerului, a înhățat o ciozvârtă suculentă și s-a refugiat într-un colț, deasupra trofeului, ostil și mârâind. Consternare între mesenii obișnuiți să-l vadă pe micul Voinești atât de irezistibil rugător și delicios de abil. Nu cumva drăguțul a turbat? Sau e oare prea bătrân? în tot cazul, e scuzabil. Păgubașul e d-l A. de Hertz care se bucură de mai puține simpatii decât răsfățatul din umbră al ospețelor. Să rămână jefuit. Voinești e scump tuturora.

...Acum câțiva ani d-l Brâtescu venise, pentru prima oară, la direcția Teatrelor. S-a gândit, firește, să scrie o piesă, bună-rea, și să o joace. Avea un „subiect" foarte uzat, dar n-avea timp să-l scrie. A recurs la colaborarea d-lui A. de Hertz. Piesa a căzut, sub numele ambilor colaboratori, a apărut în librărie tot așa. Tovarășii și-au împărțit tantiemele și redevențele. Astăzi ***Sorana*** apare în a doua ediție, dar numai sub numele d-lui Brătescu-Voinești. în prefață, acesta lămurește că d-l de Hertz n-a scris nimic în piesă, deși i s-a adresat, fiindcă n-avea timp să o scrie singur. între altele, recunoștea că piesa e proastă, tocmai pentru că a scris-o singur. Iar ca director al Teatrelor își premia el însuși piesa, pe care o declara proastă, cu șase mii de lei. Deci: cum a venit prima oară la Direcția teatrelor, s-a gândit să scrie o piesă și să o joace. Cum a venit a doua oară, și-a premiat-o. Fură pe d-l de Hertz de partea sa de proprietate literară și de trei mii de lei cari i se cuvin. Fură Teatrul Național și pe un autor cu lucrare superioară, premiindu-și singur opera pe care o recunoaște proastă și neteatrală. Operațiile acestea, reapariția și premierea s-au făcut fără știrea ex-colaboratorului, pe furiș...

Ce gândește Camera, Academia, Teatrul Național, Casa Școalelor, Atheneu], Baroul... de acest gentilom cambriolor de literatură și de fonduri?

DE LA ÎNCEPUT PÂNĂ LA SFÂRȘIT

Și în vreme ce corabia parlamentară și căpitanul ei lunecă târâtă de vârtejuri spre copca viitorului, în urletele unui echipaj fără disciplină, nici credință, să numărăm isprăvile de până acum ale omului sub al cărui chip sfințit au fumegat cu evlavie toate opaițele satelor.

Actuala guvernare e o poveste de mistificări, farse şi dezamăgiri. S-a instituit, cu asentimentul liberalilor, împotriva unor Camere pe cale de a vota reforme inexorabile. Dintru început menirea generalului a fost să împiedice acele reforme prin măsuri similare, spălăcite. E programul său fundamental; şi l-a realizat. Din prima zi a decretat demobilizarea. Nimeni însă n-a părăsit umbra, în cele din urmă, obositoare a drapelului. Sute de mii de oameni exercitează pasul de paradă în curtea cazărmilor, pentru înteţirea producţiei. Pentru aceste suflete, căminul e un miraj, un vis, o suvenire ce-i ispiteşte după ora gravă a stingerii. Demobilizarea e o minciună frumoasă, un bileţel de dragoste al generalului care joacă pe scena României rolul de prim-amorez popular.

Starea de asediu. în această privinţă se constată, în toate provinciile „alipite", înăspriri. De bună-seamă, pe hârtie, s-au recomandat mai puţine arestări în Ardeal, mai discrete înecuri, execuţii şi bătăi în Basarabia şi o mai largă libertate a cuvântului pretutindeni. Trăiască d-nul general! S-a ordonat parcelarea! Lucrările, însă, n-au început nicăieri şi ţăranul care a trântit căciula de pământ s-a ales cu o gaură în căciulă. Guvernul l-a minţit şi l-a furat: proiectul agrar ţărănist s-a dat uitării. Totul s-a redus la circulari deschise, afişate, comite în lung şi-n lat pentru entuziasmul lui gură-cască.

Marii proprietari, însă, suspină uşuraţi.

Legea chiriilor, a dr.-ului Lupu, a fost, aşişderi, înlăturată. S-a venit cu un decret încâlcit care a deschis mii de procese. Pentru proprietarii de imobile speculate, acest decret e mai mult decât o consolare.

Guvernul a trâmbiţat măsuri contra speculanţilor şi ieftinirea traiului. S-au alcătuit comisiuni militare de control. Dar negustorii au tras obloanele, s-au întrunit la Camera de Comerţ şi au alergat cu ţipete şi plocoane pe la miniştri. Şi ministerul, care nu ezită să provoace şi să sfideze grevele muncitoreşti, s-a speriat de răţoiala grevistă a speculanţilor. Preţurile s-au îndoit. Şi, în plină recoltă, pâinea lipseşte la brutăriile unde populaţia „face coadă", o coadă stropită din când în când- de roţile echipajelor care trec. Iar muncitorimea istovită îşi repetă grevele. Şi, cum gloatele satură şi liniştesc pe vecie, guvernul le trimite gloanţe.

în sfârşit, farsa cea mai măreaţă a fost amnistia, care s-a dat de Paşti, pentru ca s-o legene şi s-o anunţe clopotele, din văzduh în văzduh, până unde stau cei unsprezece mii de ţărani din 1907, Max Vexler şi executaţii din Moldova. Ci s-au amnestiat numai escrocii, profitorii şi criminalii, mai ales cei cari puteau să plătească.

îndreptare şi răspunderi. Evanghelia averescană şi-a sprijinit învăţătura pe aceste două cuvinte. Dar uşierul blazat de la Ministerul Industriei şi cel de la Finanţe ştie mai mult decât ar spune o spovedanie a d-lui Tăslăoanu, dacă acesta ar avea vreodată slăbiciunea să se pocăiască.

Sistemul liberal de samsarlâc şi cointeresare a fost atât de mult amplificat încât se zice că, de ciudă, fierea d-lui Vintilă Brătianu a pleznit şi însuşi epicurianul Constantinescu P. a pălit de gălbinare.

...Şi corabia geme din încheieturile de lemn putrezit, bate din aripile de pânză murdară şi pavilion jerpelit, se afundă şi răsare într-un şuier de valuri şi voci de vânturi, cari împing către prăpastia roşie din fund. Cu samsarii, cu bancherii, cu miniştrii, cu tot.

PRIMELE HĂRŢUIELI

Ar fi totuşi semne că generalul Averescu îşi aminteşte, în parte, de vechile sale angajamente şi ar continua războiul pornit în 1918 contra oligarhiei liberale. Tovărăşia d-lui Take Ionescu ar fi un stimulent în această direcţie, deşi generalul ştie că în ciuda majorităţii parlamentare, în ciuda corpului electoral şi a faimei sale populare, Brătienii încă mai au putinţa să doboare guverne şi să dizolve parlamente. O luptă surdă se dă între prudenţa unuia şi ura nerăbdătoare a celuilalt. E un conflict agravat de ezitările lăuntrice ale lui Take, care îşi riscă în ofensiva ce pare că pregăteşte ultimul său fotoliu ministerial.

Presa liberală anunţă că a rămas în suspensie convenţia dintre Stat şi Banca Naţională cu privire la retragerea din circulaţie a rublelor şi a coroanelor, căci această convenţie semnată de d-l C. Argetoianu trebuie să fie revăzută şi aprobată de d-l Titulescu, actual ministru takist al finanţelor.

Viitorul îşi exprimă destul de neted temerile ca tocmeala încheiată cu d. Argetoianu să nu fie revizuită în avantajele ei, de cel care poartă voinţa d-lui Take Ionescu la Finanţe. Liberalii îşi amintesc de apostrofele profetice ale d-lui Ionescu: „Statutul Băncii Naţionale va fi revizuit" şi tremurau de pe atunci pentru soarta grandioasei tâlhării legale care a înlesnit, în trei decenii, acapararea Ţării Româneşti.

De atunci, în ochii liberalilor, prestigiul d-lui Take Ionescu s-a înălţat prin forţa temenelelor, şi astăzi, bizuit pe concursul sentimental al generalului, d-sa schiţează un început de luare în serios a propriilor cuvinte. Dar Banca Naţională nu trebuie atinsă nici măcar cu o roză de retorică. Prin păreţii ei de beton şi cheresteaua ei de fier, brătieniştii sunt de o feciorelnică sensibilitate. O simplă amânare, un simulacru de independenţă din partea ministrului Titulescu, îi îngândurează. Harţa începe deci cu delicateţe, în preajma acestei citadele oligarhice, care va sfârşi prin a-i adăposti sub bolţile-i solide pe toţi dirigenţii noştri, căzuţi, în cele din urmă, la învoială. Căci se apropie termenul pus acelor incalificabile privilegii şi se apropie mai întâi momentul extinderii lor asupra provinciilor alipite. Tocmeala va fi aspră. Liberalii vor fi zdruncinaţi, dar nu înfrânţi. Ameninţările lor, operaţiile fiinţei lor tentaculare vor izbăvi pe general de făgăduielile trecutului şi pe cancelarul său de angajamentul pe care-l implică nu vorbele cele de odinioară, ci tachineriile de azi, în jurul recentei convenţii dintre d-l Argetoianu şi Bancă. Banca îi desparte, Banca îi va întruni şi înghiţi laolaltă, până când va suna, peste capetele tuturora, ceasul cel inevitabil.

BASARABIA RĂSTIGNITĂ

Glasuri se ridică, în Cameră şi în Senat, pentru a face să se audă, prin tămbălăul parlamentarilor asmuţiţi şi încăieraţi pe mizerabile pricini de afaceri şi ambiţii, plânsul provinciei care retrăieşte zilele înteţite ale celei mai fără de cruţare şi ţariste urgii.

După denunţul brav şi patriotic al senatorului Alexandri, deputatul Pântea şi-a vestit guvernului interpelarea, din care vom cunoaşte, cu revoltă, ceea ce se cheamă „cazuri noi". Desigur, vechea poveste a prefectului abuziv, a comandantului brutal, a magistratului tolerant, a perceptorului hoţ, a jandarmului borfaş, a subofiţerului rechiziţionar, a slujbaşului mituit; ...desigur, evenimentul aproape cotidian, al unei bătăi, al unei percheziţii... desigur, vreunul din acele fapte de teroare şi de bun plac bestial, cari amintesc de represiunea săvârşită europeneşte în China când s-au răsculat Boxerii...

Toate acestea se vor izbi din nou de urechile hermetice ale Regelui, ale guvernului, ale majorităţilor cari proclamă prin urlete necesitatea tăcerei prin strangulare în Basarabia. Toate interpelările

vor fi cenzurate în ***Monitor,*** toate gazetele vor fi oprite la Prut, toate reclamaţiunile se vor colbăi în dosare, fiindcă fiecare din partidele perindate la putere şi-au altoit pe trupul acelei ţări poftele şi paraziţii. Fiindcă sunt acolo partizani, dregători, poliţişti cari trebuie să se îmbogăţească; fiindcă acolo e, mai mult ca în orice parte a României, raiul hoţilor, al misiţilor, al aventurierilor, al contrabandiştilor, al detectivilor.

Fiindcă s-a lăţit acolo vermina vorace a cluburilor politice, a funcţionărimii conipte, toată harta de liberatori cari ştiu că Basarabia are ogoare şi cereale, podgorii şi vinuri, livezi şi fructe, păşuni şi turme de vite şi herghelii de soi, şi ape din cari năvoadele ies grele, şi oameni cari muncesc, şi că toate aceste daruri ale pământului sunt hărăzite fălcilor flămânde, năpustirii sălbatice şi neruşinate, sosite, ca o descălecare barbară, din Vechiul Regat.

Nu e om, care trece râul despărţitor, fără gând de speculă şi înavuţire. Basarabia e tărâmul aurifer al conquistadorilor noştri porniţi din birouri şi cafenele. Populaţia de orice neam, trecută pe sub apăsarea pur politică a ţarilor, prin dezordinea firească a războiului şi a revoluţiei, cunoaşte, cu ocupaţiunea românească, zilele de flagel despre care ***Biblia*** zice că s-ar fi abătut asupra Egiptului.

Basarabia e un imens lazaret cu porţile închise, cu ferestrele astupate, în care zace un popor înveninat de muşcătura şi atingerea politicianului nostru purulent şi veneric, cinic, totuşi, şi nesăţios. Şi când, pentru atâtea răni chinuitoare, ţipătul ce se ridică cere milă şi îngrijire, care-i oare oblojeala oferită de mâinile felcerilor noştri sociali? Tricolorul? A servit destul şi prea pentru multiple scopuri.

L-au murdărit.

„LE JOURNALISME EN XX LECONS" PAR ROBERT DE JOUVENEL

Dacă te-ai gândit să pleci în America, la universitatea de ziarişti, care-ţi cere pentru acest meşteşug al foametei acelaşi număr de ani ca şcoala de medicină, atunci citeşte, tinere, volumul lui Jouvenel. Dacă eşti grăbit şi dacă persişti, mulţumeşte-te să parcurgi rândurile noastre. Gazetăria se învaţă, deopotrivă, în şase ani, în douăzeci de lecţiuni, ori într-una singură. Timpul pe care-l vei ucide

pe pluşul unui fotoliu din anticamera directorului de ziar e suficient pentru inițiere. Ia în buzunar aceste file. însă de te ții cumva dator să aprofundezi o meserie în tomurile unde n-ai să o găseşti niciodată, de-a lungul anilor care se pierd totdeauna şi pe vecie, caută-ți un brevet de arhitect, de medic, de apărător în procese. Gazetăria-ți oferă avantajul că o poți, pentru un moment, practica fără certificate. Vei scrie acelaşi articol toată viața. Profesiunea este un ceremonial de rituri şi de gesturi cari tind să coboare prin instinct în obiceie. Atunci eşti un meşter şi un virtuoz. Atunci se cheamă că ai învățat să faci fraza fără să cugeti, să scrii, cum s-a zis, cu şira spinării. La fel se întâmplă şi în profesiunile celelalte. Funcționarul încheie rapoarte şi face formalități, e o apucătură unică pentru toată varietatea cazurilor. Arhitectul cunoaşte modele-tip pentru construcțiuni, avocatul are memoria maşinală şi practica impecabilă a chițibuşului. Medicul, un număr de formule. Am văzut jurnalismul în 20 de lecțiuni", dar am văzut şi „terapeutica în 20 de rețete". Te sfătuiesc, dacă ai vreme de pierdut, să-ți cumperi, cu sacrificiul anilor de studiu, dreptul de a uza de această ultimă carte.

Am presupus, până aci, că ai purces, prietene, în căutarea unui mijloc de trai acceptabil, fără năzuinți apostolice şi fără râvna dominațiunii. Ți-am spus să te prezinți unui director, pe :;ât posibil proprietar al cotidianului pe care-1 conduce. Alege, de asemeni, un ziar tipărit în ateliere proprii. Vei înțelege, după câteva luni de practică, însemnătatea acestui sfat. Caută să-1 impresionezi, mai întâi, cu felul sigur de a te prezintă şi a vorbi - a vorbi cu amănunte despre intimitățile politicienilor şi ale cocotelor celebre. Nu-1 îmbia cu manuscrise şi prea mult stil, căci directorul ştie că stilul cu cea mai enciclopedică pricepere politică, ştiințifică, literară, socială, se capătă în câteva zile şi ține în câteva fraze prin care de obicei indici din ce punct de vedere analizezi chestiunea, şi pe urmă bați câmpii. Pătrunde-te de sfântul adevăr că ai misiunea să repeți publicului cetitor ceea ce el însuşi ştie discuta în tramvai, în baruri, în cafenele. Te vei îngriji, deci, să faci fraza scurtă, dacă ai ceva de spus, şi să o lungeşti cu nemiluita, dacă vrei să pari profund. Aşa îți croieşti, prin sintaxă, un prestigiu. Evită aglomerarea participiilor, ocoleşte pronumele relative. Bănuiesc că n-am nevoie să-ți explic aceşti termeni, învață câteva comparații. Uzitează pluralul de autoritate. Cumpără-ți un ***Larousse.***

Vrei, poate, să-ți faci un nume? - Atunci, după ce te-ai specializat în calambur, în economie politică, în cronica externă ori în

pamflet, iscăleşte zilnic. Adresează-ți scrisori din public, imprimă-le şi adaugă comentarii. Sfârşeşti prin a păcăli şi publicul, care în cele din urmă îți trimite în adevăr, prin intermediul câtorva fete bătrâne, epistole, şi-ți mistifici pe încetul şi colegii. Oricât ar cunoaşte redactorii trucurile tale, îi poți socoti printre victimele cele mai entuziaste. Tu, însă, nu lua ziarul în serios, şi nici pe director. într-adevăr, nimic nu-i mai simplu şi mai factice decât să te abonezi la câteva agenții telegrafice, să tocmeşti un tipograf, să înscrii la tribunal un vocabul şi să-ți sporeşti cartea de vizită cu titlul redutabil: directorul ziarului X... Chiar în condiția subalternă de prim redactor, de reporter sau colaborator, şi poți trece printre lume, printre slujbaşi, polițişti, deputați şi miniştri, răspândind fiori de moarte.

Poți pune umărul la ascensiunea contimporanului, după cum poți plesni uşor o reputație. Foloseşte-te de privilegiu, dar nu-mi cere să-ți spun mai mult. în această meserie, care-ți atrage teamă şi mult dispreț ascuns, din partea multor semeni infinit mai mizerabili şi mai fățarnici, şi care îți solicită clandestin sprijinul, ai totuşi micile satisfacții personale, iar miniaturistica ta vanitate nu e lipsită de gâdilici.

Ai în tine iluzie, simulacru, farsă. Ai ipostaza unui arbitru şi a unui dispensator de glorie. Aci însă, cărarea ta mărginită de roze se întretaie cu poteca de cenuşă a amărăciunii. Eşti, de-a lungul vieții tale, o goarnă zadarnică, mai mult sau mai puțin răguşită şi anemică, şi care sună într-una gloria aproapelui. Atât. Şi e penibilă compătimirea superioară pe care ți-o acordă oamenii de litere, scriitorii. Aceştia se aşază totdeauna lângă tine, cu sentimentul privitorului care, din culmea a trei sute de mii de ani de evoluție, consideră o maimuță. Rupți în coate şi lungi în plete, ei cugetăjalnic la soarta ta de scrib menit succesului strict cotidian, menit uitării, pe când, răpiți de o speranță care transformă cafeneaua într-o magică fregată, ei aşteaptă, întocmai jivinelor selecționate de bătrânul Noe, ca valurile vremii să potopească totul, călăuzind plutirea lor spre țărm. Ci tu fii sceptic cum te-a învățat meseria. Cunoşti toate lucrurile şi toate întâmplările, pe ambele lor fețe. Ai tras şi la peronul de recepție, ai suit şi pe întortocheata scară de serviciu. Ştii tâlcurile, ştii mobilurile, ştii scopurile, ştii sfârşiturile. Mulți dintre cei ce te-au privit de pe soclu îți vor aduce umili manuscrisul în care nu se vorbeşte de muze, ci de asasinatul senzațional din cartierul de prostituate. învață-te atunci să ierți, ca să fi la înălțimea sorții tale, care e tristă.

...Dacă te simți polemist, fii îndrăzneț; fii revoluționar, dar îngrijeşte-te ca stăpânirea şi poliția să nu te creadă fanatic şi con-

vins. Publicul are să te adore şi vei putea trece sprinten din redacţie în politică, dacă ai realizat relaţii multe şi ai deprins salutul cu pălăria spre toate punctele cardinale şi, cu deosebire, dacă ai făcut reportaj. Evită cinstea stearpă de a fi tenorul, vioara primă, ***leader-u]*** unei prese. Şi nu uita că totul se întemeiază pe prostia omenească. Publicul are cultul cuvântului tipărit. Poţi verifica oricând: scrie un sonet, trimite-i-1 unei doamne. Nimic. Tipăreşte-1, retrimite-l. ***Tu m'en diras des nouvelles'.*** Autoritatea slovei tipărite e în descreştere printre dactilografi, e formidabilă printre analfabeţi. De aceea, când toată lumea are să scrie la maşină, se va constata că presa, ca şi arta, este inutilă.

Cea mai bună gazetă e ***Monitorul oficial.***

Acestea toate înlocuiesc şi completează volumul lui Robert de Jouvenel.

LA RĂZBOI, ÎNAINTE, URA!

Cetăţeni, fiţi gata. Deschideţi scrinurile, scotociţi dulapurile. Hainele militare aşteaptă peria care să scuture praful de pe ele, şi bocancii scâlciaţi au un rânjet de noroi pe bot. Femeile din casă, printre lacrămi, şi luptând din greu cu grijile viitorului şi cu presimţirile de doliu, se vor strădui să vă trimită la datorie în cea mai eroică şi mai curată ţinută când noul ceas va fi sunat. Şi are să sune în curând. D. Take Ionescu, părintele spiritual al celor 13 flăcăi imaginari, şi d. General Averescu, tatăl nostru al tuturor, şi viteazul nostru Rege, şi miniştrii săi, au constatat, la sfat înţelepţesc, că Patria este în primejdie. Nu e milionar, în ţara asta, nu e bancher, nu e latifundiar, nu e negustor şi nu e industriaş care să nu palpite de teama împrejurărilor.

Au fost, în Rusia, miliardele financiarilor francezi, în primejdie. Şi au sărit toţi polonezii la ofensivă să le scape. Ciocoii lor, chiaburii lor, socotiseră că ţara e în pericol. Armatele poloneze au fost înfrânte, trupele revoluţiei ruse înaintează. Niciodată aurul aliaţilor, împrumutat ţarilor, şi privilegiile capitalismului polon şi beneficiile claselor guvernante n-au fost mai aproape de pierzare. D. Take

' **îmi vei aduce veşti noi (franc.)**

Ionescu, omul tuturor consiliilor de administraţie, avocatul tuturor consorţiilor şi întreprinderilor, şi cei de o seamă cu dânsul, au înţeles situaţia.

Regele pe tronul său, Averescu în strana sa, Take pe sârma echilibristica, Brătianu pe divanui i orientale. Marghiloman în proaspătul alcov, toţi o inimă şi-un gând: „Patria este în pericol".

Du-te deci. Cetăţean Entuziast, la bărbier şi tunde-te numărul ***zero.***

Clopotele vor suna, tobele vor zbârnâi şi vor izbucni trompetele sub fâlfâirea măreaţă a steagurilor: mobilizarea, francă sau deghizată, te pândeşte pentru a te smulge căminului leneş în care abia de te-ai întors. Căile eroismului te aşteaptă. Chemarea patriei s-a auzit. Ţi-au reprodus-o gazetele patriotice, discursurile de vitejie, cântecele de bătaie. în trenuri nu-s locuri, acasă nu-i pâine. Preţurile s-au înzecit, au dispărut mărfurile, s-au tras obloanele.

Ofiţerii de administraţie apar cu figura congestionată de fericire.

De braţul lor şi-al altor sedentari atârnă un nou contingent de prostituate, căci mizeria rodeşte generaţii spontanee. Cele pe cari le ştiau s-au dus să facă strategie la popotele Cartierelor de mari unităţi. Ci tu pleacă prin înghesuiala patriotardă spre primele linii. E o glorie şi o fericire pretutindeni. Moartea nu se vede. -.ăci totdeauna au coperit-o flori şi muzici şi colivă. Ameţit şi înfiorat, du-te mândru sub raniţa pe care „madamele din societate" vor anina buchete de flori, du-te în delirul vast al războiului.

Pentru neam, patrie, Rege. Pentru guvern, pentru politicieni, pentru bogătaşi. Pentru „nobila Polonie". Pentru Franţa generoasă. Bolşevic să fi fost, şi tot n-ai rămâne acasă. îţi trebuie vatră, pământ, sufragerie, nevastă, copii şi regreţi mizerabila ta linişte domestică. Dar te aşteaptă cazarma, inconştientule, nemurirea, laurii, apoteoza! Vin neguri şi ploi cenuşii - ce frumoasă îţi va fi silueta de santinelă cu gleznele în noroi. Şanţ, reumatisme, oftică, foame, friguri, degeraturi, nostalgie, disciplină. Gloanţe, spital, moarte.

Acasă, văduva şi orfanii fac coadă la brutării, pentru sfertul de pâine cotidiană. în faţă, inamicul - aşa l-au botezat ordinele şi ziarele. Şi d. Take îşi va trimite discursurile. Principii abstracte de înaltă politică. Omul acesta lucrează cu veacurile. Pe tine te pişcă, tenace, un păduche.

Scoateţi cămaşa, prinde-l între unghii, fă-l să explodeze: pentru nobila Polonie, pentru Franţa generoasă, pentru medalia militară, pentru civilizaţia primejduită, pentru patria cu glas de mamă.

Şi strigă în acest moment sublim al morţii micului veninos, singurul vrăjmaş adevărat şi iresponsabil: Trăiască războiul! Trăiască România Mare!

MOARTEA ÎMPĂRĂTESEI

Eugenia, văduva lui Napoleon III, a murit; moarte de babă, la Madrid, în zilele când numai vârsta ei excesivă şi inutilă o deosebea printre contimporani. Peste frumuseţea trupului ei mândru, peste podoaba capului mic, strâmt în tâmplele spre cari se alungeau pleoape cu ape verzi, peste părul său incendiat de străluciri eterne, deceniile indiferente trecând, lăsase traista cu ciolane subţiate pe care atârnau, nepărăsite, vălurile unui doliu neîntrerupt.

Decăderea împărătesei a fost desăvârşită şi strălucirea primelor nenorociri, croite de soartă pe măsura norocului ei îndrăzneţ şi singular, a fost ştearsă, fiindcă femeea graţioasă, cu ambiţii şi îndrăzneli de aventurieră, a consimţit să supravieţuiască frumuseţei sale.

Scuza impudică şi luminoasă a păcatelor celor mai neroaue a sfârşit târâş de-a lungul timpurilor. Şi astăzi scriitorii de istorie îşi pot aşterne cu răceală verdictul. A triumfat Eugenia de Montijo prin sălile de bal până a suit, pe reţeaua unei melodii legănate, treptele tronului Franţei, valsând.

Visătorul şiret care şi-o aninase de braţ, fiindcă gestul era ^wa^Z-revoluţionar şi mai ales fiindcă familiile domnitoare ocoleau alianţa cu urmaşul izgonitului din 1815, căzu cu venirea vârstei şi a gravelei',sub dominaţia hipnotică a nevestei sale. Femeia, isteaţă în dragoste, făcu prostii în politică. îndepărtă de Franţa simpatiile italienilor, căci făcu să se împrumute Papei şi catolicilor stăpâni pe Roma regimente de zuavi şi de linie.

Această ocupaţie fu ridicată la 1870. Susţinu politica autoritară şi atrase războiul cu Germania. Regentă, se apucă de strategie, opri retragerea mareşalului Mac Mahon spre Paris; îl retrimise la ofensivă şi la dezastru. în exil, însă, refuză să trateze cu Bismarck o pace în folosul dinastiei Bonaparte. Această cochetărie grandioasă

' ***Gravelle*** **(franc.) - litiază urinară.**

[...]* veniră lumeştile nenorociri, slab aureolate de amintirea unui prestigiu şi de perseverenţa unui titlu. Eugenia de Montijo nu înseamnă, fără concursul vreunei fantezii fertile, nici cât o eroină de roman.

AJUTORAREA SCRIITORULUI

S-a înfiinţat Ministerul Artelor, prilej de jurii şi comitete, de premii, edituri şi cumpărări, de cheltuieli care pot fi utile, de posturi ce pot să nu fie sinecure. Vom avea fonduri pentru pânzele de valoare, pentru bronzurile însufleţite, pentru sufletele cari încearcă depărtarea cu făgăduinţa de a răpi trofee şi, peste ani, a ni Ie aduce.

Burse, slujbe şi concursuri.

O activitate spornică, întru ideal, poate purcede de aci. Pictorii, sculptorii, cântăreţii şi actorii tineri, cari pleacă, se vor resimţi fericiţi, căci presupunem că la Ministerul Artelor porunceşte principiul dezinteresului suveran.

Fără această ipoteză, dublată de aceea că arbitrii şi esteţii de varii specialităţi sunt înzestraţi cu un bun-gust infailibil, discuţia e imposibilă... Dar care-i modalitatea de a sprijini şi literatura? Cum veţi ajuta şi pe scriitor? Meseria lui e soră cu foamea. N-aşteaptă să-i premiezi opera, fiindcă prea puţini rezistă până s-o sfârşească. Şi chiar în cazul unei penibile izbânzi asupra mizeriei, se poate crede că prada smulsă propriei comori intime n-a fost înşfăcată cu puteri depline. Ades muza a tresărit speriată de concertul strident al stomacului, transformat în ***boîte-ă-musique}***

Trebuie atunci să fie ajutaţi toţi scriitorii pe cale de a produce? Marele Vistier ar suspina. Ar însemna, pe de altă parte, să încurajăm grafomania pe care fieştecine o găsim inexplicabilă la semenul nostru. întrebarea se aşază grea: cum recunoşti pe scriitor? Născociţi un nou sistem antropometric la îndemâna idealilor dezinteresaţi de la Ministerul Artelor. Fără asta, toată lumea care versifică şi scrie trebuie subvenţionată, în speranţa că literatura se va alege, în cele din urmă, cu două-trei cărţi adevărate. Iată, deci: poate statul să-şi

*** Un rând lipsă.**
' Cutie muzicală (franc).

asume riscul ăsta? Sau e preferabil sistemul nepăsării de până acum? Psihologia scriitorului spune că lenea şi răgazul care-i trebuie dau aerului din mansardă sau de pe câmp virtutea misterioasă de a chema inspiraţia. Libertatea nu-şi poate aşeza formele adorabile pe scaunul cu pernă de piele din faţa unui birou.

Iar echilibrul şi sistemul perfect nu există nicăieri într-o chestie care stârneşte toate însuşirile omeneşti ale arbitrului către o sentinţă totdeauna relativă: simpatii, vanitate şi celelalte...

Scriitorul trebuie să-şi recunoască singur privilegiul, pe care-l avea ca povestitor şi poet printre primitivii care-i cereau, ca şi astăzi, ploaie, soare, dumnezei şi sisteme.

E timpul în care intelectualii cuceresc puterea.

SIRIUS ŞI VINTILĂ

între şeful veritabil al Partidului Liberal şi acest om, prevăzut cu o fatală poreclă de escroc, există, o ştie tot Argeşul, o prietenie mitologică.

Vintilă are sentimentul rezistent la orice prejudecată. Apucăturile ocrotitorilor săi nu-i zdruncină din atitudinea lui sufletească, dacă n-au căzut sub o difamaţie oficială şi dacă n-au încetat să-i fie utile. Sirius, bunăoară, a fost pe vremuri un bun elector şi mai poate fi încă. Votul universal a lărgit câmpul pe care se pot exercita mai liber aptitudinile sale atât de vintiliste, purtate de un renume atât de naţional-liberal. Până ce nu va fi judecat şi osândit mai e vreme ca imprudentul să fie readus în ţarcul Brătienilor, şi, pentru acest inexorabil motiv, Vintilă nu cruţă nici o tentativă. Experienţa îl îndreptăţeşte să spere. Vintilă, oricât ar fi de materialist şi de robit prezentului, trăieşte uneori din amintire. Şi printre fantomele dragi ale trecutului îi apare adesea un Sirius începător... Sunt câţiva ani de atunci. Fragedul discipol al lui Vintilă, socotind sosită clipa încercării, se căzni sub ochii blânzi ai dascălului să-şi aplice talentele. Ceru, deci, şi căpătă concesia unei plantaţii de salcâmi în regiunea Argeşului. Dar, oricâte fonduri încasă inimosul Sirius şi ori cu câtă binecuvântare îl dăruise Vintilă, cerul milostiv nu văzu năzuind din pământul blond al Argeşului nici o mlădiţă din făgăduita pădure de salcâmi. S-au dat acestor arbori docili şi celui care avea să fie

divinitatea lor nenumărate termene de diferite lungimi ca, în sfârşit, să apară de-a-supra solului şi să crească. Pământul, însă, fu hermetic. Sirius [...]* cerul nedumerit şi Vintilă fu satisfăcut de achiziţie. Dar Ministerul de Domenii, buzunărit, se plânse judecăţii de iama dată în vistierie, şi Sirius, captat, târât în faţa magistraţilor, ar fi fost strivit între filele Codului Penal ca o simplă ploşniţă, dacă nu s-ar fi alarmat clubul, la un semn al lui Vintilă, şi n-ar fi început forfota acestuia dimpreună cu a tuturor paraziţilor prin ungherele împăducheate ale şandramalei ce se cheamă România modernă.

Sirius obţinu o achitare scandaloasă şi ieşi din anticamera temniţei cu d-l Vintilă Brătianu care-i propuse un înconjur prin oraş în birjă, pentru ca nimeni, în toţi Piteştii, să nu se mai îndoiască de cinstea escrocului. Un Vintilă şi un birjar, în provincie, înseamnă deplină reabilitare. Sirius şi-a mai servit de atunci îndelung şeful, până în ziua când avu inspiraţia să ceară trei milioane pe un cazan de fiert ţuică.

Brătianu, însă, veghează.

„ÎN CETATEA IDEALULUI", ROMAN DE DEM. THEODORESCU

O lucrare de două ori interesantă: cuprinde o epocă prea gravă şi prea mult aproape de amintirile noastre; şi e opera unui gazetar care n-a făcut până azi decât gazetărie.

Romanul d-lui Dem. Theodorescu e, negreşit, operă de patimă şi părtinire. Şi este aşa fiindcă e un ansamblu de privelişti sociale. Şi, după cum nu poţi pretinde pastelistului să se desfacă de senzaţie pentru a-ţi reda peisajul, la fel nu poţi exige privitorului social să se desfacă de părerea lui, pentru a-ţi înfăţişa priveliştea morală.

Romanul social care consideră o epocă contemporană autorului e, prin esenţă, şi un roman politic. Numai distanţa în timp şi calităţile lui de veracitate şi de artă îl fac să devină ceea ce numim, didactic şi istoric, roman social. Fabulele lui Donici şi Alecsandri, ca şi romanul lui Nicolae Filimon - căruia autorul îi închină pios şi foarte potrivit cartea sa - au fost, toate, în momentul concepţiunei şi al

*** Un cuvânt ilizibil.**

apariției, opere de țintă și de caracter politic; numai vremea, și fără îndoială calitatea lor intrinsecă, le-au așezat în cadrul unor documente de istorie și de realizare literară. Astfel, lucrarea d-lui Dem. Theodorescu trebuie privită fără de sentimentele personale pe care le-ar putea stârni opiniunile diverse al ceasului și judecata numai din punctul de vedere al realizărei veridice și estetice pe care o cuprinde. Să cuprindă, adică, o parte, cel puțin o parte, din adevărul pe care noi îl acceptăm sau respingem, al vremei. Prinsu-s-a oare acest adevăr în formele artei? Pentru d-l Theodorescu aci stă întrebarea.

Romancierului i se mai cere o concepție hotărâtă și un ochi nou în aprecierea vieței. Inspirația lirică, nuvela și schița se bizuie pe mai puțin, poate numai pe fixarea senzației fugace a momentului. Romanul presupune sinteză, orizont, maturitate. A fost evitat, deci, cu grijă de către scriitorii români. Și nu putem încă spune că d-l Theodorescu a satisfăcut lipsa romanului cu apariția volumului d-sale. Căci o lucrare pe o temă astfel aleasă nu poate reda întreaga societate românească și mai ales epoca ei de tranziție. Dar în cadrul pe care singur și l-a durat, cadrul limitat pe care i-l imputăm ca atare, d-sa a reliefat viguros figuri reprezentative și sintetice, - atât de trăitoare, încât mulți au încercat cheia, acolo unde autorul nu pusese decât viața.

Autorul își limitează câmpul său experimental la perioada neutralităței și mai cu seamă la societatea care era flora spontană a acelei vremi. Societatea românească din această perioadă e analizată și descrisă cu un profund simț de observator priceput. Șarja, deci, a fost o simplă intenție. Ea aparține fondului situațiilor. Fiindcă scriitorul, care va fi luat ca material de studiu [epocile]* de decadență și corupție, va fi copleșit de către chiar materialul supus analizei lui, obiectiv. Pe rănile rele nu e nevoie să apeși ca să supureze. Calificația personală devine astfel un atribut de o secundară importanță.

Autorul ***Cetății Idealului,*** luându-și ca epocă de studiat perioada atât de discutată a neutralității noastre, a scris fatal o carte discutabilă. Este o chestiune lăturalnică dacă această operă izbutește sau nu să fie integral reprezentativă și, din acest punct de vedere, regretăm, mereu, cadrul restrâns al romanului, limitat la redarea unei „anumite" lumi românești. Cu atât mai trist, cu cât din cetirea ***Cetății Idealului*** înțelegem realele calități și aptitudini ale autorului de a scrie un roman larg cuprinzător. Căci, cu toată titulatura, tomul, neobișnuit de compact, al d-lui Theodorescu, nu conține decât un

*** Cuvânt neclar în periodic.**

mănunchi de impresiuni personale, care se leagă și capătă unitate prin aceea că se referă la ***Cetatea Idealului.***

De altfel, romanul n-a cerut niciodată un plan-tip și adevăratele personalități n-au respectat niciodată clișeele predecesorilor. Tendința noului roman este să redea o culegere de impresiuni legate de un erou central. E procedeul modernilor. Așa construiesc Barbusse, Rolland, Mjrabeau, Leon Werth, și nu putem învinui pe d-l Theodorescu pentru că este în nota generației noi.

Dar ce este ***Cetatea Idealului?*** Fantezie sau realitate? Să cităm:

„Primăvara îmbătrânise în răsfățurile Cetății. Cetatea scânteia de belșug și de ideal. Palate noi se înălțau cu zecile. Se. puneau la cale averi fantastice în fiecare colț de cafenea. Numărul automobilelor cari purtau graba Cetății fericite se însutise. Sportsmanii noi, proprietari de grajduri, ieșiseră ca din pământ - din pământul fecundat de soarele darnic al primăverii aceleia și de ideal. Se înmulțeau teatrele și șantanurile.

Lumea toată petrecea. Din toate părțile continentului îngrozit fugeau încoace sporurile de bucurie și de bine, izgonite. Cetatea dârdâia sătulă, avidă, voluptoasă. Și orgia ei nesfârșită, la lumina marelui incendiu care curăța pământul în juru-i, lua proporția unei biruitoare sfidări a destinelor lumii. Cheful continuu al Cetății în mijlocul Europei dărâmate părea singura biruire a Molochului care măcina toate economiile istoriei.

Cetatea cânta, se îmbăta, chicotea. Banii curgeau pe toate căile, din toate părțile, din toate punctele cardinale. Și marfă multă era în piața ei bogată: și grâu, și petrol, și femei, și conștiințI. Și totul se cumpăra scump, din ce în ce mai scump. Cu cât se oferea mai mult, cu atât se cerea mai vârtos; și cu cât era mai multă marfa, cu atât era mai greu de găsit; și cu cât o întâlneai pretutindeni, cu atât o cumpărai. mai anevoios: în Cetatea Idealului fuseseră răsturnate toate legile negoțului.

Viața Cetății curgea plină, violentă, turburată de sughițuri supreme. Și n-adormea niciodată. Noaptea se topea cu ziua laolaltă într-un veșnic amurg, mângâietor și lasciv. Și freamătul Cetății fără odihnă părea în orele târzii ale supeurilor, un imens râgâit - înălțat ca un imn de mulțumire din mii de pântece îndopate către zeul zeul buhav al belșugului."

Realitate, și încă din cea mai brutală. Este aparatul în care se mișcă și din care autorul declanșează tipurile reprezentative: madame Mihailidis, Titi Neculcea, Gonciu și d-ra Coralie. Acești „tipi"

ai societății, pe care autorul o arată cu o cunoaştere adâncă şi plin de culoare, şi-au însuşit şi s-au făcut stegarii unui ideal considerat şi folosit ca o meserie. Aci ironiile şi verva întinsă a autorului devin sublinieri de prisos. Fiindcă ce-ar mai putea oare adăugi d-l Theodorescu vanităţii d-nei Mihailidis, care vrea să treacă în istorie pentru meritele ei diplomatice, şi tânărului Titi Neculcea care a găsit prilej de dezvoltări oratorice, sau poetului Gonciu, doritor de conversaţii controversate şi subtile, pe brice temă, şi mai ales pe a războiului. în faţa operii sale, autorul rămâne ades dezarmat, căci eroii îşi joacă viaţa lor proprie cu o dinamică specială. Pe toţi viaţa „Cetăţii Idealului" îi târăşte ca pe nişte fantoşe. Şi se simte pe alocuri cum Titi Neculcea şi Gonciu îşi bat joc chiar de autor.

Suntem cu toţii aşa cum d-l Theodorescu ne descrie? Nu. Dar vedem o bună parte din cei ce au făcut să retrăiască Sodoma în ***Cetatea Idealului*** şi se agită atât de viu, atât de veridic de-a lungul povestirei, se pot împletici în paşii noştri cotidiani.

De ce a scris d-l Theodorescu numai această frântură de viaţă românească? Pasiunea politică nu-i o explicaţie suficientă. Peste raţiune, în lucrarea estetică, predomină raţionamentul. De ce un scriitor e idealist şi altul romantic, de ce un pictor e portretist şi altul peisa?ist, de ce d-l Eug. Lovinescu e războinic şi d-l Dem. Theodorescu descrie păcatele pregătirii noastre; acestea sunt enigme care aparţin mai mult psihologiei. în sufletele artiste, patima politică, luată ca mobil iniţial al unei lucrări literare, suferă transformări. Dante a scris ***Divina comedia*** ca să-şi poată plasa vrăjmaşii politici în Infem. Zola a scris ***Dibăcie*** defăimând imperiul. Hugo a contopit pamfletul cu epopeea. France - ***L 'fie despingou'ins,*** şi toţi aceşti creatori incomparabili au dovedit că arta străbate patima şi, singură, dăinuieşte. Exemplele nu stabilesc comparaţii. Dar şi d-l Theodorescu, pornit pe un drum de mai înainte ales şi împins de temperamentu-i de literat, a trecut pe tărâmul inaccesibil al artei. Lucrarea sa nu poate fi judecată ca aport documentar azi.

•»

Şi, în contrast cu cetăţenii Idealului, băjeniţi cu oarecare indiferenţă de-a lungul sinistrului peisaj de toamnă, colorat de sânge şi de frunze, povestitorul evocă, simplu şi tragic, icoana statornică a ţăranului crescut parcă din brazda sa:

„La intrarea satului Otopeni era zarvă şi încurcătură mare. Căruţe, trăsuri, automobile, soldaţi: două aeroplane duse cu boii şi

câteva escadroane ruseşti, care cântau, îşi încurcaseră drumul. Urlete, înjurături, îndemnuri, fluiere-concertul asurzitor al grabei şi al spaimei!

Un ţăran cărunt, înalt, uscat, cu căciula pe ceafă, sta în mijlocul bătăturei casei lui şi privea nedumerit la vraiştea aceasta.

Şi, în timp ce zgomotosul convoi înainta cu anevoie, ţăranul cărunt rămânea acolo, nedumerit şi nepăsător - înfipt parcă cu rădăcini în bătătura aceea săracă -, rămânea neatins sub furtuna care golea marea Cetate, o mătura de fericire şi de ideal!... Scărpinându-se în cap, ţăranul îşi zicea tare:

- De ce-o fi fugind boierii aşa?"

Astfel capătă opera d-lui Theodorescu un înţeles etic şi o tendinţă. Am fi dorit, totuşi, pentru realizarea unitară a vremilor de atunci ca cele două lumi să fie prezentate împreună şi intriga să le traverseze pe amândouă, în cursul acestui roman de strălucitor dialog şi de vervă scelerată.

STATUA DISCORDIEI

în zilele noastre, femeile nu se mai ceartă pe fructe, iar virii nu mai aşteaptă să li se ofere mărul ca să muşte. Pricina care asmute din nou vechile tabere şi înteţeşte, de astă dată în piaţa Episcopiei, lupta surdă şi implacabilă a sexelor, e o statuă de marmoră sau bronz. Parlamentari români, improvizaţi, pe drept sau pe nedrept, în campioni ai virilităţii, cearcă a smulge din mâinile doamnei Călugăreanu monumentul Ecaterinei Teodoroiu, simbolizat, bineînţeles, printr-o simplă şi mototolită chitanţă asupra unor fonduri depozitate la o bancă. Pentru colectarea sumei necesare, doamna Călugăreanu a fost purtată de un zel lăudabil până printre coloniştii români din Statele Unite, iar pentru a-şi apăra fondurile încredinţate a venit să protesteze în faţa preşedintelui Camerei.

Aci a fost, însă, întâmpinată de vitejia primitivă a deputatului Slăvescu şi a confraţilor săi, bine stimulaţi de gândul că în joc se aflăblagoslovita sumă de 400.000 lei şi, în plus, prilejul unic de a-şi nemuri numele pe crupa unei statui erecţionată în bronz printre locuitorii cu drept de vot ai Gorjului. D. deputat Slăvescu a fost impetuos în tentativa sa de a trece printre cele eterne. Aşa că de

acum în secțiile Camerei se cercetează o lege care să dea doamnei Călugăreanu putința de a-și desăvârși opera, căci mânuirea banilor a fost, de când există Regatul, atribuția aleșilor națiunei. Numai aceștia prezintă calitățile de sublim dezinteres, pe care nici inițiativa, nici zelul, nici succesul se pare că nu-l garantează. Și, astfel, Slăvescu își însușește meritele de muncă ale unei doamne care s-a simțit chemată la acțiune de faptele altei femei, eroine.

Ce caută aici parlamentarul? Are să se întoarcă, oare, în țările Jiului, bâzâind de la arat, creându-și noi titluri electorale din strădurinți străine și femeiești?

Să-l însemnăm atunci în registrele brigăzei de moravuri. Procedeul său nu se deosebește de al gentilomilor cu șapcă cari târcolesc dispensariile.

ALIANȚA BIRUITORILOR

Vanitatea d-lui Take Ionescu se află în fața încercărilor supreme. Marele om, îmbătrânit de fapte politice și de arme, se străduiește să-și înjghebe opera de sfârșit. în jurul său se iscă un freamăt artificial de hârtie. Ziarele din țară și presa străină îl pomenesc din nou. D. Take seamănă cu actorul care-și pregătește reprezentația de adio. Acum el convorbește din belșug în toate direcțiile, zvârlind sămânța cariată a cuvintelor lui pretutindeni, în interviuri nesfârșite în cari răsună ca un ***leitmotiv*** acel „eu, eu, eu", care arată cât îl doare preocuparea persoanei sale adorabile. Din când în când, simțindu-se prea singuratec în atâta glorie, ***triste et seul dans sa gloire***[1]**,** aciuiește numele său de acel al unui politician din miazăzi și anume: eu și amicul meu Venizelos, acoperindu-se cu meritul comun. Astfel se agață de lampă panglica cleioasă de prins muște sau o tinichea de o coadă. Și d. Ionescu cearcă să ticluiască tratatele la iuțeală, nu cumva să rămână și de această dată neiscălit pe un hârțog internațional, cum i s-a mai întâmplat când refuzase să urmeze la Versailles, ca secund, pe neînduratul Ionel Brătianu. Este, pentru un vechi ministru, în realizarea unei opere așa de șubrede și vremelnice ca o alianță, o palidă consolare. Așijderea berbantul slăbit de la încheieturi, găsește, în contractul civil cu o tânără femeie, mângâierea zilelor reumatice și a nopților de eșec.

Și atunci, asemenea legendarului rege Candaul, care și-a ascuns prietenul între perdele ca să-i contemple fericirea atât de splendid împielițată în nudul divin al nevestei, d. Take își cheamă gazetarii sau pe Venizelos să caște buzele la ultima sa îmbrățișare cu politica.

Reiese, deci, din declarațiile sale că suntem de fapt angajați, prin verbul său de aur, în două alianțe îndreptate împotriva a două popoare foarte dispuse să deranjeze cu roțile tunului linia imperceptibil și ideală care înseamnă hotarele proaspete ale biruitorilor din centrul și sudul Europei. Alianța cu social-democrația simpatică a Cehoslovaciei și cu jugănarii din Serbia ne asigură contra unui atac maghiar. Iar împotriva pândei neobosite a bulgarilor, d. Take Ionescu s-a legat cu democratismul șovin al Greciei. Cât de defensive ar fi aceste alianțe, ele sunt totuși încheiate pentru a consolida nedreptăți ce nu pot fi ascunse, nici eternizate. Ungaria a fost brutal peticită înspre Maramureș, înspre Boemia și sortită asfixiei prin excluderea iremediabilă de la mare; Iugoslavia i-a tăiat acest drum. Iar din pământul bulgăresc, naționalul stat al României și-a forfecat o bucată dureroasă în 1913; sârbii și-au apropiat noi teritorii în Macedonia, în vreme ce diplomația grecească îl strangula literalmente prin traseul frontierelor, astfel dispuse ca să reînființeze, la primul prilej, vechiul imperiu al Bizanțului.

Acestei așezări de nedreptate, d. Take Ionescu plănuiește să-i dea extinderi mai vaste. D-sa vrea să ne implice în toate aventurile prezente și viitoare ale Poloniei, țara subminată la toate colțurile prin rapturi îndrăznețe în paguba rutenilor, lituanilor, a nemților și cehoslavilor, țara oligarhiei uneltitoare în contra liniștii de care Rusia socialistă are nevoie. Pe teritoriul viziunilor sale, d. Take Ionescu și-agită brațele de păpușă cu sforile pierdute prin turul unuia din cei șapte pantaloni din poveste în mâinile încăpătoare ale financiarilor din Paris, cari tind să-și reînființeze un depou de carne de tun în locul celui rusesc și în spatele Germaniei amenințătoare. Aceasta se cheamă, în ziarele cointeresate, alianța pașnică, democratică, defensivă, necesară civilizației universale și țării noastre prost așezate, prin care trec trenuri cu muniții pentru Pilsudski și pentru Vrangel. Burghezimea se desfată la porțile revoluției cu mici calcule și vinovate jocuri de grupări și alianțe. Iar pe întinsurile hărții europene, d. Take Ionescu și-a trimis himerele la păscut.

[1] Trist și singur în gloria sa (franc).

Sunt mai multe feluri de a seri un roman. Cel mai simplu ar fi încă acela de... a-l seri - pur şi simplu. D. N. Porsenna a găsit însă un alt mijloc, acela de a nu-l seri. Şi, totuşi, a publicat un roman. Veţi întreba: cum? Foarte simplu: prin ajutorul copertei. Tipografde meserie, dumnealui şi-a dat seama de marele rol al copertei în definitivarea genurilor literare. Deci, d. Porsenna a luat o serie din foarte multele sale nuvele - are o groază! -, a luat, deci, cinci nuvele şi le-a tipărit într-un singur volum, mic, de 200 pagini mărunte. Veţi zice: până acum nu vedem încă inovaţia. Aşteptaţi.

Aceste cinci nuvele, încăpute în 200 de pagini, au primit o copertă unică şi colorată. Asta încă n-ar fi nimic. Pe coperta colorată s-a tipărit numele primei nuvele. Se obişnueşte.

Ei, aici începe revoluţia d-lui Porsenna. D-sa a făcut să se tipărească sub titlul nuvelei de pe copertă, cuvântul: „roman". Pur şi simplu.

Şi iată cum, cumpărând de la librărie „romanul" ***Strigoii*** al d-lui Porsenna, avem fericita ocazie să citim „cinci" nuvele.

Veţi zice: era dreptul lui! Fireşte. Putea la urma urmelor să tipărească în loc de"cuvântul convenţional „roman", pe cel de „baladă" şi „fabulă".

Căci la urma urmei: ce e aia roman? S-o sfârşim o dată cu convenţionalismul! D-l Porsenna e un revoluţionar.

Să adăogăm: din acest punct de vedere, numai. încolo, e un supus şi laborios şcolar al celui mai cursiv banal. D-l Rădulescu-Niger a făcut şcoală. D-l Porsenna fiind, însă, rafinat, e mai puţin atracţios ca şeful şcoalei. D-l Porsenna e mai învăţat ca d. Rădulescu-Niger, dar are mai puţin talent ca acesta.

Ce sunt ***Strigoii?*** Mărturisim că rareori a izbutit cineva să scrie 200 de pagini mai desăvârşite ca inutil, ca banalitate, ca lipsă de interes. Te exasperează până la admiraţie.

Sunt cărţi proaste sau cărţi mediocre. D-l Porsenna parvine să scrie o carte absentă. Parcă e albă. Şi, totuşi, citeşti ceva. Citeşti, citeşti 200 de pagini, şi la sfârşit ai impresia că ai răsfoit 200 de pagini nescrise.

E o caracteristică preţioasă....Asta nu dovedeşte, însă, că d. Porsenna n-ar putea scrie odată paginile albe pe care le publică acum.

Căci pofta de a seri a d-lui Porsenna rămâne întreagă pe cea din urmă pagină.

Epilog

Ierte-mă d-l Lovinescu, eminentul critic, că-mi împrumut de pe o copertă a d-sale acest titlu de care, cinci minute, mă voi servi. Şi dânsul a săvârşit aceeaşi faptă rea prădând pe sepultura literară a lui Remy de Gourmont, fără nici o intenţie de a restitui, în două rânduri, două dintre cele mai sugestive şi potrivite titluri: ***Paşi pe nisip... Epiloguri.*** Moştenitor violent şi tăinuit, d. Lovinescu şi-a depăşit propriile procedee atunci când avu, faţă de păgubaşul defunct, ingratitudinea să-şi închine recoltele trecute şi viitoare ale encefalului său, lui Emil Faguet. Digresiune. Vroiam să epiloghez, cât mai puţin lovinescian cu putinţă (şi pentru asta fac un apel disperat la forţele mele), asupra concluziilor criticei române ce s-a rostit pe larg despre turburătorul roman ***în Cetatea Idealului,*** căzut, în stătutele convingeri contimporane, ca un bolovan într-o baltă cu broaşte. Un orăcăit strident a coperit pe dată aromeala acvatică a suprafeţelor cari dădură subit glasuri, săbii lichide şi văluriri până-n nămolul cel mai înverzit de trândăvie. Fiinţele fundului şi-au apărat, cu ciudă, nemişcarea. Au bârfit şi protestat vitejeşte, au scrâşnit sentinţe spumoase, că nu e de argint pietroiul de granit care le turtise din senir: cugetarea. Simptomul cel mai vorbitor. Au apărut romanele ca ciupercile. Autori noi şi vechi au bălţat vitrinele cu tomuri cari ilustrează, pe învelişuri colorate, prost-gustul editurii româneşti. S-au pronunţat cuvinte de felicitare, amabile. Şi numai ***Cetatea Idealului*** a stârnit tumult. De ce? Obiceiele minţilor cetitoare de a primi un text neobişnuit fuseseră bruscate.

Care-i miezul inconştient al obiecţiunilor criticei de ocazie? Nimeni n-a păstrat din roman ceea ce i se oferea. Cartea e de 300 pagini; un anume domn ar fi vrut 299. Sunt cinci eroi principali; cineva i-a găsit prea puţini, căci o doamnă din societatea descrisă nu poate să se ţie cu un singur ibovnic. Personajul central şi-a zburat creerii; criticii de la ***Şacalul*** preferă spirtul denaturat sau iaurtul, care, departe de a suprima viaţa, o prelungeşte.

Aţi cetit pe Octave Mirbeau, aţi cetit ***Dingo.*** Eroul romanului este un câine din Australia. Un critic român a obiectat, însă, că ar fi preferat ogarul siberian sau dulăul ciobănesc. Faţă de preferinţele d-sale, cartea era greşită. Altul găsise că e o nedreptate ce se face măgarului, ca un literat să descrie câinele, acest animal de lux, dar parazit şi murdar. Măgarul e cuminte şi nu muşcă. îndură ciomege şi e util. Viaţa lui e destul de interesantă, ca şi a caprei, de altfel, care dă lapte.

Deci autorul nu-şi alesese bine subiectul, persoanele, mediul. Evoluţia şi psihologia eroilor erau în contrast cu realitatea. Dingo a murit [...]* Asinul ar fi sfârşit prin tignafes.

în faţa ***Cetăţii Idealului*** critica română avu aceeaşi atitudine. Atunci, însă, „când criticii diferă, artistul este în acord cu sine însuşi".

CRONICĂ SĂTEASCĂ

Se spunea că fiece soldat al lui Napoleon avea în raniţă bastonul de mareşal. Această frază îşi are aplicările astăzi la noi. Fiece învăţător ascunde în traista de normalist portofoliul de ministru.

Exemplul d-lui Mihalache, acest Bonapart al corpului didactic rural, a stimulat sufletele şi a halucinat minţile. învăţătorul a spart, în viziunile sale, orizontul senin, dar prea apropiat, al satului. Pe locul închipuirii sale febrile, a clădit perspectivele mărețe. Glasului său obişnuit a silabisi primele elemente de cunoştinţe îi pregăteşte, în ambiţie, ziduri spaţioase, săli cu acustică pentru logos declamat. Oamenii vechi dispar împuşc«;ide votul universal. învăţătorii sunt la buza urnelor. Loc, deci, lor, în primul rând, la ospăţul democraţiei. Te poţi transforma, dinu>o înghiţitură, în deputat, din două, în ministru, învăţătorii şi-au dat prea mult seama de asta. S-ar zice că noua lor mentalitate a stabilit o ierarhie care reglementează trecerea fatală de la vremelnica stare actuală la aceea de ales al poporului şi de ales al aleşilor. Cel ce înseamnă aceste simptomuri a parcurs, în vacanţă, câteva zeci de sate. învăţătorii lipsesc, demisionaţi, supliniţi de fete şi femei, şi sunt astăzi şcoli conduse de elevi de liceu care prepară în recreaţii examenul „de-a şaptea".

N-aveam şcoli suficiente. Cele înfiinţate nu mai au personalul aproximativ de altădată.

Ministrul de Război a închis învăţătorilor cariera ofiţerească. Apostolii satelor îşi dezertau micul templu cultural pentru cazarmă. Războiul îi făcuse ofiţeri de rezervă. Tendinţa, însă, de a-şi părăsi meseria n-a fost deloc înfrântă. Despodobiţi de tresă şi de pinten, ei s-au întors la politică, pentru că unul de-ai lor se nimerise talentat. De la catedră la tribună nu e nici măcar un pas.

*** Cuvinte ilizibile.**

«,
3

Cei ce preţuiesc mai mult şcoala decât politica aşteaptă măsura care să interzică accesul dascălilor de la sat şi de la oraş la scaunul de parlamentar şi de excelenţă.

„DRAJNA

Nu e vorba de amanta unui căpitan de haiduci din romanele populare, aşa cum acest nume frumos ar face să se presupună. E ceva mai mult, şi ceva mai puţin deodată. O gară înjghebată din nişte vagoane scoase din linie, pe drumul de fier care se prelungeşte de la Văleni în sus, spre munţii Teleajenului, printre privelişti încă sălbatice. Călătorii cari urcă spre mănăstirea Suzana - unde vor fi primiţi prost - au prilejul să-şi reamintească de polemicile presei, de învinuirile reciproce, de scandalurile şi urletele rămase în Capitală, întreaga regiune, până la Măneci-Ungureni, e aservită unei societăţi care devastează păduri, pune în mişcare ferăstraie şi are la dispoziţie trenuri întregi de marfă, luate de la stat, pe un preţ ridicol, pe un bacşiş ridicat şi pe mari stăruinţi şi cointeresări. Societatea se numeşte „Drajna". Printr-însa, excursionistul se mai poate domiri asupra ultimilor măsuri ale apărării naţionale, colaborarea naţiunii şi a capitalului, şi noul sistem de a furniza acestuia robi sub tricolorul desfăşurat, sub goarna militară, sub denumirea de „armata constructivă". Ministerul de război a furnizat acestei societăţi pe acţiuni braţele gratuite de cari are nevoie ca să vândă lemnele scump. Erau lucrători destui în satele din Valea Teleajenului **şi** cari trăiau din salariul mizerabil pe care l-ar fi plătit societatea. „Armata constructivă" i-a aruncat pe drumuri. Un batalion a fost pus la dispoziţia acţionarilor. Soldaţii nu primesc peste solda suplimentară - care e o batjocură - nimic. Muncesc soldăţeşte la securi şi ferăstraie, din zori şi până în seară, şi hrana care li se dă ar duce, într-o altă ţară, pe onorabilii patroni la Curtea cu Juri. Ofiţerii sunt reduşi la rolul de şefi de echipă. Peste nemulţumirea tuturora, peste revolta oamenilor ^**ch** trupă, apasă cartea penalităţilor militare şi minciuna că sunt **chemaţi** să înveţe cum se mânuieşte arma ca să-şi apere ţara când va fi primejduită.

Muncă, osândă, solda unui leu pe zi, hrana vulgară şi insuficientă, pentru **ca** o populaţie întreagă să suporte un fel de ocupaţie

şi de teroare ostăşească, să-şi piardă un mijloc de viaţă (se plăteşte în regiune 30 de lei pe zi de om), iar „Drajna" să-şi trimită milioanele devale, furate străduinţelor „Armatei constructive".

Cadrul în care se petrece această spoliere, acest chin şi această mistificare militaristă oligarhică este însă cât se poate de pitoresc şi constituie o consolare: se acordă nefericiţilor soldaţi mari cantităţi de aer curat.

ŞANTAJUL LIBERAL

Polemica în jurul soc. „Reşiţa" continuă, cu mici dar fundamentale schimbări în rolurile combatanţilor. Ofensiva aparţine de-acum guvernului care-şi permite luxul unor explicaţii agresive adresate ***Viitorului,*** ziar lovit de un mutism acut într-o chestie ce-i întărâtase la extrem verva patriotică în ultimele săptămâni.

O gazetă, vândută de inefabilul Eugen Goga unei bănci averescane, dezminte, cu o energie penibilă pentru liberali, afirmaţiunile acestora că „Reşiţa" este o societate constituită cu excluderea capitalului românesc şi aliat. Se demonstrează, foarte cifrat, că „Reşiţa" reuneşte bani româneşti, austro-ungari şi galici, ceea ce însemnează pentru vintilişti că interesele ţării - cari îi preocupă atât de mult - şi ale Antantei sunt salvgardate; şi ceea ce înseamnă, pentru cei din afara coteriilor politice, că peste mormintele popoarelor asmuţite şi înşelate, financiarii internaţionalişti îşi dau mâna şi-şi croiesc un singur încăpător buzunar unde încape munca tuturor proletariatelor.

Liberalii vor accepta toate explicaţiunile agrementate cu cele mai potrivite epitete şi afazia care i-a izbit încă nu le va trece. ***Viitorul*** n-are să reînceapă atacurile împotriva guvernului şi a „Reşiţei", fiindcă toate acele ***rodomontade**** şi acea întreagă retorică naţionalistă tindeau să asigure vintiliştilor participarea la subscrierile „Reşiţei".

Când aranjamentul s-a făcut, ***Viitorul &*** amuţit, uitând de patrie, neam şi de faimoasa politică economică a Brătienilor.

A fost un şantaj de presă încununat de reuşită şi dovedit prin tăcerea subită şi dezgustătoare care a întrerupt şi a pus capăt tiradelor. Iar guvernul îşi îngăduie să discute şi să apostrofeze pe şantagiştii cari ştiu să tacă şi să înghită.

' ***Rodomontade*** **(franc.) - fanfaronadă, lăudăroşenie.**

RĂZBOIUL FRANCO-RUS

Se vorbeşte de el ca de o consecinţă firească a cocoţării d-lui Millerand la prezidenţia Republicii Franceze. Este omul cel mai indicat de a ridica steagurile împotriva unei ţări socialiste, căci în pornirea transfugului de a-şi renega trecutul intră întotdeauna şi multă mânie. D-l Millerand e un fost socialist. El plănuieşte să împingă şi să amplifice ceea ce s-a denumit „victoria poloneză". Se crede că regimentele din Senegal vor fi chemate la Varşovia să lupte din nou pentru patrie. Senegalezul, în ochii unui bancher din ziua de azi, se arată împodobit de însuşiri adorabile. O fiinţă care se mulţumeşte la răstimpuri cu o ciosvârtă de copil alb şi, pe apucate, cu pastrama de cadavru inamic, indiferent de culoare politică şi socială. Un individ, în sfârşit, care dacă cercetează măruntaiele adversarului, nu scotoceşte în schimb sensul cuvintelor. Splendida şi sifilizata civilizaţie burgheză îşi reazimă poftele şi litiera pe umeri de negru. Lascivitatea ei nu se mulţumeşte cu vigoarea redusă şi credinţa înapoiată a popoarelor de la Dunăre.

Nu se mulţumeşte, şi, totuşi, popoarele acestea o vor servi cu zel. Marele proxenet al politicii româneşti rătăceşte prin grădinile europene ale bătrânei şi sclivisitei curtezane, şi vocea sa amoroasă duhneşte asigurător lângă călcâiele ei putrede. Burghezia cugetă cu pleoapele obosite la milionul de băieţi cari s-ar îneca voios în Nistru ca să apere neastâmpărul nepedepsit al viciosului ei pântec. D-l Take Ionescu îşi multiplică declaraţiile de fidelitate şi imaginaţia lui servilă produce, oră cu oră, număr considerabil de noi fii de sacrificat pe salteaua sordidă a cauzei capitaliste. Prima duzină a fost sacrificată, precum se ştie, în Carpaţi. Bătrânul ginere al idealului şi tânărul tată se fecundează pe sine şi prepară victime dureroase şi noi. Sămânţa talentului său se risipeşte în promisiuni aţâţătoare de-a lungul unui voiaj romanţios pe sub balcoane daurite. Deci, d-l Millerand se decide pentru războiul franco-rus, pentru recucerirea economică a Rusiei, liberate prin revoluţie de povara miliardelor şi a dobânzilor sub care o încovoiaseră ţarii. Polonia va fi ajutată nu numai să-şi apere capitala în care tunurile se aud încă, ci să-şi împlânte sabia în inima proletariatului, să ducă paşii prăfoşi ai invaziei până la Moscova.

Ş'i pentru ca acest nume de zece ori fatal în istorie să nu răsune încă odată ca o sentinţă strigată armatei temerare care ar năzui către

zidurile cetâjii, politicienii Franței, exploatând vanitatea surescitată a c/'/oyen-ului voiajor şi diplomat, pun bazele Micii Antante, întind sub creioanele lor harta neuscată a continentului, adună națiile tatuate şi pestrițe laolaltă cu cele tâmpite prin opresiuni seculare şi le aruncă în drumul flăcării înaintătoare a Revoluției. Războiul franco-rus. Ar fi vesel, într-adevăr, pentru apuseni războiul franco-rus.

STÂRPIŢI JANDARMII!

Crime şi chinuri Ia Fălciu. - Un articol al dr.-ului Lupu denunță faptele sadice şi inchiziționale **ale** bestiilor administrative

Nimeni nu şi-ar fi închipuit că cele povestite de dr.-ul Lupu în ***Luptătorul*** de duminică s-au petrecut nu într-o colonie de negri, unde aventurieri fără suflet caută cauciucul, ci în țara latină mărită şi revoluționată de reforme democratice şi de războaie civilizatoare.

Orice comentar e inutil. Oroarea celor săvârşite cere răzbunare. Un inculpat cercetat de instructori sălbatici e în legitimă apărare. Țăranul pălmuit trebuie să pălmuiască; țăranul legat, schingiuit, zdrobit trebuie să ridice toporul şi facla. Dacă guvernele n-au înțeles să libereze satele de teroarea jandarmerească, țărănimea trebuie să alunge pe asupritor prin furcă şi cuțit. E o luptă pe viață şi pe moarte. Nu sunt acestea nici cuvinte, nici exagerări. Sunt fapte, fapte sigure, precise, verificate, dureroase şi îngrozitoare.

Bărbați, femei şi copii sunt prinşi ca să li se smulgă ori să li se frigă carnea, să li se frângă oasele, să li se comprime țeasta capului până se sângele podideşte pe urechi şi pe nări. Citiți pățania medievală **a** lui Costache Neculau din Armăşeni.

E un mare vinovat: a fost pe front, a fost rănit şi a votat pe dr. Lupu.

„«Mi se pun mâinile în lanțuri şi sunt azvârlit într-un colț până peste noapte, flămând şi însetat ca un câne. Noaptea următoare sunt dus în camera de tortură. Brațele mâinilor încătuşate îmi sunt strâns legate cu o curea peste spate, aşa că fiarele îmi intră adânc în mâini şi sunt trântit la pământ cu fața în sus. Picioarele, strâns legate cu o curea, sunt ridicate şi legate de marginea de fier a unui pat de cazarmă. Un jandarm îndoaie în patru o pătură de pat cazonă,,mi-o

[1] ***Citoyen*** **(franc.) - cetățean.**

trânteşte peste față şi, cu toată greutatea hoitului său, se trânteşte peste fața mea; sânge cald îmi țâşneşte prin urechi. O altă bestie se aşează peste pieptul meu şi un a) treilea, probabil însăşi şeful Răducanu, cu o varga de fier îmi zdrobeşte tălpile picioarelor! După o oră de tortură, când probabil au obosit, în nesimțire, m-au azvârlit deoparte, altă echipa cu alt canonit a venit la rând şi apoi alții şi iar alții zăceau ca hoiturile pe jos. Pe urmă iar mi-a venit rândul meu. de patru ori în 24 ore! După aceea m-au luat şi m-au trimis la altă secție, în Buneşti, pesemne ca să-mi puie capăt zilelor acolo. Pe drum, jandarmul s-a îmbătat şi eu am fugit cu lanțuri cu tot peste ogoare la Huşi, la d-l avocat Cozma, şi apoi Ia Parchet, care m-a pus în libertate. Ştiu eu de am vreo libertate şi dacă, întors acasă, nu voi fi iar gonit ca câinii? Ştiu însă că din om m-au făcut neom, au zdrobit în mine şi cheia vieții trupului şi cheia gingaşe a vieții sufletului meu!» Broboane mari de lacrimi îi brăzdau fața vânătă de lovituri şi lacrămi îmi brăzdau şi obrajii mei. «Vâră-mă într-un spital, domnule doctor, să dregem ce se mai poate drege din mine», fu ultima lui rugăminte."

Nu-i, însă, vorba de un caz izolat. Sunt zeci, sunt sute de victime cari vin cu plângerile lor. „La noi, în Ghermăneşti", povesteşte un nenorocit, „pentru doi cai furați au. fost bătuți 60 de oameni". „Bătaia" e însă un deliciu şi o modernitate pe care jandarmi şi subprefecții ar rezerva-o numai pentru copiii de şase luni. La Fălciu se procedează mai viguros:

„Cruciți la pământ, cu fața în jos, cu capul în perne de puf, li s-au sfârticat trupurile cu funia udă şi cu vâna de bou. Nu te lăsa din bătaie până ce nu spui că ai furat ce vreau ei. Şi nici atunci nu e de ajuns. Iți numesc ei înşişi pe cine să declari complice (tovarăş) şi nu te lasă din bătăi până ce nu spui pe cine vrau ei, ca să aducă şi pe acela la rând. Şi cu chipul acesta, pentru un furt ei descopăr patru rânduri de hoți în acelaşi timp! Nu-i putem pe toți numi."

Astfel s-a întâmplat cu locuitorul Gheorghe Chiriac, un gospodar fruntaş, pe care l-au luat ziua de la câmp „şi l-au sfărâmat". Procedeu masiv, lipsit de invențiune şi rafinament. Adolescenții, de pildă, sunt astfel tratați spre desfătarea opiniei publice încântate. Țara noastră de profitori şi de mişei acceptă în linişte agonia lui Grigore.

„Pe Grigore I. Bălan, băiatul de 17 ani al lui I. Bălan, după ce i-a legat pe la spate mâinile înlănțuite, i-a pus o scândură pe piept şi au început a-l izbi cu o ghiulea de două kilograme, de i-au sfărâmat măruntaiele plămânilor. Acu stupeşte sânge. Călăii se laudă că, în

chipul acesta, omul moare în două luni, fără să se vadă urmă de isprava lor! Asemenea au bătut pe factorul Mălâeş. La Vasile Ifrim, negăsind acasă bărbatul, au luat pe femeia lui, Tinca, şi au zdrobit-o. Treizeci din noi suntem şi astăzi vineţi şi am fost ţinuţi sub acest regim 16 zile, închişi şi bătuţi la tălpi de mai multe ori pe zi. Mai mulţi din noi vor muri."

Parchetul i-a liberat, dar n-a luat nici o măsură contra torturilor cât şi contra acestei ilegale şi lungi deţineri.

Regimul nu-i de ajuns ilustrat prin acestea. în Cafreria de la Dunăre, obiceiul povesteşte fără a tulbura apatia nimănui:

„în Dolheşti, pentru un furt au fost bătuţi 60 de oameni.

In Riseşti, peste 40 de oameni au fost torturaţi. Cei cari îmi povesteau erau unul de 41 ani, cu 11 copii, care a făcut toată campania în Reg. 17 Artilerie, iar altul de 36 ani, cu 7 copii, a făcut tot războiul şi a fost de două ori rănit! Jandarmul Cişmelean, după ce le-a furat lucrurile din casă, i-a lăsat surzi (le-a ţâşnit sânge cald prin urechi) şi cu mâinile paralizate de strânsul lanţurilor."

Dar nu te tulbura, viteazule cetăţean al României Mari, căci nu cunoşti încă procedeul brăţărilor înroşite. Ar trebui să ai sub ochi fotografia care însoţeşte articolul sau pe sinistratul însăşi.

„In Parineşti, Radu Ţintă, moşneag de 6o de ani, a fost la fel torturat. Un tânăr din acest sat, a cărui fotografie o alăturez, a fost pus în fiare înroşite în foc (rănile se văd ca două brăţări în jurul mâinilor) şi fixat cu burta la foc ca să fie fript de viu. «Am fost în război cu doi fraţi, morţi în campanie, muncesc pentru ei toţi şi pentru mama bătrână, dar nu pot pleca de acasă şi recolta lor se iroseşte pe câmp, că măcar că Parchetul m-o liberat, ei i-ar m-or înşfăca». Ca dânsul, şi mai rău, au fost torturaţi alţi 32 din comuna lui.

In satul Brâdiceşti, jandarmii sunt tovarăşi cu vechii şi renumiţii hoţi Stoleriu.

Pretutindeni oamenii cinstiţi au fost dezarmaţi, armele distruse ori date hoţilor tovarăşi cu jandarmii, aşa că cei dintâi sunt la discreţia acestora din urmă şi a jigăniilor cari le distrug recoltele şi le mănâncă vitele."

Ca să-şi asigure recunoştinţa locuitorilor, jandarmii au introdus „salutul obligator" în sate. Lăcustele albastre au imaginaţie.

Ne-au dus cu gândul la Schiller şi la Wilhelm Tell. Şi poate că şi în satele noastre se va ivi Unul.

Până atunci vom mai trece încă pe sub o guvernare liberală.

CULOAREA INTERZISA

Asemenea taurilor, asemenea bivolilor năpârliţi, mandarinii administraţiei noastre se zbârlesc, ca de un fenomen sinistru, la simpla viziune a roşului. Această similitudine dintre funcţionărimea înaltă şi marile cornute nu este de altfel singura şi cea mai de seamă. Dar ne ocupăm momentan de o singură latură a chestiunei, fiindcă s-a ivit un caz de stupiditate unică: luni dimineaţa, trei sute de muncitori de la fabrica de tutun Belvedere au fost concediaţi cu termen, pentru motivul că au intrat în lucru cu insigne roşii în piept. Ziarul care ne relatează faptele e burghez. Vina muncitorilor e strict limitată la gestul incendiar de a fi preferat cocarda roşie celei tricolore, fără alte manifestaţiuni turburătoare nici pentru disciplina în lucru, nici pentru ordinea stabilită. Isteţul director, excitabil la roşu, face, deci, experienţa de a şti că, pentru o fabrică, trei sute de lucrători cu cocarde roşii sunt mult mai necesari decât trei sute de prăjini tricolore pe cari d-sa le arborează pentru a suplini pe absenţi. Iar dintr-o zi într-alta, ordinea stabilită şi publicul indiferent poate simţi că butonierele roşii sunt preferabile lângă maşini decât pe uliţi. Domnul director caută oameni de chin şi de povară fără lumini, fără Opinii şi, mai ales, fără predilecţii vizuale. Dumnealui cugetă din răsputeri la o măreaţă reformă socială care asigură liniştita exploatare a braţelor: suprimarea cravatelor în ateliere. Cu această dispoziţie, se va evita pentru totdeauna primejdia de a se eluda măsura interzicerii roşului în muncă, prin preferarea cravatelor de nuanţă sângerie. Subtila şi analitica minte a directorului e capabilă, însă, de discernământ: roşul este suportabil şi admis numai dimpreună cu galbenul şi albastrul. Există între bucătăria culorilor şi a substanţelor aceleaşi asemănări şi rapoarte ca între sufletul dumisale şi temperamentul cornutelor. D-] director încetează de a suferi la roşu plus galben şi albastru, tot aşa cum acceptă la masă hreanul cu câmaţi.

ÎN ANGLIA REVOLUŢIONARĂ

Clasele diriginte ale Angliei, latifundiarii din Europa şi din colonii, bancherii proprietari de porturi şi de flote, seniorii uzinelor, stăpânii minelor de cărbuni şi ai diamantelor din Transvaal, principii

raiului pământesc al capitalismului văd apropiindu-se data fatală. Termenul ultimatului minier către guvern cade într-una din aceste zile. A fost o luptă demnă a două forțe formidabile. Fără zgomot, trădări şi discursuri analfabete de o parte; fără ingerințe zadarnice şi înscenări polițiste, de cealaltă, guvernul britanic nu tolerează asemenea procedee decât în nefericita Irlandă.

Astfel, în curând, vom şti dacă o chestiune de doi şelingi, pe cari muncitorii îi revendică spor de salariu, cea mai puternică plutocrație din lume va accepta sau nu războiul social. Problemul s-ar fi rezolvat lesne, dacă sporul de salariu ar fi permis producătorilor un spor de prețuri, astfel ca paguba lor să fie trecută publicului. Comitetul de grevă şi consiliul de acțiune cer, însă, controlul uvrier şi, prin urmare, reducerea sporurilor de beneficii. Pentru capitalişti cererea asta e o anatemă, un blestem, o intenție violatoare şi scelerată. Beneficiul e sacru, ca şi proprietatea. Plus-valuta e o sfântă neprihănită şi adorabilă, chiar într-o țară atât de protestantă cum e Anglia. Nenorocire manei care încearcă să-i taie din poale ori să-i scurteze şuvițele. înjurul idolului, lorzii şi chiaburii fac zid şi, înțelegând că în afara vreunui compromis şarlatanesc pe care proletariatul îl respinge, orice concesie înseamnă pocăință şi osândă, ei primesc poate lupta şi iau măsuri pentru biruință. Duşmanul e puternic: minerii vor fi negreşit susținuți de muncitorii de la transporturi şi de la drumurile de fier, ale căror sindicate formează redutabila triplă alianță proletariană, al căror scop în caz de grevă ar fi: „capturarea stocurilor cooperative, rechiziționarea mijloacelor de transport, mobilizarea muncitorimii, crearea unui departament de propagandă" care singur ar dispune de mijloace de comunicație rapidă, în aşteptarea ei îngrozită, oligarhia britanică priveşte peste mare la sprijinul pe care-1 oferă limpede şi categoric Adrien Hebrard, omul burgheziei franceze, vestitorul guvernului lui Millerand: „Marile democrații din Occident să-şi dea seama că nici o înțelegere nu e posibilă cu făcătorii dezordinii şi ai anarhiei şi că guvernele ce se dedau acestei iluziuni fatale creează singure primejdia de care popoarele civilizate trebuie să se apere".

E o aluzie, un semn din ochi către batalioanele cu fes din Maroc şi din Algeria, către senegalezii cu lama în dinți, proclamați Cavaleri ai Civilizației.

Franța îşi oferă armata asemenea acelor soți nefericiți cari îşi speculează nevestele.

POPORUL CARE ÎNGHITE

Presa nesubvenționată şi parte din presa care nu e la putere discută constituirea „Ligei Drepturilor Omului". Până azi, această intenție, care nici n-a trecut în faza de inițiativă, e unicul efect al destăinuirilor oribile publicate de dr.-ul Lupu. într-o țară cu tradiții revoluționare, publicul ar fi ieşit în stradă. Placarde şi manifeste l-ar fi strâns în sălile de întrunire. Obloanele s-ar fi năruit cu zgomot peste vitrinele stinse. S-ar vedea tramvaie şi omnibusuri îmbulzind anevoios mulțimile în aşteptare. Voci, semnale, fluiere prelungi şi pe alocuri drapele violente călăuzind cutreierul febril şi nedecis al gloatelor către edificiile unde se adăposteşte autoritatea.

Dar iată că din ganguri şi curți neştiute se strecoară, cu baionete subțiri, armata.

' Piept în piept, se reazimă cordoanele soldăţeşti şi lumea stătătoare, îndărăt, câțiva oratori predică vitejia. Şi cum goarnele amenință şi încărcătoarele scrâşnesc sub comandă, un agent provocator din public culcă la pământ un ostaş, sub pocnet. Linia rigidă a cordonului se frânge în unghiuri adânci şi masa omenească se înconvoaie, se frământă între ziduri. Şi, pe deasupra brațelor ridicate cu mânie, joacă tumultul de strigăte, de arme şi loviri, se ^••augă vârtejul clopotelor urnite în turnuri şi pasul greu a) poporului care aleargă. Dezmetic priveşte oraşul cu ochii săi pe ferestre pustii la cavalcada forțelor şi răzvrătirilor ce-şi dau iureş în piețe şi la nebunia străzilor cari se mişcă şi se împlântă în centru... A doua zi, pe sub steagurile noi fâlfâite în cetate zboară zvonul că Regele şi curtenii au trecut granița şi merg să se oploşească pe lângă rudele cu tron din străinătate.

Capitala noastră răsăriteană şi turcită de veacuri a trecut prin câteva asemenea clipe la chemarea lui Niculae Bălcescu. A fost o tresărire scurtă a unui suflet şi trup putregăit. Mucegaiul secular ne acoperă şi ne otrăveşte.

„Liga Drepturilor Omului" pare o împerechere de cuvinte nepioase, un epitafpornografic înscris pe lespedea veche a Valahiei. Câțiva oameni vor să apere pe cetățean de palme şi schingiuiri şi uită că trebuie să-1 învețe mai întâi pe acel om că e umilitor să fie pălmuit şi pus în fiare. Poporul român rabdă, fiindcă a învățat ce e răbdarea, fiindcă are educația asupririi şi a invaziilor, de la romani, de la barbari, trecând pe sub turci, pe sub fanarioți, pe sub saşi, muscali, maghiari, austrieci şi până la teutonii lui Mackensen.

El a învăţat să se acomodeze şi să aştepte, şiret, liberarea, nu prin sine, ci prin alt năvălitor.

Jandarmul cartoforilor şi samsarilor de astăzi e pentru el urmaşul isprăvniceilor puşi de Kisselef, al amăuţilor aduşi de oligarhia fanariotă, al strângătorilor de biruri pentru turci, el e contimporanul rechiziţionărilor armatei germane, pe care i-a răbdat, fără să fi tras un foc de puşcă, doi ani de-a rândul.

Şi într-o asemenea Valahie de diplomaţi ereditari se încearcă înjghebări cari să vorbească de „drepturile omului", când deviza ţării îi rezumă astfel pasivitatea iremediabilă şi invită [?]: apa trece, pietrele rămân!

„SUFLETUL GRĂDINII", POEZII DE ALFRED MOŞOIU

Versul d-lui Alfred Moşoiu e corect şi fără defecte. Poeziile sale culminează gradat şi cuminte. Inspiraţia şi temperamentul d-sale sunt în just echilibru. Limba de care se serveşte se limitează la cele mai noi şi admisibile cuceriri ale muncitorilor verbului în dicţio •virul românesc.

E de accentuat că la poetul Alfred Moşoiu limba e un mijloc şi nu o năzuinţă. împacă îndrăzneala precursorilor contimporani şi linişteşte groaza oficialilor de noutate.

Ceea ce înseamnă că poezia d-lui Alfred Moşoiu nu e o artă nouă. Sentimentele d-sale sunt calme, intenţia lor e reculeasă. Lumea poetului e o duhovnicie care cheamă un popor de cetitori numeros şi nobil.

Suflete lâncede, simţiri femeieşti cari pierd pasul în goana clipelor aspre ce ne avântă, întârzie pe acele poteci de reverie. Parfumuri şi umbre contopite, nuanţe turnate prin sticla colorată a postromantismului le alcătuiesc atmosfera cunoscută. Şi cunoscute sunt umbrele solitare şi de o meditativă eleganţă cari se plimbă şi se reazimă printre statuile grădinii: Samain, Regnier, iar către marginile hotărnicite cu realitatea tărâmului nostru, silueta modernă a poetului Henri Bataille. D-l Alfred Moşoiu rătăceşte, concret, în acest paradis atenuat şi defunct. Vorbele d-sale nu sunt o revelaţie, nu sunt o descoperire, nu sunt, şi mai puţin, o profeţie.

în cimitirul poetic al sfârşitului de veac trecut fac să răsune o armonie potrivită.

Versurile sale sunt o izbutire în ce s-a mai izbutit. Şi după ce veţi fi citit, cu profund regret pentru timpul pierdut, poeziile ***Sufletul grădinii, April, Rugăciunea florilor...,*** opriţi-vă cu un veritabil fior de deliciu la sonetul acesta:

„Din vasul cizelat cu măiestrie,
încins cu flori şi ramuri argintate,
Petale roşii cad înfrigurate
în ritmuri lente de melancolie...

Sfărâmături de viaţă, scuturate,
Păstrând adânc suprema lor tărie
împrăştie parfum în agonie
Şi mor aşa, încet, cu voluptate

Un lung fior a străbătut în casă.
Pe ziduri albe, umbre moi se lasă
Şi vin apoi pe ele să se culce,

Şi nu ştiu, lampa nu mai luminează
Sau ochii mei, închişi, subtilizează
Clipita asta nesfârşit de dulce..."

Sonete astfel făurite din mijloacele unei arte care există, şi pe care d-l Alfred Moşoiu o posedă, se întâlnesc multe în ***Sufletul grădinii.*** Susţinut de sforţarea pe care o necesită rima, care ades atrage închipuirea poetului dincolo de intenţiile şi de posibilităţile lui, volumul nu e doar un conglomerat de adjectivâri silite cum oferă toţi sonetiştii noştri.

Imaginile d-lui Moşoiu se înscriu în atmosferă şi fac realitate:

„Grădina-ntreagă pare acum dublată
Când floarea-şi lasă umbra cizelată
Şi ramur-ntinde umbra lui subţire.
Bat clipele dorinţelor depline
în jurul parfumatelor potire
Din nopţile acestea feminine..."

în acest univers de senzaţiuni alese şi filtrate se complace atenţia piezişă şi exactă, numai la ceea ce pare imperceptibil şi fugace, a d-lui Alfred Moşoiu.

Dar d-sa precizează de multe ori cu izbândă:

„Trecutul e un calvar pe care-I urci cu tot ce a fost odată; să mori şi să învii pe urmă, iar."

Când e filosof, devine însă banal şi când e patriot, e de un caporalism fals şi insuportabil. ***Sufletul grădinii*** nu se dezvăluie decât în strofele sumare în cari atmosfera e saturată de nuanţe şi de miresme.

ÎN JURUL LUI ILARIE CHENDI

Redactorii unei reviste săptămânale, instigaţi de inactualitatea subiectului, şi sub sugestia felului lor de periodicitate, au născocit o nouă dată comemorativă: septenarul. Elogiul său se poate rezuma: e proaspăt, e pitoresc, e cabalistic; e mai în raport cu apariţia hebdomadară; iar consecinţele unei asemenea inovaţii, ca orice consecinţe, scapă oricărui calcul.

Literatura, de pildă, se va resimţi cea dintâi, şi în bine. E ştiut că una din pricinile pentru cari se scrie prost este aceea că literatul e nevoit adesea să-şi expună cugetarea atunci când tocmai îi lipseşte. Septenarul îi vine în ajutor prin formidabila ofertă de subiecte pe care o îmbulzeşte la porţile amintirii. Scribul, deci, ne va întreţine despre ceea ce cunoaşte: caracterizări, evocaţiuni, suveniruri, scutindu-se pe sine şi pe cetitor de acele construcţii ideale şi silite peste cari fraza se încovoaie amarnic să ascundă sforţările lui de păcălici.

N-ar fi, astfel, inutil să se proclame cât mai multe şi mărunte asemenea date comemorabile, când, din fericire, calendarul, ca şi râma, poate fi tăiat oricum. El se multiplică în crâmpeie, false, de timp.

Poate că pentru-motive similare, fraţii de la revistă s-au ivit cu septenarul criticului Ilarie Chendi, mort de o boală care stârneşte, de obicei, bănuieli de genialitate. Comemoranţii lui Chendi au fost, pe semne, victimele tardive ale acestei prejudecăţi ştiinţifice, astăzi stârpite. Se mai poate ca ei să-şi fi pus inspiraţia ditirambică în slujba unei porniri pioase. Oricum, Ilarie Chendi a fost mai prejos de generozitatea posterităţii, aşa cum o manifestă supravieţuitorii foaiei hebdomadare. Cu foarte puţin sânge rece, se poate constata cât de

rău era stilul prin care îşi făcea penibil loc gândirea lui Chendi, scriitor stăpânit de lecturi nemţeşti. Paginile sale, în cari se zvârcoleşte o violenţă inelegantă, nu sunt niciodată, în spaţiile lor de acalmie, îmbierea de idei înalte, de reflexii originale, pe care această minte vicleană şi atrabilară[1] nu le-a putut avea. Om cult, capabil să rezume şi să expună, dar niciodată să „comunice". Gânditor banal, scriitor mediocru, dar temperament combativ până la cea mai inestetică furie şi până la râca cea mai trivială. Făcea spume la gură, şi această imagină a furiosului a fost, din păcate, şi o finală. A înjghebat şi impus cu tămbălâu reputaţia literară a câtorva personalităţi timide, cari se şterg, pe dreptate, în uitarea unanimă.

„RĂSPUNSUL ŢĂRII"

în ciuda tăinuirilor diplomatice şi a falselor accidente de transmisie, o nouă propunere de pace ne-a sosit din partea Sovietelor, clară şi categorică şi prietenească. D-l Take Ionescu e pus în situaţia plină de suplicii de a nu mai putea minţi. Răspunsul care i se cere şi de la care deunăzi s-a eschivat, căci nota rusească reaminteşte pălmuitor de un „răspuns al ţării" rămas necunoscut, va răsuna vrând nevrând din gâtlejul obstruat, ca un tub de flaşnetă bătrână, al acestui vechi cântăreţ de tribună.

Toate subtilităţile avocatului plătit de pretutindeni nu-l vor desface de stâlpul minciunii la care a fost pironit cu forţa şi precizia crudă a adevărului. Aiurea, politicianul ar fî fost prăbuşit, târât la judecată şi linşat în aşteptarea verdictului. A tăinuit o propunere de pace, prelungind starea de război dintre două neamuri, şi neliniştea, şi mizeria, şi crimele inerente. Şi a minţit când a fost întrebat. Dorinţa de pace a unui popor şi istovirea lui, şi grija din faţa acestei ameninţări, ridicate ca o sabie, şi ţipetele populaţiei terorizate, siluite în Basarabia, peste acestea toate a trecut d. Take Ionescu în urmărirea pipernicitelor sale numere de alianţe burgheze. Graţie talentelor sale, suntem încă în război cu Rusia. Alipirea Basarabiei a rămas încă în stare de iluzii, căci marele european, ce dispreţuieşte sem-

[1] ***Atrabilaire*** **(franc.) - posomorât, trist.**

natura proletariatului rus, nu s-a priceput s-o capete nici prin negustorii stăpâni peste Europa, nici prin aventurierii cu trupe de strânsură cari aţin drumul plugului revoluţionar.

în răstimp, pe măsură ce guvernul României îşi trimetea solul răguşit prin capitalele străine, adunând în pat-vagoanele dinastiei prinţii neconsolaţi, populaţia Basarabiei s-a îmbuibat împotriva ţării-mume de cea mai aprigă ură. Basarabia preferă pe răpitorii de ieri asupritorilor de astăzi. Din pricina câtorva mii de funcţionari şi de jandarmi închiaburiţi şi a câtorva guverne temătoare şi ticăloase, pierderea sufletească a Basarabiei e un fapt îndeplinit. Plebiscitul, dacă s-ar încerca mâine, ar rosti fără preget osânda unirii. Principiul naţionalităţilor, retorica şi tradiţia n-au nici o trecere în faţa suferinţei individuale, resimţită cu atâta acuitate.

între împilare şi libertatea abstractă de a fi moldoveni în ţara moldovenească, populaţia simte numai împilarea. Nu i se poate pretinde discernământul, de o platonică mângâiere, că cei ce-l lovesc şi fură sunt o sumă de hoţi trecători, iar ceea ce-l îmbrăţişează în hotarul comun al Nistrului e o limbă, o tradiţie, o cultură şi alte asemenea abstracţiuni eterne. Basarabiei i-a intrat lanţul cel nou în carne. Urmele cnutului ţarist s-au cicatrizat, rana baionetei jandarmereşti e proaspătă. Carnea suferă şi nu speculează. Duşmanii României o ştiu şi propun plebiscit. Guvernul democratic al României cunoaşte rezultatul şi e pus în situaţia unică de a refuza consultarea unei populaţiuni indubitabil româneşti. Şi, în asemenea condiţiuni ruşinoase şi inferioare, el cutează să amâne primirea darului de pace şi prietenie oferită de sovietele ruseşti. Idealul acestei cârmuiri îi permite să nu se folosească de argumentul plebiscitar, în zilele când o stare sufletească remediabilă ne-a creat din două milioane de basarabeni tot atâţia vrăjmaşi. Deci, mâna curată întinsă peste Nistru revine şi insistă. Degetele de scamator ale d-lui Take Ionescu se vor feri oare iarăşi? Are să continuie a şovăi între politica pacifistă a Britaniei şi a Italiei şi politica incendiară a prezidentului Franţei? Suntem în funcţie de succese sau înfrângeri polone? Trebuie constrâns bătrânul titirez să priceapă că ceva în lume s-a schimbat în intervalul dintre amorurile sale juvenile şi cele tardive. Şi ceata de oligarhi complici din partidele istorice să înţeleagă, de asemenea, că ceea ce le cere nota rusească nu e răspunsul lor, ci „al ţării", care s-a mai auzit şi se aude mereu:

Pace, în afară, şi-n lăuntru Pâine şi Libertate.

D. TRANCU ŞI LEGEA SA

Celui care a reînviat „legea scelerată" a lui Orleanu i se cuvine această mărturisire de dreptate, că nu merită întru nimic ostilitatea fără margini a muncitorilor. între persoana blândă şi afabilă a ministrului, şi legea sălbatecă ce i se atribuie, e un contrast care îndreptăţeşte îndoiala asupra filiaţiunii dintre d. Trancu şi regulamentul muncii.

în guvernul actual d-sa este un prizonier ademenit nu de portofoliul ministerial, ci de posibilitatea, pe care puţini au căutat-o, a unei activităţi laborioase şi fecunde.

între colegii făţarnici şi intriganţi, sub un prezident prost ca un idol, d. Trancu proclamă zilnic, în vorbe imprudente, naivitatea sincerităţii sale licăritoare. între sfetnici iubitori de întuneric, fiindcă e mediul în care aurul luceşte mai intens şi sună mai discret, d. Trancu a ieşit dolofan înainte, fără groaza responsabilităţii, atât de caracteristică politicianului român. în sfârşit, acceptând postul de rizic şi de încercare într-un minister de azi, excelenţele celelalte şi-au pus prin el la cale măsurile de asuprire menite să le asigure circulaţia de permis, de furnituri şi de fonduri puse la dispoziţia celor de la Interne, Industrie, Aprovizionare s» Afaceri Străine.

Tot grupul reacţionarilor, transfugilor şi martirilor ardeleni din jurul generalului Averescu a rămas în umbra propice a cocinei cu ţâţâni de aur.

D. Trancu-Iaşi, singurul care n-a traficat cu vagoane şi n-a deturnat prin procedee iscusite bani publici şi n-a fost pătat de nici o calomnie, s-a expus celor mai susţinute şi drepte, în aparenţă, atacuri. Şi în acest calvar, în care a purtat crucea oligarhiei şi i-a dat cu împrumut obrazul, a fost singurul pierzător. Ceilalţi n-au pus în joc nici măcar onoarea, fiindcă mulţi din ei n-au avut-o. S-au ales şi au venit la putere speculând cu cinism popularitatea sărmanului ofiţer ieşit la pensie şi pus sub interdicţia lor. D. Trancu avea, însă, o popularitate proprie şi trainică în Covurlui. Avea un trecut recent de independenţă politică şi a fost printre cei cari, la Iaşi, au dat prima lovitură în armura de tinichea a d-lui Ionel Brătianu. Pentru astea toate dusese o campanie de broşuri şi de conferinţe cari reprezintau toate o laborare neobicinuită. în ministerul Averescu nu e un pripăşit acoperit de faimă străină. Şi, în afară de reputaţia sa de economist, d. Trancu tinde să-şi afirme pe aceea de cunoscător literar. L-am auzit vorbind interesant despre Verhaeren, în aceste vremuri atât de politice.

Şi d. Trancu stăruieşte într-un minister în care şi-a aruncat popularitatea şi suma considerabilă de simpatii intelectuale ce l-a însoţit.

Legea Muncii, la care se gândise ca la o măsură înlesnind tranziţia lentă la socialism, se aseamănă cu un copil răpit şi strâmbat pentru folosinţele unei bande. Ministrul democrat şi-a însuşit fătul schimonosit şi tiranic în capriciile sale ţipătoare. Şi lumea s-a îngrozit la vederea monstrului. Mai are timp adoptivul părinte să-şi răscumpere greşala, aruncându-şi pruncul de pe munte în prăpastia desuetudinii?

Mai poate d-sa să se oprească din opera zadarnică a armonizării dintre capital şi muncă?

E un sfat pe care nu se vor osteni să i-l ofere prietenii săi.

CRIMA ŞI PEDEAPSĂ

Renaşterea română, ziarul trecut, cu local, scaune şi personal de redacţi, din mâinile incapabile ale fraţilor Goga în braţele avide ale d-lui Tăslăoanu, se năpusteşte cu o vitejie ieftină şi zadarnică împotriva muncitorimii. într-un articol sălbatic care trădează mentalitatea oamenilor îndelung trăiţi în promiscuitatea urmaşilor lui Atila, se proclamă cu subtilităţi de dialectică mocănească dreptul de represiune al oligarhilor împotriva greviştilor. Greva este, în concepţia întunecată a acestor fiare, o rebeliune şi o violenţă căreia i se poate răspunde numai prin lovituri. Armata, sabia şi mitraliera, lanţul şi gârbaciul trebuie să oblige pe lucrător să muncească pentru umflarea capitalului şi să-l împiedice de la acest act de nemaipomenită cruzime: părăsirea lucrului. Lucrătorul, după concepţia d-lui Tăslăoanu, trebuie să priceapă că, odată intrat în fabrică, va munci până la istovire, până la moarte, fără drept de a privi în jurul său şi de a-şi încrucişa braţele atunci când suferinţa şi nedreptatea a[u] stârpit în ei orice iluzie şi orice nădejde. Greva, sărmanul drept al maşinii omeneşti robite de a se opri din lucru, e o violenţă, fiindcă din repausul sclavilor iese osânda de moarte a stăpânilor.

Trântorii tolăniţi în palate apelează la represiune care să readucă întunericul şi ascultarea acolo unde a pătruns adevărul şi libera disciplină a muncii consimţite. Din răgetul de fiară încolţită al oligarhiei nu va rămâne decât destăinuirea neînchipuitei ferocităţi care o emană şi care va fi măsura pocăinţei ce în curând i se va cere.

„RĂZVAN ŞI VIDRA'
Teatrul Naţional

Romantism francez transpus în istoria Moldovei. Dacă literaţii noştri ar avea mijloace de documentare asupra trecutului românesc, mai vorbitoare decât cele ce-i descopăr sterpe şi incerte date de răsturnări şi bătălii, fără îndoială că asemenea pastişe ar fi inutile. ***Răzvan şi Vidra*** nu e un adaos teatrului universal. Pentru nOi, însă, e o cantitate dramatică foarte necesară, aşa cum lestul şi încărcătura de bolovan sunt indispensabile unui vas sau unei nacele. Totuşi, raportând piesa le producţia literară a timpului - pe la 1877 -, ce superioritate grandioasă faţă de mizeriile îmbulzite pe scenă! O limpezime sonoră şi plină a versului. Limba teatrului lui Hajdeu are acel sunet românesc care pe vremuri era o descoperire şi care doar din poeziile lui Eminescu se mai putea auzi. Ceilalţi scriau în esperanto. Se reprezentau pastişe şi localizări stângace. ***Răzvan şi Vidra*** e o imitaţie reuşită a unui teatru apusean. Toate personajele sunt de un convenţionalism de acum demodat, pe atunci, însă, în mare faimă. Indiferent de realitatea lui istorică destul de vagă, Răzvan e tipul aventurierului încă medieval, pus în scenă până la oboseală. Ţigan iertat, haiduc, condotier, comandant de oşti disputat de prinţii contimporani, conspirator şi, în cele din urmă, prinţ el însuşi. O ambiţie virilă stârnită şi stimulată de iubirea unei femei de neam boieresc: toate acestea nu erau noutăţi nici atunci, nici azi.

Tipurile se găseau în bazarul livresc al Occidentului şi Hajdeu n-a făcut decât să le dibuie corespunzătorii din cronici. în platoşele făurite şi importate, a închis trupul zbuciumat de neastâmpăr al ţiganului Răzvan, după cum a învelit în costumul bizantin de împărătiţă statura fină şi imperativă a Vidrei. La fel s-au plăsmuit toate sufletele piesei până la figura lesne a răzaşului. Localnic cu adevărat pare a fi numai dascălul cetitor de cântece pamfletăreşti. întreaga acţiune înaintează sigur şi bine motivat de-a lungul a cinci acte peripeţioase, cari alcătuiesc o scară justă şi solidă pentru ascensiunea eroului. Acesta era în distribuţie d. Aristid Demetriad care a prezintat cu virtuozitate, pe un ton cântat, dezbrăcând personajul de tot pitorescul ce i se atribuie, un Răzvan de salon. Poze şi gesturi de o plasticitate elegantă şi variată. Şi armoniosul tablou din discuţia cu hatmanul polon au dat jocului său interes. Şi pentru că suntem la interpretare, vom spune că d-nii Perescu şi Ciprian ne-au adus întruchipări

impecabile, că d. Bulfinski, zidit în armura şi în situaţia de hatman, a fost desăvârşit, că d. Barbelian în actul al IV-lea a oftat frumos. Rolul Vidrei, însă, e prea încăpător pentru talentul specializat al d-nei Ciucurescu, după cum Sbierea e prea caracteristic pentru a îndreptăţi insistenţa caricaturală a d-lui Pelia. D. Mânu e supărător ca un gâdilici şi nu amuză decât pe cei sensibili la acest fel de dezmierdare. Spectacolul a fost un succes, pentru că versurile conţin aluzii satirice foarte actuale, dimpreună cu gândirea şi frumuseţile pe care le-a ştiut descoperi acel cercetător lucid şi caustic, capabil de un gest de artă numai pentru plăcerea de a-şi sfida vrăjmaşii.

CINCANTENARUL LUI MERIMEE

Merimee suferă postum o revizuire a valorii sale. Se răsfoiesc aprecierile vremei lui. Din înaltul anilor curşi, ochiul criticilor cuprinde pe ample perspective întreaga aparenţă şi temeinicie a unui edificiu literar atât de pitoresc. Mdrimee: ***Colomba, Carmen, Diane de Turgis,*** primele înfăţişări elegante şi aventuroase ale primelor noastre lecturi. Un stil sprinteri şi mlădios pe o expunere geometrică. Distanţa cea mai scurtă între două puncte este linia dreaptă. Merimee a învăţat aceasta nu din geometrie, ci de la Stendhal. Explicaţia operei sale trebuie căutată numai în prietenia sa cu acest Napoleon al spiritului european. îmi par superflue şi greşite toate anchetele presei şi sentinţele criticei franceze: „a fost sau nu Merimee un mare povestitor?" Cine se mai îndoieşte? Cine i-a deschis cărţile fără să le parcurgă, prins, până la urmă?

Estetica lui e dominată de principiul lui Stendhal că cel mai bun stil se găseşte în Cod. Dar a adăugit scripturii stendhaliene o grijă de sobru artist. Groaza de nedesluşit, de pompieresc, de înzorzonat, de romantism, apucăturile de mistificator, dragostea de anecdotă, de societate, de analiza nemilos de sinceră sunt, la Merimee, înrâuriri de la Stendhal. Opera sa imitată: pictură de moravuri şi de pasiuni într-un păienjeniş de aventuri, cu scări de mătase, răpiri şi pocnete de pistol, toate se regăsesc mai intens şi mai profund în romanele prietenului său, care a scris, însă, mai prost. L-a imitat şi în felul de apreciere al artei trecutului şi al contimporanilor.

Sforţarea asta se citeşte în scrisorile „Către necunoscute".

îi trebuia, însă, o altă privire şi altă minte, şi a dat greş.

SPRE GREVA GENERALĂ. IN ARDEAL

Convorbire cu cetăţeanul I. Creţu, fruntaş socialist transilvan, în ajunul grevei generale • Forţa numerică şi morală • Batalioanele proletare • Poliţia secretă şi popii detectivi • Teroarea

Se apropie ceasul când ţara întreagă se va supune unui ordin pornit dintr-o casă modestă unde se află întrunit în permanenţă sfatul muncitorilor. Guvernul e îngrozit şi teama sa neputincioasă se manifestă prin arestări şi o teroare searbădă de răţoieli militariste. Poporul românesc asistă uimit la un fenomen politic de o importanţă istorică: guvernul a încetat de a mai guverna. El nu mai poate hotărî decât arestări şi asasinate. Munca şi viaţa sunt în mâinile muncitorimii.

Manevra

Acum câteva săptămâni, ne spune cetăţeanul Creţu, la 4 septembrie, muncitorimea decise o grevă de încercare, o „manevră", cum se zice la Cluj, de un ceas. La amiază se abătu peste întregul oraş o linişte mortuară, o inerţie lugubră. Nici un vehicul în mişcare, nici un local deschis, nici un furnal fumegând. Cetatea încremenii-., ca în basme sub o vrajă. în această atmosferă impresionantă, ridiculul era reprezentat prin câţiva ofiţeri vociferând pe trotuar şi niscai detectivi amuzaţi de propria lor inutilitate.

Cum sunt organizaţi muncitorii

Nicăieri, greva nu e mai bine pregătită şi nu va izbi mai puternic ca în provinciile de peste munţi. Cetăţeanul Creţu ne asigură şi ne dă cifra cu efectivul batalioanelor proletare. Muncitorii sunt organizaţi în formaţiuni greviste. Sunt 160.000 muncitori înscrişi. Cine li se va opune? Cum se poate înfrânge voinţa de inerţie a acestor oameni puşi în faţa bătrânelor fantoşe militare cu apucături cromweliene? latăː

La Oradea Mare, 27.000 sindicalişti;
La Timişoara, 30.000 sindicalişti;
La Arad, 17.000 sindicalişti;
La Braşov, 15.000 sindicalişti;
La Sibiu, 12.000 sindicalişti.

In Valea Jiului sunt 30.000 de minieri, fără a socoti pe cei din minele de sare, de aur, argint, fier, de pe la Reşiţa, Anina, Ocna Dejului, Baia Mare, 12 Apostoli.

E o armată impozantă care însufleţea cu pornirea ei nu numai Ardealul, ci aproape întreaga Ungarie. Care muncea şi munceşte nu pentru sineşi, ci pentru banchetele câtorva mii de trântori. Greva lor de astăzi nu înseamnă o revoltă, ci o renunţare la sclavie. Şi li se adaog, fără condiţii, toţi ceferiştii din Ardeal şi din Banat. Sunt peste 28.000 mecanici fochişti şi conductori devotaţi cauzei greviste.

Agenţii secreţi şi popii

Iar guvernul îi întărâtă cu stupiditatea lui infinită transmisă celor 2.400 (am zis două mii patru sute) agenţi secreţi întreţinuţi la Cluj, în fabrici, restaurante, birouri, prăvălii, pretutindeni. Această păduchemiţă infectă costă milioane de lei pe lună. Printre ei se numără şi studenţi şi popi.

Popa este detectivul ordinei stabilite la ţară. Dumnezeul burghez i-a dat dezlegare să spioneze, să pârască şi să închidă.

Urgia

La Uioara, ne spune fruntaşul Creţu, 20 de muncitori au fost puşi în lanţuri - auziţi bine, în lanţuri - şi purtaţi de la Alba lulia la Cluj, două săptămâni.

La Baia Mare, patru lucrători se depărtaseră de topitoarele de minereu cu aur ca să respire aerul neotrăvit de gaze.

E un repaus forţat care face parte din munca infernală a nefericiţilor întrebuinţaţi la scoaterea aurului din zgură. Un inginer ungur, beat, interveni în acest moment de odihnă şi ordonă arestarea lor pentru bolşevism. Poliţia i-a deţinut cinci zile din ordinul Comandantului Pieţii.

Cum sunt plătiţi lucrătorii

Lucrătorii din Ardeal, ne spune cetăţeanul Creţu, sunt foarte prost plătiţi. Publicul să judece singur:

?

Ceferiştii, controlorii, şefii de tren au între 250-325 Iei lunar, inclusiv sporurile.

Minerii au o leafă de 6-12 (şase până la doisprezece) lei pe zi.

Au cea mai omorâtoare dintre munci. îşi pierd fatal vederea, îşi au tuberculoza asigurată, reumatismele sunt la ei o banalitate şi murdăria o condiţie de trai. Şi li se cere să accepte această osândă pentru şase lei pe zi. O astfel de soartă lucrătorii s-au ridicat să o respingă, nu prin violenţă, ci prin greva generală.

Burghezia are răspunderea lăcomiei dârze şi a orgoliului care a dus-o la ruperea tratativelor, la grevă şi la dezastru.

Sunt în regiunea auriferă cuptoare cari se vor stinge dacă greva durează 24 de ore. Vor trebui două luni ca să fie repuse în funcţiune.

Burghezia merge la înfrângere sigură, spune fruntaşul Creţu. Pedeapsa îi va fi pe măsura rezistenţei zadarnice pe care o opune.

ZIARELE SLOBODE

Foarfecele şi-a reluat slujba cu o virtuozitate pe care foştii bărbieri ai cugetării, instalaţi la minister pe vremea când Brătienii guvernau pe faţă, ar putea-o invidia. D. Mavrodi, la Iaşi, d-nii Cătuneanu şi Caranfil, la Bucureşti, aveau, pe lângă o pricepere mai civilizată a tristei lor misiuni, şi eleganţa oarecum eroică de a nu-şi acoperi propria persoană atunci când era hărţuită de ziare. Actualul cenzor, d. Barbu Voinescu, dă dovada unei susceptibilităţi care i-a lipsit cu desăvârşire când consimţea să fie ceea ce este. Suntem la bunul său plac. împărtăşim această soartă cu ***Neamul românesc*** şi ***Luptătorul.*** Celorlalte ziare li s-a făcut hatârul, pe care s-au grăbit să-1 accepte, de a se bucura, până una alta, de binefacerile constituţionale.

Pentru ele „libertatea presei" n-a fost desfiinţată. Guvernul a chibzuit, desigur, că verbul lor e prea puţin ameninţător şi desigur că socoteala n-a dat greş când s-a văzut că gazetarii bucureşteni aprobă acest regim unic în lume şi continuă să apară cu paginile intacte, pe când alte foi ies bălţate de balele cenzoriale.

Această situaţie plină de josnicii se complică, prin presa favorită, cu un amănunt: libertatea ei este provizorie şi condiţionată de cuminţenia ziaristului.

Atâta vreme cât el va scrie ceea ce se cuvine, adică ceea ce nu supără pe d. general, adică ceea ce nu gândeşte, nu vede şi nu aude, gazetarul şi pana Iui sunt slobozi să cugete şi să publice. [...]* E botniţa şi biciul în cuierul redacţiilor tăcute, în care nimeni n-a ridicat un protest, în care nu s-a auzit o singură propunere de solidarizare cu gazetele suprimate sau puse de-a dreptul sub cenzură.

Aflăm [..]* ***Adevărul*** primeşte înştiinţarea că, în urma unui articol subversiv, e trecut pe lista ziarelor proscrise şi urmează a trece pe la biroul d-lui Voinescu. Iată soarta hărăzită oricărui ziar miluit cu libertatea atât de jumulită a presei, în momentul când îşi va permite o îngăimare de adevăr şi bărbăţie.

Treizeci de gazetari chemaţi la Ministerul de Interne s-au supus favorului infamant şi privilegiului mizer de a-şi feri spinarea şi de a se strecura zilnic pe sub gârbaciul stării de asediu, fară ca unul singur să ceară un tratament la fel, o cenzură generală, în locul unei indulgenţe plină de o batjocură sângeroasă şi, în circumstanţă, meritată.

Treizeci de gazete îşi oferă proza liberă şi drămuită de teama dictaturii, informaţiunea falsă şi strâmbată, unui public care le-a priceput şi Ie-a clasat.

CRIMA LOCOTENENTULUI RUSU

Suntem în faţa unui nou caz de crimă ofiţerească, dar trebuie să declarăm din capul locului că suntem în faţa unui caz izolat. Ne vom feri de a-l pune în seria ilustrată de numele şi isprăvile locotenentului Bogatu, care a suprimat o santinelă; de ale locotenentului Dinescu, cel care a înjunghiat un ostaş; de al căpitanului Marinescu, ucigaşul logodnicei sale, pe care a zvârlit-o, ca pe un înger, de la o înaltă fereastră, s-o vadă plutind în văzduh. Dar aripile iubirii sunt şi ele supuse mizerabilelor legi fizice, şi trupul fetei s-a sfărâmat pe macadam.

Ne vom feri, deci, să anexăm acestor fapte crima cea nouă. Mai întâi pentru că, până una alta, după zisele ziarului ***Luptătorul*** şi ale câtorva sute de martori, locotenentul Rusu este un criminal şi se află într-un arest preventiv. Predecesorii săi, incomodaţi o clipă pentru

*** Contexte cenzurate.**

gesturi similare de omucidere, sunt liberi tustrei, după judecata înţeleaptă a Curţilor Marţiale. Alăturarea proaspetei pagini roşii a locotenentului Rusu la cartea vieţii lor imaculate i-ar putea ofensa. Şi cetăţeanul României Mari este prea îndeajuns de pregătit sufleteşte să se resemneze la o lovitură de sabie în plină stradă ca să mai rişte clasări grăbite.

Nu vom face. pe urmă, această clasare din alt motiv, de ordin, de data asta, superior. Patru ofiţeri trag paloşul sau descarcă o armă într-un soldat, într-o santinelă, într-un rival, pe vremuri când statistica arată o stagnare a criminalităţii în celelalte clase sau caste.

Să deducem de aici, cu gândul nostru subversiv şi cenzurabil, că omorul şi-a schimbat lagărul şi rătăceşte ca o molimă printre cei însărcinaţi cu apărarea patriei? Să spunem că s-a creat şi s-a nutrit un fel de isterie violentă şi criminală printre capetele slabe ale armatei peste cari n-a căzut la timp nici dojana, nici osânda mai-marilor lor? Achitări, amnestii sau muşamalizare, pe de o parte, literatură fierbinte şi fanfaronă, pe de alta, starea de asediu, starea de ocupaţie şi de rechiziţie au adus spiritul de vindictă şi de străşnicie care trimite pumnul ofiţerului la garda săbiei sale iute ca fulgerul în a lovi. Iată ce cugetă sufletul subversiv şi ne ferim a ne solidariza cu dânsul. Căci armata ar fi insultată. Căci ar fi lipsă de patriotism nu recunoaştem că meseria militarului este să-şi dezvolte şi să-şi urmeze cele mai vechi instincte, adică acelea cari i-au dat întâietatea în tribul antropofag ce-şi apără turmele şi femeile, iar mai târziu i-au dat aristocraţia în Germania imperială. E drept că acolo tradiţia de castă se obârşea după vremea lui Carol Magnul şi pânzele de păianjen făceau o ţesătură neîntreruptă între trecut şi prezent peste ramele portretelor familiare ce veghează în galeriile castelane. E drept că sunt acolo academii şi universităţi pentru ofiţeri. Dar şi noi către acolo tindem. Şcoala fiilor de militari e un început de ereditate şi de tradiţie. Sublocotenenţii cu trei clase vor trece prin cursuri serale.

... Locotenentul Rusu mani festa o politeţe priapică faţă de soţia prietenului său, inginerul Siegler.

A dat ordin unui pluton să-i împuşte rivalul într-o gară. Soldaţii n-au tras. Atunci a luat vitejeşte o puşcă şi şi-a executat singur ordinul.

Pătruns în inimă, inginerul Siegler a murit. O viaţă de studii utile zădărnicită. Un inginer mai puţin şi nici măcar un locotenent în plus. Crima este însă izolată, ea nu intră în nici o categorie şi suntem, totuşi, de părere că ar trebui pedepsită. înţelegem şi o mărturisim: simţirea noastră tricoloră încearcă un deliciu patriotic la

contactul unui tăiş de sabie românească. Dar excesul de voluptăţi e stricător şi zelul celor cari ni-l procură ar trebui temperat.

Ne epuizăm în plăceri infame.

MAIMUŢA REGICIDĂ

Tânărul Rege al Atenei e pe moarte. Pe o terasă măreaţă, în aer atic, în faţa cypreşilor severi dintr-o grădină unde se resfaţă desfrâul miresmelor şi culorilor meridionale, s-a desfătat între căţel, papagal şi maimuţă. Regele avea şi o femeie, cu trupul înalt şi picioarele mici, şi cu aceasta se juca tot atât de fericit, după ce sfârşea cu papagalul, cu javra şi cu pocitura.

Poporul nu l-a întrebat nicio dată ce griji are, după cum nici el n-a ştiut cine merge la muncă, unde se duc trenurile şi încotro se urnesc corăbiile, zărite, când dimineţile erau mai limpezi, de pe terasă, cu ochianul. Sfetnicii săi i-au adus hârtii pe cari, ca orice rege, le-a iscălit, pe când maimuţa de pe candelabru se căznea mai târziu să-i imite iscălitura. Au venit generali cu ospeţe şi i-au vestit că a biruit, iar Regele, aflând că a purtat războaie, că sângele a curs, a pronunţat felicitări, în auzul papagalului din colivie, care i-a repeţit mai apoi cuvintele. Iar când sfătuitori nechibzuiţi au venit să-l iniţieze şi să bârfească, Regele cel tânăr a făcut un gest plictisit şi cuminte, pe când căţeluşul rău-crescut umezea piciorul unei mobile preţioase.

Dar, într-o zi, când era singur între dobitoacele scumpe răgazului său regesc, o ceartă izbucni, sub ochiul papagalului care-i dojenise totuşi omeneşte, între căţelul, care rodea sceptrul, şi maimuţa, care-şi potrivea coroana. Nu se ştie însă: fie că maimuţa a râvnit la sceptru, ori câinele poftea la coroană, bătaia crâncenă se iscă, spre marea jale şi chelălăială a câinelui.

Suveranul n-avu de lucru şi vru să-şi scape insignele regalităţii.

(In vremea asta era un zgomot departe, în şantiere, năvile îşi trăgeau ancora, pescari se încumetau în furtună, nişte studenţi cercetau pietrele unui templu.)

Şi maimuţa mânioasă îşi muşcă stăpânul.

De-atunci, Regele se îmbolnăvi, şi veniră doftori, miniştri, popi şi se află în toată ţara că Regele moare muşcat de o maimuţă.

Şi se întreabă de atunci lumea: de ce trebuie numaidecât, pentru binele poporului, să existe în ţară, pe lângă Rege, o maimuţă?

CAII DE LA SEMLAC

Au fost, în gazetele de ieri, câteva rânduri modeste la rubrica „Informaţiuni". Ţie, cetitorule preocupat de cenzură şi de articolele admirabile ale ziariştilor revoluţionari, îţi vor fi scăpat. Şi pe drept. Semlac se află pe teritoriul nou românesc, lângă Arad, şi caii de acolo, prin nu ştiu ce scepticism naţional, nu pot fi bănuiţi de năzdrăvănii ca fraţii lor de la Eberfeld. Caii de la Semlac nu ştiu socoti şi scrie. Şi chiar dacă printre caii români ar bântui un asemenea miracol, în literatura noastră s-ar găsi cu greu un Maeterlinck ca să-i celebreze. Herghelia de la Semlac a fost atacată într-o noapte de nişte geambaşi maghiari, veniţi de peste hotar şi deghizaţi în oşteni de-ai lui Horty. Cei mai frumoşi cursieri au fost furaţi. Comunicatul spune că Ministerul de Război s-a alarmat şi a luat măsuri. în câteva zile, bidiviii au fost puşi la adăpost prin strămutarea lor pe teritoriul sigur al Vechiului Regat, în judeţul Buzău. între hoţi şi avutul statului, statul a interpus Carpaţii. Şi aflând acestea, cugetul cel rău, care moţăie în sufletul nostru adorabil, s-a deşteptat şi a hohotit strident. De ce râzi? l-am întrebat cu partea îngerească şi evlavioasă a fiinţei noastre? Au nu ştii că batjocoreşti Statul şi toate cele sfinte?

- Statul, răspunsu-ne-a celălalt, e un caraghios. Ce va face statul dacă hoţii se vor apropia de herghelie şi în judeţul Buzău? îi va muta în Ialomiţa şi în Deltă? Dar până când şi până unde? Nu vezi că are griji mai mari şi că îl apucă ameţeala?

- Ai dreptate, zise glasul cel timid şi blând. Greva, de pildă...

- Da, greva, antigrevistule, faţă de care statul are aceleaşi soluţii ca pentru caii de la Semlac. Dar să-i urmărim pe aceştia în cursa lor fantasmagorică. Ai auzit tu de canapeaua ovreiului?

-Cana...

- Canapeaua ovreiului: era un negustor care avea un asociat, o nevastă şi o canapea. Şi nevasta îl înşela cu asociatul. Soţul păcălit ceru sfatul unui popă: „Goneşte-ţi asociatul", îl îndemnă acesta. „Nu pot", zise negustorul, „că se duce dracului afacerea". „Divorţează", porunci rabinul. „O iubesc", replică bărbatul. Sfătuitorul ridică din umeri şi privirea lui ridicată spre tavan exprima un deznădăjduit „N-am ce-ţi face". Dar, peste o săptămână, negustorul i se întoarse radios. Găsise soluţia. Fu întrebat: „Ţi-ai gonit asociatul?" „Nu!" „Ţi-ai bătut nevasta?" „Nu!" „Atunci?" Şi, cu intonaţia cuvenită pentru o taină şireată, ovreiul îl lămuri: „Am vândut canapeaua!".

Şi acum, hohoti sardonic cugetul analitic şi rău, spune-mi dacă guvernul n-a făcut cu sirepele şi caii de la Semlac ceea ce a făcut ovreiul cu a sa canapea vinovată.

Din ce în ce mai timid şi mai scoborât, glasul curat, ceresc şi încrezător contrazise, amplificând chestiunea:

- Totuşi, soluţia canapelei îmi pare cea mai potrivită. Altfel, omul nostru şi-ar fi stricat menajul şi întreprinderea. Iar guvernul s-ar fi certat cu Horthy. Păzindu-şi avutul, statul ar fi avut conflict armat cu vecinul. Horthy caută război şi noi pace.

- Hm (şi după acest hm, urmă o formidabilă cascadă de ha-ha-ha), dar dacă Horthy, în loc să atace herghelia de la Semlac, atacă pur şi simplu Aradul şi întreg Ardealul? Cum are să strămute Aradul în judeţul Buzău şi Ardealul în România Veche?

Ascuită-mă, ascultă-mă, acestea toate sunt semne de impotenţă: sfârşit de regim. Greva, de pildă...

- Da, da, greva, - exclamă energic şi cu avânt palida voce de adineauri, vocea în care recunoscui, în fine, sunetul sufletului cel adevărat -, greva absoarbe toate preocupările poliţiei, jandarmeriei şi oştirii.

Cum vrei ca aceste admirabile instituţii să se ocupe de prinderea hoţilor de la Semlac şi să asculte argumentul canapelii. Jandarmul .ji soldatul sunt chemaţi să apere principii, ordinea stabilită, să asigure producţia în fabrici, să prindă greviştii cari fug de rechiziţie, să păzească apariţia ziarelor cenzurate, să împiedice expedierea lor în provincie. Preocupări practice, materiale, cari revin însă la înalte abstracţiuni dibuite de mintea speculativă a guvernului.

Nu-i cere acestuia să-şi apere caii. Caii sunt ai statului, deci sunt oarecum de proprietate comună.

Guvernul nu apără decât proprietatea individuală.

Hoţii de cai sunt individualişti, ca şi Horthy, ca şi Vrangel, ca şi Averescu.

DOMNUL JEAN

Cu toate că e scris foarte prost, ***Viitorul*** reuşeşte din când în când să facă spirit. E, desigur, ceva involuntar şi stors sub presiunea evenimentelor şi a situaţiilor hazlii pe cari le oferă politica zilei. Nu e, deci, ziarul liberal de vină dacă ştirea sa că d. I. C. Athanasiu va veni la Ministerul de Industrie, a pricinuit pretutindeni cele mai vesele lacrimi şi părea să fi transformat indigestul cotidian într-o foaie de glume pornografice şi caricaturi obscene, scumpe miniştrilor bătrâni. Deci, dacă ştirea se adevereşte şi dacă umorul subit al redacţiei liberale capătă trup, reumatisme şi podagră, atunci, pe frânghia măririlor, d. Jean Athanasiu se va fi căznit biruitor până sus, înghiţindu-i în schimb toate nodurile. Pornit de la un socialism superficial, zgomotos şi paradat, trecut, apoi, după bunele reguli ale arivismului, la liberali, dimpreună cu tinerimea generoasă de pe vremuri, d. Jean, care s-ar putea lipsi de alt nume, a vegetat ani îndelungaţi în posturi subalterne, acre ambiţiei sale, dar bine retribuite, ceea ce îi alina oarecum cupiditatea. Deştept o fi d. Jean, pentru că aşa mărturiseşte strălucirea ochelarilor. Dar Brătienilor le trebuiau, înainte de orice, valeţi şi, cu tot zelul, în acest sens, al transfugului, el rămânea, în virtutea gestului său iniţial de renegare, un suspect.

A fost astfel menţinut în demnităţi de unde trădarea sa nouă şi veşnic probabilă să nu atragă nici dezastre, nici măcar spărturi partidului.

L-a creditat din belşug Banca Românească pentru a-l ţine sub iminenţa protestelor şi a scoaterei la mezat. A răspuns prin dovezi de servilism şi devotament reptil, schingiuind în aresturi pe muncitorii pe cari îi agita odinioară şi terorizând alegerile celor trei colegii. Dar a dovedit că, uneori, chiar în -nra noastră, şi chiar în Partidul Liberal, metania şi genuflexiunea nu sunt de o sigură eficacitate. D. Jean, surprins de război, s-a refugiat, din poruncă, la Odessa, cu buzunările doldora de cecuri, deşi i se urase cu cecurile şi vedea apropiindu-se vârsta fatalei decrepitudini fără ca nici o satisfacţie de amor propriu să-l fi liniştit.

Din pivniţele Băncii Româneşti s-a strecurat ca un guşter în zidurile noi ale averescanismului.

La început, secretar general mânuitor de fonduri secrete: pentru un politician pretenţios, bătrân şi cu trecut abject, postul era modest. Apoi, subsecretar de stat la Refacere. Ce-a făcut acolo vom arăta în curând. Pentru moment să-i subliniem modestia făţarnică şi tactul şi lipsa de bruscherie în ascensiune.

Şi, într-un târziu, după un păienjeniş de iţe şi de sfori puse în mişcare, se insinuează ca probabilă izbutirea sa la marele Minister de Industrie.

Fie-i cariera încununată de permise. Pentru noi, tot interesul stă într-un mic problem psihologic: este d. Jean Athanasiu, în cabinetul actual, un sincer renegat al Brătienilor, sau numai spionul şi pionierul lor?

Caii de la Semlac, pe cari guvernul i-a mutat de teama geambaşilor lui Horthy dincoace de munţi, călătoresc. Din coloanele ***Chemării*** au trecut, purtându-şi simbolul, prin ***Neamul românesc,*** care reclamă pentru ei straşnică pază, şi prin ***Viitorul.*** Ne ferim a face altă apropiere între domnii lorga şi Brătianu. Cunoaştem pasiunea dezinteresată şi pornirea sinceră a unuia, egoismul viclean şi vanitos al celuilalt. Aceleaşi evenimente şi aceleaşi sentimente provoacă manifestaţiuni la fel, de patriotism, şi, totuşi, cine oare pregetă să vadă în articolul alarmist al ***Viitorului*** altceva decât o motivare mai mult a reîntoarcerii Brătienilor la cârmă. Deisgur, Horthy ameninţă. Desigur, guvernul actual e mai mult decât timid când mută caii de la Semlac la Buzău, aşa cum şi-ar retrage garnizoanele, arhivele şi autorităţile dintr-o simplă provincie ocupată. [•••]*

D. lorga se indignează pentru că e naţionalist, şi naţionalismul d-sale se împleteşte şi se înalţă cu nobilii fiori de istorie şi de artă. Dar indignarea d-lui Brătianu e diplomatică şi protocolară. De-ar fi prim-ministru. s-ar feri să se atingă de prestigiul lui Horthy, fie şi cu o fiţuică iscălită de vreun nou Emanuel Porumbaru. Horthy a fost adus la putere de Bi:T-tieni şi întreaga burghezie românească îi susţine. Răsunetul înarmărilor lui se aude aci, şi sufletul politicianilor români tresare voios. Horthy se bizuie pe baionete şi le motivează cu o iridentă, cu o revanşă.

în baionetă stă speranţa şi mântuirea şi a oligarhiei române. Ca şi la maghiari, baionetei româneşti îi trebuie o motivare: iridenta maghiară Horthy. Acesta ar trebui creat, cum a şi fost, dacă n-ar exista. Când ar renunţa solemn la reîntregirea statului naţional maghiar, când şi-ar licenţia trupele şi şi-ar stampără geambaşii, atunci guvernul român l-ar înlătura, ca pe un simplu Bela Kun, printr-un marş rapid asupra Capitalei. Câtă vreme, însă, e provocator şi zornăie din pinteni, şi cumpără bancheri, miniştri şi gazetari străini, ameninţând Tratatul de pace cu o revizuire, Horthy e adorabil. Bărbaţii noştri de stat socotesc că niciodată ţara lui nu va mai fi serios primejdioasă. Asemenea călătorului din han care aşteaptă cu mâna pe ***browning-ul*** de pe măsuţa de noapte intrarea nepoftitului care încearcă tainic clanţa uşii, burghezia română se dedă unui somn aparent. Va intra un individ sau o târfă? Călătorul e gata şi la dragoste şi la luptă. [...]*

*** Contexte cenzurate.**

în fişele bibliotecii din Geneva, un iubitor a) cărţii şi al scrisului, d-l Guy de Pourtales, a găsit numele publicistului Vladimir Ulianov, cu lista lecturilor lui din anii de exil şi de studiu.

Comentariile apărute în ***Comedia*** sunt ostile şi grăbite.

înţelegem spiritul articolului, iar precipitarea lui i-o justificăm.

Sunt însemnările unui bibliofil, preocupat mai mult de singularitatea descoperirei decât de înţelesul textului.

D-l de Pourtales constată multă dezordine şi lipsă de pasiune specială în lecturile lui Lenin. Dar, după ce le reproduce pentru ziar, revine asupra concluziilor sale şi proclamă curiozitatea lui Lenin în privinţa literaturei franceze şi a istoriografiei revoluţionare.

Lenin era un lector modest, discret şi blând. Nimeni, în sala de cetire, nu bănuia că el răsfoieşte cărţi teribile... în primul rând: Maupassant! Pe urmă, mai mult sau mai puţin, Hugo, Zola, Bourget, Goncourt, Rostand, Flaubert, Sully Prudhomme, Balzac, din toţi la întâmplare, în doi ani de singurătate. Şi critice, şi istorie literară de Rod, Pellisier, Morillot, Albalat, Bally şi Lanson. Deci, în literatură, şi dacă ne mărginim la aceste fişe din 1905 şi 1908, cunoştinţele lui Lenin sunt oarecum reduse. Dar lista e variată cu îmbelşugare: ştiinţă, filologie, gramatică, mecanică, lilosofie, psihologie, voiajuri, stilistică, în franţuzeşte şi în nemţeşte. Dar acum, gândul de căpetenie: revoluţia, mângâiat şi întărit cu toate povestirile despre Comună şi despre 1789: ***Histoire de la Commune*** de Martin de Lissagray, ***Istoria niarei revoluţii*** de Aulard, Quinet, Hammel, Mignet şi romanul lui Hugo. Lipsă de pasiune şi de sistemă, zice şi retractează Pourtales. Parafrazează, apoi, un truism şi scrie: spune-mi ce citeşti, ca să-ţi spun cine eşti. Ar fi fost mai potrivit să afirme: spune-mi ce citeşti, ca să-ţi spun ce gânduri ai. Să fi recunoscut, de la început, curiozitatea uniocnală [?] a lui Lenin şi o singură nobilă pasiune: a ceţitului.

PSIHOLOGIA UNOR INDIGNAŢI

[...]* Ei au învăţat să rabde fără indignare şi, în faţa ilegalităţii generalului şi a oligarhiei, să spere în permanenţa vechilor legiuiri

Context cenzurat.

primitive ale talionului. Cei cari se revoltă şi spumegă, azi. sunt liberalii. Şi au dreptate, fiindcă numai ei au nădăjduit, numai ei au aşteptat, ei singuri şi-au consumat iluziile, apoi prăjitele răbdări şi pe urmă, decepţiile. Presa lor, presa cointeresărilor cari au jefuit statul, presa giganticelor afaceri ale d-lui Constantinescu şi a societăţilor cu cari d. Vintilă a împânzit Vechiul Regat, scoate răcnete cotidiene de revoltă şi denunţ în faţa palidelor imitaţiuni de jaf al guvernării actuale. Durerea şi scrâşnirea dinţilor lor o pricepem şi o compătimim. E a mirelui care-şi vede soţia răpită în pragul alcovului de un rival voinic ajutat de bandiţi mascaţi.

Vă amintiţi de faimoasa politică economică românească, de politica de rezistenţă, de umilirile acceptate de d. Brătianu la Paris în faţa furiei acaparatoare a bancherilor aliaţi. D-l Brătianu salva bogăţiile miniere şi lemnul, şi industria ţării vechi, şi mai ales a ţării noi, pentru ai săi, pentru înfruptarea partidului la marele praznic al victoriei. Fruntaşii liberali făceau vizite extaziate în Bihor, în Caraş-Severin, la Reşiţa, la Anina. Doctorii şi economiştii marii asociaţiuni tricolore treceau prin voluptăţi ignorate la simplele cifre pe cari le grupau într-o dezordine cochetă pe hârtie. D-l Vintilă Brătianu, în frigurile inspiraţiei, elabora statute minunate. Şi, din afară, plouau ultimaturi şi ne încercuia boicotul şi ni se tăia Torontalul. Liberalii rezistau, ţara rezista în felul ei, cu rigorile iernii, ale foamei, ale mortalităţii. Teroarea bătrânului cartofor Ferechide, cenzura, asasinarea lui Frimu, înscenările Curţilor Marţiale ajutate de amăgirile depărtării, făcură ca aspectul de cavou zăvorât al ţării să semene, din afară, cu o piramidă, cu un bloc unic şi tare care sfârşi prin a tempera îndârjirea finanţei aliate. D-l Brătianu.căzu, dar salvase minele, societăţile Puterilor Centrale şi multe alte bunătăţi cari ispiteau vestita sa concepţie economică. Şi nerăbdarea stimulându-le fantezia, liberalii vedeau în guvernele Vaida şi Averescu un interregn în lupta cu diversele greutăţi interne şi externe, îngrijit şi tainic alimentate de marele club. Iată-i, însă, că averescanii se organizează pentru pâinea cea de toate zilele. Suflecat, harnicul general, în faţa comorilor cari fierb în cuptorul munţilor româneşti, întinse până-n fund o lungă lopată. Rumene, calde şi ademenitoare, trei deodată şi toate duble: „Reşiţa", „Reconstrucţia", „Refacerea" şi o puzderie de prealabili colaci şi mărunte franzeluţe, capabile să exaspereze glandele salivare ale vintiliştilor. E un chin care întrece pe al lui Tantal şi care continuă, căci echipele bine conduse ale generalului lucrează pe întrecute. Timpul trece şi în curând nu va mai rămâne

nimic, proiecte noi se ivesc, fabrici de aluminium. piscuri de aur, gropi cu diamante negre şi o boare puturoasă care se cheamă metan şi fericeşte pe cel ce o posedă. Li se oferă Brătienilor firimiturile. Eroul de la Mârăşeşti opreşte, pe drept, trofeele.

Când vezi toate acestea şi când eşti liberal, cum să nu descoperi, în chiar blazarea ta, forţa sfântă a indignării? Cum să nu ţipi?

„TATĂL" DE AUGUST STRINDBERG

Teatrul Naţional

Eternul motiv al lui Strindberg: vrăjmăşia vicleană a femeii, războiul implacabil al sexelor şi care-şi găseşte cea mai energică exprimare în „sumbra dramă" din ***Tatăl.***

E vorba de o ceartă între părinţi asupra educaţiei copilului. Tatăl este pentru trimiterea într-un institut liber din capitală, mama nu consimte să se despartă de copilă. Amândoi îşi afirmă voinţa şi nevoia ireductibilă de a păstra în viaţa comună a familiei autoritatea cea mai absolută. Femeia trebuie să se supună fiindcă e inferioară, împotriva acestei situaţii, ea luptă cu cele mai scelerate arme, ale slăbiciunii fizice unite cu tăria voinţei robului: minciuna şi insinuarea, intriga şi complotul, şi neliniştirea sistematică, prin acea atmosferă de ostilitate surdă, neîntreruptă, pe care Stăpânul o simte în juru-i, deasupră-i, slăbindu-l, învăluindu-l. El a consimţit, ca orice bărbat, să-şi asume trudnica luptă din afară pentru calmul căminului. La fel şi eroul din cealaltă dramă, ***Soaţa cavalerului Bengt,*** la fel şi Axei Borg din romanul ***în largul mării.*** E gândul lui Nietzsche pe care Strindberg l-a iubit şi anume: femeia este făcută pentru odihna războinicului. Aşa, cel puţin, vrea una din părţi şi, dacă mulţimea celuilalt lagăr consimte ades, exemplare de elită sejvesc, însă, ca să întrupeze ura hermetică a adversităţii feminine. în ***Tatăl,*** femeia potrivnică e aleasă cu un rafinament inspirat de păţanii foarte personale ale autorului. E o exasperată a unei năzuinţe care a suferit secole de opresiune, e o Furie îndârjită să distrugă şi să domine şi ale cărei instincte pogoară şi o leagă, s-ar zice, de epocile uitate ale matriarhatului.

Căpitanul e repede pus în inferioritate de coaliţia tuturor femeilor din locuinţă, de enervarea a douăzeci de ani de luptă cu spionajul nevestei, care-i intercepta scrisorile, îi zădărniceşte lucrările ştiinţi-

fice, geloasă pe gloria lui intelectuală şi temându-se de a-l vedea depărtat de la preocupările practice ale vieţei. Pe de lături, cu iscusinţă, a răspândit zvonul nebuniei căpitanului. Aceeaşi insinuare o face medicului care vine să locuiască la ei. Şi, prinzând, în folosul proiectelor sale, recomandaţia doctorului că într-un creier obosit o idee devine obsedantă şi fixă, sugerează căpitanului, care se ocupase întâmplător de problemul paternităţii, că el n-ar fi poate adevăratul tată al copilului lor. Din acest moment, ea e şi mai înarmată. Impune căpitanului chinurile îndoielii, se fereşte de a-i da o preciziune definitivă, îl menţine între da şi nu, îi rupe nervii, îl înnebuneşte, îl răpune. în cursul unei scene de o diabolică atrocitate feminină, căpitanul ridică lampa de pe masă şi o zvârle în uşa prin care nevasta lui ieşise, după ce, în hohote isterice, îşi dezvăluise planul: să-1 pună sub interdicţie, pentru a cuceri autoritatea. De acum medicul e convins. Căpitanul are febră, delir şi idee fixă: este sau nu tată? E violent şi trebuie pus în cămaşa de forţă. Sarcina asta şi-o asumă bătrâna lui doică. Pe când cuvintele ei molcome îi evocă toată copilăria, şi sărmanul îmbolnăvit cade într-o duioasă uitare de sine, mâna ei atentă şi ochiul ei în care strălucea intenţia blestemată, îi pregăteşte cămaşa, i-o îmbracă, îl leagă de spătarul scaunului. Căpitanul bolboroseşte ca un copil adormit, urmărind cu mintea icoane trecute, când, în câteva clipe bruşte, îşi dă seama de trădare: Aaaaa!

E o scenă groaznică şi grea.

Conflict măreţ, profund şi absurd, într-o concentrare dramatică ce ţine pe spectator de gât, într-un curs de episoade necesarmente forţat, căznit, împins către un deznodământ pe care autorul l-a vrut fatal.

Sufletul oboseşte asistând la războiul celor două năzuinţi seculare concretizat în jurul unor certuri ivite într-o biată căsnicie. Coardele sunt întinse şi pot plesni în stridenţe. La Paris, acum 20 de ani, au fost fluierături, ţipete, leşinuri, o bătrână a murit de anevrism şi publicul a părăsit sala urlând.

Strindberg a făcut o demonstraţie dramatică, cu capriciul nervos al talentului său puternic. ***Tatăl*** nu înseamnă altceva.

Drama acestui nordic trebuie jucată de actori italieni. D. Manolescu ne-a înfăţişat cu intensitate şi cu un tragic sublim un căpitan de mai înainte învins. între apariţia nevropatică din primul act şi nebunul de la urmă, nu e contrastul pe care, credem, că l-a cerut autorul. D-na Almăjan Buzescu a fost, poate, rigidă şi a conţinut mult din ura implacabilă a nevestei. Ceilalţi, insuficienţi.

S-a mai jucat, cu d. Storin, ultimul act din ***Gheara,*** iar d. Iancovescu a zis versuri cu verva lui incomparabilă. Printre ei, notăm răsăritul de stea de cinematograf al d-nei Elvira Popescu.

„VLAICU VODĂ" DE ALEX. DAVILA
la Teatrul Naţional

în ***Vlaicu Vodă*** interesul nu stă în faptul istoric desfăşurat pe acte. Printre lucrările româneşti cari au dezgropat voievozi şi costume, e singura bizuită pe realitatea sufletească a personajelor. Deci, n-au nevoie acestea de retorica sublimă pe care şi cel mai prost autor s-a obişnuit să o atribuie strămoşilor. Inutil devine şi gestul hiperbolic al interpretului şi tradiţionalul tremolo pe care se crede că-1 întrebuinţau oamenii trecutului nostru venerabil în clipele solemne ale vieţii lor. Şi d. Demetriad şi-a întruchipat eroul cu sobrietate şi adâncă înţelegere, redând în atitudini de smerenie eclesiastică, în izbucniri stăpânite, în fulgerări de priviri repede stinse sub pleoapa şireată şi piezişă, toată situaţia acelui Domn ascuns şi pravoslavnic, urmărind, în palatul său bizantin, firul subtil al scopurilor sale înalte.

„Sfânt se face orice mijloc pentru-a ţării apărare"...

...proclamaţie machiavelică şi iezuită pe care, după izbânda planurilor sale politice, voievodul o face învinsei Doamne Clara - şi d. Demetriad are aci un minunat moment de măreţie liturgică.

E inutil să revenim asupra iscusitei ţesături dramatice a piesei, asupra versului de mare amploare şi liric fără prea multă elocinţă, asupra tuturor însuşirilor cari au stârnit invidia calomnioasă a cronicarilor şi autorilor de acum câţiva ani.

Chipul Doamnei Clara stăpâneşte şi conduce toată această întâmplare adevărată şi peripeţioasă, şi sunt clipe când Constanţa Demetriad e centrul de greutate al scenei populate de patimi şi se impune disproporţional, ca o statuă printre oameni. Gestul său imperios, răsunetul adânc al voci: şi sobra nobleţă a ţinutei fac din d-na Demetriad o tragediană de cele mai clasice evocări. Şi e una din sugestiile jocului său vast şi variat, ideea aceasta care pentru dânsa e un omagiu, iar pentru autor poate o neplăcere: oare intriga din ***Vlaicu Vodă*** nu e o transpunere a lui ***Britanicusl*** Cearta dintre doamna Clara şi Vlaicu Vodă nu e aceea dintre Agripina şi Nerone pentru putere? Dar întrucât e oare atinsă valoarea piesei româneşti de această asemănare incontestabilă?

împărtăşim astăzi jalea ordinei stabilite. Ultima ei speranţă s-a scuturat ca un trandafir târziu. Peste această risipă de petale, lăsaţi să curgă şi plânsul nostru de crocodil. A fost învins, el, Vranghel. E curios ce proporţii iau în mintea umană, câteodată, nişte simple silabe. Amintiţi-vă: Kornilov, JCaledin, Kolceak, Iudenici şi Denikin, sărmane brute ambiţioase şi rebele, pierdute în neatenţia omenirii. Brusc, faima îi învăluie ca o lumină de teatru proiectată de un regizor iscusit.

Toată luarea-aminte, toate aşteptările şi speranţele sunt absorbite de ei, promovaţi rând pe rând la rangul de simbol. Nimeni nu le-a ştiut chipul. Revistele ilustrate i-au iscodit, din rutină, dar era inutil. Numele lor îndestula pe cei ce-l umpleau de semnificaţia constantă a dragostei şi a urii unei lumi crepusculare. Un ideal şi acesta, în felul său, schimbând silabele, ca o femeie amanţii, ca un beţiv, paharul. Vranghel a fost ultimul trup de care burghezia şi-a aninat slăbiciunea şi cel din urmă potir în care şi-a turnat minciuna savuroasă şi parfumată.

Respectăm spectacolul oricărei dezamăgiri şi trântim peste dânsa un hohot decent chiar atunci când e comedios deznodământul. Gândiţi-vă câţi generali de acest fel s-au ridicat în aplauzele Europei bătrâne, Napoleoni de operetă, cu priviri întunecate şi sumbre gesturi zărite în muzeele de istorie, eroi clădindu-şi soclul la iuţeală pe câte un istm, pe câte un pisc pentru moment inaccesibil, suverani improvizaţi şi prevăzuţi cu învestitura incontestabilă a vreunui gazetar parizian, toţi târând după dânşii câteva baterii decalibrate, câteva pâlcuri atrase de mirosul de ciorbă şi pesmete, debarcat de pe cuirasatele Antantei care cunoaşte cât de irezistibil este acest agent recrutor, Măria Sa Pesmetele, în Rusia hămesită prin blocus şi război civil! Şi în veselia Stat-Majoarelor de pradă din Urali, din Don, din Murmania, a guvernelor cu vistieria la Londra şi Paris, se năpustea, tenace şi ridicolă, iluzia celor cari aşteptau să renască, din cenuşa devastărilor ordonate şi plătite, pasărea seculară a ţarismului. Atât de sistematice şi definitiv frauduloase au fost falimentele generalilor ţarişti cari îşi părăseau într-o bună zi armatele şi, în singurul automobil blindat hărăzit persoanei lor, treceau graniţa cu resturile fondului de propagandă, făgăduind războire eternă şi revanşă cumplită Sovietelor, că e de mirare cum s-a mai găsit un seducător

cu panaş care să repete aceleaşi promisiuni şi jurăminte în urechea blazată a burgheziei şi să se facă ascultat. Vranghel... A fost cel mai şiret, dacă nu cel mai brav. Aşezat în Crimeea, păzea intrarea micului său imperiu, legat de continent printr-un gât subţire de pământ, cu vreo câteva tunuri de mare calibru. Se organiza în linişte. Climatul şi fertilitatea ţinutului îi îngăduia să pregătească o expediţie pe îndelete, cu aprovizionări, recunoaşteri şi tratative. Docilul popor al Crimeii avea un suveran şi un tron. Dacă Vranghel ar fi fost un artist, s-ar fi mulţumit să domnească asemeni unui principe din Italia Medievală. Ar fi avut un ministru la Bucureşti cu ordin să iscălească retrocedarea Basarabiei. Datoria publică a ţărilor luatăasupră-şi ar fi atras recunoaşterea Europei asupra tronului său.

Făcuse un început: reforma agrară. Dar s-a aventurat pe drumurile fatale ce duc la Moscova, şi astăzi Vicleimul său bâlbâie şi se prăbuşeşte istovit.

A reprezentat ultima încordare a regimului trecut, şi acum pe stepele iernoase ale Rusiei nu se mai zăresc decât pete de sânge, ce se vor usca la lumina unui soare care a biruit. Căci de la Urali până la Marea Baltică şi la graniţele Poloniei nu se mai iveşte nici un general care să reînceapă eroi-comica epopee.

O TREPANAŢIE

Atacând Partidul Socialist, revista ***Hiena*** tinde să-şi afirme o libertate de cugetare care-i lipseşte când e vorba să se ocupe mai în amănunt de actele guvernului şi de trecutul politicienilor, atât de comod combătuţi sub denumirea generică de „oligarhie".

E un articol semnat Pamfil Şeicaru: ***Partidului Socialist i s-a făcut trepanaţia.*** Adică şefii de până ieri au fost arestaţi. O dată cu asta, s-ar fi ridicat de la mişcarea noastră uvrieră o pasăre ce-i anula luciditatea, aşa cum trepanul scuteşte creierul de presiunea îndobitocitoare a unei porţiuni de scăfârlie de os. Pe d. Şeicaru îl supără intelectualitatea arestaţilor, asupra cărora îşi încearcă vitejia. îi acceptăm, provizoriu, aprecierile, pentru a putea discuta. D-sa se întreabă: cum vom înlocui pe Marghiloman cu Moscovici şi pe Take prin Cristescu? Democraţii intelectuali de la ***Hiena*** nu se deprind uşor cu gândul să rămână fără stăpâni. Raporturile de la ei la guvem,

oricare i-ar fi culoarea, sunt necesarmente cele de la servitor la boier, şi când e vorba să şi-l aleagă, e preferabil jupanul cu dungă la pantaloni. Aceasta e superioritatea intelectuală a d-lor Marghiloman şi Take Ionescu şi a sistemului lor politic, care e ciocoismul de afaceri. Nu vedem produsul inteligenţei lor. Socialismul a dat o singură carte: a lui Dobrogeanu Gherea. Ciocoismul democratic şi bancar n-a dat nici una. Preferinţele d-lui Şeicaru sunt estetice şi afective. Nu-i place barba tovarăşului Moscovici, fiindcă adoră cărarea cefei d-lui Marghiloman. Regimul burghez e hoţia în ghete de lac şi cu flori de retorică la butonieră. De cărţi n-are nevoie. Economişti burghezi sunt destui în străinătate. Nici socialismul nostru n-are nevoie de tomuri. Preexistenta lor e destul de cunoscută. Burghezilor şi socialiştilor de la Dunăre nu li se cere alt efort decât al adăpostirii şi transpunerii teoriilor apusene la noi. Pentru asta, geniul românesc, oricum ar fi repartizat în clasele sociale, pare să fie suficient.

Şi, pe urmă, e inexact că fruntaşii socialişti au oprit înscrierea intelectualilor în partid. I-au chemat, dimpotrivă, cu stăruinţă, dar le-au cerut o carantină de doi ani, pentru a face cunoştinţă. La ultimele alegeri a fost o mare îmbulzeală de titraţi la sediul din Sf. Ionică. Toţicereau să li se pună candidatura. Acest prozelitism subit merită şi suportă încercările unei aşteptări de doi ani. „Intelectualii" au părăsit marxismul cu aceeaşi prestanţă cu care-l iubiseră. Au intrat în ministere şi în Parlament cu alte doctrine.

Acestea sunt rectificările aduse ***Hienei.*** Prin violenţa lui şi prin acuitatea situaţiei, articolul d-lui P. Şeicaru constituie o faptă rea.

SUB ARCUL DE TRIUMF

Trupul soldatului necunoscut fu aşezat, tânguios, sub Arcul de Triumf, şi pădurile mărunte, negre şi strâmbe, ale crucilor de lemn, se întristară mai mult. Căci ele se simţeau, în amarul văzduhului aşternut, veghea şi chemarea neostenită a doliului din sate şi cetăţi. Plutirea lină a gândurilor ţării peste ele fu stăvilită. O părăsire şi o uitare pretimpurie înteţi jalea şi singurătatea locurilor adormite. Trupul soldatului necunoscut trecând zbuciumă obiceiul sufletelor închinate în neştiinţa lor de mormântul plâns, închinate peste mormântul obştesc al anonimilor. Şi fiece mamă. şi fiece soţie simţi o durere de despărţire, când în mintea ei se pecetlui nemilos icoana criptei de pe colina triumfală şi gândul: ..s-a întâmplat, poate, să fie chiar al meu".

Din trupul soldatului necunoscut se făcu un singur mănunchi de dureri, dar povara lor era mai uşoară, în această silnică renunţare a fiecăruia la chinul său stingher, rătăcitor, nelămurit.

Trupul necunoscut aduse, astfel, un început de alinare celor în viaţă, cari s-ar fi împotrivit, dacă ar fi ştiut.

Noaptea formidabilă coborî şi către stele bătu ceasul, când lespezile alunecă de pe morminte.

Soldatul ieşi, sub casca vânătă, deasupra oraşului luminat de la picioare şi rămase aşa, câteva clipe, între două ceruri. în mirarea lui, atunci, nu putu să priceapă de ce a fost strămutat din pământul ce-l primise la început, ca pe o sărutare, tocmai aci sub bolta măreaţă de deasupra ţării. Era obosit, de veacuri, şi nu se strădui să înţeleagă că s-a preschimbat într-un semn şi o credinţă.

Poporul, care suferise şi care se alia prin el, crezu din ce în ce mai mult.

Ştiţi ce s-a întâmplat într-un timp care n-a sosit încă?

Un cercetător păgân, neastâmpărat ;i diabolic, scotoci prin sfânta lui criptă şi dintr-o cută a hainei lui putrede căzu cruciuliţa cu numele, leatul şi regimentul necunoscutului.

Liniştea pioasă a sufletelor se despărţi în furtuni de patimi, dezamăgiri şi dezorientare.

Şi, până una alta, cercetătorul fu târât la judecată şi împuşcat.

MORMÂNTUL SOLDATULUI NECUNOSCUT

Ideea e superficială şi, totuşi, măreaţă.

Aducerea eroului anonim în Pantheon, unde odihnesc, pe lângă câteva glorii incontestabile şi meritate, mulţime de servitori interesaţi ai ultimului imperiu şi de avocaţi demnitari ai Republicii de Afaceri, s-ar fi săvârşit într-un hohot de râs. Dar lespedea lui, aşezată sub grandiosul Arc de Triumf care a ocrotit întoarcerea oştilor apărătoare de ţară, trupul lui crispat într-un suprem gest de luptă, şi de acum culcat sub poarta glorioasă a oraşului, concentrarea asta de

virtuţi, de sentimente şi voinţi într-o palmă de loc ştiut, fac dintr-însul un simbol de o unică tărie.

Este prietenul, fratele, soţul şi fiul tuturor, fiindcă e necunoscut. Şi după cum e jalea tuturora, tot astfel le este şi nădejdea, fiindcă a căzut apărând. Şi în legătură cu ideea infamă a războiului, el nu înfăţişează pornirea de ură şi de pradă care a împins popoarele inconştiente la măcel, ci umanul salt de pază şi apărarea la şanţul câmpului strămoşesc.

Patria renaşte în toate sufletele, purificată. Semnele ei monstruoase din vârful armelor barbare ruginiseră, fâlfâirea ei pe steagurile de mătase şi fir ale oligarhiilor pălise de lumina minţii mulţimilor în sfârşit trezite. Simbolul trebuia reînviat şi întinerit, şi iată că peste culorile lui şterse şi banale se aruncă umbra unei închipuiri, solemnitatea profundă a unui sentiment unanim, sfinţirea simplă a eroului necunoscut. Fiorul vechi şi obosit al patriotismului primeşte o tresărire de vlagă. Adormitul simţ istoric izbucneşte la viaţă cu o intensitate nouă. Poporul se regrupează în jurul cuvântului „Patrie" şi a retoricii lui uzate.

Poporule, ai fost păcălit!

Ai lăsat pe miniştrii tăi să prade sfântul mormânt şi din moaşte şi din giulgiuri să-ţi reîntruchipeze minciuna şi ascultarea din care se părea că te-ai clintit. Căci acum două mii de ani s-a întâmpla; la fel, dar trupul dispărut a cutreierat minţile ca un semnal de răzvrătire pentru noua viaţă. Şi rămăsese un mormânt gol pentru prăbuşirea păcatelor vechi.

Astăzi ţi se aduce un bloc, nu ţi se înlătură. Cu bocete şi rugăciuni muzicale, se închide dedesubtu-i trupul tău însângerat, împins la muncă, la bătălie şi apoi la mascarade. Eşti adorat şi purtat în slavă când eşti necunoscut, inert şi simbolic. Şi eşti chemat să-ţi citeşti singur inscripţia grea ce te acoperă, evocarea jertfei tale necurmate şi a recunoştinţei lor mărturisită pe o piatră. Ridic-o tu! Ca acum două mii de ani, prin sforţarea apostolilor, mormântul jertfitului să rămâie gol.

LA REFACERE ŞI APROVIZIONARE

...D-l Jean Athanasiu va fi înlocuit.

Ziarul ***Dimineaţa*** anunţă că generalul Averescu s-ar fi convins, într-un târziu, de incapacitatea deplină a subsecretarului său de la Refacere şi l-ar fi înscris pe lista neagră a remanierii. Spre binele populaţiei şi al regiunilor devastate, facă-se voia lui! E timpul ca noul departament să înceteze de a fi un azil de sinecurişti şi de transfugi ai altor partide. De la înfiinţare şi până azi, Ministerul Refacerii n-a fost decât un ghişeu de distribuţii de salar şi de comerţ cu articole de construcţii şi articole alimentare. Nu credem să fi servit la altceva decât la îmbogăţirea câtorva mandarini ai birocraţiei române şi nu-i cunoaştem altă activitate decât sforţarea izbutită a d-lui Athanasiu de a obţine celebrul credit de 30 milioane destinate primelor lucrări reconstructive. Am avea prilejul să ne dovedim capabili de o canibalică răutate, cerând d-lui ministru socoteala întrebuinţării fondurilor. în ţara românească, însă, acesta e un obicei ofensator şi în uz doar faţă de hotelieri şi bucătărese.

Ar mai fi aci şi pretextul unei glume sinistre. Să comparăm, de pildă, isprăvile Refacerii noastre cu ale departamentelor similare din Franţa şi din Belgia... D-l Jean Athanasiu, om inteligent, va înţelege singur că nu-l putem lua până într-atât în serios. Avocatul de provincie [...}* priceput în a încurca şi descurca iţele în tăcere, a dat greş în chip lamentabil când a vrut să facă din figura sa, perfect încadrabilă în dimensiunile unei cărţi de joc, imaginea unui orn de acţiune şi realizare care pozează pentru istorie. D-l Athanasiu n-a patronat nici o refacere şi nici o aprovizionare. în câteva luni de sfetnicie, nu s-a clădit nici o cocioabă, nu s-a reconstruit nici măcar un geam. Alimentele au lipsit parcă mai dinadins ca niciodată, pâinea s-a scumpit şi lipseşte, şi se face coadă la brutării ca în vremea războiului. Din întreaga activitate a proaspătului minister nu se arată decât semne de cea mai haotică dezorganizare şi învederâri de fraude.

Fraude, fraude, fraude...

PACEA ROŞIE

Armata proletariatului rus impune Europei incendiare a bancherilor pacea de care aceştia se feresc atât. E un fapt, mărturisit cu destul cinism, că guvernele Antantei au întreţinut războiul civil în Rusia, că au înarmat pe toţi aventurierii şi pe toţi mercenarii porniţi să turbure o ţară preocupată să se organizeze pe baze noi. Pe faţă,

*** Un cuvânt ilizibil.**

presa occidentală a reclamat ajutoare, haine, oameni şi bani pentru Bonaparţii de ocazie, răsăriţi, cu ghioceii fiecărei primăveri, pe stepele albe ale Donului. Făţiş şi până în dinţi, şi rând pe rând, au fost înarmate Polonia, Finalanda şi generaţia spontanee de state ivite în provinciile baltice, pentru a fi împinse în ajutorul Kolceakilor şi Denikinilor cari tăinuiau în lădiţa de campanie programul Rusiei integrale.

N-am fost nici noi scutiţi de asemenea dulci îmbieri şi a fost un noroc pentru ţară că ofertele făcute n-au părut atotputernicei noastre oligarhii destul de profitabile ca să cedeze.

Am trăit, totuşi, clipa de la Razdelnaia.

S-ar fi părut atunci că târgul se încheiase. Ce-a însemnat, însă, această retragere fără luptă, înapoi peste Nistru, şi care e tâlcul nazurilor patriotice şi grijulii al guvernului român? Misterul se va risipi în ziua publicării arhivelor secrete ale statului şi ale familiei Brătianu.

Oricum, să notăm că îndârjirea criminală a capitalismului de a sfărâma Sovietele s-a poticnit de măruntele accidente pe cari i le crea incapacitatea lui însăşi. Să mărturisim că o conducere unitară, o acţiune susţinută şi un front unic ar fi săvârşit crima în trei luni şi de mult oamenii de stat s-ar fi norocit, printre cupe spumegoase, discursuri, ditirambi şi gazete ilustrate, că au mântui civilizaţia. Azi, asistăm la dezastrele impotenţei. O clasă decrepită şi anemiată a căutat un tonic şi o exasperare a vitalităţii ei compromise, aruncându-se în plină primejdie în agitaţia şi flacăra din cârciuma de sânge a războiului.

Tot astfel, se zice, că suprema clipă a muribundului se poate întârzia printr-un zgomot stârnit la căpătâiul funebru...

lată, deci, pe Vranghel fugar şi toată burghezia sudului rus băjenită. Pacea roşie domneşte din gheţurile cari împodobesc feeric planeta până la ţărmurile de smarald ale Crimeei. înainte de a reîncepe întrerupta muncă de constituire, poporul rus va privi întrebător peste graniţi. Mişcarea lui ofensivă s-a oprit lângă noi. încă o dată, ni se oferă pacea şi războiul. Ce face guvernul nostru şi marele european închis în palatul preţios al Externelor ca un inel într-o cutie?

Se va mărgini să impuie populaţiei ospitalizarea unei părţi din milionul de refugiaţi şi de speculanţi războinici, căzuţi o dată cu înfrângerea în cârca dulce a Franţei? Nu mai e vremea de tergiversări, nici posibilităţi de tăinuire şi minciună, ca într-un atât de proaspăt trecut. Ne trebuie confirmarea guvernului rus a unirii cu Basarabia. Ne trebuie tezaurul, tezaurul de la Moscova, ne trebuie

mai ales Pacea şi siguranţa ei. Anglia şi Italia reiau relaţiile comerciale cu Sovietele.

America a semnat arendarea peninsulei Kamciatka şi a unui teritoriu de 400.000 km.p. pe timp de 60 de ani, recunoscând, implicit, legalitatea unui guvern a cărui parafă dă tărie unui asemenea act. Suntem departe, se vede bine, de polemicile presei franceze, când uzurpatorii şi tâlharii de la Moscova încheie tranzacţii comerciale cu iancheii.

Mişcă-se, deci, şi mâna imaculată a oligarhiei române deasupra pergamentului care se va chema „Tratat".

Resemnează-se preacuratu-i suflet, divina-i conştiinţă, îngereasca-i cinste să stea la voroavă de pace cu pângăritorii de tronuri şi tejghele cari, din Kremlin, au învins.

ALEXANDRU MACEDONSKI

încă din refractar [?], plimbat prin viaţă cu muza alături, faţă de care avea grija elocventă a unui romantic şi prevenirile obsecvioase ale unui berbant bătrân, Macedonski a fost prototipul temperamentului de poet isteric, irascibil, duios, bun ca eroii lui Dostoievski, şi punând la cale orori nevinovate, pentru deşarte victorii de amor propriu. Cu greu vom uita silueta lui de dandy centenar, figura lui cochetă ca un pantof de satin din altă epocă, mustăţile ca funinginea, cănite şi pline de intenţii acute şi uşor cavalereşti. La o masă de cafenea trebuie aşezat, când îl evocaţi, acest elegant spectru, scăpat dintr-un album de Callot, sau din pivniţa unui lupanar unde dispar amanţii asasinaţi. Autorii de piese de Grand Guinol s-ar fi servit de arătarea lui pentru cele mai macabre efecte. Până într-atât sugera gândul că moartea fusese pentru el o etapă pe care o traversase pe nesimţite în spaţiul unui somn, încât decesul său de astăzi stârneşte nedumerire.

Cum?

Macedonski a murit? Dar Macedonski murise odată, pentru a împlini o formalitate faţă de legile naturii. Şi de atunci se îndeletnicea să traverseze veacurile pe trotuar, cu mersu-i legănat şi ironic. Sau poate Macedonski, vrăjitorul, prinzând mecanismul morţii şi al resurecţiei, răposa în fiecare seară; dovadă-i acel parfum mortuar cu care insinua presimţiri şi aluzii pline de filosofie în sufletul disci-

polilor amatori de elogii. E o greşeală, desigur, şi dacă nu, atunci, fără doar şi poate, Macedonski va învia.

Va învia, credem şi noi, dar într-altfel. Istoria literaturii noastre nu poate să nu ţină seama de acest agitat care a înăsprit atmosfera didactică de aci cu o transpunere a luptelor romantismului francez şi care, în viaţa literară, prin polemici, manifeste, epigrame şi opere ades de valoare, a fost cel mai mare animator.

în concertul strident de hohote, de scrâşniri şi osanale, Macedonski, poetul, a lăsat o notă pură, scăpată dintr-un instrument de preţ al cărui sunet va stărui şi azi. Proza şi poezia lui dovedesc o prodigioasă artă verbală, o sintaxă fără sforţări, un lirism fără cacofonii, un Alecsandri rafinat şi divers şi posedat.

E materialul din care se întruchipează poezia nouă românească, şi înţelegem prin poezie orice operă verbală ritmică. A fost un precursor Macedonski, un precursor care a dăinuit până în zilele proorocite.

ISPĂŞIREA LUI MANASSE

A fost, desigur, un păcătos nebănuit, şi vechiul său caftan s-a întredeschis ades pentru oribile rituri trupeşti, bătrânul Manaşse, pe care un autor duios ni-1 arată crescut în credinţa profeţilor săi. Nu se explică altfel îndelunga lui osândă, chinul cel veşnic şi hula care-1 urmăreşte postum la simpla rostire a numelui rămas de execrabilă pomină. Sau, poate, îşi primeşte pedeapsa în el fiul său, cămătarul? Sau însuşi părintele lui spiritual, Ronetti Roman, ispăşeşte crima de a fi gândit cu putere şi de a-şi fi scris gândul cu talent?

Fapt este că ***Manasse*** bate iar zadarnic cu pumnul său uscat, pe care atâmă larga mânecă de catifea, în poarta surdă a Teatrului Naţional.

O aspră rugină s-a aşezat pe vechile ţâţâni lângă cari veghează încă, dacă nu intoleranţa, sfiiciunea. E o sfială neînţeleasă în faţa câtorva hagii bătrâni ai literaturii noastre; în faţa câtorva cârduri de copii needucaţi ce se adună şi aruncă pietre la vederea unei tichii sub care se încâlcesc perciuni. ***Manasse,*** cea mai bună dramă românească, n-a putut fi jucată la Naţional de teama ţignalelor studenţeşti, din cari ţâşnea ideea naţionalistă huliganică părăsită de către chiar propovăduitorul ei: d. N. lorga.

Căci au fost pe vremuri oameni, cari, în mizeria balcanică a literaturii noastre, puteau a-şi permite luxul prodigios al intoleranţei faţă de o lucrarea de valoarea lui ***Manasse.***

Motivul era că autorul, care o realizase într-o fermă limbă românească şi o sprijinise pe un problem social din ce în ce mai actual, suferise în primele zile ale existenţei sale o mică mutilaţiune, fără nici o legătură cu facultăţile creatice.

Iar pe prima noastră scenă prostia fastuoasă a patriotismului sau frivolitatea erotică a câtorva autori de comedii mondene se desfăşura nestânjenit, după capriciul hatârurilor şi imperativul intervenţiilor. A fost un scandal, degenerat în obicei, şi pe care tânărul director de azi se strădui să-1 înăbuşe şi să-1 stârpească.

Se anunţă, însă, că artiştii Teatrului Naţional vor da o reprezentaţie cu ***Manasse*** la Liric.

Povestea jidovului rătăcitor continuă pe planşe, printre decoruri, întocmai ca odinioară. Şi va fi cel puţin bizar să constaţi predilecţia actorilor români pentru o piesă românească împinsă până la căutarea unei scene ospitaliere. Şi, în faţa acestui spectacol, ostilitatea studenţimii care admiră piesa cu rezerva să nu o zărească la rampa Naţionalului. Notaţi că această ostilitate e de acum foarte ipotetică şi în stare de redutabilă prezumţie. Pericolul e imaginar. Sunt semne că mentalitatea studenţimii de după război e alta. Măcar de dragostea sâmbetelor gratuite.

Autorii nu se mai înfăţişează comitetului de constipaţi de la teatru cu certificate de botez şi cu hrisoave cari dovedesc descendenţa în linie directă de la Decebal şi Burebista. Această superstiţie a fost părăsită şi intelectualii norodului nostru s-au împăcat cu realitatea care ne arată în veşnică fermentare etnogenică. E fatalitatea aşezării geografice. Pergamentul de naţionalitate prin merite ca acela de a fi scris un ***Manasse.*** Astfel de merite creează titlurile de nobleţe ale limbii, ale cugetării, ale neamului. Dar cu Ronetti-Roman, hotărâtul director al naţionalismului a şovăit.

D-1 Victor Eftimiu constată voinţa actorilor de a juca ***Manasse*** şi acceptă, totuşi, un compromis, în contradicţie cu spiritul timpurilor, cu apucăturile d-sale novatoare şi cu majoritatea publicului nostru artistic şi teatral. Să mărturisim cinstit: e publicul evreesc. Este, deci, preferabil să se renunţe la ***Manasse*** jucat de actori de la Naţional pe un teatru care nu e naţional.

In acceptarea unei asemenea situaţii, logica e zdrobită şi demnitatea ruşinată. Cu un director de atitudine, Teatrul Naţional nu

se poate resemna la subtilități de program şi la ***demi-viergismul**** pe care şi-1 propune.

Politica şi religia trebuiesc date pe uşe afară şi ne-am minuna dacă mâna d-lui Eftimiu n-ar fi îndeajuns de voinică pentru asta.

VIAȚA PARLAMENTARĂ

Tontoroi pe un mormânt • D. Argetoianu şi-arată pumnul • D-l Goga face o slabă demonstrație oratorică • în jurul acestor manifestări constituționale, majoritatea aplaudă sau urlă

încă o şedință în care zbieretul aleşilor națiunii a triumfat asupra cuvintelor articulate de d. lorga la tribună. Acesta cerea socoteală guvernului pentru interzicerea ***Neamului românesc,*** unde apăruse un articol în care, dezaprobându-se crima de la Senat, se susținea părerea foarte curentă că izbucnirile de violență şi atentatele corespund firesc compresiunilor puternice. O asemenea idee aparținuse şi generalului Averescu, pe vremea când eroul nostru național se afla în opoziție. D-l lorga făcu necesara imprudență de a reproclama, în tragicele împrejurări actuale, în plin Parlament. Şi simpla expresie de „libertăți publice", în atmosfera încă îngrozită a Camerei, stârni tumultuos protestul majorităților ambuscate. în zadar oratorul căuta să-şi afirme frazele peste acel puhoi năvalnic de strigăte, de urlete, de sunete gonite din beregata unanimă a mamelucilor guvernamentali. D-l lorga făcu greşeala de a încerca să dea lămuriri umane şi de a se dezvinovăți, explicând atitudinea sa în fața atentatului, explicând-o în fața acelor deputați dezlănțuiți de respectul regulamentului şi dedați cu îndârjire deliciilor cacofonice şi guturale.

Preşedintele Camerei îşi eterniza impasibilitatea, lăsând *jazzband-a\ui* deputățesC răgazul să se clarifice şi să se organizeze.

Atunci se ridică din locul său dumnezeul acestor elemente obscure, d-l Argetoianu, care se răsti anevoios, mişcând buzele sale grele către orator:

- Am să-ți bag realitatea pumnului meu în conştiință şi în gură.

Demi-vierge **(franc.) - fată cu moravuri foarte libere, dar care îşi păstrează virginitatea.**

Din nou sunetele orbecăiră groaznic spre cupola adunării: erau aplauze, ovațiuni şi aprobări, reduse energic la monosilabe răcnite de către cavalerii ordinei cari țineau morțiş să ridice d-lui lorga cuvântul.

Semnalul întreruperilor şi apostrofelor le dădea un tânăr deputat, Tilică Ioanid, faimos prin calitățile sale de om de stat şi totdeauna fericit când ieşirile sale oratorice se reduceau la simple vocalize. Se pare, totuşi, că s-a încumetat şi la construcțiuni mai complexe, cari au fost desigur spirituale, căci întrerupătorul se grăbea să râdă singur foarte amuzat de fiece nouă emisiune a *larynx-u\ui* său. D-l lorga avu cruzimea blamabilă sâ-i adreseze în două rânduri câte o replică.

A mai vorbit şi d-l ministru Goga. Vai lui, însă, căci a evocat nefericitele sale încercări literare, pricină pentru care opoziția a uitat să-i pomenească de activitatea sa de la Ministerul Artelor, activitate care a dus la reprezentarea ***Domnului notar*** la Teatrul Național. D-l Goga s-a străduit, însă, a face un parapet guvernului din „cadavrele morților" şi a perorat în chip emoționant, dar numai în ceea ce îl privea pe dânsul, strigând, lugubru şi repetat, opoziției: „lăsați-ne să ne îngropăm morții".

După mai multe panegiricuri, şedința s-a ridicat în semn de doliu pentru regretatul Greceanu.

La ieşire însă, deputații şopteau: Cine oare va lua portofoliul Justiției? întrebarea se pierdea şi renăştea stăruitoare printre grupuri.

GUVERNUL CELOR ŞAPTE VOTURI

în şedința din 13 decembrie, guvernul scapă de cădere printr-o superioritate de numai şapte voturi falsificate. Preşedintele Camerei refuză controlarea listelor de vot nominal.

Un vot şi un cuvânt frumos al d-lui Cămărăşescu. Ministrul de Interne e împiedicat a vorbi. Colaborarea nu se mai poate face. Atitudinea liberalilor [...]*

în tot timpul şedinței de ieri, am asistat la sforțările zadarnice şi penibile ale d-lui Argetoianu şi ale locotenenților săi de a se reconcilia cu federația şi a înlătura consecințele ostilității sale neinte-

*** O omisiune de tipar.**

ligente față de d. lorga. După o preparație de conciliabule ținute în culise, după mărunte schimburi de amabilități personale, partizanii au comunicat ministrului că armistițiul a fost consimțit și, deci, omul pumnului în gură poate să-și permită să încuviințeze acelora pe care i-a amenințat cu violența. D. Argetoianu s-a ridicat greoi, dar, la primele silabe ale vocii sale cavernoase, a fost întrerupt cu strigăte de opoziția decisă să-i ia cuvântul. Față de această atitudine, ministrul provocator încercă un zâmbet sardonic și o fază de așteptare mefistofelică - un diavol de tribună sau de parlament bucureștean. Cum nu mai conteneau injoncțiunile de,jos" și „taci", justă și foarte cumpănită ripostă la vrăjmășia bestială a majorității într-una din ședințele precedente, președintele Camerei suspendă ședința și oratorul antipatic renunță la cuvânt, în aplauzele de simpatie gudurată a mamelucilor.

Opoziția propune, în urmă, o moțiune care invită guvernul, în baza art. 5 din ***Constituție,*** să ridice cenzura. în mijlocul unui haos de întreruperi, apostrofe și interjecții, se deduce ca votul să fie nominal, și tânărul deputat Manolescu apare cu o listă la tribună.

Banca ministerială se agită și ***leader-n*** guvernului comunică adunării că nu se poate da acestui vot altă semnificație decât aceea a unei moțiuni de încredere în guvern. în tot timpul votului, de altfel, membrii majorității au motivat cu această interpretare lovitura pe care o dădeau libertăților publice. Un asemenea act de smerenie a fost făcut și de deputatul Papacostea, reprezentantul Corpului poștal, vorbitor bombastic și sentimental în ocaziuni solemne.

Ceea ce întrece marginile permise ale politicianismului a fost cuvântul de ordine, dat în plină cameră și de la fotoliul său de prezident, de către d. Duiliu Zamfirescu. Acesta a tălmăcit sensul moțiunei care trebuie votată cu „pentru" de către minoritate și „contra" de către majoritate. A fost un moment de haz general și de aplauze pline de filosofia senină a omului politic român.

Intre acestea, liberalii, care se felicitau în secret de mersul ședinței, auzind că e vorba de vot nominal, încercară să se strecoare afară, în incintă. Nou pretext de haz zgomotos și de veselă indignare. Descoperiți, brătieniștii își reocupară locurile și cuvântul lor fu: ***abținere.***

O lovitură de teatru în votul takiștilor cari, prin vorbele inimoase ale deputatului Cămărășescu, au declarat că votează pentru

desființarea cenzurii fără să extindă sensul votului la chestiunea de încredere în guvern. D. Argetoianu se strădui să aducă, pe figura sa groasă și consternată, un zâmbet de ironie. Lovitura era, însă, dibace și fu simțită.

D. Xeni crezu că e abil din partea d-sale să se dezbine de restul grupării și să voteze contra moțiunii. Explicația izolării d-lui Xeni nu poate fi alta decât aceea a iminenții intrării sale în guvern în locul regretatului Greceanu.

Cu ocazia acestui vot s-au compromis doi deputați gazetari cari s-au pronunțat pentru menținerea cenzurei.

Rezultatul votului, după impresia generală și după calculele și controlul câtorva opoziționiști, era evident defavorabil guvernului. Acesta obținu, totuși, în ciuda pronosticurilor, o meschină majoritate de șapte voturi (129 contra 113). La cererea d-lui Madgearu de a se controla lista și la denunțul d-sale că s-au comis falsuri, prezidentul se opune energic și împiedică orice control și contraprobă.

Guvernul fusese atras până la buza prăpastiei. Suspinul de ușurare și trăsăturile chinuite ale miniștrilor erau o probă de spaima rece care îi încercase.

D. Imbroane, ocupând fotoliul prezidențial, avu un cuvânt care tălmăcea starea sufletească a leaderilor și a miniștrilor:

- „D-lor, suspend ședința. E destul pentru o zi." (Aceste cuvinte fură exalate într-un oftat adânc.)

*

E vorba de intrarea d-lui C. Stere în Parlament, prin demisia anume dată a unuia dintre deputații de Soroca.

*

Prin Cameră se spune că plata restului de 40 la sută din schimbul de coroane se va face numai după sărbători.

„FÂRA REAZEM" DE 1GENA FLORU

Teatrul Național

Asist pentru prima oară la acest spectacol, pe care-1 suport cu o profundă indignare. E de întrebat, o dată mai mult, cu aceeași inutilitate ca întotdeauna, dacă există vreo normă de apreciere la

bătrânul comitet de lectură şi dacă se va stărui la infinit în această aberaţie programatică, ce continuă tradiţia de prost gust a trecutelor stagiuni. Smerenia oamenilor din teatrul nostru oficial faţă de preferinţele vulgului artistic rămâne mai prejos de orice justificare. Continuându-se, astfel, cu tot ceea ce autorul român binevoieşte să exhibe, iar comitetul să accepte, s-ar putea uşor deschide în locul teatrului un cinematograf cu reprezentaţii orale, spre marea bucurie a casieriei localului. In cazul acesta, d-l Atanasescu, de pildă, care e cel mai jucat actor bucureştean, ar putea să forţeze cu aceeaşi tenacitate succesul pe pânză. Entuziasmul public ar ajunge la paroxism şi d-l Victor Eftimiu ar ieşi definitiv din situaţia delicată, pe care o înţelegem deplin, de a renunţa să mai fie director energic pentru a rămâne un bun coleg.

Piesa d-rei Floru este o măiestrită condensare a banalului, din întreitul punct de vedere: al tehnicii, al demonstraţiei şi al dialogului. E o goană fermă după clişeu, o dibuire tenace a capătului vechi de sfoară care să mişte păpuşile conivente. Eroina e o plăsmuire din paginile lui Marcel Prevost, Daniel Lessueur sau Mathilde Serao, al cărei elogiu se face pe scenă, aproape cu insolenţă. Scenele de dragoste se succed şi se prelungesc, la rampa sonoră de atâtea dezmierdări şi sărutări pe care, în sfârşit, un foc de revolver final le întrerupe şi le pune capăt, dimpreună cu un răcnet tragic şi foarte bine atins de eminentul actor care este d-l Valentineanu. Şi din această suită de îmbrăţişări, alternative, între un cuplu ideal şi ***quasi-p]atomc,*** şi un altul, în care apare o medicinistă trivializată, se lasă un văzduh de rut şi priapism, falsificat prin fraze de cea mai rea literatură, foarte scump în schimb midinetelor, adolescentelor şi femeilor chinuite de ideal şi de adulteruri eterate. Deci, Teatrul Naţional va avea public, dar numai publicul pe care-l merită. Interpretarea a fost nemeritat de bună. Vorbim de d-na Macri-Eftimiu care a avut palidul suflet de aristocrată şi de femeie din intenţiile autorului; de d-ra Zimniceanu, de d-l Pella şi, mai ales, de precisul, nuanţatul şi dezinvoltul Valentineanu.

Decorurile impecabil dispuse de d-l Enescu, cu deosebire în ultimele două acte, sunt modele de aranjament românesc agrest. Autorul s-a bucurat, deci, de un unanim concurs spre reuşita pe care să nădăjduim că o va mai căuta, cu însuşirile-i de caracterizare şi expunere, şi prin cu totul altfel de mijloace.

AMANŢII CENZURII
(Pentru gazetari)

Numele celor peste o sută de parlamentari cari au votat pentru menţinerea cenzurii s-au publicul în ziare. De-acum, cititorii îi cunosc şi, ceea ce este mai important, îi cunosc şi ziariştii. Cu necaz, dar fără surprindere, aceştia au recunoscut colegi de-ai lor printre cei ce au votat căluşul şi asuprirea meseriei care i-a împins până în Parlament. Fără surprindere, căci gazetarii cocoţaţi în Dealul Mitropoliei datoresc această pricopseală nu faimei lor literare şi polemice pe lângă publicul alegător, ci măruntelor servicii şi lacheismului, cari le-au câştigat, dimpreună cu încrederea oamenilor politici, înscrierea lor pe listele sigure ale candidaturii averescane.

Printre votanţii cenzurii distingem, însă, şi arivişti cu alt nerv, şi de altă rasă decât nefericiţii funcţionari goniţi din ministere şi perindaţi prin redacţie. Sunt oameni cari au trecut printr-o clipă de ezitare între cele două formidabile ameninţări, ale presei şi ale cenzurii. Cu artificii uşoare de dialectică, ei au ciczUt că şi-au justificat servilismul şi lovitura de pufdată libertăţii cuvântului. Avocaţi grăbiţi şi profesori ambiţioşi, râvnitori de situaţie şi popularitate, ei vor târcoli din nou mâine redacţiile, pentru a relua prin tipar contactul de glorie cu mulţimea. Creaţi de presă, purtaţi de presă, amanţii cenzurii vor veni să cerşească informaţii, notiţe, articole şi reportaje, în jurul nerăbdătoarei lor persoane, a discursurilor şi a broşurilor, pronunţate, mâzgălite, în goana de toate zilele spre celebritate şi putere. Ei se vor strădui să-şi uite votul slugarnic şi bâiguiala mironosiţă din ziua faimoasei moţiuni. Ziariştii, însă, nu trebuie să-l uite. Oamenii cari au votat pentru tăcerea presei, spre a re bucura de foloasele ei, trebuie să simtă consecinţele acestei tăceri până la capăt.

Cenzura pe care ne-au reaplicat-o zilele trecute să se abată şi asupra sforţărilor lor disperate. Chemările şi gesturile lor, orbecăind la zidul pe care singuri l-au ridicat, să rămână fără răspuns. Atunci îşi vor înţelege, de-abia greşeala şi obstacolul pe care şi l-au pus singuri, în drumul lor suitor şi întortocheat.

LITERATURA DE IDEI

Se vede că ideile simple şi elementare sunt de o puţinătate dureroasă, de vreme ce literatura de idei se dezvoltă şi se complică aşa de mult în Franţa, iar imitatori dezbăraţi de originalitate, ca de o haină trimisă la etuvă, s-au ivit până şi între noi. E un joc, al cărui mecanism se poate învăţa uşor şi a cărui deprindere se poate impune creierului după un exerciţiu mai mult sau mai puţin prelungit... Asta depinde de calitatea substanţei cerebrale, care la oamenii secolului nostru e destul de virgină ca să i se poată impune orişice. E o apucătură care tinde să se automatizeze, fără să sporească, însă, fondul intelectual omenesc cu reale şi noi valori de sinteză.

în idee, mintea topeşte deplin observaţiile sale prinse din cunoaşterea lumii. Diamantul ia naştere din zgura lucrurilor, şi a mileniilor, şi este însăşi esenţa lor. Ideea însă, se desface în elementele ei, cari au fost înţelesuri multiple, şi ceea ce nu se mai poate face cu diamantul, ideea suportă prin disociere.

Când Remy de Gourmont a divulgat sistemul, o mulţime de debili mintali şi-au găsit o îndeletnicire dentistică din a scormoni ideea ca pe un smalţ cariat. Ca rezultat, avem pagini, volume întregi, de prolixitate abstractă, asemenea infinitelor operaţii aritmetice, la cari se dedau, automatic şi fără putinţă de oprire, bolnavii din sanatoriu. Noul gen de literatură a corespuns, în sfârşit, unei noi psihastenii, foarte reală, foarte constatată, care stă într-un debit incontinuu şi nestăvilit de inepţii îmbrăcate în forma aforistică a ideei.

Procedeul aminteşte felul de înmulţire a microbilor prin sciziparitate: dintr-o idee, două. Din două, patru. Şi, în toate acestea, nici o realitate.

TILL EULENSPIEGEL

A luat cuvântul, în chestie de regulament, d-l Cuza, profesorul care face deliciul studenţimii, al Camerei şi al tribunelor, atunci când lumea vrea să se desfete şi când se găsesc printre auditori persoane curioase de cazuri patologice amuzante. Micul om a cedat unui vechi obicei al său şi a căutat să intercaleze în discuţie câteva

fraze privitoare la vanitoasa lui persoană, la adorabilul său Eu, toate acestea cu acompaniamentul cunoscutului său defect de dicţiune: un pueril şi viperin sâsâit. A intervenit preşedintele Camerei, conjurând pe incorigibilul ***debater***' să amâie răfuiala de amor propriu pentru sfârşitul şedinţei, clipă în care i se rezervă din izvorul de îngăduinţă al Parlamentului ojumătate de oră încheiată. Ce avea oare să explice d-l Cuza? Să fi găsit, după ani de căutare, argumentul care înlătură de pe craniu-i ţâfnos coroana de rege al plagiatorilor, // ***re dei plagiari,*** cum i-a zis presa italiană? Intenţiile domnului profesor au rămas pentru noi o taină. A renunţat la crâmpeiul de vreme făgăduit acestui nedescurcat problem şi a trecut la chestiunea presei. De astă dată, mica lui făptură a încercat câteva reverenţe ***Presei,*** pentru a face câteva tumbe şi piruete şi a-şi arăta turul pantalonilor către tribuna în care stau ***gazetarii.***

Era în rolul său de măscărici, în care reuşeşte, combinat cu acela de savant, în care nu reuşeşte, dacă vrea să rămână corect. A debitat câteva locuri comune şi a comis prostia să laude presa de tiraj, tirajul fiind pentru d-sa o garanţie de moralitate. Era foarte susceptibil şi suferea mult la gândul că orice fel de gazetar poate coborî în culoarele Camerei să strângă mâinile sale de plagiator.

Parcă n-ar avea ziaristul altă treabă.

BRĂTIENII, CONCESIUNILE ŞI SONICITATEA

Se ştie că nobila rasă a Brătienilor e cuprinsă periodic de un dezgust special faţă de tot ceea ce înseamnă concesiune, cointeresare, necinste, iar perioada despre care vorbim coincide întotdeauna cu vremurile de opoziţie ale Partidului Liberal. Astfel, în numele celor mai înalte principii şi mai prefăcute sentimente, Brătienii atacă, în ritmul unei frazeologii răsuflate, toate înjghebările capitaliste de exploatare a avutului public, cari se fac fără participarea lor exclusivă. Operaţii constituţionale de politică şi finanţe, prevăzute cu jurnalul Consiliului de Miniştri, cu votul Parlamentului şi parafa regală, aşa cum şcoala brătienistă a furnizat nenumărate trainice modele, se încearcă şi astăzi de către actualul guvern. Avem de-a

Debater **(engl.) - persoană care ia parte la o dezbatere.**

face cu palizi imitatori ai practicii brătieniste sau cu discipoli inspiraţi pe cale de a-şi întrece meşterul? Alarma liberală ne dă de gândit. în orice caz, averescanii, prevăzuţi cu aparatul parlamentar de trebuinţă, cu caracterele cari, pentru asemenea manopere, sunt inexorabile, au avut şi norocul de a intra cu tăişul Codului Comercial în pădurea virgină a teritoriilor alipite. Şi, atunci, Brătienii ţipă. E singurul mijloc ce le-a rămas ca glasul celor nouă deputaţi din Parlament să se audă: zbieretul.

Dar sunt concesiuni şi cointeresări pe cari Brătienii le trec sub tăcere: şi anume acelea în cari sunt cointeresaţi şi ei. ***Viitorul*** publică, fără nici un surplus de patriotică indignare, ştirea că „Pirotehnia Nouă", dimpreună cu terenul ce-i aparţine, va fi concesionat vintilistei societăţi „Sonica", cu obligaţia ***rien que ca***[1] de a construi o fabrică de arme şi muniţii căreia i se va mai da de zestre şi maşinile furate din arsenalele Ungariei. Se va aplica aci principiul sonicităţii, monopolizat de către Ministerul de Război.

Regretăm, deci, pentru genialul inventator, inginerul Gogu Constantinescu, de a fi devenit salariatul şi exploatatul unei societăţi a cărei direcţie comercială aparţine Brătienilor.

Regretăm că o născocire aşa de însemnată ca sonicitatea va servi la perpetuareu şi înmulţirea durerilor omeneşti prin transformarea ei în unealtă de război. Regretăm că singurul şi mizerabilul bine pe care l-a adus poporului se reduce la prilejuirea acestui denunţ al făţărniciei câtorva bancheri şi ciocoi români.

MARTIRAJUL

în discuţia ziarelor şi a deputaţilor s-a revenit cu comentarii şi destăinuiri asupra unui martiraj oarecare. Vă gândiţi, desigur, la suferinţa socialiştilor închişi la Jilava, la reumatismele pe cari le capătă, la tuberculoza care li se agraveaz&[...]* Sau, poate, gândul vi se duce la copiii şi la nevestele cari le mor de foame acasă şi pe ale căror gingii a înflorit, oribil, scorbutul, acest surâs al mizeriei.

Sunt şi cete de copii orfani care veghează pe ruinele satelor pustii din zona războiului. Sunt şi prizonieri care cutreieră Germania, cerşind, şi cătane ardeleneşti râmase pe gheţurile Siberiei. Sunt şi invalizi cari nu mai pot apăsa pe coarnele plugului, căci trupul lor atârnă de la subţiori pe câte două cârje de lemn. Şi văduve, multe văduve, şi sărăcie, şi oftică, pelagră, sifilis, alcoolism, toate victimele şi toate relele blagoslovite cari păstrează capitalismului belşugurile efemere ale acestei lumi şi săracului împărăţia cea primitoare a cerurilor. De acest martiraj aţi crezut, desigur, că vorbesc ziarele şi urlă destăinuirile. Dar aţi uitat: au fost martiri şi la Odessa. Goniţi de foame din eroica Moldovă, aleşii ciocoimei române, căptuşiţi cu cecuri şi bancnote, s-au dus pe ţărmul dulce al Odessei sau sub cerul galben al Crimeii, aşteptând, în răcoarea salină a valurilor, să se risipească, undeva, departe, fumul războiului. A fost o dulce lună de miere cu Marte cel cumplit şi, numai când steagul roşu goni pe acest beţivan de sânge din meleagurile pe cari le devastase, senatorii şi deputaţii partidelor istorice din România cunoscură zilele fără caviar, fără şampanie şi fără manicurâ. Acesta este tot martirajul ciocoimei noastre pe care guvernele se străduiră să o scape de pierzania muncii.

[1] Nimic mai mult (franc).
*** Context cenzurat.**

1921

ACTUALITATEA LUI HEINE

Nu e vorba de nemurirea iluzorie de care se îngrijesc gânditorii cu fruntea înclinată lângă lampă. Heine ar fi înmormântat, sub un surâs al buzelor sale ironice şi moi, această vanitate. N-a crezut, poate, că gândul lui va suna, peste aproape un secol, în cuvinte ce sunt azi adevăruri revoluţionare şi care păreafu] pe atunci utopii. Se bizuia, desigur, pentru această pomenire fără de viaţă şi în care constă toată gloria postumă râvnită, mai mult pe graţia tristă şi cruntă a poemelor sale. Era o ciudată vioară scrisul lui Heine, în care melancolia notei prime se înfăşură pe un tril neliniştitor şi capricios. Era o înaltă şi palidă doamnă prelung îndoliată şi care îşi frângea degetele boiereşti ca să se silească la un râs spiritual. Era, pr-ate, Dona Măria moartă, a cărei amintire îi turbură cu un regret paginile cele mai frumoase, aşa cum o piatră de mormânt părăginit desăvârşeşte strălucirea unei grădini. Să uităm aceste imagini ce răsfrâng eleganţa şi doliul lor pe sufletul nostru.

Vechiul militarism prusac l-ar fi suportat, şi atunci şi azi, dacă poetul n-ar fi scris şi rescris rânduri ca acestea, de cel mai autentic pamfletarism contemporan: „E acelaşi popor de paiaţe pedante, e mereu acelaşi unghi drept la fiece mişcare, iar pe mutră aceeaşi suficienţă îngheţată şi stereotipă. Ei se plimbă ca întotdeauna, ţepeni şi drepţi ca un I; ai zice că au înghiţit bastonul de caporal cu care erau cotonogiţi altădată." în războiul de presă dus patru ani contra Germaniei, aceste fraze au reapărut adesea, în multe limbi, dar cu mult mai neruşinat turnate. Prusia, azi, e bătută şi Kaiserul care a ordonat scoaterea bustului lui Heine din Achleion e fugar.

Suntem în faza socialistă şi umanitară. Transcriem pentru orice ziar de polemică şi reformă cuvintele din ***Reisebilder.*** „Nu mai suntem naţiuni în Europa. Există numai partide. Şi e de mirare cât de repede se recunosc între ele, în ciuda deosebirii de culori, şi se înţeleg imediat, cu toată varietatea limbilor." Menirea egalitară a

vremurilor şi a revoluţiei e astfel exprimată: „Francezii, poporul social şi democrat prin excelenţă, au fost cei mai jigniţi de inegalitate; au căutat să dobândească egalitatea cu asalt, tăind acele capete cari cereau să fie mai sus ca celelalte... şi revoluţia fu semnalul războiului de liberare al umanităţii". Deci nu-l înspăimântă excesele unei revoluţii. Cel mult, dacă-i inspiră în treacăt, pe câmpul de la Marengo, întrebări: „Vai! Fiecare palmă de pământ, câştigat de omenire, costă şuvoaie de sânge. Şi nu e oare un prea mare preţ? Viaţa unui ins nu face cât a unei rase întregi? Căci fiecare om izolat e o lume şi fiecare mormânt acoperă o istorie universală... Tăcere! astfel ar vorbi morţii căzuţi pe locul acesta şi noi, cei vii, trebuie să luptăm înainte în războiul sfânt de liberare al omenirii..."

„Sunt multe accente de elocinţă şi bărbăţie în vocea romantică şi pasională a lui Heine. Din loc în loc, astăzi, cu intonaţii sublime, dar atât de împrumutate, chemarea lui se repetă deasupra măcelului..." O glorie istorică face să alerge nume de epigoni în toate părţile continentului, uzurpând ceea ce se datoreşte precursorilor. Nerecunoştinţa! Uitare? Nu. Dar epigonii au prins momentul practic al activităţii şi al realizării.

FEUDALIZARE

Plutocraţia noastră a găsit mijlocul să se diferenţieze de profitorii şi de bogătaşii proaspeţi ai timpului. Vechile castele maghiare din Ardeal trec, unul după altul, în posesiunea cumpărătorilor din Regat. Iar aci, între palatele cunoscute, şi cele de construcţie mai recentă, se deschid, sub lovitura viguroasă dată cu pumnul aurit al năvălitorului zilei: îmbogăţitul de război... Rămânem, deci, în îngâmfata lui vecinătate, orbiţi de fastul lui prostesc, desfătaţi de imitaţiile lui stângace, de viciile voite şi de sintaxa-i inadaptată. Ceilalţi trec munţii purtând blazonul neruginit, în atmosfera umedă a zidurilor medievale, unde mucegaiul va înnobila, în sfârşit, definitiv, literile fanariote, vechi de un secol, cel mult. E, poate, un dispreţ în mişcarea celor ce urcă stâncile Carpaţilor, sub ochiul ironic al magnatului autentic. E dispreţul ciocoiului de-acuma vechi, faţă de ciocoiul nou de la 1916, şi e un dispreţ nedrept. Căci nobilimea, adică plutocraţia, a fost totdeauna stratificată. Şi, rând pe rând, cei ce

s-au perindat pe terenul unde se vânează blazoanele au fost parveniţii dispreţuiţi şi îmbogăţiţii satirizaţi. Şi, fiecărei serii de noi cuceritori, timpul le-a dăruit vechime, deci aristocraţie, deci dreptul de a zâmbi de sus şi a înălţa din umeri la apariţia neîndemânatecă şi pripită a noului sosit.

Comparaţi pe feudalii francezi cu nobilimea napoleoniană, iar pe aceasta cu plutocraţia republicei burgheze, atât de sus pusă, la rându-i, faţă de pahonţii şi furnizorii războiului european. Dantelă, pinten, frac vechi şi frac nou. Dar toate garderobele se uzează, fatal. Şi la noi, la fel: ciocoimea de la 1800, de la 1848, de la 1877 cedează locurile din faţă, în parterul fericiţilor.

Dar aci mai e vorba, poate, şi de o continuare inconştientă a tradiţiei româneşti, care arată, de-a pururi, pe domnii şi pe boierii Principatelor preocupaţi să-şi găsească temelie sigură peste munţi, în Făgăraş, în Almaş, în Feldioara. E un vechi şi oligarhic instinct, care caută adăpostul sigur al stâncilor pentru comorile smulse şesului. E locul de elită şi de siguranţă, muntele, care ispiteşte pe individul puternic, şi e fortăreaţa solidă, Ardealul, care cheamă şi se oferă popoarelor bogate: românii.

COMIS-VOIAJOR

Stăpâneam, singur, un întreg compartiment de tren şi mă închipuiam deservit de o forţă măreaţă, care pulsa, metalic, pe şine. Călătoria e o îmbrăţişare monstruoasă şi fugitivă ce sparge zările, printre stâlpii îngroziţi ai telegrafului, cari se aruncă la pământ, asemeni supuşilor vreunei majestăţi orientale. Peisajul... Uşa compartimentului, însă, alunecă de perete... şi, în mijlocul reveriei mele spulberate, apăru domnul care salută, dar nu-şi cere voie, care, cu gestul sigur şi cuminţit al obiceiului, şi-aşează valiza şi mantaua, servieta şi bastonul la locul hărăzit de geniul tapiţerului de vagoane... Domnul care-ţi aruncă o privire glacială şi deprinsă, de cunoscător, domnul, în fine, pe care-l ştiu că n-are să mă plictisească fiindcă e comis-voiajor şi cititor de mutre şi suflete. El ghiceşte în fiecine firea şi meseria, destinaţia şi dispoziţia. El a înţeles dintr-o aruncătură de ochi că mi-e somn, că sunt mizantrop, sau că n-am chef de vorbă. îl iubesc şi îl admir pentru asta, şi îi voi face elogiul la prima etapă, pentru cea mai răspândită gazetă.

N-am să încep, cum ar face d. Creangă, să spun că e un factor economic şi financiar de primul ordin, în aceste vremuri de refacere industrială. Nici că este cel mai eroic contimporan, care-şi riscă viaţa pe aventuroasele căi de fier ale dezorganizatelor transporturi. Dar e divers şi docil ca un dicţionar, care e mut cât nu-l deschizi şi vorbăreţ şi atotştiutor când îl răsfoieşti. O, incomparabilul tovarăş de drum, scumpul meu comis-voiajor, exemplar degenerescent dar rafinat a) civilizaţiei aburului şi electricităţii, care a făcut un domn cu servietă şi blană dintr-un negustor ambulant, dar şi un biet salariat, dintr-un om liber...

Urgisit de toată ginta orăşenească, tu eşti, totuşi, enciclopedicul şi martorul ocular de pretutindeni. Şi-mi spui, pentru fiece oraş, care-i hotelul ce găzduieşte mai curat, şi vinul său unde se ascunde, şi unde sunt femeile cari primesc zâmbind. Cunoşti şi durata staţiilor în toate gările şi-mi spui unde e apa mai limpede şi restaurantul care te grăbeşte mai puţin. Şi ai prieteni, ca Dumnezeu, peste tot, şi îi întrebi numai de ce le pasă şi ştii să vorbeşti tuturor, ca ilustrul Sandossart, şi te asemeni, civilizatule, truverilor rătăcitori, căci iubitele tale îţi constelează, de-a lungul şi de-a latul, cerul larg sub care te risipeşti călătorind. Dar, în loc de talismane, porţi cu tine mostre şi probe de mărfuri. Si viaţa ta e o perpetuă reîntoarcere, pe când amorul lor era elegantă uitare.

PAGINA ISPITELOR

Cunosc un sărac, care nu verifică, deşi e tânăr, şi nu visează pe urma siluetelor subţiri ce împodobesc cetatea şi veacul, cu toate că e atât de sărac. Idealul roşu l-a obosit şi nu ştiu chiar dacă-l ispitise vreodată. întreaga lui reverie, în orele de răgaz, lângă lampă, lângă foc - când avea foc, când avea lampă -, sau sub fructul electric al unui candelabru de cafenea, plutea peste *ultima pagină, de anunţuri, a vreunui ziar străin.*

Acolo, în coloanele mărunte şi înghemuite, imposibila fericire se oferea tânjelii sale visătoare, în forma unor îmbieri negustoreşti, cu înlesniri de plată ce i se păreau accesibile până şi lui. în pătratul din mijlocul paginei, imaginea unui sanator din Lugano, pe un ţărm de lac, îl atrăgea cu privirea nenumăratelor ferestre. Şirurile tipărite

alăturat vorbesc de liniştea senină a ţinutului şi a localului, şi de o viaţă uşoară ca în raiul pe care cărţile vechi l-au făgăduit săracilor. O, cum suspina fiinţa lui după acele zăceri de bolnav, care nu e decât obosit, în acea staţie dintre moarte şi viaţă, unde te simţi, treptat, reînviind. Sunt zeci de asemenea mici anunţuri cu promisiunea lor de repaos dulce şi de întremare muzical de lină sub vibraţia soarelui sonor.

Sunt zeci de ispite, pomeni de pajişti cu lumină, iederă şi coperiş de ardezie, toate cifrate la un preţ ce pare modest, ca o floare de câmp, poetului care citeşte prospectul străin pe coala destinată reclamei, lată, ieftin ca un dar, atrăgător ca norocul însuşi, un mic castel „de vânzare": vechi, însă modernizat; cu un „domeniu" şi un parc secular cufundat în umbra-i dintre ziduri şi un eleşteu adânc, în care câte o rază strecurată se încrucişează cu lama de aur a unui peşte. Satul îngenunche în valea de la câteva sute de metri. Ce aşteaptă? Şi cine e nesăbuitul care-şi scoate la mezat privilegiul existenţei, leagănul de aur al ursitei, ca pe o capcană ruginită, şi i-o oferă astfel lui, cerşetorul milostivirilor minunate, înscrise pe aripa ziarului? Vile, conacuri şi pavilioane, cu lacuri reci, torente sau ţărmuri de mare, prin toate pribegeşte, plăsmuindu-şi existenţe fugare, prietenul meu, în mâini cu marile foi peste cari fuge timpul cel adevărat, învins de năzuinţe şi himere. Ispite preţuite ca ispitele, de către negustorii necunoscuţi peste cari cel ce nesocoteşte realitatea, de altfel nimănui sesizabilă, trece cu avântul visului dintr-un vis.

CRONICĂ DE MARTIE

Primăvară cu lumini ca pucioasa şi vânturi ude. în amurg, ferestrele caselor au început să ardă şi copitele cailor să tropote în liniştea pogorâtă. Pe câmp au ieşit copoii, obişnuiţi în cromolitografii.

Am avut presimţirea primăverii, odată, într-o seară, în cartierul evreiesc ieşit în stradă, de Purim. în umbre medievale se mişcau ca nişte lampioane măştile de culori. Uliţele, cariate ca un maxilar scheletic de vită, apoi, pe după colţuri de zid fărâmiţat, se amestecau râsete şi vorbe cu parfumul de noroi proaspăt şi de flori, încă foarte departe.

Desigur, primăvara a potopit Bucureştiul, căci pe trotoare văd tabăra meselor de cafenea. Chelnerii lenevesc, răzimaţi, şi le atârnă între degete şervetul, ca un vânat. Pe câţiva copaci s-au ivit mugurii, ca lăcustele.

- Case din mahala, pavoazaţi-vâ până în amiază ferestrele cu plăpămi roşii, cu perne învoalte. Scoateţi la soare glastrele de ardezie cu muşcate, cu garoafe, cu mixandre fragede ca gingiile. în curte, pe frânghii, rufe albe, umede, împiedică mersul în orice direcţie şi, printre ele, nările, plămânii, se veselesc. Clopotele de dimineaţă vor fâlfâi, sonore, deasupra.

...Amiaza. într-o curte din centru: praf din covoarele scuturate. Servitoarele s-au legat la cap, coatele sunt goale, şi goale gleznele în papuci. O ladă de gunoi, mănoasă, a început să fumege. Câinele se arată glorios şi muncitor peste grămada pestriţă. Priveşte din când în când, pe de lături, timid şi ostil.

UN BARBĂ-ALBASTRĂ

Crima vameşului din Basarabia mă înfioară. Au povestit-o ziarele şi o repet aci pentru a-i resimţi oroarea şi setea de justiţie, adică de răzbunare, pe care o iscă: o rusoaică, o fecioară vestit de frumoasă, trecu apa despărţitoare, în Basarabia, pentru a se adăposti de îndrăznelile bărbaţilor din ţara natală. Un funcţionar român o primi şi o violă, consecvent virilităţii sale, nu mai puţin impresionabilă decât a vecinilor de altă culoare socială. După aceea, temându-se de pâra fetei, o ucide şi-i sapă mormântul în apropierea pragului pe care trecerea ei îl împodobise o clipă.

Atât se spune, atât se crede. Ar fi ciudat, însă, ca o întâmplare destul de complexă să aibă un aşa de simplu tâlc. Bizară, mai întâi, superba defunctă, ai cărei nuri au fost remarcaţi şi hărţuiţi abia după trei ani de ordine instabilă în Rusia. Faptul că bolşevicilor li s-au trezit ochii şi poftele pentru aventuri galante (în violenta Rusie toate acţiunile sunt violente) nu constituie deloc un motiv de adăogit celor ce prohodesc sovietele zilnic. Fecioara, neştiutoare de pasiuni politice, se afla în imposibilitate de a clarifica instinctele pe cari le asmuţă asupră-i, vehemente, cu o atât de fermecătoare inconştienţă, în albi şi roşii. Nu înţeleg cum de i-a dat prin minte că burghezii de

peste Nistru, opuşi bolşevicilor ardenţi, vor respecta nuditatea ei de gazelâ. Facem obiecţiunile acestea numai după ce am admis cazul patologic al unei fete aşa de rebele, mai ales într-o ţară unde se poate avea orice pe un codru de pâine.

Şi acum funcţionarul.

Acceptaţi oare, cu una cu două, miracolul unui funcţionar român care-şi ucide amanta, siluită sau nu? (alt mister şi acesta). Rar şi frumos caz de pasiune la o speţă care se îndeletniceşte doar cu mita, cu falsurile, abuzurile şi delapidările. Subiectul e demn de pana lui Stendhal şi a lui Merimee. Subsemnatul şi l-a notat pentru o nuvelă... Absurditatea, însă, se întrece pe sine cu explicaţia că teama de un denunţ l-a făcut pe slujbaş să prefere, scandalului, crima. Slujbaşul ar fi ştiut că o femeie, şi mai ales o fată, preferă, ea cea dintâi, scandalului, tăcerea. Pe urmă, teama asta de anchetă şi pedeapsă la un funcţionar din Basarabia, adică dintr-o provincie căreia i se aplică atât de cotidian metafora că e o vastă victimă jefuită şi violată de ocupanţi, desfide orice logică. Fata, care era o martiră mai puţin geografică decât alipită, în sfârşit, provincie, ar fi avut, desigur, mai puţini sorţi să se facă ascultată de către autorităţi şi tribunale. Şi ce dovezi, rogu-vă, să exibe?

Nici hoţ de tot, nici criminal de rând, **drsi...** Atunci? Un artist, desigur, adorator al formelor pângărite şi obosit de ele şi care, totuşi, nu se poate resemna să renunţe şi să le ghicească, pe curând, sub dezmierdări străine. Un Barbă-AIbastră (căci astfel era sufletul lui Barbă-Albastră) ivit pe malul înalt al Nistrului, spre marea confuzie a poliţiei şi a cronicei noastre criminale. Furnizăm o explicaţie în plus, tot aşa de verosimilă ca celelalte. Un singur punct de înţelegere, bineînţeles: criminalul trebuie pedepsit, fie şi în Basarabia.

PENTRU EGALITATEA ÎN CRITICĂ...

Minciuna literară a Ardealului a trecut, în scurta noastră istorie, şi în apucăturile de a gândi ale criticului. Sunt câteva zeci de ani de când au coborât din munţi, cu torţele în mâini, dascălii ardeleni, sporind lumina prea unicoloră adusă nouă de fanarioţi. Şi ne amintim de basmele vechi în cari se vorbeşte, alegoric - căci tuturor basmelor li se dă, târziu, o interpretare alegorică -, ne amintim:

omul se urcă din besne în vârful celui mai nalt copac şi priveşte în jur. Departe tremură o licărire. Să fie ochii jivinelor nopţii? Omul coboară şi merge către vâlvătaia care poate să fie o comoară, ferită de vijeliile ce bântuie aci. Aşijderea, dascălii ardeleni s-au refugiat în ţara românească, găsind, însă, în clasa ei conducătoare, o cultură şi un rafinament care n-ar fi avut cu nimic să se împrumute de la biata lor instrucţiune primară. Ei au contribuit, fireşte, la naţionalizarea unei culturi care la generaţiile în declin era încă grecească şi se mărginea de-acum la epitafuri. Dar bonjuriştii bătuseră alte căi şi începutul se făcuse. Ajutorul dăscâlicesc e o exagerare legată de sentimentul naţional. Exagerarea a sucombat în ridiculul diverselor curente lingvistice transcarpatine. A servit, însă, prin reacţiune, la ascuţirea spiritului satiric în Regat. Iată-ne, deci, la o apreciabilă distanţă de dogma „luminei venite din Ardeal", şi care nu mai e nici de necesitate şcolâricească.

A rămas încă vie superstiţia talentelor ce trebuie neapărat găsite în ţinuturile româneşti din fosta monarhie. în articolele sale, în care criticul constată veşnic şi pretutindeni secetă literară, cel de la noi ia întotdeauna o identică atitudine, pândind pe cerul ardelenesc fulgerul şi norul vestitor de ploaie. Şi e suficientă cea mai spălăcită abureală, cel mai anemic zig-zag în azurul unificat, pentru ca universitarul să-şi plece chelia în pulberea uscată şi să strige: „furtună!", „belşug!" E ceva din obstinaţia dipsomanului din ospicii care linge sticla ferestrelor, să-şi potolească incurabila sete. Să ne înţelegem: ***dincolo,*** şi oriunde aiurea, se pot ivi şi s-au ivit talente. Dar ***dincolo*** nu e neapărat o pepinieră de talente. Această metaforă a fost favorizată întâi de împrejurări istorice. Apoi, de către determinismul didactic de care criticul român nu s-a dezbărat şi, în urmă, de către atitudinea politico-sentimentală a intelectualului nostru.

De câte ori peste munţi a răsunat fluierul rustic, l-am întâmpinat cu orchestra critică acompaniatoare, şi tobele şi tromboanele au căutat să amplifice micul sunet, până l-au înăbuşit. Sunt, astfel, cincisprezece ani de când d. Goga suportă cu bunăvoinţă titlul de mare poet, deşi nici un iubitor de versuri nu-l reciteşte. E tot atât de când alt tânăr îşi seamănă pretutindeni o proză poetică, făgăduind prin sine, în numele Ardealului, realizări supranaturale de artă: „eu Filip Schela, fruct miraculos pe arborele poeziei, voi picura glucoza pârguirii mele pe buzele voastre arse, româneşte".

Şi sunt mai bine de zece ani de când acest fiu agrest al Someşului a dispreţuit boiereşte să ne împartă ceva mai mult decât

făgăduieli. E vorba, poate, de un nou gen literar. Dar alţi ai săi fraţi de regiune, de curând autorizaţi printre noi, s-au bucurat de intense ecouri de operetă, în cari ziarele formau penajul, condeiele figurau lăncile şi criticii, regii exotici:

Rois sauvages parmi de plumes et de piques[1]

li s-a încredinţat misiunea paşnică de a birui lira lui Apollo. Dar cimpoiul Radameşilor naţionali n-a izbutit să ne emoţioneze şi iată-ne, acum, în plină unire, la trecători, pe noi cari ne găsim lângă Adrian Maniu şi Arghezi, aşteptând noul export de inspiraţie... E o perseverenţă în greşeli şi în poză. E o confuzie între instrucţiune şi cultură, între civilizaţie şi rafinament. Şi între grefa dificilă a sufletului germanic şi altoiul natural al spiritului francez. De aceea, oamenii politici şi scriitorii Bucureştiului sunt atât de incomparabili esteticeşte celor de peste însângerate stânci...

NOTE DESPRE STRINDBERG

Două teatre din Bucureşti vor reprezenta pe Strindberg, încă în cursul acestei stagiuni. Compania „Excelsior" reia ***Tatăl,*** o dată cu întoarcerea în ţară a d-nei Almăjan-Buzescu, sculpturala interpretă a megerei din piesă. Simultan, Teatrul Naţional ne oferă premiera ***Domnişoarei lulia,*** a cărei realizare şi-a asumat-o o debutantă talentată şi temerară: d-ra Dida Solomon. Astfel, publicul nostru va cunoaşte pe cel mai celebru scriitor al Suediei, după teatrul său, care nu e, de bună-seamă, superior prozei sale, dar în care personalitatea lui chinuită, gânditoare şi pătimaşă se oglindeşte cu precizie şi relief. E o compensare care se împacă bine cu vederile autorului. N-a scris el oare teatru pentru publicul care nu citeşte? în manifestul-prefaţă al ***Domnişoarei lulia,*** unde se preconizează multe din reformele şi ameliorările tehnice înfăptuite în Franţa de Antoine, teatrul e numit o biblie a săracilor (cu duhul) şi, cu toată grija atât de artistă ce o poartă el desăvârşirii prin decor şi lumină a iluziunei scenice, tonul său nu îngăduie îndoială asupra concepţiei că se ocupă de un gen literar inferior, bun pentru atenţia femeilor, copiilor şi a prostimii.

' Regi exotici (sălbatic) printre pene şi lăncii (franc).

Dacă văjigneşte ceva în concepţia asta, gândiţi-vă că se poate aplica şi Apostolului. E acelaşi lucru.

Balzac, constrâns să scrie teatru, numea necesitatea în care se găsea „o nenorocire". E punctul de plecare al unei mai largi discuţii, cu alt prilej.

„Femei, copii şi prostime", lată temelia ideologică a operei lui Strindberg. Clădirea asta are coloane graţioase, ferestre colorate şi arabescuri fine. Material pentru descrieri şi studii minuţioase. Femeia e o fiinţă intermediară între adolescent şi bărbat, spune un erou din romanul ***în largul mării,*** cartea sa cea mai mare, cartea secolului nietzscheian. De la convingerea asta, Strindberg trece la dispreţ şi la ură. Revolta femeii în contra superiorităţii bărbatului e pricina eternului conflict lumesc şi tema teatrului lui Strindberg. Dar, printr-un fel de contradicţie necesară, eroii bărbăteşti din piesele lui Strindberg, şi mai ales cel din ***Tatăl,*** sunt fiinţe slabe de suflet, senzuale şi şovăielnice, robite de o femeie lucidă şi voluntară. Furia Sa apocaliptică reuşeşte să ne târască până la capătul demonstraţiei sale. Suntem animaţi la fel, dar nu convinşi. E o concepţie aproape entomologică! Astfel de femei nu se găsesc decât în rândul insectelor, alături de teribilul gândac „călugăriţa" care-şi mănâncă soţul după iubire. De aceea credem că ***Domnişoara lulia*** e cea mai reuşită piesă a lui Strindberg. Nu pentru tehnica ei superioară. Aici, însă, pentru prima şi singura oară, eroina, o isterică naivă şi cu tresăriri de voinţă în făptura-i dezarmată, e prezentată în adevăratul aspect de victimă. Pricini atavice, consideraţiuni de sex şi educaţie, şi un concurs de împrejurări fatale, o prăbuşesc, vlăstar nobil, în braţele lacheului. Conflictul nu se mărgineşte la războiul sexelor, ci se complică aci cu problemul social al claselor cari cad în faţa invaziei plebeiene producătoare de indivizi nearistocratici, adică puternici. Publicul nu mai simpatizează cu bărbatul, ci cu femeia. E paradoxal, fără ca Strindberg să se renege. Direcţia Teatrului Naţional a făcut cu această piesă cea mai iscusită alegere. Programul tânărului director începe să înlocuiască pe cel vechi.

De-a lungul operei lui Strindberg străbate Nietzsche. Străbate mai mult pornirea şi temperamentul lui Nietzsche decât cugetarea lui cristalizată. Ar trebui să ni se arate momentul trecerei lui Strindberg de la democratismul primilor ani la individualismul feroce al maturităţii: „sentimentele: idei maşinale, josnice, nesigure, cari vor deveni inutile..." şi pricina acestei treceri. Ni s-ar răspunde: evoluţie. Am zice: maladie. Strindberg slăbea. Altruismul e propriu puternicilor.

Strindberg a murit de o boală care explică multe. Dar nu sunt aci decât însemnări sumare.

„DOMNIŞOARA IULIA" DE AUGUST STRINDBERG

Dramă într-un act (premiera de marţi, 19 aprilie de la Teatrul Naţional), trad. de Eug. Filitti.

Necunoscut la noi, suedezul August Strindberg stârneşte, după zece ani de la moarte, aproape aceleaşi dispute pasionate şi violente ca pe vremea când naturalismul şi-a făcut loc în literatură şi s-a încercat, cu un zgomot care amintea de primele lupte ale romanticilor, aducerea lui în teatru. Strindberg a fost şi este, în ţara lui şi pretutindeni, un autor discutat: supremă dovadă de probitate şi vitejie sufletească, atunci când nu avem de a face cu ostentaţiurtile unui farsor avid de popularitate şi parale, ci cu precursorii bizari ai unui viitor de gândire nouă şi vehementă, care buimăceşte şi zguduie inerţia obişnuită a contimporanilor. Strindberg a fost socotit cu o astfel de menire imperativă şi a păşit în linia ei dureroasă, de-a lungul unei vieţi mizerabile, printre hohotele şi vociferările norodului literar, sprijinit de rarile aplauze ale unei elite. Niciodată acest cunoscător al tainelor de a face o carte sau o piesă pe gustul mulţimii n-a făcut vreuna din acele concesii cari pogoară arta şi terfelesc cugetarea, pentru a obţine frivola notorietate oficială şi onorurile mondenităţii. Fireşte, deci, a fost răpus, în războiul cu mizeria inerentă atitudinii sale, şi împins într-un ospiciu, ca şi cum mintea lui fusese mistuită şi dezertată[1] de ideile înflăcărate cari de atunci cutreieră lumea.

Strindberg a tradus în proză şi în teatru filosofia aristocratică a lui Nietzsche. Soarta lor se întâlneşte şi se aseamănă, zguduitor. Viaţa postumă a operelor fiecăruia se îndrumă spre consacrarea care porneşte de la cei puţini către cei aleşi.

în opera lui Strindberg femeia e prigonită cu o furie apocaliptică. O reprezintă, totdeauna, în situaţii de un înspăimântător dramatism, ca o stingătoare a geniului viril, ca un suflu rece şi vrăjmăşesc în existenţa bărbatului. Dar în această operă, domnişoara lulia ocupă o situaţie specială. Este singurul personaj feminin, teatraliceşte simpatic, în

Probabil de la franc, *desert* - pustiu, gol.

Strindberg. Subiectul ar fi un fapt divers: în noaptea de Sf. Ion, domnişoara lulia, unicul copil al unui conte văduv, rămâne singură în castel şi onorează cu prezenţa sa danţul slugilor.

Isterică şi naivă, şi educată conform principiilor feministe ale unei mame, femeie degenerată şi de rând care îi dăduse o creştere bărbătească, şi în acelaşi timp, continuatoarea vechilor generaţii de conţi, domnişoara lulia „n-are personalitate proprie".

Şi într-o convorbire preţioasă, dar de o logică implacabilă, cu „domnul Jean", lacheul contelui, domnişoara lulia este fatal atrasă şi siluită de acest reprezentant puternic al plebei ambiţioase, care se ridică. îndoit conflict sufletesc şi social în care se paralizează antagonismul sevelor şi lupta de clasă. Căci domnişoara lulia, jucăria inocentă a atavismului, reprezentanta unei rase în declin, cade sub stăpânirea hipnotică a lacheului, care o trimite să-şi taie gâtul, în grajd, cu un brici. Zguduitoare acţiune, motivată cu o vigoare argumentală nemaiîntâlnită, sprijinită pe o caracterizare şi pe un schelet tehnic, de oţel.

S-a dat astfel prilejul d-rei Dida Solomon să ne facă, în acest debut eroic, revelaţia talentului său mare. Mai bine de un ceas, publicul subjugat şi chinuit a urmărit trecerile uimitoare de la exuberanţa copilărească la flirtul senzual, de aci la umilire, apoi la resemnare tragică, urmată de un delir şi o explozie de fulgurantă revoltă, până la prăbuşirea, la ruina şi împrăştierea ultimei rămăşiţe de instinct conservator, de la sfârşit. D-ra Dida Solomon a dovedit toate însuşirile de mască, de fizic şi de voce pentru a deveni o epocală artistă. Atmosfera de emoţie morbidă ce plutea în sală se datoreşte felului superior în care şi-a pătruns rolul asumat. D. Ciprian a făcut o creaţie definitivă. Egoismul valetului, brutal, viclean, cinic şi laş, dar miluit cu ambiţia, am zice, organică de a se păstra şi parveni, numai prin interpretarea artistului Ciprian se poate înţelege.

Până în ziua când vor apărea aceste rânduri nu se va fi rezolvit încă problemul dacă Strindberg şi-a cucerit, la noi, un public.

NOAPTE ÎN BUCUREŞTI

Pe asfaltul spălat, ploaia se scutură din arborii municipali. Un fior îi străbate şi se pierde, cu freamăt, prin depărtarea dinţată de razele felinarelor. Bulevardul nu cunoaşte, astă-noapte, alte stele. Sunt cele mai largi şi mai frumoase. Vântul bântuie, ele tremură.

Toate gândurile friguroase, trecătorule, au şovăit. încotro te soarbe destinul, de-a lungul trotuarului păzit de suliţi străjuind tragedia parcului? Te depărtezi de trecutul unde rămâne surâsul, silueta, şoapta cari umpluse o clipă cu mireasma lor. în faţă, viitorul orb, şi cazărmile din fund, tăcute, de lângă care se rupe sentinela, umbră din umbră, de teama somnului. Undeva, paralel, zace, sub inele de piatră, râul mort. Şi femeile nopţii trec pe sub clădiri, la răstimpuri, învelite până la ochi, şi ochii lor cer. Zdrobită, ploaia se adaogă, în plâns de burlane, metalic, nostalgic, acelaşi, şi în clipotit de paşi. Trecătorule, te gândeşti la patul de aproape, la picioarele lor reci. Dar prin sfâşierea norului se toarnă luna stranie şi prin urzeala gândului surâde chipul de adineaori. Astfel cum, în peisajul acesta bucureştean, ţi-a strălucit globul uitat aprins într-o grădină şi cum pe fereastra mare a cafenelei pustii şi închise inundă strada lămpile cu lumina subţiată pe fir. înainte, deci, suflet singur, poveste veche şi reconstruită. Amănunte: paznicul suflă într-un fluier, un orologiu sună două bătăi, ca două monede, pentru vameşul ceasului. Şi auzi, undeva, un tren, pulsat, plecând, plecând...

PRECURSORII*

în cimitirul nostru literar, printre cruci anonime ori mausoleuri ostentative, spiritul critic rătăceşte ca o umbră, inutilă mai mult. De la Văcărescu, poet testamentar, şi până la ultimul anunţ mortuar apărut sub forma de poem, cu pretenţii, prin artă, de eternitate, literatura noastră prezintă acelaşi aspect trădător, de sforţare imitativă, de pastiş stăruitor după intelectualismul apusean. Optzeci de ani de încercări şi dibuiri româneşti n-au izbutit să dea omenirii contribuţia de cugetare a geniului nostru ce caută încă, în resursele memoriei verbale, materialul în care să se exprime. Am fost şi suntem un lung şir de precursori pe cari manualele şcolare, deservind nevoile patriotice ale prezentului, le-au smuls uitării şi descompunerii, ca să mărturisim cu mumia noastră un trecut şi un fond istoric de cultură. Astfel am ajuns să învăţăm despre clasicii noştri la a căror tradiţie criticii creduli ne recheamă adesea cu seriozitate. Astfel se vorbeşte de o mişcare romantică, ţărănească şi, fără ironii, până şi de un

*** Articolul va fi republicat sub titlul *Premergătorii* (vezi nota de la p. 462).**

simbolism indigen, menit deopotrivă să treacă, dimpreună cu noi, scribi ai momentului, la patrimoniul clasic al naţiunii. Suntem ursiţi veşniciei şi îndumnezeirii literare. Suntem mari, suntem admirabili, fiindcă numai aşa vom corespunde necesităţii de a crede în noi, şi care înfrânge orice protestări ale gustului.

Am încercat, rând pe rând, jargonul greco-turc al zaverei şi l-am trecut, dimpreună cu Conachi şi alţii, în antologia neamului. Fără a-l părăsi nici până azi, căci pana bătrână a unor strigoi purişti îl perlează pe la gazete, altoirăm totul pe limbistica bonjuriştilor întorşi la vetre, şi am însemnat şi această perioadă în cartea de aur a cugetării neamului, prin Bolintineanu, marele poet. în litere luminoase fu fixat momentul italienismelor cu Depărăţeanu. Atunci se ivi strălucitorul Alecsandri, mentalitate clasică şi verbofluenţă, adaptator şi localizator neobosit, de ale cărui invenţiuni în ale formei şi ale ideii ne entuziasmăm în toate prilejurile oficiale. Latinismul şi el îşi desfăşoară stindardul peste capetele chele ale câtorva dascăli tâmpiţi de pedagogie ardelenească. Doi-trei izolaţi aduseră în literatură dialectele provinciei lor până când câţiva oameni gravi proclamară doctrina poporanistă, sistematizând solemn subiectele şi mediul pe care o minte ar trebui să le cerceteze şi limba în care e neapărat necesar să se exprime. Siml-olismul cu al său esperanto a înlăturat cu zgomot această marfă răsăriteană. Şi rămânem, azi, cu amintirea unor îndelungi lupte provocate de felurite curente literare, în faţa unui public restrâns, indiferent şi fără pasiune pentru nimic.

S-a stabilit, neapărat, şi printre noi o ierarhie care nu greşeşte întotdeauna, cum n-a greşit când a scos pe Eminescu, nufăr cu mult deasupra bălţii comune. Dar nu există o singură carte pe care să o dăruim, ca pe un adaos propriu, marei biblioteci a lumei. Pentru că din sforţările noastre obscure nu s-a creat încă nici materialul verbal care să servească definitivelor cristalizări aşteptate. Pentru că nu ne-am descoperit încă un suflet şi suntem, din punctul acesta de vedere, tot atât de sterili şi inferiori bunilor noştri stăpâni de acum câteva decenii, turcii.

Anul literar, deci, se va încheia peste acelaşi gen de maculatură amintitoare a obiceiului părintesc de a duce pastişa şi localizarea până la plagiat, dar cu mai puţină candoare. Epigoni, cum ne-a numit, într-un acces de scârbă nedreaptă, Eminescu, de al cărui entuziasm pentru predecesorii slăviţi ne îndoim foarte, continuăm azi seria lungă a precursorilor. Aşteptăm pe inspiratul de mâine, care să iasă din limitarea balcanică de până acum şi să producă în planul

unic al literaturii universale. Dar cum vom ajunge oare acolo, când n-avem o cultură proprie capabilă să completeze pe un om care n-ar şti decât româneşte? Posibilitatea pe care un rus, un german, un francez, un spaniol o are de a se instrui numai în limba lui, cu datele geniului rasei lui, nouă ne lipseşte. E un nivel la care trebuie să ne ridicăm colectiv şi care de-abia constituie un punct de plecare pentru îndrăzneţii porniţi să exploreze şi să ne aducă, din haos, literatura românească.

Până atunci vom stărui în ierarhizările şi selecţiunile noastre zadarnice şi fiecare dintre noi are şanse multe să fie consemnat în manualul şcolar al lui Dragomirescu, întru nemurire.

PATRIOTISM*

Ernest Renan: „Pages francaises"

E în obiceiul unei categorii de intelectuali înzgărdaţi de a căuta în opera scriitorilor novatori, adică revoluţionari, partea care îi leagă de ideea comună şi oficială a epocei. Profesorii şi gazetarii, direct sau indirect aserviţi statului, se îndeltuiicesc, astfel, cu descoperirea naţionalismului şi a tradiţiei chiar în acei gânditori cari s-au depărtat de accepţiunea interesată a acestor cuvinte, mai mult.

Telegramele despre moartea anarhicului Mirbeau, anunţau şi un testament cu limbă de moarte, un îndemn de iubire de ţară, pronunţat cu acea căinţă a ultimului ceas, pentru generaţiile ascultătoare.

A fost cea mai vertiginoasă luare în primire de către tradiţionalişti şi conservatori, a unui înaintaş prin cugetare şi atlet de idei.

Remy de Gourmont, arătare bizară şi doctă de artist şi om de ştiinţă, de cugetare conservatoare şi, totuşi, paradoxală şi dizolvantă, a suferit aceeaşi soartă curând după moartea lui. Volumul ***Pendant l'Orage*** (1914) trebuia să demonstre un fel de renegare a blestemelor elegante cari l-au făcut să-şi piardă postul de la Biblioteca Naţională, în tinereţe. Iar Jean Jaures fu cu egală promptitudine revendicat de patrioţii cari îşi culeseseră lesne argumentele în cartea şi în discursurile tribunului. Nu fac nici o apropiere de amănunt între aceste trei figuri franceze. Răstălmăciri şi devieri, ca cele încercate

*** Articolul va fi republicat în 1924, cu unele modificări, sub titlul *Naţionalism, rasă, tradiţie...* (vezi nota de la p. 464).**

în tendinţa unor suflete, se pot construi şi impune uşor. Pe vremuri, sarcina asta incumba preoţiei. Popa era cel puţin tot atât de înlesnit ca şi furnizorii de teorii ai clasei dominante de astăzi. La căpătâiul unui ateu dezarmat de iminenţa morţii şi dedat cu doctoriile cari îi ajutau slăbiciunea crescândă a trupului şi a minţii, îi venea uşor sfintei feţe bisericeşti să-i insinueze şi o înghiţitură de vin cu linguriţa potirului sacru. Azi, popii economiei politice în fervoare se îndeletnicesc la fel. Sarcina lor e să aplice truismul vulgar, al extremelor cari se ating, tuturor cărţilor şi activităţilor. Acestea par înzestrate cu darul mănuşilor cari pot fi întoarse pe faţă şi pe dos, după trebuinţă. Şi încercarea se face acum cu Renan. Sub titlul ***Pages francaises,*** se adună într-un volum părerile acestuia asupra problemelor politice contimporane şi se închină, astfel, temerarul şi străbătătorul pavilion de cuget şi simţire umană, care a fost Renan, steagului staţionar, pipernicit şi insuficient al lui Deroulede. Dar Renan avuse grija, de o superioară artă scriitoricească, de a fi precis. Ce e o naţiune? se întreabă şi adaogă: „mi-am cântărit fiecare cuvânt. E profesia mea de credinţă în ceea ce priveşte treburile omeneşti şi, când civilizaţia se va fi scufundat pe urma echivocului funest al acestor cuvinte: ***naţiune, naţionalism, rasă,*** doresc ca oamenii să-şi amintească de aceste douăzeci de foi. Le socot întru totul corecte".

Iată rânduri pe al căror temei se poate repudia, de pe acum, ca necoprinzător, titlul de ***Pages francaises.***

Definiţia naţiunii a lui Renan ne depărtează şi ne ridică de la naţionalismul şcolar, serv, strâmb şi smerit al patriei de afaceri, căci: „ceea ce alcătueşte un neam, nu e nici rasa, nici limba, nici interesele, nici geografia, nici necesităţile militare, ci un principiu spiritual fundat pe două realităţi, dintre cari una este posesia în comun a unei bogate moşteniri de suveniruri, cealaltă voinţa actuală de a continua şi de a pune împreună în valoare moştenirea primită neîmpărţit".

Comentariul nu mai are ce amplifica şi expune aci. Fondul comun al trecutului nu sunt regii şi faptele de arme, cari se şterg ca un zgomot şi ca un spectacol. Nu sunt nici urile timpului, nici orgoliul lui deşert. Sunt ceea ce n-avem aici. O tradiţie şi o avuţie culturală care a prefăcut sufletele în parte şi a pregătit un caracter unanim ce determină tendinţele fără să le limiteze, menţinând o afirmaţie neclintită de a exista. Dar pentru noi, românii, cu tradiţia de zeci de ori oprită şi reluată, cu istoria vagă şi confuză, ilustrată prin atâtea începuturi căzute, pentru noi, crâmpeie de tragedie neizbutită şi neîncheiată, definiţia lui Renan e prea sus. Mircea, Ţepeş şi Mihai,

şi cele câteva biserici de o impersonală arhitectură, şi paginele lui Miron Costin nu sunt comoara suficientă care, topindu-se în simţirea noastră, să-i dea fie şi o suprafaţă comună. Tricolorul e prea proaspăt, iar paginele încă neuscate, pentru a ne scuti de exterioritatea peceţilor noi de decrete şi de uniforme. Patriotismul nostru nu e încă ***a păstra,*** ci ***a construi.*** Ne asemănăm, în situaţie, cu americanii şi avem înfăţişarea unor emigraţi pe pământurile noastre aurifere şi totuşi strămoşeşti. Dar n-am sosit, oare, la oraş în rate, în serii şi în perioade recente? Şi munca de construcţie pe care o transmitem de-abia spre păstrare altora, celor ce vor cunoaşte atunci patriotismul superior al lui Renan, dezbărat de xenofobie şi huliganism, nu e în cuget plin? Forţarea istorică cea mai conştientă, de independenţă şi de închegare, se înseamnă, în ciuda poeziei istorice care vrea Ev Mediu cu orice preţ, cu datele de apogeu: 1821-1921. Şi ironia cea mai cinică e că faptele militare cărora li se atribuie virtuţile cele mai mari le-am făcut, în istoria românilor, noi: 1916-1920. Vom fi slăviţii veacului următor. Şi scriitorul patriotismului de atuncea care va privi criptele noastre cu ochi reci şi le va ceti cu vorbe drepte, nerespectând glorioasa noastră ţărână, are să înfrunte, desigur, învinuirile de înstreinat şi de blestemător din partea unor contimporani stupizi, ca toţi contimporanii.

ÎNDEMNUL LA URĂ

Societatea Scriitorilor Români a refuzat să participe la Congresul Artiştilor şi Scriitorilor „fără deosebire de limbă şi de rasă", din ţară, organizat de Ministerul Artelor. Refuzul era firesc. Nu te încredinţezi omului care te pofteşte să-1 urmezi fără să-ţi precizeze unde şi fără să-ţi explice de ce. Congresul, aşa cum se preghicea din apelul ministerial, tindea la o reconstituire a povestei Turnului Babei. Activitatea sa ar fi tot aşa de nimerită. Cel mult, dacă s-ar fi întins un banchet sau s-ar fi înjghebat un club, pe lângă care ar înflori, cu vremea, inevitabilul tripou al tuturor societăţilor intelectuale.

Să aduni la un loc pictori, sculptori, muzicanţi, povestitori şi artişti, fără alt cuvânt de program decât un subînţeles „are să fie bine", e aproape o indecenţă. E, în tot cazul, o încercare zgomotoasă de a provoca iluzia unei activităţi creatoare în haosul de la Minis-

terul Artelor. S. S. R. avea bune motive să nu sprijine acest atac la bunele moravuri politice şi literare. Şi ne închipuiam că dacă d. Goga ar fi concretizat cât de cât şi ar fi poftit creierele majoritare şi minoritare din ţară la o excursie, bunăoară la Ciucea, S. S. R. ar fi participat cu discursuri, cântece şi ***alpenstock'-un.*** Dar bobârnacul S. S. R. s-a vrut bobârnac cu doctrină şi d. Corneliu Moldovanu, sub pretext că lămureşte pe un nebulos Inspector al Artelor peste Ardeal şi Banat, a intervenit cu lungi coloane de proză. Printr-o confuzie, pe care o bănuim sinceră, preşedintele S. S. R. asimilează ideea unui congres de artă al naţionalităţilor din România cu un congres internaţional socialist şi solidifică această spaimă într-o formulă, discutabilă şi ea, şi anume: „Scriitorii nu pot sluji scopuri internaţionale". Asemenea slujbă d-sa nu o îngăduie decât artiştilor ce nu se servesc de dicţionar, ci de culori şi de sunete, acestea fiind elemente prin esenţă internaţionale. Gravă eroare din partea unui preşedinte patriot care ar trebui să ştie că un pictor neaoş în sentimentele lui nu poate uza decât de trei culori respectabile: roşul, galbenul şi albastrul. Iar muzicantul fidel patriei nu poate dezvolta decât motivele de inimă albastră: ***Ani un leu, La Bacău*** şi ***Bidineaua.***

Scotocind mereu prin dialectica d-lui Corneliu Moldovanu, descoperim un nou acuplaj de idei ci::i urlă de oroare şi deliciu împreună: ideea că refuzul S. S. R. de a merge la congres înseamnă întoarcerea la politica de rezistenţă a Partidului Liberal faţă de clauzele de la St. Germain. Scriitorii prezidaţi de d. Moldovanu dezbăra ţara de orice obligaţie umanitară („mofturile umanitariste şi liberaliste") şi servesc conştiinţei naţionale, amatoare de justificări, argumente: „la masa păcei, aliaţii ne-au silit să garantăm în scris naţionalităţilor libertăţi primejdioase. Dar aliaţii, cei dintâi, nu respectă la ei dreptul minorităţilor şi dovada stă în năbuşirea spiritului german în Alsacia, în strangularea Egiptului şi a Indiei, în strangularea sistematică a irlandezilor. Suntem singurii hipnotizaţi de o pecete şi o iscălitură care ne duce la fraternizări oficiale şi la o toleranţă ridiculă. Să-i belim, deci, pe unguri, pe saşi şi pe ruşi, şi e rolul nostru, al scriitorilor, să dăm semnalul: Ne abţinem de la o conspiraţie care se intitulează congres şi consfinţeşte primul act de trădare al unui ministru demagog şi cerem înfiinţarea cenzurei pentru apărarea culturii româneşti".

' *Alpenstock* (germ.) - băţ, baston pentru ascensiuni.

Acestea sunt obiecţiunile d-lui Moldovanu. Ziarul ***Viitorul*** le completează. D. Goga e acuzat că, renegându-şi trecutul literar, în care, fie zis, în treacăt, izbutise să fie naţional cu delicateţă, sprijină teatrele minorităţilor şi ajută, ca ministru, la ridicarea de statui poeţilor unguri. Socotim că asta e o politică şi omenească, şi abilă, şi mult superioară guvernărei violente pe care scriitorul xenofob o preconizează. E un act de impecabil cavalerism al ministrului care a succes poetului iredent de odinioară.

E o manifestare de putere şi de siguranţă a poporului nostru. Partidul Liberal, care se sperie de arătarea statuilor lui Petofi şi Endre, să contribuie mai bine cu aurul Băncii Româneşti şi al Băncii Naţionale pentru o statuă a lui Eminescu, a lui Coşbuc, a lui Macedonski. Iar de nu se va găsi destul metal, propunem să topim statuia inutilă a marelui Ion Brătianu.

Iar S.S.R. şi d-lui Moldovanu, care cheamă cenzura şi peticeşte tratatele, întru apărarea culturei naţionale ameninţate, îi oferim un infailibil procedeu ofensiv: să cugete robust şi să scrie frumos. Atunci, S.S.R. nu se va teme de congrese şi de frecventarea, totdeauna profitabilă, a artiştilor străini. Şi nu s-ar comporta în viaţă ca o fecioară ispitită într-o cazarmă.

CĂRŢILE NOASTRE

Se înmulţesc editurile şi, deci, cărţile şi scriitorii. Poate că am început a ceti mai mult, de vreme ce în ziare s-a ivit foiletonistul indigen care înlocuieşte romanul-fasciculă tradus după imitatorii lui Sue, lui Dumas şi lui Conan Doyle. Crimele cele mai ciudate şi pasiunile cele mai extravagante încep să se petreacă nu în hotelurile apusene, ci în tractirurile noastre occidentalizate. Cadavrele nu se mai azvârlă în Sena sau în Tamisa, ci în însăşi Dâmboviţa noastră meschină care-şi asumă gloria unor astfel de mistere. Dar, pornind de la sertarul de jos spre raftul de lux al bibliotecii contimporane, de la chioşcul de ziare la librăria cu abonaţi, avem toate felurile de producţie literară, până la cel ce se resimte nu de şcoala, ci de ambiţia simbolistă, adică renovatoare şi inedită în sensul cel mai absolut. Toate literaturile, nu însă toate volumele. Ediţiile româneşti

sunt alcătuite, s-ar zice, cu preocuparea îndârjită de a dezgusta. Tiparul, hârtia şi coperta ilustrează tot ce aceste industrii pot produce inferior şi înapoiat. Cele mai ieftine şi mai vulgare colecţii străine înseamnă pentru cartea noastră de şcoală sau de literatură un ideal de acurateţa şi armonie. Pentru străini, editura e o întrecere în diversitate şi fantezie. Formatele şi culorile, hârtia şi cerneala, sunt tot atâtea prilejuri de artă care se pleacă, uneori, capriciilor cetitorului bibliofil. I se ţin acestuia la dispoziţie exemplare pe materialul preferat, pe când la noi nu s-a izbutit încă tipul sobru şi net al unui curent volum de librărie.

Recunoaştem în vitrină uniformă editurei franceze şi o deosebim de cea germană, mai bună calitativ, şi mai ieftină, în tipăritura mijlocie. Tomul românesc, însă, nu se recunoaşte şi nu se distinge. Numai călăuzindu-ne de copertele ţipătoare şi brut colorate, de ilustraţia linsă şi vulgară, de litera ştearsă şi de coala destrămată, când nu e de un lux obscen şi lucios, ne putem fixa specimenul variat al prost-gustului naţional. Nu e aci un rezultat al crizelor recente. în lipsă sau în belşug, volumul nostru s-a înfăţişat la fel. încercările de singularizare au creat de curând o copertă bălţată cu motive ţărăneşti, ceea ce a dat cărţii o energică asemănare cu papucii brodaţi ai mahalalelor noastre. Alţi editori au copiat simplu coperta galbenă sau albă cu chenar a Franţei. Faţă de sulemeneala senzaţională a scoarţelor ilustrate, precum şi faţă de hârtia grasă şi lustruită, adoptară hârtia zisă „de lemn": modificările acestea mărturiseau un relativ progres. Notez, însă, încercările de editor ale lui N. D. Cocea. Cunosc douătrei cărţi tipărite de el şi-i cunosc mai cu seamă proiectele. Războiul i-a împins întreprinderea la neant. Socotelile lui ne spuneau că editura poate considera cartea ca pe un obiect de artă şi autorul ca pe un lucrător mai de preţ, iar preţul ca pe o ispită faţă de calitatea mărfii, fără să se contrarieze simţitor apetiturile negustoriei.

Şi continuăm, totuşi, a reprezintă cu furie Balcanul incult în materie de carte. Ardealul şi Bucovina nu intră în această graniţă a urâtului şi a indecenţei. Se tipăresc la Cluj, la Oradea şi la Cernăuţi cărţi cari reprezintă, încă, tradiţia imprimeriei germane. Să ne adresăm, de preferinţă, lor, chiar când ni s-ar cere mici jertfe materiale. E singura soluţie şi îndrumare pe care o pot da cărturarii şi artiştii. Ministerul, ca orice instrument oficial, loveşte pieziş şi cu două ascuţişuri. I s-ar putea, cel mult, cere ameliorarea editurei proprii. Cine însă îşi mai pierde timpul cu astea?

ATITUDINE SFÂRŞITĂ

Primesc ultimele manifeste ale prietenului Tristan Tzara. Şeful şcolii dadaiste pleacă în Cehoslovacia să propovăduiască noul sistem de a crea artă. Părăsind Parisul, şeful protestează împotriva falşilor „dada" ce lansează prin cafenele şi bulevarde cuvinte de spirit foarte reuşite, dar foarte doveditoare a ereziei în care au căzut. Căci îndeletnicirea contrafăcătorilor dadaismului, zice Tzara, nu este „idioţia pură" cerută de adevăratul dadaism, cel de importanţă bucureşteană, adică cel ortodox. Iată-1, deci, definit în două cuvinte: „Idioţia pură", cărora trebuie să le adăugăm un aforism de-al lui Tristan Tzara: „Lipsa de sistemă este şi ea un sistem, dar cel mai simpatic". Ne întrebăm, însă, dacă „idioţia pură" poate fi atât de variată ca să nu degenereze în sistem strâmt, ceea ce ar însemna decadenţa şcoalei celei nouă.

Şi, o dată cu asta, am însemnat şi un sfârşit de atitudine: acela de revoluţionar în artă, în literatură şi în ştiinţă. Multă vreme, inovatorii îndrăzneţi au stâmit o vâlva turburătoare.

De la începutul Evului modern şi până acum, strigătelor de uimire ale obişnuinţei bruscate urmau sancţiunile: tăcerea, arderea pe rug sau retractarea, temniţa şi batjocura, aceasta însă rezervată îndeosebi delictelor literare şi artistice. In cele din urmă inovatorii sucombau sau triumfau, după cum erau farsori sau genii autentice, nu fără a-şi fi avut şi unii şi alţii ziua lor de glorie socotită de impostori ca suficientă răsplată. Astăzi, însă, nici atât Istoria s-a repetat prea des şi omenirea mereu scărpinată cu reţete noi, cu paradoxe, cu teorii cari răstoarnă tot ceea ce a spus ştiinţa, cu sentinţe cari spulberă tot ce a aşezat literatura ca reputaţie, nu mai întâmpină descălecarea neoromanticilor şi a proaspeţilor Galilei cu urlete şi cu hohote. îndrăzneţul şi bizarul e primit cu un relativ calm, mult mai puţin propice zarvei de odinioară, căci fenomenul e de acum cunoscut şi clasat şi se aşteaptă cu o curiozitate liniştită dezvoltarea lui. Cei pe cari gloria efemeră de a mistifica şi epata îi ispiteşte au dreptul să creadă că oamenii sunt, de acum, blazaţi şi inerţi.

De fapt, li s-a urât de când cu exibiţia.

SMOLSKY PATRIOT

Numărul celor strânşi să bată la putineiul frazelor şovine şi cari poartă izmene tricolore, ca maimuţele, sporeşte cu un zero: în redacţia ziarului ***Viitorul*** s-a înfiinţat pitorescul domn Mihail Sorbul. Noi

îl credeam înfipt în mijlocul unui lan de porumb, santinelă pentru ciorile sperioase însă avide, chiar atunci când recolta e compromisă, în această ipostază, existenţa d-sale şi arătarea-i stranie putea folosi cauzei naţionale, de care se îngrijeşte. în loc de a-şi adapta, însă, mijloacele pe cari i le-a hărăzit natura la o întrebuinţate atât de potrivită, ca veşnica sa proţăpire într-un par, Mihail Sorbul scrie articole poliţiste, scotocind prin actele de botez ale deţinuţilor politici ori prin ale ziariştilor în opoziţie de opinii cu d-sa.

într-un stil croit pe măsura inculturei notorii a acestui literat, Mihail Sorbul introduce aluziunile antisemite de rigoare şi hazurile curente puse la îndemâna oricărui,impotent spiritual constrâns să discute şi să scrie. Şi neputinţa de care vorbim se învederează cu atât mai mult atunci când impotentul, persiflând numele neromâneşti ale câtorva nefericiţi întemniţaţi; şi, pentru ca ironia să se repercuteze asupra scriitorilor împroşcaţi, Mihail Sorbul uită că face parte din categoria suspectă a veneticilor. Memoria s-a bolnavă l-a făcut să-şi uite adevăratul său nume: îl cheamă Mihai Smolsky şi patria tatălui său e dincolo de Pocuţia, provincia lui Alexandru cel Bun. E leah, şi patriotismul său subit se lămureşte. El combate, prin foiletonul ***Viitorului,*** bolşevismul de care patria poloneză dârdâie de la reînviere. Şi când ridică în mâini o torpilă excremenţială şi caută să o azvârle în cei cc nu se preocupau de adevărata coloratură a nădragilor săi de familie, ea îi scapă din mâini şi Mihail Sorbul calcă din plin într-însa. Căci trebuie să-i amintim vremea când în domiciliul său din colţul unei cafenele, răsturnat pe canapea şi supramurdărindu-şi unghiile prin nări, urechi şi alte găuri egal de infecte, Sorbul vorbea ascultătorilor distraţi despre strălucirea trecută, şi totuşi recentă, a cavalerilor de Smolsky. Departe de naţionalismul brătienist şi cu un suspin bizar şi cadenţat asemeni râsetului unui ţap sălbatec, Mihail Smolsky ne ruga să vedem în făptura-i de ţârcovnic mărturisirea caricaturală a naţionalităţii sale poloneze. Şi astăzi, în coloanele ***Viitorului...*** Vai ţie, Sorbule, ţărâna Smolskylor tresare.

Predeal, 11 septembrie

GAZETARUL

Chestiunea pregătirii celui chemat să comunice şi să comenteze întâmplările sociale şi politice prin presă se ridică din nou de către d. Creangă. E firesc şi obişnuit ca tocmai cei mai puţin înzestraţi

indivizi dintr-o meserie să se gândească la mijloacele de a îndruma pe alţii să o practice. Albalat şi Payot, cari au scris tratate asupra stilului şi artei de a deveni autori, n-au depăşit niciodată, în încercările lor pur literare, mediocrul. Dorchain, cu reţetele sale de a bucătari poezia, a realizat cu succes, în volumele de mostre originale, stupidul şi platitudinea. Culegătorii de rime pentru dicţionare şi de reguli de prozodie, în cap cu Boileau, au fost poeţi proşti. D. dr. Creangă, reglementatorul presei, întăreşte cu un exemplu în plus regula generală. E un gazetar nul; ziarul d-sale „model", scris de ziarişti cari corespund idealului d-sale, e uniform, e aton şi necinstit. Nu se învaţă întrepriditatea şi vioiciunea, nu se capătă putinţa de a fi impresionant şi de a reacţiona, adică ceea ce formează caracteristica temperamentului singular al acestui agitat: gazetarul. Şi, în nici un caz, nu-i poate veni acestuia învăţătură de la contrarul său: dr.-ul Creangă, tipul greoiului.

Dacă intenţiile sale ar deveni lege, n-am mai avea atunci gazetari decât după chipul său şi gazete decât după asemănarea ***României noi.*** Ar fi o supremă şi fatală pervertire a tipului creat de Girardin, de Louis Blanc, Ledru Rollin sau Rochefort, şi a instituţiei îndeajuns totuşi de denaturată, în starea ei actuală, de stăpânitorii actualei lumi. Şi cum „denaturarea" despre care vorbim implică şi din parte-ne oarecari deziderate şi idealuri, menţionăm că ele nu sunt în sensul literarizării gazetăriei. Ziaristica nu e tolerabilă, în limbă, decât despărţită de literatură. Utilizează vorbirea curentă şi expresiunea uzată, în contrast cu apucăturile preţioase ale celeilalte vorbăreţe. Separaţia în procedeu şi în calitatea materialului e completă. Dar slujesc la fel aceleaşi banalităţi ale aceluiaşi secol, căci ideile sunt puţine, sunt comune şi numai literatura trişează asupra simplicităţii lor.

încolo, reforma pe care presa o mai aşteaptă nu este decât deplina ei dezrobire.

SARE PE RANĂ

Nu e o figură de stil; e fapta unui locotenent din jud. Tulcea.

Nici nu poţi crede că, în vremea în care trăim, mai pot exista oameni cu astfel de suflete ca locotenentul de a cărui faptă ne ocupăm mai jos.

în judeţul Tulcea s-au ivit mai multe cete de tâlhari cari prădau pe locuitori.

Pentru pază, Ministerul de Război a trimis acolo o companie de cavalerie şi una de infanterie.

Trecem peste faptul că soldaţii stau în sate sau pe drumuri - adică tocmai pe unde tâlharii nu vin. Trecem peste nemulţumirea de acum a locuitorilor care îi face să regrete vremea când erau prădaţi de tâlhari.

Să revenim la faptul ce vroiam să povestim:

Doi locuitori sunt jefuiţi de suma de 2500 lei şi reclamă cazul locotenentului Beliboacă, din comuna Nifon.

în ce fel de dispoziţie au găsit reclamanţii pe locotenent nu ştim, dar acesta, în loc să înceapă cercetările, a început să bată şi să schingiuiască pe reclamanţi ca să declare ce fel erau şi cine sunt tâlharii cari i-au jefuit. .

Văzând că locuitorii nu spun mai mult decât ştiau, a făcut ***reclamanţilor zeci de împunsături cu baioneta şi le-a pus sare pe răni.***

După aceea, i-a legat de coada căruţei şi i-a târât cu capul în jos pe drum.

Ne-au fost arătate fotografiile victimelor, cu rănile făcute, astfel că îndoia'", asupra suferinţelor lor nu există.

Stăm nedumeriţi şi ne întrebăm în ce ţară trăim şi scriem rândurile astea, cu speranţa că ele vor cădea sub ochii d-lui ministru de Război, care să ordone o severă şi imediată anchetă.

GUVERNUL ŞI GREVA FOAMEI

Câţiva deţinuţi de la Jilava sunt încă în greva foamei: avocatul Macavei, arestaţii Schein Solomon şi Tcacenco cer scoaterea lor din lanţuri şi fixarea proceselor.

Vom discuta altădată chestiunea barbariilor Codului: punerea în fiare, celula şi celelalte reminiscenţe ale Evului Mediu. Pentru noi, e caracteristic că, pe când în străinătate greva foamei era un protest împotriva unei arestări nedrepte, la noi e un mijloc prin care abia se implora ziua de judecată, chiar când năpăstuiţii ştiu că va fi o simplă comedie marţială.

La noi, un astfel de eveniment, nu evocă nimic. Nimeni nu se gândeşte câtă scârbă şi chin, câtă revoltă şi deznădejde îi trebuie unui om ca să recurgă la protestarea sinuciderii prin foame. Până şi în temniţele ruseşti, unde s-a plăsmuit această atroce faţă a revoltei şi unde sufletul slav s-a deprins cu gesturi şi resemnări cari întrec înţelegerea noastră, greva foamei era un mijloc care îmblânzea cnutul, urnea fotoliurile biurocraţiei, guvernatorul îşi lăsa soţia la bal şi scobora printre culcuşurile de paie, şi într-un târziu, hăt-departe, Măria Sa Ţarul însuşi îşi pleca urechea clementă.

In Apus, greva foamei însemna anchete parlamentare, reportaje prin presă, întruniri publice şi, ca pentru a mărturisi deplinul interes al vieţii unanime faţă de martirologiul din puşcărie, exista şi comisiunea de medici urmărind, rece, fazele inaniţiei.

La noi...

La noi, în vreme ce deznădăjduiţii încearcă, prin greva foamei, un ultim protest, sanitarul de la infirmeria fortului îşi deschide catastifele să treacă morţii noi... D. Take Ionescu adulmecă praf de puşcă în aer, d. Averescu scrie manifeste către ţărani în esperanto, d. Argetoianu răsfoieşte folclorul pornografic şi d. maior Cernat îşi prepară rechizitoriul.

CINE PLĂTEŞTE COROANELE SPARTE

Cu toate sforţările sale, ex-regele Carol de Habsburg nu izbuteşte să fie luat în tragic. Nici acea fugă în aeroplan, inspirată de ultimile cetiri din D'Annunzio, nici proclamaţia către batalioanele de la graniţă, nici marşul sângeros spre Capitală, nici iminenta deportare la Malta, nimic, în sfârşit, din această lamentabilă parodie napoleoniană nu salvează demnitatea regească de verva livretiştilor de operetă.

Epilogul accentuează caracterul de farsă al aventurii habsburgice. Veştile sosite spun că guvernul elveţian a intervenit, la Budapesta, pentru a obţine de la Horthy plata datoriilor contractate de fostul său suveran în Şviţera, Pesemne că titlul monarhic şi posibilitatea abil speculată de a recăpăta unealta meseriei sale, care este sceptrul, aşa cum pentru potcovar e cleştele şi pentru zugrav pensula, a înlesnit surghiunitului un credit larg pe piaţa elveţiană.

Ex-regele s-a înfruptat copios din cea mai bună valută de pe continent. Căci celelalte expediente ale suveranilor băjeniţi n-aduceau Curţii sale nici strict-necesarul pentru a plăti lefurile celor nouăzeci de valeţi cari îl însoţeau în mizeria lui poleită. Traficul ilicit de decoraţii şi comerţul cu titluri nobiliare nu sălta deloc. Carol IV avea o singură speranţă pentru a astupa gura ghişeelor creditoare: lovitura restauratoare. Bancherii celor douăzeci şi două de cantoane o aşteptau cu încredere, ceea ce dovedea că dispreţul republicanilor pentru funcţia de rege e semn că aceştia nu sunt buni oameni de afaceri.

Dacă Habsburgul ar fi suit din nou treptele tronului, băncile ar mai fi aşteptat. Lista civilă strânsă din birul poporului garantează.

Dar aventura sfârşeşte ***buff*** cu prinderea incursorului, cu gesticulaţia clovnească a d-lui Take Ionescu, zbătându-se să-şi asume un rol... Acum, guvernul elveţian intervine să i se plătească datoriile păcăliciului. In locul unui discret ministru al palatului şi al domeniilor coroanei, vistiernicul Ungariei are să calculeze oftând diferenţa valutară, pentru a plăti.

Poporul maghiar scapă, cu vreo câteva milioane de franci elveţieni şi câteva sute de vieţi, de ultimul capriciu al suveranului.

CINE NU VREA PACE?

Problema păcii cu Rusia reînvie în lumina discuţiei, după ultimele întruniri şi congrese şi după recentele audienţe la Palat. E rezolvirea ei care se cere pentru a marca un cât de neînsemnat pas înainte, în legătura cu schimbările iminente în guvernul României. Căci, cu timpul, până şi din vorbirea făţarnică şi găunoasă a conducătorilor noştri, adevărul sfârşeşte prin a se desprinde. După patru ani de căluş şi de război de gherilă, care a devastat ţinuturile de la Nistru, putem reda părerea politicianilor noştri.

D. Vaida a răspuns cel dintâi fluturărilor de pace cari ne veneau de peste ţărm.

Succedându-i în chipul ştiut, generalul Averescu a făcut cele mai categorice declaraţii de continuare a politicei care trebuia să pună capăt măcelului stupid şi intermitent de la graniţa Basarabiei.

Iar cea mai interesată şi cea mai puternică dintre opoziţii, cuvântul cu ecouri oculte al d-lui Ion Brătianu, a amuţit în faţa trata-

livelor cu sovietele. Mirajul restituirii tezaurului de la Moscova halucinează încă întreg Partidul Liberal.

Ţărăniştii, afirmând aceleaşi intenţii ca în trecut, cer, prin ziarul dr.-ului Lupu, demiterea bizantinului Filliti, care, în numele d-lui Take Ionescu tergiversează la Varşovia convorbirile cu delegatul rus. Ştim, în cele din urmă, până şi părerea fugace, şi care s-a eschivat cu îndărătnicie, a d-lui luliu Maniu, sfinxul Bihorului. Ziarul d-sale, ***Patria,*** osândeşte fără reticenţe „greşita politică externă a guvernului Averescu"; a guvernului şi, totuşi, nu şi a generalului. Şi, pentru a nu neglija cantităţile microscopice, notăm şi dispoziţia pacifică a ***Epocei*** d-lui Grigoraş Filipescu. Nici un partid şi nici un individ nu mai acceptă actuala situaţie, făcută din minciună, alarmă şi mister, conform descântecelor de babă politică ale d-lui ministru de Externe. E unic şi revoltător ca socotelile unui politician nefolositor şi servilismul său zadarnic să menţie un guvern în echivoc şi o ţară întreagă în restrişte şi nesiguranţă. Una din sărmanele lui abilităţi a fost să răspândească prin presă zvonul revendicărilor ruse în Basarabia. Din zeci de locuri, şi de zeci de ori, au sunat dezminţiri cari adăugau că discuţiile se poartă numai asupra relaţiilor comerciale şi a navigaţiei pe Nistru. Şi, chiar dacă, prin miracol, acesta nu-i un motiv pentru întreruperea unor tratative cari urmează să fixeze astfel, în ştiinţa tuturora, punctul mort.

Momentul e propice pentru înlăturarea unui ministru, demascat şi izolat în atitudinea sa, chiar faţă de colegii din guvern, înainte de a fi faţă de partide şi de ţară. în politica-i personală, d. Take Ionescu are un singur sprijin: finanţa străină, care se zbate să-şi scape capitalurile din Rusia.

Speculând asupra ajutorului românesc, prin suspendarea tratativelor de pace, ministrul de Externe cheamă protecţia acestei finanţe asupra capului său vanitos şi frazeolog.

ODORHEI

(Note din Ardeal)

O capitală de judeţ, în Transilvania. Nu pot să-1 denumesc, căci noua delimitare administrativă a rămas pentru mine un secret de stat. De altfel, întreg proaspătul traseu al frontierelor europene îşi asimila caracterul misterios al căilor stelare. Las sforţarea de a le cunoaşte, dimpreună cu plăcuta sarcină de a le menţine, elevilor de după război.

Odorheiul, fără să aibă o caracteristică pronunţată sau un pitoresc particular, este, totuşi, un oraş ciudat: locuitorii săi nu-1 cunosc, îl ignoră. întreabă-i despre el, şi-ţi vor da din umeri. Explicaţia este că, până la înaintarea noastră triumfală, Odorheiul se numea altfel. Nu-mi cereţi să vă spun cum, căci nu m-am familiarizat cu toponimia maghiară. Secuii, care-1 locuiesc cu exclusivitate de mai bine de un mileniu, i-au zis altfel. Noi am pus pe hartă şi pe anteturile administrative un pseudonim. Creierul secuiesc strungărit şi încrustat de tăvălirea veacurilor a refuzat să-1 accepte, lată de ce, aflându-mă de câteva ceasuri în Odorhei, am zăbovit mult până să mă regăsesc într-însul.

Aflai, pe urmă, că mai toată regiunea răsăriteană a Transilvaniei a suferit o asemenea răsbotezare. Căci, prin acest ţinut, nimic mai rar decât românul. Satele, picate apropiat prin aceste dealuri, sunt pur maghiare. Tipul vechi al hunului se regăseşte în ochii mici şi duri, în pomeţii ieşinzi ai figurilor. Tenul însă e lăptos. Chipurile astfel întocmite, dintr-o intensă expresie barbară şi o sentimentalitate curată totdeodată, insinuează povestea unei evoluţiuni prelungi. Sunt două măşti suprapuse în fiecare chip. Figura de la suprafaţă e basorelieful celei disimulate. Pe aici, pe unde bradul şi stânca abundă, scheletul omului e masiv. Plimbătorii parcă s-au desfăcut dintr-un soclu. Admiri, însă, contrastul delicios al taliilor şi al gleznelor. Unguroaicele sunt, prin glezne, surorile de animalitate nervoasă ale vestitelor lor sirepe. Bărbaţii îţi vorbesc cu o sinceritate riscată, în care pun patetism. Dar, ca să-ţi dai seama de asta, trebuie să le inspiri încredere. Regimul nostru i-a învăţat să fie ostili. Fetele care servesc în cafenele îţi manifestă vrăjmăşia surdă a întregei rase, prin felul cum îţi aşează tava pe masă. Atmosfera provinciei te respinge, te stoarce afară dintr-însa. Căci secuii sunt tari statisticieni. Compacţi, îşi sporesc impenetrabilitatea etnică prin refuzul de a vorbi în orice altă limbă. Două încercări făcute de Banca Albina de a coloniza au dat greş. Satele întemeiate prin transplantare de români, acum treizeci de ani, vorbesc astăzi ungureşte. Călătorul să-şi ia dicţionar. Nu capătă altfel nici o informaţie. Noroc că se găsesc evrei pretutindeni.

Noul prefect român e iubit. Dar prezenţa noastră etnică stăruieşte în regimentul instalat într-o cazarmă grandioasă şi în posturile de jandarmi semănate pretutindeni. Mulţi agenţi secreţi cari îţi cer actele. Dacă eşti, însă, din Bucureşti, nu prezinţi nimic: eşti la tine acasă. Formalitatea asta e de rigoare doar pentru cei ce trăiesc aci din tată în fiu.

Te apasă problemul organizării Ardealului şi a administrării lui. Guvernul ar trebui să se gândească la funcţionarii secui demisionaţi şi cari, azi, ar dori să reintre în slujbe.

In semeţia premeditată a populaţiei, bunătatea şi duioşia bătrânelor femei din popor face excepţie. N-aţi remarcat sentimentalitatea bunicelor unguroaice?

Secuii sunt nemulţumiţi de închiderea graniţelor: vitele s-au înmulţit, se ieftinesc şi mor de foame. Uriaşa cantitate de cherestea luată munţilor, putrezeşte, în gări, netransportată.

Marele defect al secuimii, şi poate al întregului popor din Ardealul de răsărit, e că bea apă minerală. E un tic, e o manie a transcarpatinului. De îndată ce se găseşte o gaură din care curge o apă puturoasă şi amară, se construiesc în jurul ei barăci de lemn şi se atârnă o firmă. Medicii publică analiza chimică şi indicaţia terapeutică, şi toată populaţia, fără deosebire de clasă, începe să bea apa tămăduitoare.

In Odorhei, această manie a dat un rezultat unic: nu mai găseşti apă. Vorbesc de apa fără proprietăţi miraculoase, de apa simplă, de apa ***chioară,*** care şi din Bucureşti lipseşte, însă din alte motive.

Notez încă: două catedrale în plin câmp, la barieră. Şi două gimnazii disproporţionate, hiperbolice, dar, într-un sens anumit, afirmative.

CULTURA URII

în ***Manualul de limba română*** pentru clasa VII, la pagina, 236 se pot ceti următoarele:

„...năvălirea jidanilor în Moldova îi mai primejdioasă decât toate celelalte năvăliri de duşmani cari au trecut peste ţara noastră... Jidanii, însă, vin şi rămân, şi prind rădăcină, şi se întind pe latul şi pe lungul Moldovei ca o pecingină otrăvită.

...Pretutindene, ei se împrăştie ca lăcustele şi aduc cu dânşii toate năravurile cele mai viţioase: fanatismul, tâlhăria, camătă, apriga lăcomie de bani, ura de creştini, necurăţenia, putoarea şi boalele!... Ei hrăpesc negoţul din mâna românilor, ei otrăvesc locuitorii cu băuturi falsificate şi conrup firea blândă a poporului..."

Din nou se discută chestia manualelor didactice, a căror confecţionare a rămas, printr-un curios şi vechi prilej, un mijloc de

venituri extraordinare al profesorilor de liceu asociaţi cu funcţionarii superiori din Ministerul Şcoalelor. Până a ne ocupa de calitatea textului şi de valoarea lui ca metodă, e bine să amintim că toate aceste manuale, întocmite în pripă, prost tipărite, cu material şi mijloace procurate, prin minister, ieftin, au desfacere forţată printre elevi. Penibile scene uitate reînvie în amintirea noastră: controlul din începutul de an, când d. profesor-autor trebuie să constate pe fiecare pupitru prezenţa volumului de compilaţii şi inepţii, pe care şi-a întemeiat socotelile menajului şi ale vilegiaturei. Acra lui căutătură pentru elevul care împrumută cartea vecinului „când e scos la tablă"... Soarta, sinistru cifrată, care-i paşte pe toţi cei ce n-au putut sacrifica la librărie inaccesibilul preţ.

Gândiţi-vă şi la mica emoţiune a elevului bun platnic, căruia răsfoirea cărţii cumpărate îi aduce surpriza unei înjurături în toată forma.

Ce părere îşi poate face liceanul, astfel pârlit, despre mentalitatea negustorului de manuale?

E o veche apucătură a literaturii noastre didactice, care-şi caută orientări şi o idee de sprijin, să se reverse în fraze de calitatea celor mai sus citate împotriva streinilor. Xenofobia cea mai sălbatecă şi laşe a constituit teme^a sentimentală a educatorului şcolar. Calomnii sau hazuri nesărate trebuiau să convingă micul român de superioritatea sa înnăscută asupra tuturor celorlalte rase. Fraza care 1-a desfătat feroce pe Caragiale: „România e înconjurată în toate părţile de duşmani", s-a născut în atmosfera claselor noastre primare şi s-a dogmatizat în licee şi universităţi. Un versificator, despre care nu se poate spune nici că e mediocru, d. Th. Speranţia, a devenit clasicul tuturor programelor de conservator, licee şi şcoli militare. Primele poezii pe cari le recităm, în auzul familiei încântate de precocitatea noastră în dicţiune, sunt anecdotele de pizmă neghioabă ale d-lui Th. Speranţia.

Cristalizarea şi sinteza acestei stări sufleteşti s-a operat, în zilele noastre, în capul d-lui A. C. Cuza.

Printre vechii belferi ai învăţământului nostru, hegemonia sa intelectuală se afirmă încă. Şi, în fiecare an, scapă bacalaureaţi dintre copertele manualelor de română şi cad cu furie peste gazetele care le vorbesc de principii wilsoniene şi de umanitarism.

Pentru ca glasul de ură să aibă o autoritate mai mare, i se împrumută cuvintele unui autor prestigios: Vasile Alecsandri.

Din opera lui impozantă, unde s-au rătăcit frumuseţi care-şi aşteaptă smulgerea din uitare, zelul vrăjmăşesc al celor doi belferi

asociaţi a cules buruiana de ură ce necinsteşte mormântul unui poet. Intenţia lor de a propovădui vrajba între şcolari e cu atât mai vârtos dovedită.

Dar acţiunea lor, ca şi negoţul în care s-au ilustrat de-a lungul anilor ce-i duc spre ieşirea la pensie, se bucură de o înaltă ocrotire şi complicitate.

Cartea este „văzută şi aprobată" de Minister.

ÎNGERUL ORDINEI

Duminecă seara, spun ziarele, liniştea temniţei de la Văcăreşti a fost din nou turburată de către cei închişi într-însa. S-a scos armata, s-a sunat din goarnă de trei ori în prezenţa maiorului Cernat şi a câtorva domni cari reprezentau autoritatea. Totul era, deci, în regulă pentru o salvă de armă la trei paşi, câteva cadavre Cu proces-verbal şi o ploaie de decoraţiuni pe butonierile oficiale, prezente la masacru. Din nefericire, arestaţii, văzând că nu e de glumă, s-au retras în penitenciar, lăsând incinta în paza soldaţilor. Patria fu salvată de la sine. E drept că oamenii cereau doar o ameliorare în tratamentul impus câtorva tovarăşi de restrişte, trântiţi la carceră şi ferecaţi în lanţuri. Au îndrăznit chiar să trimită o delegaţie blândului maior care le-a ascultat cererea. Delegaţia i-a arătat că cei puşi în lanţuri sunt de 14 zile în greva foamei.

Comisarul Regal s-a emoţionat foarte şi le-a spus că nu le poate, cu atât mai mult, lua cătuşele, căci indivizii cari pot rezista două săptămâni nemâncării, sunt o ameninţare, o urgie şi un atentat permanent la siguranţa statului. După acest raţionament, blândul maior Cernat luă măsuri noi pentru ceea ce se cheamă, în limba lui, calmarea spiritelor: Puse şi pe delegaţii arestaţilor în carcere.

Acum, toată închisoarea posteşte, în aresturi şi în celule, sub privirea înciudată a maiorului Cernat, furios că legea împotriva grevelor n-a regulat şi raporturile dintre stat şi deţinuţii săi, cari se lasă în voia foamei.

Şi mintea subtilă a blândului maior caută acum o interpretare sau un text care să-i dea dreptul să intervină măcar cu biberonul şi canula.

CUVÂNTUL BANCHERILOR

Memoriul prezentat Regelui de către delegaţia marilor bănci nu aduce nici un nou punct de vedere, nici o soluţie originală şi eficace în criza care ne preocupă. Tot ceea ce apăruse, luni de-a rândul, prin gazete, sub formă de articole şi *interview-ri,* e concentrat în acest memoriu, care e, mai degrabă, o critică a guvernelor de după război, şi în special a celui actual, mai înainte de a fi o contribuţie a înaltei finanţe, competente întru rezolvarea crizei. Regele a citit, deci, o declaraţie prin care băncile noastre îşi declină, mai întâi, orice răspundere a situaţiei, apoi, prin însăşi natura acestui demers în faţa persoanei lui constituţionale şi iresponsabile, e un atac asupra nefericitului cabinet Averescu, şi care cere, în sfârşit, aplicarea urgentă a măsurilor până şi de cei mai profani cunoscute.

Astfel, s-a repetat, nu mai ştiu pentru a câta oară, că lipsa unui buget sincer, pe de-o parte, uriaşa risipă de căpătuială, neglijarea datoriei publice, politica economică nepricepută, discontinuă şi contradictorie, pe de alta, au dus la catastrofa ultimelor zile. Toate acestea din vina guvernului, care n-a luat măsuri de economie, de impunere, de echilibrare a comerţului, de oprire a speculei cu valuta, i oarte adevărat, aceasta e vina guvernului. Dar meritul băncilor care-i?

întrebarea le-a pus-o Regele delegaţilor băncilor înseşi şi aceştia n-au ştiut să răspundă. Ce au încercat oare instituţiile noastre de credit pentru salvarea ţării?

„Au comanditat întreprinderi comerciale şi au încurajat comerţul". Toate băncile, părăsind sistemul vechi, s-au asociat cu angrosiştii importatori, umplând ţara de mărfuri plătite scump, în valută streină. Băncile s-au dedat speculei cu dolari, lire sterline şi italiene, cu franci, cu pesetas, cu toate fiţuicile seminţiilor de pe glob. Şi acestor operaţiuni de negoţ şi de speculă asupra schimbului, pe lângă cari creditul de odinioară, cu modestele lui procente, subzistă aproape numai de formă, datoresc băncile formidabila prosperitate şi putere de azi. Ce ar fi zis bancherii noştri dacă măsurile prohibitive şi de restrângere, preconizate azi, ar fi fost aplicate ieri de guvernul complice, care a prezidat dezastrul? Auzim parcă strigătul de indignare contra celor ce înăbuşe viaţa economică a ţării. Căci dacă partea de răspundere a guvernării neputincioase şi interesate e imensă, aceasta nu diminuează vina băncilor noastre lucrative.

Astăzi, când continuarea sistemului care a pricinuit ruina ţării în folosul câtorva inşi şi câtorva ghişee ar însemna prăbuşirea tuturora în cataclismul total, măsurile patriotice se impun şi fericiţii profitori se resemnează şi renunţă.

GINE SE ÎMPROPRIETĂREŞTE ÎN PRAHOVA

Ciocoii noi

Exproprierea n-a fost numai un prilej de minuni, ca aceea săvârşită de d-l Vintilă Brătianu, care şi-a mutat moşia din vale în deal şi din deal în vale, după trebuinţă. Şi dacă n-a izbutit să alunge cu totul ciocoimea veche, de o vechime relativă, de pe moşii, a dat, însă, naştere unui fenomen social curios. Ridicarea Ia rangul de aristocraţie sătească a tuturor sinecuriştilor din administraţie, de la comună, din comisiunile de expropriere, din şcoală şi din biserică.

Sistemul nostru de înnobilare constă în dobândirea de proprietate rurală. Mai întâi, s-au repezit la boieria aceasta, dublată de un chilipir, toţi funcţionarii mari şi măricei din Ministerul Agriculturii. Judeţul Prahova a fost cotropit de biurocraţia d-lui Garoflid, stăpânită de demonul proprietăţii, prin expropriere, şi obsedată, poate, dacă nu de hexametrii lui Virgiliu, cel puţin de stihurile lui Depărăţeanu: „locuinţa mea de vară e la ţară".

Populaţia densă a ţinutului e trimisă, bineînţeles, în colonizare. Cele patru categorii de împroprietăriţi nu încap în acest bogat şi pitoresc judeţ care a avut nenorocul să trezească pe poetul şi boierul adormit în fiecare zgârie-hârtie din Ministerul Agriculturii.

Dar, după valul de funcţionari în haine negre, trecu şi se aşternu pământului, în semn de ocupaţiune, şi celălalt, al asprilor şi robuştilor slujbaşi rurali, costumaţi vânătoreşte, purtând cartuşieră şi ghetre. Notarii de la primărie, funcţionarii de la grefa ocolului, şeful postului de jandarmi, popa şi învăţătorul, câteodată subprefectul, şi totdeauna „agronomul", o figură nouă şi decisivă în lumea noastră, care face însă haz de el.

Toţi aceşti intruşi exclud de la împroprietărire cel puţin categoria a 3-a de locuitori, cărora nu le rămâne decât să plece pe Bărăgan sau în Dobrogea.

Ciocoii noi se instalează pe moşie, unii în virtutea specialităţii, cum sunt ***agronomii*** şi subalternii lor. Alţii, ca delegaţi ai obştilor şi ai Băncii Populare: preoţii şi învăţătorii. Aceştia se împroprietăresc, apoi, în numele şcoalei şi al bisericei, cărora li se lasă câte un lot pentru a face, în râsul satului, agricultură model. Lăsăm deoparte chestia activităţii lor şcolare şi educative. Agronomii, dascălii şi popii sunt intangibili, fiindcă sunt şi agenţi electorali.

împroprietărirea în judeţul Prahova s-a mai discutat, îmi pare, în gazete.

Iată, acum, amănunte dintr-o singură plasă, cu reşedinţa la Drăgăneşti. în ciuda nevoii de pământ a acelei populaţii tixite şi muncitoare, şi în ciuda legii categorice care face să treacă întâi ţăranul şi mai pe urmă veneticul, s-au împărţit următoarele loturi:

un ofiţer invalid din Ploieşti, 25 hectare;

agronomul Nedelcovici, 50 hectare;

agronomul Tănăsescu, la Ciorani, 25 ha ***fermă;***

agronomul Ghiţescu, la Ciorani, 25 ha ***fermă;***

agronomul Şuga, la Ciorani, 25 ha.

Şi, într-o plasă în care nu s-au putut împroprietări locuitorii, s-au mai rezervat loturi pentru şcoli, biserici, ferme-modeJ, ţinându-se în rezervă terenuri întinse pentru operaţiile micilor ciocoi.

Situaţia nu e caracteristică unei plase şi unui judeţ. Fapte la fel se petrec în toată ţara, siib ochelarii suflaţi cu praf de bibliotecă ai specialistului Garoflid.

CUM TREBUIE OPRIT IMPORTUL

Măsura pripită luată sub imperiul panicei, şi care va determina o scumpire de mărfuri necunoscută până azi, trebuie neapărat modificată. Consecinţa ei imediată va fi un spor de suferinţe pentru populaţie. Proprietarii de stocuri cari au profitat până azi de toate fluctuaţiile valutei şi de toate beneficiile speculei nesupravegheate, intră într-o nouă perioadă de prosperitate şi berechet. Orice s-ar întâmpla şi orice măsuri s-ar lua, restabilirea valutei nu poate fi spontană. O înteţire de griji şi de mizerii, la cei obişnuiţi cu grija şi mizeria, şi un nou potop de îmbelşugare, la cei obişnuiţi cu belşugul, iată singurul rezultat mai grabnic al gesturilor de eroism economic ce ni se cer.

Pentru a împiedica, deci, scumpirea şi specula ce fatal ne pândeşte, nu trebuie nici să cerem alte preţuri maximale şi cartele, şi nici să renunţăm la sforţările de salvare a valutei. Dar, în interesul populaţiei şi al comerţului însuşi, importul nu trebuie să înceteze. Să se oprească, deci, importul din ţările cu o valută superioară leului. Să se suprime, astfel, doar cauza care a sleit puterea de cumpărare a leului. Nu trebuie, însă, oprit importul din Cehoslovacia, Austria şi Germania, ţări cu o valută care permite schimbul de mărfuri, aprovizionarea populaţiei, animarea comerţului nostru.

E singurul mijloc de a evita scumpetea pe de o parte, iar pe de alta, paralizarea deplină a vieţei economice, şi în consecinţă, şi a sforţărilor de valorificare a monedei noastre.

Considerentele de sentimentalism politic nu pot să ne împiedice de a cere această măsură, după cum n-au împiedicat Anglia, în ciuda recriminărilor franceze, să reintre în relaţii comerciale cu Germania şi chiar cu sovietele.

E o chestie în care d-1 Take lonescu, cu vanitatea şi interesele sale, nu are cuvânt.

Antanta care nu ne ajută cu nimic, deşi d-1 Take lonescu a împins servilismul până la ultimele limite, nu ne pc.^te împiedica să ne ridicăm prin noi înşine.

Nu se poate cere unui popor să se sinucidă prin persuasiune.

Fără această restricţie în prohibirea importului, măsurile luate duc la exasperarea populaţiei şi la un eşec sigur în privinţa scopului urmărit. E vorba doar de un mijloc menit să debaraseze pe negustorii aglomeraţi de prea multele lor mărfuri.

INTELECTUALI ŞI MUNCITORI
(Cazul Lupu Costachi)

Ziarele se ocupă, în treacăt, de cazul şefului socialist, Lupu Costachi, trecut, după îndelunga lâncezeală care a urmat grevei generale, cu fraze şi bagaje, în rândurile partidului de la putere. Faptul ne surprinde, cu toate că unii din prietenii sinucisului politic se îngâmfă a-1 fi prevăzut. Insinuarea lor pune chiar în legătură

situaţia de mijlocitor pe care şi-a arogat-o d. Lupu Costachi, între socialiştii „cu a treia" şi Argetoianu, cu ocazia neizbutitei greve, cu situaţia de şef al propagandei în subsecretariatul minorităţilor, sub regimul actual. Notăm aceste glose cu rezerva pe care ne-o impune cunoaşterea acelui suflet. Nu credem în trădarea de azi a lui Lupu Costachi, aşa cum n-am crezut în cea pentru care, ieri, burghezia îl aruncase în închisoare.

Nu credem în complexul de trădări, fiindcă n-am crezut niciodată în socialismul d-lui Lupu Costachi. Ne amintim, mai degrabă, de parabola fiului risipitor şi recunoaştem că micul eveniment are mai mult caracterul unei reîntoarceri în casa stăpânului, capitalul. Prea sunt puţini arginţii lui Iuda şi prea inteligent împricinatul, ca să vedem în cele întâmplate rezultatul unei vânzări.

Dar nu ne vom mărgini să aruncăm şi noi câteva flori de stil pe mormântul scurtei cariere politice şi revoluţionare a lui Lupu Costachi. Cazul său se leagă de chestiunea participării intelectualilor la mişcarea muncitorească şi chestiunea conducerii Partidului Socialist. Cu cât va deveni oare muncitorimea mai bănuitoare, faţă de ceea ce se denumise pe vremuri „tinerime generoasă", azi când istoria, cu sfială dar cu exactitate, se repetă? Şi dacă renunţarea de azi a d-lui Lupu Costachi va fi interpretată, fireşte, ca o trădare, cum se va mai constitui partidul în care întâietatea revine celor semidocţi şi ignoranţi? Căci se poate cu tărie afirma că dacă, pe urma intelectualilor de ieri şi de azi, muncitorii s-au ales cu deziluzii şi trageri pe sfoară mari sau mici, partidul a rămas totuşi cu mişcarea de propulsiune imprimată de aceştia. Pe urma conducătorilor inculţi şi neghiobi, însă cari acaparaseră în sindicate, în ziare şi de la tribune, dreptul de a da directive inepte, s-a tras ruina şi discreditarea definitivă a partidului. Cât de lipsiţi de lumini mintale şi de orice simţ al împrejurărilor trebuie să fi fost şefii cari au crezut să instituie anul trecut soviete la Bucureşti pe urma grevei generale! Nimicirea care, fatal, a urmat permite azi regruparea insolentă a forţelor reacţionare, un minut pe atunci intimidate. Şi un gând rău îşi face loc la noi, printre toate aceste amintiri proaspete. Acela că, în măsura în care martirii îşi ispăşesc mai mult prostia decât credinţa, pedeapsa lor e meritată.

Acum, cu iminenţa unei guvernări liberale în faţă, ar fi momentul ca Partidul Socialist, reconstituit, să se adaoge luptătorilor democraţiei. Cluburile lui sigilate trebuie să se deschidă, însă, tutu-

rora, chiar cu riscul de a primi pe un sugestionat şi un neconvins ca Lupu Costachi. Muncitorimea poate trage o speranţă din acest caz mărunt care a înlocuit dezertarea în masă de odinioară. Riscul e acceptabil şi sorţii de câştig nenumăraţi. Un mic amănunt, în fine, şi care are un considerabil preţ ca argument, trebuie şoptit muncitorimii şovăitoare: defecţiunea intelectualului e un fapt vizibil şi momentan. Dar participarea tovarăşului ***felon*** la cercetările Siguranţei e ascunsă şi continuă. Noi n-am ezita între aceste rele veşnic eventuale şi n-am îmbrăţişa cu stăruinţă pe cel mai răufăcător.

ÎNTRE FRANŢA ŞI GERMANIA

Un articol al lui Andre Gide (la ***Nouvelle Revue Francaise,*** 1 novembre 1921) pledează, cu o timiditate pe care însuşi sentimentul autorului că face un gest riscat o afirmă, pentru reluarea raporturilor intelectuale între Franţa şi Germania. Argumentele sunt simple şi vechi.

Ne permitem chiar să constatăm, cu oare-ere veselie, felul cum marele intelectual prezintă, cu o îngrijire atentă, mai întâi argumentele naţionaliste: „E bine să-ţi cunoşti inamicul... A te dezinteresa de el înseamnă că te comporţi în primejdie ca struţul... Dacă nu-ţi supraveghezi duşmanul, asta nu înseamnă că el nu te observă şi nu te pândeşte..." Aşadar, mai întâi argumentul informativ de spionaj psihologic şi militar: - Domnilor naţionalişti, închinaţi-vă. Aveţi tot interesul să reluaţi raporturile intelectuale cu adversarul de ieri. Noi, cerebralii, suntem mai întâi servitori ai drapelului bâlţat. Cauza omenirei, cauza cugetării, vine la rând numai după ce am înlăturat orice suspiciune de trădare. Ajuns aci, desigur cu mai multă eleganţă şi fereală, d-l Andre Gide trebuia oare să precizeze modalităţi? Ar fi fost logic şi direct. îl vedem, însă, zbătându-se să-şi fixeze, printre spectrii, o atitudine. S-a împăcat cu spectrul împintenat al războiului care, probabil, se mulţumeşte în timp de pace cu raţionamente şi făgăduieli.

Dar în drum mai este şi stafia albă a revoluţiei. Gide îi smulge dintre falange flamura de pace şi i-o aruncă în noroi. E pentru

[1] ***Felon*** **(franc.) - trădător, mişel.**

Internaţionala intelectuală, e pentru restabilirea schimbului de gândire cu Germania, e pentru fixarea unui ideal comun omenesc. Dar e în declarată potrivnicie cu grupul „Clarte", cu Barbusse, cu ideea de Egalitate mai ales. Uită că e vorba de Egalitatea economică, şi nu de cea fiziologică şi sufletească. Exclude orice considerent social şi orice înrâurire a organizaţiei actuale asupra producţiei şi îndeosebi a răspândirei Ideei. Se sustrage unei lumi de forţe certate, din cari unele împing la război, altele la pace, conform temeinicelor lor interese, ca să planeze, ca intelectual pur, deasupra bătăliei sociale. De aceea, cu tot abuzul de citaţii, Andre Gide termină în vag un articol, din care nu reţinem decât simplul deziderat.

De s-ar fi menţinut în linia lui de ipoteze şi consecinţe. Gide ar fi tras o punte adevărată peste Rinul iluzoriu care desparte cele două culturi.

Schimbul de cărţi, de ziare, şezători şi conferinţe ar fi consolidat ceea ce a început „Clarte", ceea ce a sprijinit Gide. Căci hotarul între ideea franceză şi cea germană e stupid, şi asta o simţim mai bine noi, cei de departe. Noi, cari n-avem, dintr-o fatalitate specifică, un problem al reluării raporturilor noastre intelectuale cu bulgarii. (Despre acestea vorbeşte doar B. Shaw.) Noi, cari nu facem dificultăţi reluării acestor raporturi, de pur import, cu Germania. Şi cari regretăm, în sfârşit, cu Schopenhauer, latineasca doctorală a Evului Mediu, mult mai internaţionalist, din punctul de vedere cultural, şi mult mai ospitalier barbarilor decât secolul nostru de lumină...

Observăm, în treacăt, că lacătul dintre cele două viguroase suflete ale Apusului cade când e vorba de sunete, de culori şi nu de cuvinte. Relaţii muzicale şi picturale s-au reluat. Singuri oamenii de litere, cu servilismele sau prejudecăţile lor diverse, au păstrat tăcerea urii între ei.

Astfel, asistăm la spectacolul penibil al unui scriitor, ca Gide, târcolindu-se în jurul unei teme şi preocupat mai mult de opinia celorlalţi în legătură cu atitudinea lui. Atitudine de calmare faţă de militarişti şi de desolidarizare faţă de bolşevici. Trist spectacol, propriu poate ţărilor de prea multă analiză şi clasificaţie, şi mai ales de prea multă tradiţie.

Noi aşteptăm rezolvirea antagonismului care ţine de un secol Europa sub arme: ***Intre Franţa şi Germania...*** E vorba de înfrăţire sau de exterminare. Una din două: şi dorinţa omului e nerăbdătoare. E în joc numai pacea acestui continent.

CARTIRUIRE, FIE!

...dar în Bulevardul Colţci!

Peste câteva zile, bucureştenii vor cunoaşte o plăcere nouă: vizila comisiunilor de cartiruire. Câte un furier însoţit de doi jandarmi, dintre cari unul ţine registrul şi celălalt călimara, se vor perinda din casă în casă, luând locatarilor un interogator amănunţit. Să fie siguri cetăţenii că niciodată Comisiunea militară nu va considera că sunt destul de înghesuiţi. îi sfătuim, deci, să nu se revolte, să nu protesteze.

Un sentiment de înalt patriotism să-i călăuzească întru sprijinirea Comisiunei care caută adăpost pentru soldaţi. Chiar văduvele, atât de menite violenţelor, şi mizerabilii muncitori, şi urgisiţii din cartierele evreieşti, şi refugiaţii de pretutindeni, sunt datori să conlucreze cu autorităţile în această operă de salubritate şi higiena naţională.

îndemnăm, de aceea, pe năpăstuiţii fireşti ai incartiruirii forţate să nu se grăbească să o accepte în propriile lor cocioabe. Interesele armatei sunt ale tuturora, şi copiii ţărei, ofiţeri, caporali şi soldaţi, merită o altă soartă decât aceea care li se pregăteşte. întuneric, igrasie şi mizerie le oferă mentalitatea şi sistemul de la noi. Cetăţeanul, însă, îi va duce în bogatele şi încăpătoarele cartiere aristocratice. Acolo e lumină, confort, căldură. Domnii ofiţeri trebuiesc duşi unde e aşternutul moale şi alb, şi viaţa, privită de pe balcoane, largă şi primitoare. Să lăsăm mahalalele în tristeţea lor pe care să nu o mai îmbâcsim cu un nou spor de suflete, înveninate şi ele de gândul că sunt de prisos şi că sunt nepoftite. Să luăm soldatului şi ofiţerului imaginea mizeriei de sub ochi, căutându-i locuinţa acolo unde se găseşte, curată şi multă. Cartierul Icoanei, al Colţei şi parcul Filipescu ar adăposti confortabil un corp întreg de oaste naţională. Aşa cere interesul armatei, interesul naţiunei şi interesul menţinerei bunelor raporturi între ele.

Suntem siguri că Ministerul de Război va da indicaţiuni în consecinţă.

Toată populaţia Bucureştilor îl va ajuta cu entuziasm, dar numai pe această cale.

ÎNTRE JUZI ŞI CIOCOI

Curtea de Apel din Craiova, într-un acces acut de constituţionalism, a refuzat să aplice legea exproprierii, pe motiv că nu e conformă pactului fundamental.

Această rememorare intempestivă a unui text atât de pângărit şi uitat ca cel al Constituţiei noastre îşi are filosofia ei. Trăind de patru ani sub dictatură şi legi milităreşti, magistraţii patriei, civili mobilizaţi, şi-au străduit creierul cu argumente menite să legalizeze toate loviturile de stat, toate violurile şi abuzurile oligarhiei. Mintea lor scotocitoare a împăcat subjugarea presei, înlănţuirea individului, punerea sub căluş a opiniei publice cu cele mai precise articole din ***Constituţie.***

Câtă vreme am trăit sub teroarea legiferărilor oligarhice, judecătorii noştri s-au ingeniat[1] să afirme că suntem în ***Constituţie.***

Dar un văleat sfârşeşte şi altul începe. Magistraţii privesc de la locul lor cum, unele după altele, vechile privilegii sunt zvârlite în apă, de peste bordul care scârţâie în furtună al caicului fanariot.

Magistraţii sunt solicitaţi, dar refuză să încheie actele de deces. Acum, în plină mare democratică, judecătorii se complac să servească mai departe un echipaj alcoolizat şi reumatic şi un căpitan îmbibat de "udron. Acum, când, vrând-nevrând, şi în spasme de furoare impotentă, politicianismul legiferează în favoarea democraţiei, magistratura, slujindu-i de supapă la scremăt, găseşte că ceea ce se face este contra Constituţiei.

Inconsecvenţa e doar aparentă.

E cazul flagrant al Curţei de Apel din Craiova, capitala foştilor latifundiari olteni. Se jură pe cartea cea bolşevică şi subversivă a Constituţiei că a da pământ ţărănimei este nedrept.

Poate nu trebuie uitat că, la Craiova, roba neagră este pijamaua socială a fiilor de moşieri.

TĂTUCUL AMENINŢĂ

De câte ori e încolţit, bătrânul spadasin de la putere trage cu deznădejde sabia-i ştirbă şi o vâjâie împrejur. Demonstraţia asta, care în sălile de armă se cheamă „feintă"[2], i-a reuşit de câteva ori.

[1] ***Ingenier* (franc.) - a încerca, se strădui.**
[2] ***Feinte* (franc.) - simulare, fentă.**

De la o vreme, însă, agresorii cari se grăbeau să dispară s-au obişnuit cu fandările scârţâite ale generalului şi cu ferocele său surâs de bătălie care nu arată decât o dantură încârligată cu aur pe un cer bucal de cauciuc. Lungul spectru ciolănos al d-lui Averescu nu-i mai sperie pe liberali, chiar când se agită ca un porumb foşnit de vânt. „Răspunderile, răspunderile" - această vorbă de ameninţare şi-a pierdut efectul magic care tăia pofta de mâncare şi amuţea sunetul cupelor şi al tacâmurilor în sufrageria conacului de la Florica. în ultimele zile, generalul fu năvălit şi îngenunchiat lângă zidul puterii, cu toate descântecele şi zvârcolirile dumisale, şi se ştie că numai o întâmplare l-a scăpat să se prăvale în gunoiştea redutei. Aşijderi, pisica năpădită de curajul flămând a) şobolanilor dedaţi de acum cu spectacolul cozii ei furibunde şi al vertebrelor cu puful zbârlit.

Acum, în pauza salvatoare, la consfătuirea majorităţilor, generalul neînvăţat repetă ştiutul truc. Nu e prea ingenios, dar sună energic. Apropierea dintre grevele muncitoreşti pe cari le-a suprimat prin militarizare, cu greva parlamentară care îşi cere, de asemeni, un drastic tratament, aluziile înfiorătoare, figura de stil cu „mâna noastră apăsând asupra dezertorilor de la datorie", trezeşte în noi presimţiri de surdă urgie. Ne aşteptăm la priveliştea deputaţilor liberali, în frunte cu d. Ion Brătianu şi al său frate, tunşi, în strai *v.ilitar, în poziţie marţială, exercitând în curte, la 46, pasul de defilare descompus.

Dar cei mai calmi în suflet şi în închipuire sunt tot liberalii şi familia lor domnitoare.

Ei privesc şi ascultă zbuciumul generalului ca pe gagaismele unui pensionar, trântit în fotoliul cu rotile şi veşnic furios.

MESAJUL ŞI PACEA CU RUSIA

Nici un cuvânt în ***Mesaj*** despre pacea cu Rusia. Aceasta confirmă politica oarbă a guvernelor româneşti.

După zădărnicirea tratativelor d-lui Vaida şi subordonarea politicei noastre externe intereselor finanţei franceze, sforţările conducătorilor tind să prelungească echivocul apăsător al relaţiilor noastre cu Sovietele. După ce s-a cunoscut, rând pe rând, sentimentul generalilor ruşi cari au întrerupt câte un răstimp speranţele muscă-

limei refugiate şi reacţionare, toate partidele, tot guvernul şi toţi cotrocenii se opresc la ultima notă a d-lui Take lonescu: ***România nu discută chestia Basarabiei.***

Recunoaştem că, în ciuda celor mai vădite semne de decrepitudine, d-l Take lonescu a izbutit încă o dată, în dauna prietenilor şi adversarilor, în dauna ţării şi a păcii, să fie abil. A reuşit să convingă pe toată lumea că, a discuta chestia Basarabiei cu Sovietele, înseamnă a se tocmi în privinţa unirei însăşi. S-a dat crezare spuselor lui că orice aluzie rusească la provincia de peste Prut este o revendicare teritorială. Şi, în murmurul de nemulţumire stârnit cu sofisme, d-l Take lonescu şi-a trâmbiţat fraza de efect: ***România nu discută.***

Totuşi, situaţia este atât de plăpândă, din punctul de vedere diplomatic, iar dreptul românesc atât de trainic, că guvernele noastre ar trebui să alerge după o clarificare. în ziua când Sovietele ne-ar oferi o pace fără a fi discutat în prealabil despre Basarabia, delegaţii noştri ar trebui să o respingă. Când toate guvernele contrarevoluţionare ruseşti, agăţate vremelnic de câte o coastă a Rusiei, au strigat cele dintâi că ele nu discută cu noi despre Basarabia, e o prostie inexplicabilă din partea cancelarului Take lonescu să evite o semnătură a unui guvern rus pe un act de retrocedare.

E neîndoielnic că, fugind de discuţie, d-s?. pierde putinţa de a obţine consimţământul, astăzi singur valabil, al Sovietelor pentru unire. Acest consimţământ ar fi mai târziu un titlu şi o bază de tratative, când Rusia cealaltă va ***discuta.*** Dar d-l Take lonescu acumulează şansele unui viitor război. îşi vede spiritul diplomatic zburând în slava câmpiilor de bătălie...

Şi ***Mesagiul*** nu vorbeşte nimic despre una din cele mai însemnate întrebări ale zilei.

INTRE NORTHOIFFE ŞI WELLS

Proprietarul celor 66 ziare engleze de dreapta, de centru şi de stânga, marele ***brasseur*** de afaceri şi maculatură care, pentru că a tins să-şi apropie monopolul de opinie, fu ridicat la rangul de lord, avu ideea riscată de a trimite la Conferinţa de pace din partea jurnalului ***Daily Mail*** pe scriitorul Wells.

în funcţie de reporter, Wells, autorul ***Anticipatiunilor*** şi atâtor romane fanteziste, bazate pe solide cunoştinţe ştiinţifice şi pe un

ascuţit spirit filosofic, avuse succese tot mai mari. Secretul reporterului pare, însă, de altă natură decât al scriitorului de cărţi.

Părăsind fantezia, Wells rămânea la strâmta apreciere a lucrurilor şi la deducţia cinstită pe care observarea lor i-o inspira. De aceea, reportajele despre ţara Sovietelor, deşi citite cu atâta interes, n-au plăcut guvernanţilor şi oficialilor. De aceea, se vede, aprecierile lui asupra Conferinţei dezarmării şi asupra atitudinei lui Briand i-au atras blamul următor:

Petit Parisien reproduce o notă în care ***Daily Mail*** blamează atitudinea adoptată de d. Wells şi regretă că acesta nu a fost un reporter imparţial al Conferinţei. Ziarul exprimă regrete în special pentru atitudinea d-lui Wells faţă de Briand şi Franţa, relevând caracterul monstruos al acuzaţiunilor aduse de acest reporter contra Franţei.

Daily Mail arată că tendinţele anti-franceze manifestate de d-l Wells au ridicat o nemulţumire atât de mare în Anglia, încât ştirile trimise de el nu vor mai fi citite cu răbdare de către public; în consecinţă, ziarul hotărăşte să înceteze tipărirea articolelor d-lui Wells.

Despărţirea de un colaborator cu reputaţia mondială a lui Wells nu credem să se fi decis cu uşurinţă de către un patron atât de formidabil şi atât de hărţuitîntre interesele sale de vasal al marei finanţe şi de serv al cerinţelor cetitoare. Ziarele marelui acaparator au totul de pierdut de pe urma acestui conflict între ipocrizia domnitoare peste lume şi conştiinţa liberă a unui cetitor.

ATENTATUL DE LA CETATEA ALBĂ

Locul Siguranţei Generale a fost pur şi simplu aruncat în aer.

Au pierit fără urmă soldaţi, slujbaşi şi poliţişti. Apoi, între agresori şi forţele guvernului, sosite, s-a încins o luptă care şi-a dat, inevitabil, victimele. Banda s-a retras, tot pe unde a venit, peste Nistru.

Faima acestei isprăvi a pătruns pretutindeni în Basarabia. E inutil să veştejim crima. Dar în clipa asta sunt, desigur, vrăjmaşi cari se bucură, şi în ochii multora, atacul de la Cetatea Albă are aspectul prestigios al faptelor de sfidare şi vitejie. în căutarea lor, o înteţire de urgie se va dezlănţui. Starea de asediu se înăspreşte cu manifestările de percheziţii şi arestări, cu sporul de garnizoane şi posturi jandarmereşti, de care e plină Basarabia, cu dublarea patrulelor şi gărzilor cari trag în „comunişti". Populaţia, sub pretextul denunţării complicilor şi a gazdelor, are să ispăşească această nouă incursiune de peste fluviu. Căci, ceea ce trebuie accentuat, în interesul adevărului şi al ordinei, cum ar zice d. Argetoianu, ceea ce trebuie degajat din comunicatele turburi ale oficialităţii, este că nu ne aflăm în faţa unui atentat anarhist lăuntric, care poate fi pus în seama acelei acţiuni clandestine, teroriste, dezaprobată şi de Partidul Socialist. Atentatorii au sosit de peste graniţă în formaţiuni militare desăvârşite. Acţiunea lor face parte din seria de incursiuni cari bântuie în Basarabia de patru ani. Ceea ce trebuie incriminat este, în primul rând, atitudinea guvernelor româneşti şi a ministrului de Externe actual care amână clarificarea situaţiei dintre Rusia şi noi. Ceea ce trebuie oprit este găzduirea suspectă şi provocatoare pe care o acordăm şlehtelor contrarevoluţionare în retragerile lor repetate din Ucraina. E neîndoios că invazia care ne-a izbit, într-un chip ce compromite stăpânirea şi paza românească în Basarabia, face parte din proiectatele represalii anunţate în nota impertinentă, dar explicabilă, a lui Cicerin. în loc să facă din aceasta o pricină mai mult pentru înlăturarea oricărei discuţii cu Sovietele şi un prilej pentru îndârjirea teroarei din sărman- provincie, guvernul ar trebui să ia primele măsuri pentru a îndepărta orice bănuială în privinţa ostilităţii sale faţă de Rusia. Mahno şi ceilalţi siniştri oaspeţi ai războiului civil, despre cari nu se ştie dacă sunt mai mult adversari ai Sovietelor decât vrăjmaşi ai României, să fie închişi în lagărele din Vechiul Regat. Basarabia nu trebuie transformată într-un domiciliu forţat pentru bandiţi.

Altfel, zadarnic s-ar înţesa pe linia Nistrului pichetele de grăniceri şi s-ar înmulţi taberele de acolo. Nici azi nu ne putem plânge că numărul regimentelor de pază e neîndestulător şi că străşnicia slăbise. Experienţe istorice arată, însă, că înarmările până în dinţi sunt neputincioase în faţa războiului de hărţuială. El poate fi stins numai acolo unde ia naştere şi pentru asta n-avem decât două mijloace: declararea războiului sau înţelegerea cu Rusia. Ar fi o nenorocire ca d. Take Ionescu să fie lăsat să aleagă. Ar fi o pacoste să ne mărginim la o acumulare de tobe, arme şi trompete în Basarabia. Sistemul să fie părăsit pe de-a-ntregul şi spiritul de urgie distrus. Altfel, am vedea populaţia, atât de doritoare de linişte, simpatizând cu haiducii în contra poliţiei.

Acesta pare să fie primul obiect al urei ţăsută din afară. Nu e demonstrativ faptul că incursorii n-au atacat casa Comandamentului, vreun depozit militar, vreo cazarmă sau vreun alt semn şi organ al stăpânirii româneşti, ci tocmai localul Siguranţei Generale?

Şi, totdeodată, împrejurarea că în acel local se aflau numeroşi deţinuţi nu dezminte-oare, cu forţă, insinuările celor ce vor să implice în atentat părţi din populaţia basarabeană?

DESPOPULAREA FRANŢEI

Ultima statistică şi-aduce sporul de îngrijorări.

Stagnarea şi apoi descreşterea, observată în populaţia Franţei de vreo cincizeci de ani, s-a înteţit prăpăstios în secolul nostru. Numericeşte, cândva, al doilea popor din Europa, francezii au fost întrecuţi pe rând de germani, de englezi, de populaţia pestriţă a fostei Austro-Ungarii şi azi scade, pe ultima treaptă, între puterile europene. Faţă de cele 39 milioane ale Italiei, Franţa, cumplit sângerată în ultimul război, numără de-abia vreo Jo milioane de suflete. Ceea ce, de astă dată, agravează vechiul simptom, e surplusul de trei milioane pe care, faţă de arnica [?] virilă, îl marchează lagărul feminin. Trei milioane de femei osândite la feciorie, sigur la sterilitate, e un semn de incurabilă despopulare. Remediul, însă, se va exercita de la sine, prin migraţiune. Faima femeiei franceze îi va găsi, fără doar şi poate, plasament peste graniţă, dar mult mai târziu. Pentru moment, ostilitatea sexelor va spori în lupta pentru existenţă, în care pogoară cu hotărâre un atât de covârşitor contingent femeiesc.

Iubirea, însă, se va libera de câteva cătuşe, de vreme ce legea cererei şi a ofertei vine să se adaoge solicitărilor persuasive a virului amoros. Necesitatea fiziologică, dimpreună cu discutabila necesitate de multiplicare, proclamată de patrioţi, atrage pe viitor mai multă licenţă în raporturile dintre sexe. Dar starea actuală a moravurilor, adică a ipocriziei religioase şi sociale, împiedică singurul paliativ firesc şi eroic: poligamia. Se va practica tot ca şi până acum: clandestin. Aceasta, însă, nu fără măsuri din partea complicilor de a împiedica divulgarea actului prin maternităţi nedorite. Ceea ce pentru Franţa, luată în sens supranaţional, este tot una.

Să remarcăm, în treacăt, că, în situaţia de poligamie forţată în care se află, Franţa atinge extremul evoluţiei sociale.

Căci se afirmă că începuturile societăţii umane au fost poliandrice. Cum rămâne atunci cu patrioţii care fac cor cu vrăjmaşii strigând: „degenerare", atunci când, după altă concepţie, avem un apogeu şi, după alta, o pauză de regenerare a rasei?

într-adevăr, ceea ce ne pare mai inutil şi ridicul şi nemilos, sunt proiectele de legiferare a prolificităţii lenevite a Franţei.

Fel de fel de măsuri fiscale, prime de încurajare, constrângeri pentru celibatari, tind să stoarcă perechei legitime sau concubine al treilea făt, căruia statul ursitor îi promite privilegii în paradisul social. Porunca divină: creşteţi şi vă înmulţiţi, coboară în textele codurilor. Şi toţi aceşti oameni îngrijoraţi nu văd decât pericol şi decădere în ceea ce este o manifestare, unică în istoric, de inteligenţa colectivă a unei rase care se apără împotriva mizeriei. Dacă poporul german şi italian, care emigrează, de înghesuială şi sărăcie, în colonii, s-ar comporta la fel, stegarii Franţei naţionaliste n-ar găsi destule cuvinte de laudă pentru civilizaţia noastră care a pus frâu naturii. Altfel, însă, considerentul suprem rămâne cel milităresc: patria franceză are din ce în ce mai puţini apărători decât cea germană. Victoria din marele război, dr.că familia franceză nu se reconstituie pe baza de trei copii, este victoria lui Pirrhus. Nimeni, în epoca lipsei de lucru, nu vrea să vadă, în eschivarea sistematică a poporului francez de a-şi ispăşi plăcerea, un semn de evidentă superioritate şi un corectiv puternic al mizeriei.

„MOARTEA EXCREMENŢIALA"

în imaginaţia călugărilor inchizitori, hrănită de palavrele mistice asupra pedepselor infernale de pe cealaltă lume, se înfăţişa, ca suprem mijloc de tortură şi de osândă, moartea excremenţială. Condamnatul, închis într-o celulă subterană şi întunecoasă, era condamnat, prin foame, să bâjbâie în jurul pereţilor orbi până ce cădea într-un puţ circular deschis în mijlocul încăperei.

în fundul acelui puţ, victima cunoştea, în câteva clipe de pestilenţială asfixie, oroarea similară care-l aştepta pe veşnicie, după moarte, în infern.

Execrabil sfârşit, căruia învinuitul îi preferă orice abjecţiune şi orice chin: mărturisirea, denunţarea, ispăşirea şi renegarea, numai în schimbul altui fel de supliciu: arderea pe rug sau scoaterea ochilor. Totul, din el şi de pe lume, pentru a evita spasmul de scârbă putu-roasă şi mortală din fundul puţului.

Asemeni osânditului medieval, generalul Averescu sau tova-răşul său, mai lucid şi mai rece în împilare, Argetoianu, în faţa deznodământului inevitabil al vieţei lor de guvern, au vrut să evite o prăbuşire de necinste şi de ruşine.

Dar n-au ştiut a răscumpăra cu hotărâre şi deplinătate lungul şir de zile greşite, de loviri, rapturi şi viclenii prin cari şi-au atras hula poporului acestuia, blând până la pasivitate. Ceea ce au ştiut să ros-tească au fost nu cuvinte de căinţă, ci deşarte zbierete de ameninţare. Ceea ce au ştiut să facă au fost câteva dezordonate şi fără de nădejde gesturi de înecaţi cari caută un sprijin, o acăţătoare. Cuvintele, deci, au fost năbuşite şi gesturile îngropate în materia moale şi afundă a vinei lor neînlăturate. Generalul şi fostul ministru Argetoianu puteau să ridice starea de asediu şi cenzura, să deschidă temniţele, să înapoieze avutul Partidului Muncitoresc, să destituie pe inchizitorul Cernat.

Atunci ar fi primit o altfel de moarte. Atunci ar fi evitat pe-deapsa pe care şi-au pregătit-o, şi-au acumulat-o cu mâinile lor: pedeapsa excremenţialâ.'"

Şi din adâncul ***infiniment*** în care se află, generalul şi ministrul său în zadar cer azi ascultare şi ajutor de la cei ce ar trece grăbiţi pe lângă groapa cu marginile ocolite.

Duhul lor e îmbâcsit, imaginea, pătată şi sleită. Generalul şi ministrul Argetoianu se înăbuşe în propriile lor fapte.

DECLARAŢIILE D-LUI PRIM-MINISTRU

D. Take Ionescu respectă cu stricteţă riturile ipocriziei.

A convocat pe reprezentanţii presei pentru a le povesti despre menirea sa mesianică printre partidele învrăjbite şi cari dezertaseră din Parlament ca să se încaiere, cu vremea, în stradă. împăcarea lor pare a fi scopul principal şi cel mai grabnic al chemării sale la putere, [...]* sale la cârmă. Făcând această declaraţie mincinoasă, ce

*** Câteva cuvinte şterse.**

tinde să acopere micile uneltiri şi cointeresări momentane între Palat, camarilă şi liberalism, din care a ieşit guvernul Take Ionescu, noul prezident de Consiliu a făcut, implicit şi involuntar, o măr-turisire importantă: aceea că decretul de prorogare obţinut nu este căptuşit de decretul atât de necesar al dizolvării. Situaţia cabinetului, deci, se confirmă a fi disperată. Rolul de armonizator cu orice preţ nu e dintre cele mai uşoare, când dirijorul e suit pe sârmă şi-şi pipăie echilibrul în aer.

D. Take Ionescu a vorbit, apoi, şi despre misiunea sa legife-rantă. în această privinţă, d-sa face aproape un apel la întreaga lume politică să-1 sprijine la votarea „prin aclamaţiune" a legei electorale întocmită pentru întreaga ţară, prin consultarea tuturor oamenilor politici. Baza legei e imuabilul vot universal, egal, direct, secret, şi reprezentarea proporţională. Noutăţile acestea circulă în capetele politice şi electorale de mai bine de patru ani. Sub fostul guvern, actualul Parlament se pregătea să înfăptuiască, în lege, reforma, iar majorităţile şi o impozantă porţiune a opoziţiei erau de acord. Nu era nevoie, pentru un lucru admis şi pus la cale de toată lumea, de veni-rea prim-ministrului care trebuie să reînceapă totul.

Rostul înscăunării lui e, însă, altul. în cuvintele sale despre reforma financiară găsim precizări. D. Take Ionescu s-a pronunţat categoric, „în numele ţării", în contra Impozitului pe capital. S-ar zice că ţara e populată de îmbogăţiţi şi de multimilionari, că fiecare plugar e un mare moşier, fiecare păstor un mocan chiabur cu sute de turme şi fiece slujbaş un traficant de permise... Unanimitatea locui-torilor, greu lovită de intenţia d-lui Titulescu, protestează prin glasul prezidentului actual...

Realitatea se cunoaşte. D. Take Ionescu, în funcţie de fonograf al plutocraţiei române şi străine, protestează în numele celor câteva zeci de consilii de administraţie pe cari le prezidează, în numele celor câteva sute de foşti latifundiari, de ciocoi industrializaţi şi de bancheri, pentru a se menţine cu ajutorul lor la putere. în privinţa reformei financiare, care se va realiza pe seama sărăcimei salariate, d. Take Ionescu are sprijinul tuturor partidelor reacţionare din România, veche şi nouă.

Liberalii se vor folosi de mâna lui servilă pentru a da o lovitură care repugnă tacticei lor eschivatoare şi abilă.

Activitatea d-lui Take Ionescu înlăuntrul Parlamentului de azi, astfel, se delimitează.

Dintr-o vanitate agravată de vechime, tardivul prim-ministru acceptă un asemenea rol.

REPUBLICA DÂMBOVIȚEI

Unul din primele acte de guvernământ ale d-lui Take lonescu este, deşi mărunt, foarte comentat. Consiliul de Miniştri a dat, unui vag senator zgomotos şi neînzestrat, autorizația de a face sâ apară o gazetă republicană. Acest senator, d-l Alevra, a însărcinat pe un alt d. Alevra, ilustrat prin unica însuşire de fiu al celui dintâi, să conducă şi să redacteze ziarul care va să fie născător de orientări şi curente în țara sătulă de regalitate. Informațiile noastre cu privire la noua primejdie care amenință forma actuală de guvernământ se încheie aci. Dar ceea ce interesează este atitudinea d-lui Take lonescu față de una din manifestările cele mai singulare şi mai prompte cari au urmat venirei sale la putere. Iată feluritele interpretări:

„Om politic apusean cu vederi largi, actualul prim-ministru nu poate să împiedice apariția unei prese de opinii, fie chiar şi republicane...

Politician abil, spun alții, politician care nu dispreţuieşte şantajul şi amenințarea ca armă de guvernământ. Nimeni nu poate fi mai satisfăcut ca d. Take lonescu de reapariția republicanismului de frază şi tipar, în momentul când Coroana a şi început să-i retragă o încredere acordată numai pe jumătate... El se poate înfăţişa ca apărător al monarhiei, rezervându-şi alternativa de a conspira, indirect, prin încurajarea republicanilor, atunci când interesele guvernării sale ar cere-o..."

Şi, în sfârşit, ultima interpretare şi cea mai justă, care sună:

„Act de fin servilism, de plecăciune în livrea cu fireturi de aur, a unui şambelan discret şi subtil, act săvârşit de d. Take lonescu, pornit să nimicească republicanismul ultimelor zile bucureştene, prin însăşi moşirea Iui. Căci se poate, într-adevăr, compromite o idee, atât de respectabilă în sine, ca apariția ei în ziarul d-lor Alevra? Şi ce-ar putea demonstra mai vădit absența unui public republican în România, decât modestia tirajului unei viitoare foi antimonarhice?"

Dacă aceasta e intenția d-lui Take lonescu, acuzat prin cluburi de toleranță față de presă, socoteala din Consiliul de Miniştri se potriveşte cu cea din târg. Cea mai părăsită idee politică de la noi a fost şi este aceea a unei republici burgheze, în care ciocoii noştri s-ar certa pentru preşidenție, ca vechii fanarioți şi boieri indigeni pentru domnie. Pe multă vreme încă, publicul simte că în actuala stare de moravuri, şi cu mentalitatea oamenilor de azi, monarhul este, cum â zis Schopenliauer, „cel mai mic dintre cele două rele". Indiferența față de republicanism, pe de o parte, şi lipsa de entuziasm dinastic, sunt deopotrivă manifestările unei cuminţenii colective care a dat naştere dictonului: ***schimbarea domnilor, bucuria nebunilor.***

E drept că tendințele absolutiste ale Regelui devin atât de manifeste şi frecvente, că un mare partid popular - Partidul Țărănesc - şi-a propus să le corecteze.

Şi-a propus să le corecteze, fără însă a lovi principiul însuşi.

Fiindcă nimeni dintre politicienii noştri de dreapta şi de stânga nu se simte chemat şi împuternicit să întrupeze o idee care necesită atâta vigoare sufletească şi superior talent.

Nimeni nu-şi simte forța de a o acredita maselor, cunoscătoare când e vorba de valoarea politicienilor de ieri şi de azi. Toți ştim că accesele republicane sfârşesc în calmul unei întrevederi copioase, în cabinetul Suveranului. Şi, în cunoaşterea veselă şi profundă a micei noastre lumi româneşti, Rege, sfetnici, politicieni de toate culorile, cetățenii de toate nevoile şi opiniile pot saluta cu chef proaspătul republicanism adus de ultimul flux şi reflux al guvernelor oligarhice.

„ȚARISMUL NECESAR"

Partizanii din presă ai guvernului actual au născocit, în sprijinirea lui, teoria takismului necesar. Pornit să se susție la putere prin toate mijloacele, ministerul acesta al unei singure persoane, care şi-a asigurat, prin alegerea colaboratorilor ei, posibilitatea de a evacua oricând un număr respectabil de fotolii pentru a le precupeți, nu disprețuieşte să întrebuințeze, ca auxiliar al corupției, şi argumentele.

Făurirea şi punerea lor în circulație a fost încredințată vechilor clienți ai casei d-lui Take lonescu: ziariştii de la ***Lupta.*** Şi oricât ne-ar fi de penibil să ne depreciem confrații, trebuie să recunoaştem că în misiunea lor nu au fost din cale afară de ingenioşi. Iată cristalizarea efortului lor cerebral:

A nu susține guvernul Take lonescu, spun dânşii, înseamnă a-l doborî.

Prăbuşirea d-lui Take lonescu înseamnă, inevitabil şi fatal, urcarea liberalilor la putere. Căci alt partid nu are sorții să primească din mâinile suveranului cârma, iar alt om decât actualul vremelnic

preşedinte de consiliu nu poate realiza o coaliţie de grupări pentru a înlătura guvernarea liberală.

...Deci, oricine face, în zilele takismului, opoziţie, este, fără vrerea şi fără ştiinţa lui, un agent liberal. întregul partid averescan lucrează astfel la moara liberalismului, pregătindu-şi, totdeodată, propria lui măcinare. Toată lumea politică, preocupată de alte viitoare alcătuiri ministeriale decât actuala bufă improvizaţie de culise, în care d. Take Ionescu ţine loc de primadonă, prepară haosul din care va răsări sistemul brătienist, cu suflul său dogoritor care va readuce în ţară sterpăciunea şi celelalte flagele din ***Biblie.***

Aceasta este teoria takismului necesar. în virtutea ei, opoziţia trebuie să aleagă între cei doi bărbaţi cari singuri se bucură de încrederea inegală a Suveranului. Inegală, căci guvernamentalii mai insinuează ceva: d. Take Ionescu nu poate obţine decât cel mult o prorogare, şi menirea lui e de a se sprijini, cum o şti, pe actualul Parlament. Cine nu vrea să-şi rişte comodul mandat în alegeri viitoare, are o singură soluţie: să voteze cu guvernul, ca măsură preventivă în contra moşierilor de la Florica.

Şi acum nu ne vom pierde vremea cu argumentări antitakiste. Suntem încredinţaţi că teza e inventată numai pentru salvarea aparenţelor intelectuale, iar speranţa cea profundă stă tot în mezatul secret de voturi parlamentare, deschis de d. Take Ionescu. Aceasta e calea către Damasc. Izbândă deplină urăm, deci, teoreticienilor şi agenţilor recrutori, căci dorim ca din conrupţie în conrupţie să ajungem la descompunerea iremediabilă a întregului politicianism.

Iar dacă d. Take Ionescu va fi nefericit în încercările sale care speculează venalitatea omenească, şi dacă profeţiile sale s-ar adeveri, credem că mulţimea are să accepte redutabila guvernare liberală. Dar când aceasta se va înfăţişa la alegeri, acei cari au nesocotit sentimentul public vor primi răspunsul lui.

MAGNAŢII CUTEZĂTORI ŞI CIOCOII FRICOŞI

Tirania lui Horthy şi a magnaţilor săi revoltase până şi pe ciocoii noştri. Oamenii cari au masacrat muncitorimea în stradă la 13 decembrie, sau cari au dat mână liberă comisarilor regali să populeze temniţele şi cazematele, se indignau la auzul ororilor desfrânate ale ofiţerimei maghiare.

D-nii Ionel Brătianu şi Argetoianu roşeau de concurenţa crâncenă şi rafinată pe care le-o făcea Horthy, la Budapesta. Smulgerea testiculelor, tăierea ţâţelor şi alte predilecţii ale zbirilor strălucitei nobilimi turaniene ne inspirau o indulgenţă nemărginită pentru inocentele apucături din Jilava noastră naţională. Căci niciodată noi n-am depăşit procedeul mult mai civilizat al strivirii degetelor la balamaua uşilor şi al ouălor fierte puse la subţiori. Aşa se şi explică exodul democraţilor şi al socialiştilor unguri către paradisul României Mari, unde tortura impusă delicvenţilor politici e un simplu gâdilici pe lângă ferocitatea necruţătoare a teroarei din patrie.

Se vede, însă, că izbucnirile violente şi distrugătoare sunt de scurtă durată. Ospăţul sângeros al nobilimei de la Pesta e pe sfârşite, şi feudalii, sătui de măcel şi de mireasma acră a cărnii tocate, deschid ferestrele şi strâng în feţele de masă, ca în giulgiuri albe, fărâmiturile. Ni se vesteşte că dreptul mulţimilor la viaţă, adică la libertate, începe a fi recunoscut. Primul-ministru Bethlen a conferit cu şefii socialişti şi desigur că nu s-a dus în puşcărie ca să-i viziteze şi nici n-a poruncit să-i fie aduşi în lanţuri. Rezultatul a fost un ordin de ridicare a măsurilor excepţionale, deci de abolirea stării de asediu, suspendarea cenzurei, libertatea întrunirilor şi încetarea oricăror urmăriri judiciare. Dintr-o dată, cei car mtrecuseră în cruzime şi intoleranţă pe leneşii noştri conducători neputincioşi şi brutali, îi depăşesc din celălalt punct de vedere, al înţelepciunii şi al prudenţei. Pe când în Ungaria încetează procesele şi se dezaglomerează temniţele, în România nenorocitele forturi ale lui Brialmont nu mai încap pe arestaţi, Curţile Marţiale nu pridîdesc procesele, cu toată activitatea sălbatică a d-lui maior Cernat, şi în toată ţara bântuie urgia de arestări şi suplicii sub garanţia căluşului.

Şi, totuşi, situaţia de la noi e incomparabil mai bună ca cea din Ungaria. Iar liniştea oligarhiei infinit mai asigurată. Proletariatul nostru nu e nici atât de numeros, nici atât de experimentat în politică şi revoluţie ca cel maghiar. Fabricile noastre lucrează, pe când uzinele ungare, din lipsă de materii prime, au încremenit. Deosebirea de clase e mai puţin accentuată şi ura dintre unguri e mult mai aprigă. Conflictele externe ale lui Horthy sunt mai acute. Intrigile dinastice de acolo sunt de altă natură decât cele de la noi.

Toate aceste considerente şi exemplul prim-ministrului Bethlen nu pot stânjeni groaza ciocoimei noastre de muncitori şi de ţărănişti.

E o destoinicie ce lipseşte trândavilor noştri stăpânitori: aceea de a-şi asuma surplusul de veghe şi rezistenţă pe care feudalismul

maghiar îl acceptă când renunţă la arma măsurilor excepţionale. Nu credem, însă, ca excesul de frică al oligarhiei române să o facă mai sănătoasă şi durabilă decât sora ei de la Budapesta.

PROPRIETATEA URBANĂ

(Modificarea Legei chiriilor)

Pe nesimţite şi cu toată rezistenţa dârză a Ligei chiriaşilor, guvernele introduc în legea înfrânătoare de speculă, a chiriilor, clauze cari dau loc la mai multe interpretări şi creează noi posibilităţi de eludare.

Actualul ministru de Justiţie, care este şi proprietarul „popularului" ziar ***Universul,*** aduce legei o nouă modificare. **Se** permite, anume, proprietarilor cari şi-au închiriat casele să-şi evacueze chiriaşul, dacă declară că intenţionează să se mute ei înşişi în ele. Desigur că amendamentul d-lui Stelian Popescu păstrează aparenţele nepărtinirii. Ai impresia că se cer o mulţime de condiţiuni proprietarului care doreşte să se mute în casele sale închiriate. Totul se reduce, însă, la simple fc:inulare cari trebuiesc completate. Restul depinde de arbitrajul şi de arbitrarul oficiilor instituite. Ştim bine ce înseamnă aceasta.

Modificarea d-lui Popescu, proprietarul ziarului micei burghezimi sărăcite, nu conţine, ca de altmintreli toate modificările anterioare, nici o clauză în favoarea chiriaşilor. Nu de mult, de pildă, s-a legiferat că proprietarii au dreptul să dărâme casele insalubre, dacă se obligă să construiască altele în loc.

După constatarea insalubrităţii, locatarul este, fără întârziere, evacuabil. Ce se întâmplă, însă, dacă proprietarul nu începe imediat dărâmarea şi construirea? Nimic, căci în privinţa asta legea este mută. Era vorba doar să se ştirbească preciziunea incomodă a legei iniţiale. Sub pretextul armonizării intereselor, s-au făcut, pe încetul, spărturile prin cari ocrotiţii guvernelor, proprietarii şi acţionarii societăţilor de construcţie, cu mulţi politicieni în consiliile lor de administraţie, să se năpustească în locuinţele cetăţenilor. Aceştia îşi văd liniştea ameninţată, căci înţeleg şi caracterul legilor, şi simt şi ostilitatea funcţionarilor de la oficii.

Duşmănia între chiriaşi şi proprietari, între cei numeroşi şi cei puţini, între popor şi clasa lui stăpânitoare se înteţeşte şi va izbucni fără greş, dacă guvernele nu vor renunţa, prin măsuri înţelepte, la complicitatea de care s-au făcut vinovate.

Aceste măsuri constă într-un singur şi simplu principiu. Să nu se decidă, în cazurile arătate, evacuarea chiriaşului decât dacă el a găsit, prin intermediul oficiului de închiriere, o altă locuinţă, în condiţii egale cu aceea pe care e silit să o părăsească.

Pe această bază s-ar putea reglementa amănuntele.

Altfel, chiriaşii, poporul oraşelor, pot aduce în discuţie, printr-un mijloc sau altul, principiul însăşi al proprietăţii urbane, de mult atins de către chiar legiferările în vigoare. S-au mai văzut exproprieri pentru utilitate publică şi, apoi, ceea ce au obţinut fraţii plugari pe moşiile latifundiarilor, de ce n-ar cere şi populaţia oraşelor pe imobilele speculatorilor de locuinţe?

1922

TARA LUI PAPUC

înăsprirea stării de asediu şi a cenzurei, câteva zile numai după ce acest guvern de operetă ajucat Scena reîntronării libertăţilor constituţionale, a buimăcit publicul, obişnuit, totuşi, cu asemenea farse oligarhice.

Renghiul a fost unic. înscenarea măreaţă. Sfârşitul subit, contradictoriu şi buf. Gândiţi-vă: d-l Take Ionescu aproba apariţia unui ziar republican. D-l Cămărăşescu de la Interne denunţa poporului conflictul cu autorităţile militare din Basarabia şi, pentru a-şi lua răspunderea ordinei în acea provincie oribil batjocorită, cerea îndepărtarea regimului marţial. Regele însuşi, păşind în lumină, prezida sfatul care avea să organizeze guvernarea pe baze noi. Şi finalul? Baioneta făcută lege, şi lepea, baionetă. Căluşul făcut leac pentru durerile cari ţipă. Temniţa deschisă oricând, şi oricui, şi din bunul plac al unui ministru ori al unui slujbaş civil sau militar abuziv. Oligarhia noastră se întoarce la 14 august 1916, când războiul justifica toate precauţiunile din cari au izvorât fărădelegile. Oligarhia îşi pregăteşte un nou trai copios şi liniştit. în dispreţul poporului, pe care-l ştie răbdător, ia măsuri ca de acum înainte nici o protestare sa nu-i turbure digestia.

D-l Take Ionescu a primit, din partea clasei pe care o serveşte, această misiune a proclamărei teroarei. Dintre toţi ciocoii şi reactorii[1] ispitiţi să ne guverneze, Take Ionescu este cel mai primejdios, fiindcă e cel care a cutezat ceea ce nu îndrăznesc niciodată, făţiş, liberalii. Aceştia vor protesta, desigur. Nu-i credeţi, însă, şi nu-i loviţi cu hula voastră, când cel ce o merită e omul cu scufie şi zurgălăi, plin pe dinăuntru de tărâţa trecutului, omul fardat ca o femeie, care acceptă să le fie unealtă.

D-l Take Ionescu trebuie împiedicat să ne guverneze, fiindcă el nu se mai guvernează pe sine. Acesta e adevărul. Respectam inteligenţa lui şi eleganţa erorilor sale. Admiram un talent şi supleţea sa de atitudine. Toate însuşirile astea l-ar fi împiedicat să se compromită prin brutalităţi de felul celei din urmă. Dar din toate n-a mai rămas decât supravieţuirea unui trup sterp şi îndulcit. Pe acesta îl detestăm, căci ultimele licăriri de voinţă şi de conştientă ale d-lui Take Ionescu sunt încordate într-un singur gând: să rămână cu orice preţ prim-ministru. Iar acest din urmă gând se inspiră nu dintr-o proprie pasiune de putere, ci din voinţa obiectului pasiunii d-lui Ionescu, de-a stăpâni.

Faptul, se ştie, se comentează pretutindeni. Tirania conjugală sub care a căzut primul ministru se răsfrânge asupra ţării întregi. Femeile se amestecă tot mai mult în politică. Femeia d-lui Take Ionescu mai mult decât toate celelalte. E o dovadă frumoasă de energie şi iscusinţă din partea respectabilei doamne. Dar, când un prim-ministru ajunge în halul acesta şi când slăbiciunea de a guverna, unica slăbiciune a sfârşitului său de carieră, ajunge să fie exploatată de către alţi politicieni ce vor să legifereze printr-însul, omul trebuie aruncat plăcerilor sale din cari puizează[1] ideea şi îndârjirea de a purta un titlu care-i decorează căminul.

[1] ***Reacteur* (franc. înv.) - reacţionar.**

[1] ***Puiser* (franc.) - a izvorî.**

ASANARE CIOCOIASCĂ

Misterul doamnei voalate a rămas mister numai în coloanele gazetelor cari îi tac numele şi-i publică, discret, portretele. Strada şi cafeneaua îi cunoaşte, însă, până şi diminutivele cele mai dubioase şi mai intime. Această poveste galantă, împletită cu o serie de ordinare afaceri de trafic de influenţă pe lângă persoana pasionată şi autoritară a fostului ministru de Război, n-a stârnit decât hazuri mai mult sau mai puţin obscene şi indignări pur platonice.

în răstimp, sărmana soţie a unui magistrat fu arestată şi compromisă pentru o intervenţie la generalul Tăutu, intervenţie care-i aduse un câştig de cinci mii de lei. Ce ridiculă sumă pe lângă beneficiile „doamnei voalate" peste care plouă galbenii şi napoleonii, pentru simplul gest de a se dezvălui de crepuri şi de vestminte într-un cabinet ministerial, sub ochii unui războinic iritat...

în aceeaşi vreme, tânărul avocat Popescu zăcea în temniţă pentru că obţinuse, pentru societatea care-1 întrebuinţa, permisiunea unei construiri de cale ferată îngustă, necesară exploatării. împotriva avocatului Popescu nu s-a dovedit nimic. Jurnalul Consiliului de Miniştri a fost, totuşi, anulat, ceea ce ar însemna că întreg cabinetul fusese mituit... Societatea intenta proces şi statul fu condamnat la douăzeci de milioane daune, pentru că nişte politiciani făţarnici şi-au permis farsa asanării, începând cu un avocat în exerciţiul funcţiunii şi sfârşind cu nevasta unui judecător fără protecţie.

„Doamna voalată", însă, continuă să-şi fluture vălul la şosea, în automobil, la Sinaia, în ***bobsleigh*',** ori părăsit pe blănile de urs la picioarele paturilor cu paie de aur în saltelele pe cari se tăvălesc „potentaţii". Iar sutele de politiciani samsari, ce şi-au făcut din traficul de influenţă un mijloc de trai, îi alcătuiesc alaiul frenetic şi strălucit, după care strigă zadarnic d. Cămărâşescu:

- Huooo! hoţii la puşcărie!

CRITICA*

în jalea noastră literară s-a suit un bocet nou.

Sunt văicăreli pe urma criticei româneşti, părăsită, disperată, sau de-a binelea moartă. Se afirmă că pierderea este dintre cele mai chinuitoare. Mai afectaţi de acest fenomen se arată înşişi criticii zilei, şi de aceea lamentaţia lor pare mai puţin expresivă şi mai puţin simplă. Nu cumva durerea lor se oferă să înlocuiască şi să întrupeze, în fraze, pe chiar defuncta? E foarte vădit că cei ce confecţionează lucruri şi flori pe catafalcul severei matroane care a fost critica lui Maiorescu şi Gherea se pregătesc să continue tradiţia ei trăncănitoare.

Deci, actul de deces nu se încheie nici de data asta. Critica română reînvie după cum reînviase şi în Chendi, în Iorga, în Dragomirescu, luând cu fiecare dintre aceştia înfăţişări totdeauna cataleptice. Dar generaţia de curând descălecată în literatură se apucă de aceeaşi treabă. Părerile ei sunt prea sentimentale pentru a începe aci o discuţie asupra calităţilor răposatei.

' Sanie de bob (engl.).

*** Articolul va fi republicat, cu unele modificări, în 1924, sub titlu!** ***Pe urma criticei*** **(vezi p. 470).**

Sfatul nostru ar fi: lăsaţi-o să doarmă. Nu ne-a lăsat, până în anul 1922, o singură idee nouă, o singură frază frumoasă. Sfatul ei n-a sporit fertilitatea nici unui talent, ghicirile ei au fost mincinoase, ascultarea pe care şi-a atras-o, nulă.

Apucăturile ei rămân pe placul dascălilor cari caută în cărţi taina scrisului şi a gândirii pentru a o destăinui, ridicol, de la catedră. Ierarhizările pe cari le încearcă suni inofensive ca ordinea pusă de bătrânii pensionari în grădiniţa cu legume: verzele în faţă, guliile la coadă. Şi încă îndeletnicirea asta e mai folositoare şi mai fără de greş. Dar profeţiile criticei amintesc pasienţele sau bobii. Unele nimereli fericite nu schimbă nimic în mersul literaturii, în ascunsul proces de creaţie. Nici nu-i aparţin aceste întâmplări. Luăm pilde străine: Jules Lemaître a fost cel care l-a clasat, prâbuşindu-1, pe George Ornet; Anatole France l-a cufundat pe Zola în propria-i scatologic Diatribele meseriaşilor critici erau neputincioase căci n-aveau autoritate. Sainte-Beuve, când era clasificator, n-a văzut pe nimeni în Baudelaire, pe când acesta era prefaţat, dimpotrivă, de Theophile Gautier. Tot Sainte-Beuve-ul clasificator, pe care-1 deosebim de celălalt fel de critic din acelaşi Sainte-Beuve, sfătuia pe Stendhal să se lase de literatură, pe când în tot Parisul nu se găsea decât Balzac să-1 proclame şi să-1 încurajeze, iar în tot Apusul numai Goethe îl semnala într-o scrisoare. Dar era BaLâc şi era Goethe. însă cel care s-a clasificat şi s-a prezis mai sigur pe sine a fost tot el, Stendhal. Iată ceea ce trebuie reţinut. Autocritica rămâne critica cea mai eficace, când scriitorul are faţă de propria-i operă curajul sincerităţii. Aprecierea celuilalt, a aproapelui, care şi-a însuşit o menire de acest fel nu merită decât indulgenţa cuvenită slăbiciunilor omeneşti. Din exemplele amintite, însă, cărora le adăogim pe Maurice Maeterlinck, trâmbiţat de Octave Mirbeau, deducem că apreciatorii cei siguri rămân numai artiştii. Ei sunt criticii cari intuiesc cu siguranţă, în tovarăşii lor, talentul, sau geniul, când există. Consideraţiunile de sinceritate şi generos dezinteres intervin şi aci. Ci ele fac parte din capitolul psihologiei creatorilor, şi nu constituie o obiecţiune de fond. Cu atât mai mult când această obiecţiune are tărie orişiunde aiurea; în faţa criticului profesionist mai ales.

Putem explica siguranţa simţului critic al artistului, în prezenţa operei altuia. Ar fi prea lesne. Avem aci să deosebim şi să reţinem un singur fel de critică. Nu aceea care compară autorul şi-1 situează şi-i stabileşte influenţele reciproce, în legătură cu mahalaua natală, calitatea dinţilor şi a părului, cărţile cetite, maniera întrebuinţată şi

mersul la biserică. Nici aceea care repovesteşte cartea, cu alt stil şi cu expansiuni impresioniste. Ci acei cari duc mai departe gândul autorului şi plăsmuiesc lumi noi de idei. utilizându-i doar ca punct de plecare şi pretext. Criticul acesta încetează de a fi un maniac care distribuie gloria şi nemurirea, sau un scriitor constrâns să-şi exercite fantezia ca să-şi eschiveze opinia sau să se scutească de tortura analizei mediului. Criticul acesta porneşte de la o carte, dar îţi citeşte în curând din cartea universului şi a experienţei proprii.

Se dispensează de apariţia lucrărilor de valoare fără de cari critica cealaltă nu există. Şi atunci atâta rămâne din clasica dare de seamă, urmată de ceremonia distribuirii de spini sau lauri: un pretext pentru desfăşurarea unui suflet original şi fecund, pe hârtie. O simplă scuză, o biată formalitate asemănătoare întrebării pusă mirelui în faţa altarului. E mai bine aşa. Căci nici un critic din lume n-a împiedicat răspândirea cărţilor proaste sau ignorarea cărţilor alese, în cazul cel mai bun, critica fost cea mai inutilă dintre arte.

ANUL LITERAR

în 1919, apăruse ***Din paharul cu otravă*** a lui Adrian Maniu şi primul volum de versuri al lui Lucian Blaga şi ciudatul roman a) lui Ion Minulescu, ***Măşti de bronz şi lampioane de porţelan,*** al cărui conţinut capricios dar limpede dezminţea acest titlu anume ales ca să intrige. în anul următor, Demostene Botez ne dă ***Floarea Pământului*** în care a izbucnit mireasma unui puternic şi elementar temperament poetic. Era, poate, de ajuns pentru a salva un an, adus la sfârşit, în faţa judecatei literare. Dar răsăriră şi ***FlorileInimei*** din simţirea delicată a lui Em. Bucuţă, o pajişte de corole în miniatură şi de tulpine plăpânde, o promisiune temeinică din care revistele din acel timp şi de mai târziu ne-au avansat primele realizări. Iar F. Aderca publică povestea ***Domnişoarei din strada Neptun,*** un mic roman, totuşi complect şi concentrat, şi plin de pitorescul inedit al vieţii mahalalelor noastre. Apărea şi corosivul roman ***în Cetatea Idealului,*** unde, în fraze cutezătoare, se cheltuia verva rea a pamfletarului Dem.Theodorescu. Atât şi era de ajuns ca noua generaţie literară, liberată de formule, să-şi poată înlocui în atenţia publicului înaintaşii rătăciţi sufleteşte şi copţi pentru Academie. Dar nu putem uita ***Umbrele*** lui M. Sadoveanu,

scriitor menit, desigur, să domine, dimpreună cu Gala Gâlaction (care publica ***Răbojpe bradul verde)*** primul sfert al veacului literar. Şi nu se poate tăgădui că generaţia noastră, avântată spre culmile culturii, îşi are trenarziP ei. D. Radu Cosmin şi N. Porsenna, trişti discipoli ai lui N. Rădulescu-Niger, plumitiv preocupat de succese de chioşc; d. N. Porsenna îşi permitea să intituleze „roman" un volum de cinci sau şase nuvele calpe, sub titlul ***Strigoii...*** (căci romanul se „desface" mai uşOr decât nuvelele).

Anul 1920 îşi perindase sub steaguri cortejul său de soldaţi ai inspiraţiei cari s-au oprit pentru un repaos prelung sau pentru opere de oboseală în decursul anului următor. Căci F. Aderca scrise ***Ţapul,*** ceea ce înseamnă, pentru cine nu-l cunoaşte pe autor, o compromitere a succesului cu ***Domnişoara din strada Neptun.*** Lucian Blaga dădu o simplă plachetă, ***Paşiiprofetului,*** în care s-ar părea că talentul său se osifică. Literatura de fascicolă câştigă în schimb volume noi, în câteva banalităţi planturoase, semnate de subliteraţii V. Pop, Radu Cosmin şi N. Porsenna.

Această detestabilă recoltă nu înseamnă, însă, o sterilizare a pajiştilor sufleteşti şi o renunţare a cosaşilor întru frumos. Revistele apărute vestesc o pregătire He belşug pentru mai târziu. Anul 1921 e un răstimp de pregătire a luxuriantei vegetaţii ce se aşteaptă. După cum revistele anilor trecuţi au strâns, zi cu zi, săptămână cu săptămână, materialul bogat din ***Aspecte şi direcţii literare*** de N. Davidescu, apărut în 1921, primul volum de critică înţelegătoare şi vie al criticei româneşti, la fel revistele de azi acumulează rodul în masă, al zilelor de mâine. 1921 e anul revistelor; au apărut multe şi strângătoare: ***Sburătorul literar, Gândirea,*** unde scriu Adrian Maniu şi Cezar Petrescu, ***Flacăra,*** unde publică, din fericire, poetul Ion Pillat. Producţia anului literar nu trebuie, deci, privită în cărţi, ci căutată în reviste. Acolo e ***Seară la Miorcani*** a lui Pillat, acolo ***Caligraful Terţiu,*** nuvela lui Gâlaction, câteva schiţe de Gh. Brăescu, unele poezii ale lui Al. Philippide.

Vestitorul acestui seceriş tipografic fu, în ultimele zile ale anului, Lucian Blaga. Tragedia sa, frământată şi profundă, ***Zamolxe,*** trebuie fără preget cetită. E tot ce se poate spune mai bun despre cartea asta, care închide anul ca un înger pogorât să susţină porţile ce se prăbuşesc.

Trainard **(franc.) - persoană care rămâne în urmă, codaş.**
[2] ***Plumitiv*** **(franc.) - scrib, scârţa-scârţa.**

începuturile literare ale d-lui Goga şi, mai ales, răscolitoarea dramă a ***Domnului notar*** i-au asigurat poetului naţional mai multă popularitate decât elocvenţa-i cunoscută şi decât întreaga sa activitate politică. De pe soclul rău pe care odinioară zăceau laurii gloriei, d-l Goga ne vorbeşte ca de la o tribună. Şi trebuie să recunoaştem că are, în politică, o trainică situaţie. Mai întâi, faima unui suflet cinstit şi limpede. Apoi, linia tare a unui principiu: anti-autonomismul care, păstrându-1 totuşi inflexibil, îi aduce, cu toate celelalte deosebiri de vederi, sprijinul sigur al partidelor din Regat şi simpatia Palatului, ceea ce, într-o ţară owa^Z-absolutistă, nu se poate nesocoti. în sfârşit, faţă de minorităţile etnice pe cari „unitarismul" dur al fostului ministru ar fi trebuit să le înspăimânte, d-l Goga a fost singurul bărbat politic de aici şi de dincolo care a luat o atitudine de civilizat respect şi de largă toleranţă. D-l Goga şi-a ispăşit crima de a fi un om al secolului, prin calomniile proaste şi furioase şi epitetele pe cari presa şovinistă i le-a servit cu dărnicie.

...Dar d-l Octavian Goga face parte din Partidul Poporului şi în această calitate ne vorbeşte de „triumful principiului selecţiunii", când transfugii cari l-au alcătuit dezertează în ospitalierul grup al d-lui Take lonescu. S-ar părea că d-l Goga crede în această regenerare prin selecţiune a unui organism durat din strânsura bolnavă a celorlalte lazarete politice cărora averescanismul le-a servit drept canal. Ştim că nu se poate spune acelaşi lucru de secţiunea din Ardeal a d-lui Goga. Selecţia e posibilă acolo, dar, aci, în Vechiul Regat, e un act de chirurgie disperată care ar începe cu amputarea şi extirparea organelor principale: d-l Argetoianu ar trece, primul, sub cuţit. Restul l-ar urma şi din totul n-ar mai rămâne decât barbişonul şi surâsul generalului Averescu. Credem că d-l Goga recunoaşte că o făptură politică astfel redusă nu e viabilă.

D-sa se ridică împotriva autonomismului şi a partidelor regionale, a căror existenţă nu o admite. Dar cel mai bun argument împotriva d-lui Goga e însăşi existenţa şi viabilitatea acestor partide mărginite „la Predeal şi Ia pasul Lainici". Convertirea lor la „unitarism" ar constitui singura dovadă solidă că poporul dinastic şi patriot al Ardealului neagă revendicările regionaliste. Contrariul, însă, e mult mai probabil. Ar fi ciudat ca o populaţie să dorească a fi administrată de funcţionari necunoscători ai împrejurărilor locale şi să admită, ca în toate chestiunile locale, deciziile mai importante să se ia în Bucureştiul, depărtat cu sute de kilometri.

Să sperăm că împotriva acestui centralism este şi d-l Goga, cu tot „unitarismul" său, din cale afară de geografic. Până la alcătuirea „partidelor unitare", d-sa are de ferit populaţia, pe care şi-o afirmă credincioasă, de confuzia dintre cei doi termeni: autonomie şi regionalismul administrativ.

Primul este discutabil. Celălalt, însă, este cu totul de dorit, şi posibil chiar, în cadrele partidelor unitare.

„OPOZIŢIA-UNITĂ"
1888-1922

S-a repetat manifestaţia unanimă a parlamentarilor din şedinţa funeraliilor d-lui Take lonescu: şefii tuturor grupurilor politice, trecând peste resentimentele dintre dânşii, au protestat în comun contra guvernului care „periclitează liniştea internă şi consolidarea ţării". Sfidarea ciocoilor de ambe sexe îşi atrage cuvenitul răspuns: opoziţia-unită.

Pericolul comun ridică împotrivă-şi apărarea comună. Acesta e principiul care domină situaţia şi înlătură toate celelalte consideraţiuni. Căci de el se leagă chestiuni ce depăşesc importanţa deosebirilor de atitudini şi de vederi, şi frânge rigiditatea duşmăniilor cari s-au părut că vor aşeza pentru totdeauna luptători de mare trebuinţă pentru acţiunea începută, în tabere pe vecie opuse. Când sunt în joc libertăţile şi onoarea unei naţiuni, interesul apărării va trece înainte. Iată de ce steagul acestei lupte fără precedent în istoria ţării adună în juru-i toate partidele, unind în acelaşi avânt al sufletelor, şi mâine poate al braţelor, toate căpeteniile.

Onoarea de a lupta cu o „opoziţie-unită" a mai aparţinut familiei Brătianu în 1888. Pe atunci nu erau în joc principii, ci numai interese. Experienţa familiară ar trebui să-i arate actualului Ion Brătianu soarta ce-l aşteaptă, adăogând însă agravările pe cari situaţia le implică.

Amintirea părintelui său, căzut la 1888, în mica Românie oligarhică, prin mişcare de stradă, va trezi, desigur, în actualul guvern presimţirea sinistră a repetărei istoriei. Viziunea unor evenimente similare trebuie, însă, transpusă pe scara împrejurărilor actuale.

România Mare, a votului universal, e mult prea disproporţionată faţă de Regatul balcanic al celor trei colegii de odinioară. Manifestaţia pe uliţă face loc frământării uriaşe a mulţimilor populare. Avertismentele şefilor ardeleni, recentul comunicat al opoziţiei, nu sunt simple trucuri politice. Dacă guvernul va începe teroarea, i se va răspunde cu o îndârjită rezistenţă. Populaţia Basarabiei şi a Transilvaniei au experienţa acestor procedee. Singurul mijloc, deci, de a evita războiul civil, ar fi ca partidul de la putere să renunţe la orice fals electoral, la orice violenţă şi la orice îngrădire, pentru ca prăbuşirea sa definitivă să fie legală şi paşnică. Orice încercare de a proceda altfel, se va izbi de rezistenţa pe viaţă şi pe moarte a populaţiei de la oraşe şi sate. Oamenii n-au de ales decât între forma violentă şi forma pacifică. Nici o altă iluzie nu e nimănui îngăduită. împotriva coaliţiilor n-a putut nicăirea şi nici un guvern să lupte. Iar împotriva procedeelor, cât de ticăloase şi de mârşave, a existat riposta întrebuinţării lor şi de către cel ameninţat. Căci „cel ce trage sabia, de sabie va pieri".

SCRIITORII ŞI CENZURA
Lămuririle d-lui Corneliu Moldovanu

D-l Corneliu Moldovanu, Preşedintele Societăţii Scriitorilor Români, răspunde că cenzura nu priveşte interesele profesionale ale scriitorilor. Opera acestora a fost întotdeauna constructivă şi în armonie cu interesele superioare ale statului. Deci, societatea pe care o prezidează d-l Moldovanu n-are motive să intervie într-o chestie de pur principiu, fără nici o legătură cu buzunarul şi cu inspiraţia scriitorului.

D-l Corneliu Moldovanu are deplină dreptate şi nu ne gândim să discutăm cu d-sa chestia în sine, sau să ne aventurăm în dezbaterile legei de presă pe care o propune. Am ştiut întotdeauna că S.S.R.-ul cuprinde pe toţi scriitorii cu zgardă ai României şi nu ne trebuia, de formă, decât mărturisirea d-sale. De vreme ce opera acestor scriitori e „constructivă şi armonizată cu statul", la rândul său statul le acordă subsidii, glorie şi talent. Târgul e tacit încheiat.

Libertatea gândirei şi a cuvântului n-are ce căuta aci. Literatul român e mulţumit că-şi poate scrie istorioarele erotice şi nu simte nevoia să aibă o atitudine şi să emită opiniune. Aiurea, într-alt secol, Montesquieu, Diderot, Voltaire au fost de alte păreri şi foarte în dezacord cu „interesele superioare ale statului". Victor Hugo, Heinrich Heine, Korolenko, Andreev, Anatole France au fost şi ei nedemni de a face parte din societatea pentru armonizarea scriitorilor cu statul, prezidată de d-l Moldovanu. Se vede, însă, că lumea noastră a ajuns la închegări definitive, şi prezidentul S. S. R.-ului posedă ultima formulă care desparte pe cei chemaţi de cei aleşi. Să-l lăsăm, deci, cu mulţumire paznic peste blândele cornute constructive din ţarcul scrisului românesc. Foarfecă cenzurei nu le va sâcâi câlţii.

CĂLUŞ ŞI BAIONETĂ
(Noua farsă liberală)

Se vorbea despre ridicarea cenzurii şi a stării de asediu. Deşi nu credeam ca guvernul să renunţe la arma pe care servilitatea răzbunătoare a d-lui Take Ionescu i-a pregătit-o, faptul nu era cu neputinţa Liberalii ştiu că starea de asediu în alegeri e un regim normal şi obişnuit încă de pe vremurile când termenul acesta nu era cunoscut decât din lecturile istorice ori din povestea luptelor de la Plevna sau Port Arthur.

Armata, jandarmeria şi poliţia, intervenind, ca de obicei, în lupta electorală, oferă partidului de la putere toate înlesnirile legei marţiale. Nimeni n-ar fi acuzat pe liberali de inovaţie în materie de ingerinţe. în discursuri şi în presă, ei s-ar fi putut lăuda cu bravura exterioară a gestului. în fapt, ciomagul, lanţul şi baioneta ar fi asigurat continuarea tradiţiei.

Dar guvernul a menţinut şi cenzura, şi starea de asediu. Despre noul decret se poate spune că nu desfiinţează nimic, dar menţine totul. Revizuirea ***Constituţiei*** în comediile lui Caragiale a servit, aci, de normă. Presa e liberă, dar libertatea ei constă în a nu ataca forma de guvernământ, Coroana, ordinea stabilită, armata, puterile amice etc. întrunirile sunt libere, dar cuvântătorul se va feri să depăşească în discursurile sale limita îngăduită articolelor de ziar.

Jandarmii, subprefecţii şi agenţii electorali ai guvernului sunt însărcinaţi cu interpretarea decretului şi stabilirea delictelor. în fiecare protest, cuvântat sau scris, aceşti bărbaţi admirabili şi iubitori

de idei generale vor vedea cu înlesnire un atac la adresa instituţiunilor din care fac ei parte şi a principiilor apărate prin decret. Acelaşi decret îi scuteşte de formalitatea confirmărilor judecătoreşti în arestările prelungite şi de cele cari în alte vremuri puneau beţe în roate percheziţiilor la domiciliu. Pentru ca umorul caragialesc al guvernului să iasă pe deplin în evidenţă, decretul cuprinde un paragraf în privinţa campaniei electorale în zona militară. Cu o seriozitate sinistră, ni se afirmă că s-a comunicat comandanţilor militari să ia toate măsurile pentru libertatea campaniei în acele regiuni. Ţi se face frig în oase la gândul că cineva s-ar aventura printre puştile lui Mardarie să ţină discursuri electorale, în ţara tragică, în care anchetele de curând întreprinse confirmă legendele blestemate ale morţii lui Ioil Cogan, a fetei Tamara şi a atâtor altora. Niciodată vreo literatură oficială n-a obţinut atâta efect de comedie dintr-un motiv aşa de macabru ca decretul prin care aceşti shakespearieni ai faptelor din 1907 şi 1918 au asigurat, în România întregită, alegeri fără stare de asediu şi cenzură.

SĂLBĂTICIREA POPORULUI

Câteva luni după armistiţiu, un foiletonist german constată fenomenul sălbâticirei europeanului prin război. Bărbaţii de orice neam, întorşi acasă, după eternă pândă din tranşee ori după nesfârşita captivitate din lagăre, reluau anevoios îndeletnicirea lor din timp de pace. Traiul sub arme, înlesnit de sforţarea marei industrii de a-l face comod, redase trezitelor instincte de violenţă întâietatea şi le exercitase prelung. Cu deosebire soldaţii trecutelor fronturi orientale s-au fost deprins să-şi dezlănţuie fără grijă brutalitatea, prin satele şi târgurile ocupate şi a căror privelişte nu-i rechema nicidecum la sentimentele şi la viaţa de odinioară.

Occidentul şi-a reintrat, de-acum, în obiceie. Germania c la muncă, Franţa reconstruieşte, Anglia cere de lucru în Orient, însă viaţa sub arme, cu revărsarea ei de primitivitate, continuă. De la Nistru până la Vladivostok e un lanţ de bande şi de potere care continuă sportul pasionat al războiului. Osteneala lui, lipsurile şi primejdia nu sunt un argument. Omul pământului, omul tranşeelor preferă să apese pe trăgaci decât să apuce coarnele plugului. Fabre, naturalistul, ne-a spus ce repede se leapădă mărul din grădină de fructele-i savuroase pentru a se acoperi de mere pădureţe, când e lăsat în voia lui. Războiul de cinci ani ne-a arătat că aceeaşi năzuinţă spre barbarie se zbate în fundul popoarelor. Vine vremea când „gestul august al semănătorului" e o constrângere odioasă, iar raptul, violul şi crima o sărbătoare a simţurilor liberate. Şi, de acum, începe celălalt fenomen, al contagiunei. Conducătorii înşişi simt atracţia vechei cupe cu sânge. Ei numesc setea lor represiune, alţii, revoltă, pe când jos e doar pornirea cruntă redeşteptată. România noastră mare şi spoită cu sânge oferă acest spectacol. Războiul din 1916-1918 mai întâi, urmat de vânătoarea de ruşi în Moldova, de ocuparea Basarabiei cu atrocităţile de la Bender şi execuţiile în masă, prigonirea evreilor şi a socialiştilor, apoi noua mobilizare şi campania în Ungaria, şi expediţia de la Razdelnaia, au pregătit proaspăta dispoziţie sufletească a plugarului român, supus şi idilic altădată. Menţinerea sub drapel şi liberul exerciţiu al apucăturilor războinice au dus, sub nepăsarea hoaţă a guvernelor şi a administraţiei, la situaţia de azi din Basarabia. Grănicerul contrabandist, jandarmul asasin, poliţistul înscenător şi complice sunt consecinţele vii ale prelungirii peste măsură a vieţei de campanie în acea provincie. Focurile de puşcă de dincolo de Nistru justifică şi întreţin această stare de spirit şi de lucruri.

Iar repercursiunea lor depărtată o simţim. Justiţi? Marţială şi comisarii regali cu mentalitatea lor feroce, temnicerii şi soldaţii de pază cu noile apucături de cruzime, cu acuzaţii supuşi la tortura cărnii şi a sufletului, şi, în ultima linie, politicienii setoşi de putere şi de represiune, totul şi toate alcătuiesc spectacolul sălbăticirii unui întreg popor, prelungirea stării de război.

Efectele de azi conţin în ele însăşi pedeapsa lor. Rivarol scria: „nenorocire celor cari răscolesc fondul unei naţiuni". Oligarhii zilelor noastre fac mai rău, îl răscolesc şi îl speculează sub pretextul terorizării bolşevismului. Când şi această sperietoare se va fi nimicit, ce nouă păpuşe vor oferi stăpânii ţării poporului prea mult exercitat cu tragerea la ţintă?

GUVERNUL NU VREA SĂ PRELUNGEASCĂ CONTRACTELE
Chiraşii şantajaţi

Chiriaşii din Bucureşti şi din provincie, adică imensa, covârşitoarea majoritate a locuitorilor de la oraş, îşi văd soarta în mâinile duşmanilor lor juraţi, liberalii. Cele petrecute în întrunirea proprie-

tarilor nu le îngăduie nici o iluzie. Partidul Liberal e compus, în cea mai mare parte, din proprietari urbani. Conducătorii lui nu pot, deci, legifera în favoarea chiriaşilor, căci asta ar însemna licenţierea partizanilor. Tot ce-şi pot pentru moment îngădui, în interesul campaniei electorale, e să se eschiveze de la declaraţia făţişă a intenţiilor lor reacţionare.

în sensul acesta, lămuririle date de ministrul J. Th. Florescu ziarului ***Dacia*** constituie o dovadă peremptorie. Fostul agent de culoare al d-lui Take Ionescu, şi actualul om de paie al familiei Brătianu la Justiţie, proclamă că guvernul nu trebuie să se pronunţe în chestia legii chiriilor şi nici să decreteze vreo prelungire a contractelor. Motivul ar fi că Parlamentul, întrunindu-se câteva zile înainte de Sf. Gheorghe, are tot timpul să legifereze constituţional în conflictul dintre proprietari şi chiriaşi. S-ar putea obiecta d-lui ministru că Parlamentul cere cel puţin două săptămâni ca să se constituie şi că va trebui, după aceasta, să se ocupe de alte chestiuni mai urgente, ceea ce obligă de pe acum guvernul să prelungească prin decret termenul contractelor.

Pentru a nu determina demisia în masă a proprietarilor din partid şi a nu pierde fondurile electorale de cari aceştia dispun, guvernul preferă să tergiverseze, mulţumindu-se să şoptească tainice asigurări proprietarilor. Tactica asta e şi o tentativă de şantaj asupra chiriaşilor. Ministrul de Justiţie îi lasă să spere că, dacă vor fi cuminţi şi vor vota cu liberalii, Parlamentul va ţine seamă şi de sărmanele lor interese.

Răspunsul populaţiei este simplu. Ea nu se mai poate lăsa exploatată de cele câteva mii de proprietari ai locuinţelor cari adăpostesc milioane de suflete. Ea îşi aminteşte de felul în care guvernele au rezolvit problema agrară şi poate cere o rezolvire identică a chestiunii locuinţelor. Un guvern care nu s-a pronunţat categoric şi n-a decretat în favoarea chiriaşilor e un inamic declarat. Mulţimea va lupta împotriva lui şi, chiar dacă liberalii, recunoscându-şi greşeala, vor veni cu făgăduieli şi decrete ispititoare, pe cari urmează să le desfiinţeze după alegeri, chiriaşii vor şti să înţeleagă, după întârzierile, ameninţările şi recentele manifestaţiuni de solidaritate cu proprietarii, care le este datoria. Ea rezultă dintr-o simplă întrebare: voiesc să fie daţi afară din casă, sau nu?

Dacă nu, atunci nu le rămâne decât războiul contra guvernului.

HISTERIA SĂLBATICA

Cuvintele şi-au pierdut valoarea.

Judecând după cinismul guvernanţilor, după inerţia publicului, ele nu mai exprimă nimic. Nu trece o zi fără să auzim un vaiet, fără să se petreacă o crimă oficială, tară să auzim de încarcerare, de tortură, de jaf, siluire, înscenare... Totul e adevărat şi anchetele de mai târziu aduc, sistematic, confirmarea. Unele sălbăticii se petrec în văzul tuturora şi se persistă într-însele cu fioroşie, ca în şedinţele de cumplită cruzime de la procesul comuniştilor. Se macină cu voinţă sufletele a sute de oameni, li se sfârtică mintea şi trupul, prin lipsuri, prin foame, prin frig, prin lovire, prin chinuri.

Nimeni, însă, nu intervine să oprească sau să îndrepte această stare de lucruri care a ajuns normală în România corupţiei şi a asasinatului.

Cea mai recentă fărădelege îl priveşte pe fostul deputat socialist Ilie Moscovici. E bolnav de rinichi în ultimul arad şi e ţinut de opt zile în carceră. în orice ţară, arestarea unui parlamentar ar fi stârnit, cel puţin, dezbateri violente în Cameră, protestări paraviolente în presă. Oriunde, aiurea, supliciul prin carceră al unui arestat politic ar fi pricinuit manifestaţii de stradă, grevă, revoltă. Istoria vechei Austrii, istoria Franţei contimporane, mai ales, arată ce înseamnă şi ce poate opinia publică. Numai în Rusia se tăcea ca la noi. Acolo, însă, poporul ştia să compătimească.

La noi, nu cerem nimănui să aibă acea înţelegere a suferinţei şi acel respect pentru om şi acea facultate a indignării care l-ar deosebi de turma cinică a zbirilor şi a ciocoilor complici.

Rugăm doar să se recunoască zădărnicia torturilor pe cari sadismul călăilor le impune victimelor. Ce folos aduce încarcerarea lui Moscovici, degradarea prin mizerie, lihnire, murdărie şi promiscuitate a făpturilor omeneşti, când organul comod al justiţiei marţiale asigură osânda nedreaptă?

Şi, dacă e aşa, să convenim atunci că trebuiesc îndepărtaţi din escorta prizonierilor şi din personalul temniţelor paznicii pervertiţi de îndelunga practică a lovirii şi a torturii.

Sunt nişte bolnavi vicleni cărora spectacolul suferinţei le procură emoţii reci şi îndestulări sexuale de un indescriptibil şi abject deliciu. Focarul de histerie şi de sadism marţial trebuie stârpit fără preget. Cerem asistenţa şi intervenţia grabnică a savantului Marinescu

printre voluptuoşii crimei, investiţi cu funcţii de acuzatori regeşti şi de temniceri ai ordinei, căci cele ce se petrec la procesul şi în închisoarea comuniştilor desfide orice închipuire.

LA COMUNIŞTI
Protestul d-lui Teodoreanu

D-l Osvald Teodoreanu adresează primului-ministru un protest împotriva chinurilor la cari sunt supuşi, în plină şedinţă, comuniştii aduşi în faţa Curţei Marţiale.

D-l Ioan I. C. Brătianu este implorat să se scoboare în sala procesului unde o acuzată, o studentă, a fost luată la palme de un ostaş, a cărui educaţie a fost astfel perfecţionată de maiorul Cernat. D-l Ion I. C. Brătianu este încunoştinţat de regimul bestial din închisorile militare, în cari deţinuţii sunt trataţi ca nebunii furioşi în vechile ospicii sau ca dobitoacele în turbare. Lovituri, lanţuri, carceră şi foame. înjosire şi cruzime practicată cu rafinamente de viciu.

Zadarnic vom repeta cuvintele acestea cari dezvelesc adevărul sângeros şi sălbatic.

Nici d-l Ion Brătianu şi nici alt ciocoi nu putea să înţeleagă şi să se îndure. Avocatul şi ziaristul Teodoreanu s-a făcut vinovat de naivitate. Să fie fericit dacă protestul d-sale nu-i va atrage ura rece şi pizmaşă, ura sanguinară, bestială şi vicleană, a Comisarului regal Cernat, care-şi trece astăzi examenul, îndelung pregătit, în faţa oligarhiei. Nenorocire celui care se atinge şi caută să turbure spectacolul fioros şi cuminte întocmit al chinuirei comuniştilor, până la a le lua puterea celui din urmă ţipăt. E în joc cariera zbirului Cernat care şi-a încercat toată destoinicia, toată imaginaţia şi toată simţirea lui de viaţă pentru alcătuirea acestei privelişti de teroare, capabilă să satisfacă, deopotrivă, şi bruta care păzeşte, şi nevropatul care asistă. Fiţi, deci, prudenţi şi, dacă nu puteţi aplauda, nu stricaţi cu protestări ansamblul infernal, realizat de inspiraţia marelui sadic. Scăpare, altfel, nu-i de nicăirea.

Nici politicienii, nici poporul, nici străinătatea nu poate să curme ospăţul simţurilor cărora li s-a oferit spre desfătare suferinţa omenească. Cele ce se petrec la comunişti la proces şi în temniţă nu vor avea sfârşit decât, poate, cu moartea acuzaţilor, a căror putere de

rezistenţă exasperează rafinamentul inchizitorilor, sau, poate, prin oboseala acestora.

Căci e posibil ca zbirii şi inchizitorii, paznici, santinele, judecători şi comisari regali să obosească. Oboseala lor n-ar fi milă, ci îndurare.

Acel simţ special şi necunoscut nouă, şi pe care ei l-au căpătat sau şi l-au descoperit, prin care adulmecă suferinţa cum adulmecă nările jivinei sângele cald, se va sătura odată până la scârbă. Şi atunci protestele noastre vor avea ecou, căci zbirii sătui, dezgustaţi şi indiferenţi vor îngădui să li se ia de sub ochi priveliştea, aşa cum lasă cheflii greoi să se ridice faţa de masă şi resturile. Dar până în ziua supremului sughiţ de satisfacţie sângeroasă şi canibalică, nimeni să nu mai intre în calea poftelor lor dezlănţuite. Suntem prea puţini şi prea fricoşi. Lăsaţi-i, deci, să Se îndoape cu suferinţă: vor crăpa.

APROPIEREA ROMÂNO-MAGHIARĂ

Tema aceasta reprezintă soluţia radicală a situaţiei din Orient. E o analogie pe care o semnalăm, păstrând proporţiile, cu situaţia de pe Rin. Apropierea franco-germană ar linişti continentul şi ar stinge spiritul războinic. Scriitorii şi artiştii de acolo au înţeles de mult că trecutul de vrăjmăşie nu se mai dezleagă cu sabia. E vorba numai să se schimbe coardele urii în ghirlande amoroase, prin forţa gândului şi a intereselor, în sfârşit descifrate. Premergătorii s-au ivit şi sămânţa cuvintelor e aruncată pe un ogor sufletesc. Politicianii, oamenii de acţiune, vor desăvârşi începutul. Soluţia va fi eroică, fiindcă a mers până la fund şi a răsturnat datele din temelie. Ţărâna taberilor şi a şanţurilor s-a amestecat.

înţeles-am oare şi noi că între unguri şi români nu merge cu exterminarea? Scriitorii români şi unguri s-au întâlnit pe un teren, oarecum, neutru: Ardealul. (Acest „oarecum" e de un patriotism...!)

S-a găsit şi revista care să împace cea mai nobilă propagandă română cu tendinţa armonioasă a veacului internaţional: ***Gândirea.*** Scriitori cari nu sunt înscrişi în S. S. R.-ul d-lui Moldovan, nici în slujba Ministerului de Război, sau a Siguranţei Generale, sau a Ministerului Minorităţilor, noua instituţie de spionaj interminoritar, au întins frăţeşte mâna lor albă confraţilor lor „cuceriţi". Şi, într-un articol

curajos, d-l Keresztury Sandor, literat notoriu, ne relevă că încercarea noastră, care sub ministeriatul d-lui Goga ajunsese oficială, ar întâlni la maghiari o favorabilă opinie „ajunsă deja la maturitate".

Bănuisem, desigur, că nu toţi literaţii maghiari se ocupă să reîmpletească Sfântului Ştefan cununa lui smulsă de pretutindeni, după cum foarte puţini, şi dintre cei mai săraci cu mintea, mâzgălici români visează marşuri în sânge spre Budapesta, dimpreună cu odele bine remunerate cari decurg. D. Keresztury Sandor e, însă, primul ungur care înfruntă acuzaţia de trădare din partea alor săi şi acceptă cu anticipaţie baia de spumegai tricolor din gazetele noastre şovine. Şi tocmai gazetelor se adresează d-l Keresztury Sandor cu preferinţă. Va găsi, totuşi, în literatura şi, mai ales, în presa noastră mult mai multă bună întâmpinare decât se aşteaptă. Dar această presă e „anumită" şi oamenii cari o scriu sunt „anumiţi". Ei se vor strădui tnai departe să realizeze acea apropiere ungro-română, ducând, printre zbieretele naţionaliştilor scârbiţi, ecoul unui glas prietenesc. Cât priveşte, însă, programul de traduceri şi schimbul de idei preconizat de d-l Keresztury Sandor, îl vom sfătui cu stăruinţă să renunţe. Primim bucuroşi împărtăşania, prin tălmăcire, a literaturii şi a ideologiei maghiare, dar ne lasă să păstrăm, în privinţa ideilor noastre, secretul sfinxului. Singuri l-am căutat şi n-am izbutit încă a-l descuia. Cum, dar, l-am oferi într-o palidă traducere? Avem, ce e drept, câteva istorioare, de lungimi diferite, cu sfârşit etnic şi colorit local. Suferinţa unui moşier expropriat, revolta satului împotriva apucăturilor sexuale ale arendaşului care preţuieşte prea mult nurii surorilor noastre de la câmp, deznădejdea unei perechi amoroase în faţa dreptului de *veto* părintesc, formează cu amploare fondul nuvelei şi al romanului naţional. Timpul, evoluţia n-au transformat decât iscăliturile. Radu Cosmin, N. Porsenna, Vasile Pop, înlocuiesc, în generaţia nouă, pe Rădulescu-Niger şi alţii a căror glorie a obosit. Scriitorii noi se succed la aceeaşi frigare cu manivelă în care stă înfiptă rumena banalitate, după cum Jacques Tournebroche urma în îndeletnicire tatălui său sau câinelui dresat şi plictisit. Tournebroche, însă, a închis frigătoria părinţilor şi a întreprins un comerţ de librărie. Literatul nostru se coace mereu lângă acelaşi grătar care umple templul artei cu o intensă mireasmă de cârnaţi. Cunoaşterea olfactică a acestui văzduh specific nu e neapărat necesară - credem -pentru a realiza apropierea româno-maghiară. Păstrând în taina de până acum cugetarea noastră măreaţă şi dând drumul numai bunelor noastre instincte de pace şi frăţie, ne putem realiza scopul comun şi fără programul traducerilor cu orice preţ.

NOUA ERĂ DE AFACERI

Guvernul liberal a purces cu metodă şi cinism la exploatarea intensivă şi vastă a ţării. Experienţa îndelungată a partizanilor şi lăcomia nesătulă i-a năpustit asupra tuturor izvoarelor şi mijloacelor de înavuţire, a doua zi chiar după venirea la putere. Astfel, după ce şi-au asigurat pentru campania electorală votul şi, mai ales, banul bancherilor şi proprietarilor de locuinţe, făgăduindu-le răsplata câtorva legi reacţionare şi de clasă, gândul şi grija lor dintâi a fost pentru acţionarii marilor cointeresări brătieniste, al căror „randament" maximal nu putuse fi atins în ultimele timpuri.

Actul de debut al guvernului Vintilă Brătianu a fost perceperea unui nou impozit indirect şi individual, de câteva mii de lei pe an, în favoarea partizanilor. Impozitul îl plătesc toţi bucureştenii şi poate fi evaluat, anual, la câteva zeci de milioane. Sunt scutiţi de noul bir numai ciocoii şi politicianii, tagma privilegiată a celor tolăniţi în trăsuri şi automobile. Aţi înţeles, e vorba de sporul de 50% al taxelor de tramvai.

Câteva zile după această mică ispravă, consimţită între primăria d-lui G. Corbescu şi Societatea d-lui Brătiriu, s-a decis sporirea altor beneficii, rezervate, din graţia dictaturilor trecute, clientelei de la Florica.

Oficiul fabricilor de hârtii anunţă, deci, majorarea preţului hârtiei de tipar cu cincizeci la sută. Nici o lipsă, nici o criză şi nici o scumpire a materialului prim nu justifică ridicarea hrăpăreaţă a preţului, această speculă trivială. Singura lipsă care poate să explice această lărgire a tarabei e lipsa de obraz a miniştrilor liberali, într-adevăr, pentru ca ziarele să nu poată ocoli ghişeele avide ale oficinelor brătieniste, geniul negustoresc al fraţilor de la Florica a instituit taxe prohibitive pe importul de hârtie.

în acest fel, presa întreagă este aservită partidului care dispune după plac distribuirea hârtiei, interzice intrarea celei străine în ţară şi impune tuturor gazetelor pofta sfintelor buzunare ale acţionarilor liberali. Procedeul de a combina puterea politică cu deciziile consiliilor de administraţie, pentru a da lovituri financiare, nu e pentru prima oară întrebuinţat.

Liberalii reiau doar cursul întrerupt al afacerilor din timpul şi dinaintea războiului. Pentru moment, sunt în perioada de neînfrânată speculare a privilegiilor smulse şi de mult căpătate. Opera legislativă

a noilor cointeresări şi concesiuni o vor începe mai târziu, când speră să aibă un Parlament care să legalizeze jaful. De ce, însă, atâta nevoie şi respect al formei camuflate, când minele de cărbuni, aramă, aur şi zăcămintele de metan şi petrol aşteaptă de patru ani răscolitoarele gheare ale lui Vintilâ? Un simplu şi complezent decret-lege nu ajunge?

MEXICANIZAREA ŢÂREI

La închisoarea militară, greva foamei ţine de şase zile. Nu era nevoie de această manifestaţie pentru ca temniţa să-şi desăvârşească aspectul ei de spital. Protestarea este în plin curs, singura protestare mai îngăduită în ţara noastră: sinuciderea, sub condiţia, însă, de a nu o face prea des. Autorităţile s-au alarmat, în fine, şi au ordonat o anchetă. în şase zile de postire absolută, rebelii nu izbutiseră să moară. Cazul primarului din Cork, care a rezistat trei luni, le bântuie memoria îngrozită. Orişicum, simulacrul de justiţie nu se poate exercita asupra unor fiinţe îr. cari auzul, vederea şi judecata s-au stins de apropierea morţei. Poruncă straşnică, deci, s-a dat ca sinucigaşii cari au ales acest lung şi anevoios drum, ca să ajungă în furgonul de pompe funebre al puşcăriei române, să fie readuşi grabnic la viaţă. O lege severă permitea, în secolele barbare, decapitarea sau spânzurarea tâlharilor ucişi sau sinucişi înainte de executarea sentinţei. Justiţiei noastre civilizate îi repugnă procedeul acesta. Ea nu poate să condamne decât în faţa unor apărători din oficiu şi a învinuitului, pus în stare să respire, proptit în sentinele, ca să bâlbâie un răspuns la întrebarea identităţii.

Comisiunea de anchetă şi-a înaintat raportul. Conţinutul este de mult cunoscut incomparabilei noastre opinii publice. El vorbeşte de mizerie, promiscuitate, urme de răni şi loviri; vorbeşte de râie, scorbut, eczeme, în sfârşit, de sleirea a trei sute de oameni arestaţi de Argetoianu, ministrul de execrabilă amintire. Ca să lămurească asupra fanteziei macabre care a îndemnat pe aceşti nefericiţi să-şi torture stomacul, anchetatorii le-au cerut motivele. Am aflat că acuzaţii nu cer nici libertate, nici confort. Ei nu vor decât să nu mai fie puşi în lanţuri şi ţinuţi în carceri şi bătuţi cât va dura procesul. E ceva inadmisibil în aceste cereri? S-ar găsi, oare, vreun ciocoi cât de

bicisnic să refuze acordarea lor, în schimbul încetării grevei şi al readucerei acuzaţilor teferi la Curtea Marţială pentru îndeplinirea formalităţilor de condamnare?

Inexplicabila nepăsare a guvernului faţă de atrocităţi cari trec dincolo de orice concepţie a represiunii îşi are tâlcul ei nou. Guvernele cari s-au servit de tribunalele marţiale în scopuri de dictatură şi reacţiune nu mai au faţă de uneltele lor autoritatea de mai înainte.

De opt ani, ţara e guvernată de generali.

Am avut mai întâi dictatura Marelui Cartier - generalul Prezan. Am avut guvernul general Coandâ, guvernul general Văitoianu, guvernul Averescu. Avem, astăzi, un guvern tot cu general la Ministerul de Interne. Cum să nu ajungă toată această lume la părerea că guvernare fără generali nu se poate şi că generalii cari nu obţin ministere şi atribuţiuni în politica ţării se pot plânge că şi-au ratat cariera?

Pentru întărirea prestigiului şi a cadrelor, partidele politice s-au constelat cu generali. Liberalii, averescanii şi chiar ţărăniştii s-au prevăzut cu suficient număr de comandanţi de unităţi, garanţi ai patriotismului şi al spiritului de ordine. Soseşte, însă, timpul antagonismului dintre profitori şi întrebuinţaţi.

Politicianii pierd curând iniţiativa, iar porunca trece în dreptul celor ce s-au îndeletnicit cu ea o viaţă întreagă. Istoria se desfăşoară ca în vechea Romă, ca în Bizanţ, în Turcia, în Spania, în Rusia, în Mexico. Prezidentul Huerta nu poate împărţi puterea cu generalul Carranza. Kerenski nu se poate înţelege cu Kornilov.

E o situaţie către care ne îndrumăm, graţie d-lui Brătianu, introducătorul guvernelor în fireturi, la noi. Când a izbutit, în fine, să-şi perinde fantoşele pe la cârmă, să le înlăture şi să vină el însuşi la putere, nu s-a mai putut lipsi de d. Văitoianu.

Iar când se află în faţa spectacolului sinistru de la Curtea Marţială, n-are nici curajul, nici autoritatea de a se face ascultat. Ororile continuă.

Mexicanizarea începe.

„PE MINE MĂ IMPRESIONEAZĂ"

D-l Ion Brătianu s-a definit, s-a spovedit şi s-a arătat în trei cuvinte. Când delegaţia de apărători de la procesul comuniştilor i-a vorbit de sălbăticiile din temniţa militară, de cumplita atmosferă de sugrumare, tortură şi teroare din sala de şedinţă, şi de spectacolul

halucinant al celor două sute de înfometaţi puşi în lanţuri, primul ministru a răspuns: „nu mă impresionează", lată sufletul, iată mentalitatea celui mai asiatic şi mai înapoiat dintre ciocoii noi.

într-o clipă, a tăcut exhibiţia tuturor cutelor sale întunecate, ca o mănuşe veche şi murdară pe care ai întoarce-o pe dos, sau ca o scuipătură neagră de sepie. Nimic însă care să ne surprindă în această atitudine leneşă şi bruscă. în această explozie a puroiului său lăuntric. Ne-a mirat numai francheţa bestială a mărturisirii politicianului făţarnic, cu figura pământie de paşă, cu grele pleoape şirete, cu grase buze întunecate, din care adevărul nu scapă decât sulemenit şi uns de toată hapsâna viclenie şi codire a trândavului individ. Desigur, ştiam că d-l Ion Brătianu nu se va lăsa mişcat de supliciul victimei sale. Cum s-ar putea oare îmblânzi gheara fioroasă de zvâcnetul prăzii în durere? Cum s-ar îndura de comunişti omul care a masacrat unsprezece mii de ţărani în 1907? Ce aşteptări poate să inspire ministrul care a îngropat în ocnă pe Jelea şi s-a opus la graţierea acestuia până când osânditul s-a stins cu plămânii ciuruiţi de pulberea salinei? Câtă naivitate şi câtă orbire ne mai trebuie pentru a mai face demersuri pe lângă pregătitorul Turtucaiei, pe lângă incapabilul prezident al dezastrului? N-a văzut d-l Brătianu ţărani puşi să-şi sape groapa înainte de a fi executaţi? N-a ştiut de copiii mort: în trenurile retragerei şi aruncaţi pe fereastră? N-a ştiut de exodul celor câteva mii de cercetaşi cari nu s-au mai întors? N-a văzut din goana vagonului ministerial, pe câmpuri, zăcând ostaşii săi printre corbii coborâţi să Ie ciugulească ochii? Şi încă povestea de nenorociri şi crime n-a luat sfârşit. Cine a patronat prigonirea evreilor în Moldova? Nu e sat peste Milcov în care să se fi şters amintirea zilnicelor execuţii de evrei. Cine a consimţit la împuşcarea sublocotenentului Ciulei? Cine este asasinul lui Max Vexler? Dar tragedia celor câteva zeci de minori ademeniţi de nemţi şi aruncaţi în Basarabia, ca spioni? S-a îndurat Ion Brătianu de inconştienţa adolescenţei lor când ruşii, nevrând să-i împuşte, i-au predat Curţilor noastre Marţiale? Nimeni nu i-?. mai văzut. în timpul refacerei, d-l Brătianu transformase oastea într-un enorm pluton de execuţie. întors la Bucureşti, nu tot acelaşi bărbat de stat s-a grăbit să măcelărească muncitorii în str. Câmpineanu? Ziua cruntă din 13 decembrie e primul său act de guvern după Unire şi, de-abia înscăunat la putere, şi-a populat conştiinţa cu încă o fantomă: a lui Ion Frimu.

Astfel că despre nici un politician de astăzi nu se poate spune mai fără greş şi fără exagerare, ca despre d-l Ionel Brătianu, că şi-a

ilustrat guvernările cu crime. De bună-seamă. deci. că numai pentru a avea conştiinţa că şi-au făcut datoria şi că au epuizat chiar cele mai zadarnice mijloace, delegaţii apărării s-au adresat primului ministru. Acesta le-a dat răspunsul simţirii şi mentalităţii sale când a spus: „pe mine nu mă impresionează". Şi a adăogat o făgăduinţă de a ameliora: „am dat şi voi da instrucţiuni pentru un tratament omenos. Aceasta, însă, pe măsura în care siguranţa statului nu e periclitată". Textual! Tratamentul omenos periclitează siguranţa statului. Tratamentul omenos o garantează. E d-l Ion Brătianu care proclamă acest principiu. Temniceri şi zbiri, conformaţi-vâ!

SĂ NU PIERDEM MOMENTUL!

Declaraţiile d-lui Karahan, ministrul Sovietelor la Varşovia, confirmă toate acuzaţiile pe cari o parte din presa românească le aduce, de patru ani, guvernelor perindate la putere. O dată mai mult, se face mărturisirea necesităţii, în care s-au aflat şi se af" încă Sovietele, de a fi în bune raporturi, cel puţin economice, cu România. Pentru a satisface nevoile ei de aprovizionare şi pentru a stinge un focar de raliere reacţionară şi de agresiune înspre Kiev şi Odessa, cârmuirea sovietică n-ar fi şovăit să discute şi să rezolve, într-un spirit favorabil nouă, chestiunea Basarabiei. Reiese din cuvintele d-lui Karahan că ceea ce îi supără pe ruşi e, mai ales, şi aproape numai, partea *formală* a chestiunei. Nu se poate concepe ca o mare naţiune să renunţe tacit la un teritoriu. Rusia a înţeles să participe oficial la reglarea soartei Basarabiei. Prin atitudinea lor, guvernele româneşti au pretins, însă, ca Sovietele să recunoască pur şi simplu faptul săvârşit al scoaterei de sub dominaţiunea rusească, urmată de actul Unirei şi de consimţământul marilor puteri. Astfel, Republica Sovietelor era considerată ca un bolnav, în jurul căruia consiliul de familie decide distribuirea bunurilor neadministrate. Teama de o contestare categorică a drepturilor româneşti în Basarabia nu existase niciodată. împrejurările politice forţau Sovietele la o cât mai grabnică încheiere. Guvernul rus avea în interiorul ţării autoritatea pentru a consimţi la o retrocedare. Putea invoca, pentru aceasta, proclamaţia maximaliştilor în 1918, prin care se acorda provinciilor

libertatea de a se desface de vechiul imperiu. Un asemenea act nu se îndeplineşte, însă, şi nu se consacră cu simplitatea cu care îţi iei pălăria din cui. Ministerele din Bucureşti s-au condus de maniera şi principiul vetust al uzucapiunei. Rezultatul e că Rusia consideră Basarabia ca o parte integrantă a vechiului şi noului ei imperiu. în ceasul suprem al Conferinţei de la Genua, ea ne oferă, totuşi, un ultim prilej de a ne întâlni la masa lumii pe deplin înţeleşi. Baza pe care o indică d-l Karahan ne este complet favorabilă: studii şi date etnografice.

Dar dacă Rusia se arată conciliantă când e vorba de tratative directe, ea, însă, ne avertizează că va rezista de îndată ce-i vom nesocoti susceptibilităţile, continuând politica de până acum. Situaţiile de drept se sprijină pe tratate. Şi, atunci, în privinţa unui teritoriu care i-a aparţinut, Rusia nu recunoaşte alt tratat între noi şi ea decât cel iscălit de Averescu şi Rakovski în 1918. Guvernul se obligase să evacueze şi să predea Basarabia stăpânului ei legiuit: Rusia. Iată singurul act de proprietate, singura bază juridică între două state. O nouă situaţie nu poate fi confirmată decât printr-un nou tratat între părţi. E limpede şi elementar. Politicienii români sunt prea şireţi pentru a nu fi înţeles că trebuie să profite, în folosul ţării, de complexul împrejurărilor cari obligau Rusia să iscălească. Ei n-au crezut, însă, în viabilitatea guvernului bolşevic, pe care astăzi îl recunoaşte, cu excepţiunea Franţei, lumea întreagă. Ei n-au vrut să discute cu nişte oameni pentru cari se convoacă, acum, o conferinţă. Şi mai ales, servilismul faţă de anumite cercuri franceze i-a silit să nesocotească interesele momentului, ale situaţiei şi ale ţării. O spune categoric şi d-l Karahan, iar pe vinovat îl numeşte: e d-l Take lonescu.

Prilejul de a părăsi politica lui nenorocită se iveşte iar. Avem de ales între politica întregii lumi, în care se încadrează şi politica de realităţi şi claritate a poporului nostru în Basarabia, şi între politica de izolare sterilă şi de orgoliu zadarnic la care ne îndeamnă d-l Poincare.

Cea dintâi implică o înţelegere urgentă şi separată cu Rusia. Altfel, la Conferinţa de la Genua, când se va cere Sovietelor să recunoască unirea Basarabiei, delegaţii ruşi vor spune: nu.

Avertismentul d-lui Karahan nu permite, aci, nici o îndoială. Şi cum, sub o formă sau alta, la Varşovia sau la Genua, guvernul român va începe fatal discuţia evitată, vina sa ultimă şi cea mai gravă va fi persistenţa în servilism şi în greşală.

DOLEANŢELE FUNCŢIONARILOR PUBLICI

Funcţionarii publici s-au întrunit pentru a-şi discuta interesele. Moţiunea lor stabileşte trei deziderate: 1) stabilitate în funcţiune; 2) statutul comun, pentru ca slujbaşii de la toate instituţiunile să fie supuşi aceluiaşi regim de muncă; 3) sporuri de salar. Inutil să mai adăogăm că toate cererile funcţionarilor sunt juste, iar un guvern cu grije de bunul mers al administraţiei generale ar trebui să grăbească satisfacerea lor. Dar am avea, atunci, o funcţionărime independentă, care, sustrasă ingerinţelor guvernamentale, şi-ar vedea de treabă şi ar urmări politica ei de breaslă. E ceea ce nu convine nici unui guvern posibil în România Mare. Oligarhia priveşte administraţia ca pe o veşnică şi sigură zestre a fracţiunei ciocoieşti de la putere. Slujbaşul e un instrument de şicană, opresiune şi teroare a prefectului sau a ministrului de la putere. De aceea, doleanţele lui nu pot fi admise. De aceea, ne apare paradoxal Ordinul ministrului Anghelescu, prin care se impune funcţionarului abţinerea de la orice agitaţie împotriva partidului de la cârmă. Inutilă măsură într-o ţară în care tradiţia a stabilit rolul de propagandist guvernamental al slujbaşului.

în orice caz, întrunirea funcţionarilor publici şi rezoluţiile lor arată o aspiraţiune spre libertate şi siguranţă. Cu îndoiala în suflet, le urăm izbândă.

PRESA OFENSATĂ

Marea vorbăreaţă şi clevetitoare, totdeauna în marginea Codului Penal, pururea bănuită de ultraj şi calomnie, Presa, găseşte, în sfârşit, prilejul să se plângă de ofensă.

Un ziar arată că regele Serbiei s-a făcut însoţit, în călătoria sa, şi în toate festivităţile de la Bucureşti, de către trei gazetari sârbi. Aceştia au căutat zadarnic printre comesenii de la regalele ospeţe pe colegii lor români, invitaţii lui Ferdinand I. Oficialitatea românească şi palatul se comportă, faţă de presă, cu o totală lipsă de curtoazie.

Regescul exemplu e imitat, la noi, pretutindeni. Sergentul de la poartă, şeful de cabinet şi ministrul nutresc în suflet şi exteriorizează în manierele lor acelaşi suveran dispreţ pentru ziarist. Plângi, presă!

plângi, urgisitule scrib care ai acceptat situaţia de simplu agent informator, ploconit şi indiscret, între autorităţi şi public.

Soarta plăpândă şi umilă a ziaristului e de croială proprie. Cu mai mult simţ al solidarităţii şi cu infinit mai multă demnitate, moravurile politicienilor şi ale oficialilor în raporturile cu gazetarii s-ar îndulci într-o singură săptămână. De fapt, autorităţile au nevoie de presă, de informaţie, de comentar, iar nu presa de autorităţi. E o solidă bază pentru stabilirea unui comerciu cel puţin egalitar.

Spun „cel puţin", fiindcă egalitatea între politicieni şi ziarişti ar fi o condescendenţă din partea acestora din urmă. N-au trecut încă timpurile când bună parte din discursurile parlamentarului ies din sertarele ziaristului. Nici zilele când popularitatea oamenilor de stat, sau de opoziţie, e operă de articole de gazetă, *interview-ri* şi clişee nu s-au săvârşit. în această privinţă, presa a păcătuit adesea faţă de publicul avid de speranţe şi credul. Reputaţia ei de uşurătate e o prea suficientă pedeapsă pentru a mai suporta, cu un profesional scepticism, ultrajul relelor maniere. Se pot lua, cu eficacitate, măsuri. Ce-ar fi făcut oficialitatea dacă, în loc de reporteri bruftuiţi, ar fi avut de a face, cu prilejul logodnei regale, cu o presă mută şi indiferentă?

Politeţa faţă de presă poate deveni o necesitate dinastică... Şi Regele Ferdinand ar fi avut mai mult de trei ziarişti Ia ospăţ.

BLESTEMUL LOCULUI*

O carte franceză se războieşte cu legenda originei nobiliare a pleiadei romantice. Ni se spune că numele ilustre şi arhontologice cari au ilustrat începutul veacului literar trecut nu figurează cu aceleaşi particule boieroase în actele de stare civilă. Regimul politic, care, cu puţin înainte, pricinuise aruncarea blazoanelor în cutia trăsurii, le agăţa din nou între roţi, le bătea în porţi, le introducea pe cărţile de vizită.

Restauraţia fu o primăvară de blazoane. Moda pătrunse în literatură. Revoluţia tardivă a romanticismului (căci n-ar fi fost mai simetric să izbucnească la '89?) număra iscăliturile sonore, evocatoare de arme. şoimi şi castele alor Barbey d'Aurevilly, de Lamartine, de Musset. de Balzac şi mai apoi de l'Isle-Adam. Istoria nu autentifică, însă. decât pergamentele acestui din urmă gentilom. Celorlalţi le descoperă umile origini burgheze. Tatăl marelui Honore e un banal Balssa, om de afaceri cam fantezist şi necăpătuit. Lamartine se trage dintr-un prozaic notar de provincie. Musset e urmaşul unui avocat sau doctor, iar d'Aurevilly un auto-înnobilat care, adăogăm, a împins mistificarea până la a-I înnobila şi pe tatăl său. Prefaţa romanului ***Le chevalier de Touche*** e adresată lui d'Aurevilly-tatăl: părtaş la glorie şi complice la o nevinovată uzurpare de titlu... Dar importanţa acestei revizuiri civile stă în altceva: se spulberă, anume, teza originei nobiliare a romantismului. E o foarte lăudabilă ispravă democratică, desigur. Nu mai e nevoie să te tragi din strămoşi bătuţi cu paloşul pe bucă pentru ca să pretinzi la însuşirea de inspirat, de inovator şi revoluţionar în artă. Căci teza originei nobiliare a romantismului era de o natură cu atât mai subversivă cu cât mai nemărturisită, faţă de imperiul stabilit al Poporului Suveran. Tindeau, într-adevăr, unii să o transforme în pravilă a originii nobiliare a Inspiraţiei. Facultatea creatrice, ea însăşi, devenea, pentru unii, graţia divină a purtătorilor de blazon, fără deosebire de şcoală. Şi atunci tu, fiu de" surtucar ispitit de vraja ritmului, şi tu, care te-ai jucat în copilărie pe lângă unica pereche de boi a neamului, trebuie să renunţi la plăcerea de a potrivi cuvintele şi la vanitatea faimei literare. Pe când aşa, după ce romanticilor francezi li s-au smuls coroanele şi li s-au lăsat doar laurii, democraţia Franţei şi a surorei latine de la Dunăre se poate desfăta şi deda tuturor depravărilor scrisului. Trăiască, în artă, generaţia spontanee şi liberă de atavism!

Totuşi, pleiada romantică e de nobilă origină. în ciuda arhivelor denunţătoare, sufletele ei sunt „bine născute". Acesta e principalul fapt, aci e miezul chestiunei şi toată nobleţă.

Musset, Lamartine, d'Aurevilly n-aveau nobleţă de spadă, aveau însă nobleţă de carte. Cercetând cu două veacuri înapoia lor, li s-a găsit tuturora un obscur cărturar pentru care buchea nu era un mister, imaginea nu era un fenomen morbid, nici ideea o perversitate funcţională a organului blajin ce se cheamă creier. Ascendenţa intelectuală e singurul fapt care decerne scriitorului titlul de gentilom în tagma sa. Talentul este de multe ori o calitate implicită, iar atunci când se iveşte spontan în individul care miroase încă a brazdă şi în ai cărui ochi transpare seculara ignoranţă, atunci ea se rezolvă în flori de poezie populară. Talentul ca produs al ascendenţei intelectuale e,

*** Articolul a fost republicat, cu acelaşi titlu, în *Contimporanul,* în octombrie 1922 şi apoi în *Adevărul literar şi artistic,* în 1925 (vezi nota. p. 474).**

dimpotrivă, asemănător corolei de aloes cântată de Heredia. Ea izbucneşte la capătul unui secol de evoluţie, şi planta, după aceea, se stinge. Căci talentul nu pare să fie un dar transmisibil. Heredo-daudeţii, heredo-rostanzii, heredo-dumaşii sunt o răzbunare a firei contrariate.

Boieria intelectuală e, deci, o trebuinţă şi o realitate care se dovedeşte lesne cu orice mare scriitor francez sau german. Este singura boierie exigibilă şi a cărei cercetare era permisă constructorului de teorii. Cel ce s-a oprit la particule şi hrisoave n-a dibuit adevăratul drum şi în rătăcirea lui sterilă s-a izbit de hârcile docte ale obscurilor strămoşi fără să înţeleagă nimic. Noi cetim, însă, în trofeele lor triste şi ne prinde o patriotică mâhnire. Căci suntem scriitori români şi ne mândrim cu primitivismul minţii noastre netrudite pe cărţi decât cel mult două generaţii înapoi. Cei mai mulţi uzăm, pentru slăvirea noastră mintală şi în legătură cu umila sorginte, de metafora orgolioasă care pomeneşte de coarnele plugului. La dreapta şi la stânga noastră, colegii bulgari sau sârbi îşi cântă aceeaşi vânjoasă bucurie de a trăi, în silabe sublime. După un scurt şir de popi şi de hagii, cunoscători ai slovei cirilice şi ai inscripţiilor de pe piastru şi irmilici, Balcanul întreg, Balcanul contimporan, în frunte cu noi, românii, se avântă prin idee spre cunoaşterea primelor taine şi, prin analiză, la adâncirta sufletului. Radu Cosmin, Porsena şi Vasile Pop, nerăbdători cursieri ai idealului, trag de căruţa lor cu maculatură.

Şi atunci vanitatea imensă a începătorului, revoluţionar şi năvalnic ca orice începător, ne copleşeşte. Dacă străbunul de acum cinci sute de ani al lui Gourmont a scris o gramatică, noi purcedăm entuziaşti de la Gourmont mai departe. Avem şi statuile noastre, clasicii noştri, de a căror universalitate nu ne-am permis să ne îndoim.

Sperăm în violenţa primară a sufletului elementar şi nou ce ne împinge. Cultura, credem, e ceva care, ca şi civilizaţia, se adoptă, se imită.

Clădirile americane, cu douăzeci şi cinci de etaje, ne sunt îndemn pentru construcţia literară.

De ce blestemul veacurilor, de ce blestemul locului pe grafomania noastră juvenilă? Ce suntem de vină că metropola intelectuală a românismului, Bucureşti, a ars de o sută de ori? Bine că n-au fost aci biblioteci ca în Alexandria şi s-a scutit astfel lumea de doliuri noi.

Concluzia împotriva nobleţei intelectuale este de un integru democratism intelectual: scriţi, totuşi, şi îngâmfaţi-vă, fie şi numai de necaz.

Scriitor român, prin vocaţie şi rezoluţie, preocupat de probleme româneşti, de-abia te-ai aşezat la masa gândirii şi alte îndoieli te bântuie! Mâine ultimul tău manuscris apare în ***Flacăra*** sau în ***Viaţa românească.*** Răsfoieşti colecţia, foarfeci ce-ai iscălit şi duci editorului un caiet cu petice lipite, asemenea catalogului cu mostre de la croitor. Cariera ta e parcursă pe deplin şi nu-ţi rămâne decât să reîncepi de câteva ori plimbarea pe hârtie şi pe caldarâm ca să fii uns magistru al literilor române, de publicul şi criticii naţionali. Cu două mii de ani în urmă, cam pe aceleaşi meleaguri, strămoşul tău necunoscut zgâria pe tablete, aduse de departe, cuvinte cu înţelesul întunecat. Consilierii veniţi prin Euxin şi pe Istru nu-i înţelegeau vorba. El cânta în graiul uitat al lui Burebista şi Zamolxes, fără să-i pese de zădărnicia inspiraţiei lui. La fel, mai sus, pe maluri mai reci, printre triburile părţilor. La fel, pe coastele llyriei, ale Galiei şi ale Iberiei, oameni chinuiau cuvântul să-i dea înţelesuri, să-i schimbe, prin aşezare, sunetul.

Iar în vremea asta, la Atena şi la Roma erau grădini, statui, gimnazii şi academii, filosofi subtili şi retori înflăcăraţi, discipoli sulemeniţi şi iluştri poeţi care îşi împărtăşeau din ultimele ritmuri.

Tragediile sunau, pe fondul imens al soarelui care asfinţea pe zare, în faţa albelor trepte cu lume. O activitate la fel se desfăşura pe zeci de insule şi în mulţime de cetăţi cari aşteptau cea din urmă ipoteză şi cel mai proaspăt sul pentru amfiteatre.

Dacă poetul brun care săpa ascunse cadenţe în ceară ar fi avut, brusc, sub privire, spectacolul lumei de civilizaţie şi artă din vremea lui, n-ar fi aruncat oare în fluviu scriptura-i cu înţelesul neştiut şi inutil? Căci pentru el, alesul, inspiratul, contimporanii de acasă nu erau semeni cari să-1 înţeleagă, iar popoarele blonde ale Mediteranei îi apăreau inaccesibile şi indiferente.

în scriitorul de azi, din Bucureşti, priveliştea Parisului şi a Berlinului, în plină creaţie, nu cumva trebuie să işte aceeaşi trezire şi acelaşi sentiment al zădărniciei? Ca în lumea antică, două sau trei limbi îşi împart imperiul spiritual în care tronează, neştiutoare de alte graiuri, Gloria. Pentru gânditorul adevărat care vrea să participe la viaţa intelectuală a secolului, limba lui diferită e, deci, un exil şi o osândă. Situaţia lui, aci, faţă de capitalele continentului, e aceeaşi cu a tracului depărtat de Roma şi Atena. Există, ştim, argumentul Rusiei, triumfătoare în literatură. Dar Rusia e o mare putere politică şi ştim repercusiunea rangului unui stat asupra literaturei sale. Rusia

e o întreagă lume, separată, capabilă să trăiască în sine şi prin sine. In aceste încercări de juxtapunere a prezentului asupra trecutului, trebuie să facem parte noilor împrejurări. Esenţialul rămâne. Iar scriitorul român, izolat în limba şi hotarele lui, covârşit de propria-i linereţă, e în situaţia fotografului Hialmar din ***Raţa sălbatecă,*** impus, de voie, de nevoie, admiraţiei familiale.

Din când în când, va merge cu tatăl său, criticul, în pod, să vâneze raţe.

ÎNSCRIEŢI-VĂ LA LIBERALI!

Fără glumă şi fără necaz, sfătuim pe cei cari nu pot face altfel să se înscrie în Partidul Liberal. Ne adresăm îndeosebi micilor funcţionari de provincie, oficianţilor de poştă şi telegraf, şefilor de gară, subprefecţilor, notarilor şi până şi cantonierilor de la cari primim zilnic plângeri sau explicaţii.

Sunteţi ameninţaţi cu destituirea sau cu strămutarea. La un semn, vă porr-. niţi cu ordinul de plecare în Basarabia, ţinutul de surghiun, mica Siberie a României Mari. Tot rostul unei vieţi se risipeşte, căci iată-vă cu nevastă, şi copii în vârful camionului care leagănă gospodăria spre gară.

Dacă aveţi temeinice temeri că ameninţarea guvernului se poate înfăptui, nici vorbă atunci că trebuie să mergeţi la club să vă înscrieţi. Numai aşa conjuraţi pericolul şi căpătaţi putinţa de a pedepsi pe duşman, pe Brătieni.

Inscrieţi-vă la liberali, dar votaţi contra lor. Puşi o dată la adăpostul ingerinţelor, uzaţi de toate mijloacele şi înlesnirile pe cari vi le oferă locul şi împrejurările pentru a propovădui în contra celor ce v-au înrolat cu sila şi pentru a împiedica şi stăvili campania liberală. E vorba de libertatea voastră: lucraţi în tăcere şi cu încrederea în izbândă. încurajaţi ambiţiunea tovarăşilor de la club, căci astfel se iscă nerăbdările, dezamăgirile şi nemulţumirea. Tiraniile, când nu sunt răsturnate din afară, se prăbuşesc de ascunsa săpătură lăuntrică. Fiţi ca furnicile termite când intră într-o clădire cu bârne: peste lemnul ros pe dinăuntru, se surpă într-o zi zidăria întreagă.

Aceasta e datoria micilor funcţionari, terorizaţi şi constrânşi să sporească rândurile liberalilor. E datoria cetăţeanului şi datoria

omului umilit şi revoltat. Căci nimeni nu trebuie să se lase călcat în picioare. Iar împotriva dictaturei liberale fiecine trebuie să lupte cu arma pe care situaţia şi împrejurările i-o oferă. Opoziţie făţişă sau supunere vicleană: loviturile din afară şi cele dinăuntru se coordonează astfel de la sine, pentru acelaşi singur scop.

HOTĂRÂRE NEFERICITĂ

Partidul German din Ardeal a încheiat un acord cu guvernul. Liberalii vor avea voturile saşilor, pretutindeni unde aceştia sunt în minoritate. în schimb, guvernul se obligă să nu combată pe candidaţii saşi în circumscripţiile cu majorităţi etnice germane. Amănunte nu cunoaştem. Se poate, însă, înţelege că ţinuturile în care liberalii nu vor disputa saxonilor locurile în Parlament vor fi al Sibiului şi al Sighişoarei.

La Braşov, dimpotrivă, saşii vor vota lista liberală, în paguba Partidului Naţional şi a candidaturilor maghiare.

De bună-seamă că acordul acesta favorizează Partidul German care a ştiut să profite de strâmtoarea guvernului pentru a-i smulge cât mai multe avantaje. Acestea, însă. nu pot fi decât momentane şi aparente. Un loc-două mai mult în Parlament nu schimbă situaţia unei populaţii, pusă, totuşi, sub ameninţarea mentalităţii şi a intenţiilor şovine ale guvernului de azi. Hotărârea fruntaşilor Partidului German din Ardeal nu va întârzia să aducă populaţiei Saxone toate dezamăgirile cu putinţă. Locul ei era în rândul partidelor înaintate şi democratice, şi, mai ales, alături de Partidul Naţional cu care a semnat pactul de la Alba Iulia.

Dar, sub pretextul politicei tradiţionale de a pactiza cu guvernele, ieri maghiare, astăzi române, saxonii strâng mâna perfidă care ajurat pe spada teroarei şi a dictaturei nerespectarea clauzei minorităţilor, în faţa electorului sas, conducătorii se vor lăuda, desigur, cu unele mizere beneficii. îi încredinţăm, cu părere de râu, că le vor regreta amarnic.

Pe liberali îi cunoaştem mai bine noi, cei de aci, ca să ştim cu precizie ce se pregăteşte.

Politicianii saşi cari au comis această greşală şi această trădare a intereselor lor naţionale, căci suntem în ziua când teatrele germane

se expropriază în beneficiul naţiunei dominante, se bizuie pe solidaritatea de clasă. Populaţie aservită câtorva mari industriaşi şi mari agricultori, politicianii ei găsesc în structura asemănătoare a Partidului Liberal un argument asigurător. Le dorim o decepţie cât mai suportabilă. Ni-e teamă, însă, că nu va fi aşa.

Şi ne gândim, atunci, la cealaltă populaţie germană din România, şvabii din Banat, plugari, fermieri şi lucrători, la politica lor de răbdare şi de luptă, atât de deosebită de micul oportunism al fruntaşilor saşi. Pentru şvabi, desigur, perioada electorală va fi mai puţin comodă ca pentru rudele lor din Ardeal. Vor avea, însă, într-o zi satisfacţia de a fi luptat dimpreună cu democraţia românească pentru libertatea tuturora, a noastră, a lor, şi, vrând-nevrând, a saşilor.

OCTAVE MIRBEAU

Cinci ani după moarte, Octave Mirbeau e comemorat de Comedia Franceză prin reprezentarea înverşunatului pamflet dramatic ***Les affaires soitt les affairei.***

Oficialitatea îşi pleacă astfel steagurile şi renunţă la ura ei, care n-a putut fi, în faţa lui Octave Mirbeau, niciodată dezbinată de cea mai irezistibilă curiozitate.

Aceasta asigurase în viaţă succesul lui Mirbeau. Lumea peste care îşi înfăşură în plezniturі cumplite biciul stilului său feroce, se îndesa, cu spinarea încovoiată, la locuinţa acestui energumen, cuprinsă de atracţia sadică a flagelaţiunii. Şi cu cât vâjâia mai aprig verbul şi suna mai sinistru hohotul pamfletului, creştea mulţimea spasmodică la poarta supliciilor. în jurul său nu s-a putut ţese complotul tăcerii. Golul în care alţii s-au pierdut, asfixiaţi, n-a fost niciodată destul de mare pentru ca glasul lui Mirbeau să nu răzbească zările. Căci menirea de pamfletar cere puteri de fiară generoasă şi nestăpânită. în deşertul vrăjmaş pe care ţi-l lasă oamenii zăvorâţi în bordeiele lor comode, lătratul şacalilor, râsul hienei, târcoala micilor sălbăticiuni ale libertăţii se istovesc cu timpul. Numai plămânii leului străbat cu glas de furtună, prin aerul nopţii glaciale, până în somnul sperios al oazei sătule. Numai gheara lui crispată în lupte şi colţii lui sângeroşi învălmăşesc, când se asmut şi dau iureş pe saltul răzbunării, rândurile disciplinate ale tribului.

Pe locul pe care a sucombat Leon Bloy şi Laurent Tailhade, a biruit Mirbeau. Anatema lui, reluată şi înnoită, în articole, în studii, în nuvele, în romane, rostită pe scenă, strigată de la tribune, se împrăştia în zeci de mii de foi şi de volume, ca un fruct îmbibat de un venin savuros şi fatal. Cărţile lui clocotesc de această neîndurare năprasnică. în fraza lui, vehemenţa stăruie intensă, agresivă, alcătuind un vânăt fond pe care se conturează caricaturile şi rictusurile, se perindă scenele de tortură, de masacru, de stupriu, de sexualităţi exasperate. Ura lui îşi concentrează văpăile ca să dogorească în plin politicianul republicei, militarul din colonii, micul burghez strângător, funcţionarul maşinal, omul de litere, preotul, femeia. Pe eroii săi îi înzestrează cu toate instinctele crimei, raptului şi viciului. Opera lui pare inspirată şi scrisă în cabinetul secret al muzelor.

Femeia în Mirbeau, felonă şi erotică, suflu impur pe flacăra creatoare a omului, cloacă de resturi nesatisfăcute, nelămurite, fiinţă incertă în care ţipă isteriile, nu e femeia despotică şi voluntar-vrăjmaşă din prozele lui Strindberg.

Peste tot sexualitatea domină, insaţiabilă, se rătăceşte şi se complace în rafinamente bolnave, în împerecheri furibunde, în incesturi şi violuri monstruoase. în fiece pagină, lascivitatea flămândă a femelei şi priapismul exasperat al bărbatului se întâlnesc, se complică şi se strangulează zadarnic în fantezia lubrică şi violentă a autorului. Verva sa caricaturală şi teratologică nu se opreşte în faţa morţii. Şi vedem atunci pe abatele Jules, arătare grotescă, smulsă din patul agoniei ca să se sfârşească în ungherul odăii, dezvelit, turgescent, în delirul final de masturbaţie epileptică.

O omenire în neastâmpărul idealului şi al plăcerii, şi unul, şi altul neajunse, iată lumea lui Mirbeau. O gamă de stări sufleteşti care pleacă de la pacea şi puritatea idilică şi traversează obscenul până la paroxismul sadic, până la alăturarea macabrului cu grotescul, într-o suită de tablouri năpustite de trupuri diformate, de suflete schimonosite dinadins, de viziuni abjecte, pentru ca verbiajul torenţial şi caustic al pamfletarului să izbească mai în plin.

Pluteşte, totuşi, în această atmosferă un lirism duios, o compătimire contrariată, generatoare tocmai de această izbucnire de imagini teratologice. Şi un ultim contrast al firei lui răzvrătite şi extreme, îl găsim în amintirea începuturilor reacţionare, catolice, tradiţionaliste, din ziarul său ***Les Grimaces.*** Cele două ideologii ale lui Mirbeau sunt antipodice: de la reacţiune, la anarhie. Consecvenţa stă numai în temperamentul său irascibil şi absolut.

Ceea ce nu trebuie să turbure pe nimeni este convertirea la naționalism și religie, și pocăința acestui om admirabil pe patul de moarte. Fenomenul conversiunilor ***in extremis*** sunt bine cunoscute în psihologie. E un simplu proces funcțional de descompunere. El nu mai turbură decât pe ignoranți.

CRIMĂ ȘI PEDEAPSĂ*

Nu trăim pentru prima oară sub teroarea d-lui Ion Brătianu,

Nu suportăm primele jafuri, nu asistăm la cele dintâi crime. Povestea e veche, începe tocmai de la 1907. Organizarea guvernării pe noile principii de omucidere și tortură s-a consolidat. Principalele instrumente de suprimare funcționează de minune: Curtea Marțială, Siguranța, Jandarmeria. Beciurile de schingiuire și ucidere s-au lărgit. E urmarea firească a execuțiilor din Moldova, a masacrelor din Câmpineanu, a brigandajului din Basarabia, a zecilor de asasinate obscure petrecute în tainițele aresturilor și ale forturilor. în fața sângeroșilor Brătieni, ceilalți oligarhi avură simpla atitudine de discipoli și complici.

Deosebirea între d. Brătianu și d-nii Take lonescu, Averescu și Argetoianu e că aceștia sunt asasini mai lași, însă mai guralivi. Verbiajul brutal al d-lui Argetoianu, de pildă, i-a amplificat mârșăviile până a-i crea o reputație de criminal cinic și rece față de care faima individului de la Florica pălise. S-a văzut, însă, cu prilejul actualei perioade electorale, că în comparație cu Brătienii, cel care a vrut să fie un Torquemada al averescanismului e un biet ucenic. Ispășirea insuficientei sale sceleratețe începe în zilele noastre, la Parchet. Liberalii încep prin a suplicia pe cel sub al cărui pumn gemuse țara întreagă. Asupra satelor și cartierelor muncitorești și-au asmuțit bandele de polițiști și de jandarmi, conform celor mai inalterabile datine electorale. De astădată, însă, s-au depășit în crimă și barbarie. Cunoaștem de mult ce înseamnă „alegeri libere" în România și simțim de vreo șase ani ce e dictatura și starea de asediu. O asemenea întețire de cruzime, de turburare, o asemenea dezlănțuire a instinctelor de stăpânire contrazise și amenințate, n-a cunoscut țara până azi.

*** Acest titlu, calchiind titlul cunoscutului roman al lui Dostoievski, a mai fost utilizat anterior de Vinea, la un articol din 1920 (vezi p. 156).**

Rănirile și asasinatele se comit în plină zi, cu autoritate, cu știința și participarea administrației, sub imboldul prefectului și comandamentelor, sub ochii senini ai generalului Văitoianu, care asistă, parcă, la simple „acte de guvernământ".

Propaganda electorală a liberalilor din Fălciu se urmărește printre arestări, omoruri și împușcături. D-rul Lupu e așteptat spre a fi ucis din îndemnul agenților guvernului. Câteva ziare oficioase de la lași și din Basarabia, cari se află în intimitatea și taina opresorilor, au și anunțat înfăptuirea intențiilor liberale: d-rul Lupu a fost asasinat. Pentru a împleti epilepsia lor criminală cu perfidia, presa liberală încearcă să implice țărănismul într-un proces de relații cu Moscova. Detectivii și agenții provocatori se căznesc să introducă dovezi, ticluite la Siguranță, în localul vreunui club țărănist.

Guvernul, care apără cauza oligarhiei române, va merge până la extrema măsură a arestării șefilor opoziției... Pentru asta își confecționează dovezile delictului.

Și, când spunem opoziție, înțelegem, bineînțeles, numai pe țărăniști. Căci nu se pot denumi astfel rămășițele în derută ale averescanismului, nici spârcuita strânsură de sub steagul cu seceră a d-lui Take lonescu, nici chiar partidul prigonit al muncitorimii. Sforțările clasei dominante urmăresc desființarea, cu prețul oricărei crime, a redutabilului dușman, țărănismul.

Dar rezistența și dumirirea clasei țărăniste au fost mai mult rezultatul sângeroasei prigoane la care s-au dedat guvernamentalii, decât fructul propagandei țărăniste. în trei săptămâni de urgie, ciocoimea n-a izbutit decât să exaspereze ura tăcută și neiertătoare a țăranului. Și dacă guvernul va găsi destui complici ca să falsifice buletinele, să fure urnele, să-și amâne, astfel, destinele, osânda lui se păstrează și este inevitabilă.

FAMILIA ASIGURATĂ

D-l Ionel Brătianu și fratele său Vintilă și-au asigurat câte un loc, unul la Senat, celălalt la Cameră. în această delicată chestie de prestigiu, partidul a procedat cu maximul de precauțiune posibilă. Pentru că, în ciuda ingerințelor și falsurilor, existau temeri că, totuși,

odioşii fraţi nu se vor alege; prefecţii şi prezidenţii, care-şi jucau soarta în această chestie, au luat măsuri ca fraţii Brătianu să candideze fără contracandidaţi. Deci, la Rădăuţi şi la Arad, după ce s-a respins din oficiu pentru vicii de formă lista opoziţiei, au fost proclamaţi aleşi Ion şi Vintilă.

Să le fie de bine. Le urăm pretutindeni, de la Nistru până la Tisa, acelaşi extraordinar succes şi aceeaşi popularitate. Nu ne îndoim că vor purta grijă frăţească şi micului Dinu, cu un loc în provinciile alipite, unde prâslea va străluci uşor, cu vreo câteva kilograme de maculatură turnate în uma de voturi. Căci e de neapărată necesitate ca cei trei fraţi, cari au făcut Turtucaia şi Unirea, să se aleagă în regiunile pe cari, precum se ştie, le-au dezrobit. Lipsa contracandidaţilor nu poate fi interpretată decât ca o demonstraţie de respectuoasă recunoştinţă a fraţilor de dincolo pentru cei trei fraţi de dincoace.

JUDECATĂ, CU PROBE

La procesul comuniştilor, câţiva acuzaţi ardeleni au revenit asupra mărturisirilor lor, declarând că, pentru a fi cruţaţi de chinul şi bătaia sălbatecă de la Siguranţa din Cluj, şi-au însuşit şi au semnat orice vină au vrut să le atribuie agenţii.

Unul din aceştia a zăcut în spitalul temniţei, patru luni, de histero-epilepsie, în urma loviturilor suferite.

După exemplul primului ministru Brătianu, Consiliul de Război nu s-a emoţionat de destăinuirile închişilor şi şi-a văzut de treabă cu seninătate.

Oriunde în lumea asta, cu excepţia Curţilor Marţiale cari vor fi existat ieri în Rusia ţaristă, şi există şi azi în Rusia bolşevică, acuzaţii cari sunt judecaţi pe asemenea mărturisiri false, obţinute prin tortură, ar fi fost scoşi din proces pentru o nouă instrucţie.

Tribunalului Militar, însă, o fiţuică scrisă şi iscălită îi este de ajuns ca să-şi înfăşoare în ea conştiinţa şi să pronunţe o sentinţă strâmbă. Restul nu interesează. Se poate spune chiar că ne aflăm în faţa unui caz fericit şi legal.

Căci de câte ori, oare, Curtea a avut prilejul să osândească pe un temei atât de cert ca semnătura învinuitului?

ORIBILA ÎMBRĂŢIŞARE

într-un interviu dat ziarului ***Dimineaţa,*** d-l J. Th. Florescu, noul ministru al Justiţiei, îşi dezvăluie apucături şi îndeletniciri pe cari nu i le-am bănuit niciodată. E drept că fostele ocupaţii ale ministrului nu lăsau frâu slobod fanteziei noastre iscoditoare. Electorul de odinioară era obligat, prin însăşi misiunea sa, la tot felul de făgăduinţi şi de mici servicii cetăţenilor Ocolului. Din auzite, cunoaştem această sarcină ingrată de a ţine minte toate mutrele cartierului, toate grijile în parte, de a întreba pe neaşteptate de reumatismul alegătorului, de panglica soţiei, de ficatul soacrei şi de coloniile limbricoide cari întristează intestinul copiilor.

Atâta domesticitate, şi totuşi! nu ne aşteptam din partea ministrului J. Th. Florescu la fraza asta:

„Sper că voi reuşi să fac pe chiriaşi să se îmbrăţişeze cu proprietarii; principiul prelungirii contractelor, atât la case, cât şi la prăvălii, a triumfat pe toată linia."

îmbrăţişarea, pe care ministrul de Justiţie o pregăteşte, trece pe acest înalt demnitar în rândul celor ce şi-au ales profesiuni suspecte... Declaraţia sa £< agravează prin însăşi imprecizіunea ei care permite cele mai scabroase interpretări... Şi, confruntând trecutul şi prezentul, noi, care ştim că în fiecare ins se zbat două fiinţe deosebite, ne aşteptăm ca electorul de ieri să protesteze împotriva, să zicem, ministrului de azi.

Ce zic, însă, chiriaşii de intenţiile libidinoase ale guvernului care vrea să le mărite interesele cu ale proprietarilor? Vor fi de acord cu noi că, nici legile umane, nici, mai ales, cele naturale nu le îngăduie un asemenea consimţământ. Ar mai fi, după uzul pământului, apelul şi dezlegarea Mitropolitului primat, suspect, însă, şi acesta de când a luat parte, prin grai şi faptă, în campania electorală.

Chiriaşii se găsesc în faţa unei propuneri blestemate, menită să le înăbuşe, într-o oribilă îmbrăţişare, justele lor interese. De nimic să nu se ferească mai mult ca de această strânsoare a proprietarilor în unire cu guvernul. între cele două categorii de orăşeni, dintre cari una e mulţimea şi cealaltă pâlcul speculatorilor de locuinţă, nici o înţelegere directă nu e cu putinţă. Sunt în luptă două ireductibile interese. Guvernul nu poate fi imparţial, căci el este sau emanaţia mulţimei, sau reprezentanţa proprietarilor. Felul cum a fost chemat, alcătuirea lui, activitatea şi declaraţiile miniştrilor, nu permit nici o

speranţă într-o legiferare conformă cu dorinţa maselor. Aviditatea proprietarilor, zilnic aţâţată de ofertele îmbogăţiţilor, căutători de case, poate, oare, să ducă la o înţelegere pe calea tratativelor? în comisiile pentru studierea anteproiectului de lege a chiriilor sunt şi membri ai Ligei chiriaşilor. Aceştia nu vor avea decât prilejul să constate că au fost atraşi într-o simplă înscenare, menită să salveze guvernul în alegeri.

în zilele acestea chiriaşii merg la vot. Gândească-se la abuzurile la care se poate deda un minister al proprietarilor, înainte de a consimţi, votând Crucea, la îmbrăţişarea înfocată pe care le-o mijloceşte d. J. Th. Florescu.

CUM S-A FĂCUT CONSTITUANTA
(între Lupu şi Brătianu)

în noaptea asta s-a alcătuit Constituanta familiei. în mai bine de o sută de comune, pierdute în întunericul coborât, o sută de notari, copleşiţi sub ameninţarea grea a prefectului, care le vorbise, în parte, cu o sîntămână mai înainte, s-au strecurat printre bezne, printre gărzile complice, înlăuntrul localului de vot. Au desfăcut urnele, stricând sigiliile, au smuls cu mână hoţească vraful de buletine, până la fund, şi-n golul rămas au turnat pachetele chibzuit pregătite la micile cluburi comunale. Apoi au închis urnele, au pus sigilii noi, căci erau prevăzuţi cu toate uneltele necesare falsului, au îndesat în traistă voturile furate şi au fugit printre jandarmi ocrotitori, cari făceau de pază până departe: nu cumva să se ivească vreun spion ţărănist pitit la pândă.

Astfel s-au ticluit în cele din urmă majorităţile brătieniste cu vot universal. Altminteri, pentru oricare cunoaşte ţăranul şi a avut de a face cu el, nu în tablourile lui Grigorescu, nici de la fereastra procuratoare de aspecte rustice a trenului, este evident că ameninţările, închiderile, rănirile şi omorul nu sunt de ajuns. Atât de adânc i s-a cuibărit în suflet ura pe ciocoi, pe ciocoiul care şi-a schimbat acum faţa de arendaş şi de moşier pentru a lua imaginea detestată a lui Ionel Brătianu, încât o crimă jandarmerească sau o fagăduială a administratorului nu i-o poate nici izgoni, nici amăgi. Am văzut în Prahova convoiuri de ţărani, în frunte cu popi şi învăţători, aduşi cu steaguri şi cruci, şi flancaţi de jandarmi cu baioneta la armă, la localul de vot. în faţa Judecătoriei îşi aşteptau, sub escortă, rândul. Nimeni nu era lăsat să se apropie. Necontenit, agenţii guvernului le ţineau cuvântări pe grupuri. Dar nu era unul care să fie sigur de oamenii lui. Ţăranul avea cuminţenia şi isteţimea de a **se** lăsa încadrat, pornit sub steagul cu cruce al partidului şi sub abjecta vociferare a electorului: „Cu Crucea înainte!" şi „Trăiască Partidul Liberal'**Ysă** aştepte clipa intrării în cabină. Acolo, cel care nu ştia să se descurce printre semne, vota orice afară de Cruce. Secera a luat, însă, majoritatea voturilor ţărăneşti. Pe alocuri a izbutit, într-o mică măsură, şarlatania d-lui Take lonescu et comp.: Secera pe drapel. Să crezi, însă, în rezultatele vestite de guvern e absurd. Oamenii de la putere n-au avut suficienta moderaţiune în falsificarea votului pentru a ticlui rezultate care să corespundă cât de cât unei realităţi de surprize. Se poate ca zelul subalternilor să-i fi trădat. Nu credem ca de la centru să nu li se fi indicat o normă, o proporţie, ci suntem convinşi că prostia emană de la Comandamentul Suprem.

Alegătorii ţărani şi-au împlinit admirabil datoria. Au fost unii ignoranţi cari nu ştiau că semnul Crucii e al Brătienilor. Era de ajuns să li se spuie acest lucru, pentru ca prisosul de argumente să devină inutil.

S-a speculat misticismul ţăranului şi s-a zis: are să voteze Crucea, Crucea pentru cruce, semnul credinţii în Cristos. Pură stupiditate a psihologilor din strada Edgar Quinet. Ţăranul e mai puţin primitiv decât îl credeţi. Luaţi rezultatele din Basarabia, unde avem sufletul slav al mojicului evlavios de acolo. Mai izbitoare dezminţire a speculaţiilor religioase ale liberalilor nu se poate. E o explicaţie care de la sine cade. Singura care rămâne e falsificarea votului.

Mărturisiri în acest sens a primit, de altfel, oricine se află în apropierea şi în încrederea biurocraţiei săteşti. Cu toată deosebirea de misiune politică şi înverşunarea luptei, notarul, care te cunoaşte de ani şi ani şi care îţi invoacă nevoile gospodăriei, înfiripate din greu, şi teama de a fi mutat, îţi spune din fir a păr cele ce i-a poruncit prefectul. Partidul ordinei, în nu mai puţin de cincisprezece zile, a desăvârşit demoralizarea şi conruperea întregei noastre administraţii. La marele fals al acestor zile, fals complicat cu furt, violenţe, schingiuiri şi crime, a contribuit, în afară de prefecţi, întreaga burghezie a satelor: preotul, învăţătorul, administratorul de plasă, jandarmul, notarul, iar pe judecătorie, toţi funcţionarii de la grefă şi arhivă, dimpreună cu avocatul pripăşit în comună. Vastă complicitate între autorii morali şi făptuitori, ţară pusă sub regimul falsului şi în care rămâne totul de schimbat, dar absolut totul.

MUNCITORII ÎN ALEGERI

în Constituanta frauduloasă a familiei Brătianu a pătruns un singur socialist: dr. Pistiner.

Făcând partea ingerințelor și mai ales a falsurilor, suntem nevoiți, totuși, să constatăm că, față de strălucitele succese socialiste în trecutele alegeri și față de impozantele manifestații de forță de altădată, partidul muncitoresc a ieșit înfrânt. Oligarhia s-a înverșunat să-l distrugă. Pentru asta n-a crutat nici o lege de batjocură, nu s-a dat înapoi de la nici o violență, nici o înscenare, nici o conrupție și ticăloșie ca să-și ajungă scopul. Amenințarea formidabilă pe care o reprezentau numai în Capitală cei douăzeci de mii de lucrători organizați a fost, în parte, înlăturată. De acum, orice ilegalitate e cu putință, căci nu mai e muncitorimea să protesteze. Orice violență e permisă, căci nu mai poate fi vorba de rezistența proletariatului prin grevă. Politicianii și-au liberat mâinile și se pregătesc pentru gâtuiri noi. Căci țărănismul, deși răspândit de la un capăt la altul al țării, încă nu are capacitatea de împotrivire promptă și de ripostă legală a socialismului. Muncitorii concentrați la oraș, în cartierele muncei, stăpâni pe mijloacele de producție, de transport și de transmisiune, întruneau aceste calități cari făceau dintr-înșii o oaste pururea gata, a democrației.

" Deci, sforțarea tuturor celor cari nu pot tolera dictatura ciocoiască în Vechiul Regat și în Ardealul de-acum robit, trebuie să tindă la refacerea Partidului Socialist de dinaintea loviturilor stupide ale mandatarului oligarhic, d-l Argetoianu.

Nu poate dura situația aceasta a unui proletariat răzlețit și divizat, fără ca îndrăzneala oligarhiei să se afirme tot mai necruțătoare și criminală și fără ca orice posibilitate de alte organizări democratice, țărăniste sau radicale, să fie spulberate.

Așteptăm, ca o victorie, ziua reunificării Partidului Socialist. Și mai ales așteptăm refacerea spiritului proletariatului dezamăgit și intimidat de ultimele încercări. O oaste uvrieră conștientă și mândră, în uzine, e totdeauna o garanție de omenie și legalitate.

CĂDEREA D-LUI MARGHILOMAN

într-o adunare chemată să discute chestiuni de drept public, d-l Alex. Marghiloman a fost împiedicat să pătrundă. Pentru mentalitatea șefului liberal, înverșunarea de care a dat dovadă cu prilejul alegerilor din jud. Constanța, unde succesul, ce părea sigur, al d-lui Marghiloman a fost zădărnicit cu dinadinsul, este caracteristică. Căci d-l Brătianu, om vanitos și irascibil, n-a uitat definitivele înfrângeri oratorice din dizolvatul parlament țărănist. Amorul său propriu suferă și azi din a-și aminti laurii câștigați în dauna lui, cu o zdrobitoare dezinvoltură, în acel meci de cuvinte, de către Marghiloman, cel atacat. în dezbaterile viitoare, d. Ion Brătianu ține să se încunune ca orator față de d. Take Ionescu, adversar complezent. Acesta e principalul motiv al ingerințelor și al falsului boacăn de la Constanța.

Un considerent de tactică parlamentară se adaogă geloziei ferme a d-lui Ion Brătianu. Anume că d-l Marghiloman, redutabil ***debater*** și iscusit parlamentar, cu experiență îndelungată și variată, ar ralia în juru-i grupurile răzlețe ale opoziției din Cameră, sistematizând atacurile ei dezordonate. Șefii Partidului Național ardelenesc, conducătorii țărăniștilor și averescanilor ar consimți să-și aleagă astfel un comandant cu autoritatea vârstei, experienței și a talentului, care să armonizeze și să-ndrepte, din umbră, sforțările și interesele lor, adesea potrivnice. D-l Ion Brătianu n-a vrut să permită opoziției un arbitru și un sfătuitor...

Scrim toate acestea, fără nici o simpatie, desigur, pentru ideile reacționare pe cari d. Marghilomanele reprezintă. Știm că și d-sa este un oligarh, cu apucături dictatoriale, și a cărui abilitate diabolică i-a permis doar să guverneze cu forța, însă fără violență. Dar, în afară de asta, darul d-lui Marghiloman de a stârni impotența sufletească a șefului liberal, prin zestrea strălucită pe care i-a hărăzit-o natura, ni-l face simpatic, pentru că înnobilează tipul abject al politicianului român.

ÎN AJUNUL UNUI SFÂRȘIT DE STAGIUNE

Decât un pomelnic pentru stagiunea pe sfârșite, am prefera publicarea bilanțurilor cu parafa administratorilor delegați, acești supremi arbitri de artă. Am stabili, astfel, o mai sigură ierarhie între scenele Bucureștilor. Cifrele glăsuiesc mai ferm și mai pe scurt decât articolele critice în funcție de ele.

Scrutarea lor nu ne pune doar în fața unor vesele revelații în materie de moravuri critice și de culise. Registrele nu ascund numai

taina inspirației cronicărești, ci și răspunsurile căutate singurei și marii chestiuni, a repertoriului. Căci repertoriul trece înaintea regiei, întrebarea, deci, iat-o: pentru ce teatrele noastre nu joacă decât banalitate, pornografie, melodramă sau foileton? Pentru ce gonesc după ceea ce e de rând și trivial? De unde spaima de o experiență, neputința de a cuteza și acea groază buimacă în fața lucrului nou? Chestiuni cărora bilanțul și registrul, biblia criticii dramatice, răspund: publicul vine la teatru să se desfete. Pentru asta trebuie să priceapă ușor și să se emoționeze lesnicios. Numai obișnuința procură asemenea argumente. Altfel, la ridicarea cortinei peste năzdrăvăniile spiritului revoluționar în artă, bunul public ar avea senzația că e lovit în epigastru. La un al doilea spectacol se face sală pustie. Pustie rămâne și rubrica „Activ" în paginile încondeiate.

Pentru un registru nu se poate argument mai peremptoriu. Și, cum în fața lui se închină directorul, trupa, regizorul și cronicarul cel mai favorizat, ar fi zadarnic și deplasat să oferim știutele îndemnuri spre ideal celor care fac zid viu în jurul altarului și al tejghelei suprapuse. Dar primim punctul lor de vedere și amintim fapte din acest an. Două teatre din București s-au riscat pe drumul înnoirilor apusene, iar un impresar cu gust aduse în țară pe cel mai înzestrat reprezenta^i'âl scenei străine. E vorba de repertoriul inaugurat astă-toamnă la Teatrul Național. S-au oferit, cu eroism, publicului piese necunoscute și s-a năzuit eroic la reprezentarea dramaturgiei socotită inaccesibilă: ***Electra, Domnișoara Iulia, Glauco, Puterea întunericului,*** aventuri glorioase pentru conducători, pentru interpreți, și primite călduros de publicul socotit profan și neputințe. Montările de mai târziu ale regizorului Karlheinz Martin, căruia i se închiseră în nas porțile chinezești ale Teatrului Național, chemară același public la realizările țipător de succinte și esențiale de la Compania Bulandra. Cine n-a fost turburat de halucinantele reliefuri obținute cu cea mai simplă și mai savantă îmbinare de planuri (linie, umbră și lumină) din ***Beția?*** Dar ritmica impecabilă și armonioasa simetrie din ***Lisistrata,*** haos de sunete, culori și neprevăzuturi disciplinate? Mulțimea, care adera prin prezența ei atentă și nesățioasă la acest program, ovaționase, cu câteva săptămâni înainte, pe incomparabilul Moissi din ***Cadavrul viu,*** din ***Strigoii,*** din ***Hamlet,*** în ciuda criticului microcefal ce le opunea întruchipările oneste ale câtorva interpreți naționali, plictisiți și ei de ideologia lui antropoidală: ***noi, românii, suntem oameni subțiri; suntem voiajați prin străinătăți...*** Iată, deci, subțirimea românilor (ca să păstrăm stilul pedicurist al criticului) invocată ***à rebours***[1]. Căci realitatea nu-i arătase fervenți și asidui în sala lui Moissi, a lui Karlheinz Martin, a Teatrului Național care dădea Strindberg, Hofmannsthal, Tolstoi și Moeselli. Și, în același sens. vin confirmările bugetelor calculate seral. împrejurările ne silesc să ținem seama de cheltuieli și venituri, dar controlul registrelor face dovada că piesele noi, montările moderne nu mai înseamnă risc și risipă. Lumea dezertează tocmai din fața blândelor melodrame și a comediei agreabil obscenă.

De curând, după o campanie de mari promisiuni artistice, s-a deschis un teatru mic, care, pentru a se consolida bănește, a recurs la trucul pieselor de bulevard: ***Grădina lui Dumnezeu. Paznicul de noapte*** și ***Culcușul miresei...*** Totuși, populația n-a dat buzna la ghișeul afrodisiacelor făgăduieli și în sala micului teatru rămâne adesea loc pentru o trăsură â la Deaumont cu patru cai înaintași... Iar la Teatrul Național, unde s-a renunțat la ***Macbeth,*** la ***Cetatea moartă,*** la ***Soeur Beatrice*** a lui Maeterlinck, la ***Cyrano,*** la toată munca pictorului Pojidaief, care avea o reputație făcută sub Stanislavski la Moscova, Mihail Sorbul persistă în a doua sa prăbușire cu a sa ***A doua tinerețe.*** Iar de-a lungul seriilor tradiționale, în reluările zadarnice din ***Prostul, Ruy-Blas, Taifun,*** cu toată protagonia neobosită a d-nei Măria Filotti, trebuie să treacă, asemeni unui drug susținător, pentru a propti prestigiul artistic și cerința casieriei, reprezentarea în serie a ***Puterii întunericului.*** Piesa lui Tolstoi face parte din repertoriul abolit.

Două concepții potrivnice au dominat, pe rând, în acest sfârșit de stagiune, fiecare urmărind, prin alte mijloace, același scop: excedentul bugetar. Faptele au demonstrat că cei cari își închipuie că beneficiile necesare întreprinderei nu se pot realiza decât cu ajutorul exclusiv al banalului și al pornografiei spirituale, puse sub eșarfa tradiționalismului, dovedesc și o perfectă nepricepere negustorească, pe lângă cea literară și de teatru. Situația e, astfel, că un director, care vrea să remedieze bugetul, trebuie să reformeze repertoriul și întreaga tehnică și procedare intrată în uz. Arta va profita inevitabil. Așa cere publicul.

„SUFLETE TARI" DE CAMIL PETRESCU
Teatrul Național

Succesul spectacolului de vineri seara confirmă iar profeția lui Stendhal despre propria-i victorie în gustul veacului care-1 succede.

[1] **în răspăr (franc).**

Suflete tari ne readuce problemele stendhaliene, personajele, situaţiile şi conflictele din ***Le Rouge et le Noir.*** Un roman în care gândul şi emoţiunea vremurilor noastre, numărate de la '89, circulă cu atâta tremurătoare lumină şi sprintenie, poate fi oare dat uitării de un iubitor rafinat al cărţii?

Presupunerea că explorări cât mai asidue în cărţile, în viaţa şi în spiritul celui care în zilele lui fusese ghicit numai de MeYimee, de Balzac şi de Goethe, ar duce sufletul la noi surprinderi, a determinat organizarea cluburilor stendhaliene. Unul din prezidenţi a fost Gourmont. Unul din primii entuziaşti, Taine; Bourget i-a banalizat maniera şi acum, în urmă, i-a reluat-o Marcel Proust.

Cum, dar, s-ar face o vină şi nu un titlu de autentică nobleţă literară dramaturgului român care şi-a obârşit inspiraţia în lumea eternă a lui Stendhal! Am fi preferat, desigur, ca iscusinţa scenică a lui Camil Petrescu să se dedea unei transpuneri sincere a romanului ***Le Rouge et le Noir*** în teatru. Lucrarea sa ar fi forţat cadrul celor trei acte. Dar autorul a fost mai ispitit de ideea localizării acţiunilor romanţioase şi a transplantării eroilor stendhalieni în mijlocul nostru. Pentru a-1 reda succint şi esenţial, Camil Petrescu a contopit cele două părţi foarte distincte ale romanului şi a puizat într-însul amănunte psihologice şi fapte pentru o singură realcătuire, ca într-un lăvicer cu veşminte şi relicve. Realitatea stendhaliană a suferit, astfel, mai mult de urma naturalizării personajelor, decât din pricina deslocuirii evenimentelor şi perturbării cronologiceşti.

...în casa boierească a bătrânului junimist Boiu, analogul românesc al marchizului de La Mole, trăieşte bibliotecarul Julien Sorel, adică Andrei Pietraru, temperament mănos şi plebeu, dar obosit, în clipa de faţă, de dragostea zadarnică pe care o poartă Ioanei Boiu, fata boierului, suflet inaccesibil, de mândrie, de cultură, de dispreţ pentru semeni şi de cercetare pasionată a trecutului său blazonat: numai spătari şi logofeţi.

Ioana Boiu a întârziat să se mărite fiindcă, în mediul ei de Basarabi şi Muşatini, eroul, amantul cu însuşiri de stăpânitor, nu re ivise.

Ideea că mult aşteptatul s-ar arăta din straturile fără peceţi şi hrisoave nu ajungea până la dânsa, necum că el ar fi chiar poposit în bibliotecă. Ci autentica urmaşă a spătarilor îşi urmăreşte visul steril printre hârţoage şi picturi murale, în biserici, unde ochiul ei deprins să descifreze trecutul, a iscodit portretul unei jupâniţe strămoşeşti care se căsătorise cu un haiduc osândit la spânzurătoare.

Analogia cu intervertiri e măiestrită:

„Je ne vois que la condamnation ă mort qui distingue un homme"', gândea trufaşa marchiză Mathilde de La Mole...

„...comme quoi le 30 avril 1574 le plus joii garcon de son siecle; Boniface de La Mole etAnnibal de Coconasso, gentilhomme piemontais, son ami, avaient eu la tete tranchee en place de Greve. La Mole âtait Vamant adora de la reine Marguerite de Navarre. Mais ce qui touche Mathilde de La Mole c'est que la reine Marguerite de Navarre, cachee dans une maison de la place de Greve, osa faire demander au bourreau la tete de son amant."

Comemorarea acestei regine, şi a iubirii ei tragice şi neobişnuite, se făcea în holul marchizei de La Mole, în fiecare 30 aprilie, prin tăcere, paloare şi haine cernite. Ioana Boiu se mărgineşte să-i copieze portretul şi să-1 atârne într-un loc venerabil din iatac. în jurul ei, la o distanţă sperioasă, curtea strălucită a pretendenţilor zăboveşte zadarnic, ziarele îi notează apariţiile vertiginoase la Şosea. Camil Petrescu unelteşte şi face să roiască o viaţă aristocratică imaginară de vlăstare domneşti mult mai firesc viabile în comedie, în operetă sau în rubrica judiciară, cu impostori şi rastaqueri, a foilor străine. în umbra lor, sufletul magnific dar amoros al lui Pietraru tânjeşte. Şi prietenul său Culai îl caută, îl stimulează, îl atrage la ţară, îi propune libertate, avuţii, afaceri; Pietraru refuză:

„ Fouque n 'en revenait pas. Mais songe-tu, lui disait-il, que je t 'associe ou si tu l 'aimes mieux, que je te donne quatre miile francs par an ? Et tu veux retourner chez ton M. de Renal, qui te mdprise, comme la boue de ses souliers! "[3]

Sub adevărul injurios al dispreţului domnişoarei Boiu, Pietraru jură prietenului că în aceeaşi seară, până nu va bate miezul nopţii, de

[1] „Nu văd ce altceva ar putea da distincţie unui bărbat decât condamnarea la moarte" (franc).

[2] „...aşa cum în 30 aprilie 1574 cel mai chipeş tânăr al veacului său, Boniface de La Mole, şi Annibal de Coconas, gentilom piemontez, prietenul său, fură decapitaţi în piaţa Greve. La Mole era mult adoratul iubit al reginei Marguerite de Navarre. Dar ceea ce o tulbură pe Mathilde de La Mole e că Marguerite de Navarre, ascunsă într-o casă din piaţa Greve, îndrăzni să-i ceară călăului capul iubitului ei." (Franc.)

[3] „Fouque" nu-şi reveni. Dar gândeşte-te, îi spunea el, că te iau asociat, sau, dacă-ţi convine mai mult, că îţi dau patru mii de franci pe an? Şi tu mai vrei să te întorci la d-l de Renal al tău, care nu te preţuieşte mai mult decât ca pe noroiul de pe pantofi!" (Franc.)

nu va fi în odaia fetei sărutându-i mâna, se va sinucide. Hotărâre eroică: ***„Julien avait raison de s'applaudirde son courage. Jamais il ne s 'itait impose une contrainte plus pinible. En ouvrant sa porte, ses genoux se dirobaient sous lui el il futforci de s 'appuyer contre le mur"***[1].

într-o identică situaţie, Pietraru, înfrânt, îşi spovedi intenţia. Şi domni-şoara Boiu luă de pe etajeră ***Le Rouge et le Noir*** şi, dintr-un gest în care admiri deopotrivă gustul lectoricesc al eroinei şi mărturisirea eliptică a autorului care economiseşte astfel în subtitlul piesei un citat, îl deschide la pagina episodului similar: „AM ***moment precis ou dix heures sonneront..."***[2] „voi executa ceea ce mi-am făgăduit să fac astă-seară, altfel, îmi zbor creierii".

Era de aşteptat ca Pietraru să replice printr-alte citate din acelaşi roman, ca să-i dovedească d-rei Boiu că şi dânsa, în foarte multe şi esenţiale privinţi, copiază pe adversara lui Sorel, pe marchiza Mathilde. In acest fel, însă, toţi eroii din ***Suflete tari*** s-ar fi pornit să se confrunte şi să se combată cu paragrafe stendhaliene. S-a evitat însă întorsătura cea bufă prin răspunsul lui Pietraru că n-a citit romanul.

Rămaşi faţă în faţă, prin înlăturarea fantomelor literare, şi după un dramatic şi oportun incident care zdrobeşte cerbicia Ioanei, cei doi adversari implacabili sfârşesc omeneşte, bărbat şi femeie. ***Un instant apres elle l'admirait comme son maître***[3].

Dar isprava sexuală nu păstrează multă vreme lui Pietraru apoteoza eroică. Ioana observă că stăpânul ei se teme de o explicaţie cu stăpânul lor comun, tată şi boier binefăcător. înălţimea şi puritatea ei morală nu tolera minciuna. Pietraru e somat cu vehemenţă să clarifice totul, dar acesta, de când cu citatul dramatic din actul al II-lea, avuse, pesemne, vremea să parcurgă ***Le Rouge et Noir*** şi să se instruiască despre păţania lui Julien Sorel când situaţia lui de ginere clandestin fusese dezvăluită bătrânului marchiz:

„Quoi, ma fille s'appellera M-me Sorel! Ma fille ne sera pas duchesse!"[4]

[1] „Julien avea toate motivele să se felicite pentru curajul lui. Niciodată nu-şi impusese un ţel mai penibil. Deschizând uşa camerei sale, genunchii i se mu iară sub el şi fu silit să se sprijine de perete." (Franc.)

[2] „Exact în clipa în care va bate de ora zece..." (franc).

[3] „O clipă mai târziu, îl admira ca pe stăpânul ei" (franc).

[4] „Cum, fiica mea se va numi d-na Sorel! Fiica mea nu va fi ducesă!" (franc.)

Insistenţa poruncitoare a Ioanei Boiu decide pe bibliotecar să traverseze şi acest aspru episod stendhalian, cu izbândă. Boierul se pregăti să plece la ţară, iar revoltatul să rămâie pe câmpul de luptă cucerit, când, indus de sentimentalismul celor tari, îşi îngădui un frăţesc sărut de compasiune pe fruntea lectricei Marta, care-1 iubea, şi însoţea totuşi în exil pe bătrân. Personaj incidental, ***„une petite femme de chambre de m-elle de La Mole quifaisait la cour ă Julien comme jadis Elisa[1]",*** dar necesar deznodământului. Căci Ioana surprinde sărutul cu „sluga", bănuieşte lucruri oribile, se desesperă, execrează, insultă. Iar Pietraru, după o scurtă încercare de a se explica, lasă totul baltă, trece în odaia de alături şi se împuşcă... Firul problemului stendhalian al timidului ambiţios şi năvalnic se curmă brusc şi melodramatic. De altfel, de-a lungul celor trei acte s-a exploatat cu efect partea foiletonistică a libretului pe care autorul îşi brodează câteva observaţii incisive şi destulă poezie ca să scuze fraze de felul acelei: ***ce miliardar divin s-a jucat cu mine...***

Suflete tari, prin lipsa de invenţie în anecdotă şi în caractere şi în ciuda alterărilor provocate pe ici pe colo de autor, zădărnicesc o clasare literară a piesei. Ea nu poate fi tălmăcită şi reprezentată în străinătate ca lucrare originală românească, ci numai o abilă interpretare scenică şi loială a romanului. Din acest punct de vedere, iscusinţa plină de siguranţă a Iui Camil Petrescu e dovedită. Primul său spectacol, cu îmbinarea savantă a evenimentelor, relieful şi dinamica dialogului ne-au reconfirmat părerea că avem într-însul un autor dramatic. Lectura versurilor sale ne-au dat credinţa că e un poet. Conversaţia Iui metodică şi riguroasă ni-1 arată, cu savoare, un analist perspicace şi un aprig privitor al vieţii. Aşteptăm întrunirea tuturor însuşirilor lui într-o lucrare pe deplin originală. Se spune că lucrarea e de pe acum scrisă.

*

D-1 Ciprian şi-a sculptat cu atenţie şi minuţie rolul anevoios din Pietraru.

D-nii Bulfinski şi Duţulescu au compus, primul, un admirabil boier după modelul dispărutelor chipuri care ilustrau almanahurile de odinioară... celălalt, figura ştearsă şi corectă a absenteistului de azi. Pitoresc şi simpatic, Sârbu. Cu stricteţă şi precizie a jucat d-ra Nenciulescu pe Marta de pe lângă Matilda, cea de flasc contur şi de cabaline proporţii.

[1] „O mică menajeră a d-rei de La Mole, care-i făcea curte Iui Julien precum odinioară Elisa" (franc).

D-na Filotti, în rolul principal, a jucat cu dezinvoltura şi forţa unui talent îndeplinit.

/CONTIMPORANUL/*

Contimporanul nu are nici o legătură de persoană sau de tradiţie cu revista la fel intitulată care a apărut la Iaşi, acum aproape treizeci de ani, şi a pregătit, după o rodnică acţiune răscolitoare de idei şi patimi, intrarea tinerimei generoase în partidul liberal. Acest deznodământ urât şi care a zădărnicit foloasele stârnite prin luptă de cei câţiva intelectuali de atunci ne interzice, împotriva identităţii de idealuri şi, poate, de temperament, să vedem într-înşii pe precursorii noştri.

Dar nu se poate nega că în publicistica română ***Contemporanul*** de altădată însemna începutul revoluţiei sufleteşti care ne-a dus, cu etape, la cele câteva realizări democratice, batjocorite azi. Şi nu se poate ascunde că acele etape au fost marcate mai târziu, şi în momente deosebite, de apariţia violentă a ***Faclei,*** de izbucnirea ***Chemărei*** cari s-au înverşunat, pe rând, împotriva urii şi intoleranţei, propagate şi piiduite de cărturarii şi politicienii neamului, împotriva antisemitismului şi a apărării claselor sărace şi a conruperei, prin ameninţare sau bacşiş, a tineretului încorporat anual prin administraţii.

In acelaşi spirit, ***Contimporanul*** nostru reia încercările cari au dus, cât de cât, la crearea, în cercuri de cetitori, puţini la număr, a unei mentalităţi nouă.

Propagarea ideii străvechi de umanitate şi a principiului de democraţie rămâne, în clipa de faţă, o menire primejdioasă şi grea, iar în faptele de reuşită ceva nemaiîntâmplat. în contrast cu cele mai largi libertăţi obţinute pe hârtie, trăim clipele celei mai înteţite urgii. Niciodată moravurile politice n-au fost mai asiatice, mai tâlhăresc gestul lor şi mai umilă spinarea care îl suportă, decât acum când crima devine mijloc curent de guvernare, iar vaietul e singurul delict de rezistenţă.

De vină nu e nici monarhia absolută, nici Curtea, nici camarila, nici Siguranţa, nici Comisarul regal, nici chiar politicianul instalat abil şi incomod în două luntrii. Ci publicul, inconştient şi temător e de vină, trântit în paiele nepăsării lui tradiţionale, aici, cu România lui Mare trasă în inima civilizaţiei europene, ca o mocirlă cu stârvuri, coji de ouă şi de pepene în mijlocul unei curţi asfaltate.

Trezirea acestui public e unicul scop. Reuşita e foarte probabilă - căci şi un câine pus prea adesea cu mirosul în propria-i murdărie sfârşeşte prin a se dezgusta.

*** Articol-program.**

AMNISTIA

Ziarele asigură că s-a hotărât în Consiliul de Miniştri amnistia. Guvernul, deci, s-a decis să uzeze de unul din marile mijloace de a deveni popular, cari i se rezervaseră cu grijă. Căci şi generalul Averescu încercase să obţie parafa regală. Şi, în faţa refuzului, a înţeles că e vorba de un dar rezervat celui mai scump. îi rămânea să apeleze la Parlament. N-a îndrăznit. Mai târziu nici n-a avut interes să insiste. Loviturile lui Argetoianu şi cancelariatul acelui bătrân libidinos şi plin de vanitate, Take Ionescu, îl paralizau.

Amnistia era cea dintâi datorie a unui sincer suveran. El ştia că, într-o ţară în care guvernul pus pe fugă de invazia străină lasă un alt guvern care să facă politica năvălitorului, nu poate fi vorba de trădări şi treceri la inamic. Comediile de la Iaşi cu demisia lui Brătianu, triunghiul morţii şi tratativele de la Buftea şi acea oribilă plecare a misiunii franceze, ne scot din rândul statelor cu panaş şi cu atitudine. Dar sub ochiul străinătăţii s-au căutat la iuţeală ţapi ispăşitori. Mistificarea s-a complicat cu osânde şi decoraţii. Tăcere. Pauză. Parăzi. Amnistie.

înverşunată a fost, însă, oligarhia faţă de mişcarea socialistă. Aci a furat, a înlănţuit, a ucis, dintr-un integral sentiment de ură. După trei ani de atrocităţi, intervine, în sfârşit şi aici, amnistia. Sperăm într-o eră de împăcare şi de muncă. Dar nu ne dumirim, în veacul al XX-lea, de ce numai cu ocazia sărbătorilor regeşti de familie actele de dreptate devin îngăduite? Dacă nunta principesei Marioara se amâna? Dar dacă principesa Elisabeta nu cădea bolnavă? E nevoie neapărat de bucuria unei tinere principese sau de chinul frumoasei Elisabeta? Căci se spune că actul de clemenţă îl datorim crizei sufleteşti îndoite şi contrare prin care a trecut Regele. E ceva de basm în evenimentele zilei, dar aceasta nu acoperă realitatea.

ICARTEA STRĂINÂI

Cartea franceză, atât de răspândită înainte de 1916, devine un obiect inaccesibil şi rar. Valuta desăvârşeşte victoria învinşilor aci în Orient. Ceea ce n-au izbutit miile de broşuri şi cărţi germane distribuite aproape gratuit în anii de propagandă, părăsirea câmpului de luptă de către editurile franceze o înlesneşte... Cele câteva mii de intelectuali cari întreţineau viaţa gândului pe aceste maluri ale Dâmboviţei, cu resfrângeri şi ecouri din Franţa, se întorc către lumina mai aspră care vine de la Viena şi Berlin.

Cu hotărâre, întreprindem lectura mai anevoioasă şi mai puţin muzicală care ni se oferă între coperte de o solidă eleganţă, pe o hârtie impecabilă, cu o strălucitoare cerneală neagră. La chemarea voinţei, nemţeasca noastră de liceu se redeşteaptă şi râvna de a şti o perfecţionează cu ajutorul uneltei părăsite: dicţionarul. Căci absenţa oricărei inspiraţii şi iniţiative proprii, insuficienţa penibilă a vieţii noastre sufleteşti ne dau înlănţuiţi şi robi, pe multă vreme încă, marilor culturi străine. Ieftinătatea şi abundenţa librăriei germane înlătură azi orice rivalitate. Acesta e faptul. Nu vedem un rău într-însul. Nu suntem dintre cei cari amestecăm cultura şi politica externă. Ne servim de acest argument pentru a provoca Franţa politică şi intelectuală la măsuri. Dar nu credem în el. Avem convingerea că urmele influenţei franceze nu se vor şterge atât de repede. Şi e cert că din fluxul editurei germane, la noi, nu va rezulta decât o complectare a gândului românesc. Nevoia de a fi în contact cu sufletul apusului, satisfăcută azi unilateral, ne sileşte să încetăm a ignora limba şi cugetarea germană. Europenizarea românului face un gigantic pas. însă vitrinele s-au pustiit şi ni se face un gol în suflet. Sentimentul de izolare se accentuează zi cu zi... Unde sunt cărţile franceze? Le-am cules câte s-au mai găsit. Le-am căutat în editura lui Manz-Wien. Erau mai luxoase şi mai ieftine, dar am fi preferat, nu ştim de ce, tomul banal şi neglijat de 3,50, sub scoarţa lui galbenă. Şi de la un iimp au dispărut revistele... ***Mercure de France, Nouvelle Revue Francaise, Les Marges,*** numele surorilor noastre sufleteşti, defuncte pentru noi şi regretate. Câte un prieten privilegiat le mai primeşte cum primeşti un plic postum, decolorat şi din depărtare. El circulă anevoie prin câteva mâini, şi atât. Dar în afară, un public întreg aşteptăm darea de seamă, printr-un ziar, printr-o revistă. Şi mai vedem generaţiile cari le ignoră, de pe acum, şi farmecul, şi regretul, şi trebuinţa.

Alarma s-a dat, fără folos.

Va înţelege oare guvernul francez că această chestiune îşi cere şi merită micul sacrificiu? Că vitrina franceză în Orient face mai mult decât o ambasadă şi decât o armată?

MIRON CRISTEA, COMISAR REGAL

Şedinţele Consistoriului au decurs fără larma voioasă de odinioară.

Publicul s-a desprins, deopotrivă, cu aventurile lui popa Iapă, implicat în raporturi romantice peste pustă, în cavalcadă. Sutana lui tenebroasă, trasă de vântul galopului peste bărăganul lunar, dau [!] evocării ca geambaş a Sfinţiei sale, purtate în nechezatul apocaliptic al sirepelor furate, ceva impunător şi demonic. Aşijderea, cetitorul îşi aminteşte cu zâmbet de povestea mângâierilor senile pe care un patriarh al străbunului nostru crez le aşternea cu dărnicie din 'naltul scaunului metropolitan pe trupul răsărit lunecos din zăbranic al smeritei Olimpia (sora sa întru Domnul). Campania de presă, dusă cu o făţarnică indignare, foarte trebuincioasă perseverării într-însa, în faţa unui public atent dar nicidecum consternat, a avut rezultatul contrar: să stabilească, în veacul nostru liber, dreptul monahului de a se deda, pe furiş, plăcerilor afurisite. De atunci, nu mai fu sacrilej ca printre sculele sfinţilor să se strecoare câte un laic instrument de lecuit părţile nemiruite ale trupului, nici ca printre sticlele de aghiazmă să figureze flaconul de permanganat sau giraldoză, iar alături de busuiocul înmănuncheat să dospească, printre foi de crin, buretele de toaletă, care suscită, totuşi, ultimul chin al lui Christ: setea, şi oţetul stors, pe gura lui crispată, de pumnul legionarului roman. în atmosfera pioasă a chiliei putea de-acum, printre cardinaleşti sceptruri şi mitre de aur, să circule molcom apa caldă, prin maţe de cauciuc, spre crupele mănoase şi obscene. Era un drept câştigat că bărbile, pe care cuvântul divin le resfira în vorbire, se pot pleca în tremur către acele suprafeţe curbe şi însufleţite, fie că aparţin şoldului nud al maicelor, ori celui răsfăţat în puf al mirenelor.

Lumea decise pe gazetari să părăsească acest domen al senzaţionalului. Era neomenoasă această urmărire pe sub bolţi de pivniţă, pe sub grinzi de clopotniţă, pe sub bagdadii împloşniţate de chilie,

printre lanurile despicate de prăbuşirea erotică, sub nemărginita privire a Prea-înaltului, ori pe sub vegheze de cardinal, a formicaţiunii celor puşi să bolborosească, în numele cerului.

Astfel aşezaţi, sub ocrotirea toleranţei înţelegătoare a bunului simţ public, popii şi mai-marii lor, păzitorii câtorva kilograme de ciolane miraculoase, puteau dăinui, ca o rămăşiţă neplăcută a trecutului, din cerşit, din mistificare, din subvenţii, sfaturi, leacuri, botezuri şi îngropăciuni, iar în cele din urmă, chiar din propaganda electorală, printre lumea superstiţioasă din satele şi din mahalalele noastre, nărăvite cu câteva gesturi şi apucături rituale, dar religioase nicidecum... Subvenţia lăsată de stat e prea neînsemnată pentru ca popii, pe lângă misiunea lor mijlocitoare între cer şi oameni, să nu se fi apucat şi de alte samsarlâkuri. Astfel că azi nu există bancă populară, nu există obştie, comisiune de împroprietărire şi comitet şcolar care să nu-şi aibe respectivul popă, evident popa din sat. Comodă situaţie, judecând după aspectul gospodăriilor sfinţite. Dar voinţa Tartuffilor reuniţi în Consistoriu a fost alta. Ei consideră înlesnirile căpătate în afara subvenţiilor oficiale ca un expedient plin de riscuri. Oful şi jindul lor se referă, dacă nu la vremurile blagoslovite dinaintea secularizării, cel puţin la o epocă în care statul le asigura o mai amplă simbrie. Miron Cristea, Mitropolitul, creue sosit momentul de a înfrăţi din nou cu bugetul sumbrul său convoi de cântăreţi pe nas. Se află doar la putere partidul d-lui Brătianu despre al cărui nume vorbise, într-un prilej sărbătoresc Regelui, că se află pe toate buzele... Un prim serviciu urmat imediat după cocoţarea mult-aşteptatului de un altul mai intens şi mai apreciabil: punerea în slujba propagandei liberale a tuturor sacrelor feţe bisericeşti. Devotamentul acestora nu poate rămâne nerăsplătit. într-un număr recent, ***Viitorul*** asigura că, până la găsirea unei modalităţi bugetare, guvernul va recurge la mijloace neobişnuite pentru a scoate preoţimea din mizerie. La care făgăduială Miron Cristea răspunde printr-un nou dar, stăpânirii liberale. Sub pretextul că adventiştii preconizează sustragerea de la serviciul militar prin respectul pe care această sectă îl arată poruncii „să nu ucizi", Mitropolitul îi denunţă ca primejdioşi siguranţei statului şi, deci, pasibili de faimosul articol 53 t. 2 ad. Şi excluşi din amnistie potrivit aliniatul referitor la propaganda în cazărmi.

Se suprimă, astfel, şi libertatea cultului, pentru ca medievalizarea noastră să fie completă. Se oferă oligarhiei şi Comisarului regal o nouă lesnicioasă şi teribilă unealtă de prigoană şi de-acum, în afară

de spionii siguranţei, te pândesc ochii preotului parohiei şi ai ţârcovnicului care-1 însoţeşte la sfeştanie.

Miron Cristea nu şi-a închipuit că nimiceşte numai pe adventiştii duşmani şi demascatori ai făţărniciei preoţeşti. El dă pradă urgiei, în primul rând, pe preotul care face politică ţărănistă, averescană sau iorghistă, pus sub ameninţarea unui denunţ episcopal. El exercită un mare şantaj asupra tuturor locuitorilor creştini, deopotrivă ameninţaţi de un denunţ popesc, în urma căruia Comisarul regal intervine. Şi aceasta se poate întâmpla chiar dacă eşti indiferent în materie de religie. Siguranţa Generală te va putea oricând ridica să te chestioneze asupra modului cum înţelegi să-ţi întreţii raporturile cu Dumnezeirea. Odată stabilit că adventismul este un delict, singura dovadă că eşti un bun creştin al bisericii autocefale o face referatul parohiei. Nici că se poate o mai mare creatoare de venituri, situaţie. Dacă Miron Cristea reuşeşte să suprime, cu mâinile lui de trântor şi serv, libertatea cultului, atunci poate lua măsuri pentru organizarea fiscului bisericesc printre enoriaşii îngroziţi. Vom plăti, părinte, vom plăti...

Se încearcă, deci, înfiinţarea unei Ohme clericale pe lângă cea militară şi civilă pentru ca asupriri-:.; să se exercite deplină ca o Sfântă Treime. Şi aceasta într-o vreme când preotul ajunsese la noi un bun erou de anecdote hazlii şi galante, o pată agitată şi zadarnică pe splendoarea veacului, sau, cel mult, un gâdilici capilar pe grumazul trist al fetelor bătrâne şi a) babelor căzute în pioşie. Mitropolitul, Comisar regal. Episcopul, substituţi. Preoţii, spioni. Farsă sinistră jucată unui popor care a tolerat cu un umor adorabil comedia eclesiastică. Ţara decade mai prejos decât Spania cea bântuită de călugări şi sacerdoţi.

N-am putea, oare, să preîntâmpinăm lovitura care coace sub potcapuri şi să purcedem grabnic la turtirea lor sub ridicul? Să cerem imperios respectarea canoanelor şi a moralei teologice. Să violăm alcovurile lor murdare şi să-i smulgem goi şi turgescenţi afară, în diformitatea lor grasă, cu ţipete de indignare prefăcută. Să ridicăm ruguri în pieţele publice călugărilor pederaşti, maicelor în curvie şi tuturor berbanţilor din presbiteriu.

Să sfârşim cu domnii aceştia urâţi şi negri duhnind a tămâie şi a votcă, insuportabili purtători de bezne înţolite, atotştiutori... Şi să-i redăm, despărţiţi şi puşi sub pază, cultului delăsat al lui Onan.

MOBILIZAREA PROLETARIATULUI

Ciocoii pregătesc ultima lovitură care să le asigure definitiv întoarcerea la putere şi stabilirea dictaturei. Ţărănismul va fi prigonit cu aceleaşi mijloace cari au dus la răzleţirea muncitorimei organizată în cele mai impunătoare şi disciplinate cadre politice cari au fiinţat la noi, cândva.

Liberalii vor permite, apoi, d-lor Iorga şi Take lonescu să formeze viitoarea opoziţie şi viitorul guvern, a cărui durată se va calcula în birourile clubului după necesităţile marelui partid. Astfel, oligarhia, înlăturată o clipă, s-a reinstalat deplin dimpreună cu toate înrăutăţirile momentului. Şi faptul care permite această sfidare a sentimentului ţării, neputincios, e desfiinţarea organizărilor proletare de braţele, astăzi putrede, ale averescanismului. Din clipa în care muncitorimea n-a mai însemnat, în ochii guvernanţilor, un organism unitar, capabil de o acţiune promptă şi coordonată, toate fărădelegile şi toate felurile de crimă oficială au fost cu putinţă. De când greva generală a încetat de a fi o ameninţare realizabilă, îndrăzneala politicienilor crescu până la bunul plac asupritor şi cinic de azi. Odată socialismul sfărâmat, prin temniţă ţi prin neînţelegerile lăuntrice, toate celelalte steaguri de luptă ale ţării, oricâţi ochi le-ar urmări cu credinţa lor, devin biete insigne dezarmate. Căci singur proletariatul avea în conştiinţa lui, în varietatea organelor sale şi în marea lui mulţime ascultătoare, virtutea unei oşti. Oştire paşnică dispunând nu de mijloace de nimicire, ci de paralizare a duşmanului, răpus, când ar fi fost de trebuinţă, printr-o simplă grevă generală. Cercurile conducătoare tremurau în faţa acestui proletariat care alcătuise, înaintea tuturora, singurul partid integral din România Mare. Şi această garanţie de pace, de legalitate şi viitoare democraţie s-a spulberat prin stupiditatea câtorva şefi, prin amestecul Moscovei şi îndârjirea d-lui Argetoianu care-şi închipuia că acaparase ţara.

Amnistiaţii ies azi din închisori şi găsesc, în locul vechilor legiuni muncitoare, trei firme scrise strâmb şi un număr redus de sindicate anarhice şi demoralizate. Munca, deci, de reorganizare a cluburilor şi de reconstruire a partidului ar trebui să înlocuiască toate discuţiile sarbede în cari fruntaşii îşi arată, ca în triburile de Piei Roşii, elocinţa vulgară şi semidoctismul marxist. O muncitorime capabilă de atenţie şi de mobilizare mai este, însă, o posibilitate şi numai reînvierea ei în uzine, ar încremeni mâna lividă a oligarhiei, crispată în văzduhul politic, pentru crime noi.

NOTE DE PICTURĂ

Abstractismul, denumit şi cubism de cei cari greşesc, înseamnă întâi liberarea picturii de aspectele vieţii şi de semnele din afară.

Până la el, arta liniei şi a culoarei, desenul şi pictura, se mărgineau să reprezinte chipuri, peisaje, naturi moarte. Fidelitatea asemănării între imaginea picturală şi imaginea reprodusă fusese cândva singura preocupare. Mai târziu, pictorul şi-a îngăduit să interpreteze, să aibă, adică, o viziune personală a lucrurilor. Asemănarea rigidă era jertfită şi lăsată fotografiilor. Pictorul se străduia să prindă şi să arate mişcare, vibraţie, armonie.

De la romantici încoace putem urmări sforţarea înceată a picturei de a se degaja de constrângerea realităţii pentru o cât mai liberă interpretare şi alcătuire subiectivă a lumii. Impresioniştii, cu ochiul fraged şi puternic, au speculat, în dispreţul regulilor stabilite de viziunea comună a lucrurilor, vibraţiile colorate, în varietatea şi surpriza lor deconcertantă.

Expresionismul a renunţat la detaliu, pentru a degaja ceea ce rezumă şi evocă totul: esenţialul, redeşteptând, printr-urJmpunător procedeu de a reliefa, întreg obiectul, cu atribuţiile, aşezarea şi năzuinţa sa (vezi ***Dan tul*** de Arhipenko).

Abstractismul, în sfârşit, nesocoteşte modelul, vechile pretexte de natură.

Nu mai e nici interpretarea lumii din afară, nici nu caută un punct de sprijin în ea. E lăuntric şi personal. Porneşte de la linie şi culoare ca de la valori absolute, întocmai cum muzica porneşte de la sunet. Şi precum muzica grupează sunetele în vederea unei armonii care exprimă o stare sufletească, pictura abstractistă dispune liniile şi culorile în vederea unui la fel rezultat armonios.

Pictura, astfel liberată, devine o construcţie abstractă, ca o simfonie ***neprogramatică.*** îmi pare, deci, că abstractismul e formula picturei pure, a picturei pentru pictură. Prevăd deplinul succes al acestei arte din momentul când în sufletul omenesc s-a făcut ioc pentru înţelegerea ei la început, pentru simţirea ei mai târziu.

O calitate a cubismului: e pe de-a-ntregul constructiv. Rupe cu tradiţia, dar nu pretinde să o nimicească, nici nu neagă valorile picturale de până la el. Se abţine numai de a le imita. îşi urmează calea lui creatoare.

Concepţia parlamentară a ***marelui mut*** a răsturnat noţiunile unanim acceptate. Trei parlamente consecutive ne-au deprins cu lungi revărsări de oratorie căptuşită cu solide pugilate. S-au înregistrat meciuri cu vânătăi, pe chestii ridicole, sau personale, sau zadarnice. S-au înregistrat lungi furtuni în fragile pahare de carton. Asta e latura inevitabilă a parlamentarismului. Acum, însă, am încheiat o săptămână cu peripeţii parlamentare de o natură cu totul deosebită. într-un parlament dintre cele mai pacificate şi obediente s-au pecetluit, fără dezbateri, dar cu graţioase aclamaţii, trei dezastre naţionale, în trei sferturi de oră: o adevărată tragedie.

D-l Brătianu Ion, trecând ca o adormită lebădă pe unde peste fostele sale succese repurtate la Genova, pe chestia tezaurului de la Moscova şi a Basarabiei, şi-a comandat ovaţii pentru rolul, de care habar n-am avut până acum, de salvator al prieteniei franco-engleze, rămânând ca succesele asurzitoare repurtate pe sus-zisele două chestii strict româneşti să fie valorificate prin război.

D-l Brătianu Vintilă reeditează, în sens invers, şi în proporţiile exagerate ale Băncii Agrare, nanamaua de acum zece ani a tramvaielor sale. Acelaşi frate, printr-o nouă aplicare a devizei Partidului Naţional Liberal, introduce pe reprezentanţii unui sindicat englez într-o tribună a Adunării legiuitoare spre a nota stenografie ratificarea, la unanimitate, de către un parlament român al celui de al treilea succes al familiei, în virtutea căruia se instituie, cu toată inconştienţa necesară, nu numai o tutelă a străinilor asupra politicei financiare a statului român, dar şi un drept de prioritate al lor asupra veniturilor acestui stat. Turcia capitulaţiilor şi Germania înfrântă şi dezarmată n-au cunoscut şi nu vor cunoaşte o astfel de renunţare la cea mai elementară independenţă politică şi economică a unui popor.

Vai de poporul a cărui oligarhie are urgentă nevoie de succese! Amintiţi-vă de împrumutul averescan din Elveţia care ne-a rostogolit moneda la a treia parte din valoarea ei de dinainte de succes. în ce abise o vor rostogoli ultimele trei succese? Căci oligarhia nu se teme, când are nevoie de succese, să precipite catastrofele viitoare.

Ultimile succese au fost, cu nătângă voioşie, aclamate. Acestea sunt cuceririle parlamentarismului brătienesc.

Trăiască ţarii dătători de ucaze!

Trăiască Sovietele!

Era un mort neliniştit şi rebel. Mult timp ne-a obsedat aspectul lui de leş, îngrijit şi pus pe picioare prin concursul funerar al medicului, al croitorului, al bărbierului şi al nu ştiu cărui vrac care îi dăduse prin lume putinţa şovăielnică de a târşi un pas slăbit de la vintre. Ne întrebam atunci, cu asprimea pe care ţi-o dă nedreptatea: Ce caută pe uliţă şi în for acest artificiu? De ce nu-şi aşază zilele într-un fotoliu, la fereastră, pentru prelungirea lor? Şi ne gândeam la neastâmpărul semen al bătrânelor care nu renunţă. Sub fardul trandafiriu şi ochelarii, cu codirişca de aur şi os în mână şi în freamătul mătăsurilor care le înfăşură zvelta uscăciune în funde şi flori, ele se perindă, încă, prin barurile cu lumini răsfrânte din argintării şi din cupe şi unde ţipă viori. în viaţa politică, d-l Take Ionescu, animat de aceeaşi tragică stăruinţă, întârzia la fel. La fel, amintirea începuturilor sale slăvite şi râvnele care cochetaseră cu toate idealurile şi cu mai toate îndeletnicirile, încordau pentru o supremă încercare, arcurile de-acum rigide ale voinţei halucinante de putere. De aici, ultimele lui danturi şi hopuri cu înţepeniri de fantoşă fără graţie. Temenelile lui geometrice frânte, surâsurile mecanice şi acea cocoţare subită la suprema demnitate visată, de unde glasul lui de antică primadonă a râşnit o ultimă arie înainte de brusca prăbuşire în opoziţie şi apoi, omeneşte, cu chin, în nefiinţă.

Take Ionescu plecase în Italia împins de acelaşi resort. I se atribuise intenţia de a stânjeni pe Brătianu la Genova, ca şi aceea, contrară, de a fi vrut să-1 piloteze şi să-1 ajute. în ambele cazuri, prezenţa lui neoficială în Italia, pe vremuri atât de politice, îi învederează şi mai mult năravul şi apucăturile. Moare în plină tentativă de intrigă paralizată sau de compromis zădărnicit. Moarte de politician în funcţie de bune şi specifice procedee: intriga sau compromisul. Take Ionescu, în splendoarea intelectualităţii sale ori în decrepitudinea ispăşitoare a bătrâneţii, n-a uzat de alte mijloace. Nicicând nu s-a lăsat răpit de un entuziasm excesiv şi nici ura nu 1-a năpustit, cândva, năvalnic. A trişat totdeauna, cu cele mai frumoase făgăduieli, a speculat veros, cu cele mai setoase aşteptări, a parodiat când chemarea sirenei, când blestemul proorocului, cu cele mai decise intenţii de şarlatanie şi de folosinţă, în fond. Căci fiul poporului, vlăstarul zdravăn al lui nea Ghiţă căruia îi dezveli în public coarnele, într-un proces subtil şi scandalos de contestare a paternităţii,

intentat, se zice, la întoarcerea din şcoli străine, iubea, mai mult decât orice, viaţa poleită a clasei asupritoare. Şi întru dobândirea ei, a jertfit singura lui nobleţă, singura nobleţă valabilă: talentul, cu vasta lui inteligenţă promptă. Aceste calităţi au dat greutate şi preţ trădărilor lui multe, căci prin ele ademenirile şi promisiunile, gornite, în diverse rânduri, mulţimei, căpătaseră forţă de ispită. Se iartă mai uşor triştilor, ursuzilor şi lipsiţilor de vocaţie Brătieni uneltirile şi sfruntarea lor, decât înzestratului Take lonescu o sumă de aproape identice păcate. Vina de a nu-şi fi justificat darurile decât pentru înşelăciune, chiul şi plăcere, de a fi batjocorit buna-credinţă pe care o iscă în sufletul lumii cei însemnaţi şi aleşi, a căscat tot mai larg pustiul înjurul celui care a strigat tot mai în zadar. Omul acesta care evocă şi impune atât de obişnuit şi de bine imaginea prostituatei, a rămas, la sfârşitul vieţii, cu vreo câţiva credincioşi, aşa cum o pensionară a dragostei rămâne în vizita câtorva vechi amanţi, a unei confidente şi a bătrânei cameriste însărcinată să presare naftalina...

De curând, totuşi, acest chip fidel pudrei de orez şi oglinzii ovale, reuşise încă să se ridice ca o ameninţare. Oligarhia reîntoarsă la putere după trei ani de exil, îi oferea pentru mai târziu succesiunea politică pentru a relua comoda alternare la guvern, din zilele lui Carol. Se înjgheba, cu sprijinul d-lui lorga, ultimul amant al mult încercatei doamne, un partid oficial de opoziţie. Moartea oportună spulberă acest plan şi salvează onoarea d-lui lorga, angajat tinereşte în legături care dezolau familia sa politică. Sunt aci analogii cu melodrama duioasă a lui Armând Duval şi Dama cu Camelii... (jucată de bătrâna Sarah).

încă un amănunt: Take lonescu a murit sărac. Avere nu lasă, fiindcă n-a avut niciodată avere. Aşa proclamă gazetele şi prietenii. Cetitorul care nu scăpată în sentimentalismul de rigoare şi pentru care un deces nu e un nou prilej de ipocrizie, se va gândi, desigur, la mizeria de douăzeci de milioane anual, dusă de avocatul fost ministru şi de ministrul fost avocat, Take lonescu. în sărăcia lui fără testament, omul de stat a risipit în înjghebări de partide şi de ziare, câteva zeci de milioane. Ultimul său dispreţ s-a exercitat asupra rublelor şi coroanelor preschimbate. N-a mai rămas nici pentru înmormântare. („Moare sărac şi nu lasă nici o avere".) Din nefericire, i se fac funeralii naţionale, după ce vagonul mortuar a străbătut un lung parcurs de saluturi cu steagul.

Când va muri Constantinescu P., toată lumea are să spună că a fost un samsar veros şi strângător. E o nedreptate. Singura lui vină

stă în aceea că n-a ştiut să cheltuiască. E, însă. adevărat că pe când d-1 Constantinescu are un singur băiat, defunctul Take lonescu avea doisprezece.

COMEDIA DECLASAŢILOR

Sentinţa în procesul comuniştilor s-a dat după o zăbavă de douăsprezece ore. Timpul a fost fixat de regizorul Cernat pentru pauza hotărâtoare care avea să preceadă tabloul final. E cel mai nevinovat dintre efectele pe care şi le-a permis macabrul om de teatru. E, poate, un uşor sarcasm în faptul că a impus, astfel, douăsprezece ore de arest Curţii Marţiale, trimisă în deliberare, sub preşedintele ei, colonelul „Nu-se-Admite", care trebuie să fi morfolit cu turbăciune ciorna sentinţei în buzunar.

S-au distribuit, după plac, câteva zeci de ani de puşcărie, - dar nu de asta ne ocupăm acum. Publicul ştie de câtă imparţialitate şi independenţă sunt capabile Tribunalele Marţiale. El absolvă, deci, pe condamnaţi, iar vina lor, şi dovezile ce se aduc, le dedică altor judecători. Chiar şi asasinul isteric şi semidoct, cu mizera lui ideologie criminală, Max Goldstein, demnul adversar de controverse al Comisarului regal, capătă, prin felul cum fu torturat şi osândit, culori de inocenţă. Fapta lui oarbă a trecut prin judecata strâmbă a ofiţerilor în serviciu comandat. Şi oricâtă cumpănire e în hotărârea lor şi [în] sentimentul general de echitate, sentinţa care-1 loveşte trebuie pronunţată de alte guri. Câtă vreme acest deziderat dejustiţie nu se va îndeplini, lupta rămâne deschisă între cele două tabere de atentatori care îşi îngăduie toate mijloacele pentru a se întredistruge. Căci primul lucru evident prin sentinţă e că ea desfiinţează starea legală şi aruncă o sfidare pe terenul şi cu armele violenţei.

De o parte, Goldstein şi micul lui grup de necunoscuţi izolaţi de viaţa naţională şi de clasa în numele căreia pretind că vorbesc. De alta, Brătienii, Filipeştii, Argetoienii şi ceilalţi ciocoi tot aşa de străini de naţiune, tot aşa de stingheri şi fără de rădăcini nici într-o clasă. Isteria ciocoiului şi isteria vagabondului, faţă în faţă. Rezultatul? Crimele lui Max şi uneltirile câtorva clandestinişti, escroci ai banului de la Moscova, semănători de vrajbă în sindicate, spioni ai Siguranţei române, şi ai celei ruse, terorizatori până la buimăcire ai

şefilor muncitorime! organizate, cari, sub presiunea lor, au decis, o dată cu greva generală, năruirea partidului. Şi, imediat, vânătoarea sălbatecă întreprinsă de politicianul scăpat de spaimă, asmuţirea la stâlcire şi crimă, întrecerea în cruzime şi bestialitate organizată, cu bătaie de joc şi prime de încurajare, în plină zi şi în plin pretoriu de justiţie, cu scopuri de intimidare. Detractarea în masă a poliţiei, a jandarmeriei şi a unei părţi din ofiţerime prin această necontenită excitare la viol, la sânge şi tortură, şi tendinţa acestora de a se libera de sub controlul guvernului şi a lucra pe cont propriu. Ministrul de Interne nu mai ştie înfrâna şi preveni poznele ucigaşe ale guvernatorului Basarabiei; Siguranţa inventă comploturi, arestează şi snopeşte zeci de oameni zilnic. Şi, în această atmosferă de provocaţiune, cele două fracţiuni de criminali rafinaţi şi cinici, şi de răufăcători tâmpiţi de prima carte citită, se pândesc pentru a se izbi din nou. Revoltător e că adversarii îşi dispută, luându-se de beregată, dreptul de a conduce poporul propriu-zis, milioanele de ţărani, sutele de mii de lucrători şi miile de intelectuali înfometaţi şi aserviţi, cari asistă apatic brigandajul şi măcelul. Exasperant e că aceste mulţimi nu se întâmpină, nu se contopesc şi nu-şi spun cuvântul. S-ar părea că nu aşteaptă decât strivirea deplină a unui adversar pentru a-şi statornici stăpân pe cel rămas în picioare: pe Max Goldstein sau pe Ion Brătianu, consideraţi ca simboluri.

POPOVICI ASASINUL

Generalul Popovici, mâna de lucru a guvernului în Basarabia, a comis cinci asasinate noi. Cinci dintre comuniştii puşi în libertate pe bază de amnistie au fost ciopârţiţi şi aruncaţi în marginea pădurii Vadul Vodei, unde activitatea câinilor vagabonzi, şi obişnuiţi din 1918 cu asemenea revelaţii, i-a descoperit. Ziarele cer anchetă, iar ***Viitorul*** denunţă ca trădători pe toţi cei ce se revoltă şi cer pedepsirea tâlharilor. Aceasta, însă, nu va împiedica guvernul să ordone chiar o cercetare, fără rezultat de bună-seamă, căci o anchetă riguroasă ar denunţa în primul rând pe autorii morali, pe inspiratorii şi complicii sus-puşi ai crimelor în serie. Singurul remediu ar fi, deci, avansarea şi decorarea generalului Popovici, precum şi a tuturor făptaşilor şi părtaşilor în subordine. Să se încurajeze pe faţă omorul,

să se tragă în ţeapă victimele. în pieţele publice, să se plimbe în caruri de triumf călăii cu ghearele roşii. Să se fixeze, anual, o sărbătoare de masacru nepedepsit, a tuturor deţinuţilor osândiţi, amnistiaţi sau absolviţi, în toată ţara, în arene, cu asistenţa comisarilor regali, a autorităţilor şi a garnizoanei. Iar în capitală, guvernul şi Regele în persoană să aplaude din tribune zelul asasinilor şi să participe la retragerea cu torţe care va trebui să încheie grandiosul delir al unanimităţii.

Astfel, poporul nostru de pretutindeni se va deprinde în aşa chip cu ideea că omorul e ceva permis şi voios, încât' „sărbătoarea sângelui" degenerată în necesitate naţională va reclama ridicări de altare şi înălţări de idoli, prilej de opere de artă şi de întrecere între artiştii sculptori şi decoratori.

Şi ordinea se va restabili în România.

POLITICIENII, PRESA ŞI ZIARIŞTII

După lungi restrişti, oligarhia, reîntoarsă, prin abilităţi laborioase, la putere, îşi consolidea.-u-, în legislaţie, cuceririle. Vremurile s-au schimbat, dar oamenii au rămas. Instinctul le porunceşte să rămâie. Şi, întocmai acelor vietăţi de apă care, când trec dintr-un mediu sărat într-unui dulce se acoperă cu o crustă cari le păstrează, pe dinăuntru, concentrarea salină de trebuinţă, samsarii, trântorii şi mercatorii clasei noastre dirigente se ferecă în zaua şi în coiful stării de asediu.

Legea marţială din 1916 se transformă în ***Constituţie.*** Asasinatele prin împuşcare sau înec, comise de atunci încoace, se înscriu, pentru continuare, în pactul fundamental, sub titlul pedepsei cu moartea. Ne înapoiem la povestea mavroghenească. între tipul încălcit al vizirului nostru actual şi sumbra stafie flocoasă a hospodarului levantin de odinioară este, de altfel, o pronunţată asemănare.

Activitatea anacronică a nesigurilor conducători se dezvoltă într-o altă serie de măsuri, restrictive de libertăţi. Se ridică mâna asupra dreptului de întrunire şi de asociaţiune. Se răpesc atribuţiile de control financiar şi de iniţiativă legiuitoare ale Camerilor. Meschina fantezie biurocratică a d-lui Vintilă Brătianu descoperă, în locu-le, comisiunile de specialişti, lesne, şi după plac, eligibile şi influenţabile. Şi, în sfârşit, tifla bâjbâită pretutindeni cade peste

pagina libertăţilor presei, cu o pasiune insistent scârnavă. Păstorii neamului reîntorşi la stâna cu brînzeturi îşi cotonogesc, în prima pornire, câinii. Politicienii nu ignoră că toate sacrificiile, adică toate restituirile, la cari au fost nevoiţi, deceniu cu deceniu, le-a pricinuit nu reclamaţia poporului, ci strigătul strident al presei. Nu uită politicienii, că în zilele dintâi ale dezastrului, cei cari au fixat răspunderile şi au luminat masele au fost, într-un elan, de atunci părăsit, gazetarii. Oligarhia se vrea ferită pe viitor de acel tremurici care i-a impus gestul recunoscut excesiv al exproprierei şi al votului universal. Libertatea presei desfiinţată prin legi marţiale în ciuda celor mai categorice opuneri constituţionale; libertatea presei redusă, de fapt, la o virtualitate irealizabilă, prin capitalizarea fabricelor de hârtie, a instalaţiilor tipografice şi a principalelor firme, trebuia scoasă cu desăvârşire din rangul eventualităţilor prin prigonirea şi terorizarea gazetarului însuşi. De aci, trecerea delictelor de presă în competinţa tribunalelor ordinare. Reînvierea, pe urmă, a medievalului monstru, a delictului de opinie, cu obârşie şi în vechiul drept al sălbăticiei romane - iată rezultatul. Sunt, pasămite, anume păreri cari nu trebuie să-ţi trăznească prin cap, fără vinovăţie. Ai voie să cugeti orice, afară de unele lucruri, cari rămân, uf! pe seama juraţilor. Afară, decj -.de interdicţia de a gândi ceea ce nu convine ordinei stabilite şi, de aceea, de a critica fapte şi întâmplări prin raportare la persoana făptaşă - în primul caz delict de opinie, în al doilea, calomnie şi şantaj -, ai slobozenie să te dedai la cât mai variate speculaţiuni sau predici, după cum te împinge temperamentul, despre marile chestiuni de morală, religie, civism, despre toate ideile generale de cari se leagă potlogăria circumstanţială a politicianului. Ajungem, în fine, la presa ideală, fără denunţuri, fără invective, fără insuportabilele atacuri ***ad hominen*** o presă de fabulişti sau de filosofi tratând întruna despre esenţa lucrurilor şi lipsa de însemnătate şi adevăr a aparenţelor. Gazetarul e desfiinţat chiar dacă se mai întâmplă să fie stăpânul ziarului la care scrie. Politicianul l-a urmărit cu o gelozie şi ură tenace. Ceea ce i-a exasperat îndârjirea a fost, fireşte, imensa lui datorie de recunoştinţă. De cincizeci de ani, gazetarul nostru a perseverat să creeze şi să acrediteze pe politicianul român. A scris articole pe cari le-a semnat boierul; a compus discursuri pe cari acesta le-a pronunţat băieţeşte de la tribună, a ticluit recenzii şi dări de seamă spre ştiinţa naţiunii, fericită că i se vestesc

[1] **La persoană (lat.).**

virtuţi, talente, oameni mari. De cincizeci de ani, gazetarul a gândit, a scris, a lucrat pentru exploatatorul său, în schimbul simbriei precare sau a răsplăţii cu grijă drămuită, când stăpânul ajungea la putere. Dar de vreo zece ani, ticluitorii atâtor caricaturi de lut şi-au permis sportul câtorva dărâmări prin bobârnace. Oricât au încăput ziarele pe mâna bancherilor şi a partidelor bancare, ziariştii şi-au dat seama că pot fi stăpânii opiniei publice. Câţiva parveneau la o popularitate proprie. în străinătate, cucereau dregătoriile de primul-plan, îşi păstrau pentru ei înşişi ideile, aplicarea, pasiunea lor şi recompensele. Printre ei nu se mai menţineau decât politicienii înzestraţi cu putinţa de a-şi scrie singuri articolele. Ciocoii trişti şi sterpi de la noi s-au alarmat. Trebuie înlăturată pe viitor posibilitatea ca orice pamfletar să zgâlţâie, în faţa publicului, fantoşa cu articulaţii moi a politicianului, să-i ia, în hazul asistenţei, lustruitul suflet şi să-1 întoarcă pe dos, ca pe o mănuşă îndelung purtată. Se salvează privilegiul clasei lor inculte şi trândave şi se zăgăzuiesc transformările sociale la linia intereselor lor. De aci, legea cea nouă care nu mai izbeşte în libertatea presei, ci în persoana, oarecum inviolabilă, a gazetarului. Zadarnică revoltă a omuleţilor. Prestigiul celui ce i-a creat, şi îi creează încă, va creşte impunător în această încercare.

VALUTA ŞI LEGENDA

Ultima povârnire a leului spulberă, în sfârşit, o legendă: destoinicia Partidului Liberal. Ani de zile, oamenii bine îmbrăcaţi cari îl compun au strigat din umbra unde îi alungase hotărârea scârbei unanime: suntem într-adevăr antipatici; ca tâlhari în haine sumbre, cu buzunări tixite de coduri şi de cărţi de joc şi mâinile înfipte în avuţia ţării, poporul ne cunoaşte... ni se ştiu obiceiurile şi se mai ştie că nici gând de schimbare nu hrănim; cum suntem, am fost şi vom fi; dar, pe lângă păcatele noastre, avem o mare şi unică însuşire: ne pricepem în guvernare; nimeni ca noi nu izbuteşte să mulgă vaca fără să-i sece ţâţa, nici oaia s-o tundă fără să-i cadă lâna. Posedăm secretul sleirii nesimţite, al exploatării line. Transformăm ţara într-un bolnav care moare nu cu gemete, ci cu simţirea dulce că se întremează. La ivirea noastră, i se luminează ochii, îi râde chipul, părul îşi recapătă lucirea... Suntem puţini şi huliţi, vedeţi bine, dar

din vina noastră suntem organizaţi. La noi se găsesc oameni de acţiune şi oameni de visare. Foşti şi viitori miniştri, foşti şi viitori deputaţi. Prefecţi şi zapcii meşteri în alegeri, detectivi şi specialişti, oratori şi scribi, magistraţi şi funcţionari inamovibili, şefi militari, curteni, diplomaţi, proxeneţi, rufiani', curtezane, samsari şi popi. Toţi şi toate la un loc formează aşa-numitele cadre, fără de care nu se poate ticlui şi aplica o lege, ce smulge şi exploatează din patrimoniul avuţiei comune încă un filon.

Vrând-nevrând, în ciuda hulei generale, trebuie să îngăduiţi să ne cheme, trebuie să vă resemnaţi să vă guvernăm... Ştim arta furnicilor nesăţioase cari istovesc viaţa gândacilor de roze, cu dezmierdări. Suntem, pe lângă spânzurătoare, săpunul care dă lunecuş frânghiei, pe lângă ghilotină, uleiul care ia fierului scârţâitul... Venirea noastră va reda statului aspectul nouţ care-1 făcea să atârne cu orgoliu de zidul balcanic al Europei.

Cam aşa vorbeau liberalii şi nu-i credeam. îi ghicisem suficient de corupţi, dezagregaţi şi lipsiţi de orientare, cu toată mândra lor atitudine, ca să nu le mai atribuim nici virtutea de spoitori vremelnici ai faţadei noastre de stat. Speram în venirea lor şi o doream aşa cum guvernul lui Argetoianu dorise greva generală. Doream un guvern liberal pentru a grăbi distrugerea partidului însuşi, prin dovada zgomotoasă şi orbitoare, pe care fără greş avea să o facă, a deplinei lui incapacităţi, a incurabilei slăbiciuni. Şi după ce a făcut alegerile cu armata, are astăzi armata în contra lui. După ce a dat generalilor puteri politice opresive, azi, când trebuie să le ia din mâini pumnalul, tremură de teama lor. Asasinatele izbucnesc în lumina zilei, în auzul ţării şi al străinătăţii. Specula practicată până acum pe furiş, de tovarăşii acestei coterii de profitori, se dezlănţuie făţiş, în piaţă, şi guvernul subvenţionat de negustorimea hoaţă nu are autoritatea să o înfrâne. Dezordinea şi indisciplina rup preutindeni rândurile, căci cei cari au apelat la complicitatea administraţiei, la concupiscenţa judecătorilor, pentru marele fals electoral al anului, nu mai pot nimănui impune o regulă şi o datorie. Iar, în sfârşit, când intră în joc cârtiţa miraculoasă a formidabilei organizaţii, finţa însufleţitoare prin neastâmpăr, viermele răsucit negru în fruct, iazma tiptilă, căţelul pământului, care aci se numeşte Vintilă, şi când d-l Vintilă Brătianu îşi ţine suprema făgăduinţă a consolidării bonurilor de tezaur, rod aurit al geniului său financiar, care e rezultatul? Leul

' ***Ruffian*** **(franc.) - om fără scrupule, aventurier.**

se rostogoleşte pe cele din urmă trepte către nepreţuirea deplină... Se naşte conflictul cu detentorii' francezi, cu finanţa de care depinde pe de-a-ntregul valuta monedei noastre. în schimb, se instalează cu învoirea gorniştilor formulei „prin noi înşine" ipoteca şi controlul englez la noi.

Legenda liberală e dezminţită. Dar, pentru puţinii cari mai cred în ea, e necesar ca liberalii să rămână la putere, încă. Mai sunt pante nesimţite spre dezastru, pe cari mâna lor neiscusită are să ne alunece. Mai sunt câteva crime de săvârşit, câteva hoţii de comis, câteva greşeli, câteva violenţe, câteva pierderi de realizat, până ce vor cădea flasc, dintr-o bucată, şi, prin ei înşişi, de la cârmă. Şi pe cimitirul colorat de somnul foştilor miniştri, de şefi militari şi de mameluci, de magistraţi marţiali şi civili, de samsari, curteni şi femei, brancadierii Regelui vor sosi cu un nou transport de neputincioşi, din aceşti ani în cari se oficiază înmormântarea oligarhiei, în serii.

RĂZBOIUL CELOR DOUĂ BĂNCI

Sunt patru ani de la Unire şi sfinxul de la Cluj nu s-a rostit încă. Doar ochii lui de piatră rămân larg deschişi şi pentru toate fascinaţiunile şi toate ispitirile.

Sunt patru ani de când presa a obişnuit publicul cu povestea intermitentelor pertractări ale d-lui Maniu. Cuvântul s-a statornicit printre cele cu haz. Totuşi, povestea continuă să aţâţe interesul publicului şi enigma sfârşitului dă încă nelinişti. Vor realiza transilvănenii blocul opoziţiei pentru guvernul de mâine? Trăda-vor ei cauza democratică printr-o alianţă care să-i ducă, dimpreună cu liberalii, la putere? întrebarea s-a perpetuat, aceeaşi. întâmplările ne-au lăsat, sistematic, în nedumirire. Ardelenii discutau, puneau condiţiuni, vorbeau puţin, ascultau mult şi rupeau, pe simple pretexte, brusc, tratativele.

Lăsau cu grijă impresia că eventuala alianţă cu liberalii le cauzează o profundă oroare. Atitudinea aceasta le aducea popularitate. Ne deprindem cu gândul că Partidul Naţional, semnatarul pactului democratic de la Alba-Iulia, lupta într-adevăr pentru liber-

' ***Detenteur*** **(franc.) - deţinător.**

tățile constituționale și pentru principiile veacului. în realitate, el specula spaima publicului de o coaliție cu liberalii și toată binefacerea se reducea la simpla lui abținere. Suficient, pentru ca nimeni să nu-i impute că aceeași rezervă și aceleași procedeee le observă și față de opoziție. De ajuns, pentru ca nimeni să nu-i pretindă, în numele ideilor comune, un angajament că niciodată nu va pactiza cu liberalii. Partidul Național își menaja, dimpotrivă, toate posibilitățile. Și niciodată nu pierdea prilejul de a relua cu liberalii tratativele, întrerupte, cu puțin înainte, cu indignare. Căci ceea ce doreau conducătorii ardeleni, mai presus de orice alte combinații, era tocmai această înțelegere, pentru ei fructuoasă. Ceea ce a împiedicat-o n-au fost scrupulele lor democratice, ci lăcomia nesățioasă a liberalilor, îndărăptul controverselor teoretice și a tocmelilor pe locuri parlamentare și portofolii, peste orice chestiuni de program cari, din relatările presei, păreau să constituie baza discuțiilor, se încingea cea mai înverșunată pertractare bancară. Ardelenii au năzuit o singură situație: împărțirea puterii și delimitarea zonelor de influență economică. Au vrut să fie, și sunt, prin organizarea lor de partid adăpostit în instituții financiare, „liberalii Ardealului". Cuvântul acesta comportă, bineînțeles, atenuări în ceea ce privește firea, procedeele și cinismul. Dar păstrează întreg înțelesul că Partidul Național e o alcătuire capitalistă, oligarhică, rihzând la acapararea bogățiilor ardelene, în folosul câtorva mari acționari ai diverselor întreprinderi de peste munți. Nu de bietele cluburi înființate de liberali în Transilvania s-au simțit amenințați conducătorii politici de dincolo, ci de numeroasele sucursale, introduse ca niște cai troieni, de Banca Românească, în principalele citadele economice. Nu încetarea propagandei politice exig, liberalilor, ardelenii, ci părăsirea câmpului economic ardelenesc. Cu acceptarea acestor condiții, pactul de cooperare a celor două mari partide capitaliste s-ar fi semnat. Burghezia românească integrată ar fi cucerit definitiv puterea, pentru a se deda exploatării, strict delimitate de coama Carpaților, a celor două mănoase jumătăți de Dacie. Urmărind acest rezultat, partidul ardelenesc, conștient de interesele sale strict burgheze, i-a ferit să întărească opoziția, săracă, numeroasă, deci suspectă de revoluționarism, printr-o alianță sinceră și declarată.

Deci, intransigența liberalilor, închiși la minte și hrăpăreți, a dus, pare-se, la o dezbinare de mai lungă durată. Lovită adânc în interesele ei, oligarhia ardelenească pare hotărâtă să nesocotească orice considerent de clasă, în lupta de apărare la care a fost constrânsă, în dauna Băncii Agrare s-a săvârșit un rapt brutal. Opoziția

prinse momentul să făgăduiască Băncii Agrare restituirea privilegiului prin răsturnarea guvernului. Liberalii, cari nu sunt oameni de principiu și de vederi, ci lucrează în virtutea unui foarte elementar instinct de acaparare și economie, nu și-a dat încă seama de repercusiunile actului lor. Se poate totuși ca intervenția Regelui, în conflict, să fie un semn al trezirii lor destul de tardive. Alții însă s-au interpus din vreme între lovituri și au încercat o conciliațiune a chiaburilor. Publicul nostru nu știe nimic de bizara intervenție a lui Erdely-Bank din Budapesta, în această afacere și de convorbirile ei mediatoare cu Banca Românească. I s-au propus acesteia soluții. A propus, la rându-i, contrasoluții. E un spectacol bogat în reflexii și în deducții de tot soiul, amestecul acesta al unor bancheri maghiari în războiul celor două facțiuni bancare române, cari își dispută, cu fraze superbe, țara. Dar tendința de hegemonie financiară a Băncii Românești pare a zădărnici totul. Partidul Național, constrâns, se afundă între băncile și steagurile opoziției democratice. El știe că, în faza actuală a economiei românești, dispune de o singură valoare reală: capitalul industrial. Lui i s-ar cuveni, deci, rolul dominant, în dauna capitalului bancar liberal care e funcție de mașini și producție. Mulțumindu-se cu modestie la exploatarea Ardealului, amenințat în patrimoniul său străvechi, partidul d-lor Maniu și Vaida e gata, cu ajutorul opoziției, să facă gestul lui Samson: bolțile pivnițelor de beton se vor prăbuși și de o parte și de alta a munților.

Diferendul politic nu există sau e pe deplin în funcție de interese economice. Separatismul ardelean e un cuvânt zadarnic, după cum patriotismul liberal e o impostură. Asistăm la o tentativă de brigandaj a unei părți de oligarhie asupra celeilalte, care, ca să se apere, se drapează puțin în roșu. Asistăm și la sforțările finanței budapestane de a le împăca.

ȚARA CARE PÂRÂIE

Pe linia trenurilor de plăcere și a marilor transporturi de lux, pe drumul cel mai străbătut de bogății și de bogați, s-a întâmplat o catastrofă. Regele, sfetnicii și curtenii, oamenii politici și samsarii de la un milion anual în sus, cartoforii în pelerinaj la De Marcay, cocotele de anvergură și escrocii în stil mare, profitorii și speculanții, diplomații și ziariștii, rentierii, industriașii și foștii latifun-

diari, în definitiv toţi cei asupra cărora administraţia trebuie să vegheze cu grijă, s-au înfiorat. Căci în trenul sinistrului, fiecare s-a gândit că ar fi putut călători şi deceda, dacă şi-ar fi grăbit sau întârziat plecarea cu vreo câteva ceasuri.

Indignarea, deci, a cuprins întregul Bucureşti plaisirist şi comis-voiajor. Viziunea dezorganizării profunde, în care zace ţara, apăru tuturora. Şi, ca pentru a întări imaginea de rugină şi putrefacţie generală, la ecourile încă rătăcitoare în munţi ale catastrofei, se adăogiră trosnete noi. între Capitală şi Giurgiu, un pod cedă. în Moldova, în nu ştim ce punct, traversele, ieşind din loc, strâmbau linia şi serveau, fără alte accidente, o deraiere plină de promisiuni. Direcţia C. F. R. constată, subit, că mai sunt câteva zeci de poduri în primejdie, interzice tracţiunea dublă şi impune pe alocuri chiar transbordarea. Deci, în plină expansiune politică şi geografică, România, centrul de viaţă a Micii Antante, îşi încetineşte ritmul şi, ca într-un corp în care circulaţia se poticneşte de flebite şi artere sclerozate, îşi simte, cu fiece provincie izolată prin câte un dezastru, întregi porţiuni din fiinţă-i răcind. România seamănă cu acei uriaşi mânjiţi de cuperoză, răsuciţi de gută şi de reumatisme, însufleţiţi de o febră devorantă şi cari dau încă impresia forţei şi a sănătăţii, graţie staturii impunătoare şi a nepăsării grele de mişcări. Dar toate încheieturile înfloritorului bolnav trosnesc, inima-i se opinteşte amarnic, plămânii gâfâie şi sângele bate apoplectic în tâmple.

în această fază liberală, România intră în spital, să i se refacă podurile, macaralele, şoselele, cheiurile, materialul; dar vindecarea e anevoioasă şi grea... Organismul ei pârâie a dezastru, părţile se dislocă, elementele apărării se dezbină... Căci cei ce o locuiesc nu se cunosc şi nu cooperează. Ţăranii, muncitorii şi cărturarii se privesc cu ostilitate sub apăsarea neofanariotismului nesătul. Şi printre ei circulă molima dulce şi orientală a trândăviei.

Şi toată această lume jigărită şi impotentă, abătută asupra unui teritoriu care părăgineşte pe zi ce trece, refuză ajutorul din afară. Toată mizeria asta de spitaluri şi ospiciu aspiră la o refacere „prin ea însăşi"...

SABIA ŞI VREMILE

Asasinul Popovici, viceregele Basarabiei, a fost scos din cauză. Până în momentul când vor apare aceste rânduri, afară numai dacă noi crime nu vor resfrânge iarăşi asupra-i lumina unei sângeroase

actualităţi, el va fi fost uitat. Deci nu el, ci o biată sentinelă va trece prin judecată, degradare şi ocnă. Opriţi-vă o clipă la tragedia sau la farsa umilului soldat, executorul infamului ordin.

Oricare ar fi realitatea osândei lui, conivenţa cu stăpânirea sau trădarea judecătorească vor trezi într-însul şi-n cei de o seamă cu el destule constatări şi reflexii cari dovedesc că descompunerea se propagă de sus cu ajutorul chiar al celor de sus. Cea mai bună propagandă împotriva oligarhiei noastre biurocratice e făcută de înmulţirea crimelor oficiale şi a fărădelegilor de stat. Aşezarea actuală, atât de apărată, se suipă prin bătaie de joc.

Până atunci, generalul Popovici, cu toată pofta guvernului de a face, făţarnic, un mic act de autoritate, rămâne la postul său. Guvernul n-a cutezat să-1 clintească.

E semnul sigur că alături de regimul ce apune, un alt regim, al altei caste, dăinuie şi se afirmă. E un vechi fenomen. Uneltele de asuprire se înmulţesc, capătă conştiinţă, într-o bună zi, în locul celor ce le-au întrebuinţat fără precauţie. Romanii şi atenienii şi prinţii Renaşterii şi guvernele republicelor italiene şi-au dat seama cândva de pericolul militarismului apărător al ordinei stabilite. Florenţa îşi asasina regulat gloriile militare, ^ând nu le putea înlătura la vreme din capul oştilor. Saint-Just, precocele codictator al Convenţiuni:, spunea într-o zi unui coleg din comitet, prea entuziast comentator public al faptelor militare:

- „Nu mai face să mustească atâta, victoriile!"
- „De ce?"
- „Teme-te de ofiţeri..."

Presimţirea lui Saint-Just s-a realizat mai târziu, cu Bonaparte. Guvernele româneşti, cu lipsa lor de experienţă, sunt pe cale să păţească acelaşi lucru. Pentru moment, ele exercită încă dictatura, prin militari. Cea mai gravă pauză pe care au suferit-o, în putere, a fost guvernarea lui Averescu. Şi au fost, se ştie, multe momente când, dacă generalul ar fi vrut... Intimii săi afirmă că adesea intenţiunile acelui ambiţios sterp şi redutabil au fost pe punctul de a deveni voinţe şi fapte. Astăzi, din gloriosul idol n-a mai rămas decât un politician sec. Primejdia lui a trecut, dar ambiţia castei s-a alcătuit şi se manifestă deocamdată colectiv. Să cităm, totuşi, pe generalul Moşoi, actual ministru care, pe când comanda în Basarabia, a trimis vorbă lui Take lonescu: „Spune-i lui Şapte Pantaloni să se astâmpere că-1 bag la Jilava...". Frază tipică pentru care un Saint-Just i-ar fi retezat zemosul fruct de pe umeri. Să ne

mai amintim de zvonul complotului Prezan-Brătianu, în momentul acordului Vaida-Averescu... Să considerăm sârguinţa cu care partidele îşi caută aderenţi printre gărzile înstelate. Să tâlcuim, în sfârşit, timiditatea guvernului pus în situaţia de a acţiona în contra unui criminal dovedit ca generalul Popovici... Şi să ne dăm seama că fenomenul istoric se repetă... Indomptabilele[1] vremuri revoluţionare (căci trăim asemenea vremuri) se lasă, în sfârşit, dominate... Comandanţii unităţilor de pe la frontiere trec, în sfârşit, diversele Rubiconuri. Suntem încă în faza când guvernul civil redutează nemulţumirea castei în genere... Nemulţumirea e, încă, în legătură cu chestiuni de soldă şi de prestigiu. Popovici şi Mardarie rămân, soldele se vor spori... (Şi întâmplător avem de a face cu o cerere dreaptă... Mulţi, însă, o exig ca plata unor servicii electorale). Vine, însă, ziua când domnia civililor e prea slabă pentru a fi suportabilă.

-D-le Brătianu, ia seama: schimbă mai des viceregii de la frontiere!

SUPLICIUL AUSTRIEI

Rotativele Vienei au obosit; s-au tras aproape opt sute de miliarde de coroane-hârtie. Dacă s-ar continua, valoarea peticului filigramat ar întrece, la bancnotele mici, valoarea înscrisă pe ele. Iată, poate, o limită a prăbuşirii. De la un punct, coroana s-ar vinde ca material de papetărie şi de artă grafică reproductivă. Soluţia nu e cea mai disperată.Guvernul austriac întrebuinţează un mijloc mai prelungit de sinucidere: jocul nulelor. în fiecare zi, deprecierea hârtiei-monedă se corectează cu adăogirea unui zero. Mulţi lucrători hămesiţi şi mulţi poeţi în restrişte au ajuns milionari, graţie sistemului. Se pare, însă, că milionarii austrieci, năbuşiţi de atâta mizerie fabulos cifrată, s-au revoltat într-adevăr. A sosit, definitiv, momentul când cele patru milioane trebuiesc liberaţi din cuşca pe care le-au dăruit-o Tratatul de la Trianon. Uzinele s-au închis, cuptoarele de pâine s-au prăfuit, abatoriile s-au uscat, ogoarele sunt pustiite. Populaţia Austriei, oameni, vite, animale domestice şi păsări, moare.

Se trăieşte, acolo, ca într-o fortăreaţă asediată. Războiul, totuşi, a încetat. Cine e asediatorul? E invizibil şi crunt. El n-a îngăduit

[1] ***Indomptable*** **(franc.) - de neîmblânzit.**

decât ieşirea copiilor din cetate. Sunt „copii vienezi" trimişi în colonizări estivale, în Boemia, în Germania, în România.

E singurul ajutor pe care Antanta victorioasă l-a permis vecinilor mizericordioşi.

Pedeapsa cea mai grozavă a izbit Austria nu prin înfrângerea militară, nu prin ciopârţirea geografică, nici prin impunerea financiară. Pedeapsa constă în obligaţiunea de a dăinui ca stat. Existenţa ei e necesară Franţei, Italiei, Micei Antante. Existenţa ei e imposibilă. Nu analizăm cauzele, privim însă deznodământul. O populaţie în agonie e împiedicată în elanul ei către viaţă de garda statelor învingătoare care stă în preajma ei ca la şanţul unei leprozerii. Simultan, e împiedicată, paradoxal şi crâncen, de Ia sinucidere. Comunismul ar fi o soluţie. Dar taurul burgheziei europene vede roşu, muge, scurmă din copită.

Unirea cu Germania ar fi salutară, şi firească. Dar în punctul acesta, principiul naţionalităţilor, 1.600.000 francezi şi încă aţâţi negri, români, englezi, italieni şi americani, se izbeşte de interesul generoasei Franţe, apărătoarea neamurilor oprimate cu condiţia ca ele să nu fie prea numeroase. Italia, de asemeni, se zbârleşte la ideea de a se învecina cu un mare imperiu. Italia, totdeodată, se opune şi celeilalte dezlegări: alipirea, sub o formă sau alta, la Cehoslovacia sau la Iugoslavia, căci, în acest caz, cele două ţări ar deveni limitrofe, deci insuportabile. în sfârşit, România Mare intervine de-a-curmezişul ultimei soluţii: unirea micei Austrii cu mica Ungarie într-o aproximativă Austro-Ungarie, susceptibilă de domnii habsburgice şi pasiuni iridente. La arme, cei de-un sânge şi de-o lege! D-nii Filipescu (Grigore), Pavel Brătăşeanu, C. Miile, Fagure, Honigman şi toţi suferinzii de hernie s-ar putea repezi să-şi dea sufletul în trâmbiţa mobilizării, ca în 1916. Atunci?

Europa, deci, trebuie să se cotizeze şi să subscrie la existenţa Austriei. Europa, însă, nu se interesează de state cari n-au cereale, petrol, lemne, mine de cărbuni şi aur de concesionat în schimbul intervenţiilor ei filantropice. Să întreţii, omeneşte, un stat de patru milioane de suflete e, la urma urmei, o sarcină grea. Cel mai bun lucru e să ajuţi la prelungirea mizeriei şi la comprimarea ei prin întreţinerea câtorva organe de stat cu ajutorul împrumuturilor parcimonioase şi spaţiate. Suntem aproape de chestia măgarului care se deprinsese să nu mănânce în ziua când a murit. Europa clarvăzătoare nu suprimă raţia pe deplin. Veghează numai ca măgarul să nu zvârle, să nu-şi schimbe stăpânul şi să nu ia câmpii. Căci în ziua când

austriacii şi-ar părăsi ţara şi ar emigra în masă, Europa ar lua, desigur, măsuri în contra acestui act de disperare colectivă. Datoria Austriei e să-şi organizeze agonia. Vecinii îi oferă baloane de oxigen. Populaţia e ţinută să moară pe nesimţite. O mortalitate fulgerătoare şi în masă e împotriva Tratatului de la Trianon.

Şi d-l Emil D. Fagure e teribil când vine vorba de Tratatul de la Trianon. S-au găsit, însă, francezi cari l-ar jertfi voios pentru a sfârşi în lagărul de prizonieri de pe Dunăre şi Leitha. Sunt socialişti cari, prin d-l Renandel, la Congresul Internaţional de la Lucerna **(1919),** au votat, laolaltă cu delegaţii muncitorilor de pretutindeni, suprimarea clauzei cari interzice Austriei să se alipească Germaniei. Se pare, într-adevăr, că aceasta e soluţia cea dreaptă şi conformă principiilor interaliate şi wilsoniene. Dar gestul clasic al lui Brennes e să-şi arunce spada care-i cumpăneşte trofeele: ***Vae victis!***[1]. Mărinimia galică, se vede, vine din fundul istoriei. Mărinimia Galiei oficiale.

„ADEVĂRUL", „LUPTA" ŞI „LUMINA" SAU FARSELE D-LUI MILLE

în căutarea campaniei-lovitură şi în slujba unor zadarnice socoteli de viitor partid cu destine de succesor al guvernelor liberale, d-l Miile, descălecat din nou în presă, şi-a reluat vânătorile cu haită şi gonaci, de germanofili şi „traîtrii"[2].

Braţul, însă, tremură pe condeiul-săgeată, ochiul îi lăcrămează, iar haitele au răguşit. Jivina se arată superbă în hăţiş, fosforescentă de viaţă, forţă şi pornire. D-l C. Miile, îndârjit să răpună pe Stere, bestia spectaculoasă, prin clocotul de idei şi patimi şi forţă arterială, ce decădere! Pentru a duce la bun sfârşit aventura, simpla convingere că reprezintă cauza cea dreaptă nu ajunge. Trebuie altă voce, altă statură, alt prestigiu şi, în cele din urmă, vai, altă stare organică decât a venerabilului C. Miile. Şi, totuşi, pentru eroi-**comicurspectacol**, cei de la ***Lupta*** deleagă cu o constanţă suspectă pe d. Miile. Dintr-un complex sentiment de pudori suprapuse, prin cari nu e momentul să scotocim, d-l Fagure, protagonistul mascaradei cotidiene, se trage în umbră ori de câte ori războirea se dă pe una din

[1] Vai de cei învinşi! (lat.).
[2] *Traître* (franc.) - trădător.

marile teme naţionale. Rolul de sfânt răzbunător şi fanatic îl acceptă, suit pe mârţoaga-i stilistică, armat cu lancea ştirbă a spiritului, gata să înoate printre solzii sparţi ai monstrului, îl acceptă d. Miile cu vanitatea celei de-a doua copilării. Dar acest ifos, generator de zvonuri scabros-sonore între nădrag şi şa, nu corespunde nici măcar unei convingeri şi încăpăţânări senile care şi-ar avea, astfel, scuză.

în **1919,** d. C. Miile s-a întors de la Paris cu articolul ***Sfânta ură,*** pentru primul număr al ***Adevărului,*** reapărut. în **1922,** reintrat în presă, nu importă din ce pricini sau accidente, îşi reia ***leit-motiv-ul,*** aria sa favorită, în care atinge, după cât crede, pe do de sus (aplauze, ovaţiuni): Sfânta Ură - Stere - ***Lumina,*** mai ales ***Lumina*** zvârlită în tranşee, auziţi, în tranşee, cu îndemnuri de trădare, tipărite din complicitatea redactorilor sceleraţi. E o crimă pe care nici d. Miile, nici locotenenţii săi, n-au putut s-o uite. Dovada stă în campania de presă dusă în **1919** de directorul şi colaboratorii ***Adevărului*** de atunci în contra ***Luminei*** şi în campania din **1922,** dusă de aceiaşi patrioţi, în ***Lupta*** de azi în contra aceleiaşi ***Lumine.***

în faţa unei asemenea consecvenţe, publicul, deprins cu piruetele şi tumbele trupei, rămâne uluit. Care va să zică, iată o pauză în seria de renegări. Care va să zică, din marile chestii ale neamului, până şi gazetarii aceştia îşi fac sacre îndatoriri. Gurile se cască şi capătă o expresie vecină cu încrederea şi admiraţia.

Realitatea este că şi în privinţa ***Luminei*** şi a d-lui Stere, d. Miile cu amicii săi a avut două atitudini: una în public, cealaltă în administraţie. Un proverb defineşte situaţia: d-l Miile a fost şi cu slănina în pod şi cu curechiul uns. Sunt fapte ştiute de toată gazetărimea, dar tăinuite chiar în momentele de vrajbă dintr-un pervers sentiment de solidaritate profesională. Mai întâi: ce-a fost ***Luminai***

- Un ziar apărut sub ocupaţie şi pus în coproprietatea d-lor C. Stere (director), B. Brănişteanu (prim-redactor), Ion Teodorescu (redactor politic) şi a d-lor Carol Schulder şi Berger, concesionarii publicităţii. învinuirea principală adusă d-lui Stere şi colaboratorilor săi financiari şi politici stă în împrejurările de apariţie ale ziarului. Nu discutăm această acuzare. Singură sinceritatea d-lui Miile ne interesează. Să notăm, în treacăt, că nimeni n-a păstrat un exemplar din acea faimoasă ediţie care se zvârlea în tranşee şi conţinea, în esenţă, îndemnul: Soldaţi, predaţi-vă! Dacă adversarii d-lui Stere s-ar afla în posesia unei asemenea foi din ***Lumina,*** procedeele lor ar fi fost mai repezi decât ameninţarea şi calomnia.

Şi acum: ce-a fost ***Adevărul,*** reapărut în 1919, la întoarcerea triumfală a d-lui Miile, patriotul intransigent?

- Un ziar în proprietatea d-lui C. Miile, în tovărăşia şi coredactarea d-lui B. Brănişteanu, fostul prim-redactor al ***Luminei,*** a d-lui Ion Teodorescu, fostul redactor al ***Luminei,*** a d-lor Carol Schulder şi Berger, concesionarii publicităţii, foşti şi dânşii la ***Lumina,*** a d-lor Emil Fagure şi Honigman, patrioţi intransigenţi.

Interesele redacţionale şi editoriale încălcaseră scrupulele patriotice. D-l B. Brănişteanu, omul trădătorului Stere, sufletul ***Luminei, pun*** calităţile sale de profesionist şi de iniţiat în ale politicei germane, chemat din arestul preventiv la ospăţul puritanilor de la ***Adevărul,*** în care Stere fu dat uitării, desigur graţie prieteşugului tainic al d-lui Brănişteanu. Şi când d. Miile, care scăpata în senilism cu fiece nou articol, vându Băncii Blank, pe şapte milioane, munca tăvălitei vieţi, d. Brănişteanu fu indicat, alături de naţionalul Fagure, la conducerea foilor în care continuarea glorioasei tradiţii trebuia chezăşuită. Sfetnicul d-lui Stere, vedeţi, nu era nici hulit, nici dat uitării. Colaboratorii redacţionali şi administrativi ai unui om şi-ai unui ziar de cari e interzis să pomeneşti azi vajnicilor de la ***Lupta,*** temeri fiind că inima lor tricoloră va exploda granată răzbunătoare, la simplul sunet al silabelor afurisite, duceau casă bună cu aceşti suprasensibili la razele roş-galben-albastre ziarişti. Veni ziua când bancherul Blank se priva, prin mijlocirea unei zdravene sume, plătită odată pentru totdeauna de colaborarea, fecundă în deficite mistice, a d-lui Fagure. Cine a fost consolatorul fraţilor rătăcitori şi al întregului clan în restrişte? D-l Brănişteanu, omul omului odios. El urmă pe cei expulzaţi. ***Adevărul*** trece sub o nouă proprietate. Totdeodată, d. Miile îşi simte vigori noi. într-un articol mişcător apărut în ***Lupta*** d-sa declară: eram obosit, m-am întremat şi mă simt mai în puteri ca oricând. Dar puterile acestea nu crescuseră până într-atât ca să poată da un excedent de violenţă şi de ură. Nici o asmuţire contra d-lui Stere. Ce era, deci, ***Luptai***

- Un ziar cu mai mulţi proprietari, dintre cari trei directori: d-l C. Miile, d-l Em. Fagure şi d-l B. Brănişteanu (fostul prim-redactor al ***Luminei).*** Inconsecvent în ură, e tenace, totuşi, în prietenie. De data asta, d. Brănişteanu fu cel ce pleacă, deranjând taraba.

Campania de acum, antisteristă, a ***Luptei,*** e dusă cu aparenţele unei acţiuni de convingere şi pasiune. Se afirmă şi o continuitate în cazul special al ***Luminei.*** D. Miile îşi sparge coşul pieptului în zadar. El şi auxiliarii săi, adică cei cari îi întorc şurubul în fiecare seară, au conlucrat voios cu stegarii ***Luminei,*** fără să-i turbure legenda exemplarelor din tranşee. Dacă astăzi batjocoresc publicul cu aceeaşi cutezanţă, faptul se datoreşte complicităţii gazetăreşti care a statuat tăcerea mutuală în treburile de redacţie. De altfel, sfruntarea d-lui Miile e somnul caracteristic al carierei sale. Pentru detalii, reproducem cronica, portretul biografic scris de un ziarist în anul neutralităţii 1915.

PE VREMEA LUI BĂLCESCU ŞI AVRAM IANCU

Cincizeci de ani de la moartea lui Avram lancu. O sută şi mai bine de ani de la naşterea romanticului Bălcescu, crescut în atmosfera plină de frazele Teroarei, de răsunetul faptelor lui Bonaparte, de şoaptele Carbonarilor. Comemorarea lui cade ca o ironie în zilele noastre.

Nu găsiţi, cumva, o provocare în reamintirea, atât de potrivnică situaţiei actuale, a palidei lui figuri de obsedat al unui ideal care-l luminează dinlăuntru? în vagul umed al acestei toamne mohorâte, printre mulţimile resemnate ale cartierelor bucureştene, printre baionetele ivite, reci şi sclipitoare, la toate răspântiile, ce straniu lucru să plimbi, câteva clipe, stafia răzvrătitului nestăpânit şi fără de tihnă? El a văzut în 1848 aceste triste turme de pe Dâmboviţa, adunându-se la chemarea clopotului, făcând zid în jurul tinerei *Constituţii,* asediind Curtea şi cazărmile, înfruntând descărcarea puştilor cu vergea şi a tunurilor cu feştilă... Şi nu avea de luptat, pe atunci, doar cu oligarhia obosită şi dezbinată, cu dictatura politicianistă travestită în dictatură militară, cu samsarii şi cu heredo-Brătienii; ţara îngenunchea sub asuprirea boierimii Regulamentului Organic, scădea în resursele ei graţie îndoitei ocrotiri turco-muscăleşti, graţie spionajului consulatelor străine, organizate în veritabile centre de poliţie politică; la Rusciuk pândeau ostile sublimei Porţi, la Focşani trepidau nerăbdători caii căzăceşti; ochiul generalului Duhamel scruta întreaga viaţă a principatului şi uneltirile sale de diplomat viclean pregăteau intervenţia rusă, armată. Cu un grup de prieteni bonjurişti şi de boieri nemulţumiţi, Bălcescu, sprijinit pe ajutorul interesat al negustorimei şi al micii burghezii pe cale de formaţiune, a reuşit să prăvălească un tron, să impună vremelnic o

aşezare nouă; şi această pregătire a spiritelor a permis, peste câteva zile, lui Ion Brătianu să aresteze în câteva ore căimăcănia reacţionară purtată pe sabia coloneilor Solomon şi Odobescu; să redea puterea guvernului ce fugise la Târgovişte şi să înapoieze Capitalei aspectul de sărbătoare activă şi unanimă. De n-ar fi fost mitropolitul şi popii şi caftanele, cari făceau pitorescul acestei zavere orientale, vâlva spontană, hăul omenesc, stârnit de surle şi darabane şi de irezistibilul delir al clopotelor, şi cele câteva pocnituri răzleţe, ar fi pastişat de minune, şi în mic, izbucnirile imense ale Parisului primei revoluţiuni.

Bălcescu, în avântările minţei lui cuprinse de surescitarea secolului romantic, afirma, fără restricţii, această asemănare: „poporul nostru al Capitalei - scria el către Ion Ghica - trebuie să ştii, fără flaterie, că a întrecut pe toate popoarele Europei, chiar şi pe parizieni!" Iată o frază a hiperbolismului revoluţionar, ce nu-l împiedica pe omul de stat, calculator şi perspicace, care era N. Bălcescu, să destăinuiască peste câteva rânduri: „noi aci gătim lui Soleiman Paşa o intrare triumfală". împrejurările se cunosc. Diplomaţia rusă instigase împotriva mişcării muntene din 1848 urgia Porţii. Bălcescu şi „radicalii" (denumirea e a d-lui Xenopol) din guvern erau pentru o rezistenţă armată. Heliad, Tell şi Golescu cercau să-şi asigure, prin supunere, ajutorul turcilor. Pentru moment, Bălcescu aderase, cu neplăcere, la o politică pe care, mai apoi, cât a trăit, a combătut-o ca nefastă. Şi a urmărit mai departe, prin suferinţele, prin primejdiile şi lipsurile pribegiei, un ideal ce părea utopic pe vremea aceea: pur şi simplu, România Mare.

Viaţa sa e un roman exemplar de străduinţi şi de înalt eroism. A avut însuşiri extreme, de meditativ şi de om de acţiune. Scriitor, poet şi istoric. Plăsmuind limba românească, lărgind-o, cu neologisme şi construcţii uneori barbare, pentru a-şi încăpea într-însa, ideile şi simţirea... A înfiinţat o şcoală de subofiţeri, pentru a forma luptători (era, ca tinerii de pretutindeni ai vremii, foarte citit în ale milităriei) şi pentru a ţine un curs de limbă şi istorie românească (1839). Peste un an, publică o proclamaţiune liberală. Condamnat la moarte, zace doi ani riguroşi la Mărgineni, până la amnistia lui Bibescu. Publică ***Arta militară la români, Comentarii asupra bătăliei de la Kossovo,*** începe ***Magazinul*** cu Laurian, documente, studii şi portrete, apoi ***Istoria românilor sub Mihai Viteazul,*** continuată cu o exaltare zadarnică, până în ceasul morţii, şi un articol lung ***Despre starea socială a muncitorilor plugari.*** La Paris, înfiinţează societăţi de

studenţi români, în ţară se asociază tuturor mişcărilor culturale şi scoate, cu Gr. Alexandrescu şi Cezar Bolliac, ***Popolul suveran.*** După 1848, arestat de turci, purtat pe Dunăre în nişte vase strâmte şi descoperite, trei săptămâni, pe ploaie şi în nemâncare, e debarcat la Semlin, de unde îşi continuă, printre peripeţii senzaţionale, fără bani şi tară sănătate, oprit de sârbi, pândit de turci, gonit de cazaci, suspectat de austriaci, neajutat de unguri, călătoria pe la şefii revoluţionari, pe la insurgenţii români, poloni, maghiari, până la Mazini şi la Palmerston pe care-1 întâlneşte la Londra. Demersuri de diplomat, întreprinderi de războinic şi cercetări de scriitor şi istoric ***(Question economique des Principautes danubiennes, Revoluţia română în Ardeal)*** se împletesc în activitatea lui agitată şi perseverentă, până la ultimul suspin al plămânilor săi bolnavi - la Palermo, în 1852.

Puterea de iluzie şi de ideal a sufletului său pasionat şi pătrunderea analitică a gândirei sale profetice s-au străduit, până la epuizare, în călătoriile sale din Ungaria răsculată. Plecase cu un plan precis: ajutorarea revoluţiei din Muntenia, prin alianţa cu ungurii. Nu avea relaţii şi nici mijloace; dar avea voinţă şi argumente: că o armată care ar coborî din Carpaţi în Ţara Românească poate să creeze diversiuni militare favorabile insurgenţilor. Pe atunci, intervenţia rusă nu avea încă succese. Revolta moţilor, însă, contrazice scopurile sale politice şi îi măguleşte, totuşi, naţionalismul. El se zbate între neplăcere şi orgoliu, când scrie lui Ghica: „Românii, în gloată s-au sculat (în Ardeal şi Timişana) asupra ungurilor *şi i-a stins cu totul şi pentru totdeauna* din acele ţări". Exclamă, însă, descurajat de această împrejurare: „O, câte, câte nenorociri simţământul de naţionalitate a adus în aceste locuri: războiul fără [!] români şi unguri e un război sălbatic!" - şi caută, totuşi, să determine convocarea unei adunări naţionale „care să înceapă a organiza Transilvania ca o ţară românească şi a o declara astfel".

Curând, însă, revine la calculul realităţilor. Caută să împace pe Avram Iancu, regele munţilor, cu generalul ungur Bem; vizitează pe Kossuth şi se închină principiului de integritate a statului maghiar, a limbii de stat maghiare şi chiar a centralizării, în schimbul autonomiei şcolare româneşti şi a câtorva libertăţi acceptabile; căci „libertatea pierdută se poate recăpăta, dar naţionalitatea pierdută, nu!", căci vrea să obţină de la unguri alcătuirea unei legiuni române, pentru care cere lui Ghica ofiţeri din ţară. E de părere că „garanţia cea mai temeinică a naţionalităţii lor stă în libertatea Valahiei şi Moldovei", cotropite de ruşi, şi e necesar mai mult ca oricând a

susține pe revoluționarii maghiari. Sub comanda imperioasă a împrejurărilor scrie, însă: „Bem se află în poziție critică. Din nenorocire, nu se grăbesc a da ce se cade naționalităților" *(Scrisori către Chica).* Altă dată: „Ungurii sunt porci de câini; scopul lor e să facă pe români, unguri. *Ils n-ont rien oublie. ni rien appris"*[1]. își precizează viziunile astfel:

„Ungaria are două căi înaintea sa: de voiește a-și păstra supremația de până acum, atunci trebuie a rămânea aristocratică și a înconjura într-aceeași vreme și temerea de panslavism; trebuie a da mâna la nouă milioane de români, nație înnăscută democratică; într-un cuvânt, sau o Ungarie austriacă, sau o Ungarie română, altmintrelea nu se poate".

Chestiuni care sunt și azi, mai ales azi, în discuție. Pe atunci, Bălcescu persevera în a le da o soluție. Citām mereu scrisorile lui către Ghica: „Azi am fost la Bathiany. Mi-a spus că Iancu a scris lui Kossuth că se unește cu ungurii în contra rușilor de-i va da naționalitatea și celelalte." Ideea unui compromis vremelnic care să arunce pe ruși în granițele lor, printr-o alianță a naționalităților, nu-1 părăsește.

Legiunea proiectată, pentru care solicitase arme și oameni, se realizează sub forma unui consimțământ al lui Kossuth. Visul său se realizează și mai deplin, dar pe hârtie, după victoria trecătoare a lui Bem asupra rușilor: „Ghica, iubite Ghica, îngenunchie și mulțumește lui Dumnezeu, patria noastră e mântuită." Vorbise cu Kossuth: „Trebuie, a zis, ca toți românii din Transilvania și Banat să meargă să mântuiască Principatele". Fiecare, deci, își urmărea scopul.

Kossuth, faimosul inamic al naționalităților, se poate să se fi gândit o clipă la acest mijloc sigur de a întârzia pe ruși și de a se scăpa de Iancu.

Bălcescu se vedea coborând cu oști din Carpați pentru a ridica „opt milioane de români contra muscalilor". Pe urma biruinții ce trebuia, fatal, să urmeze, vedea înfăptuirea marelui său proiect de federație a Dunării: Ungaria, România, Jugoslavia, delimitate conform principiului popoarelor. Se orientează după statistici și, considerând chestiunea minorităților etnice anexate statelor de altă naționalitate, propune și discută cu revoluționarii maghiari, poloni și români un statut care să le asigure autonomia culturală, religioasă și administrativă.

[1] **Ei n-au uitat nimic, n-au învățat nimic (franc).**

Astea sunt dezbateri din 1848, idei susținute de un naționalist eroic ca Bălcescu, împărtășite, desigur, de tovarășii săi și de Ion Brătianu. De curând, după zeci de ani de liberalism, d. Ionel Brătianu făcea „politică rezistentă" pe aceeași temă. De aceea ni s-a părut glumeață și batjocoritoare comemorarea, desigur pioasă, la care Academia se dedase cu prilejul acelui centenar. Iar sărbătorirea lui Avram Iancu în Ardeal, în zilele acestea de falș și de teroare, ne dă fiorul unui avertisment.

ANABASIS

Grecii au efectuat încă una din acele retrageri menite să treacă în istorie. Singurul lor defect e că în timpul de față nu mai au un Xenofon care, reperindând evenimentele, în precipitarea lor spre veșnica mare din spatele tuturor expedițiilor grecești, prin stilul și fantezia lui, să salveze onoarea armelor. Dar dezastrul din Asia Mică nu va rămâne fără repercusiuni. în primul, rând să remarcăm că în imensitatea trofeelor capturate, trupele lui Kemal Pașa n-au găsit decât 70.000 de puști. Puțin, față de numărul mare de tunuri și mitraliere părăsite. Asta înseamnă că soldatul fugar către litoralul de pe care nădrjdea lui zorită zărea stâncile sigure ale arhipelagului și-a luat, cu toată pripa ultimei strategii, pușca în patrie. Acolo, știe dânsul că-1 așteaptă jandarmul lui Constantin, să-1 demobilizeze. Vom avea, poate, spectacolul unei răfuieli intime între acest suveran și oamenii săi, cari îl învinuiesc că a pierdut, prin lupte, ceea ce Venizelos câștigase prin simple debarcări, marșuri și tratative. E totdeauna interesant un popor care-și dă seama cât îl costă frazeologia și dinasticismul. E totdeauna dulce să vezi o dinastie împachetând și luând drumul marilor *palace-uri* occidentale.

Victoria turcilor e o victorie franceză. Exilul lui Venizelos a fost pretextul binecuvântat pentru francezi de a-i părăsi pe grecii, sprijiniți, prin echilibristica unei diplomații miraculoase, pe dubla flotă franco-engleză. Astăzi Albiorul se află în mare încurcătură. Egiptul, Persia, Afganistanul, Belucistanul și Indiile clocotesc de pasiune religioasă și războinică. Politica franceză a dezlănțuit fanatismul islamului, a readus în discuție chestia Dardanelelor, a incendiat, într-un cuvânt, Orientul.

Cine-1 va mai putea, astăzi, opri pe Kemal de a trece cu trupele sale înarmate de francezi, însuflețite de succes, Bosforul, pentru a reîmplânta drapelul incult al Semilunei pe țărmuri europene? O

simplă, cât de puternică, escadră e insuficientă. Trebuie o armată pe care nimeni nu mai e dispus să o furnizeze, - cu toate aluziile presei britanice la nemulțumirea din Iugoslavia și România. Dar oricât de simpatici ar fi turcii, nu e momentul de a face ***pierre-lotism'***, acum când, prin intermediul lor, militarismul francez - singurul care mai persistă după înfrângerea Germaniei - a dat foc Răsăritului.

CASCADA TRONURILOR

In sfârșit, poporul în decadență al Greciei și-a revenit din criza de dinasticism care l-a făcut să renunțe la prețioase alianțe, la vaste provincii și la o situație economică dintre cele mai prospere, pentru fetișul unui sceptru nefast. Popoarele în copilărie iubesc coroanele, fireturile, purpura și hermina. Dar aceste jucării anacronice costă scump: războiul înlocuiește pacea, dezastrul, mizeria și doliul ireparabil alcătuiesc fondul pe care apare, în poze cezariene, câte un nerod în relief. Regele Constantin a părăsit Grecia, în cioburi. Republicani: vin să prezideze lichidarea, sub egida unui sceptru, de acum găunos. Ei găsesc umbrele a o sută de mii de cruci mai mult în țara lor rușinos învinsă și povestea tragică a unui suveran care, în încăpățânarea lui de a domni, a jertfit totul, până și onoarea.

Instinctul de stăpânire și comandă trebuie să fie adânc înrădăcinat în om, de vezi, pe alocuri, spectacolul lamentabil și sinistru al atâtor indivizi cățărați, în spasmuri, de scaunul domniei. Nu înțelegem, însă, entuziasmul maselor în căutare de stăpân, cu orice preț. E un semn de copilărie, desigur. Dar la popoarele bătrânei Europe dinasticismul e semnul celei de a doua copilării.

Principesa Elisabeta și soțul ei urcă șubrede trepte. Alte vești sosite din Belgrad spun că acolo mișcarea antidinastică turbură somnul august al Reginei Măria. Poate că în curând Bucureștii vor fi ultimul refugiu al feudalismului spulberat, și la Cotroceni, Regele Ferdinand, trecut prin focul shakespearian al încoronării, se va mândri cu o sufragerie de regi, o sufragerie grea, ce e drept.

Derivat de la numele lui Pierre Loti, scriitor francez, autor al unei literaturi de inspirație exotică.

ASIA ȘI EUROPA

Războiul greco-turc s-a terminat cu înfrângerea Europei. Fără îndoială că în fața fesurilor albe n-a stat oastea solidară de la Salonic și de la Galipoli, ci regimentele suspecte ale lui Constantin, împovărate de presimțirea că în tabăra dușniană se ascund arme, până ieri, prietene. După spulberarea forțelor elene,

Europa, care știuse intimida și zădărnici diversiunea intrării lor în Constantinopol, nu mai găsi în tonul și atitudinea ei autoritatea necesară pentru a opri marșul lui Kemal asupra orașului. în van se legănară pe lângă coastă escadrele Angliei și bateriile aduse de la Malta își înfipseră gurile în văzduhul Mării de Marmara, și steagul acela semeț, și prin veacuri respectabil, se înfipse pe stâncile de la Keanak-Khale. înaintea copitei nerăbdătoare a cailor asiatici, Antanta se înclină. Unul din cele patru infailibile tratate cari fixează destinele lumii e peticit. Un ofițer turc, un aventurier, poate, retras în fundul Asiei cu o mână de oameni, reconstituie un stat robust și o armată dârză, în disprețul Turciei oficiale, părăsită, ca o treanță, poftei învingătorilor. Aventurierul devenit erou și messie în gândul a două sute de milioane de fesuri proste::iate, dictează condițiile sale biruitorilor dezbinați. Avântul său ar fi îmbrâncit în mare orgoliul britanic ca pe un simplu evzon grecesc. Și vânătorii scoțieni, cari poartă și ei fustanele, părăsiră țărmul luminat de suirea semilunei iar. De spaima războiului reînviat se făgăduiește, în numele păcii, împlinirea visurilor omului energic. Franța și Anglia conjură astfel primejdia războiului sfânt clamat din minarete.

Căci în secolul științei stricte, distrugătoare de mituri și religii, în timpul marei apostasii, omenirea e amenințată de un formidabil război religios. Și diplomații cari luptă cu Internaționala în Rusia, cu naționalismul în Irlanda, cu solidaritatea de culoare și de rasă în Africa și în Asia, se nedumiresc de ivirea acestui pericol religios, nou, care nesocotește schema lor rigidă și clară despre frământările lumii... Unde e formula, deci, care să încapă și să rezolve, simplu, toată această contradictorie varietate? Suflul înflăcărat al mâniei din pustiurile răsăritene nu lasă răgaz gândirii. Trebuie culcat și apoi zăgăzuit valul de foc care, către Europa, se ridică. Se face loc, larg, valului în Turcia, se restituie turcilor capitala califatului. Răscoala care agitase burnuzurile și turbanele de la Calcutta prin Turkestan și Caucaz, prin Persia, prin Afgan și Belucistan, ca să ajungă prin

Egipt, Tripolis. Algeria, Maroc, până în stâncile Hoggarului, se potoleşte. Avem pacea?

Pacea pentru cele trei mari puteri coloniale, da. Războiul, însă. pentru măruntele revendicări ale micilor agresori balcanici: bulgarii şi grecii. Atenția musulmanilor se va întoarce înspre această intermitentă încăierare. Catastrofa mondială se circumscrie, vremelnic. în această redusă arie. de mai multe ori devastată.

Dar fenomenul nou al acestei solidarităţi religioase, mahomedane, care se afirmă pentru prima dată sensibil, pe deasupra felurimii raselor şi limbilor coreligioase, sub steagul, cu gigantice de acum proporţii, verde, al prorocului, poate fi ţintuit, etern, pe platourile Turciei?

Se va uita că verdele speranţelor musulmane contopeşte, pentru o luptă comună, zece patriotisme diferite şi oprimate, aşa cum lumina albă conţine, în unitatea ei, toate culorile? Stăpânii atâtor neamuri jurate pe Coran fac, după un mileniu de străduinţi, închinarea de a repofti pe turci în Europa şi a le da pradă Balcanii. Dar, îndărăt, Asia se deşteaptă. Pasul cavaleriei lui Kemal răsună de ameninţările fundurilor. Ceea ce pare, azi, din partea Puterilor un act de înţelepciune impus de neputinţa de a opune o sută de mii de aliaţi la Dardanele, e o capitulare inconştientă în faţa imensei revoluţii a continentelor exploatate împotriva stăpânilor istoviţi. O singură santinelă ar fi stat, de piatră, în calea năvălirilor din viitor: Rusia. Colosul astăzi se dedă jocului crud de a împinge batalioanele galbene pe covoraşul războiului. Prevestirile mortului poet rus, Alexandru Blok, se realizează:

„Duce-vă-ţi! Mergeţi în Urali,
lăsăm câmp slobod bătăliei,
între maşinile de oţel cu calcul integral,
şi hoardele mongolilor sălbatici.

Căci noi, de acum, vom înceta să mai fim paveze,
să mai luăm parte la luptă.
Ci vom privi clocotul crâncenei învălmăşeli
cu ochii noştri înguşti."

Cu acest spectacol, de azi, sub priviri, pregătitor al celui de mâine, cât de vastă şi lucidă, şi adânc umană, apare politica lui Lloyd George, de raliere a Europei în jurul cauzei comune a civilizaţiei. Şi-mpotriva ei, înverşunarea egoistă a d-lui Poincare, acţiunea de subminări şi lovituri incoerente, dusă pentru a întârzia rearmonizarea concertului de altădată, cu singurul scop de a intra în posesia câtorva sterile miliarde mai mult.

O VIZITĂ LA „CULTURA NAŢIONALĂ"

în ziua de joi 26 octombrie, câţiva scriitori şi ziarişti, invitaţi de „Cultura Naţională", au vizitat uzina tipografică şi vastele ateliere ale editurii, din Calea Şerban Vodă, la marginea oraşului. D-l Aristide Blank, patronul, şi d-l Marin Simionescu-Râmniceanu, directorul general al instituţiei, au făcut onorurile. S-a putut astfel cunoaşte cea mai formidabilă şi mai complexă instalaţie pe care o posedă ţara şi, todeodată, una din marile tipografii ale lumii.

Ridicând un asemenea arsenal cultural în mijlocul nostru, „Cultura Naţională" şi-a luat implicit sarcina de a stimula şi de a crea o mişcare intelectuală care să ţie ritmul diabolic al zecilor de maşini flămânde de al căror mers se zguduie temeliile de piatră şi fier. S-a dat, deci, din trup pasul acestei mişcări şi printr-o muncă misterioasă de luni de zile, favorizată parcă de izolarea mănăstirească a marilor teascuri, s-au acumulat vrafurile de marfă aleasă în vederea cascadei de tomuri care trebuie fără oprire să fie tipărite. S-a dat o completă extensiune literaturii traducerilor, singura care oferă cerutul de nesecătuit izvor.

„Cultura Naţională" apare deodată cu optsprezece volume, în vitrine. E tot ce editura românească a dat mai alb şi mai măiestrit până azi. De la caietul de versuri până la cărţulia plugărească a săteanului, e pentru prima oară când o tipăritură românească poate sta, fără codire, în biblioteca ta cosmopolită, cetitorule. Şi mai e în întreprinderea d-lor Blank şi Simionescu-Râmniceanu ceva parcă proporţionat cu noile condiţii de viaţă naţională: un plămân titanjc s-a deschis măsurat de spaţiul vast ai noilor hotare.

Suntem în faţa unei acţiuni patriotice, în sensul virgin al acestui cuvânt prostituit.

DECORAREA LUI PREZAN

De câteva zile, stilul ***Viitorului*** are apucături lirice. Se anunţă decorarea de către francezi a generalului Prezan, care a succedat, după mazilirea lui Iliescu-Turtucaia, în postul de om de casă al familiei

Brătianu, adică de comandant-şef al armatei române şi al Marelui Cartier General, unde funcţiona, precum se ştie, cea mai copioasă popotă a pârtilor sedentare. ***Viitorul*** găseşte prilejul nimerit a vesti românimei ce mare căpitan s-a ivit din rândurile ei şi peste câte virtuţi războinice şi cetăţeneşti decoraţia aliată se abate, ca o rigidă floare. Noi ne amintim, însă, de adevărata figură şi de conţinutul sufletesc al acestui politician costumat ofiţereşte, şi care şi-a parcurs cariera într-un ritm curios de genuflexiuni şi reverenţe, departe de câmpul manevrelor, dar pururi prezent pe culoarele unde un palid chip şters, un surâs crispat peste o decolorată pensulă capilară, nu e niciodată de prisos. Infatigabil curtezan, arătarea sa discretă s-a impus, prin obişnuinţă şi cu necesitate, Palatului, unde perechile mondene sunt ospitalizate printre majordomi, politicieni şi doamne mari, cari, ea în memoriile lui Saint-Simon, în penumbra paravanelor, fac şi desfac ursitele.

Direct sau indirect, deci, soarta generalului, îngrijită ca de iscusite mâini de femeie, ieşi de sub ocrotirile regale, gătită cu fireturi de generalisim. De-acum, sforţarea curteanului trebuia să tindă la simpla păstrare a fericirii cucerite. Şi cum graţia regală e schimbătoare ca şi nurii curtezanelor, se înnodă comerţul Prezan-Brătianu pentru susţinerea reciprocă. întru servirea acestei alianţe, şeful Marelui Cartier nu-şi cruţă nici o întrebuinţare. Dezlănţui în Moldova teroarea şi spionajul printre civili şi militari, ordonă execuţiuni sumare, constrânse pe judecătorii marţiali să dea cu predilecţie sentinţa capitală, formă un corp de comisari regali cari supravegheau pe prezidenţii suspecţi de indulgenţă şi umanitate.

Fu vinovat, astfel, de asasinarea lui Ciulei, a lui Max Wexler, a zecilor de copii munteni trecuţi din şcolile de spionaj nemţeşti pe teritoriul liber. Organiză, pe de altă parte, un serviciu de beţe-n roate pe lângă generalii rivali bănuiţi de talent şi capabili de isprăvi militare. Memoriile d-lui Averescu închid, în această privinţă, destăinuiri. Iar pentru menţinerea ordinei şi a disciplinei, luă măsura clasică a pilduirilor cari constau în împuşcarea expeditivă, zilnică, şi pe toate zonele, a unui număr variabil de ostaşi şi locuitori evrei. Un ordin de zi interzise, pe tot timpul războiului, limbile străine, şi jargonul deveni un delict suprem. Un ordin secret interzise populaţiei evreieşti deplasarea în tren sau în căruţă; alt ordin dispuse, în legătură, permanentizarea plutoanelor de execuţie. între atâtea preocupări, marele strateg nu neglija nici reclama sa personală. Rechiziţiona tipografie, militariza gazetari, tipări un ziar, ***România,*** pentru proslăvirea însuşirilor sale de căpitan victorios, pe când cen-

zorii săi forfecau cu gelozie, în celelalte gazete, orice ştire menită să exalte în cetitor reputaţia vreunui naiv camarad îndârjit să tragă în faţa duşmanului o linie de voinţe. în ceea ce-l privea, generalul Prezan prefera să scormonească zona carboniferă din centrul Moldovei, la Asău-Comăneşti, în căutare de „diamante negre", pe cari le vindea fabricilor armatei şi Căilor Ferate prin autorităţile puse sub controlul său, încrezător în rezistenţa frontului, strategul îi sustrase câteva companii de miliţieni pentru construirea căii ferate de la Băceşti, necesară exploataţiunilor sale carbonifere.

în persoană, de câteva ori. inaccesibilul şef priveghe lucrările de terasament şi străpungerea pământului puturos şi negru. Se poate spune că în acea perioadă a campaniei în care l-a cunoscut Berthelot, acele echipe de mineri improvizaţi, acele tranşee subterane, acei lucrători de traverse fură singurele trupe, singurele poziţii comandate de Suffetul' armatei române. Şi atunci, desigur că pentru priceperea sa de inginer l-au decorat, astăzi, francezii.

CINCANTENARUL LUI THEOPHILE GAUTIER

Aşezat, prin forma lui riguroasă, la intersecţia romantismului cu parnasianismul, Gautier prevestise, prin fugitive afectaţiuni de corupţie, prin câteva intense halucinaţii în frază, arta pasionată, nervoasă şi aristocratică de mai târziu a simboliştilor. Pe Baudelaire îl regăsim dezamplificat în Gautier. aşa cum acordul măreţ de sub bolta templului creşte din ţevile tine ale orgei adăpostite. Aceeaşi vizualitate precisă şi policromă, care se explică la Gautier cu meseria-i anterioară de pictor, şi iubirea, pe urmă, a stampelor şi a pânzelor, transpuse, cu măiestrie minuţioasă, în strofe definitive, ne-o lămurim la Baudelaire prin ascendentul intelectual al celui ce i-a fost „desăvârşitul magician în literile franceze". Printre poeţi şi printre artişti, Gautier s-a bucurat dintotdeauna de faima datorită. Criticii, aceşti artişti neisprăviţi cari nu pot crea decât prin opera altora, l-au depreciat din răsputeri, până mult după moarte, până azi. Sainte-Beuve, care sfătuia pe Stendhal să se apuce de altă meserie, care făcea rezerve penibile faţă de Baudelaire şi alinia pe Balzac cu George Sand şi Eugene Sue, condescindea cu greu să-1 miluiască pe

' *Suffeie* **(franc.) - magistru suprem în Cartagina.**

Gautier cu o privire. Faguet şi Brunetiere cari au scris despre Baudelaire, unul că e banal şi prost, celălalt că nu ştie franţuzeşte, ca şi cum limba literară nu se transformă şi complectează cu fiece nou inspirat, l-au înjosit în sentinţele lor şi pe Gautier. Gustave Lanson, cu decretul său că Mallarme a fost „un poet inferior care n-a izbutit să se exprime", califică pe Gautier de mediocru şi nul. Şi, cum aceste pilde se pot înmulţi la nesfârşit, critica veşnic dezminţită de judecata posterităţii ar trebui să renunţe la pretenţia de a clasifica valori şi să se refugieze în genul agreabil al eseului, să bată, adică, apa-n piuă cu subtilitate.

Ce importanţă, deci, acordă această posteritate revoluţionară obiecţiunii, făcute de altfel şi lui Baudelaire şi lui Flaubert, că Gautier n-avea idei, şi concluziei trasă de intelectuali seci şi grafomani că tustrei erau proşti? Când fraza vibrează de viaţă multiplă, ca o sârmă prin care trece fluidul electric, şi când sub coaja strălucită a simbolurilor mocnesc ideile? Şi când aceste fraze, aceste stihuri în care criticii nu văd, poate, nici puţinul soare sleit pe turla unei biserici - ceea ce ar trebui de-altfel să-i mulţumească deplin - stârnesc cuvinte şi cântec în alţi poeţi?

„...Lă-bas ou sous les cieux attiques
les crepuscules radieux
teignent d'amethistes les dieux
sculptes aux frises des portiques. "

răsunet credincios din ***Emaux el Camees*** regăsit tocmai în ***Syrtes*** ale lui Jean Moreas?

Din toată literatura parnasiană, cărţile premergătorului Gautier singure supravieţuiesc, fiindcă singure satisfac simţirea noastră modernă în.care se desfăşoară bătălia, pe atunci de-abia începută în câteva suflete eminente, între sentimentalism şi intelectualitate. Cu potrivnice aparenţe de procedee, desluşiţi conflictul acesta în Heine, în Gautier, în Baudelaire, în Laforgue, în paginile poeţilor contimporani.

Ne rămân cele trei sute de volume, cu foiletoane dramatice şi picturale, în cari legioane de fraze pierdute pentru literatură se încorporează scenelor asistate, chipurilor ivite, tablourilor văzute.

Cum se numea actriţa descrisă, în jocu-i patetic, cu o tălăzuire de grai, cu o ridicare de statui în cuvinte, atât de vie? Cine a citit şi a uitat evocarea Margueritei du Plessys când ***Doamna cu camelii*** a murit?

Ziaristica absorbi în vrafuri inepuizabile talentul care s-ar fi putut concentra în câteva volume de pur poem şi de mare literatură. Gautier a fost epuizat de cele două îndeletniciri cari nu pot fi duse împreună fiindcă mistuie, cu flăcări diferite, aceeaşi comoară. Totuşi, romanul *Mademoiselle de Maupin* supravieţuieşte. Şi un roman şi un volum de proză, călătorind de-a lungul eternităţii literare, nu sunt oare de-ajuns?

STUDENTUL LEO WAGSCHAL

în deraierea de la Murfatlar, printre victime fu ridicat şi conductorul vagonului-pat. A fost, desigur, cel mai umil şi mai neglijabil dintre sinistraţii acelui tren cu încărcătură umană de lux, samsari de cereale, armatori, posesori de***yacht-un*** şi de vile, neguţători de peşte şi de mirodenii. Dar un anunţ mortuar al câtorva „studenţi în anul al şaselea de medicină" arată că Leo Wagschal, conducătorul, a fost colegul lor de studii, tovarăş în sala de disecţii, în laborator şi în clinici, că livreaua pe care viaţa i-a pus-o în spinare era semnul unei superioare încordări pentru a îndupleca, la sfârşit, pumnul destinului. Gândiţi-vă o clipă la străbaterile lungi ale Bărăganului, pe care goana trenului se încetineşte, la stepa galbenă a Dobrogei, la conductorul în uniformă, pe culoarul strâmt şi capitonat, veghind, pe lângă uşile cu nichel şi marochin, somnul milionarilor... Avea un culcuş îngust agăţat de un perete lustruit şi, când îl chemau, ascundea sub căpătâi un Claude Bernard, un Testut, sau, la început, o tidvă şi un ţurloi. Câtă trăinicie şi câtă elasticitate în nervii lui trecuţi prin contrastele dublei existenţe, prin ironiile multiple ale fiecăreia. Fost-a un simplu lucrător nevoiaş pe care o energie primitivă îl împingea spre primele trepte sau un intelectual pur, refugiat într-o întrebuinţare de rând pentru a-şi păstra intactă, şi cu scopuri sălbatec fixate în voinţă, forţa cerebrală? Avem de ales între două eroisme şi de invidiat teribila tenacitate, veghea supraumană care l-a purtat, fără să-1 destrame, pe drumuri potrivnice, şase ani?

Un accident stupid sfărâmă pornirea irefragrabilă şi biruitoare când din ţintă în ţintă săgeata ei aprigă şi suitoare văpaia spre stea. încă puţin, şi peste zbuciumul conţinut şi modest al omului din cabina vagonului de dormit s-ar fi revărsat acordurile finale ale celei de-a cincea simfonii. Un anunţ mortuar şi o tăcere definitivă anulă, însă, toată elocinţa tinereţii lui Leo Wagschal şi tot îndemnul ei.

O EDIȚIE A LUI CARAGIALE

în sfârşit, opera lui Caragiale apare în condiţiuni demne de ea. Editura „Eminescu", care, din ultimele lucrări pe cari ni le-a prezentat, se vădeşte a fi de anvergura unui mare institut grafic, ne trimite acum primele două volume din „Clasicii noştri" cu ***teatrul complect*** al lui I. L. Caragiale. Condiţiuni tehnice cu adevărat excepţionale - hârtia, tiparul, corectura, iar partea artistică, de la coperta cu chipul maestrului, formatul, până la dispoziţia textului - sunt aproape în contrast cu preţul minim, accesibil celor mai cu modeste mijloace iubitori de cărţi. Dacă Editura „Eminescu" va continua publicarea „Clasicilor noştri", condusă de aceeaşi grijă, de a realiza frumosul pentru toţi, aşa cum ne arată ***Teatrul*** lui Caragiale, putem spune că Eminescu, Caragiale şi ceilalţi câţiva cari ne sunt scumpi au scăpat din mâinile soioase ale negustorilor de hârtie tipărită, cari până acum n-au făcut nici o deosebire între ***Scrisoarea pierdută*** şi ***A venturile lui Nick Winter.***

CADRILATERUL

Stamboliski la Bucureşti solicită sprijinul României pentru dezlegarea pe care a născocit-o el chestiunilor balcanice.

Inevitabilul război, de mâine, adus în steagurile turceşti reîntoarse în Europa, urmează să curme noul provizorat al lui Stamboliski, al lui Kemal, al celorlalţi de la masa verde... Stamboliski ştie asta şi, ca orice bulgar, îşi rezervă, pentru atunci, un rol. Azi, însă, are nevoie de un succes diplomatic. Pentru moment, drumul la ţărmul egeic trece întrucâtva şi pe la Bucureşti. întru înduplecarea noastră, Stamboliski face făgăduiala neutralităţii bulgare în clipa fatală a războiului româno-rus. I se oferă, deci, d-lui Brătianu, privilegiul să devie recidivist. D-sa, în 1916, s-a mai încrezut în cuvântul bulgarilor, şi candoarea sa duse la Turtucaia. De astă dată, cancelarul suflă şi în iaurt. D-l Brătianu s-a convins că totul poate fi întocmit în şoaptă, sub paravanul diplomaţiei, şi că există pricini cari înlătură tranzacţiile şi compromisul. Nimic nu-i poate lega pe bulgari, afară de forţă, să respecte o frontieră trasă cu sabia, în carnea ţării lor. Tăcerea politicienilor şi a presei bulgare e cu atât mai suspectă. Cu tot fanatismul său meternichian, d-l Brătianu va lua precauţiunea de a refuza Bulgariei orice concurs menit să o întărească într-un fel sau altul. **Şi** astfel d. Brătianu rămâne în limitele clasicismului diplomatic. Procesul, surd, se amână. Noi continuăm a supraveghea Bulgaria. Bulgaria se îndârjeşte în a ne pândi. O serie de incursiuni reciproce se pregăteşte. Bulgarii ne vor mai lua Cadrilaterul şi, pentru a-şi desăvârşi victoria, Dobrogea veche, la care nu au drept. Noi le vom mai recâştiga Dobrogea şi, pentru a-i pedepsi, Cadrilaterul, la care n-avem drept.

întâmplările zilei şi poziţia României arată suficient că nu vom avea o istorie monotonă. Astfel e alcătuită societatea ideală de azi, cu splendidul ei concert european, încât vom mai avea mobilizări, poezii de vitejie, panamale la aprovizionare, Curţi Marţiale, trădători şi patrioţi puri, portrete de regine în surori de caritate, eroi şi statui. **Şi** cum predicile noastre şi ale lui Barbusse şi ale lui Romain Rolland nu influenţează mersul istoriei, şi grevele generale nu împiedică plecarea trenurilor cu trupe şi flori, de ce n-am scuti bravei Românii de mâine, şi de totdeauna, povara unui front mai mult, tot printr-un vechi procedeu nerevoluţionar, printr-un banal act diplomatic? **Ştim,** desigur, că, suprimând un front, ne lipsim de o glorie în plus, la care românul, verde (ca stejarul) şi cu pieptul de aramă, ţine morţiş. Socotim, însă, că ne rămân destule câmpuri de moarte, pe cari vom păşi cum se cuvine, cântând, şi unul contra doi, ca să renunţăm, cu măreţie, la laurii frontului sudic, retrocedând Cadrilaterul!

Blestem! Trădare! Vedeţi unde duce libertatea presei! Dar ce-aşteaptă comisarul regal? Siguranţa? Curtea Marţiala? Unde ne sunt fasciştii? Să cadă geamurile redacţiei vândute, să piară la Jilava obscurul scripţar care a îndrăznit să exprime o părere nutrită şi tăcută de toţi românii...

...Trebuie, dimpotrivă, să păzim Cadrilaterul. (O naţie trăieşte numai prin luptă.) Ce ne pasă că, stăpânind Basarabia, vechea Dobroge nu mai e izolată şi expusă ca mai nainte? Las' să ţinem şi Durostorul, - nu strică! **Şi** pe urmă Stamboliski e un subversiv care a nimicit proaspăta ciocoime bulgară, a distrus pe bogaţii de război, a suprimat luxul, a impus munca, a înfrântjunkerismul peste Dunăre, a constrâns pe Rege să observe ***Constituţia.***

într-o replică odioasă a batjocorit chiar marea proprietate şi moravurile oligarhiei fanariote din vechea Românie. Acţiunea sa, trecutul său şi popularitatea îl apropie de tipul înstrăinaţilor ţărănişti din România şi de al trădătorilor „naţionali" din Ardeal...

Afară, deci, oaspele incendiar. Să stăm veşnic de iscoadă deoparte şi de alta a fluviului, gata să ne stârpim pentru pagini de aur din inepuizabila carte în care patriotismele de pretutindeni îşi ţin contabilitatea lui sângeroasă.

„REVIZUIRI" DE H. STREITMAN
(Ed. „Cultura Naţională")

O carte, în tot cazul, îndelung meditată. Căci sub titlul de fugitive notaţiuni cu înşelătoare aparenţe de ***„laisser-aller"***[1], ghiceşti cochetăria unui scriitor care-şi stăpâneşte vocabularul şi fraza până la virtuozitate, acea veritabilă virtuozitate care se rezolvă într-o clară limbă esenţială. îmi amintesc de laboratorul cu fiole al unei parfumerii în care, copil, eram tolerat. Mostrele, lichide, în sticluţe mici, galbene uleioase, violete sau străvezii ca alcoolul, îmi pătau mâinile de pe cari, în zadar, încercam două-trei zile în urmă să şterg amintirea lor odorantă. Cartea cetită a lui Streitman, prin care am trecut cu sufletul, îmi cheamă în gând colecţia de otrăvuri policrome şi suave de odinioară. Fiindcă mai toate învăţăturile şi mai toate definiţiile se perindă în chimia mintală a ***Revizuirilor*** şi se alterează şi se precipită, limpid, nuanţat, într-un cristal nou, cartea te schimbă şi te urmăreşte. Procesul tău intelectual (iartă-mi, cetitorule, termenii aceştia pornografici) şi atitudinea ta (încă!) e grăbită. ***Revizuirile*** te împing pe calea dezvalorărilor.

Sunt constatările ascuţite ale unui sceptic, poate ale unui cinic, dacă accepţi definiţia cinicului după H. Streitman: „Un sentimental incorigibil, care ar vrea să facă să se creadă că nu e un sentimental - şi care câteodată reuşeşte."

în volumul actual, autorul perseverează să se acrediteze ca atare. Disecarea noţiunii de prietenie o desăvârşeşte cu aplicaţiuni de medic legist pornit să descopere urme de crimă. Perseverează în opera sa de demoralizator pentru a culmina în apoftegme oribile: „iubesc, - deci sunt. Urăsc, - deci vreau să trăiesc." Opriţi-vă un minut asupra acestor cuvinte pentru a pătrunde adorabila perfidie a propoziţiei prime.

[1] **Neglijenţă, delăsare (franc).**

Asemenea concluzii şi asemenea rezultate (raportorul unei cărţi trebuie, mai ales în cazul de faţă. să adopte tonul contrar) nu puteau, desigur, să fie ale unui debutant, în literatură şi în viaţă. H. Streitman e un încercat ziarist care a cheltuit şi amânat în articole multe din paginile datorite literaturii. Verva sa subtilă, analiza, apucăturile aforistice ale gândirii, darul portretului şi l-a aplicat prilejurilor fugare ce se ofereau redactorului social, parlamentar, politic...

Acestei existenţe, care uzează pe cei mai tari, rezistă doar adevăratelor talente. Şi atunci forma în care cugetarea scrisă se desface de soarta efemeră a evenimentului-pretext şi se ridică, în ciuda acestui plumb din aripe, în văzduhul literar, e aceea a eseului. Scriitorul constrâns la îndeletnicirea inferioară a jurnalismului încearcă *„faire sont art â travers son metier"*[1] - cuvântul, îmi pare, e al lui Sainte-Beuve.

Cugetarea d-lui H. Streitman, în acest chip, sparge crusta actualităţii, aşa cum câte o plantă aquatică străpunge pojghiţa iernii cu frunza ei tăioasă, ascuţită, lapidară, ca un gladiu.

IAR LIBERTATEA PRESEI!

Comisiunea Constituţională înscenează şedinţe cu dări de seamă, la care controversele scârţâite ale câtorva politicieni banali pretind să acrediteze că discuţia e reală şi concluziile decurg altfel decât sentinţele marţiale din dezbaterile tribunalului galonat. Ce rămăşiţă de ruşine şi de frică nestârpită induce, oare, la spectacol o sumă de oligarhi cinici şi plictisiţi şi-i pogoară de pe sofalele din conacuri, pe scena improvizată, în faţa votului universal? Ori politicienii noştri sunt mai puţin temerai, ori, într-adevăr, democraţia e mai puţin înfrântă decât se crede. Sau le zărim într-alt chip atitudinea lor de bun plac inaccesibil, sau de bună-seamă că în alt fel ochii lor bugeţi şi pungiţi cată spre masa spinărilor noastre supuse. Altmintreli, de ce nu se scutesc de înjosirea, penibilă boierilor, de a se măscări dinaintea argăţimii multe şi smerite? Cine-i împiedică să rupă cu tradiţia şubredă şi fantezistă a parlamentarilor, a comisiunilor şi a dialecticii inerente?

[1] **Să-şi realizeze arta prin intermediul meseriei (franc).**

Nu înţelegem această şovăire, nici chiar ca exces de delicateţă, prevenitoare pentru boul democraţiei, nesimţitor. Boierul de la cârmă poate, fără mustrare, să descingă şi să se uşureze peste iluziile libertare cele mai roze, peste nervii „drepturilor omului", cei mai plăpânzi. Până azi, însă, clasa conducătoare s-a îngrijit să atenueze acest sadism, cu precauţiuni formaliste şi motivări grave de cari nici acum, în momentul suprem când vrea să statueze temeinic starea de asediu, cenzura şi arbitrariul, nu se dezbăra. Ascultăm, deci, cu voie sau nu, argumentarea contradictorie a comisiunii unde funcţionează 1. Th. Florescu şi vom asista curând, dacă vreun miracol sau cataclism nu va înlătura această fatalitate, în dezbaterile Constituantei de castraţi, în care câţiva simbriaşi vor simula rebeliunea, patima şi virilitatea. Se îngăduie ca necesităţile, strigările gâtuite ale opoziţiei, campaniile gazetelor, doctoralul protest al societăţilor de presă, când cu chestia cea grozavă, atingerea mortală a libertăţilor se va săvârşi. Abia pe urmă, pe o distincţie subtilă între delictele de opinie şi celelalte, gazetarul, scos de sub controlul Comisarului regal, va fi trimis magistratului aservit. Asta e ideea de care, în ultima săptămână, gazetari şi opoziţie se indignează acut. Ar trebui, dimpotrivă, să-i supere doar încetineala, filiera artificială, rafinamentul felin cu care se pucede la consolidarea unei situaţii de fapt. Sunt cinci ani de când ne-am deprins a trăi sub regimul haotic al ameninţării marţiale, de ce dar să ne ridicăm iar împotriva unei legi care disciplinează şi lămureşte primejdiile ei? Iar în privinţa presei, regimul în preparaţiune se agravează doar într-atât că scoate obrazul sensibil al politicianului de sub bătaia calificativului just al gazetarului care-şi descarcă neputinţa.

Să folosim, fraţilor, scurtul răgaz rămas pentru a le striga, încă sub imperiul Curţilor cu juri, politicienilor, că sunt făţarnici, hoţi şi mişei, fără ca aceşti copii putrezi ai Coţofeneştilor, unde li s-au desmăţat muierile, să poată răspunde.

Să ne suportăm pe urmă soarta, cu demnitate şi francheţă. Să ne mărturisim, ca gazetarul Trotzki, că libertatea presei, în zilele când o gazetă nu poate trăi fără concursul bancherilor şi al agenţilor de publicitate, e o „prejudecată burgheză". Să ne recapitulăm renegările şi tăcerile la cari am consimţit în cinci ani de teroare, pentru a formula singurul deziderat valabil sub lovitura ce pregetă, atâta: „mai repede! mai repede!". Căci abia pe urmă, poate, va începe sfârşitul.

LA LOZANA

Din nou înţelepţii popoarelor se adună la sfat pentru a le fixa destinele. Steaua noastră de hârtie călătoreşte în buzunarul d-lui I. G. Duca spre Lausanne. Fie ca mâna sa, într-altfel expertă, să-i dibuiască un loc limpede pe firmament. Credem, însă, că, orbecăind dimpreună cu ceilalţi oameni de stat ai planetei, se va încurca iremediabil de fesul furtunatecului Kemal. S-a repetat cu acesta întâmplarea Golemului din poveste sau a Ucenicului-Vrăjitor din legendă. Clădit din ţărână şi din cârpe şi chemat la viaţă de învăţatul rabin galiţian, Golemul prinse dragoste de existenţă şi pustii casa şi burgul în care se plăsmuise. Kemalul d-lui Poincare, înarmat cu faimoasele 75-uri, prevăzut cu tancuri, avioane, mitraliere şi măgăruşi din Sicilia, îmbărbătat cu „Sambre et Meuse", de-abia consimte să răsufle, în elanu-i devastator, la porţile Europei. Şi-n urma lui, Asia zbiară şi nechează, şi ursul tradiţional, din caricaturile politice, iese din bârlogu-i nordic în care şi-a subt ghearele mai mult decât o iarnă. Războiul, la fel cu revoluţia, poate fi stârnit, dar nu calculat. Vrăjitorul Poincare se înspăimântă azi de ceea ce vede. Şi bănuieşte că, reprimând azi pe Kemal, e prea târziu, căci în spatele acestuia e cel puţin Caucazul şi Rusia. Exact ca în fantastica legendă orchestrată de Isidore Ducas. Izbeşti mătura, şi ai de luptat în locu-i cu două.

E cert, însă, că Anglia, care a trecut pe sub furcile succesului diplomatic francez, va încerca să suprime primejdia pe care diplomaţia franceză vrea doar să o amâne...

Rolul conferinţei e numai temporizator. în interval, escadrele de fier vor transporta din dominionurile entuziaste cantitatea de carne pestriţă necesară să astâmpere pofta tunurilor lui Kemal. Pentru a obţine răgazul militar de trebuinţă, francezi şi italieni se adaogă, în mic număr, acestor efective cari merg să continuie politica hulitului Lloyd-George. Şi, fiindcă mahomedanii se pregătesc să încalice strâmtorile cât mai e vreme, cuirasatele americane iau parte la grandioasa demonstraţie de forţă neputincioasă a civilizaţiei, în faţa câtorva sute de hoarde sângeroase şi inculte.

Cine a adus pe continentul îmbibat de sânge ameninţarea unui nou război, a unui nou şir de războaie? Cine face ca în sforţarea unanimă a popoarelor europene de a izgoni de pe ţărmul lor norodul, prin veacuri nedemn, al turcilor, să lipsească ajutorul eficace al celei

mai organizate națiuni occidentale. în clipa când la miazănoapte şi la răsărit, la luptă şi la pace, e mai multă nevoie de ea?

Noi privim cu groază cum se lasă iar în calea luminii storul de fier care de la 1453 ne-a urgisit în beznă, în marginea stepelor trezite altădată la viață de corăbiile Veneției și Genovei ce descărcau la Chilia şi Cetatea Albă mărfuri pentru Moldova, Ucraina şi Polonia. Cinci sute de ani evoluția noastră a fost strâmbată și încetinită de mâna feroce şi stupidă abătută peste lacătele Mării Negre. Şi, mai apoi, când, după decenii de neatârnare, generațiile noi uitaseră de duşmanul secular, Bucureştii avură de suportat, în 1916, printre alte armate, parada unei divizii de başbujuci, spre cea mai macabră şi istorică uimire a locuitorilor. Pacea de până deunăzi părea că ne scoate, în sfârşit, din testamentul lui Petru cel Mare prin instalarea fermă a britanilor la Dardanele. Dar istoria se repetă cu cinism. După 1453, - 1922. Din nou, bulevard rusesc în drumul cazacilor spre Stambul. Din nou, testamentul lui Petru. Şi, pentru moment, aşteptarea unei încăierări orbeşti la cele patru puncte cardinale. Şi toate astea de dragul succesului diplomatic care l-a trântit vremelnic pe Lloyd-George, totul numai pentru sora mai mare şi latină. ***Merdel***

AMINTIRILE D-LUI IONEL BRĂTIANU

Desigur, sfinxul îmbătrâneşte. Omul hermetic din timpul neutralității, podestatul[1] tenebros care n-a grăit decât în laconisme cinice şi de o brutalitate rece, răufăcătoare dar fără forță expresivă, îşi publică, în ***Cugetul românesc,*** amintirile. Episoade din vremea carbonarismului românesc, în care-l urmărim pe Ion Brătianu-tatăl în agitația lui revoluționară, până la statornicirea definitivă şi ascendentă în țară, ca sfetnic permanent al Domniei, de-a lungul înfăptuirilor istorice. Toate acestea țesute cu oarecare ironie duioasă în jurul unui vechi joben bonjuristic, purtat de Brătianu în epoca eroică şi a unor pieptini de baga dăruiți de Brătianu surorii care-i introducea în țară, sub rasa de călugăriță, manifestele revoluționare, - simple găteli supraviețuitoare care-şi au, în memorii, umila lor odisee. Interesant şi pitoresc e tabloul familial din marea sufragerie

' *Podestat* - autoritate politică sau administrativă (franc).

patriarhală cu Ion Brătianu, între oaspeți, cu soția și cei șapte copii și guvernante la masă. E atmosfera unde s-a format orgoliul urmaşului de azi şi care explică voința lui de a guverna, prin acel cult domestic născut între amintiri, în preajma bătrânului domnitor care-şi aruncă umbra lui disproporționată printre oamenii şi zilele de acum.

ÎNTRE COȚOFENEȘTI ȘI CONSTITUANTĂ

Parlamentul, ieşit din complicitatea Regelui cu guvernul şi a acestuia cu hoții de urne, şi-a reluat lucrările. Comedia e vorba să fie prelungită până la votarea unei ***Constituțiuni,*** ceea ce întrece marginile pornografiei şi ale obscenității. Asemenea dezmățare cere imperios sfârşitul pe care câțiva milițieni simpli l-au pus nu prea de mult desfătărilor de porcească suvenire a ciocoimei de triplu sex de la Coțofeneşti: un bidon de petrol, câteva brațe de paie şi foc!

Spectacolul de atunci, antic, şi care a lăsat urme de picioare mici pe argintul rar al iernei, merită să se repete, în toată goliciunea lui. După femeile lor scârnăvite, e, în sfârşit, rândul bărbaților să forfotească buimaci, în singurul veşmânt al neruşinării ior, sub ochiul omului simplu care vede şi se înveseleşte, şi dezlănțuie pedeapsa cu mâna lui pururi eficace.

Dar opoziția reintră în Parlament. Opozanții fac, astfel, dovada totalei neputințe de a se împotrivi şi de a întreprinde, printr-o propagandă aprigă şi pătimaşă, aşa cum vremurile de animalică promiscuitate o cer, trezirea şi luminarea milițianului blajin şi „n-aude n-a vede" de la Coțofeneşti.

Opozanții seamănă, astfel, cu acei moşnegi sleiți până-n măduvă şi în cari lubricitatea exige satisfacțiile pur vizuale povestite de paharnicul Constantin Sion cu privire la bătrânul boier plecat peste împerecherea slugilor sale plătite: „ha, Terinte, ha! dăi Terinte, dăi!". Opozanții, în imposibilitate de a împiedica pe alții să guverneze, îşi îngăduie plăcerea de a-i privi cum guvernează şi, în frunte cu d. lorga, asistă cuplajul liberalilor cu târfa votului universal, plescăind.

E marea şi încurcata nuntă a politicianismului român. în curând, pentru curiozitatea uliței, se vor proțăpi în prăjini rufele fumicațiunii parlamentare. Libertatea Presei, zdrențuită, are să atârne cu o convenabilă pată alături de Legea electorală, abundent îmbibată cu toate sucurile unui răstimp de amor.

Pedeapsa cu moartea şi căsătoria religioasă obligatorie, cu fluturarea lor puhavă, vor tulbura o clipă tămbălăul săltăreţei plebe care nu se poate abate de la petreceri într-o ţară pornită de la un capăt la altul pe sărbătoare şi înfruptare. Chiar sleiţii retori cari iau parte, cu rezerve sadice şi scuipând anateme de pe scaunul lor pe masa imundă a ospăţului, vor luneca, la urmă, şi se vor pierde printre grupurile horcăite prin unghere ori îşi vor înfunda sonorele râturi în comunul castron bugetar. Căci nu e alt sfârşit cu putinţă şi nici zori de zi pentru poftiţii şi nepoftiţii impurului praznic, cari să le arate şi unora şi altora lividitatea feţei lor, decât doar îmbuibarea cu vârf şi îndesat a tuturora, saţietatea până la greaţă, până la încurcătura de maţe, până la năprasnicul şi obştescul sughiţ.

SCRISORI DIN IAŞI
Cu huliganii

Zi antisemită. Două-trei sute de inşi în jurul statuii lui Cuza vociferează şi put în comun. Tramvaiele lunecă încet şi fără scandal de clopote şi roţi, nu cumva să turbure pe oratori.

Unul din ei se urcă pe soclu, într-un ropot de urale care spune câ salutatul e cel mai gustat cuvântător al mulţimei. Răguşeala lui se înalţă într-adevăr deasupra tumultului şi e imediat copleşită de aclamaţii. Căci astfel a grăit el: „Cetăţeni, mai întâi de toate, să veştejim pe jidovii de la hotel Traian, cari se poartă rău cu creştinii. Mai deunăzi, un coleg de-al nostru, român, care nu plătise nota, a fost bătut de personalul hotelului. Să strigăm ca un singur om: jos cu ei." Sfârşitul fu subliniat cu fluierături expresive. Gloata, întoarsă cu faţa spre hotel Traian, manifesta. Oratorul cobora treptele statuii. Avea secretul succesului. Elocinţa sa se exercita numai asupra chestiunilor concrete şi mărunte. între el şi auditoriu se stabilise o intimă corespondenţă.

Se trece la ordinea zilei. „De la întemeierea Principatelor până astăzi, declară un alt june, s-a constatat că românul e răbdător şi blajin. Dovada cea mai bună e că în facultăţile de medicină s-a tăiat câteva decenii numai carne de creştin. Această situaţie, însă, nu poate să mai dureze. Guvernul trebuie să ia măsuri ca studenţii evrei să obţie cadavre de aceeaşi religie cu dânşii. Studenţimea română îşi rezervă exclusiv dreptul de a lucra pe cadavre necircumscise.

Vrem, deci, sublinie oratorul, s-avem morţii noştri. Fiecare cu morţii lui, acesta e principiul". Şi mulţimea: trăiască morţii noştri! Jos jidanii! Jos presa jidovească! Deşteaptă-te, române! în cântece, pata rară a manifestanţilor se deplasează spre str. Cuza Vodă, dar întâlneşte un cordon de jandarmi fără şef. „Trăiască armata, ura!" şi în surdină: „Dă-te la o parte, răcane, să răzbatem...". Un brânci sfielnic de piepturi rupe cele două cordoane placide, fără un gradat cu răspundere şi comandă. Obloanele cădeau grabnic. Se pustia strada. Ceata chiuită se îndrepta spre tipografiile ziarelor, păzite de câte două-trei sentinele. Armata şi poliţia lipseau cu tenacitate. Şi banda cutreiera voioasă, prin uliţele cucerite, pe cari semănau în treacăt ţăndările vreunui galantar neoblonit, parte cercând să înjghebe din zbieretele cacofonice un cor patriotic, parte mărginindu-se să alterneze huiduieli şi urale, după circumstanţele drumului. Rândurile lui se îngroaşă: cavalerii bordelurilor mărginaşe, obişnuiţii azilurilor de noapte, foştii şi viitorii oaspeţi ai penitenciarelor li se adaogă, în virtutea unui subtil sentiment de afinitate. Se întunecă, şi gloata se opreşte în faţa tipografiilor luminate.

Forţează intrările şi pătrund. De astă dată, amestecul încetează şi din mulţime se aleg intelectualii. Numai ei ştiu ce trebuia distrus într-o tipografie pentru a o scoate din uz cu desăvârşire. Canalia propriu-zisă se ocupă cu spargerea uşilor şi ferestrelor, cu devastarea depozitului de hârtie, cu nimicirea stocurilor de comenzi efectuate, cu spargerea motorului de automobil. (Se găsea o asemenea trăsură în curte.) Studenţimea şi specialiştii târâţi de obştescul elan atacă doar ustensilele subţiri. Două linotipuri sunt doborâte cu entuziasm şi zdrobite cu drugii de fier ce se găseau la îndemână - se scot de la locul lor casetele cu literă şi li se răstoarnă conţinutul pe maidan şi în pârâu. Până atunci, curtea vastă e pardosită de coli albe, din depozitul devastat, ca de aripi smulse. Din marile maşini se desfac piesele principale, accesoriile indispensabile funcţionării. Se taie în bucăţi curelele de transmisiune. Devastatorii caută instalaţia electrică, găsesc dinamul şi-l desfiinţează. Câţiva soldaţi continuă plimbarea reglementară cu baioneta la armă. Trecătorii privesc cu o expresie de milă şi revoltă pe figură. Se ascund femeile, impresionate de strigăte, lovituri şi pocnete. Sărbătoarea ţine un ceas şi un sfert, şi e straniu să vezi tinerimea universitară, dimpreună cu apaşii de la bariere, conlucrând la ruinarea unor ateliere tipografice, cu teascuri rapide şi maşini de cari atârnau literele ca ciorchinul. Când totul fu abătut, strâmbat, îmbucătăţit, când însăşi clădirea nu mai era decât un schelet care-şi căsca pustiul prin găurile pervazelor fără uşi şi fără geamuri, eroii se retraseră fără grabă, luând trofee. Un poliţist, cuprinse dintr-o căutătură teatrul devastării: pereţii rânjiţi şi ciudata

recoltă de hârtie recentă pe maidan, automobilul scâlciat şi spart, muşuroaiele de slovă de plumb, pe zăpadă:

- Parc-a fost foc! se minună îngerul ordinei.

în răstimp, hoarda urcase iar în inima oraşului, cu pas tărăgănat de povară. Nimeni nu mai cânta, căci fiecare ducea cu dânsul câte o bucată de fier, un drug sau un şurub, sau chiar un picior de scaun, bune toate pentru luptele viitoare sau pentru muzeul de mai târziu al tinereţii lor patriotice şi culturale.

UNUL

E cuibărit în redacţia unui ziar, aş zice că de câteva secole, atât de cadaverică e mireasma trupului său, atât de pământie faţa, de lungi, cernite şi stratificate unghiile. Nu-mi vine a crede că locuieşte într-un trunchi de copac, trăsnit, deşi-i cunosc viaţa călăuzită de principiile celei mai sordide economii, semnalată de chenarul intens negru de pe marginea manşetei. Nu pot afirma că barba sa funinginoasă n-a cunoscut pieptenul, cu toate că ştiu că omul ţine căsnicie cu o femelă care, la ananghie, îi poate curăţa firele cu dinţii. Aceeaşi consideraţie mă împiedică a spune că individul ar fi cu desăvârşire nepurecat; semne, însă, avem destule că pe pielea-i mucedă, îndelung învrăjbită cu lichidul, începând de la năclăitele-! pleoape, pentru cari apa e o halucinaţie, şi urmărind cu oroare, până în întunericul penibil al subsuorilor, nu puţine minuscule făpturi dumnezeieşti şi-au afirmat, când pe deasupra, când pe dedesubt, dreptul lor la coexistenţă eu acest impozant parazit al pământului. Ochii săi înoată într-o humoare galbenă şi deasă ca un guturai înrăit, şi fiecare, din mica-i băltoacă icterină şi ispititoare de muşte, cată înspre lume pieziş; atât îi supără priveliştea limpede a zilei, încât luminile lor se încalecă, se încrucişează într-o încurcătură obscenă, din care te aştepţi să nască o viziune pocită, zbâmâind. Şi dacă expresia lor ostilă şi fricoasă de ciomag întâlneşte în cale un stăpân, sau un coleg, atunci rânjetul ipocriziei face o despicătură respingătoare şi infectă în figura lui de strigoi care ar perinda latrinele. Omuleţul acesta, zămislit într-un sturpiu dintre Statu-palmă-barbă-cot şi o vrăjitoare, îşi risipeşte hâzoşia în zâmbete şi în strângeri de mână, pentru ca, peste un minut, în penumbra sălii de lucru, la adăpostul anonimatului, să migălească şi să publice calomnia şi insulta care-l răzbună pe el, împotriva celor mai norocoşi, de veşnicia muncii sale nerăsplătite şi obscure.

1923

ÎNTRE CABOTINI ŞI SCRIITORI

Două teatre furioase au jurat pieire presei şi au pornit cu trupe de dramă şi comedie, în care distingi toate sexele şi toate vârstele, un război mai ameninţător decât însăşi proiectele senilului Dissescu. Două teatre sătule de a plăti publicitate când sălile sunt deşarte şi casieriţa fardată moţăie a pustiu peste sertare, ca un papagal care nu mai ştie scoate bilete, au purces să-şi obţie o reclamă gratuită cu sistemul scrisorilor deschise la rubrica unde se încaieră matadorii condeiului cu campionii ocazionali, în faţa opiniei publice zgâite. Spectacolul e de astă dată reuşit şi promite serie. O directrice, care fusese cândva femeie şi artistă, revarsă conţinutul vocabularului său cel mai expresiv pe capui autorului până mai ieri cel mai alintat de rampa sufletului ei focos de antreprenoare. Un june director intoxicat de abuzuri mercuriale impută ziariştilor şi scriitorilor că se îndeletnicesc cu achiziţionarea de traduceri, pe când, după înţelegerea-i scâlciată, această operaţie ar trebui probabil conferită pedicurilor, în orele libere. încurajări de aderenţe vin din cabine şi culise. O nerăbdare isterică împinge toată această lume promiscuă, deprinsă cu aplauzul şi binoclul, şi pe neaşteptate lipsită de atenţia publicului şi de gâdiliciul elogiului tipărit, la exibiţie. Ginta sulemenită care se gudură printre becuri sau se ploconeşte prin redacţii, masculii induşi la pasivităţi feminine, femelele ce-şi silabisesc în extaz cronicele care le detailează nurii ori le divulgă cutele aşternutului, primi-amorezi şi june-primi, sufleri, regizori şi cochete cu bancher, bătrâni tremolizaţi şi baldâre nimfomane, toată această bălţată şi complezentă poporaţie de coridoare, şi-a ridicat faţa dedată cu intemperiile vieţii sociale, pentru revoltă, împotriva cui? în primul rând, împotriva celor ce le-au pus la îndemână mijloacele de a-şi exercita meseria, defectele, analfabetismul şi, mai ales, acea vanitate specifică, născătoare de ură, invidie şi cleveteală, pentru a traversa penibila existenţă a cabotinului, penibilul debut, trista

maturitate, ridicul asfinţit al cabotinului: împotriva autorului. Şi aceasta după secole de parazitare şi de procopsire în dauna lui şi în dauna sărmanului text, cotrobăit, scurtat de mâini impure, morfolit de buze inculte, sau, ceea ce era mai îngrozitor, completat de scălămbăiala măscăriciului literator. Şi, în al doilea rând, dar mai făţiş, şi cu o chelălăială care simulează cerbicia presei întregi, i se azvârlă asaltul Vicleimului organizat.

Pe vremuri, actorul rătăcea şi era găzduit într-o aripă a castelului. Câte un prinţ amabil, asemenea lui Hamlet, recomanda trupa, pe atunci smerită şi cuviincioasă, bunelor auspicii ale intendentului. Uneori, erau ospătaţi chiar în sufragerie, dar numai după ce Seniorul se îndestulase.

Nu se bătea nimeni, însă, în duel cu histrionul care desfăta cu palme, chiote şi tumbe de pe scenă, şi pentru a încrucişa spada cu un duce, căpitanul Fracasse a făcut dovada că e un autentic baron scăpătat. Astăzi, mulţumită presei şi capitalismului implicat în întreprinderi teatrale, cabotinul a ajuns rege al existenţei, lăbărţat in vitrinele actualităţii, în toate ipostazele şi în toate ţinutele, în toate amănuntele şi în toate momentele, cu pasiunile sub pieliţă şi toţi plasturii fiinţei sale, vizibili. în contra ostentaţiei lui cinice şi neroa.l^, în contra vanităţii lui mărunte şi paralizante, s-a reacţionat aiurea, până la jucărea de spectacole fără nume de actori în afişe. Totuşi, ziaristul îşi ispăşeşte azi vina de a fi contribuit la transformarea rufianului în gentilom şi a bulendrelor în doamne.

Opriţi gloata zbârcită şi spână a bărbaţilor cu figura de babă şi convoiul febril şi veşted al femeilor care trişează cu dispensarul şi maternitatea! Peste rasa morbidă care se vaită şi se potoleşte pisiceşte, pe streaşină cetăţii, aruncaţi cârpa întunericului şi a tăcerii.

ION CĂLUGĂRU

Caii lui Cibicioc de Ion Călugăru. Câteva schiţe strânse într-o cărţulie plăpândă. Nevoit, faci apropiere cu vârsta puţină a scriitorului, cu timidul său gest de început. Dar gestul te constrânge la alte constatări. E cineva care-ţi vorbeşte dintr-însul şi din ale lui şi într-un grai ciudat şi adânc personal, acolo. Singular debut, într-o literatură osândită la pastişul formelor străine şi în care, în cazul mai rar, debutantul mult mai bătrân, completează lăturalnic pe Sadoveanu. (Vorbesc de prozatori: de curând un foarte gornit şi considerabil începător ilustrează cu al său volum, regula.) Ion Călugăru reia firul tocmai de la Creangă, şi în condiţiuni cari exclud învinuirea de manierism şi de imitaţie. Cu frăgezime şi stângăcie, fraza sa crudă, populară, reia amintirile din copilărie, pentru a evoca tipuri şi aspecte de un pitoresc particular: Călugăru cheamă, în cuvintele lui gustoase, viaţa pestriţă şi misticismul târgurilor evreieşti din nordul Moldovei. Duioşia şi humorul sănătos al lui Creangă e, însă, înlocuit de fiorul suferind şi subtil, şi, în aplicarea lui specială, evident adecuat al lui Ion Călugăru. Cu această sensibilitate se dezrobeşte el de cel mai caracteristic dintre povestitorii români.

Ion Călugăru porneşte izbânditor în literatură. Pentru că marea preocupare şi plângere a scriitorilor români e în societatea noastră amorfă lipsa unei lumi anume pe care să o supună unui verb deosebit. Cu greşelile necesare tinereţii, Călugăru poartă în sine şi lumea şi cuvântul.

ARTA LUI MARCEL IANCU

Spectatorul să-şi înduplece privirile uimite, aşa cum ***xmpostillion'*** îşi stăpâneşte din răsputeri caii căzuţi pe roate, cu spaima în coamă, cu avântul în coarde, la răscrucea din codri. O natură nouă, aprigă şi arzătoare, ţâşnind hâzoşii de indomptabilă[2] voioşie din coastele-i colţuroase, din clocotul surd al zămislirilor ei vehemente, va să se înfigă, ca dintr-o deschizătură a unui iad unde fierb tainele, în ochii nedeprinşi. Altă mişcare, cu altfel de trunchiuri, altă culoare în alte văzduhuri îi vor întruchipa o altă viaţă pe care de atâtea ori a simţit-o, fără s-o descopere, fără s-o bănuiască.

Ştiut-a el cât elan e într-o linie, cât neastâmpăr şi strădanie misterioasă într-un elan, câtă sevă circulă şi biruie înăuntrul formelor pe cari amintirea le păstrase liniştite? Iată, în pânzele lui Marcel lancu, desluşit şi divulgat secretul forţelor cari se dezlănţuie. Iată ţipătoarea, violenta şi irezistibila viaţă, vertiginosul ritm Care sparge

[1] ***Postillion*** **(franc.) - şef de poştă, surugiu.**
[2] ***Indomptable*** **(franc.) - de neîmblânzit.**

aparențele. Iată măștile grotești și diforme cari exprimă, în exagerări formidabile, Voința ce suie într-însele. Și, de aceea, fiece trăsătură e un îndemn purces spre ținta lui ca o săgeată. De aceea, fiece suprafață e un tumult adânc de forțe organizate întru existență, și fiece plăsmuire o explozie care-și va îndeplini destinele exuberante.

O energie fără seamăn, nutrind o vervă cumplită, își caută aici, prin artă, echilibrul viu, expansiunea radioasă. E un exces de vitalitate, un concert de afirmații cari se încheagă în acele hore „Nocturne" și goale duse în vârtej spre o istorie îndepărtată; și în acele „Dansuri negre", aproape un chin de ritmuri comprimate, și în „Balul", de un halucinant colorit și desen, redus cu îndrăzneală, și întețit drăcește, la simple și răzvrătite semne.

S-a zis: știință. S-a zis, expresionism, activism abstract, formele seci, etichete de muzee, pe bocaluri. Noi zicem: talent în plină expediție, printre ghețurile zdrobite, cu vântul tinereții în pânze. Acord triumfal în luptă cu bolțile. Sau poate, Natură, în era ei cea dintâi, de concepții monstruoase și splendide, de rătăciri sălbatice și de realizări hiperbolice. Avem, întors în țara lui, un nou artist, de o elementară virulență, de o cerebralitate nietzscheană, și al cărui meșteșug, slujit de cunoștinți variate și multiple, se bizuie pe acea forță de lucru caracteristică marilor izbânditori. Marcel Iancu se înscrie, bucuros și cu dezinvoltură, printre ei. Emoția noastră recunoscătoare își cere bucuria de a-l saluta, în înălțarea lui fulgurantă, pe lângă noi, aci.

ÎNTRE HORTHY ȘI BRĂTIANU

Relațiile lor s-au înăsprit. Recunoștința e de scurtă durată. Și asta numai din pricină că „diversiunile" în interior, la îndemâna magnaților de la Pesta și București, nu sunt de natură să pasioneze masele guvernabile... într-adevăr, situația e tristă în ambele țări foste inamice. Criză financiară și în Ungaria redusă, și în România amplificată. Criză de transporturi, de material rulant și combustibil, și dincolo, și dincoace de Tisa, în mod egal. Stagnare în marea industrie. Bancrută nedeclarată, în comerț. Dezechilibru, dezorientare. Conrupție. Dezorganizare în comune, foamete și lipsuri în populație. Guverne la fel de incapabile. Și aceeași posibilitate de diversiune la Horthy și Ia Brătianu: evreimea țărilor respective. Când, prin grația d-lui Brătianu, amiralul Horthy se instala dictator, acesta asmuți tinerimea studioasă asupra evreilor, pentru a mai uita de alte mizerii. De-abia venit la putere, d. Brătianu uză de același procedeu. Dar populația își dă repede seama că nu se astâmpără foamea cu cioburi de firmă evreiască, nici iarna nu se îndulcește cu perciuni pârliți. Atunci, Horthy uzează de cea mai mare dintre diversiuni: atacă cu delicateți intermitente frontierele care-i circumcid teritoriul și, mai ales, pe cea mai hahamică dintre toate: frontiera română. Indignare la București, în palatul de la Capul Podului: Horthy „ne trădează!" Și, de aici, învinuiri vehemente: Ungaria vrea război. Un oarecare orator, într-o oarecare întrunire publică din Pustă, ajurat exterminarea simultană a tuturor popoarelor învecinate. Ți se face părul măciucă, cetitorule. Asta vrea și d. Brătianu. D-sa nu va întârzia să priceapă aluziile și sugestiile pe cari i le îmbie cu pocnete, fratele său de clasă, bunul corb de aceeași culoare, Horthy. în definitiv, o sesiune sportivă la frontieră ar împinge în umbră sesiunile Constituantei bucureștene și ședințele bătrânului jurisconsult, slugarnic și versatil, Dissescu.

Să luăm aminte. Ne așteptăm la o armată vrăjmașă în drum spre Carpați și ne pomenim, pe nesimțite, cu o ***Constituție*** liberală.

DOI VRĂJMAȘI

Toată sfâșierea și dezechilibrul vieții noastre politice se datorește [!] rivalității implacabile dintre doi fruntași. Vrăjmășia grandilocventă a d-lui lorga împotriva d-lui Stere și ura hermetică pe care, la rându-i, acesta i-o păstrează zădărnicesc unirea opoziției democratice într-o singură impunătoare tabără. Pe dezbinarea ei iremediabilă, Clubul liberal își sprijină existența, Palatul nepăsarea, iar lamentabilele rămășițe conservatoare, micile piruete cari o fac să apară, la răstimpuri, în furgonul câte unei coterii mai viabile. Astăzi, fiecare în parte din grupările cari au alcătuit Blocul național sunt mai puternice decât în anul când, în unire cu ardelenii, au sprijinit guvernul Vaida. Partidul Țărănesc, ieșit dintr-un echivoc, surprins de propria-i victorie, era în stare de nebuloză. Din echivocul de atunci s-a bătut monedă adevărată. Partidul are filiale și secțiuni, are mai ales citadele electorale și tinde să aibă cadre. Gruparea naționalistă a crescut, de asemeni, și s-a organizat.

întru amplificarea ei, sforțările d-lui Iorga s-au exercitat, pentru o unică oară, liniar, perseverent şi armonios. Era în slujba singurului idol meritoriu. D-l Iorga nu s-a obosit să se sacrifice d-lui Iorga. Afierosit, însă, propriului său cult, d. Iorga, ca orice extatic, n-a maj văzut, încolo, nimic. Grija sa, de mare preot îndumnezeit, a fost ca nici o altă statuă să nu fie statornicită în templul democrației. D-l Iorga e un pasionat. Iubeşte poporul cu pasiune, dar vrea în schimb, cu exclusivitate, popularitatea. Are toate însuşirile unui bun amant, dar tocmai de aceea ştie să le descopere şi într-alții, când aceştia le au, şi ştie mai ales, cu gelozie, să se teamă de ele. în coama rebelă a d-lui Stere, în ochii lui aspri, în grumazu-i leonin, în vocea metalică şi-n umerii de piatră, privirea caldă, glasul vibrant, barba mătăsoasă, talia suplă a d-lui Iorga simțiră pe ***Cellalt.*** Atunci, în clipa în care un rival îi contesta, printre aclamații, supremația retorică, şi se încumeta să sculpteze în aer gestul care asmute masele ori samănă ideile, d-l Iorga porni, cu o însuflețire şi o dialectică meridională, războiul exterminator. Şi între aceste două personalități încărcate cu acelaşi magnetism se dezlănțuiră, pe față şi pieziş, loviturile. D-l Stere adoptă atitudinea convenabilă temperamentului său de farsor nordic, capabil de tăceri indescifrabile, de surde pregătiri şi de subite ofensive paroxiste.

D-l Iorga, sacerdotal, dar ca un propovăduitor din marile secole de credință medievală, punând în cuvântul său Artă şi în atitudinile sale calcul, utiliza, din belşug, anatema şi excomunicarea. Astfel, metalul tremolizat al d-lui Iorga se ciocni de cremenea pe alocuri caducă a d-lui Stere, fără ca scăpărarea iscată să mistuie şi să incendieze. Lumea noastră, deprinsă, nu se impresionează nici de martirajul enigmatic afişat de d. Stere, nici de spectacolul ecleziastic pe care-l oferă d. Iorga.

Cuvintele ***ideal*** şi ***trădare*** nu mai au un sens înfiorător pentru o mulțime de acum inițiată în tainele politicei române de stat din timpul războiului. O democrație mai rafinată (dacă îngăduiți împerecherea cuvintelor) ar fi cerut, poate, celor doi rivali să iasă din atitudinile lor şi, părăsindu-şi armele, să se combată cu argumente mai subtile. Numai aşa s-ar mai putea interesa de lupta lor obositoare. Căci numai aşa s-ar ajunge la o victorie, adică la antrenarea mulțimei de partea unuia dintr-înşii, şi la sancțiuni.

Până la decisivă, însă, constatăm că d. Stere are întâietatea: e adorat de o provincie întreagă, totdeauna gata să facă o revoluție pentru el... D-l Iorga, cu toată munca depusă în acest scop, nu are

nicăeri asigurat un loc în Parlament fără alianțe şi carteluri. Şi vanitatea d-sale suferă.

D-l Stere are la Iaşi o revistă literară şi un grup de prieteni valoroşi şi dezinteresați...

D-l Iorga are un ziar fără cetitori şi nimic altceva decât discipoli cari trebuiesc căpătuiți. D-l Stere, în cazul cel mai rău, e melodramatic, d-l Iorga e uneori umoristic. Să adăogăm că, în conflictul acesta pur personal, cel intransigent şi exterminator ca un arhanghel e d-l Iorga.

Şi, după toate acestea, să ai convingerea că cei doi rivali laolaltă, dimpreună cu partidele lor, pot da țării un guvern mai popular şi mai destoinic decât cel pe care ni l-a hărăzit Regele...

FASCISMUL E DE ORIGINĂ ROMÂNĂ

Mussolini ar socoti de paradox această afirmație. După dânsul, fascismul e o manifestare pur italiană, după cum bolşevismul e ceva specific rusesc. A înjgheba fascii aiurea decât în Italia e act de contrafacere şi de ridiculă imitație, i otuşi, fascismul, adică organizarea care a smuls vechilor partide puterea, pentru a o da pe mâinile foştilor combatanți, jurați să nimicească mişcarea sindicală, s-a manifestat, în alte forme, la noi.

A avut acelaşi obiectiv şi acelaşi program. Regele, vrând-nevrând, a ținut seamă de dânsul şi, în unire cu sfetnici săi neputincioşi şi vicleni, l-a utilizat şi l-a uzat pentru totdeauna. Fascismul nostru s-a numit averescanism şi a fost, ca şi în Italia, în esența lui, o emanație a frontului. Averescanismul a desființat partidul muncitoresc. Spre deosebire, însă, de tovarăşii lui din Italia, armata politică a foştilor combatanți români s-a împestrițat din vreme cu transfugii şi oportuniştii altor tabere, şi, cu toată masa lui impozantă, reuşi să se compromită încă înainte de a cuceri puterea. Averescanismul a sfârşit în ridicol şi prin dezagregare; agonia lui a fost puhavă şi scandaloasă. Asta pentru că era un fascism specific românesc. în Italia, desigur, lucrurile se vor sfârşi altfel.

Ca fenomen, „Uniunea foştilor combatanți" trebuie considerat ca ultima rătăcire pe care au mai putut-o provoca noțiunile confuze de patrie, steag, tradiție.

Plutocrația mercantilă a profitat, suprem, de sentimentalismul obscur al mulțimilor. Când se va face linişte şi lumină, poporul va reintra în fasciile lui fireşti, cari sunt clasele sociale, astfel precum s-a şi întâmplat la noi, fără ca trista aventură a generalului Averescu să fi avut ceva din strălucirea surprinzătoare a guvernării lui Mussolini.

în ceea ce priveşte străduințele unui ciocoiaş fără prestigiu, Grigore Filipescu, de a ralia pe cei cinci sute de mii de foşti combatanți în jurul târnului pe care d-sa l-a mânuit cu atâta războinică dexteritate pe ulițele Bacăului, în timpul luptelor de la Mărăşeşti, ele sunt zadarnice. Experiența e făcută şi nimeni n-ar mai putea fi înduplecat să o reînceapă.

ALARMA

A intrat sabia în țară.

La graniță, comunicatele guvernului spun că se dau zi şi noapte lupte crâncene între grăniceri şi hoardele maghiare. Gravitatea situației o arată însuşi protestul guvernului nos-ra la Budapesta şi faptul că ***Lupta,*** în ediție specială şi cu litere cât cărăbuşii, a vestit mobilizarea în Ungaria şi a divulgat chiar numărul agresorilor, dispozitivul unităților şi planul de ofensivă maghiar. Creştineştile sărbători au fost turburate de gânduri de sânge. Doamnele din bulevardul Colței s-au înfiorat văzând întoarse orele harnice de la Ghidideni şi Coțofeneşti. Un fost, actual şi viitor ministru, celebru prin obezitatea lui radioasă, prin meşteşugitele-i lovituri de import-export şi mai ales printr-o bătrânețe lubrică şi dezbărată de prejudecăți, a zburdat la suvenirul ce s-ar putea repeta, al unui sardanapalic voiaj nupțial printre ruine.

în sfârşit, un Paşă valah a premeditat fornicațiuni nelegitime, dezvirginări violente urmate de zămisliri bastarde, o întreagă idilă trandafirie şi îmbălsămită, sub concertul atenuat al tunurilor depărtate şi contrastul sadic al suspinelor de amor cu vaietul răniților din şanțuri. Totul nu era, însă, decât o amăgire dureroasă pe care închipuirea şi-o face singură. Doamnele fanariote, miniştrii concupiscenți şi rajalele surescitate au fost victimele ieftine ale unei autosugestii involuntare. Cazna obláduirii şi răspunderile puterii îi obligase pe aceşti fericiți neputincioşi să recurgă de Crăciun la o farsă marțială

pentru nervul cel mai sensibil la un popor flămânzit şi care să-i aducă aminte că îl amenință rele mai mari decât o foamete ponderată, un trai scumpit, o adâncă dezorganizare şi lipsurile cele mai insuportabile: mobilizarea, războiul.

Astfel, înțelepciunea conducătorilor tăcu să treacă neobservată, în țara sgâlțâilă de frigurile vitejiei, strânsă împrejurul brazilor luminați şi poleiți, absența relativă a cozonacului, dispariția totală a pâinei. Şi că, cu toate că ştirile oficiale despre un demers colectiv al Micei Antante persistă, iar de pe front comunicatele anunță repetate incursiuni nocturne, de natură erotică, a patrulelor ungureşti prin satele de frontieră şi fugărirea lor cu focuri, fără morți, răniți şi prizonieri din nici o parte, sunt, totuşi, indicii că ungurii ar fi renunțat la planul ce li se atribuise, de a desființa România, a nimici Serbia, a spulbera Cehoslovacia şi a anexa Austria, simultan. în sfârşit, când guvernanții se vor trezi din visarea reminiscență în care i-a aruncat propria lor farsă, va fi tocmai timpul să născocească o nouă diversiune: iarna se înăspreşte, mizeriile se complică, deraierile se înmulțesc. Care va fi acea diversiune?

Cea evreiască a devenit primejdioasă, cea maghiară va fi prea recentă, de-a răscoalele țărăneşti nu e bine să te joci... Rămâne, desigur, chestia Basarabiei şi năvălirile bolşevice: guvernul a păstr* cu grijă starea cea mai nesigură şi mai încurcată la Răsărit; şi suntem, din fericire, în luna când îngheață Nistrul.

Dar, la urma urmei, în fața unui public devenit sceptic şi calm, nu politicianismul nostru e acela care s-ar da îndărăt de la un război în toată regula, mult mai uşor acceptabil decât orice sforțare de muncă şi organizare pentru becisnica şi trândava noastră oligarhie.

ARTA LUI ADRIAN MANIU

Un vizual stăruitor până la minuțiozitate. Poezia sa se bizuie exclusiv pe acest procedeu de înscenare amănunțită. îl urmărim mai puțin disimulat şi în mai largă libertate, în ***Figurile de ceară,*** momente în proză, notațiuni artiste, imagini, senzații şi gânduri, uneori suită rapidă de tablouri, în cari foarte arare anecdota primează şi devine scop. în primul rând, Maniu urmăreşte însuflețirea, sub ochii noştri, a fantoşelor cele mai neverosimile alături de figurile cele mai voit realiste şi mai banalizate. Atunci, însă, intervine virtuozitatea lui

în a încadra, în a smulge apoi subiectului calp detaliile inedite cari îl vitalizează şi a-l împrospăta cu cel mai plastic şi mai lipsit de prejudecăţi literare vocabular cu putinţă. Pe drumul acesta merge până la o stângăcie căutată, peste care atenţia cetitorului lunecă anevoios, cu opriri şi poticneli, pregătite cu o sălbăticie rafinată. Amintirea se încarcă, deci, cu tot ceea ce a vrut călăuza şireată care ne-a ispitit în călătoria peripeţioasă, printre corole, stânci şi buruieni tari.

A fugit de clişeu până la sacrificarea clarităţii, a prigonit formele până la preferirea cioburilor, a vânat ineditul până la tărâmul interzis de guarzii ordinei literare, al farsei şi al incoerenţei negative, în proză, nici o tendinţă socială, nici o ostentaţie analitică. Senzaţie!

Adorabil când simulează incultura, sinistru când consimte să-şi ia rolul, pentru care arată mai puţină predilecţie, şi mai multă ironie, al decadentului literar, cu apucături năstruşnice. Dar a reuşit să inoveze şi în acest tip, în care s-au produs şi alţii, cu faimă, aiurea. Şi plutim în trecut.

Literaturii simboliste franceze îi datoreşte imboldul către o singularizare spre care tindea, firesc, fiinţa lui sensibilă, sperioasă, dar bine organizată pentru acea dedublare fără dezechilibru, a personalităţii ce fuzionează apoi în creaţia artistică.

Literaturii simboliste române i-a aparţinut vremelnic şi numai ca militant sub un steag de revoltă. Simţirea lui nu este simţirea specifică simboliştilor şi limba lui nu se înrudeşte cu verbalismul lor scotocit şi rafinat. Azi putem alege din Maniu, după atâtea poeme, proză, feerii şi după ***MeşterulManole*** şi putem descinde în el fără să ne surprindă că ne găsim nu într-o seră violetă, ci într-un fraged luminiş de codru, cu flori simple ţâşnind dintre foile moarte, cu muşchi sălbatic în care licuriciul vetust scânteie, cu şerpi vechi peste cari fluturi de jar pâlpâie.

Maniu nu e un poet livresc, făcut, iar nu născut. Poezia lui purcede din el şi el e al pământului şi al trecutului nostru artistic, atât cât s-a păstrat în cântece, în biserici, în conacuri. De aci, tot pitorescul lui şi accentul vădit simplu şi popular care pătrunde în toate strofele lui, chiar şi în cele din poemul ***Salomeei:***

„Vezi lanţul ce picioarele îmi leagă
atât că n-aş putea nici să alerg;
- te-nvăţ să-l rupi şi să mă ai întreagă
şi sângele cu o batistă am să-l şterg.

Iese luna argintie
ca un fulg de păpădie.
Scutură-te luno-n nori
şi însămânţează stele.
Când o fi la cântători
vine dragul vieţii mele
cu dinţi strânşi, cu ochii plânşi şi cu mărgele."

Trebuie ştiut că Adrian Maniu în răstimpuri e desenator destul de dibaci pentru un literat. Gautier şi mai târziu Jules Laforgue şi Verlaine, simţiri surore simţirii lui, în literatura mumă, desenau şi ei.

Vizualitatea era de asemeni prima lor caracteristică.

TÂLCUL SCANDALULUI

Scandalurile studenţeşti antisemite au dat guvernului, care le-a pus la cale, care le-a organizat şi care le-a asmuţit, roadele urmărite:

Starea de asediu s-a înfăptuit. Capitala mişună de patrule. în special barierele, unde nu locuiesc nici studenţi, nici evrei, sunt puse sub straşnică pază. De-acum, Parlamentul fraudulos al Măriei Sale poate discuta în linişte ***Constituţia*** pregătită de o ciocoime, în sfârşit, refăcută.

Primejdia gloatelor ţărăneşti, gata la cea dintâi chemare să manifesteze în contra sfruntatei comedii constituante, e ţintuită la porţile oraşului. Căci baionetele, apărute să stâmpere apucăturile primitive ale sărmanei generaţii inculte de după război, nu vor dispare o dată cu încetarea dezordinelor. Ameninţarea lor, plimbată prin Bucureştii îngroziţi, are să asigure până la urmă săvârşirea mamelucescului spectacol.

Sforţării de a duce la bun capăt siluirea începută acum un an, trebuie să-i urmeze odihna meritată. Pentru a trece în opoziţie, guvernului îi trebuie o platformă. Pentru a rămâne la putere, guvernul are nevoie de o situaţie guvernabilă.

în împrejurările de azi, el preferă să plece.

Leul nostru s-a dus de-a dura. E un motiv serios de a renunţa la cârmă. Dar guvernul nu poate mărturisi că prăbuşirea noastră valutară se datoreşte stupidităţii notorii a specialiştilor lui, economiei

lor inepte. învălmăşelile antisemite, însă, pot furniza o explicaţie căderii leului: finanţa ovreiască, în străinătate, se răzbună, şoptesc liberalii. Cahalul ne sugrumă, moţăie obosit d-l Cuza. Neputinţa d-lui Vintilă Brătială[1] îşi face astfel din flamura universitară antisemită o pudică frunză de viţă.

Se apropie clipa în care partidul de la putere va renunţa la „patriotica datorie ce i-a incumbat", pentru a trece, cu aere de nobilă victimă, în opoziţie. De acolo va teroriza vreun oarecare minister de fantoşe, confecţionat în anticamerile palatului, cu ajutorul generalului Prezan şi al fabricantului de conserve Ştirbei. E posibil chiar să-l acuze de antisemitism. Partidul Liberal are bani să uneltească asemenea dezordini şi din opoziţie.

AVENTURA D-LUI IORGA

Idolul de odinioară al studenţimii n-a putut suporta o manifestaţie de necredinţă. Astfel s-a săvârşit, după legile fireşti şi fără anomalii, evoluţia unui cult. Sfântul venerat odinioară, Prorocul temut o viaţă întreagă, e insultat şi lovit cu pietre. Asta fiindcă sfinţii şi prorocii cari dăscălesc fără întrerupere pe alţii, nu învaţă, la rându-le, nimic. Târziu, şi numai cu preţul unei păţanii înjositoare şi nedrepte, omul ales află că mulţimea primeşte doar sfaturile şi îndemnurile pe cari le conţine, virtuale şi nedesluşite, în sufletul ei. D-l Iorga s-a plâns că nu mai poate vorbi unor suflete, aşa cum a făcut timp de 30 de ani. A uitat, însă, că în 30 de ani d-sa n-a făcut decât să măgulească acele suflete şi să lucreze pentru expansiunea instinctelor bestiale, închise în ele. Se zice că interesele politice şi vanitatea de a fi aclamat l-au coborât pe oratorul pătimaş de altă dată la rolul de mamoş liric al atâtor porniri neliberate. Să nu uităm că antisemitismul a luat naştere printr-însul. D-l Iorga, cel dintâi, a cocoţat fetusul hidos la înălţimea de la care putea fi văzut de toată lumea.

Să nu uităm, totdeodată, că simpatia dintre un om şi o cauză are rădăcini, indestructibile poate, în temperamentul şi mentalitatea lui. Să nu uităm că nimic nu se respinge mai categoric decât electricităţile de acelaşi fel, să nu uităm asta când asistăm la renegarea reciprocă şi vehementă a bunilor prieteni, Iorga şi Cuza.

[1] **Este fie o greşeală de tipar, fie o deformare intenţionată a numelui lui Vintilă Brătianu, generată de antipatia lui Vinea faţă de Brătieni.**

Aplaudăm, deci, fapta d-lui Iorga. dar cu rezerve. în momentul în care-şi menţine cu tărie demisia şi protestarea împotriva uneltirilor guvernamentale, să ne repetăm că partidul d-sale aşteaptă, într-o atitudine respectuoasă, o scrisoare de recomandaţie către Rege de la d-l Brătianu, pentru a-i succede la cârmă. încolo: pentru Facultatea de Litere, pentru Universitatea, în genere, plină de politicieni atât de nepregătiţi, încât li-e ruşine să-şi ţie cursul, retragerea unui savant autentic şi a unui bărbat de mari talente, ca d-l Iorga, e o pierdere grea.

Pentru studenţime, demisia şi vorbele d-lui Iorga sunt o confirmare a constatării noastre că actuala generaţie, covârşită de greutăţile timpului, a derogat de la legea firească a progresului. E jalnic tineretul de azi, faţă de cel de acum aproape zece ani, e scăzut şi meschin în preocupările lui, e înjositor de impulsiv, de brutal şi de orb tocmai în clipa când trei culturi strălucite vin să-l îmbie şi să-l încolţească.

CULTURĂ ŞI ANTISEMITISM

Scandalurile huliganilor au luat sfârşit. Guvernul s-a servit de studenţime în măsura în care a avut nevoie de ea.

O experienţă de guvernământ, să zicem ereditară, l-a învăţat pe d-l Brătianu că numai o mişcare studenţească poate fi iscată, mânuită şi prevăzută, în consecinţele ei, după plac. Nu tot acelaşi lucru e de îngăduit cu proletariatul sau cu ţărănimea. în această privinţă o spovedanie a d-lui Brătianu ar spune mult.

Deci, universităţile s-au închis. Ce înaltă lecţie de morală pentru minoritatea juvenilă care pornise la ceea ce numea „luptă", bizuită pe complicitatea guvernului! Acum i se lămureşte, pentru prima dată, că politicienii îşi calcă şi cel de al doilea cuvânt de onoare, ***la parole des brigandes***[1]. Ce ochi trebuie să zgâiască tinerimea nedeprinsă când asistă la degradarea vertiginoasă şi în toate formele a unui ofiţer student, la deţinerea în penitenciar a câtorva energumeni mai zeloşi, la expulzarea din caminuri, la izgonirea din cantine! Parcă nu aşa ne fuse vorba! Şi suprimarea ziarului studenţesc,

[1] **Cuvântul de hoţ (franc).**

ce farsă! Şi ce capcană ridiculă întinsă opoziţiei prin acest abuz de putere zadarnic şi stupid! Fără-ndoiaiă, domnilor antisemiţi, că o atât de cinică glumă n-ar fi fost cu putinţă dacă mulţimea voastră s-ar fi împărtăşit din secretele zeilor... dacă cei delegaţi să trateze cu stăpânirea nu s-ar fi păcălit prosteşte sau nu v-ar fi vândut în netrebnic chip. Cercetaţi, de mai aveţi cum, şi, în orice caz, de azi încolo, cercetaţi înainte de a vă încrede. Luaţi măsuri ca, în orice mişcare aţi mai porni, conducătorii şi complicii să meargă cu d-voastră până la Văcăreşti şi până la azilul de noapte.

Deci, universităţile s-au închis.

Cu o uşurinţă caracteristică politicianului român, profesorii absenţi de la datoria lor şi guvernul preocupat de politică internă au preferat puzderiei de măsuri eficace, pe cari le-au avut timp de trei luni la îndemână, cea mai monstruoasă şi extremă procedare. Actul uşuratec al închiderii universităţii dovedeşte, cu vârf şi îndesat, totalul dezinteres al oligarhiei noastre debile şi tremurânde pentru cultură. Clasa noastră conducătoare ar desfiinţa bucuros toate şcolile superioare, şi pentru totdeauna. Siguranţa ei, ameninţată din când în când de individualităţile ce s-ar ridica şi ar smulge, după ele, masele somnolente, din nepăsarea lor, s-ar mulţumi cu o cultură medie, practică şi departe de orice ideologie. O societatea de plugari, lucrători şi comercianţi, condusă de ciocoimea veche-nouă de acum, şi la mijloc, în locul intelectualilor aproximativi ai zilei, un furnicar maşinal de sergenţi instructori şi furieri, de copişti, sanitari, mecanicieni, contramaiştri, arhitecţi empirici, ingineri fără diplomă şi popi cu misiune de învăţători, iată: acesta e idealul oricărui ministru român şi, de aceea, partidele şi guvernul trec peste suspendarea cursurilor şi lecturilor, 'nălţând din umeri.

...Şi dezbinarea, poate iremediabilă, a unei generaţii menită să continue, pe alte căi, efortul celei jertfite, anonim şi simplu, în tranşee?

Cine-i nebunul care şi-a îngăduit în România celor patru graiuri, încă neîmpăcate, să despartă, în veacul şi în clasa unde minciuna religioasă nu mai preocupă pe nimeni, să despartă tinerimea, de aceiaşi limbă românească, în două tabere dureroase? Poate un român luminat să-şi repudieze tovarăşul de credinţă în viitorul aceleiaşi culturi şi să stea faţă-n faţă, puţin şi nepregătit, cu formidabila forţă de propagandă germană şi maghiară? Fără să nesocotim proporţiile şi fără să îndemnăm, prin aceasta, la un boicot imbecil în contra celor două culturi cari ne vor spori sau ne vor cuprinde, nu vi se pare, însă, că ne ameninţă soarta Romei, după cucerirea Athenei?

Numai solidarizarea celor două elemente de aceeaşi limbă şi cu însuşiri cari se completează reciproc va face suportabil şi întăritor altoiul acesta, care altfel poate denatura cu desăvârşire trunchiul verde românesc. Hibridul dialect bănăţean şi jargonul inteligenţei ardelene sunt un avertisment şi o dovadă.

Cu sistemul actual de învrăjbire, cu această campanie dârză de dezintelectuâlizare a tinerimii, se pregăteşte definitiva înfrângere culturală, sau completa capitulare în neştiinţă şi sălbăticie, din viitor.

Invidiem oare civilizaţia scâlciată şi impersonală a transilvănenilor semidocţi de la oraşe, sau conservarea veşnică, printr-o francă înapoiere la un analfabetism asemănător celui care a îngăduit românilor din Basarabia să se păstreze etniceşte?

*

Explică-se d-l A. C. Cuza, cel ce asignează[1] un suprem scop cultural fiecărei rase.

BORDEL ŞI OSPICIU

Silit de împrejurări banale să renunţe la o situaţie pur politică, directorul ***Viitorului*** s-a abătut, temperamental, asupra Teatrului Naţional, pe care-l mai cinstise cu guvernarea lui virilă şi în alte vremuri, mai tinere. De astă dată, d. Mavrodi, care-şi relua îndeletnicirile din tinereţă cu nu puţină amărăciune, se gândi să-şi exercite aptitudinile dictatoriale, nesocotite de şefii săi politici, şi să se afirme, cel puţin între actori şi actriţe, mână de fier. Ţanţoş şi autoritar, directorul bântui printre culise cu o furie purtătoare de spaimă. Nimeni n-a cutezat să-l controleze pe acest zelos odăiaş al ideilor liberale, care acceptase tronul lui Ion Ghica cu expresia de martir dezgustat al pacientului trimis iară şi iară pe scaunul colicelor revenite.

Se zicea: lăsaţi-l pe Mavrodi să-şi facă mendrele; e singurul mijloc să-l facem să uite neagra noastră ingratitudine... Autonomia teatrului faţă de minister şi de guvern deveni, deci, tot mai afirmată, despotismul directorului tot mai ostentativ şi netemperat. E drept, acest liber arbitru şi această iniţiativă care siluia orice dreptate şi sfida, în repertoriu, în distribuţie, în montare, orice gust, era, ca tot

[1] ***Assigner* (franc.) - a atribui, a da.**

liberul arbitru, o vană aparență, o iluzie primejdioasă. Prin tonul de vagmistru al stăpânului, urechea fină a cabotinului distingea neastâmpărul feminin, pițigăiala nemulțumită a cine știe cărei fost cochete, repezită să-și reclame în roluri peste roluri plata creanțelor livrate, pe vremuri, în natură. Dar acesta e un alt capitol. Alt capitol e și povestea fondurilor distribuite prin minister unui actor de care-l lega, ca să întrebuințăm termeni shakespearieni, ceva mai mult decât o rudenie, ceva mai puțin decât o prietenie.

în ultimele zile s-a petrecut, însă, un fapt grav, pe lângă care suficiența d-lui Mavrodi, complicitatea d-lor liberali, care acceptau, și pasivitatea d-lui Banu nu pot trece: o actriță care repetase timp de două luni într-un rol și urma să joace întâia la premieră a fost brusc și brutal înlocuită câteva zile numai înainte de spectacol.

Hotărârea aceasta, care i-a fost adusă la cunoștință, după săptămâni de muncă și de tensiune, fără motivări plauzibile, fără prevenire, fără necesitate, fără delicatețǎ, a nimicit, prin puterea comoției sufletești provocate, echilibrul nervos al actriței.

Femeia e scoasă, pentru multă vreme, nu numai din teatru, dar și din viața socială. După câteva zile de confuzie mintală, a fost dusă la sanatoriu, unde starea ei s-a gravat cu o paralizie parțială și o obnubilare, momentan, completă. O asemenea nenorocire nu mai poate fi o simpla chestie de conducere și disciplină în teatru. D. Mavrodi e obligat să prezinte explicații clare actorilor indignați de conduita sa bestială și suspectă, presei care a păstrat o tăcere blamabilă, publicului și, mai ales, familiei greu încercate a actriței.

Susceptibilitatea firească a unor ființe de o complexiune atât de plăpândă ca a actorilor, trebuie scoasă de sub teroarea oamenilor cari confundă teatrul cu cazarma și dacă, sub un regim care închide școlile și universitățile, considerentele de competență și de artă nu-și găsesc rost, cel puțin sănătatea oamenilor și bunele moravuri să fie respectate.

Asistăm la toleranța scandaloasă a unui întreg minister, la umilirea penibilă a unei bresle întregi și la mutismul dubios a zece gazete în fața testicularului nervos, în fața lubricului ex'asperat de la Direcția teatrelor.

SILBERMAN LA NOI

De pe urma d-lor Ion Brătianu și A. C. Cuza, tânărul Jacques de Lacretelle a tras cel mai mare folos. De multă vreme, un roman, în

original sau în traducere, n-a cunoscut în lumea rară a cetitorilor noștri un"mai desăvârșit succes. Povestea lui Silberman a trecut aproape simultan prin trei ediții. Revista ***Clopotul*** a dat, pe larg, cele dintâi expuneri și fragmente; ***Facla literară*** și Editura Calafeteanu au publicat romanul în întregime. Versiunea franceză a dispărut din librării. La Paris și în câteva metropole cosmopolite, vâlva e aproape aceeași. Și tocmai această vâlvă, explicabilă prin titlul care sparge granițele, al romanului, trimis de un catolic și de un feudal galic Israelului de pretutindeni, înlătură discuția, inutil de literară în negoțul cărților, asupra valorii operei, asupra scopului și influenței ei. în treacăt, deci, însemnăm pe ultima copertă impresia de retorică ușoară, de patetism Ia îndemâna oricui, de banală transcriere lipsită de adâncuri a tipului și a evenimentelor. Stilul lui Lacretelle e fără tăiș, e fără comori. Poate de aceea cetitorul lunecă lin și vertiginos deasupra, ca pe un polei.

Scriitorul a dat o lovitură de tiraj și de notorietate. Se așează într-o poză diferită și mai sobră pe primul plan al bâlciului de cărți lângă frații Tharad, lângă Pierre Benoit sau lângă Norbert Jacques. Nu va fi, însă, în relații de prietenie literară, în ciuda auspiciilor prestigioase ale ***Noii reviste franceze,*** cu Valery Larbaud, cu Leon Worth, Paul Morand, Jean Cocteau și nu va sta lângă dispărutul și marele Alain Fournier - și vorbim aci de reprezentanți doar de-ai ultimei Franțe. Intențiuni filosemite sau dimpotrivă nu căutăm, căci nu sunt necesare și nici nu se găsesc. Tocmai de aceea ne supără zelul colegilor noștri de a utiliza tocmai pe ***Silberman*** în lupta comună dusă în contra stupidității guvernamentale și a canaliei antisemite. ***Silberman*** are pe alocuri, și în pasajele cele rnai importante, un ton de pledoarie melodramatică.

Adevărurile de acolo s-au spus cu mai multă vehemență și eficacitate. Nu arătați lacrimi norodului incult și nesimțitor asupra căruia răstimpul sălbatic al războiului apasă. Cetirea lui ***Silberman*** poate, cel mult, sugera d-lui Cuza reflecția că, de vreme ce asemenea întâmplări au fost posibile în Franța, ele sunt cu atât mai la locul lor, cu agravările de rigoare, în România. Și de vreme ce Silberman a fost constrâns de vrăjmășia catolică și de propriu-i dezgust să părăsească Franța, cu atât mai degrabă trebuie izgonit el din pașalâcul omului de la Florica și din circul măscăriciului de la Iași. Cu greu putem crede că nenorocirile Silbermanului francez, urgisit de colegieni latinești, de profesori absolvenți ai „Școalei normale superioare" ar putea înduioșa pe micul huligan de la noi, de-abia deprins să articuleze în limba maternă „Jos jidanii". Pentru ca Silberman să

fie încolţit făţiş a trebuit un pretext - căderea părintelui sub o învinuire infamantă. La noi, era suficient ca Silberman să se cheme Silberman, pentru a justifica toate loviturile şi toate înjosirile, în şcoală, în cazarmă, la universitate şi în mai apoi. Deunăzi, după relatările tuturor ziarelor, un Silberman a fost prins în cafenea la Cluj de către câţiva delegaţi de-ai tinerimei culturale a localităţii şi ras fără săpun, spre hazul boturilor rânjite şi a căror schimonosire de ură tinde să salveze neamul. Nimeni nu l-a întrebat pe cel încăput pe mâna bărbierilor cu cocardă dacă tatăl său e pus, într-un fel sau altul, sub urmărire. Deunăzi, însă, întâlnind în Bucureşti pe adevă-râtul, pe tipicul Silberman român, pe un tânăr ziarist ieşean, figura eroului lui Lacretelle şi micile vicisitudini ale soartei lui îmi păru şi mai palidă. Calvarul lui - un biet muşuroi, crucea lui - o împletitură de lemn de trandafir. Ziaristul meu înfruntase încă din şcoală hoho-tele şi mizeriile micilor maimuţoi din cari făceam parte, încurajaţi de complicitatea bădăranilor nepregătiţi de pe catedră. Părintele lui Silberman n-a fost inculpat pe nedrept, căci plecase în America. Vina fiului era mult mai mică şi grijile lui precoce, mult mai grele. L-am întâlnit pe Silberman, în 1916, ca ostaş pe vremea companiilor de sacrificiu ordonate de generalul Prezan. Porunci straşnice îl puseseră sub supraveghere. Sistemul consta în a-l muta din trei în trei zile de la un corp la altul, cu arestări şi interogatorii neaşteptate, pe drum, şi cu ameninţarea de a i se înscena un proces rapid sau o tentativă de fugă, pedepsibilâ, pe loc, cu împuşcarea. Silberman, care în adolescenţa lui ţinuse conferinţe la şezătorile muncitoreşti, a suportat cu nervi de sîrmă teroarea istovitoare, inchiziţia feroce a lui Prezan. Averea i se rechiziţiona. Copiii lui creşteau acasă cu aceste poveşti, spuse de mama lor, în loc de basme. Se iscăli pacea de la Bucureşti. Silberman fu dintre cei cari ceru ancheta în privinţa nepregătirii războiului şi de aceea fu acuzat de a fi înlesnit operaţiile armatei inamice şi osândit, după o deţinere nesfârşită, la închisoare. Obţinu graţierea şi, prin aceasta, mărturisirea nevinovăţiei lui, căci graţieri nu se dau trădătorilor. întors în Iaşi, studenţii îi pătrund în casă. Silberman, trage un foc în aer. E arestat şi condamnat la şase luni. Altădată studenţii îi opresc trăsura, noaptea, îi deshamă caii, îl înconjură cu facle aprinse şi-l poartă în chiote prin tot oraşul, dimpreună cu soţia lui, leşinată pe perini, până ce, după câteva ceasuri de desfătare, când tineretul generos se sfătuia cum să-l lin-şeze, poliţia pune în sfârşit capăt ceremoniei. Silberman n-a înne-bunit nici de data asta. înzestrat cu o putere de suferinţă ereditară, el

adăugi experienţa lui fondului de rezistenţă al rasei. Copiii cei doi vor răbda înzecit, fiţi siguri. Vor îndura tatuajuri, rasuri iară săpun, atacuri şi poate fricţiuni cu untdelemn fiert, trageri în ţeapă şi jupuiri de vii, fără cea mai uşoară neurastenie. Ca şi Silberman-tatăl, îşi vor continua munca, îşi vor pregăti muşchii în contra agresiunilor. în ultimele dezordini, el primi, în toiul nopţii vestea că averea întreagă îi fusese devastată şi nimicită, cu concursul poliţiei prevenite, de huligani. Femeile din locuinţă izbucniră în plâns, ca la mort. Silberman, ruinat, cu conştiinţa într-o clipă închegată că nimeni nu-l va despăgubi, ceru, printr-un semn, tăcere. Apoi, pe un petec de hîrtie, îşi aplecă ochelarii, faţa de culoarea ştirului tânăr, ciocul de bolşevic, şi-şi începu articolul pe a doua zi. Cerea sprijinul moral al populaţiei de ordine şi de civilizaţie din oraş.

Şi acum, când guvernul României Mari prepară primele pogro-muri, printr-un salt înapoi de mai multe secole, înlesnit de deculturali-zarea ultimei generaţii, Silberman e mai entuziast şi mai puţin ca ori-când decis să plece. „E datoria noastră", îmi zice, „să rămânem alături de voi, în acţiunea [...]* argument, şi mai ales prin răbdare a popu-laţiei. Suntem deprinşi cu furtuni mai mari. Antisemitismul vostru e un fenomen trecător: el nu e în firea deschisă şi inteligentă a românului."

Trecători, studenţi, desigur, la auzul acestor cuvinte, se opresc la cîţiva paşi. Silberman continuă:

- „Antisemitismul de după război e, în România şi aiurea, manifestarea claselor sociale nemulţumite. Intelectuali fără lucru şi fără mijloace de a se cultiva, militari cu solda neîndestulătoare şi, mai ales, moşierii expropriaţi, iată cine sunt antisemiţii. Ei văd lăfăindu-se luxul obraznic al îmbogăţiţilor noi, în contrast cu lipsurile lor crescânde. Şi în îmbogăţiţi ei văd numai evrei. Greşeală! Statistica spune că 85% din bogaţii ultimei ore sunt creştini."

Şi fără să ia seama la micul grup ameninţător din apropiere, Silberman mă trase după dânsul:

- „Priveşte", îmi zise, „clasele satisfăcute: ţăranii tezaurizatori. Sunt ei antisemiţi? Dar lucrătorii cărora li se satisfac sistematic cererile de spor de salariu? Nici nu vor să audă..."

Şi Silberman, prin ochelarii sclipitori, îşi urmărea argumentaţia în văzduh, ştiinţific, analitic, obiectiv şi rece, ca un docent neamţ în căutarea adevărului absolut.

Iată de ce nu m-a impresionat cartea lui Lacretelle...

*** O omisiune în text.**

Nu putem vorbi despre vreo atitudine a populaţiei evreieşti şi a conducătorilor ei faţă de cetele antisemite cari terorizau cartierele.

Jidovul de la Cluj de-aşijderea, ras în aplauzele cafenelii, se consolează, în oglindă, cu figura lui nouă. N-a cerut nici măcar anchetă. Laurii biruinţelor de acest fel ne rămân fără precupeţire. Nu mergeţi, însă, să-i depuneţi printre coroanele modeste şi buchetele de la Mărăşeşti. Florile de pe acele câmpuri au fost altfel şi de către alţii câştigate.

Se vorbea de formidabila solidaritate internaţională a Israelului, de Cahalul universal. Presa Jidovită" de pretutindeni n-a dat, cum se aşteptau antisemiţii, alarmă în străinătate. Nu s-a dat proporţii evenimentelor. Dar dacă această rezervă nu trădează intenţii de răzbunare, ea nu e nici dovada resemnării, nici a pasivităţii. Conducătorii evreilor au arătat, în congresul lor, în ce mod înţelege populaţia prigonită să reacţioneze demn şi eficace.

Hotărârile lor îi arată deasupra împrejurărilor. Un resentiment natural ar împinge populaţia biciuită să se izoleze nu numai de partidul care a pus la cale tentativele de pogrom, dar şi de întreaga naţiune inertă sau în mică parte ostilă.

Congresul evreilor pământeni arată că legăturile lor cu ţara sunt mai trainice decât justele resentimente, şi căutătura lor blândă pătrunde aparenţele. S-a decis, deci, nu războiul ofensiv sau de apărare, ci s-a stipulat o intensă şi făţişă propagandă de luminare a mulţimei asupra tuturor chestiunilor sociale. Argumente simple şi limpezi în locul strigătelor şi lovirilor. Cărţi în loc de ***Hackenkreuz-uri***\Biblioteci, săli de conferinţe, laboratorii, căminuri, cantine pentru toată lumea studenţească, în loc de „numerus clausus". O vastă şi intensă campanie culturală, dusă până la înfiinţarea de universităţi populare şi şcoli serale pentru întârziaţi, cu stimularea industriei abecedarului înainte de orice, cu spectacole şi lecturi pentru masă. Iar în centrul acestei frumoase activităţi, ce? chestiunea evreiască? Nicidecum. Mişcarea dorită nu poate fi numai o vastă şi variată pledoarie.

Idealul de urmărit e ridicarea maselor prin cultură la putinţa de a-şi verifica sentimentele, de a controla singură ideile ce i se propun. Atunci agitaţiile nu vor mai fi posibile. Un pumn de oameni nu va mai cuteza să se pronunţe în numele tuturora. O întreagă populaţie n-ar tolera universităţi închise, tipografii devastate, obloane trase, un guvern ambigen şi autorităţi cu dublu rol, de provocare şi ocrotire.

Aceste stipulaţiuni au fost susţinute cu o deosebită căldură tocmai de reprezentanţii oraşului, unde vrăjmăşia e mai acută şi loviturile mai crunte. Delegaţii ieşeni, cei doi directori ai ziarelor devastate ***{Lumea*** şi ***Opinia)*** au acţionat mai cu râvnă la liniştea spiritelor, la risipirea neîncrederii.

Congresul U. E. P.[1] a însemnat, şi o spunem fără a nesocoti valoarea cuvintelor, şi un mare succes naţional: aderenţa evreilor ardeleni la programul evreilor din ţară. Evreii din ţinuturile alipite, fiind în cea mai mare parte de limbă maghiară şi germană, înclinau a face corp şi cauză comună cu minorităţile. Noua lor orientare către coreligionarii din Vechiul Regat face o adâncă spărtură în blocul maghiar de peste munţi. Evreii noştri devin agentul de legătură, de atracţie şi de deznaţionalizare a evreilor unguri de peste fostul hotar.

Va izbuti, oare, visul afirmat în acel congres şi care se regăseşte pretutindeni în sufletele clare ale ţării, cari toate s-au pronunţat împotriva anacronicelor deziderate şi fapte, să grupeze într-un singur cuget ţara care simte şi gândeşte? Luptele pentru cucerirea unei trepte sufleteşti sunt mai lungi şi mai anevoioase decât goana după aur şi putere.

COMEMORAREA MESIEI ROŞII

La 13 martie se împlinesc patruzeci de ani de la moartea lui Karl Marx. întru sărbătorirea lui, proletarii de pretutindeni, din dezbinarea în care i-au adus împrejurările, vor şti să-şi amintească, în ascultarea unui minut, dincolo de predicile savante, dincolo de comentariile popeşti, dincolo de controversele inutile ale clerului socialist, profeticul, simplul îndemn: „Uniţi-vă". înţelesul a milioane de sirene, din steamere şi furnale, în clipa hotărâtă corului lor universal, acesta trebuie să fie. Nu teoria plusvaloarei, nu aspectul condiţiilor subiective şi obiective, nu concordanţa riguroasă dintre cele realizate şi cele scrise în ceaslovul buchisit de belferii

[1] ***Hackenkreuz*** **(germ.) - cruce de răstignire, linşaj.**

[1] **Uniunea Evreilor Pământeni.**

cretinizați şi semidocții aiuriți cari şi-au asumat conducerea mulțimilor trebuiesc strigate; ci, gol şi înaripat şi viu ca un înger, deplin şi limpede ivit tuturora, cuvântul de osândă şi frăție: uniți-vă!

Lumea veche s-a săvârşit, după legea iscodită din însăşi măruntarele-i de fier, de o minte drăcesc-cercetătoare. Celor ce nesocotesc învățătura lui Marx cereți-le nu izbânda înjghebărilor proaspăt întocmite în marginea ruinelor, ci dovada trăiniciei acestora. Rusia, izolată şi hărțuită, se zbate în foamete şi în teroare.

Pentru a pune capăt chinurilor, nu puțini sunt cei ce ar ridica mâinile sus. Dar un pumn neînduplecat ține steagul cel roşu drept.

De cinci ani, în zvârcolirile războiului civil şi a năvălirilor străine, cu ştreangul la gât, cu privirile flămânde, cu muşchii crispați, în lacerările frigului, Revoluția se îndărătniceşte: uniți-vă! - în ciuda celor ce stabilesc cu vreun cântar de preciziune, cu registre în regulă, cât a pierdut din greutatea primitivă, la câte din revendicările doctrinar-marxiste a renunțat. Plopul care se desfoaie rămâne rigid, ca o sabie; din trupul descărnat se alege şira spinării; din grămada de documente, de fapte confruntate rămâne, schematică, legea fundamentală. Cel care neagă realitatea marxismului iminent, arătând cu degetul înspre Rusia sleită, să dovedească întâi .~ă Europa şi Americele implacabile, în hainele şi în hamacul tradiției geloase, parvin să se organizeze pentru un rest de viață suportabilă.

- Cine flămânzeşte Rusia? Cine îi turbură munca de înjghebare? Europa şi America.

- Cine, însă, flămânzeşte şi destramă Europa şi America? Desigur, tot Europa şi America.

- Dar e o incompatibilitate de viață în alăturarea, sub acelaşi soare, a două sisteme atât de opuse. Lumea are nevoie de unitate. Unul din cele două sisteme trebuie să piară.

...Neapărat. Constatăm, însă, că tentativele asasine ale vechiului sistem n-au reuşit. E rândul celuilalt. Dar, după cât se vede, celalt n-are nevoie să încerce. E destul să aştepte. Va putea? Ne îndoim. Dar ne îndoim şi de durata eventualei biruinți burgheze.

- Ce-are să fie, deci, „după"...

- Nu ştim. Dar legea profetică a lui Marx s-a îndeplinit. Azi, în zbuciumul steril al burgheziei. Mâine în prăbuşirea ei, prin sine.

Moştenirea civilizației să treacă, cel puțin, în ferme mâini: „Proletari din toate țările, uniți-vă!"

PENTRU CONTIMPORANI

Contimporanul face mari sforțări ca să atragă atenția militanților celebri ai artei şi literaturei contimporane din Occident asupra Bucureştiului. Corespondența asiduă, schimbul de ziare, de idei, de informații, relațiile şi autoritatea pe cari unii dintre noi le au în centrele unde arta modernă e în plină ascensiune, au determinat într-o mare măsură curiozitatea amicilor noştri din străinătate. Mulți dintre ei sunt chiar convinşi - ne scriu - că în scurt timp elita intelectuală a metropolei noastre nu numai se va pune la curent cu caracterul secolului în care trăim, viteză-mişcare-forță, ci va intra în rândurile creatorilor şi va îndruma societățile înapoiate din Balcani.

Iată, dar, veştile bune pe cari am voit să le dăm cititorilor, Adăogăm acum că prietenii noştri sunt decişi să treacă imediat la fapte chiar cu sacrificii materiale.

După promisiunile futuriştilor Marinetti şi Prampolini, danezul Hans Richter, răspunzând invitației noastre, ne comunică că în cursul lunei aprilie va putea veni personal să conducă aci rularea ***Filmului abstract,*** cea mai desăvârşită expresie a artei moderne.

Theo v. Doesburg, directorul revistei ***De Styl*** şi şeful mişcărei abstracte din Olanda, va ține o serie de prelegeri şi ne va aduce pânzele cele mai reuşite. Soția sa, o muzicantă de geniu, consimte să organizeze în acelaşi timp câteva concerte moderne.

în sfârşit, Henry Walden din Berlin ne anunță turneul său cu o expoziție de lucrări selecționate ale grupului „Sturm".

Nu suntem în măsură să comunicăm cu preciziune datele acestor evenimente artistice unice în România, deoarece surpriza este un moment principal în arta nouă.

E probabil că ele vor începe în luna aprilie. Pentru orice alte informațiuni suntem la dispoziția contimporanilor. Ascultăm cu interes propuneri, sugestiuni, oferte în privința sălilor în cari ar putea avea loc spectacolele, precum şi asupra mijloacelor de organizare.

„CONSTITUȚIA" VESELĂ

Noua ***Constituție*** a fost salutată cu serpentine, petarde, ***confetti*** şi alte accesorii de carnaval.

Astfel a ştiut opoziţia să reliefeze sensul umoristic al unei legislaturi căreia [sic] fastul cuvintelor şi ceremonialul parlamentarismului monarhic o investeau cu o stranie gravitate. Banca ministerială, fireşte, s-a consternat. Plutea în jurul ei o atmosferă lividă de panopticum.

Dospite şi plumburii, vedeai figuri cum au pensionarii incurabili, uitaţi în ospicii, cu floarea grasă a boalei, în carnea lor nepăsătoare. Alte mutre, dimpotrivă, se împurpurau incandescent sub cheliile subit obscene, se alterau apoi către violaceu, în tranziţii apoplectice, şi din gura lor lipită ca un ***meat***[1] ţâşnia furia teribilă, în spumegări, perlând. Majoritarii, înfipţi în bănci, îşi ancoraseră cu deznădejde pornirea care îi smulgea, sălbatec, la încăerare, la masacru. Şi, peste infernul acesta de palori schimonosite, de priviri injectate, de crispări absurde, de contorsiuni demente, ploua cu mii de surprinderi butoane[2] de metamorfozări fulgurante, cu chiote, cu zbierete, cu hohote, cu urlete, cu ropote, cu snopi multicolori, ca dintr-un cer şi o pădure dezmetică. Batjocură. Niciodată farsori mai îndrăzneţi şi mistificare mai sfruntată, niciodată în istoria tragi-comică a parlamentarismului mondial n-a stârnit o grindină mai dârză de fără greş tifle, un val mai coroziv de sarcasm elementar. Se aşteptau nefericiţii falsificatori de alegeri la un blajin schimb de argumente, la o luptă pe terenul, pe care i-au furişat travestiţi, al Camerilor. Uitaseră că nu stai la joc cu mâna care trişează, ci o {intuieşti pe stofa verde; că nu încrucişezi lama cu brigandul, ci-l spânzuri de ramura codrului.

Cereau onoarea unei discuţii contradictorii în jurul textului lor constituţional, ca şi cum Pornografia, chiar când e tradusă în termeni de drept public, merită alt loc decât bideul. Au pretins un asediu în cele mai galante forme, asemenea fostelor curtezane cari se indignează când sunt trântite pe canapea, sumar. Şi au fost întâmpinaţi cum se cuvine. Gentilomilor suspecţi de pe banca ministerială li s-au scos la iveală, din manşete, cărţile măsluite. Cavalerilor de industrie ai urnelor furate li s-au descoperit tatuajele denunţătoare de pe piele. Complicilor din opoziţie li s-au smuls bărbile demagogice, barbişoanele de idoli de club, de le-a rămas surâsul de slugi viclene, şi mituite, în vileag. Iar pe cartea de moravuri uşoare care urmează a fi votată, sancţionată şi promulgată, zace şi-i pătrunde lent în fibre excrementul piramidal al votului universal stors şi violentat.

[1] ***Meat*** **(franc.) - orificiu.**
[2] **Probabil din franc, *bouton* - mugure. Sensul expresiei nu e prea clar.**

Aşa lucrează Adunările Constituante. Nu sperăm în ajutorul poporului nostru oportunist, inert şi maleabil, pentru a zădărnici atentatul împotriva libertăţilor lui. Cunoaştem pasivitatea pe care o opune legilor cari îl stânjenesc, dar numai atunci când ele îl stânjenesc. Ştim că ţăranii au pământ, că muncitorii şi slujbaşii se mulţumesc cu lefuri, că oraşele, în sfârşit, nu cer decât o bună lege a chiriilor. Deci, nu împărtăşim entuziasmul aproape revoluţionar al opoziţiei. „Strada" nu se va mişca. De altfel, ea se risipeşte, la noi, la prima somaţie a procurorului. Există, însă, o eficacitate destructivă a ridicolului. Poporul român, sceptic în materie de simboluri şi de rituri, înţelege aceasta şi îl cuprinde veselia la spectacolul unui parlament transformat în iarmaroc, în *jazzband,* în mascaradă. Prestigiul actualei legislaturi, pe cale de a se alcătui prin observarea formelor solemne de rigoare, e zădărnicit prin ispràvile de pomină ale minorităţii care nu consimte. O astfel de lege nu mai e respectabilă. De aceea, e bine să avem o ***Constituţie*** votată cu pantalonii pe mână.

CÂŢIVA NEDUMIRIŢI

Un desen, o gravură, un tablou, nu trebuie neapărat să reprezinte mutre, nuduri, baletiste, măgari, peisaje, sfinţi şi naturi moarte. Cine le vrea şi le caută cu orice preţ arată pur şi simplu că n-are gust şi pricepere. Arta nouă nu le interzice, nici nu-şi ia dreptul să le interzică. Ci le ignorează pur şi simplu. Ea nu se cere privită chiorâş un ceas întreg, din toate părţile, şi din toate planurile, ca o chestiune de rezolvat, în care burghezul e satisfăcut când a găsit vaca.

Pictorul uzează de linie şi culoare pentru creaţiuni în care pune armonie, meşteşug, invenţie, construcţie, echilibru, indiferent de subiect. De aceea au şi fost posibile în Italia zece mii de Madone. De aceea e posibilă azi pictura abstractă în care artistul îşi arogă dreptul naturii de a crea forme noi, fără asentimentul nimănui. Deci, nu mai întoarceţi şi răsuciţi ilustraţiile cu dosul în sus şi nu mai „căutaţi vaca".

De bănuiala dvs. că încercăm să atragem prin extravaganţe cetitori, nu ne neliniştim. Cunoaştem alte mijloace, mult mai eficace de a-i atrage şi vom pregăti un număr special ilustrat - ***Pornografia în decursul veacurilor*** şi ***Cele 40 de scheme ale împreunării*** care,

dimpreună cu un bine ales text de Margueritte sau de Cassanova, vor duce tirajul nostru la 20.000 exemplare. Aceasta, însă, numai într-un număr. In celelalte, vom continua, ca şi până acum, să ne izgonim cetitorii.

INTELECTUALI CU HĂŢ

E vorba de gazetarii cari trag la poştalionul lui Stelian Popescu, directorul ***Universului*** şi la alte căruţe, harabale, roabe şi cotigi din circulaţia de maculatură cotidiană. Ceilalţi intelectuali fac parte din categoria mai norocoasă a omului cu zgardă, întrucât sunt cointeresaţi la paza marilor instituţii asociate cu statul, în câte o întreprindere în care acesta pune totul, iar beneficiarii numai inspiraţia. E singurul caz când aportul în idei e preţuit, dar atunci cu vârf şi îndesat.

Gazetarul, conform unei vechi şi sarcastice definiţii, e directorul opiniei publice. El spune poporului când trebuie să se supuie, când trebuie să reziste, când e minţit şi când i se spune relativ adevărul. întrebuinţează în exerciţiul acestei funcţiuni până şi stil şi compoziţie, dar numai uneori. Totdeauna, însă, mai mult decât colegii săi de unealtă care scriu romane, poezii, nuvele şi dramaturgie, cu o nespus de nătângă pretenţie şi buburoasă vanitate. Gazetarul, în sfârşit, ar fi tot ceea ce ar putea să fie, chiar şi un interesant reporter, dacă ar deveni propriul său director mai nainte de a conduce opinia publică. Această demnitate e rezervată însă doar reporterului după vreo douăzeci de ani de fapte diverse, crime şi ***interview-un*** în care timp redactorul i-a corectat manuscrisele şi 1-a iniţiat elementar în tainele sintaxei. D-l Mavrodi, de pildă, ar putea depune examenul de admitere în gimnaziu. D-l Stelian Popescu, fost ministru de Justiţie, ar putea rezolva hârtiile fără punere de deget, ci cu o complicată, chiar, parafă.

Să nune mai pierdem în exemplificări scabroase.

Să nu ne înduioşăm pentru maeştrii cântăreţi ai presei care toţi devin, pe la cincizeci de ani, respectabili şi ventripotenţi. Omul se îngraşă de trai bun şi se umflă din mizerie. Rezultatul, apreciat din ochi, e acelaşi.

De data asta, directorii opiniei publice, nobilii educatori ai cetăţenilor, vajnicii apărători ai libertăţii şi ai principiilor vremii, au

suportat în unanimitate o umilire pe lângă care noul regim hărăzit prin constituţia liberală e ca un bobârnac faţă de o mojicească tiflă. Li. s-a suprimat, pur şi simplu, repaosul duminical. Isprava o făcu acelaşi brav Popescu Stelian, care n-a scris niciodată şi care, la fel cu Alecu Mavrodi, găseşte că scrisul nu e atât de istovitor, încât să necesite odihnă.

Pentru d-l Stelian Popescu, fericit antreprenor de mare şi mică publicitate, repaosul duminical însemna renunţarea la câteva milioane lei anual, venitul cert al celor 52 numere sacrificate de dragul unui deziderat proletarian. D-l Stelian Popescu n-a mai putut răbda să nu irumpă în piaţă lunea, cu cele opt coloane de inserţii şi reclame.

Trecând cu buricul peste o lege formală a ministrului Muncii, peste un uz mondial şi peste un sfânt drept al simbriaşilor, a silit pe toţi patronii să-1 imite, de teama concurenţii şi acaparării. Ne-am aşteptat la o intervenţie a Ministerului. Dar care ministru, cât de popular şi de puternic, se încumetă să înfrunte pe antreprenorul unui ziar de o sută de mii de foi tiraj? Speram într-o energică rezistenţă a asociaţilor de presă. Nu ştim ce s-a bâlbâit în câteva şedinţe, abil sabotate de agenţii marelui samsar analfabet. Eram siguri, în cele din urmă, că cele câteva zeci de ziarişti cari populează redacţiile şi piaptănă reportajele acelor bizari factori poştali, denumiţi reporteri, şi duminică, pentru digestia cetitorului, comunicatele directoriale, vor reacţiona în bloc, vor comunica publicului înţelegător motivele şi hotărârea grevei. Oamenii aceştia cari spurcă pe Comisarul regal^ cari sfidează zilnic o brigadă de jandarmi, zgâlţâie tronul de picioare, sfărâmă guverne, nu s-au învrednicit să ţie piept, câteva ceasuri, unui sărman tejghetar incult rătăcit în comerţul de foi tipărite. Ziariştii n-au fost capabili nici de revoltă, nici de solidaritate. Au scrâşnit, au înjurat de mamă, prin cafenele, pe patroni, şi s-au supus. Teama de înlocuire, teama de ziua de mâine îi terorizează.

Cel mai modest atelier de broşat sau de făţuit, unde se întrebuinţează fete şi copii, ar fi dovedit mai multă hotărâre şi mândrie.

Azi toate ziarele apar şi lunea. Ele continuă să susţină, platonic, revendicările muncitoreşti: ziua de opt ore, repaosul duminical, dreptul la grevă, dar nu şi pentru gazetari. Iar aceştia, sub vigilenţa patronală, se întrec, o zi pe săptămână în plus, să behăie „democraţie", în cont salar.

COROANA ŞI LITERATURA*

Gloria militară nu-i mai atrage pe regi. Laurul verde îi ispiteşte mai mult decât frunza de aur şi rubin. Frederic al 11-lea o dispre-ţuise până într-atât, că o părăsea în mocirla câmpului de luptă şi, odată stăpân pe biruinţă, disputa poeţilor zadarnica satisfacţie a versificării ei.

Folosul şi ponoasele acestei deşertăciuni suverane le-a tras Voltaire. Căci, în spiritualul secol, literatul era susceptibil de a fi tămâ-iat sau ciomăgit, după circumstanţă. Gentilomul îi respecta căpăţâna, dar pentru spinare şi buci n-avea, în schimb, nici o favoare. (Exceptând rarele cazuri de invertire.) Se vede că le considera ca participând dintr-alt individ decât al cerebralului venerat. De curând, totuşi, se afirma în Franţa că literile au fost mai fericite sub absolutismul de odinioară decât sub democraţia de astăzi. Pe atunci se acordau artiştilor sarcini şi pensiuni cari le înlesneau truda lor creatoare. Micile restrân-geri impuse libertăţii de cugetare erau uşor şi cu o cât mai multă graţie, eludate de acei maeştri ai exprimării. Aceasta face parte, dealtfel, dintr-o estetică susţinută şi de contimporani. Iar corecţiunile corporale, păţ.:-.iile voltairiene, au fost simple întâmplări, posibil stimulente.

Dar dorim artiştilor noştri, cari trăiesc, incontestabil, în cea mai absolutistă dintre monarhiile existente, toate bunele roade ale unui asemenea regim propice spiritului creator. Dinastia noastră e, fără îndoială, întristată de o grafomanie hereditară. Păcatul a fost moşte-nit, o dată cu coroana, de la răposata Carmen-Sylva pe care râul a ţinut-o până la bătrâneţe, ceea ce dovedeşte că năravul literar nu strică vieţii.

La Regina Măria, ca urmaşă indirectă, se presupune a fi doar un caz banal de molipsire. Poeme în proză, feerii, drame şi nuvele, com-plicate cu apucături picturale, generos risipite într-o argintie recoltă de crini. Iar ultimele ştiri spun că molima n-a cruţat nici regalele vlăstare, că regina Elisabeta îşi încheagă nostalgia în strofe, că prinţul Carol cheltuieşte în întreprinderi culturale un prinos de inspiraţie deviată, că cea mai tânără dintre domniţe s-a dedat cu pasiune viciului literar.

O atât de beletristică dinastie şi, totuşi, o Curte atât de puţin academică! Odinioară, orice prinţişor italian, cu o sută de mii de supuşi, se socotea umilit fără câţiva maeştri, adunaţi cu jertfe, de pretutindeni, la serbările şi concursurile castelului. Mecenatul a bân-tuit până la exagerare în Germania, pe lângă zecile de minuscule tronuri, şi a pricinuit acea minunată descentralizare culturală care face astăzi forţa sufletească a naţiunii. Cu toate acestea, feudalii n-au socotit că pentru persoana lor augustă scrisul ar fi un dar de strictă necesitate. în marea feudă hohenzollerniană a Carpaţilor. însă. în care o tradiţie de cărţi poştale ilustrate arată, de câteva decenii, poetesele cu sceptru visând rime pe malurile Peleşului, nu s-au dat decât rare spectacole de gală, în franţuzeşte, pentru delectarea „damelor" de onoare, a lojei ambasadoriale şi a corpului de gardă selecţionat. Scriitorii se strâng în cafenele, savanţii în cluburile politice, nici o sforţare n-a tins vreodată să-i grupeze în jurul perso-nalităţii, care se vrea activă, acaparatoare şi variată, a celei mai propa-gandiste dintre regine. Pentru a contopi cele două lumi iremediabil dezunite şi opuse, ale oligarhiei rafinate şi ale obscurei noastre bur-ghezii orăşeneşti, şi a pironi, deasupră-le, steaua unui ideal comun, numai Curtea noastră despotică era indicată.

Totul s-a mărginit la câteva volume de mare lux, în vitrină. S-a crezut, poate prea mult, în singura forţă a exemplului.

E ceva.

Dar pentru asta să fi fost akfcl conţinutul.

*** Articolul va fi republicat, încă de două ori, sub titlul *Dinastia şi literatura* şi, respectiv, *Memoriile Reginei Măria* (vezi nota de la p. 485).**

SĂRBĂTOAREA REVOLUŢIEI

Armindenul acestui an n-a mai fost, ca nu de mult, prilejul unei parăzi de forţe proletare. Pumnul d-lui Argetoianu, campionul burgheziei, s-a băgat - după o expresie scumpă excelenţei-sale cezariene - în gura bestiei roşii, sfarâmându-i dinţii. Astfel, bur-ghezia noastră s-a ţinut în pasul burgheziei de pretutindeni, pretu-tindeni victorioase. E legea riguroasă a independenţei care a hărăzit biruinţă unei oligarhii atât de anemice şi de sperioase, atât de inca-pabilă de solidaritate şi de rezistenţă, atât de mai prejos de suratele ei din Italia, Franţa, Anglia şi America.

Partidul românesc unificat, al celor 160.000 de muncitori, stăpân pe aparatul circulator întreg şi pe mai tot aparatul productiv al ţării, s-a sfârticat, deci, ca o găluşcă de osânză azvârlită-n spirt. Această sarbădă şi incoloră serbare de 1 Mai a vădit-o cu atât mai

dureros. Steagul roşu s-a peticit pe la cârciumi. Elanul şi însufleţirea de altădată s-a convertit într-o resemnare de robi cari n-au mai păstrat nici conştiinţa restriştei lor nemeritate.

Din fericire, asupritorii lor nu sunt mai puternici. Din fericire, mai ales, puterea proletariatului mondial este, în chiar înfrângerea lui, incomparabil mai vie şi mai reală decât a facticei şi meşteşugitei apăsări care, de sus, îl domină. Aşijderea, oceanul dormitează năpraznic la picioarele digurilor plăpânde. Spărtura, însă, e făcută şi pe alocuri ţâşneşte balaurul bălos al revoluţiei. Istoria şi-aduce aci mărturiile, şi identitatea situaţiilor arată că istoria se va repeta. Europa mai făcuse odată un „cordon sanitar" în faţa unei revoluţii. Dar revoluţia - franceză - l-a rupt, după ce respinsese invaziile reacţiunei coalizate şi mişcările contra-revoluţionare. Rusia e pe cale să facă acelaşi lucru, după ce a zdrobit contrarevoluţiile şi a fugărit invaziile. Două regimuri opuse nu pot coexista pe continent şi burghezia e prea sleită ca să reziste. Steagul roşu pe fortăreaţa Petropavlesk e semnul morţii pentru lumea veche. E drept că greşelile sovietiştilor ruşi au pricinuit dezunirea şi dezastrul proletariatului din restul Europei. Greşala, însă, e prea mică şi revoluţia n-a suferit decât o amânare. Sovietiştii au rezistat şi umbra lor roşie acoperă un pătrar al lumii. Umbra se întin pe nesimţite, ca o pată de sânge în zăpadă.

Va fi mai rău, va fi mai bine?

Educaţia burgheză, atletismul sufletesc şi muscular pe care ni-l înlesneşte, ne împiedică să renunţăm la individualitatea noastră hipertrofică, la generaţia noastră, la anarhismul ei.

Va fi mai rău, desigur, dar numai... câteva zeci de ani! Revoluţia, însă, orice s-ar încerca, orice se spune, orice se vede la suprafaţă, a învins. Tăcerea Armindenului nostru e pauza cea mare din orchestră. Se aşteaptă Finalul.

ASASINAREA LUI MAGNIFICENTIUS

D-l Brătianu s-a ferit de ridicul. Treizeci de valeţi din Parlament şi guvern au decis să-l nemurească, oficializând tabloul alegoric al lui Magnificentius, uns mare maestru prin chiar textul proiectului de

lege. E un fel de a oferi creatorului României Mari o gustare din praznicul de bronz al statuei postume. Dacă Magnificentius era sculptor, fără îndoială că, prin servilismul excelenţelor şi al mamelucilor, monumentul familial din Bulevard ar fi făcut pui. Precedentul erectării de statui, când modelul se mai află în viaţă, există: e a lui Clemenceau, în Var. Dar Magnificentius n-are decât zestrea unui talent de desenator. Obişnuit şi banal, meşteşugul său migălos uimeşte prin răbdarea fără greş pe care o denotă. Valeţii, deci, s-au mărginit să gâdile vanitatea stăpânului, la tălpi, cu aceste, mai discrete, mijloace. Prostia şi incultura lor fecundă ajunge să întrebuinţeze, în textul propunerii oficiale, expresiile nemăsurate prin care Niculescu, autorul tabloului alegoric, singur, se designează. O revoltă juvenilă a ridicat, poate, cândva pe acest autor, care, ca atâţia alţii, îşi atribuia geniu, împotriva anodinului nume ce i se hărăzise prin starea civilă. Niculescu deveni Magnificentius, iar desenatorul care putea foarte bine înlocui pe orice meşter de la Institutul Geografic sau chiar pe un profesor la Belle-Arte, se intitula pompos „Imperatorul Artelor". O vanitate tot atât de ostentativă ca a gazetarului când iscăleşte Spartacus, ori a cocotei de ***caffe-concert când*** răspunde la Stella Gloria, ori a domnului Ionel Brătianu când se afirmă făuritorul României Mari; dar mai .puţin primejdioasă, căci nu agită, nu contaminează, nici nu apasă. Amorul-propriu, însă, la cei mici, trebuie măgulit în tăcere, în soliloc, ca un zeu domestic. Altfel, îţi pregăteşte farse sinistre, mai ales în Orientul nostru în care viaţa omului sub Brătieni n-are preţ. Cine l-a vestit pe d-l Brătianu de caraghiozlâcul care, din iniţiativă parlamentară slugărnicească, îl ameninţă? Să-i atribuim mai multă lumină şi bun-gust decât argăţimei care a dat buzna să-i aducă un omagiu artistic?

Ofuscatu-l-a minuţioasa, dar ieftina lucrare a colegului său Magnificentius? Căci - detaliu oribil - Niculescu e inginer şi el, ca şi d. Brătianu. Ministerul Artelor să fi intervenit cumva? Sau d. Mavrodi, ţucălarul estetic al marilor fraţi, a strâmbat din nas? Proiectul susţinut de impozantul grup a rămas baltă. Cu un deget plictisit, d. Brătianu îl respinsese. Atunci, Magnificentius, care trăise emoţiile luptei aproape câştigate, fu cuprins de o deznădejde furioasă. La Cameră, pe unde-l purtau admiratorii săi, reprezentanţii naţiunei, el îşi afişă opera cu modificarea că unul din îngerii săi academici ridică spada răzbunătoare peste capul d-lui Brătianu. Admiratorii intrară în pământ. Interesul lor pentru artă era în funcţie de rezultatele pecuniare ale cointeresării Patriei cu Niculescu, sau de

recunoştinţa d-lui Brătianu, adulat. Puşi acum între doi Magnificenţi învrăjbiţi, dispăreau. O altă serie de linguşitori se ivi. Aceştia nu mai prezentau şefului daruri de imagini, ci, împotriva îngerilor răi din tabloul lui Magnificentius, se ridicară ca îngerii salvatori. Infamia fu pusă la cale, se zice, de Mavrodi. De data asta, d. Brătianu a consimţit. Şi Magnificentius a fost arestat. Complicitatea laşă a patru medici, ordinul purces din naltul anturaj, tăcerea scârnavă a celor treizeci de lichele din Cameră şi guvern au reînnoit povestea cu Dimitrie Sturdza. Magnificentius a fost dus la balamuc. Acolo e mai sigur decât în temniţă. Acolo multe i se pot întâmpla. Poate fi lăsat să moară, la fel. Poate înnebuni de-a binelea. Poate să se sinucidă în timpul unui acces sau poate încerca să fugă. Bărbaţii noştri politici au născocit formule geniale. Slugile lor sunt gata la toate complezenţele şi la toate complicităţile.

Recunosc că spaima familiei Brătianu în această împrejurare de artă n-a fost mică. Un ins, despre care s-a dus vestea că e cam într-o ureche, s-a supărat pe d. Dictator şi l-a zugrăvit în postura de a fi ucis de un înger. Nenorocitul săvârşea un îndemn la omucidere fără să ştie. Oricât de vagă şi de abstractă e persoana unui înger brătienicid, se impune concluzia că el e susceptibil de incarnaţiuni periculoase. Nicilescu, în momentul de faţă, cu toată revolta sutelor de mii de suflete împotriva regimului, părea cel mai dispus să găzduiască în trupul său, duhul viteaz al îngerului. în tot cazul, el punea în circulaţie, prin procedeul elocuent al ilustraţiunii, ideea că d. Brătianu e asasinabil. Acesta e păcatul lui Magnificentius. El nu ştia că din meseria de om politic d. Brătianu acceptă numai foloasele, nu şi riscurile. Soarta atâtor suverani, dictatori şi aventurieri, răpuşi în plină putere, prin revoluţie ori prin atentat, nu-1 înduplecă pe d. Brătianu să considere, fără panică, ideea că şi dânsul, atât de simpatic, poate fi suprimat.

D-1 Brătianu îşi doreşte o carieră asemenea celei a lui Sylla, care a părăsit tronul Romei de bunăvoie, „din dispreţ pentru romani". Şi a mai şi trăit, nesupărat. Despre d. Brătianu toate semnele spun că va reuşi. Dar nesocotitul Magnificentius a plătit cu capul o cutezanţă inofensivă. A fost siluit cinic ziua nămiaza mare.

în curând, visurile d-lui Ionel Brătianu se vor încărca cu o umbră mai mult. Va veni o zi când conştiinţa lui semeaţă, roasă pe neştiute de atâtea gheare, se va prăbuşi ca o poartă de ospiciu. Atunci, victimele lui toate, de la Ion Jelea la Wexler şi de la acesta la Magnificentius, vor juca tontoroiul înăuntru.

Cromwell era făurit dintr-un oţel mai trainic decât d. Brătianu şi, totuşi, sufletul lui n-a rezistat dezagregării lente. D-l Ion Brătianu îşi mai îngăduie luxul unei victime. Pe urma ei, lumea seamănă cuvinte, păreri de rău. Toţi ştim că destinele bietului Magnificentius s-au încheiat: nebunia sau moartea, ceea ce e totuna. Domnului Brătianu, chiar de s-ar îndura, nu-i mai e îngăduit să-l elibereze. Căci de-abia de-acum, omul care a fost plimbat prin mormânt, e primejdios. Nimic nu-i mai descaieră pe aceşti vrăjmaşi ciocniţi mortal unul de altul, într-un ironic prilej.

Oriunde s-ar mai găsi, oricum i-ai izola, printre baionete, printre zăbrele, cei doi Magnificenţi se ţin de beregată.

Rugaţi-vă pentru ei!

ÎNVĂŢĂTURI BULGĂREŞTI

Nici în Germania, nici în Italia, revoluţia n-a reuşit. Era totuşi gata. După exy-esia felcerească a socialiştilor autodidacţi, fusese „coaptă". în Germania s-a reacţionat încet, prin cataplasme. în Italia s-a procedat eroic, cu lanţeta: Mussolini. Avem aci fascismul, dincolo promiscuitatea cea mai făţarnică. Nu o preferăm.

în Rusia, însă, revoluţia a învins. Nobilime, clerici, junkeri şi bancheri, toţi zac în Neva sau populează cafenelele Occidentului sub formă de chelneri sau consumatori. Clasa muncitorească ţine cârma cu un pumn de fier. Nici banditismul, nici contrarevoluţia finanţată din afară, nici steagurile Antantei, nici armele Poloniei n-au putut-o înfrânge. Cauza ***Internaţionalei,*** cauza muncii şi a umanităţii, este deci salvată. Ororile inerente războiului civil n-au scoborât-o. Eroii de camelotă' ai burgheziei violente se pierd alături de statua de ghiaţă a lui Lenin, ori de diabolicul tip rânjit al lui Troţki.

Capitalismul nu va fi salvat nici de Mussolini, nici de Leon Daudet...

în Bulgaria reuşise, de-aşijderea, o revoluţie. Nu a muncitorilor, ci a ţăranilor. Stamboliski dicta în numele unei incontestabile majorităţi. Sprijinită în sapă şi în plug, Bulgaria s-a ridicat, dreaptă.

Camelote **(franc.) - marfă de calitate inferioară.**

Dar câteva sute de ofițeri concediați, câteva mii de rezerviști, negustorii și surtucarii împreună cu Regele și curtenii au răsturnat, într-o singură noapte, un guvern atât de solid bizuit pe mase și pe fapte.

Un guvern țărănesc nu poate, deci, rezista cafenelelor, cluburilor și bursei. El nu poate dispune, într-o capitală, de sprijinul spontan a zece mii de cetățeni, capabili de orice lovitură. Pentru asta îi trebuie nu satele, risipite și încete, ci mahalalele în clocot. îi trebuie muncitorimea. Această muncitorime, când e conștientă și solidară, poate guverna, singură, o țară. A dovedit-o, în Rusia.

în Bulgaria, gărzile verzi n-au mai fost de nici un folos. Fără îndoială că rezistența lor va zădărnici, încetul cu încetul, guvernarea uzurpatoare a minorității citadine. Dar cât de prompt ar fi fost paralizată lovitura regelui Boris, dacă greva generală i-ar fi răspuns pe loc.

Țăranii vor continua lupta până ce regimul constituțional se va restabili. Regii trebuie convinși să ia ***Constituția*** în serios. Dar cel mai puternic argument nu e armata verde, ci garda roșie. Țăranul și muncitorul să meargă, deci, mână în mână.

Se invocă, în defavoarea regimurilor democratice, situația precară pe care ele o creează intelectualilor. Dar aceștia au murit, totdeauna, de foame. Respectul adevărat îl vor obține nu la Curte, alături de bufonii casei, ci în rândurile poporului muncitor. între ambasadori, generali și proprietari de cai de curse, cărturarul nu poate căuta decât bacșișuri căpătate prin lingușiri.

Sub Stamboliski am asistat, totuși, la omagiul național, adus poetului Ivan Vazov.

Precizarea acestor fapte e necesară acum când toate coteriile purced, în numele „inteligenței asuprite", să cucerească puterea. Caporalismul și palatismul luptând pentru liberarea intelectualilor de sub teroarea roșie sau verde, iată un ieftin cinism. El prinde totuși: vremelnic.

Europa scăpată sub loviturile reacțiunii. Căci pretutindeni e câte o chestie de listă civilă.

COCEA ȘI PIZMA DINASTICĂ

Pare-se că procesul Cocea nu e numai o amenințare. Din momentul în carg atentatul nocturn știut a dat greș, guvernul recurge de-acum la mijloacele sigure ale justiției sale pentru a suprima pe omul primejdios. De altfel, toți oamenii primejdioși, adică cei cari

scrutează și denunță coțofenismul incurabil al oligarhiei fanariote, trebuie suprimați. în acest sens, legea a fost pregătită.

Plăpândă, însă, situația Regelui în acest proces care apare tuturora ca o vindictă dinastică. Plăpândă, în fața înțeleptei atitudini de totdeauna în împrejurări identice, a regelui Carol. Plăpândă nesuferit, mai ales, după tentativa de asasinare a publicistului Cocea, în plin cartier Sărindar.

Un act cavaleresc și umanitar, ca o protestare împotriva dinasticismului banditesc al liberalilor, ar fi fost cel mai dezarmant și nobil răspuns al Regelui Ferdinand. Timpul nu-i încă pierdut...

Dar dacă ziaristul va fi osândit? înfricoșător va crește cuvântul său și incalculabilă îi va fi atunci popularitatea. Și asemeni Regelui Machbeth, Regele Ferdinand va trebui să coboare povârnișul faptei sale, să o mențină, să o desăvârșească, până la definitiv, până la „pe vecie". Și pata aceea de pe mâini nu o șterg nici balsamurile Arabiei pietroase - nu-i așa, lady Machbeth?

TALENTE NOI

Conservatorul de Artă Dramatică și Academia Stoenescu au dat, unul la Național, celălalt la Popular, câte o producție de fine de an. Privirile scrutează rezerva generațiilor proaspete și, ca într-un banc impetuos, descoperă fâlfâiri de foc, doveditoare că trece, în acea mulțime, câte un ins înzestrat deosebit.

Din clasa d-lui Soreanu se impune și înlătură amenințarea anonimatului care biciuie toate aceste tinere voințe, numele domnișoarei Dorina Dumitrescu. A jucat în ***Adrienne Lecouvreur*** cu o puțin obișnuită fermitate la o absolventă și ne-a impus iluzia acelor timpuri în care o dramă se petrece după un evantai de mătase și un delir se îneacă în buchet de flori, cu grația persoanei sale și dicția-i melodioasă, ciudat și plăcut sprijinită în consunante.

Domnișoara Mohor, așijderea, înlesnită de un fizic teatral, ne amintește făgăduințele de odinioară ale doamnei Voiculescu.

Ca o compensație și ca un echilibru, se relevă de la Academia StoenesCu doi băeți. D-l Florian, deși în primul an, dovedește multă siguranță și facultăți de transpunere sufletească.

Talia și gesticulația lui elegantă îi vor face pe viitor un loc care începe să devie vacant.

D-l Eliad Sandu, ovaţionat de public, afirmă un temperament energic, care nu neglijează sculptura intimă a rolului; un joc dinamic, care nu uită atenţia în pauze. Trădează o suficientă cultură literară, o înclinare pentru întruchipările de caracter şi forţă, şi, ceea ce complectează putinţele de avatar ale acestui viitor valoros actor, trăsături de comedian.

Elev al maestrului Petre Sturdza.

CĂRŢI ROMÂNEŞTI

Un şef de orchestră pe care nu-l mai preocupă şi efectele, stăpân pe arta sa şi încrezător în crescendo-ul bine pregătit al finalului... Versurile lui Pillat se succed în amploarea propice a alexandrinului, cu siguranţa unei fraze muzicale majore. Prima parte a volumului, pastelurile sentimentale din valea Argeşului, atestă acea plenitudine care nu se mai cercetează şi nu se mai descoperă pe sine. După o asemenea cucerire, biruitorul poate continua sau se poate opri, după voie. Pillat se complace în sunetul obţinut şi în suvenirul pe care-l recheamă din mai multe simţiri. Căci, superioritate indiscutabilă, acest poet cert are o tradiţie de familie şi poartă în sine strămoşi. Evocările sunt irezistibile ispite. Cu arta sa, Pillat resuscită un trecut care nu e din cărţile de citire, ci poate fi resimţit şi recunoscut de întreaga societate românească actuală. Preferăm, desigur, ca poezie pură, pastelurile din primele pagini, căci nu ne asaltează sentimentalismul cu icoanele lui Anton Pann, ale lui Alexandrescu, Eliade, Cârlova, cari, mărturisim, în ciuda artificiului, ne înduplecă. Dar Pillat înstrăiniceşte solul nostru istoric. Ne arată câteva cimitire, câteva genii, câteva devotamente: ţara. El trece în repertoriul nostru clasic, simplu, fără fanfară. El nu se va mulţumi, însă, cu acest „plin-cânt" atins. Volumele lui anterioare, suita de contraziceri, fructuoase în artă şi rezolvate în ***Pe Argeş în sus,*** îl arată pornit pe explorări.

SADOVEANU LA ACADEMIE

Recepţia aceasta nu înseamnă un sfârşit de carieră. După aproape un sfert de veac de muncă literară, Sadoveanu dovedeşte, fără să se renege, că e capabil de înnoiri. Fără să se renege, căci desfundă mai departe drumul virgin, ales. Viaţa lui de explorator al sufletului popular, cadru care închide în straturi trecutul şi încolţeşte cu frăgezimi naive viitorul, e plină de surprinderi rare şi de preţ. Nu e de mirare, deci, că la Academie sau în cenaclu ne vorbeşte de cântece şi de fantezia ţăranului, cu pasiunea fericită a vânătorului îndrăgostit de un ţinut.

Pentru d-l Sadoveanu, scriitorul care se depărtează de izvoarele literaturei poporane nu poate exista ca atare. Teoria nu e numai a d-sale. Obârşia ei o dibuim în mitul uriaşului care, ca să se înalţe, trebuia să atingă, la răstimpuri, pământul regenerator. **Şi,** ca să-i facem plăcere d-lui Sadoveanu, adăugăm că mitul grec se regăseşte mai pitoresc în basmul lui Făt-Frumos care nu răpune zmeul decât după ce a pipăit pământul. Credinţa d-lui Sadoveanu aminteşte întâmplarea minunată a marelui dramaturg irlandez John Millington Synge pe care poetul Yeats l-a izgonit din Parisul unde se irosea în frământări sterile, tocmai în insulele Aran, unde, în contact cu graiul, cu obiceiurile şi închipuirea pescarilor, talentul lui Sygne şi-a găsit expresia.

Exemple ilustre, cari nu îndreptăţesc, însă, exclusivismul poporanist. Mulţimea oraşelor dăruie şi ea literaturei o vervă savuroasă, o mişcare aprigă, un vocabular proaspăt, o psihologie agitată şi adânc umană.

Poporul satelo; şi al foburgului rămâne inventiv şi închipuitor deopotrivă. Vecinătatea lui poate fecunda un talent puternic. Dar formula, singură, e neputincioasă. Uitând aceasta, din răsplătirea lui Sadoveanu îşi fac unii prilejuri de triumf personal. Din gusturile lui se înscriu, în gazete, porunci literare. Se pronunţă: „scrîţi ca el", se valorifică, pentru opere firave, admiraţia pentru Sadoveanu, transformată în paternitate cu sila. Simple şi inevitabile neplăceri ale consacrării unanime! Dar e şi un procedeu jignitor în această afirmare ce se desprinde din acţiunea unora, şi care spune că arta meşterului e atât de lesne asimilabilă. Scriitorii-ciuperci de prin codrul lui Sadoveanu au apucăturile acelor camerişti care fură batistele şi cămăşile din scrinul contelui pentru a purta blazon la complectul periferic.

Slujnicele în permisie sunt totdeauna impresionate viu.

N. D. COCEA

L-au condamnat. Nu fiindcă se tem de el. Politicienii ştiu că oricâte Turtukăi ar acumula, oricâţi Coţofeneşti ar dezveli, vie foametea, vie pârjolul, vie molima printre vite şi printre oameni, nimeni

nu e în stare să clintească obiceiul pământului, răbdarea românului proverbială: „Capul ce se pleacă sabia nu-l taie"; „Apa trece, pietrele rămân"; şi, mai ales: „Schimbarea domnilor, bucuria nebunilor" cea mai expresivă mărturisire a scepticismului poporan. în jargon patriotic, această stare de suflet se numeşte înţelepciune, iar manualele de literatură exaltă, în comentarii, o altă însuşire învecinată şi la fel de mortuară: e resemnarea lăcrimoasă, fatalismul pastoralizat al Onanului naţional din ***Mioriţa.*** Siguri în ceea ce priveşte satele, dintre cari multe îşi trădează stăruitoarea smerenie în câte un proces început cu sute de ani mai înainte ca strămoşii proprietarului de astăzi să fi luat în papuci puţin din colbul ţării, politicienii nici nu s-ar mai nelinişti de mahalaua oraşului, abia dezbărat de portul şalvarilor. De la Drăculeşti la Brătieni, revoluţiile române se fac numai din voinţa boierilor şi a puterilor suzerane. Agitatorii se necăjesc în zadar. Singura grijă a stăpânirei era să nu arate prin vreo apăsare că i-ar lua cândva în serios. Un om care se răţoieşte mult timp, fără ispravă, se anihilează de la sine, prin ridicul. Administraţia noastră se pricepea să lase pe adversarii ordinei să devină amuzanţi sau plictisitori. Apoi, curăţa terenul. Faţă de Cocea vruse să procedeze la fel. L-au izolat, dar l-au lăsat liber. L-au sâcâit, l-au întrebuinţat chiar, ceea ce ar fi fost compromiţător; dar N. D. Cocea nu întreprinde nimic până nu-şi motivează sieşi, cu o candoare neatinsă, noua lui acţiune, totdeauna drum spre democraţie, fie şi lăturalnic. Drum, deci, semănat cu mărturii, ca în urma unui călător nesăţios care a gustat din toţi pomii de pe margini şi a [...]*, în praf. Urcând calvarul democratic, Cocea s-a bucurat de aerul colinei, s-a abătut pe sub umbrare luându-le răcoarea şi sucul.

Dar n-a înţepenit în aceste popasuri şi tocmai de aceea nu-l iartă fakirii cari pretind să te fixeze, în extazurile disciplinei, cu privirile pe buric. După ce l-au ajutat, aşadar, pe Cocea consimţitor să înfiinţeze, în plin război, ziarul ***L'Entente*** la Petrograd, iată că-l arestează şi-l ţin la Negreşti, până la armistiţiu. Cocea şi un ziar semioficios la Petrograd? Era, pasă-mi-te, în joc democraţia ameninţată de victoria germană, al cărei drapel se urzea, pe nesimţite, la Petrograd. De aceea, Cocea s-a dus acolo. Dar, odată director de mare ziar într-o metropolă, printre diplomaţi şi financiari mondiali, cum îşi înţelege Cocea misiunea? într-un chip perfect logic şi democratic pe deplin, desigur: va servi cauza României din răsputeri, arătându-i rănile, jertfele, drepturile, bravura; va combate însă pe prim-ministrul ei, denunţându-i sistemul şi apucăturile. Aşa judecă şi se comportă Cocea. în modul acesta e, însă, displăcut oricărui guvern. Căci guvernele au nevoie de oameni cu simbrie şi fără independenţă. După experienţa de la Petrograd, politicianismul înţelege de-a binelea pericolul unui Cocea stăpân pe o situaţie în eminenţă: aşijderi, un copil care ţine un capăt de sfoară îşi trimite zmeul peste lume, fără să-i pese de zidurile vecinului. De când li s-a vădit că acest ziarist elocvent, intrepid şi ingenios poate fi canalizat o bucată de loc şi de vreme, numai cât ţine paralelismul dintre ideile ori scopul lui şi interesele adversarilor, dar nu se aserveşte nici se înduplecă, politicianismul s-a înverşunat să-l nimicească prin defăimare. Un acord unanim îl izola în viaţa politică. Aceasta, însă, nu împiedica diversele tabere să se servească de Cocea, în luptele momentului. El consimţea asemenea corsarului care se iveşte, cu tunurile dezvelite, într-o dimineaţă, în faţa unui port, sau condotierului care ia cetăţi cu asalt, pe seama prinţului. El consimţea, căci, lucrând la ridicarea sa, rămânea, în cele din urmă, în slujba idealului propriu. Consimţea dintr-o nevoie imperativă a temperamentului său combativ. Şi mai ales, credea, cu o naivitate care se întâlneşte şi se explică la aceste firi ut luptă, în putinţa unei alianţe durabile cu tovarăşii de circumstanţă, în realitatea generozităţii omeneşti. A fost părăsit sistematic acest victorios sigur de sine.

A fost adesea jucat în chip ruşinos, chiar pentru inşi cu mai puţine pretenţii de agerime şi de pregătire decât acest Cocea cu ostentaţiurii borgiene de scelerateţă. Dar, ca şi Aretino, un Aretino mai puţin divers, mai puţin profund, mai spontan însă, a rămas spaima tuturora, politicieni veroşi, samsari de lux, bancheri şi venali magistraţi concupiscenţi, târfe de Curte, scriitori nechemaţi, pictori fără talent, pe cari îi demasca gestul său prompt şi obraznic şi îi surprindea în pretenţiile lor cele mai intime, ca într-un cuib de orătănii, privirea de un albastru sfruntat şi hohotul sonor, de o veselie pe cari smalţul gurii lui trainice îl răsfrânge feroce.

Aci e răul pe care-l răspândeşte Cocea, zadarnic revoluţionar într-o ţară de supuşi: e crima de nerespect. Vorbim, se înţelege, în limba celor cari acceptă şi caută să se aşeze. Peste toate micile socluri, sub toate iconiţele şi chipurile cioplite pe cari burghezia română vrea să se întemeieze, Cocea şi-a trântit, în văzul gloatei, tiflele. Cu mâna lui profanatoare a scris pe steagul de Zece Mai

*** Un cuvânt sau două sunt şterse.**

cuvântul: ***rahat,*** a dezvelit pe sestrițele[1] din lumea mare. coborându-le crucea roşie peste sexul care o cerea, pe oamenii politici i-a plimbat în piața publică în goliciunea cea mai scârnavă şi a cutezat să dea la o parte, cu aluzii obscene şi semne din ochi triviale, pologul cel mai august. A fost el cel dintâi publicist care s-a folosit, cu eficacitate, de libertatea presei, dând polemicei de după 1907 sensul adevărat: lupta împotriva întregului politicianism.

Semnalul l-a dat ***Facla.*** în tonul şi în linia de atunci, care a surprins parlamentul şi presa ca pe un bordel incendiat, el e singurul care a stăruit. E autorul direct sau indirect al tuturor neajunsurilor prin care a trecut de atunci până la înfrângere. Pentru că a bruscat apatia publicului şi digestia conducătorilor, pentru că a inspirat îndrăzneli, a reorganizat Partidul Socialist, a căutat să grupeze şi să asmuță pe indiferenții şi dezgustații politici, nu e greşit, nici exagerat să afirmăm că noile partide democratice se datoresc inițiativei lui Cocea. Noua lege a presei nu e decât apărarea târzie a oligarhiei împotriva sistemului de denunț vehement introdus de Cocea. Fără el, politicianii n-ar fi simțit ce armă formidabilă zăcea inofensivă, în arena politică, sub forma liberului regim al presei de până ieri.

Mulțimea simte, obscur, meritele şi defectele pamfletarului. Desigur, la rândul său, Cocea posedă şi uzează de formula ieftină a câtorva demonstrații de efect. Procedeul cel mai curent e a lua atitudinea contrară sentimentului general.

A dojeni, apoi, cu vervă bonomă însuşi publicul. A se autoacuza, în piață, de neglijență sau credulitate surprinsă. Toate acestea, însă, pentru a prinde încă, necesită talent/Articolele lui Cocea, ritmice, rapide - retorică, lirism, pornografie -, cu finalul caracteristic, de val ce se sparge într-o jerbă de împroşcări subite, se cunosc. Mai puțin cunoscut e realul său talent oratoric, temut de vrăjmaşi şi mai ales de prieteni.

Pentru aceştia, Cocea e personalitate predestinată şefiei, oriunde s-ar afla, oricât, el însuşi, n-ar râvni-o.

La țărănişti sau între muncitori, Cocea ar fi fost designat şef de aplauzele partidului, de atacurile ziarelor, de ofertele politicienilor, de ciuda colegilor. Motivul pentru care aceste partide, cari îi datorează atât, au evitat să-l înregimenteze, este, deci, clar. Se feresc de el ca de o jivină care toarce ca să capete zahăr. Cocea e osândit la izolare, ceea ce nu-l necăjeşte prea mult; judecătorul sătesc de odinioară care cultiva flori şi albine şi se îndeletnicea cu sculptura în lemn, se întoarce într-o retragere pregătită dincolo de munți în pasiunile primei tinereți. Pauze înşelătoare din cari se iveşte, irumpe, cu tresăriri sinistre de orchestră: atunci se adresează publicului. Publicul îi citeşte, totdeauna, gazetele. Reaparițiile acestea sunt, fară greş, peripețioase. Ultima i-a deschis porțile cele mohorâte! Curiozitatea şi tirajul cresc. E un spectacol de modern dramatism să-l vezi în luptă, covârşit dar ofensiv, cum multiplică mijloacele de atac, trezind ecouri zbuciumului său, cum iscă obstacole miraculoase în paşii vrăjmaşului, înfiripând-cu o promptitudine magică primejdii, forțe şi sperietori noi, cum piere, ca un înotător care se dă de-afundul. Dar totul nu-i decât un aprig şi trecător ***scherzo.*** Acest admirabil ziarist, ale cărui întreprinderi au inovat presa română, n-a reuşit să facă un ziar care să-i dureze. Acest conducător înnăscut n-a izbutit să menție în jurul său grupul care să-l amplifice. Pentru aşa ceva, dezordinea nu e haotică destul, ca micile ambiții să deznădăjduiască şi să renunțe. Anarhia totală spre care mergem aduce însă cu sine oboseala şi dezgustul. E momentul propice când tac vanitățile mărunte şi toți acceptă comanda oamenilor înzestrați cu o altă privire, însuflețiți, în desfăşurarea lor activă, de un alt ritm. Poate Cocea e păstrat pentru atunci.

[1] ***Sestrița*** **(rusă) - soră, asistentă medicală.**

CLOACA DE LA NAȚIONAL

După ce agramatul Mavrodi fu dat afara de la Teatrul Național, prin acțiunea junilor deputați liberali, d-l Vasilescu-Valjean, noul director, impus de acest grup şi de doi-trei miniştri, purcese să verifice scriptele suspecte, să spele petele de spermă de pe fotoliul lui Ghica, să spargă o galerie secretă care să unească templul Thaliei cu Văcăreştii, şi, la rigoare, cu Azilul de bătrâni şi cu Dispensarul. Din acest vast program, actualul director n-a realizat, încă, decât prima parte, şi aceea doar pe jumătate. Faimoasa anchetă, condusă cu o sagacitate demnă de integrul ex-jude de instrucție care a fost d. Valjean, deşi constată fără cruțare falsuri şi escrocherii de cinci milioane, ezită, însă, când ajunge la stabilirea răspunderilor. Galeria artistică şi literară, nesățioasă de asemenea desfătări feroce, n-a putut obține decât victime fără importanță, şi în flagrantă disproporție cu ceea ce li se impută. Comunicatele directoriale insistă, cu o regularitate suspectă, asupra nevinovăției foştilor directori şi oferă colților mulțimei pe câțiva funcționăraşi destrămați de emoțiile ultimelor săptămâni.

Numărul de efect n-a fost împins în arenă. Grecuşorul viclean, de la ***Viitorul,*** este încă adăpostit de paravanul său de hârtie. Astfel că de la o vreme nu mai e vorba ca slugoiul Mavrodi să aleagă între a fi sau imbecil sau hoţ ordinar, ci dacă actualul director înţelege să se plece ingerinţelor sentimentale, la care e zilnic supus, renunţând astfel la un întreg trecut cunoscut colegilor săi din presă, din barou, şi mai cu seamă din magistratură. Aceştia n-au renunţat să-1 considere pe d. Valjean ca pe unul din ai lor, şi atitudinea d-sale, în actuala împrejurare, e de o neînchipuită importanţă etică. Ca om de cinste şi de talent, d. Valjean nu trebuie să cedeze solicitărilor din partid şi nici să întârzie cu cochetărie în situaţia omului pe care patru bresle şi-1 revendică. în chestia fraudelor, îl vrem pe d. Valjean numai şi numai magistrat. E o preţioasă calitate, care imprimă individului un caracter personal de mare preţ în cea de-a doua versiune a d-lui Valjean la Naţional: aceea de a fi om de teatru. Căci nu înţelegem, prin acest cuvânt, acel tip de manechin dezorientat sau de ţap lubric expus sugestiilor tutulor emanaţiilor vaginale, realizat de unii dintre predecesorii săi. Cu sentimentul de dreptate şi cu acea tărie în faţa ispitelor de orice fel, cu aceste însuşiri cari sunt în natura judecătorului, aşteptăm de la d. Valjean fapte şi lămuriri.

ASASINATE ŞI REVOLUŢII

Prin contrast, suntem din ce în ce mai mult o ţară de ordine.

în Bulgaria, d-abia potolită în sânge o revoluţie comunistă, şi iată, ne vine vestea asasinării a doi foşti miniştri bulgari de cea mai burgheză şi tolerabilă speţă. în Grecia, un guvem revoluţionar care tocmai jertfise pe altarul „răspunderilor" şapte politicieni dezastrofili, se află din nou în faţa unei insurecţii cu întreaga ei suită de cadavre de fapt şi de cadavre în concediu. în Turcia, în sfârşit, generalul victorios Gazi-Kemal se abate de la tradiţie şi, în loc să grămădească trofee la picioarele tronului, strămută această sfântă ladă în propria sa gospodărie şi devine prezident-militar: un fel de Mac Mahon turcesc. Revoluţiile şi contrarevoluţiile se ţin lanţ. E o alternaţiuhe de lovituri ca la clopotele cu două ciocane cari vestesc, în gări, apropierea trenurilor. Rând pe rând, după poziţia pe care vremelnic o ocupă faţă de putere, se răscoală boierii sau proştii, căci pretutindeni aceste două tabere există şi se războiesc. De îndată ce pun mâna pe cârmă, caută să schimbe această înălţare trecătoare în statornica dictatură. Ceilalţi, oricât de surprinşi şi oricât de înfrânţi, nu îngăduie o definitivă îngenunchere: şi războiul civil reîncepe.

Numai în România Ferdinanzilor şi a Brătienilor, un guvern, odată cocoţat pe spinarea de toval a naţiunei, nu mai poate fi urnit decât printr-o tranzacţie, sub egida suveranului, a partidelor cari nu înţeleg să se înfometeze excesiv. O manifestaţie de stradă, necum o mişcare de mase, nu e cu putinţă decât cu asentimentul tacit al suveranului, al guvernului şi cu concursul manifest al poliţiei. Altfel, o stare de lucruri dată nu se mai modifică, în ciuda celor mai generale legi mecanice şi evolutive. Basmul uriaşului care adoarme trei sute de ani şi se trezeşte cu pământuri, ape şi păduri crescute pe el, este, din acest punct de vedere, un basm într-adevăr românesc. Sub acest raport ne putem intitula, pe bună dreptate, popor de ordine şi element civilizator. Zbuciumul vecinilor de la sud întru găsirea unui just echilibru apare în ochii noştri, cu pleoape de piele, un van şi primejdios joc de sălbateci. Preferăm o stabilitate în patru labe, cu botniţă şi clape, decât pânda vigilentă şi zvârcolirea virilă a micilor naţii pe cari le compătimim.

DUBA CU DIRECTORI

De la Naţional la Văcăreşti • O vânătoare fantastică şi o pradă bine păzită • Doi directori cari dau deficite şi unul care dă excedente • E vorba de milioane, nu de o sută de mii • O subvenţie colosală şi ciudată • Cine sunt hoţii?

Hotărât, d. Valjean a venit pe lume prea târziu. în alt secol, în altă ţară, numele d-sale s-ar fi înscris pe firmamentul istoric în trăsături rafinate, capabile **sâ** exprime, printr-o imagină grafică, temperamentul inchizitorial al acestui Torquemada român. Nimeni şi nimic nu s-ar fi opus realizărilor feroce ale sadismului său în acţiune. Cronicarii contimporani şi romancierii de mai târziu s-ar fi năpustit în viaţa d-sale, ca într-o tabără părăsită, pentru a smulge în chip de lauri şi trofee, faptele şi întâmplările cari să halucineze minţile şi să aducă povestitorului, pentru o simplă naraţiune, avere şi renume. La noi, d. Valjean nu e decât directorul ce-şi aminteşte cariera părăsită şi nu vrea s-o reintegreze. Fostul judecător de instrucţie se zbuciumă între solicitări potrivnice şi pasionate. Felinăria sa calmă şi enigmatică a adulmecat, de la primii paşi făcuţi în jungla de mucava şi pluş de la Teatrul Naţional, o pradă mănoasă pe care ar fi sfâşiat-o cu deliciu. Mustăţile lui rare şi sensibile au intrat de la început în acea fază ciudată de

erecţiune capilară proprie fiarelor cu blana preţioasă, cu lenevii aristocratice, cu gheare în velur, însă promptă. Ne aşteptam la un salt fulgerător, o curbă de eleganţă înspre sânge, - dar vai! prada era păzită! Zadarnic încerca să se apropie cu zvârcoliri erotice, cu indiferenţe simulate, cu înaintări tiptile şi să trântească pe vreun cap de victimă, o labă ***depresse-papier]*** îmblânzitorul Vintilă îi urmărea, din umbră, jocul sălbatic şi pânda motanului gigantic se izbea de veghea păzitorului. în cele din urmă însă, atenţia acestuia slăbi oarecum sub fixitatea hipnotică a felinei, sau poate victimele singure au lunecat irezistibil către privirile ei ironice şi neîndurate. Evenimentele acestea s-au petrecut cu o încetineală care ar fi destins voinţa oricărui gâde. De aceea avem convingerea că ne aflăm în faţa unui exemplar autentic din rasa inchizitorilor cu porniri înnăscute şi îndelung organizate pentru tortură. De aceea, cu toată întârzierea mai mult decât suspectă care se pune pentru divulgarea adevăraţilor vinovaţi de la Naţional, credem că ne va fi dat să asistăm la prinderea în bună stare a celor mai dorite specimene din Vlăsia naţională. Tăcerea misterioasă care se tot încearcă în jurul unor fapte atât de alarmante ea arestarea unui subdirector, societar şi profesor, ne întăreşte, dimpreună cu zvonurile şi comentariile cele mai senzaţionale, în bănuiala că nu avem de-a face nici cu autenticul, nici cu marele, nici cu singurul vinovat. Alte şoapte vin să ne afirme, dimpotrivă, că în ciuda sforţărilor d-lui Valjean, şi cu degajarea sa în cele din urmă, şe va face din Livescu omul azvârlit mării când corabia e în pericol, ţapul ispăşitor, jertfa unică. Ceilalţi se vor alege doar cu spaima pe care cumplitul jude le-a disfilat-o crud în suflete, vreme de atâtea săptămâni. Ar admite, oare, societarii teatrului acest lucru? L-ar admite presa? L-ar admite Parlamentul, junii liberali sau opoziţia? L-ar admite, în sfârşit, publicul? Dar publicul, Parlamentul, presa şi societarii nu ştiu nimic. Dosarul e hermetic. Nu cunoaştem dintr-însul decât chestiunea câtorva zeci de mii de lei pe cari d. Livescu i-ar fi întors din calea legiuită. Pentru atâta lucru, în ţara celor mai mitologice fraude, nu înfundă puşcăria omul unei instituţii în care de regulă formalităţile nu corespund pe de-a-ntregul faptelor.

Chestia mobilierului construit în atelierele teatrului este, după părerea tuturor societarilor, complet ridiculă. în lumea teatrală noţiunile morale sunt mai elastice. Nu toţi dispreţuiesc atelierele instituţiei cu înlesnirile de plată şi material pe care întrebuinţarea lor le comportă. Nu toţi actorii cari încasează contribuţii pentru frac aleargă cu banii la croitor. Nu toate artistele uzează pentru scenă totalitatea „despăgubirilor pentru toalete". Despăgubirile acestea s-au cifrat, într-un anumit moment fiziologic, sub una din ultimele direcţii, pentru o singură artistă, într-o singură piesă, la peste una sută de mii de lei. Din acest punct de vedere, procedând cu străşnicie, ***Codul penal*** într-o mână, conturile şi registrele în cealaltă, câtă actorime n-ar fi trimisă pe urmele urgisitului Ion Livescu? Ar fi absurd.

Un director general, îndată după instalare, procedează la întocmirea dosarului predecesorului său. D-l Victor Eftimiu s-a ocupat, fireşte, de d-l Peretz, mare amator de covoare orientale şi director realizator de bizare deficite. D-l Mavrodi a deschis, pe culoare şi în cabinetul său, procesul d-lui Victor Eftimiu, povestind tuturora că acesta subvenţionase ziarişti, achitase traduceri neefectuate, plătise tantieme în valută forte lui Hugo von Hofmannstahl, risipise aproape un milion cu Pojidaief, cu pictori, sculptori, artişti şi scriitori români. D-l Mavrodi a ameninţat pe societari că le va face acest milion cadou, adăogându-le şi milionul excedentar pe care d. Victor Eftimiu îl stabilise cumpănind reţete şi cheltuieli. între excedentele d-lui Victor Eftimiu şi deficitele d-lui Peretz e cel puţin un contrast ciudat. Ambii directori, foarte mâni-sparte, au cheltuit sume enorme, unul pentru propriile piese scoase din vitrinele lui Djaburov, marele ***tapissor*** de pe Ararat, celălalt pentru montări fastuoase şi pentru subvenţii şi comenzi larg oferite artiştilor. Orice minte omenească înzestrată cu puţină logică va conchide că balanţa justiţiei e defavorabilă unuia din doi. Rămâne să ghiciţi, anume, căruia. D-I Mavrodi s-a instalat şi dânsul în fotoliul cald încă al d-lui Eftimiu. Numirea d-sale era prezintată ca un expedient al d-lui Vintilă Brătianu care spera să curme rivalitatea Minulescu-Moldovanu-Tăuşan, „literaţii partidului", pentru directorat. Despre priceperea artistică a lui Mavrodi nimeni nu-şi făcea iluzii. Mai-marii săi îl ştiau nerod şi incult, servil până la abjecţiune şi asemănător în această privinţă cu acei levantini bruneţi cari argăţesc printre palme, ziua prin simigerii, iar noaptea îndură patul şi apropierea stăpânului venit cu practici de la sud. Teatrul, însă, nu face parte din programul de acaparare liberală, şi d-l Vintilă, indiferent în dramaturgie, se mulţumea să cugete: „cel puţin Mavrodi va fi un bun administrator; va pune regulă în scripte"... Şi Mavrodi, bunul administrator, s-a pus pe lucru. Pentru a nu părea cu desăvârşire agramat, a îmbogăţit repertoriul cu două piese noi, ***Rue du Sentler*** şi ***Zaza,*** înscriindu-le printre creaţiile unei ispititoare Celimene dimpreună cu inexorabilele indemnizaţii pentru fuste. (Titlul ultimei piese nu îngăduie să vorbim de rochii.) A purces, apoi, la reforma administrativă, suprimând biletele de favoare, desfiinţând repetiţiile generale, ceea ce însemna economie de câte sute de lei pe săptămână la lumină. A dat

afară de la Național pe toți artiștii și traducătorii lui Eftimiu, a desființat revista teatrului. Rezultatul fu că în loc de un milion excedent și un milion pentru artele românești, cu toate că nu s-a mai făcut nici o cheltuială în montări, iar casa teatrului era luată cu asalt de spectatori, Mavrodi își încheie stagiunea cu un milion deficit. S-a furat, deci, s-a tâlhărit cu frenezie, cu nemiluita, pe săturate!

E vorba, deci, de milioane, și nu ni se vorbește decât de o parte dintr-o nenorocită factură de o sută douăzeci și cinci de mii de lei, împărțită, chipurile, între d-nii Livescu și Pădure. Se spune: atât s-a putut prinde, atât urmărim. Răspundem: nu-l credem pe d-l Valjean atât de stângaci ancheton Se invocă în apărarea lui Mavrodi - deși nimeni nu l-a învinuit fățiș - că, ocupat cum era în Parlament, unde, fără îndoială, îl rețineau strălucitele lui succese oratorice, n-a putut să observe jaful care se săvârșea în numele său. Nici acest argument nu e temeinic. Stagiunea d-lui Mavrodi era întreruptă de sărbătorile Crăciunului și ale Anului Nou. în această epocă se obișnuia să se plătească actorilor o gratificație. D-l Mavrodi n-a putut plăti această gratificație fiindcă teatrul n-avea bani. Cum își explica d-l Mavrodi această penurie, când din ordinul d-sale se făcuse toate economiile cu putință și când, fără răgaz, lumea se îmbulzea la teatru? Mavrodi n-aude, n-a vede; Mavrodi naiv, distrat, artist, nepriceput în chestii meschine de cifre, a recurs la *q* fegăduială și la o minciună: a dat sfoară că va distribui gratificațiile considerabil sporite tocmai la finele anului bugetar.

Dar d-l Mavrodi n-a așteptat finele anului bugetar. A demisionat din vreme, după ce a făcut să se acorde, prin Ministerul Artelor, suma de un milion lei unei trupe de operetă, da, de operetă, în care joacă, stranie coincidență, prima lui soție. E vorba să stabilim aici ce determinante găsim în întrebuințarea banului public, iar nicidecum să insinuăm lucruri lăturalnice și de natură intimă. Dar în chestia milionului pentru operetă, d-l Banu, care și-a asumat această tristă răspundere, are cuvântul.

De luni de zile întreprinsă, ancheta d-lui Valjean nu pare să fi atins, nici pe cale deductivă, ultimele rezultate. Ne amăgim cu speranța că toate șovăielile și pauzele și tăcerile sunt abile aparențe. Pas cu pas, cercul mut al hăitașilor se strânge în jurul vânatului, gonit din șanț în șanț până în vizuine. îl presimțim istovit, lamentabil, buimac... Teamă ni-e, însă, să nu scape. Oricât de sigur jucător pare, d-l Valjean prelungește jocul prea mult. începutul acesta de asanare, cu repercusiunile lui posibile, e prea neașteptat de promițător ca să nu tremurăm de a-l vedea lăsat în părăsire. De aceea, vom

aduce în aceste pagini stăruința și sprijinul nostru în scopul ca o atare operă să'nu se uite, ci să se înfăptuiască. Ne mirăm numai că d-l Vintilă Brătianu, al cărui puritanism e grav compromis prin atitudinea ce i se impută, nu intervine pe lângă favoritul său Mavrodi. Acesta i-ar furniza, desigur, lui și numai lui. explicațiile pe cari în mândria sa serenisimă le refuză altora.

„UN EROU" DE MAIOR CHIRIȚESCU

E în tradiția și în menirea Teatrului Național să încurajeze talentele indigene. Până azi, acest obicei n-a izbutit decât să câștige, cetățenilor cari consimt să-și încerce compozițiile pe prima noastră scenă, circumstanțe atenuante cu anticipație. Asistând, deci, la premiera unei piese originale nu ne vom aminti nici de Racine, nici de Shakespeare, nici de Goethe, nici chiar de Caragiale sau de Săulescu, autorul acelei ***Săptămâni luminate*** pe care marele irlandez Millington Synge ar fi semnat-o cu satisfacție. Autorul indigen s-a ferit să păstreze orice fel de contact sau paralelism cu acest.", umbre. Actuala direcție pare a se fi consacrat cu patimă să creeze, din nimic, o dramaturgie originală. Se mai poate ca această stăruință în dezastre să nu fie decât una din manifestările geniului diavolesc al d-lui Valjean, în al cărui surâs și compliment sfătuiesc pe autorii în palpitație să nu se încreadă. Un fel de demonstrație prin absurd, o refugiere în nulitate, deci, după care ar urma să asistăm la o plecare măreață a corăbiei cu șapte neamuri de jivine, de la Național, în largul marelui repertoriu... Să fie, oare, aceasta taina de nepătruns a Sfinxului? Până atunci, iată-ne țintuiți în fața pieselor originale cu zăpăcitoare întreruperi ca ***Figaro*** și ***Heidelberg.*** Iată-ne în fața ***Eroului,*** admirabil redat de Ion Sârbu, talent mănos cu atât de rari recolte; căci fericiții mari proprietari de la Național cultivă cu predilecție păraginele, hârtoapele și, mai adesea, piatra seacă. D-l Chirițescu a scris, firește, o piesă cazonă, în care expresiile regulamentului de campanie abundă.

într-un asemenea stil, o femeie devine „redută" care trebuie cucerită prin „ofensive" norocoase și urmate de „lăsări la vatră", dacă atacatorul este respins, sau de „reangajări", dacă în cele din urmă soarta îl favorizează. Nu lipsește nici cântecul soldățesc,

destinat, desigur, galeriei, şi pe care dintr-un bun-gust tardiv şi neîndestulător autorul îl modifică şi-1 trunchiază, aducându-1 pe scenă. Redăm parţial aci, dintr-o meschină pornire omenească, textul autentic:

„Don Colonel
Are mare boală
Şi şade în cvartir
La moaşa comunală.
De ce?
Pen' ce?
Ca ce?
De ce - pen'ce - ca ce? (Bum!)
Fiindcă-i rost de taidiridi, taidiridi, taidiridi
Fiindcă-i rost de taidiridi, taidiridi, bum!"

Să adăogăm că, în ciuda câtorva greşeli, piesa e abil construită şi personajele de consistentă confecţiune. Intenţiile autorului par naive, cu toată iscusinţa cu are a ştiut să ciupească toate coardele sensibile ale publicului, până şi pe acele vocale ale d-nei Agepsina Macri. îi dorim o grabnică înălţare: nu ştii de unde sare iepurele. D-l Athanasescu a croit un superb peşte de mari dimensiuni şi regale atitudini. Ansamblul corect.

PICTORUL MAXY LA MAISON D'ART

De câte ori o generaţie de artişti ducea mai departe cercetările pe cari le moştenise, îi întâmpina publicul şi Academia: „Pardon! pe aici nu se mai trece! Am tolerat şi am înghiţit până azi fel de fel de inovatori cari, prin aceasta, au devenit clasici, cu toate că pe mulţi încă nu-i înţelegem. D-voastră, însă, păşiţi de-a dreptul pe căile absurdului. Ultima serie de nebuni, înaintaşii dv., au atins de mult supremul punct, polul nord al artei. De aci încolo, numai gheţari şi banchize - peisaj abstract. Credeţi-mă, e inutil şi imposibil! Lăsaţi drumul năzdrăvăniei pure!"

Tinerii nu ascultă. Cei mai mulţi treceau pe lângă Academie ca pe lângă o ***madame*** Cuţit oarecare, alţii îi strigau: „du-te la mănăs-

tire", alţii, mai greoi, se milostiveau să-i răspundă: „tocmai acolo vrem să ajungem şi e mult mai greu decât îţi închipui!" Peste o bucată de vreme, publicul şi Academia se deprindeau cu noul fel de a realiza, prin colori, frumosul, şi banda voioasă de odinioară intra în stranele oficialităţii de unde cuvântul ei aţinea de-acum drumul altor grăbiţi. Cubismul va fi şi el admis şi apoi depăşit. în Germania, e aproape municipal: Magdeburgul e un oraş cubist. La Paris, cubismul e în faza eroică, la noi, e încă în stadiul în care enervează prostimea elegantă a vernisajelor şi simulaţia găunoasă a criticii. (Capul pe ceafă, ochii întredeschişi - dacă se poate bulbucaţi -, trei paşi de tablou şi mâinile pe fesă, ***â la papa,*** cu programul sul.) Dificultatea stă în deprinderea publicului de a considera lucrările pictorilor noi ca pe un rebus de descifrat, în loc de a le lua drept ceea ce sunt: creaţiuni strict subiective, construcţiuni intelectuale în care nu intră mai nimic din realitatea exterioară.

într-o asemenea pânză, departe de a fi eludate, problemele picturale se impun cu dinadinsul. Numai cine nu le cunoaşte, adică majoritatea pictorilor academici, nu e în stare să le regăsească şi să le verifice decât în tablourile naturaliste. Trebuie repetat publicului, pus în faţa unui tablou abstract, să-1 ia ca o realitate de sine stătătoare, ca o nouă formă de viaţă, un organism inedit "şi fără reper în tiparele naturii. De aceea titlul de „natură nouă" pe care 1-a dat Marcel Iancu uneia din viguroasele sale construcţii ni se pare atât de potrivit în îndrăzneala lui. Natura - se ştie - pe care o învie refractarii din ateliere, e tot atât de relativă şi condiţionată de simţurile noastre, ca şi „natura nouă" pe care o contestă ei, cu îndârjirea ignoranţei.

Maxy, în definitiv, trebuie certat. Talentului său i se ofereau atâtea mijloace de a ne satisface digestia ochilor, îndelung dedaţi cu perspectiva, clar-obscursul, relieful, modelajul, proporţia, nudul, portretul, natura moartă, peisajul şi alte venerabile relicve ale atelierelor oficiale. Până acum doi ani, Maxy era un pictor de talent foarte cercetat de snobi şi de amatori. Azi, e farsor, nebun şi mai ales şarlatan, deşi cunoştea reţeta pânzelor de raport, pe câtă vreme eroismul actual, care-1 face odios vizitatorilor, nu-i aduce nici preţul brut al tuburilor întrebuinţate. Să adăogim, oare, că ne place claritatea şi echilibrul pânzelor sale, aruncând aceste cuvinte în mijlocul unei mulţimi care nu s-a dumirit încă asupra deosebirii dintre fotografia în culori şi pictură? Subliniem astfel preferinţa noastră pentru cele câteva „construcţiuni" şi două-trei mari lucrări de grupuri cu multă fantezie şi lirism coloristic descompuse. Portretele, în schimb,

ne-au displăcut... Câţiva critici au consimţit cu gravitate la viaţa picturii noi, cu condiţia ca delicvenţii să se întoarcă în urmă la natură. Eternă confuzie. Şi apoi criticii aceştia confundă cubismul cu ziaristica: te duce oriunde cu condiţia să o părăseşti... Când, oare, Doamne, o părăseşti?

ORAŞELE JERTFITE

între chiriaşi şi proprietari e o chestie de forţă. E de mirare că Liga Chiriaşilor a uitat acest adevăr, singurul cu trecere, în zilele noastre. Prin situaţia şi relaţiile lor, proprietarii au reuşit să cumpere guvernul liberal. Legea vicleană a lui Ion Th. Florescu reprezintă contravaloarea aportului proprietarilor în fondurile brătieniste pentru alegeri. Mulţumită acestei legi, au fost zvârliţi în şanţurile de la barieră un număr de chiriaşi care singur ar fi izbutit, cu puţină unire şi bravură, să impună, cârmuirii mituite şi bandei senile a proprietarilor, respectul dreptului său de a trăi. O simplă „întrunire a chiriaşilor evacuaţi" era de ajuns. De ce oare Liga Chiriaşilor n-a pus-o la cale? Cum se explică, apoi, inerţia mulţimii într-o chestiune care o interesează atât de aproape? Avem de o parte, în Bucureşti, cel mult cinci mii de proprietari de case închiriate, faţă de trei sferturi de milion de locatari birnici. Proporţia e aproape aceeaşi pretutindeni. Minoritatea abilă şi gălăgioasă reuşeşte însă, pe încetul, să-şi introducă punctul de vedere în legile care, cu infinite tocmeli, se ticluiesc în cabinetele ministerelor. Ziua „liberei tranzacţii" se apropie, deci. Poate că legea nu o va proclama făţiş. Ea a jertfit de pe acum proprietarilor pe toţi cei ce nu puteau suporta cheltuielile proceselor prelungite, cu satisfacţii aproape sadice, pe la tribunale şi judecătorii. E un mijloc sigur de a eluda furia populară pe care guvernorii se feresc să o stârnească printr-o măsură directă.

Datoria de a solidariza şi a trezi, cât mai e timp, conştiinţa primejdiei în masele orăşeneşti şi-a asumat-o Liga Chiriaşilor. Nu contestăm, pe de-a-ntregul, serviciile aduse de conducătorii ei cauzei pe care au îmbrăţişat-o. Ne întrebăm, totuşi, în preziua noii legi, dacă cei din Ligă îşi dau seama de formidabila forţă pe care trebuie să o arunce ca pe un paloş în ipocrita cumpănă a dreptăţii; - dacă recunosc puţinătatea şi sfioşia mijloacelor întrebuinţate pentru a o urni?

Chestiunea locuinţelor ne doare pe toţi. Aproape totalitatea populaţiei de la oraşe face parte din categoria primejduită. Ar trebui să asistăm la enorme ***mee(ing-\ir\,*** la irezistibile şi neînchipuite manifestaţii populare. Parisul, Londra, Roma şi Berlinul au trăit asemenea zile. Acolo, proprietarii au amuţit şi guvernele au înţeles. Au înţeles că azi nu mai e admisibil să trăieşti din chirii şi din venituri. Au înţeles că proprietatea sacră şi inviolabilă nu mai există. Şi-au dat seamă de legătura şi asemănarea dintre problema agrară, care a dus la exproprierea latifundiilor în favoarea ţăranilor, şi problema locuinţelor, care fatal va duce la municipalizarea lor în folosul populaţiei active a chiriaşilor. Şi, pentru a întârzia ceasul acesta şi a nu zădărnici iniţiativa construcţiilor care poate duce, pe altă cale, la rezolvirea aceleiaşi probleme, au făcut, din vreme, concesiuni.

La noi, nu vedem, însă, participarea oraşelor la dezbaterile care le vor regula felul de viaţă. Aceasta e, desigur, semnul unei propagande inactive şi timide. Rezultatele le prevedem, cumplite. Azi e vorba numai de anihilarea agitaţiei proprietarilor. Mâine va trebui să nimicim rezultatul unor uneltiri devenite ***lege.*** Atunci, mişcarea chiriaşilor va fi „antilegală" şi va aduce atingeri „ordinei stabilite".

Nou pretext pentru Brătieni de a scoate armata în stradă.

UN TRĂDĂTOR OFICIAL

în câteva replici rapide, vioaie, precise, dr.-ul Lupu şi ministrul 1. G. Duca au pus capăt deunăzi, la Cameră, uneia dintre cele mai sinistre comedii ale vieţii politice româneşti din ultimul deceniu. E vorba despre trădarea lui C. Stere.

Dr.-ul Lupu a repetat că propaganda germanofilă a d-lui Stere, în perioada neutralităţii, a fost întreprinsă de acesta cu asentimentul d-lui Brătianu. Călătoria d-lui Stere în Ardeal, în 1914, a fost făcută cu aprobarea primului ministru,

D-l I. G. Duca a confirmat fără rezerve aserţiunea dr.-ului Lupu.

în privinţa campaniei de presă şi a articolelor din ***Universul*** semnate de d. Stere, toate favorabile Germaniei, d. I. G. Duca face, de asemenea, mărturisiri complete. Adevărul, pe buzele acestui diplomat subtil şi fugace ca argintul viu, ne surprinde. Cu alt prilej, vom cerceta cauzele acestei lealităţi subite. Reţinem, pentru mo-

ment, confirmările d-sale: articolele lui Stere au fost scrise din îndemnul ministrului Duca. Deci, activitatea germanofilă a d-lui Stere se desfăşură sub auspiciile guvernului, singurul, pe atunci, în măsură să cunoască situaţia europeană şi să dicteze fapte şi atitudini în interesul ţării şi al scopului urmărit: idealul naţional.

Iată, deci, la ce se reduce prima perioadă a trădării lui Stere.

Dar din aceste prime certitudini, stabilite cu concursul neaşteptat al d-lui Duca, şi servindu-ne de câteva date clare şi neîndoioase, cum, de pildă, lăsarea la vatră a colonelului de rezervă Stere în momentul retragerii, unde oare ajungem cu ajutorul bunei metode inductive? La siguranţa că d. C. Stere a fost lăsat în interiorul cotropit pentru a continua în folosul eventual al ţării aceeaşi politică germanofilă uneltită în 1914 de d-nii Brătianu şi Duca. La descoperirea mărturisită că politica de duplicitate şi oportunism din timpul neutralităţii a continuat şi după ce războiul cu Germnaia s-a declarat. Şi, în sfârşit, la constatarea că în zbuciumul dureros al politicii româneşti printre restricţiile de tot felul, d-l C. Stere a acceptat rolul de sacrificiu. Defăimările şi ameninţarea dezlănţuită în urmă, asupră-i, nu dovedesc decât lipsa de loialitate a complicilor săi. D-l Stere a fost lăsat o clipă să şovăie sub greutatea crucii tuturora. La un moment dat, d. Brătianu a vrut chiar să-l îngroape sub dânsa. O mână salvatoare, astăzi, îl scutură de acel pumn de ţărână pe care alţii, cu anticipaţie, i l-au aruncat.

Pentru noi, d. Stere nu e, însă, numai politicianul care a înfruntat riscurile politicei şi tovărăşiei orientale a d-lui Brătianu. Deasupra acestor triste constrângeri ale oamenilor şi ale locului, d-sa, fără vrere şi ştire, rămâne omul destinului: omul Basarabiei. Foştii săi prieteni îl păstrează pentru roluri subalterne, în prilejuri nenorocite. Soarta i-a făcut o figură istorică, şi d. Stere a ştiut să joace. Dar tocmai acest lucru nu i l-au iertat, până deunăzi, partenerii săi de giumbuşlucuri. E povestea figurantului care înlocuieşte, o seară, în erou, pe protagonist.

Comedia se sfârşeşte aproape cu bine.

„Trădarea", în afară din ipocrizia liberală, n-a existat decât în imaginaţia ardentă a d-lui N. lorga. E rândul d-sale să recunoască o greşeală de care nu e vinovat. D-l lorga, care a dezbinat cea mai democratică şi redutabilă coaliţie din pricina acestei presupuse trădări, - d-l lorga, singurul în stare să o refacă şi să o îndrume la o izbândă sub prestigioasa sa conducere.

BARRES A MURIT

Moartea lui Maurice Barres readuce în discuţie vechea teorie a dezrădăcinării. Naţionalismul exclusiv, în Franţa şi pretutindeni, şi-a făcut din această teză gratuită a marelui scriitor lozinca fundamentală. Talentul incomparabil al lui Barres serveşte astfel o cauză ingrată. ***Dezrădăcinaţii,*** bine-cunoscutul roman care a pus în circulaţie faimoasa formulă, este fără îndoială cea mai neînsemnată, cea mai descusută, cea mai prost scrisă carte a lui Barres. Ea punea, însă. la îndemâna tineretului francez o evanghelie comodă, un îndreptar facil de înşurubare în solul natal, de eludare a neprevăzutului, de nivelare în mediocritatea solidă. Se poate ca acest contact cu solul natal să fi fecundat sufletul lui Barres, aşa cum povesteşte el ***"m Le Jardin de Bârenice.*** Nu trebuie să ne lăsăm, însă, amăgiţi de confesiunile acestui admirabil liric, a cărui viaţă dezminte întreaga-i doctrină, a cărui nelinişte încearcă zadarnic, prin arabescurile celei mai subtile dialectici, să se astâmpere şi să se cristalizeze în câteva precepte seci.

Istoria, de altfel, îl dezminte într-una pe Barres care, din punctul de vedere âl înrădăcinării şi dezrădăcinării, nici nu este discutabil, „în ţara lui, nimeni nu e profet"; Barres o ştie, şi de aceea l-au preocupat cu pasiune şi l-au cucerit individualităţile cari s-au realizat şi au izbândit departe de ţara natală. Prietenia şi admiraţia lui pentru poetul Moreas-Papadiarhantopulos se explică priritr-un fel de ricoşa a ciudei, printr-un sadic sentiment de a-şi vedea crezul nimicit de exemple vii. ***Taina din Toledo,*** acel comentar pasionat al vieţii şi operei pictorului Greco-Theotocopulos, purcede din aceeaşi pornire a făptaşului care se întoarce mereu la locul crimei. Argumentele cari conciliază cele mai contrare afirmaţii n-au nici o greutate. O minte şi un verb ca al lui Barres putea realiza până şi în absurd.

Doctrina piere, opera însă dăinuieşte.

Rămâne în sarcina unui cler de intelectuali neputincioşi să bată table de legi şi canoane din zbuciumul unui intelectual viguros şi liric subtil în căutarea unei atitudini estetice.

NOUA EXPOZIŢIE A LUI MARCEL IANCU

Pictorul care, după ce Iser şi-a epuizat noutatea şi înrâurirea, a împins mai departe investigaţiile pictoriceşti şi a însemnat o etapă virgină în plastica română, deschide a doua sa expoziţie la Maison

d'Art. ***Facla,*** prin pana d-lui N. D. Cocea, s-a ocupat cu satisfacţie de succesul celei dintâi. Marcel Iancu a fost printre puţinii români cari, asemenea lui Brâncuşi, lui Pascin, lui Segal, nume atât de insuficient cunoscute în ţara lor de baştină, s-au înscris în străinătate alături de precursorii artei ce reprezintă cu adevărat veacul nostru până mai ieri inexprimabil.

Expoziţia care se deschide în 22 decembrie, la Maison d'Art, găseşte astăzi un public mai pregătit decât cel de acum un an. Poporul nostru este dintre cele mai înclinate să accepte şi să creeze în pictura abstractă. Cele mai multe scoarţe, în Moldova şi Basarabia mai ales trădează predilecţia şi dibăcia artistului anonim în speculaţiile de armonizare a culorilor şi a formelor pure. Avem, deci, pentru înţelegerea artei noi un punct de reper şi de plecare specific naţional. Spectatorul care se declară nedumerit în faţa unui tablou cubist mărturiseşte, o dată cu aceasta, nepriceperea lui pentru pictura în genere. Cel ce reclamă cu tot dinadinsul un „subiect" în pictură descrie, totdeodată, limitele competenţei lui artistice. Pictorii nu ţin tarabă de flori, naturi moarte, mutre şi peisaje, decât când n-au talent. Ceea ce îi interesează în primul rând e suprafaţa, echilibrul, mişcarea, suma de vitalitate a unui organism coloristic. Amatorul de artă care sesizează aceste elemente într-un tablou anecdotic, dar nu le regăseşte într-unui abstract, nu e decât un snob recalcitrant şi incapabil să se menţie la nivelul propriei lui farse.

Pentru a preveni întâmpinarea obişnuită că pictura actuală e numai un mijloc de a eluda dificultăţile tehnice ale celeilalte, Marcel Iancu expune, însă, câteva portrete cari sunt tot atâtea incursiuni sălbatice în tainele materiei; câteva peisagii fantastice şi pânze „cu subiect". Concesie? Nu, desigur, ci repaus şi desfătare dionisiacă a unei cerebralităţi creatoare, a unei saturaţii tehnice şi a unui prisos de talent.

„LULU" DE HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU ŞI EUGEN LOVINESCU

Teatrul Naţional: ***Lulu,*** 3 acte, de Hortensia Papadat-Bengescu şi Eugen Lovinescu.

D-l Lovinescu reîncepe, de data asta în teatru. E un debut juvenil, o iniţiere tremurândă, un fior de pubertate în primăvara de

mucava din culise, după ce mirele poligam şi uituc şi-a serbat nunta de argint, douăzeci şi cinci de ani de trai sterp cu Literatura. Pegasul de reformă pe care avântul său se clăteşte a întâmpinat montura de aceeaşi esenţă poetică a d-nei Bengescu, şi cele două Rosinante s-au unit din buiestru pentru a da naştere cârlancei scalâmbe denumită ***Lulu*** şi expusă trei ceasuri pe scena Naţionalului, spre marea mizerie a publicului din sală. Acest suistic cuplaj, a două facultăţi creatrice, a costat statul, deopotrivă grijuliu când e vorba de îmbunătăţirea literaturei şi a remontei, aproape o jumătate de milion. Hipismul dramatic al autorilor a pretins tratament de paradă şi găteli de ***pale/roi*** pentru o corcitură anemică şi afectată de morvă congenitală. Crudă şi neiertătoare boleşniţă. ***Lulu*** moare reglementar, în trei seri, cu toate baloanele de oxigen cari i se vor administra în matineurile de joi, sâmbătă şi duminică, şi în spectacolul forţat de duminică seara.

Lulu, poveste gumelastică, a unei femei din ***demi-monde***[1], care se îndrăgosteşte şi-şi închipuie că poate sacrifica luxul şi plăcerile pentru o viaţă cumpănită şi curată la flacăra căminului. Aventură similară cu a criticului care încearcă, la finele carierei şi al dezastrului, o renaştere sub focurile rampei. Lulu e disputată de un prinţ turbure şi aventurier mărunt (criticul Lovinescu) - solid întruchipat de Bulfinsky - şi de un iune savant, entuziast şi naiv (debutantul Lovinescu în teatru), căruia d-l Tâlvan îi împrumută ritmul temperamentului său de ***fauve***[2]. în cele din urmă, obiceiul biruie, ***rastaquer-ul***[3] îşi ia muza şi pachetul de bancnote şterpelite şi pleacă la Monte-Carlo.

Toate personagiile vorbesc acelaşi jargon descărnat, de conferenţiari pogorâţi cu servieta sub braţ în viaţa mare. Te aştepţi să auzi pe Simina, subreta din piesă, întrebând, rotunjit, ştiinţific şi literar:

- Domnul doreşte un pahar de H_20?

D-na Agepsina Macri-Eftimiu, deşi acceptabilă şi utilă de îndată ce renunţă la marele repetoriu, Electra-Nora-Rebeca West-Lady Macbeth, a redat Lulu cu accente din Eleonora Mihăilescu în Ofelia.

D-ra Tantzi Bogdan s-a evidenţiat într-un personaj secundar, singură, printr-o alegere iscusită şi foarte de gust a toaletei, o ţinută distinsă şi o strictă observare a liniei rolului.

Dar de ce, colac peste pupăză, interpreţii se interpelează şi stau în scenă depărtat, la distanţe de tir cu pistolul?

[1] ***Demi-monde*** **(franc.) - lume de moravuri uşoare.**

[2] ***Fauve*** **(franc.) - sălbatic.**

[3] ***Rastaquouere*** **(franc.) - venetic ce trăieşte pe picior mare din resurse suspecte.**

COW-BOY

Cu tot cinismul său, în celebrul articol-portret al generalului Averescu, d. Argetoianu, autorul, a întrebuințat pe săturate cuvintele patrie, tron, democrație. Ipocrizia transpare, însă, în ciuda vigoarei contururilor, cu toată consistența suprafețelor. Portretul generalului e aproape un relief, un început grotesc de statuie. îi poți da târcoale, îl poți privi din orice unghi, îl pipăi, dacă vrei, cu degetele. D. Argetoianu, pentru o singură dată, s-a afirmat scriitor politic. O precizie şi o sobrietate în stil, pe care i-o dă ciuda îndelung stăpânită, l-a hărăzit, accidental, cu darul scrisului. Fenomenul nu se va mai repeta, căci e rezultatul unei experiențe şi a unei pregătiri subconştiente de cinci ani. Flaubert întrebuința acelaşi răstimp pentru a desăvârşi un întreg roman.

Dar avea talent. Argetoianu a pus cumpătarea sa în serviciul unui singur articol, care, însă, rămâne. Ipocrizia îl completează pentru a introduce într-însul însuşi chipul autorului. E hohotul lui Mefisto străbătând prin larma orchestrei şi prin plângerile Margaretei sedusă şi părăsită. Țară, tron, democrație!

D-l Argetoianu îşi oferă agrementul neruşinat de a sufla cântecul acesta în urechile roşii, de feciorelnică indignare, ale generalului Averescu. De fapt, ceea ce-l agită, ceea ce-l fascinează pe Mefisto, e prilejul de a mânui oameni. Posibilitățile de intrigă şi de grupare pe cari i le înlesneşte clubul unui partid în opoziție şi în descompunere nu procură decât mediocre senzații unui politician de rasă. „Puterea" singură i-ar da satisfacția intensă şi deplină pe care o urmăreşte. D-l Argetoianu refuză deliciile sarbede ale unei bolnăvicioase tactilități. Vrea îmbrățişarea, vrea puterea. Totul pentru ea.

în 1918 a avut primul contact rapid cu această nobilă târfă. Generalul Averescu i-a fost intermediar şi naş. în 1920, cuprins de frigurile dragostei, d. Argetoianu s-a dus din nou sub balconul iubitei prea sus ivite. Generalul Averescu i-a servit de data aceasta drept cal de paradă. Femeile adoră caii. Dar caii ostenesc.

Azi, în preajma lui 1924, când d. Argetoianu simte în artere năvala rutului, d-sa îşi dă seamă că tovarăşul credincios de războaie nu-l mai poate purta la primejdiile adorabile ale întâlnirii. Oricât l-ar țesăla şi i-ar lustrui coama, oricât i-ar da să mănânce jeratic, şi de l-ar potcovi cu aur şi ținte de diamant, el tot n-ar mai fi, pentru mulțimea adunată la nuntă, năluca elegantă, El-Zorabul fulgerător de odinioară. Şi atunci, d. Argetoianu îşi aduce aminte de țară şi democrație, îi trage câteva cravaşe şi pleacă, lăsând grajdul deschis. Cu lațul într-o mână, cu ochiul la pândă, pe pampasul politicei române, el caută un alt bidiviu, o altă cârcă, o nouă speranță democratică şi a votului universal, pe care, o dată suit, să tragă, fără greş, la scara de onoare a castelului suspinat.

Cinism, imoralitate! se poate; d-l Argetoianu şi-a făcut, însă, din cinism un amănunt caracteristic, un pitoresc brutal, un „vino-ncoace" haiducesc care-l prinde. Astăzi, d-sa cântă-n frunză şi fluieră de dor. îi trebuie calul năzdrăvan pe care să-l strângă între coapse. Şi d. Argetoianu e prea bun călăreț ca să nu-l găsească. Se zice chiar că l-a şi găsit!

ISPRĂVILE DE LA CLUJ

Presa de aici şi de dincolo

D-l Octavian Goga, în sfârşit, s-a răzbunat.

Studenții destul de slabi de înger cari s-au lăsat îmbătați cu elixirul stătut, dar fiert cu trudite sofisme şi eschivate argumente, al retoricei antisemite, au spart un congres şi au -Idămicit, pentru câteva zile, desfacerea în oraş a ziarelor „anumitei prese". Cuvântarea despre „Ideea națională" s-a prelungit în actele auditorilor dincolo de prevederile conferențiarului: firme scumpe ale Clujului pretențios au fost sfărâmate, şi veştile ne spun despre devastarea vitrinelor de conținutul lor de ispită mulțumită răufăcătorilor cari s-au folosit de tinerescul elan al patrioților exclusivi.

Glasul d-lui Goga avu, se vede, ecouri neprevăzute: răsunetul se târăşte şi azi pe birourile micului parchet. Lăsăm detectivilor sarcina să rezolve ciudatele rezultate ale unui ceas de elocvență. Ne gândim numai la izbânzile de moment ale studențimii pure şi la urmările lor nefaste în cazul, absurd, când ele s-ar statornici.

întreg Ardealul cu patru milioane de români, de o cinstită instrucție primară, n-a izbutit să asigure viața unei prese regionale româneşti care numără gazete de zeci de ani vechime. Foile româneşti, reduse ca format, inexistente ca tiraj, redactate într-un hibrid jargon ungro-latin, au fost nevoite să recurgă la subvențiile oficialității, la fondurile partidelor şi la ghişeele publicității pentru a continua, penibil, să apară. Alături de acestea înfloreşte, în toate oraşele, în mii şi zeci de mii de exemplare o neobosită şi adesea

neprietenă presă minoritară. Sunt ziare zilnice şi săptămânale, săseşti şi maghiare, foi politice, reviste literare, buletine ştiinţifice sau gazete de sport ori de specialitate, într-un cuvânt tot ceea ce denotă o intensă muncă intelectuală şi un interes mereu atent pentru hârtia tipărită. Populaţia cetitoare românească, mediocru atrasă către o presă din toate punctele de vedere insuficientă, ar fi continuat să cadă tot mai mult în clientela presei străine dacă nu s-ar fi revărsat peste Carpaţi stolul hulit al gazetelor bucureştene. Cu sosirea lor, publicul ardelenesc şi o bună parte din cel minoritar, determinat indiferent dacă de numărul paginilor, de calitatea textului ori de superioritatea şi completudinea informaţiei, a fost canalizat către cultura naţională. Limba îndeosebi, atât de corcită, datoreşte mult în Ardeal acestei invazii, azi huiduite, purcesă din rotativele din Sărindar.

Şi oricât s-ar strădui Octavian Goga cu răstălmăcirile, oricâte fraze ar risipi din fireasca-i abundenţă verbală, această presă cu metehnele ei rămâne cel mai de seamă agent de unitate culturală al românismului. Ea este, în mâna aceloraşi oameni, aceeaşi presă căreia înainte de 1916 i se interzicea trecerea munţilor, pentru siguranţa statului maghiar. Este aceeaşi presă prin care, până la război, poetul Goga îşi propaga iredentismul, „ideea naţională", pe care acum caută să o smulgă preocupărilor ~\

Ce conflict a dus, de atunci, între poet şi „anumita presă", la divorţul scandalos de azi? Fără îndoială că Octavian Goga, ca unul din „ginta irascibilă", a fost împins de ostilităţi fără importanţă, ale unor plumitivi[1] nepoftiţi, la generalizările nedrepte şi la îndemnurile funeste pentru a căror realizare sacrifică o vehemenţă amintitoare de Eminescu, ziaristul. Fără îndoială, însă, că poetul ignoră, totdeauna, distanţa deformatoare care desparte războinica lui idee de înfăptuirea ei. Şi dacă propaganda lui Goga în Ardeal ar triumfa, suntem siguri că el, cel dintâi, s-ar înspăimânta de hâda ei realizare.

EXPLICAŢIILE GENERALULUI ILIESCU-TURTUCAIA

Ar fi pueril să credem că am pierdut războiul din 1916 din pricina comandamentului Iliescu-Turtucaia. Vina e numai a d-lui Brătianu care, în neutralitate, a zădărnicit pregătirea ostăşească prin

[1] ***Plumitif*** **(franc.) - scrib, mâzgălitor de hârtie.**

neîncrederea inspirată ambelor tabere, posesoare de muniţii, în luptă. Vina d-lui Brătianu se complică întrucâtva prin numirea, din motive de ordin sufletesc, a generalului Iliescu în fruntea Marelui Cartier sub generalisimul de paie, răposatul Zottu. Şi, în sfârşit, vina generalului Turtucaia e că, din vanitate, a primit postul ce se cuvenea altuia. Negreşit, nimeni altul nu putea întârzia sau atenua simţitor dezastrul. Ideea singură a României oligarhice, cu fruntaşii ei şi organizarea pe care aceştia i-au dat-o intrând într-un război de maşini, e suficientă pentru a domina răspunderea comandanţilor şi a explica înfrângerile ce s-au ţinut lanţ de la Jiu până la Şiret.

Generalul Iliescu, în faţa istoriei, e absolvit. Mărunta sa personalitate intră cu prea puţin între cauzele uriaşe ale prăpădului. A păcătuit, însă, din deşertăciune, şi a păcătuit de două ori. Căci, după ce a vrut să joace un rol de mare căpitan sub rapsodiile d-lui Banu din ***Flacăra,*** a năzuit să joace un rol politic european. Din explicaţiile d-sale reiese că, nenorocos în ţara lui, s-a dus să facă pe profetul la Paris, proorocind trădarea rusească, felonia Serbiei, debitând tot ceea ce putea să alimenteze şi să servească defetismului francez în 1918. Clemenceau, enervat de zbârnâitul inoportun al unui general de club, a luat măsuri să-i trimită peste graniţă. Ceea ce s-a şi întâmplat.

Scrisoarea de adio pe care i-o trimite Poincare, preşedinte de republică pe atunci, încarcă aceste mizerii cu o bănuială: aceea că, în 1919, generalul Iliescu visa la un supliment de război în care d-sa avea să ia, desigur, comanda armatelor româno-polono-cehoslovace, „pentru a forţa mâna Conferinţei". Sinistre visuri borgiene! Pentru gloria lui Iliescu vieţile omeneşti n-au importanţă. Vârsta astăzi l-a mai potolit şi, renunţând la politică şi la strategie, senatorul Iliescu se mulţumeşte să extragă aur din stâncile Transilvaniei. Partea sa la prada de război!

REGII LA NOI

Ultimii regi sosesc la noi. Trăim timpuri shakespeariene. Din clipă în clipă, porţile se deschid, un sol se iveşte, fanfara din culise sună onorul, un suveran este anunţat. Dar lucrurile iau o întorsătură bufă. în loc de un cabotin în fireturi, purpură şi hermină, vedem câte

o doamnă cu durdulii buci germanice în elegant costum de călătorie; câte un civil bălan şi ţeapăn prin înghiţirea bastonului de iunker, în ţinută impermeabilă de comis-voiajor. Şi Cotrocenii, şi Bicazul şi Branul, mai cu seamă aceste două cuiburi de briganzi feudali, tresar de amintiri teutone. Atâta revărsare de majestăţi, fie şi plouate, atâta rostogolire de coroane defecte, atâta mireasmă de muzeu şi tradiţie începe să ne îngrozească. Desigur, auguştii oaspeţi, simţindu-şi capetele la adăpost, se vor feri să se amestece în treburile noastre interne.

Dar simpla lor prezenţă aci, pe solul nostru ***republican,*** înfierbântă mintea reacţionară a câtorva politicieni din vechile cadre şi dă aripi visurilor iunchereşti ale câtorva generali, nărăviţi, în ultima vreme, să guverneze. Mexicanismul şi fetişismul dinastic al politicienilor, obrăznicia camarilei şi căldurile cezariene ale cucoanelor de la Coţofeneşti se vor simţi întărâtate de asistenţa acestei figuraţii cu sceptru. însuşi blândul nostru Rege Ferdinand se va simţi împins la gesturi neroniene când, asemenea lui Napoleon, pe care l-a întrecut deunăzi în capacitate militară, se vede prada obsecviozităţilor unui parter, sau unei anticamere, de regi.

De aceea am dori, cu tot surplusul de cinste ce ni se face, să avem cât mai rar asemenea oaspeţi şi cât mai scurtă să le fie şederea pe solul nostru republican Căci istoria Principatelor ne spune că, dintru început, domnia fost-a la noi eligibilă şi la şapte ani limitată. Prin tradiţie, monarhia românească este republicană!

CETATEA ZGOMOTOASĂ

Ordonanţa, lipită proaspăt pe zid, interzice automobiliştilor abuzul de semnale. Am cetit-o, dimpreună cu mai mulţi pietoni, printre cari mă îndoiesc să fi fost proprietari de automobile.

Aceştia treceau zgomotoşi şi prea grăbiţi ca să mai citească. Ne vom face, însă, datoria cu toţii şi, abordându-i în stare de repaus, în pană sau la cafenea, le vom comunica hotărârile cetăţii. Căci afişele sunt cetite totdeauna de către alţii decât cei direct interesaţi. Astfel, invitaţiile către public ale opoziţiei care ţine ***meeting-uii*** sunt mai întâi citite de poliţie. Astfel, în satul lui Jules Renard ordonanţa primăriei era luată în considerare de o capră. Lipiciul de apă şi făină era delicios limbii sale aspre. Acolo dispoziţiile primarului riscau să

rămână tot aşa de ignorate cum în oraşul nostru; măsura în contra zgomotelor, proclamată de către prefect.

După cererea cui? Nu cunosc decât o cerere a lui Schopenhauer, dintr-un curios articol, intitulat, pare-mi-se, ..despre zgomote". Sunt pagini menite să întărească pe d. prefect în acţiunea sa. Sunt argumente servite cu o vigoare inegalată. Şi dacă de atunci condiţiile s-au schimbat şi amănuntele s-au agravat, cu atât mai bine. Schopenhauer socotea că zgomotele unui oraş sunt o calamitate socială. întrerup meditaţiunile filosofului, îi risipesc liniştea. îi ucid ideile sau i le precipită într-un soi de avort mortal cu consecinţe multiple asupra vigoarei ideii nou-născute. Iar dintre aceste zgomote, cel mai strident şi mai execrabil era, pentru Schopenhauer, pocnetul biciului. I se părea că sfârcul sălbatic ce răsună pe uliţi îi sfichiueşte însăşi suprafaţa marelui său creier. Se pierdea în blesteme şi apoi în regrete pentru operile pe cari surugiescul obicei i le izgonise din minte. Şi consacra pagini de analiză gravă, tinzând să demonstre inutilitatea acestui pocnet asupra accelerării locomoţiunei, prin incursiuni temerare în psihologia cailor. îh cele din urmă, propunea soluţii. Toţi vizitiii să facă nod biciului. Contravenienţilor, cu întreg respectul datorit proletariatului şi muncei cu mâna, să li se încalce respectul şi amintirea muncei intelectuale prin câteva lovituri energice, de codirişcă, la spate. în al doilea rând numai, ca o teroare mai mult, dar mai suportabilă, veneau tobele regimentare, evocate şi de Beranger:

„ Terreur des huits troubles des jours,
Tambours, tambours, tambours, tambours,
Meteordirez-vous donc toujours
Tambours, tambours, maudits tambours!"
(Citat de Dietrich)

Dar protestul în privinţa lor era redactat cu reţinerea pe care o impuneau zorile prusianismului.

Fericit, însă, a fost Schopenhauer, suflet prea viu al acelor timpuri liniştite. Ce pamflet ar fi revărsat în spumegări negre pe hârtie dacă, locuitor al Bucureştilor (fapt, din multiple motive, imposibil), ar fi auzit de patru ori pe zi trâmbiţele regimului trecând, cacofonic, dinspre Cotroceni.

Ar asculta pe cer avioanele, ca nişte albine de fier urcând spre floarea-soarelui, mai înainte de a se înfige vibrând în fagurii orizontului ca ceara. Dar, sub fereastră, în mijlocul unei grămezi de

tărâțe şi lemn, s-ar fi instalat, scrâşnind şi cu țipete de ospiciu, de mătasă, de metal de ocnă şi de moară dezlănțuită cu vânturi şi ape, un ferăstrău circular ce şi-ar fi îndeplinit implacabil datoria în izbucnirea intermitentă a motorului bătând neobosit ritmul epilepsiei mecanice.

Mai departe, goana automobilă își continuă producția polifonă prin spațiile în cari lumina electrică s-a diluat, ca ziua. Evocări preistorice: un strigăt răguşit de brontozaur, purtat între doi ochi aurii de fluture, ți se năpusteşte în suflet şi monstrul se pierde. Din menajerie scăpat, un leu urlă amplu şi înfiorător, pe când pisica pe care ai călcat-o pe coadă, fără să-ți dai seama cum, plânge un miorlăit întortocheat şi umoristic. Jungla anacronică se complectează cu sunete: lişițe îşi iau zborul țipând peste apele lămpilor voltaice, cerbii se sperie mugind, haita câinilor de toate mărimile îşi apropie lătratul haotic, fierb măruntaiele de piatră în ființele de metal cu răsuflarea de jar, printre cari se încurcă reptile invizibile, şuierând, şi un academician care-ți tuşeşte formidabil la ureche. O amazoană străbate undeva, dezmetică, hohotind. Vânătoarea e, desigur, în toi, căci, dominând deznădejdea şi tropotul, şi măcelul inundat de culori din vitrine, semnalat de sonerii de cinematografe, cântat de piane automate, se aud salvele de arm?..ca nişte pneuri plesnite, sunând.

.. .Şi astfel şi-ar fi scris Schopenhauer ura pe zgomotul oraşului, evocator de vremuri şi climate, crispate într-o singură zi. Şi ar fi recomandat generalului Nicoleanu măsuri: circularele să taie numai vată, iar contravenienții să fie ferăstruiți de vii. Aviatorii să zboare peste câmpuri sub amenințarea de a fi prăbuşiți prin tun. Automobilele să aibă un singur semnal de surdină, altfel conducătorii vor suferi moartea sonică prin funcționarea necontenită a unui asemenea instrument la urechile lor.

Şi ar mai fi rămas cameloții, clopotarii, oratorii...

Departe suntem de postilionii cu bice şi muzicanții cu papagal cari au sporit tristețea elocventă şi iritabilă a filosofului.

1924

MODERNISM ŞI TRADIȚIE

Tradiția e amenințată. O mulțime de venetici şi de înstrăinați au urzit, în pivnițele capitalului internațional, un obscur complot pentru sugrumarea şi stârpirea acestui vechi dar pururi tânăr arhanghel, cu scopul ca peste trupu-i rece călcând, să cotropească grădina îmbelşugată a sufletului şi mai ales a patrimoniului românesc.

Planul e metodic şi amănunțit. Nici ezitare, nici neprevedere. Toate împrejurările, toate aspectele şi eventualitățile toate, ale întreprinderii, sunt studiate. Din zeci de puncte de vedere s-au dictat conjuraților, după cerințele postului şi ale momentului, cele mai neaşteptate atitudini. Şi, deoarece nici un mijloc nu e de dispreţuit, căci însemnătatea lui variază după situație şi întrebuințare, arta şi literatura şi-au atras atenția deosebită a uneltirilor. Li s^a designat, deci, rolul de cal troian înlăuntrul zidurilor. Scriitorii şi artiştii cari au acceptat această misiune trădătoare s-au aşternut pe lucru. Cu o siguranță drăcească au născocit în limbă forme şi accente inedite, în plastică procedee proaspete, devastând, ca în arhive uitate, orânduiala biurocratică pe care înaintaşii lor o visaseră eternă. Elementele vechi căpătau, printr-un adaos nepermis de material nou şi prin magia unor meşteşugiri temerare, înfățişări străine ochiului şi rebele minții de-abia deprinse cu forme de artă şi de lirism, cari, înlăuntrul unei evoluții adeseori bruscate, păstrau încă legături tenace, asemănări ca între corp şi umbră, cu aşezările tradiționalismului depărtat.

Făpturi ciudate, organisme violente, se născură din aceste pângăriri ale părăginitului templu prin virulența spiritului nou. Tradiția impregnată de sămânța obosită a celor ce stăruiau în funcțiuni incompatibile cu mizeria lor fiziologică îşi simți flancurile fulgerate de apropierea unui necunoscut. Tradiția restituie curând acestuia rodul îmbrățişării care a purificat şi a biruit. Dar preoții profani ai frumosului „românesc" refuză pruncului binecuvântarea. Spaima îşi înfige degetele în părul lor ca în fața unei întruchipări a Satanei. E o spaimă stupidă şi o spaimă fățarnică. Dimpreună cu toate babele

criticei şi toţi cuvioşii senilismului precoce, se prăbuşesc în mătănii şi cruci, cu faţa la pământ. Deasupra lor, glasuri cărturăreşti se ridică şi, în haosul ceasului, caută mântuirea de toate relele faptei şi ale gândului, nu într-o energică acţiune culturală, ci într-o năpustire a mulţimii spre bolţile întunecate ale bisericei, spre mâna cu pămătuf de busuioc a clerului, sub rasa cu miros de castan de unde i-ar fi venit o credinţă şi o artă. Arta aceasta împodobeşte de câtva timp coperta şi paginele unei reviste care-şi face astfel campania de ortodoxie. Sunt reproduceri de picturi bisericeşti vechi în stilul pe care călugării greci l-au adus de la Athos şi Constantinopol până la Kiev, Târgovişte, Ravena şi Toledo. Stăruinţa revistei în reproducerile aceste e un mod de a striga rătăciţilor pe căi virgine: lăsaţi cercetările sau imitarea străinului; întoarceţi-vă la vechea artă naţională!

Primejdia artei noi constă, după cei mai vajnici naţionalişti, în aceea că e fără subiect. în pictura lui Marcel Iancu, de pildă, nu mai vezi nici un ţăran, - se văita deunăzi un fost ministru. Pe aceşti nepoftiţi nu-i mai interesează peisajul, peisajul în care stejarii sunt verzi ca românul şi viceversa. Nici florile lui Luchian nu le mai regăseşti, adaogă acelaşi ministru revărsând mari cantităţi de flori retorice peste florile lui Luchian cari, precum se ştie, erau aduse, iarna-vara, din Italia în atelierul artistului. Iată cum îp atingere cu izma creaţă a poetului Goga, violetele de Parma capătă indigenatul. înţelegem însă îndârjirea şi fanatismul care-1 urmează. Revoluţia artistică de azi rupe legăturile cu natura organizată, păstrând doar datele ei eterne: culoarea şi forma în alfabetul ei geometric. Artistul reconstruieşte ***selon le cube et le cylindre***\ o lume infinit mai vie şi mai expresivă decât a palizilor naturalişti cu stilizările lor timide. Poetul Ion Pillat îmi spunea: „aş vrea sa am o pânză de Marcel Iancu, dar nu ştiu unde să o pun să nu mi le anihileze pe celelalte". Pillat exprima sentimentul până şi al celor ce nu pricep: spectatorul ieşit dintr-o expoziţie modernă îşi caută zadarnic pierduta linişte, în sălile „clasicilor". Dacă e dintre cei pe cari nedumeririle îi muncesc, se va întoarce, iar şi iar, în sala blestemată, până ce solzii de pe ochi îi vor cădea...

în literatură şi poezie, aceeaşi impresie de lâncezeală şi sălcie repeţire încearcă cetitorul paginilor datorite unui scriitor de azi. Cum să parcurgi din nou povestea banală a unei idile, a unui conflict sufletesc tratat după una din cele cinci-şase reţete literare, când ai trecut prin acea „atmosferă mocnită în care speciale sonorităţi de cuvinte se prind într-un dans macabru gâtuind subiectul". (Astfel

[1] **Conform cubului şi cilindrului (franc).**

defineşte d. Octavian Goga literatura nouă.) „Gâtuind subiectul": suprimând adică întâmplarea banală sau neobişnuită cu care ne-a obişnuit doica şi bunica.

Desigur, literatura şi poezia nouă n-a căpătat soluţia definitivă, n-a găsit stilul epocal la care a ajuns plastica şi arhitectura modernă. Suntem, încă, la noi şi aiurea, în faza de cercetare şi de creaţie, grăbită, în care natura poeţilor vremii zămisleşte copiii săi monstruoşi. Aceşti copii, însă, şi-au mâncat părinţii: vechea literatură, pe care o continuă, în timp.

Să ne înţelegem: nu pretindem nimicirea trecutului în trecut. Dar un cercetător care nu-şi găseşte expresia e mult mai interesant şi mai de folos decât un definitiv utilizator al formelor ştiute, candidat la Academie, la douăzeci de ani.

*

Una din învinuirile cele mai ridicate aduse literaturii şi artei de azi e cuprinsă în calificarea: literatură de import. Mai întâi, ideea în sine, a unei literaturi române, e un pur şi simplu import. începuturile noastre literare n-au fost o dezvoltare firească a folclorului, ci o deprindere gentilă a primilor bonjurişti. Romantismul lui Eliade şi al lui Alexandrescu e de import. Toată liten^ura secolului nostru trecut e de import, şi uneori de import brut, cu modificări în iscălitură. Ţărănismul ***Vieţii româneşti*** şi „simbolismul" de la 1908 sunt de import. Coşbuc, singur, e o floare autentică a solului. Fireşte că s-au scris, totuşi, opere de valoare. Dar tocmai aceasta degradează argumentul „importului".

în ceea ce priveşte, însă, modernismul afirmat mai ales de Ia 1917 încoace, el e, colac peste pupăză, în contrast cu întreaga noastră literatură şi artă de la 1800 încoace, - e un modernism de EXPORT. Pentru întâia dată am dăruit ceva străinătăţii care recunoaşte. Azi, e universal recunoscut că sculptorul Brâncuşi a influenţat, prin elevii săi Liepschietz şi Arhipenko, mult mai celebri decât maestrul însuşi, întreaga plastică modernă. în toate cercurile de artă străine se ştie rolul jucat de Marcel Iancu în propagarea cubismului încă din 1915, după cum se ştie că acest mare artist a lucrat primele reliefuri cubiste în apus. în sfârşit, prietenul nostru Tristan Tzara, care publica versuri în ***Chemarea*** 1915, a stârnit apoi întregul curent literar care a dezlipit de învechitul tipic al simbolismului tineretul din Franţa, Germania, Elveţia şi America. Orice tânără revistă din aceste ţări e o mărturie a neînsemnatei isprăvi, pusă la cale aci,

înainte de război, şi care izbăveşte pe moderniştii români de acuzaţia „importuluiPictura fără subiect şi literatura fără subiect nu sunt. însă, lipsite de legături cu arta şi poezia noastră populară. O plimbare pe cheiul Dâmboviţei printre scoarţele ţărăneşti e mai persuasivă decât orice argumentaţie. Poezia populară, de asemeni, când nu e corectată şi adăogată de colecţionari, e cea mai scutită de subiect şi de logică narativă, dar cea mai bine construită şi plină de atmosferă dintre poezii. Iată-ne întorşi, din pivniţele capitalului, pe căi simple şi depărtate, la vatră. Să ne amintim, ca, încheiere, denunţul, alarma dată de poetul Octavian Goga, către studenţimea din Cluj:

„Domnilor, un aspect nou şi straniu se iveşte pe câmpul literar, în vremea din urmă, la noi!"

SECRETUL NAŢIONAL

Presa liberală reia învinuirea sub care s-a obişnuit să curme polemicile, când e încolţită: trădarea de patrie. De la 1916 încoace, această expresie patetică a ispitit mereu inspiraţia celor de la ***Viitorul.*** De nenumărate ori a fost întrebuinţată ca spumegare culminantă pe fluxul bucal al politicianilorcu strungăreaţă. A fost o vreme când, de teama unei depline dezagregări, şi sub ochelarul scrutător al surorii latine, giumbuşlâcul răsăritean al antanto-filismului nostru trecu din scenă în viaţa reală. Câţiva scriitori plătiră, cu luni de închisoare, duplicitatea comandată întregului nostru cadru politic şi administrativ. Dar de când cu frumoasele mărturisiri ale d-lui Duca, din ultima sesiune parlamentară, se părea că până şi d. Stere, socotit ca cel mai periculos oligarhiei, va fi scos de sub acuzarea, cu tremolo de orchestră şi lumină roşie la rampă, a trădării de patrie. D-l Duca întărea că propaganda germanofilă a d-lui Stere în Ardeal, campaniile prin presă şi rămânerea în teritoriul ocupat au fost uneltite de guvernul de atunci, în vederea „intereselor superioare ale ţării". Aceste declaraţiuni denunţau farsa care pe chestia naţională împărţise pe toţi românii în două tabere: cei ce păstrau alianţa tradiţională cu nemţii şi cei ce riscau războiul din 1916. Fapta peste doi ani se consumase; posibilitatea de surprize era înlăturată. Nimeni din cei pe cari înţelepciunea regală şi prevederea diplomatică a lui Ferdinand I şi Ioan al Il-lea îi lăsase la Bucureşti,

pe domeniile Coroanei sau la Florica, pentru a îndeplini formalităţile mântuirii publice sub oblăduirea inamicului, dacă acesta ar fi ieşit definitiv victorios, nu trebuia să mai sufere.

în teatru şi în politica externă de la laşi şi de la Capul Podului succesul se cuvine deopotrivă şi junilor primi şi celor ce au acceptat rolul antipatic. Principalul e ca piesa să fie bine jucată, iar figuraţia şi publicul să participe la acţiune. Şi astfel a fost voia împrejurărilor că pentru aceştia textul să cuprindă pasagii de tragedie, în momentul chiar când meterhaneaua cânta la nunta lui Constantinescu-Porcu. Nici acuzator, deci, nici vinovaţi. O măreaţă complicitate, o simulaţie esenţial patriotică, pentru care câteva secole de bizantinism şi ortodoxie ne înzestrase cu o virtuozitate ajunsă caracteristica de căpetenie a politicianismului. Jucau pe ambele cărţi, păstrând pe a treia în manşetă, şi toate cărţile erau măsluite. Vicisitudinile, cum se zice, ale aşezării geografice între vecini mai tari, au deprins şi pe strămoşi cu această echilibristică între turci, austriaci şi ruşi deodată, când aceştia se bat. Jocul a reuşit. Am terminat războiul învinşi, dar cu ţara îndoită, în dauna Germaniei, dar în excelente raporturi Cu ea şi sub ocrotirea surorii latine insuficient instruite asupra moravurilor surorii mai mici. O vreme încă, am mai păstrat secretul. Ne indignam şi ameninţam cu divulgarea secretului, când, ca spectatori, vedem pe tenorul Brătianu terorizând cu patos prea naţionalist pe baritonul Stere. A sosit momentul când pe baze noi, în situaţii modificate, înscenarea se prelungea inutil.

La un semn al d-lui Duca, taberile s-au amestecat, Cenzorii au dispărut, comisarii şi apărătorii publici părăsiră atitudinea lor de manechini, într-un cuvânt lumea toată îşi dădu poalele peste cap. ***Confeti,*** lampioane, tombolă...

în asemenea momente intervine un d. Diamandi, care ceru să se reia de la început comedia. D. Diamandi veşnic căzut din lună: d-sa e ministrul care raporta de la Petrograd, în ziua izbucnirii revoluţiei ruse, că nimic nu ameninţă ordinea ţarilor şi a nobilimii. ***Viitorul*** e nevoit fireşte să-1 acompanieze pe nas. în Orient, ipostazele acestea de intransigenţă rigidă, de bună credinţă jignită, de cavalerism fără pată şi fără prihană degajă un parfum de suliman prost şi naftalină. Sunt puşlamalele noastre bizantine cari se travestesc în granzi de Spania!

' La Capul Podului, actualmente Piaţa Victoriei, se afla Ministerul de Externe.

O REPLICĂ D-LUI GOGA

Domnule director'.

Suntem, prin stăruința insinuantă și plină de gratuități a revistei d-voastre. reduşi în strania necesitate ca, în țara în care conducerea e acaparată, precum știți, de cea mai pestriță oligarhie a continentului, să dovedim a nu ne obârşi din nici una din semințiile obişnuit intrate în chimia etnică a patrioților de la oraş. Aceasta, pentru simplul motiv că întreaga noastră ascendență masculină este românească. Găsim, de pildă, într-însa un stră-unchiu, hospodarul Iova. luând parte activă la revoluția lui Tudor. Pe un alt străbun, lovanache Niculae, ca reprezentant (capuchehaia) pe lângă Poartă. Despre unul pomenește Aricescu în ***Acte şi Documente privitoare la revoluția lui Tudor Vladimirescu.*** Despre cellalt, om de o cultură europeană, scrie istoricul Buckewil, fost consul al Franței la Stambul.

Am dat aceste sumare amănunte în jurul persoanei noastre constrânşi de perseverența redactorului d-voastră, Alex. Hodoş de a se arăta şi naționalist şi om de duh. Năzuința dintâi fiindu-i mai în mijloace decât următoarea, ne oferim astfel plăcerea de a răpi d-lui Hodoş argumentul ***ad hominen***[2]***,*** lăsându-i sarcina covârşitoare de a încerca să obție, prin stil și higiena mintală, ***spiritul pur.***

Strădanie în care, ne-o spune o scelerată constatare intimă, se va istovi fără ispravă.

Cu epitetul de „dolofan chiulangiu" al războiului, colegul nostru de la şcoala din Iaşi ajunge, în acest grai de cocotă, la capătul dialecticei lui de artă, la supremul argument al cerebelului său în acțiune. Nu putem învinui decât gigantismul precoce, acromegalia sa, grotescă afecțiune care te face să nu-ți mai cunoşti lungul nasului şi-l obligă pe suferind să uite a nu vorbi de funie în casa spânzuratului.

Cât despre individualitatea d-lui Mavrodi, nobila dv. intervenție egalitară ne mişcă, dar nu ne priveşte. Personal n-am scris nici un rând nesemnat împotriva acestui ***premier violon*** al presei liberale, căci avem obiceiul de a ne asuma răspunderea prin iscălitură, în aceeaşi măsură în care d. Hodoş are apucătura de a ne atribui, pentru nevoile de solidaritate ale polemicei sale, rânduri scrise de alții.

Scrisoarea este adresată lui Octavian Goga, în calitate de director al revistei *Țara noastră* (vezi nota p. 494).

[2] **La persoană (lat.).**

Terminând, îmi îngădui să vă mai amintesc că atât dv., cât şi personalul dv> de redacție, n-ați manifestat întotdeauna acelaşi tăios dispreț de azi pentru scrisul servului d-voastră.

STÂRPIREA CĂRȚII

Avem, de curând, o lege sinceră pentru desființarea învățământului. Câteva indiscreții în jurul proiectului de reorganizare a şcolilor primare normale ne încredințează că d. ministru Anghelescu a decis să ia taurul de coarne. Metodele piezişe de până acum îi displac. Să-l fi dezamăgit oare mediocritatea rezultatelor, sau numai nepotrivirea acelor procedee cu temperamentul său sangvin? E o chestie de măruntă psihologie pe care nu o vor aprofunda nici actualitatea, nici istoria. Cert e că, prin proiectul d-sale, d. Anghelescu atacă edificiul nostru cultural de la temelie. După doi ani de ipocrite străduințe anti-universitare, ministrul se dezmeticeşte şi se improvizează dinamitard. Căci, timp de doi ani de zile, în tovărăşia fostului său coleg cu barbă de la Arte, a fomentat' agitațiunile studențeşti, dezbinările rituale, cu stăruința unui bătrân maniac freudian care propune tinerimii obsesiuni prenupțiale.

Sălile de cursuri se transformau, vremelnic, în arene. Dar ordinea se restabilea cu o precizie astronomică în luna examenelor, pe care precocii complici ai Excelenței sale sportive ştiau să le reclame şi să le obțină cu circumstanțe atenuante: suvenirul luptelor purtate în comun.

Sistemul, deci, nu ducea la dispariția clasei abjecte a intelectualilor. Oricât s-ar fi scâlciat programele şi oricât s-ar fi întețit şedințele de box cu premiu din fondurile secrete, guvernele se puteau teme că, din patru universități regionale şi o Academie de Drept la Oradea, n-ar fi cu desăvârşire exclus să se ivească doi-trei din acei indivizi pe generație, recalcitranți față de învățătura oblăduită, cari fac marea nelinişte şi ocară a cuvioşilor de la putere. în gândul ospătaților acestei țări, cuvintele „intelectual" şi „agitator" sunt sinonime.

în contra lor, măsuri se impun, precum în regiunile silvice se afişează recompense pentru vânătoarea lupilor, sau în hotelurile din

Fomenter **(franc.) - a instiga.**

Egipt, precauțiuni împotriva scorpionilor. După modelul asociațiilor anti-alcoolice sau de profilaxia tuberculozei, urmând şi pilda propagandelor anti-veneriene, guvernul român de azi şi de mâine se apără vajnic de suspecții slovei tipărite. Legea de organizare a ministrului Anghelescu va constitui elixirul specific, salvarsanul acestei higiene a foştilor latifundiari refugiați în samsarlâc şi-n marea industrie. Eficacitatea lui va fi, de-acum, mai mult preventivă, asemenea portativei farmacii intime prescrise soldaților germani în campanie.

Cultura cu greu poate fi combătută când apucă să încuibeze.

Generațiile intrate în impurul contact nu se mai abat de la dânsul.

Recolta de semidocți compromițători, de grămătici imbecili şi de răzvrătiți subversivi va fi, fără greş, obținută.

Important e ca, cel puțin de azi înainte, fiii României să fie întorşi de la calea lungă a alfabetului. Setea de lumină e atât de mare, încât Făt-Frumos se suia în copac să o zărească, prin noapte, mijind. E vorba să nu o mai vadă nicăierea, dar drumul să pară liber şi învățământul să rămâie obligatoriu. Deci, d. Anghelescu, în proiectul său de reformă, a hotărât aşa:

învățătorii să nu mai poată fi aleşi deputați;

Membrii corpului didactic - institutori, profesori de liceu şi de universi-tate -, aleşi în două legislaturi consecutive, să fie demişi din învățământ.

(Proiectul de reorganizarea clerului prevede măsuri similare pentru popi.)

în primul rând, s-ar părea că legea e îndreptată numai împotriva Partidului Țărănesc. Iar d. Anghelescu va pretinde că aduce o lege împotriva demagogiei. în realitate, e un atentat sălbatic împotriva culturii. în loc să se închidă şcolile, se desființează corpul învățătoresc.

Cariera de apostol la sate se prezintă, de-acum, ca un fund de sac. Se cere învățătorului mai mult decât vocațiune. îi trebuie fondul de ascetism şi de renunțare pe care nu-l mai întâlnim decât la fakirii din povestirile lui Jacolliot. învățătorul să fie un fel de sfânt, histeric şi masturbist, lipsit de voință şi de personalitate, sau un tâmpit automatizat de practica slovarului şi a tablei lui Pitagora. Reforma d-lui ministru reclamă o asemenea colecție patologică pentru sarcina luminării satelor.

Procedeul e, în fine, găsit. Liberalii, şi cei ce vor reconstitui al doilea partid istoric, vor guverna în tihnă...

Banca Națională, impozitele şi protecționismul ridică zidul chinezesc la graniță, proiectează umbra mizeriei în țară. Fabricile de hârtie şi Cartea Românească regizează mişcarea intelectuală încă vreo câțiva ani. Reforma învățământului şi a cultelor pregătesc noaptea polară a viitorului. Doamnele române oferă, dulce, ortodoxia. Junkerismul. O civilizație de felceri, contramaiştri, vagmiştri şi logofeți e pe cale.

Totul e dispus întru eternitate.

- Dar, lipiți-vă urechea de pământ, şi ascultați.

FINANȚA IMPUDICĂ

Până la război, bancherul a stat după ghişeu. între ministru şi om de afaceri exista un divorț aparent şi fățarnic. Sufleorul se pitula, artistul se îngâmfa în scenă. Pentru vanitatea lui jertfită, Mefisto se răscumpăra cu aur, târguia talente, mânuia păpuşi, - dar lui Midas nu i se vedeau urechile. Rotschild ducea războiul împotriva Franței; în numele său lucra, însă, marele şi aservitul Pitt. Finanța Statelor Unite, patria corupției politico-financiare, acapara imobile, lua în soldă consilii municipale întregi, răşluia averi bisericeşti, căpăta concesii de căi ferate, dimpreună cu domeniile situate de-a lungul traseului, obținea privilegiul emiterii de bancnote şi dobândea terenurile petrolifere... Totul cu ajutorul funcționarului public şi al politicianului de la putere. în fața poporului, însă, această promiscuitate n-a fost niciodată mărturisită. Baldachinul nunții fără de sfârşit se Confecționa din culorile naționale, brodate cu lozinci patriotice şi sentințe din ***Biblie.*** Cămătarii britanici excelau şi ei în acest joc de mari cuvinte afişate pe firmamentul omenirii, ori de câte ori haznaua lor cu metal cerea o nouă rostogolire de tronuri, flote şi generații, strivite ca o singură stelniță între filele unui proaspăt contract. Dincolo, peste un braț de mare, Banque de Pays-Bas şi Credit Lyonnais dădeau naştere efemerului monstru al prieteniei franco-ruse. Dar preşedinții de republică şi marii duci erau singurii însărcinați cu îmbrățişarea. Mamoşul financiar, cu manşetele însângerate, se ținea îndărătnic în umbră. La fel, Germania îşi exiba, pe masa intereselor, nobilii ei în harnaşament feudal, ca nişte înzorzonate figuri de cărți de joc, pe vârful unor unghii invizibile. Generali crispați în căutături napoleo-

niene, cancelari în ţinută sobră de cărăbuşi, schimonosind masca lui Bismark reconstituită pe trăsăturile lor îndârjite şi martire, lucrau le îndrumarea Reichului sub imperiul cnutului cu noduri de aur.

Să fie, azi, o simplă izbucnire a vanităţii comprimate, sau gestul disperat al căpitanului care apucă, el însuşi, cârma din mâinile pilotului netrebnic, în primejdie? Cum altfel să tâlcuim această sfruntare a marii finanţe în momentul în care fumegă urile ruinelor acumulate prin propriile ei greşeli? O iremediabilă dezordine a înlocuit grandiosul mecanism al economiei capitaliste, o faimoasă revoluţie s-a despletit în coame roşii în jurul polului, o speranţă s-a năpustit în sufletele robilor ca o boare care-ţi vesteşte, la capătul unei călătorii obositoare de vacanţă, apropierea mării. Atâtea sinistre motive pentru ca bancherul să dispară în pivniţele sale blindate şi să comunice politicianului ordinele şi mita doar prin fereastra ventilatorului. In ciuda situaţiei, în ciuda logicei şi a prudenţei, regizorul trânteşte fantoşele în propria lor tărâţe şi apare, sfidător, în public.

Se întruneşte o conferinţă de pace? Oamenii de afaceri îşi fac singuri hârtiile de investitură în dregătoriile hărăzite până mai ieri celor liberi, puri şi dezinteresaţi, şi se instalează la masa tratativelor. Finanţa impudică! în Comisiunea pentru evaluarea capacităţii de plată a Germaniei figurează, din partea Statei or Unite, înaltul funcţionar de la Morgan Bank, d. Lamonte. în aceeaşi comisiune, Marea Britanie îl deleagă pe Kinderley de la Banca Angliei, omul grupului Lazar Brothers, care a contribuit deunăzi - împotriva guvernului englez - la restabilirea francului.

în delegaţiile diverselor state care au tratat cu Sovietele chestiuni teritoriale şi economice, figurează în număr covârşitor, înlocuind pe decorativii diplomaţi de adineauri, iluştri mari contabili ai finanţei ghiftuite. Simptom suprem: ei irump, ca oameni de afaceri, de-a dreptul în ministere. Samsarul tipic, membrul discret din consiliile de administraţie, avocatul omniprezent şi pan-mituit al democraţiei moderne îşi cedează locul. Finanţele Franţei sunt, de acum, întocmite de Loucher. Destinele Germaniei au fost nu demult încredinţate conducătorului celebrei A.E.G., Walter Rathenau. Industriaşul Stinnes ia, făţiş, conducerea imperiului. Helferich, fostul vicecancelar şi directorul de la Deutsche Bank, însufleţeşte naţionalismul german...

Pentru prima oară în perioada capitalistă, funcţionarul de bancă şi ***businessman-\x*** devine, fără interpuşi, omul politic care coordonează, în felul ştiut, ursitele naţiunilor cu mersul afacerilor. Să fie numai o decadenţă a politicianului neserios şi suspect, sau divulgarea uni hermafrodism prea mult tăinuit? Sau, poate, un nou tip psihologic care înfrânge, sub voinţa şi energia sa, pe toate celelalte? Când, deci, vom asista la încoronarea unui bancher sau cel puţin la alegerea lui ca preşedinte.' Acesta ar fi apogeu) desen şi scurt al supraomului neizbutit. Căci ne gândim, cu oarecare admiraţie, la complexitatea unor asemenea personaje din finanţa internaţională. Ne gândim la fuziunea omului de cugetare, scriitor, orator şi artist, cu omul de acţiune, în acelaşi individ, suprem fruct a) finanţei impudice.

Desigur, ascensiunea rapidă şi rapace a vulturului bancar în văzduhurile cezariene e ultima etapă.

în toate acestea, scumpa noastră ţară e, ca de obicei, cu două secole îndărăt. Suntem perverşii evoluţiei capitaliste. Pretutindeni, capitalul a creat partide politice. La noi, un partid politic e pe cale să creeze o organizaţie capitalistă... Impudic ciocoism.

Nu vă emoţionaţi.

în ultima clipă a epocii muribunde, vom şti să ne adaptăm fulgerător.

MANIFEST ACTIVIST CĂTRE TINERIME

Jos Arta

căci s-a prostituat!

Poezia nu e decât un teasc de stors glanda lacrimală a fetelor de orice vârstă;

Teatrul, o reţetă pentru melancolia negustorilor de conserve;

Literatura, un clistir răsuflat;

Dramaturgia, un borcan de fetuşi fardaţi;

Pictura, un scutec al naturii, întins în saloanele de plasare;

Muzica, un mijloc de locomoţiune în cer;

Sculptura, ştiinţa pipăirilor dorsale;

Arhitectura, o antrepriză de mausoleuri înzorzonate;

Politica, îndeletnicirea cioclilor şi a samsarilor

...Luna, o fereastră de bordel la care bat întreţinuţii banalului şi poposesc flămânzii din furgoanele artei.

V R E M minunea cuvântului nou şi plin în sine; expresia plastică, strictă şi rapidă a aparatelor Morse.

DECI moartea romanului-epopee şi a romanului psihologic; anecdota şi nuvela sentimentală, realismul, exotismul, romanescul, să rămână obiectul reporterilor iscusiţi.

(Un bun reportaj cotidian înlocuieşte azi orice lung roman de aventuri sau de analiză.)

Vrem teatrul de pură emotivitate, teatrul ca existenţă nouă, dezbărată de clişeele şterse ale vieţii burgheze, de obsesia înţelesurilor şi a orientărilor.

Vrem artele plastice libere de sentimentalism, de literatură şi anecdotă, expresie a formelor şi a culorilor pure în raport cu ele însele.

(Un aparat fotografic perfecţionat înlocuieşte pictura de până acum şi sensibilitatea artiştilor naturalişti.)

Vrem stârpirea individualismului ca scop, pentru a tinde la arta integrală, pecete a marilor epoci (elenism, romănism, goticism, bizantinism etc.) şi simplificarea procedeelor până la economia formelor primitive (toate artele populare, olăria şi ţesăturile româneşti etc).

România se construieşte azi.

în ciuda partidelor buimăcite, pătrundem în marea fază activistă industrială.

Oraşele noastre, drumurile, podurile, uziaele ce se vor face, spiritul, ritmul şi stilul ce vor decurge nu pot fi falsificate de bizantinism, ludovicism, copleşite de anahronisme.

Să stârpim, prin forţa dezgustului propagat, stafiile cari tremură de lumină.

Să ne ucidem morţii!

URMAŞII LUI RONSARD

Suita banului Mărăcine n-a murit. Ea trăieşte şi-şi face loc. Precum se şi cuvine într-o tovărăşie cu adânc trecut, cea mai mare parte dintre românii care se afirmă scriitori francezi sunt purtători de titluri nobiliare. Două principese: d-nele Bibesco şi de Noailles, un prinţ: Charles Adolphe Cantacuzene şi o incontestabilă boieroaică: d-ra Văcărescu, deschid alaiul. Urmează cei înzestraţi cu simplul blazon al talentului: Tristan Tzara, care a îngenuncheat şi a siluit gloria; Panait Istrati, care, dimpotrivă, a primit sărutul ei în spital, ca

de la o soră de caritate. Apoi, Adrien le Corbeau, Andre Semay (Dan Ciocârdia), Oraia Galatz şi alţii, poate, ai căror Pegaşi aşteaptă să-şi cufunde zăbalele în Sena. Un real talent migrat pe acelaşi drum, Alice Călugăru, s-a pierdut după o scurtă fâlfâire, pe cerul literar, luminoasă.

Ne întrebăm: de unde acest îndemn care îi rupe de ţara şi de graiul lor pentru a-i arunca într-o aventură mai primejdioasă decât a căutătorilor de aur, căci pedeapsa ei e ridicului, iar răsplata, în cazul cel mai bun, deşertăciune? Cumplit trebuie să fi resimţit, fiecare, senzaţia crescândă de asfixiere, pentru a prefera primejdiile largului, liniştii ce succede, în atmosfera noastră de golf semănat cu epave, primelor greţuri şi ameţeli. Pentru ei, suspinul lui lulius Caesar, care alegea să fie întâiul într-un cătun din Alpi decât al doilea la Roma, şi-a pierdut înţelesul. Pentru ei, parabola fiului risipitor nu mai are sfârşit, fiindcă nu acceptă reîntoarcerea. Şi tocmai această deznădejde, poate, le înlesneşte încordarea neşovăielnică a tuturor forţelor, astfel ca cei ce înving să dobândească fericiri neîngăduite dincolo, în ţara de origină.

Marea mizerie care a pricinuit acest început de exod al talentului românesc în alte limbi şi în alte ţări are şi alte aspecte. După -Steva serii de pregătire şi de sacrificiu, scriitorul de azi nu se mai mulţumeşte cu o evaluare relativă. Ne-am ticluit în grabă clasici, romantici, parnasieni şi le-am ridicat statuete aşa cum am construit gări şi căi ferate. în trecutul nostru de hârţoage un critic universitar a dibuit chiar şi epopeea. în spaţiul unui veac românesc am condensat evoluţia literaturii, întreagă. Avem, de pildă, un Homer în Budai Deleanu, un Racine în Grigore Alexandrescu, im Hugo în Vasile Alecsandri. Echivalenţi am găsit şi pentru Baudelaire şi Tolstoi, între contimporani. Scriitorul din Europa de azi, în care Viena şi Parisul sunt mai aproape de Bucureşti decât în 1914, caută să-şi verifice iluziile despre sine-şi şi într-altfel decât în aceste măsurători cu unităţi ignorate în afara tribului.

Subit, această omenire, care, deşi mai dezbinată ca oricând, comunică mai intens ca oricând, şi trăind aceleaşi emoţii realizează un ansamblu necunoscut încă în istorie, ia cunoştinţă de nişte scriitori români sortiţi până mai ieri dezbaterilor, fără ecou, dintre Bucureşti, Cluj şi laşi. Cei trei mii de cititori, în cari cred şi nădăjduiesc editorii noştri, se înmulţesc ca pâinea şi peştele din Galileea. Sfântul Eiffel, făcătorul de minuni, improvizat în critic, trimite popoarelor zumzetul său dătător de glorie, impune, cu imponderabile

gesturi călătoare, senzaţia estetică a nervilor săi de sârmă, la citirea cărţilor lui Panait. O năpustire uraganică de opinie mondială astupă guriţele cârcotaşe şi scrutările bulbucate la suprafaţa Dâmboviţei şi a Bahluiului. A mai rămas de îndeplinit o simplă formalitate: tălmăcirea prestigioasei opere în limba care trebuia să-i fi elut[1] dintru început. Paguba naţională ar fi prea mare, altfel.

Dar dacă povestea s-ar repeta? Temeri sunt că, printre foarte tinerii scriitori, pilda celor plecaţi a pogorât visuri noi. Bicisnica noastră situaţie şi unanimismul vieţii intercontinentale constrâng, deopotrivă, pe intelectualul de 20 de ani să aspire la viaţa secolului. Pentru a părăsi ţărmul păzit de vameşi şi steguleţe şi a se avânta în plină mare, unde se întâlnesc şi se salută pavilioanele tuturora, un singur vehicul li se oferă: limba franceză. La îndemâna oricărei stăruinţe, ea este cu atât mai mult înlesnită, printr-un privilegiu de afinitate, alor noştri- Evaziunile au început, tiptil. Mâine, când măsurile de strangulare a vieţii intelectuale, purcese din spaima biurocraţiei bancare române de a pierde puterea, se vor înmulţi, urmaşii lui Ronsard vor deveni legiune. Aşteptăm, cu alte cuvinte, datorită mai ales fobiei culturale a politicienilor şi idiosincraziei faţă de slovă a noilor înstăriţi, o mişcare asemănătoare celei din Belgia flamandă. N-am dat oare, pe neaşteptate, prin contesa de Noailles, un ***y.r.ct*** tot aşa de mare ca Verhaeren, Van Lerberghe, Maeterlinck şi Rodenbach? Subliniem, apoi, pentru a continua această apropiere pretimpurie, că nici poeţii flamanzi, nici scriitorii români nu şi-au sacrificat, înstrăinându-se, caracteristica lor naţională. ***Isvor*** al d-nei Bibescu, ***Chira*** şi puţin cunoscuta la noi ***De nos oiseaux*** a lui Tzara se afirmă tocmai prin atmosfera românească de care sunt impregnate. Aşteptăm, deci. Nu e în această eventualitate nici o exagerare. Publicul neîncrezător să-şi amintească de numărul mereu crescând al actorilor români care pleacă la Paris şi rămân acolo ca stele de întâia mărime ale teatrului francez. Fenomenul e mai vizibil aci. în această privinţă ne găsim chiar în faţa unor pierderi reale. Un actor bilingv e în parte pierdut pentru unul din cele două teatre. O carte, nu. Apariţiile d-nei Ventura la Bucureşti sunt consolări trecătoare. ***Chira Chiralina, Izvor*** şi cele ce vor urma pot coexista în două limbi şi a le fecunda deopotrivă.

însemnările acestea nu sunt o profesie de admiraţie literară. Autorul îşi rezervă dreptul de a slăvi, în biruitorii de departe, opera şi aventura - diferit.

[1] ***ilire*** **(franc.) - a alege.**

UNIUNEA SACRĂ

. Sunt lucruri pe cari nu le poţi scrie. E o constatare care calcă legea ce ne-am impus-o: izgonirea poliţienismului din paginile noastre. Dar unde altfel să întrebi, cum altfel să te dumireşti decât întrebând? Am căutat întrebarea în textul presei de tot felul. Am confruntat ziare învrăjbite, reviste înverşunate, tipărituri olimpiene patronate de tipi cu anticipative aere de statuie, sau fiţuicile inoportune faţă de cari se manifestă dispreţul celor ce îşi ascund turba de a le curăţa veşnic teascul cu bancnote. Nimic, însă, din ceea ce se prezintă atât de nemijlocit şi de firesc în minte, când actualitatea îţi suge atenţia cu zeci de tentacule hidoase, nu se năzare măcar în acele foi de gândire cotidiană, ilustrată, etică, pornografică, retrogradă şi revoluţionară. întrebarea există, totuşi, în mijlocul lor, ca un pachet suspect care ar putea deopotrivă conţine maşina ucigaşă a unui nihilist sau farsa fecală oblojită acolo de un şugubăţ. Unii o încalecă din pas şi-şi văd de drum, alţii o tachinează cu penitenţa, gest pisicesc plin de intenţii şi de graţii. ***Chestia paşapoartelor*** se mai poate asemui şi cu dansul înjurul focului. Toată lumea ţopăie în preajmă-i, cu chiot feroce, însă dându-şi mâinile: în pielea goală - dar cu o fluturare de zdreanţă peste ruşine. Din peticele adunate se va cârpi muşamaua pudicităţii generale, din labele prinse în horă, încleştarea sacrei uniuni obşteşti. Căci victimele hărăzite gheenei nu sunt numai ale duşmanului. Ele participă din toate triburile şi ţin de morţii tuturor celor vii şi de viii tuturor celor morţi. Gazetari, deputaţi, ofiţeri şi putane din toate cluburile, din toate lumile (fiindcă lumile se împart, ca planetele, în mari şi mici) au păcătuit orbeşte şi în taină, întocmai ca servitorii unui rasputinian cult nou răspândit. Revoluţionari feroci, mameluci încercaţi, moralişti incoruptibili, samsari cinici, inaccesibile doamne, din dreapta, din stânga, de sus, dejos, dejos în sus până aproape de treptele tronului, şi de sus înjos până în sentina[1] redacţiilor, iată-i, ca un coş cu raci, în cel mai promiscuu amestec, căutând o scăpare de-a-ndarate - ***â reculons, ă reculons***[2]. Toţi cointeresaţi să se tacă, amalgam de destine solubilizat ca un gălbenuş de ou în supa generalului Văitoianu.

STOMAC! Puterea sugestivă a acestuia pare, într-adevăr, printr-o canalizare irezistibilă a tuturor fermentărilor în propria sa cloacă maximă, să fi zădărnicit mersul normal al lucrurilor. Nu e

[1] ***Sentine*** **(franc.) - fundul calei unei nave. Fig. cloacă, mediu corupt.**
[2] ***Â reculons*** **(franc.) - de-a-ndaratelea.**

vorba numai de împotmolirea acţiunii de dragaj a justiţiei în faţa căreia zelul său stercorar' îngrămădeşte dejecţiile tuturor instituţiilor. Căci nu trece zi fără să se afle că Ministrul Comunicaţiilor a sesizat pe d. Mârzescu de hiperfraude şi de suprapanamale, cu rugămintea de a le desluşi cu aceeaşi rigoare de care s-a dovedit capabil în chestiunea Petrolului Naţional. Aşa este. Palid şi uscăţiv, cum îl ştiţi, sculptat parcă într-un toiag de corn, generalul cu priviri piezişe şi surâs silit, cu pielea rece ca peretele unei cripte, cu vocea nedefinită, participând din trei sexe deodată, ameninţă să se transforme într-un viril Samson gata să scuture peste buni şi răi coloanele lupanarului. Un bizar portret de scelerateţă civil-cazonă şi o plină de învăţăminte biografie ar fi de făcut în jurul omului şi a carierei sale. Azi, însă, ne interesează mai mult faptul că o ţară întreagă se zbate în plasa pe care el i-a întins-o şi a smucit-o, apoi, cu o îndârjire glacială. Justiţia s-a oprit. Presa, la început ostilă, schimbă registrul ca o simplă orgă. Ne aşteptam să se publice listele tuturor inculpaţilor: escroci şi traficanţi de influenţă. Listele circulă pretutindeni, pe sub manta, dar nu apar nicăieri. Suntem, de pildă, cu toţii dispuşi să cunoaştem numele celor 311 (trei sute unsprezece) „acoperiţi" de la Siguranţă. „Acoperiţii" aceştia nu sunt nici anabaptişti, nici teozofi, nici mormoni şi nici scopiţi, cum s-ar putea crede. Sunt simpli spioni circulând pretutindeni: în presă, în litere, în muncitorime, în lumea mare. Sunt recrutaţi, deci, dintre îndrumătorii opiniei publice, dintre fraţii lui Apollo, dintre fiicele Thaliei, dintre revoluţionarii cei mai intransigenţi şi dintre cei mai impecabili, spirituali şi eleganţi oameni de lume. D. Tătărescu îi ştie, şi dimpreună cu dânsul toţ' oamenii de condei cari îl tapează. Nu apare nimic. în schimb, cu răsuflarea oprită asistăm la „ofensiva generalului Văitoianu".

Această expresie acaparează de la o vreme inspiraţia febrilă a colegilor. Societăţile fictive, paşapoartele, traficanţii, damele de onoare, sfintele feţe bisericeşti cad pe al doilea plan.

încep, în schimb, neliniştile d-lor Tancred Constantinescu şi Vintilă Brătianu. Zilnic, generalul aruncă o nouă torpilă. Presa şi Parlamentul o vehiculează. O mare instituţie va sări în aer. Continuând astfel, guvernul întreg, Partidul Liberal şi bucăţi dureroase din partidele de opoziţie se zguduie şi se surpă.

Şantaj unic, şantaj în stil de epopee. Ori o lăsaţi baltă, ori vă înecaţi cu toţii, zice generalul Văitoianu. Miniştrii şi foştii miniştri se pândesc de atunci cu încordare, gata să-şi dea cu dosarele în cap. Totul, în cele din urmă, e o chestie de dosare. Bunii oameni cari ne conduc îşi completează zilnic fişele reciproce. Doreau cu toţii pacea, de aceea s-au pregătit atât de bine de întredistrugere.

Şi de aceea, din conflagraţia de astăzi, va rezulta nu numai o fermă armonie guvernamentală, ci şi un splendid concert al tuturor partidelor, o indescriptibilă uniune sacră.

Generalul Văitoianu e eroul reconcilierii naţionale.

[1] *Stercoraire* **(franc.) - care creşte pe excremente.**

EXPOZIŢIA PICTORULUI VICTOR BRAUNER
(Sala Sindicatului Artelor)

Un foarte tânăr pictor, investit cu temeritatea vârstei sale. Peste greşelile pe cari nu le-ar comite, din nenorocire, cei bătrâni, el trece cu un elan stângaci şi dezordonat ce-l duce de-a dreptul la ţintă. Pânze decorative, apoi pânze impresioniste şi cubiste. Remarcăm promptitudinea publicului de a înţelege acest simplu postulat al artei noi: că se poate face artă fără anecdotă, şi fără subiect, pe temeiul clar al linie şi al culorii pure....Doar câţiva critici-catâri, câţiva intelectuali constipaţi şi câteva doamne în menopauză se mai refuză acestei idei elementare. (Adăogăm că unul din poeţii noştri desueţi o denunţă ca fiind de provenienţă moscovită, fruct al „negrei străinătăţi" şi atrage atenţia Siguranţei statului asupră-i.)

Dar cubismul, ca şi naturalismul, îşi cere tehnica lui, care impune laboare şi etape. D-l Victor Brauner le va traversa vertiginos, căci esenţialul îl posedă: o sensibilitate de păianjen şi o imaginaţie fără scrupul.

TRĂDĂRILE ROMÂNE

Un ziar italian publică rapoartele diplomatice ale ataşaţilor militari englezi din Orient cu privire la transporturile de trupe şi material de război german, în 1914, prin România, la Constantinopol. în zilele când întunecatul şi mărginitul nostru Vintilă făcea anticamera marilor bancheri occidentali cari întârziau a-l primi, ca cei mai indiferenţi şi aglomeraţi dentişti, astfel de suveniruri îşi au, desigur, rostul lor.

Masca antantofilâ a d-lui Brătianu e smulsă cu violenţă. Ne aşteptăm să-1 vedem jupuit şi jumulit, ca un cadavru ce nu rezistă căldurii platoului, de această operaţie crudă pe care o suferă prin reproducerile inoportune ale presei străine din cea de a doua carte albastră engleză. Căci nu avem de-a face cu destăinuirile vreunui reporter în goană fie după subvenţii, fie după senzaţional, fie după amândouă lucrurile deopotrivă. E vorba de un document oficial englez.

Se învederează, prin urmare, din nou, duplicitatea tradiţională a politicei româneşti, compromisul şi oportunismul taberelor interne adverse. Joc fatal, care nu ia sfârşit nici, mai ales, la căderea Bucureştilor, nici la încheierea păcii separate din 1918... Politica neutrală era o trădare dublă, intrarea în război altă trădare, lăsarea unui guvern în Bucureşti alta, demisia cabinetului Brătianu şi invitarea d-lui Marghiloman la Iaşi, încă una.

Şi ne întrebăm acum: ce fel de politică e aceasta? Pentru o ţară mică şi expusă, desigur, cea mai bună. Dar ea interzice, celor ce o practică, atitudinile rigide şi gesturile solemne. Ea exclude arogantele sistemelor politico-economice cari proclamă „ prin noi înşine" de-a lungul unui turneu internaţional de nereuşită ţigănie. Iar pitoreasca farsă balcanică degenerează în melodramă de suburbie când personajele se iau în serios şi continuă, făţarnic, incriminările de anti şi ***filo.*** In figuraţie sunt specialmente dezgustători gazetarii, domesticii oamenilor politici, atenţi la asmuţire şi ciolan, când se încaieră, pe sub ospeţe, pe chestie de ideologie naţională. Jigodii stridente şi chelălăite în jurul lui Stere, şi cari sâcâie, din când în când, dunga pantalonului d-lui Marghiloman, piţigăind, la răstimpuri, frazeologia uitată a neutralităţii sub privirea indulgentă a hingherilor mari. Aceştia se spurcă puţin între ei şi amuţesc în interesul tagmei lor de factori răspunzători. Ei cer sancţiuni, dar numai pentru căţei. Aşa s-a întâmplat odată. Mâine, se poate întâmpla la fel.

Principalul e ca publicul să se pasioneze pentru această tărbacă.

INSTINCTE

Nu cum îl rabdă ţara să te întrebi - patetiza un funcţionar cu larg guler ţeapăn şi răsfrânt în dreptul mărului lui Adam, mobil ca o suveică între două draperii de epidermă neînsemnată -, nu cum îl rabdă ţara, ci cum îl rabdă pământul, domnule, pământul!...

Am înţeles, fireşte, că se vorbea despre d-l Vintilă. Cu pudicitatea care ne caracterizează, am renunţat la urmare. Locuţiuni din cele mai naţionale şi mai vehement poetice solicitau inexorabil patosul oratorului. De la o vreme, numele d-lui Vintilă Brătianu obsedează pomelnicul intim al fiecărui cetăţean. Frecvenţa lui, în cele mai scârnave şi ingenioase blesteme de echilibristică fiziologică, îi alterează limitatul conţinut printr-un adaos abundent de noţiuni anatomice obscene. Până într-atât ne urmăreşte această constatare, pe care doi ani de vistiernicie vintilească ne-au impus-o, încât ne-am feri să-i rostim numele în faţa unui grup de călugări sau de fecioare. Cu atât mai mult n-am cuteza să-1 pronunţăm într-o conversaţie cu însăşi Excelenţa sa.

Ştiam, desigur, că fluxului pamfletăresc de critică cetăţenească îi urmează partea constructivă a discursului. Contribuabilul ştie să afirme: actualul ministru de Finanţe a sărăcit ţara fără nici un folos. Ştie să-şi sprijine această afirmaţie cu argumente de fapt, desprinse dintr-un tablou desăvârşit al situaţiei. Şi când şi-a descărcat, în felul cunoscut, necazul, se pricepe să indice în linii mari soluţiile simple, capabile să ne oprească pe marginea râpei. Şi aceste soluţii, ca şi acele anateme, le-am auzit de atâtea ori. Renunţând şi la ele, ne-am întrebat, **vă4**.ăndu-ne de drum: oare d. Vintilă Brătianu să fie singurul neputincios să le înţeleagă, măcar băbeşte? Amin zic vouă, ştiam din auzite de la rudele, partizanii şi prietenii devotaţi ai Excelenţei sale că ministrul de Finanţe e departe de a fi un cap deştept. Un maniac vânturător de mărunţişuri, un mărginit, închis şi încăpăţânat, căruia posomorâta lui manie n-a izbutit să-i dăruie nici o scânteie de prevedere; un cărturar imbecilizat de cifră şi astupat de două-trei formule cu ajutorul cărora a redus, ca o fată bătrână, arta întreagă a Economiei, la ideea de „economie", iar ideea de progres la absurditatea „prin noi înşine"..., un şcolar bătrân şi întunecos, crispat în sforţarea de a înţelege şi mânui cuprinsuri pe cari maţul său cerebral le respinge de moarte, aşa cum s-ar întâmpla copilului de ţâţă îmbiat cu stridii... Toate acestea mai curând corespund ideii unanime de Vintilă, decât aceea a unui vizionar îmbrăţişând dintr-o căutătură timpul şi planeta, cu infinitele diversităţi ale momentului, pentru a găsi lozinca sigură, elastică şi clară a locului.

Cu toate aceste trăsături tenebroase ale imaginii pe care faptele şi faima d-lui Vintilă ne-o trântise dinspre sine-şi ca pe o tiflă, în suflet, ne-am zis: oricât de urgisit, oricât de stins ar fi ministrul de Finanţe la minte, se poate oare să nu priceapă ceea ce un cetăţean -

ce) mai simplu - vede şi concepe? E admisibil oare ca d. Vintilă, şi după dânsul un guvern şi un partid, să urmărească, printr-un complex de măsuri lucide, înălţarea ţării şi să ne ducă, dimpotrivă, vertiginos, dar cu ochii ţintă la ideal, spre catastrofă? O lume întreagă să-i strige primejdia şi el să înainteze halucinat într-însa, ca marinarii lui Edgar Poe?

- Cu neputinţă.

Şi nu ne rămâne atunci decât cinica ipoteză că d. Vintilă a urmărit şi realizat, cu o perseverenţă hipnotică, ruina ţării. Criza de numerar, criza producţiei, paralizarea industriei, catalepsia comerţului, stagnarea generală, mizeria, asfixia, toată ruşinea, toată demoralizarea sunt astfel rezultatul unei guvernări organizate în acest sens.

Venit la putere, mai puţin în numele unei oligarhii decât al unei familii, cu scopul firesc de a eterniza condiţiile stăpânirii ţării de către acea familie, d. Vintilă Brătianu simţi presiunea formidabilă a forţelor dinlăuntrul hotarului şi a transformărilor din afară periclitând domnia plănuită. împrejurările noi aveau să creeze noi şi puternice clase capabile să dispute familiei Brătianu întâietatea în conducere. Depărtându-se de aspectul ei patriarhal şi înţărcuit, România industrializată şi intens comercială îşi va cere conducătorii săi noi. Să izbim în posibilităţile de transformare ale ţării - şi-a zis Vintilă. O singură măsură poate împiedica viitorul dezlănţuit: sărăcirea naţiunii prin retragerea numerarului, zădărnicirea comerţului şi sabotarea industriei ardelene.

O minte capabilă de asemenea drăcesc calcul ar fi fost, poate, aptă şi de adaptarea, pe care timpul o exige, la condiţiile realizate de o Românie sporită, de o Europă unificată, de o planetă în care relaţiile dintre continente sunt mai intense ca odinioară. Pretindeţi însă d-lui Vintilă Brătianu aceasta? E înzestrat doar cu instinctul ursuz al intereselor sale de familie. Teama sa animală trage un cerc izolator la graniţă. înlăuntrul acestui cerc duhul său mocnit şi trist usucă totul. Capitalul străin bate zadarnic la porţile noastre chinezeşti. Vintilă ar crăpa din când în când poarta, cât să intre cele necesare industriei extractive, singura tolerată şi înainte de război. Pentru rest, sârguinţa sa pitică se mărgineşte la exemplele observate de demult, în copilăria în care infantilismul său nedezminţit îl menţine: exemplul - şi poate simbolul - furnicilor pe trandafir, mulgând iavaş păduchii de la Florica.

ÎNTRE LIBERALI ŞI NAŢIONALI

Suntem, încă, în săptămâna capitulării de la Dej. Asupriri şi furturi electorale, ordonate de guvern, conform sistemului care i-a procurat un Parlament, o ***Constituţie*** şi un sistem legal de brigandaj eşalonat în viitor, au rămas zadarnice. Voinţa satelor a zbâmâit, în firele telegrafului, a vreme rea. Ministrul de Interne a renunţat la acest episod. Partidul Naţional a învins. Războiul, însă, nu se opreşte aici. Nici rezerva prudentă a conducătorilor ardeleni, nici mulţimea tăcută şi vitează care îi însoţeşte nu vor îndupleca pe liberali să renunţe la planul anevoios, dar inexorabil, al politicii lor interne. Nimicirea Partidului Naţional. Iată scopul. E tot atât de limpede şi de firesc ca nevoia de hegemonie şi de putere a liberalilor. Oricine le atribuie această năzuinţă vitală nu-şi poate ascunde că cel dintâi obstacol pe calea realizărilor le stă masiva formaţiune politică din Ardeal. în contra ei, deci, liberalii îşi vor îndârji sforţările; în contra ei îşi vor concentra loviturile, îşi vor slei veninul, îşi vor însuti fărădelegile. Câtă vreme dăinuie un partid ardelenesc, de o liniştită şi statornică preponderenţă liberală în România nu poate fi vorba. Partidul Socialist va fi sfârtecat prin intrigi, compromis, prin înscenări, înfundat, apoi, prin cazemate, i a'rânişţii pot fi, în cele din urmă, reduşi prin aceleaşi mijloace pe cari acţiunea de defăimare şi distrugere a democraţiei europene, întreprinsă de Soviete, le înlesnesc în mare măsură. Iar averescanii şi naţionaliştii sunt adversari nu numai tolerabili, dar necesari. Ei se anihilează, de altfel, reciproc şi constituie, pentru trinitatea brătienistă, cel mai bun şi şubred partid de alternare la putere.

Partidul Liberal s-ar fi împăcat, poate, cu existenţa tuturor celorlalte grupări din Regat, învrăjbite bineînţeles. Simplă - sarcina lui ar fi rămas a dezbinării. în felul acesta, familia Brătianu s-ar menţine la infinit în situaţia unor Medicişi balcanici: sângeroşi, strângători, trişti şi fără strălucire.

Existenţa Partidului Naţional le strică însă socoteala. Până azi, familia Brătianu s-a alarmat şi continuă a fi anxioasă, din pricina prosperităţii exagerate, în propriul lor partid, a unui singur om: Constantinescu-Porcu. Se poate şi azi urmări, în chestia paşapoartelor, efectul influenţei crescânde a acestui jovial politician născut sub o zodie ferice. Cum, dar, să nu dârdâie posomorâta treime în faţa unui întreg partid bazat pe un sistem bancar asemănător celui de dincoace de munţi?

De la înfăptuirea României întregite, grija cea de spaimă a Brătienilor - grijă obscură, instinctivă, animală - e de a împiedica o dezvoltare capitalistă capabilă să creeze noi clase de conducători, adică de oameni independenţi şi puternici, prin avere. Ei nu puteau, deci, accepta pactul cu care îi îmbiau, bucuroşi, ardelenii: delimitarea zonelor de influenţă şi operaţie economică, pe traseul vechilor frontiere. Liberalii nu pot lăsa pe ardeleni stăpâni în Ardeal, chiar dacă le acordă buna-credinţă de a nu se amesteca în jafurile din Vechiul Regat. E atât de mult de lucru, doar, de o parte şi de alta a munţilor! Munca dârză a Partidului Naţional, repartizat în bănci, uzine, fabrici şi mine, ar ti creat în zece ani o regiune de o productivitate hipertrofică, o clasă de Samsoni industriali şi politici şi un formidabil aparat industrial şi economic, care ne-ar fi înălţat în rândul statelor moderne. O sumă de noi necesităţi ar strânge apoi cu gesturi mari de fluvii pline sacalele întârziate pe drumurile avuţiilor naţionale şi decoloratele fesuri strejuind formula „prin noi înşine".

Adăugaţi poate şi concursul capitalului german de la Pesta sau de la Viena; şi cooperarea contingentului tehnic al maghiarilor şi germanilor din Ardeal, şi veţi măsura iminenţa primejdiei de modernizare şi progres prin ardeleni.

Fireşte, prima şi cea mai eficace măsură, pentru a zace cu întreg teritoriul până la Tisa într-o stare vecină cu a Dobrogei şi a Durostorului, s-a luat. Prin suprimarea creditului, prin deflaţiune, prin încetarea plăţilor statului, prin taxe vamale, printr-un complex sistem de autorizaţii şi de alte şicane, marele duşman intem, industria ardeleană, fu paralizată. Partidul Naţional mai rezistă. E o tragedie asemănătoare cu a ultimilor incaşi şi a celor din urmă triburi de piei-roşii. Defecţiunile au început. Acum, prin chiar transilvăneni, ispitiţi cu dibăcie în jocul liberal, se aruncă acuzaţia de „separatism", în lumina cuvântului, Curtea Marţială ţine şedinţă. Până atunci, până la supremul mijloc, pe care cumătrul Pasici îl aplică la doi paşi Croaţiei, liberalii se dedau cu linişte încă la sfărâmarea lentă a Partidului Naţional. Dispun, pentru această putere, de Rege, de autoritate şi de mulţime de nobile unelte şi sacre procedee. Victimele lor se încăpăţânează în iluzia rezistenţei şi în posibilitatea unei înţelegeri regionale la care liberalii nu pot consimţi.

Speranţă oarbă care i-a înlăturat pe naţionali de pe singura cale încă deschisă: a fuziunii cu un partid popular din Regat, dar inert din lipsa mijloacelor capitaliste de propagandă şi de luptă.

A DOUA VENIRE

După semne, după şoapte, generalul Averescu s-ar pregăti, pe curând, pentru a doua sa venire. Mistica averescană psalmodiază în cluburi: ***şi iarăşi va să vie cu mărire...*** E răsplata binemeritată pe care i-au rezervat-o liberalii pentru atitudinea cuminte pe care au observat-o în tot acest răstimp de opoziţie.

Generalul şi cei rămaşi în jurul său au dat dovezi de oarbă disciplină constituţională. Nici vehemente campanii de presă, nici şah la rege, nici convulsiuni lăuntrice, nici mişcări de stradă. în chestie de alegeri, n-au adâncit lucrurile: s-au mulţumit cu atâtea locuri în Parlament câte le-a îngăduit milostenia şi prudenţa liberală. La discuţiile Constituantei au participat contribuind cu protagonişti şi figuranţi la reuşita farsei. La ceremonia încoronării s-au îmbulzit umplând întrucâtva golul şi tăcerea sinistră care plana asupra shakespeariene! serbări. Actul acesta i-a diferenţiat, în auguştii ochi ai marelui Iresponsabil, cu o precizie care mergea până la contrast, de înstrăinatele partide ale dezordinei. în sfârşit, obţinând de la cei în drept autorizaţie pentru un ***meeti"?,*** cu delegaţi din provincie - aduşi, de altfel, cu 75 la sută reducere pe CFR -, averescanii nu s-au dedat obişnuitelor scandaluri de stradă. Totul s-a redus la o paradă civilă cu trompeţi, în ţarcul parcului Carol. Defilare de prizonieri din care n-au lipsit nici furcile caudine ale baionetelor de la ieşire.

După această serie de întrecere în umilinţă, nimeni nu se mai îndoieşte că rămăşiţele averescane au fost designate ascultării regale, ca partid de alternare la cârmă, de către imperiosul Ion I. C. Brătianu. Motive complementare se adaugă acestei preferinţe. Existenţa unui grup de intelectuali averescani în Ardeal, în acerbă războire cu Partidul Naţional, temut rival al burgheziei brătieniste, nu e una din micile cauze ce determină recomandarea insistentă, al cărei obiect este Partidul Poporului, pentru succesiunea la putere.

Suntem în inima chestiunii. Cunoaştem suficient laşitatea şi istoria guvernărilor liberale pentru a ne da seama că ele au abilitatea de a realiza partea dificilă a programelor lor de scelerateţă, cu mâinile şi pe răspunderea altora.

Am avut astfel nimicirea mişcării muncitoreşti sub guvernarea generalului, care nu se putea sustrage acestei sarcini. Liberalii I-ar

fi debarcat cu un ceas mai devreme. Tolerându-I pe Averescu, el trebui să facă oficiul de judecător şi călău al duşmanilor Partidului Liberal.

Iar d. Brătianu îşi putea spăla în public mâinile.

Astăzi, evenimentele se repetă. în locul socialiştilor, se ridică, pentru vermina bancară liberală, primejdia ţărănistă, iar în Ardeal, rezistenţa neaşteptat de fermă a Partidului Naţional, singurul ei concurent burghez.

Averescanii vor fi, dar, chemaţi la guvern numai pe baza unui angajament tacit în sensul arătat. Interesul lor, singur de altmintreli, îi determină să devină instrumentul de supliciu al familiei Brătianu.

Ei simt că trebuie să-şi dea o nouă organizare care să permanentizeze situaţia lor de partid ***altern*** al liberalilor. în faţa acestora, constituind exponentul intereselor orăşeneşti, averescanii nu se mai pot opune decât cu o înjghebare a micei proprietăţi rurale.

în direcţia satelor se vor ciocni de un singur adversar: ţărănismul, pe care, de altfel, au o veche ură. Ei îl acuză de a se fi născut pe urma confuziei pricinuite de abţinerea Partidului Poporului de la alegerile din 1919: un fel de accident al unei simpatii prea pronunţate pentru gruparea de atunci a d-lui Mihalache; ceva neaşteptat şi absurd, cum se întâmplă ***demivierjelor*** inatente. Contingentul sătesc, deci, e marea ispită a râvnelor averescane în trebuinţa lor de reconstituire. Generalul şi ai săi îşi vor aminti cu înlesnire de procedeele nu demult uzitate faţă de socialişti pentru a lovi ţărănismul.

în Ardeal, aceeaşi chemare, aceleaşi interese asmut fracţiunea averescană de acolo împotriva naţionalilor d-lui Iuliu Maniu.

Cum vor rezista victimele anticipate ale acestor calcule oligarhice?

Poate prin plecarea din partid a d-lui Argetoianu, care slăbeşte forţa destructivă a guvernului-unealtă, întocmai cum absenţa subtilului Ulysse scădea geniul şi îndârjirea duşmanilor Troiei. Dar cine poate definitiv crede în plecarea lui Ulysse?

Ne aflăm, în tot cazul, în aşteptarea celei de a doua veniri a Messiei de acum patru ani. Messia cu nimbul trenţuit şi cu prestigiul de-acum, umoristic. A fost o vreme când mulţimile îl preamăreau împărat şi umbla vorba că dintr-un nor venit dinspre Şiret a pogorât un avion de foc purtând un general alb ca argintul.

Generalul de azi are culoarea surie şi alterabilă a argintului-viu.

PROMISIUNI

Când au apărut, mai de mult, dar pentru prima oară, la noi şi în paginile noastre, cele dintâi ilustraţii abstracte, publicul s-a scandalizat ca de o apariţie obscenă. Indignarea de a nu pricepe s-a descărcat cu mânie asupă-ne. Spirite, batjocuri, insulte şi, câteodată, ameninţări cu bătaia. Orgoliul aproapelui se căznea ca pe roată, în faţa unui clişeu-rebus. îl răsturna, îl răsucea, îl cerceta, profil, trei sferturi, în plan, în secţie, îl întorcea pe dos ca pe o mănuşă, îl scruta la lumina lămpii, cum cere uzul cărţilor de joc cu filigrana picantă, sau cum se face cu biletele de bancă suspecte. La marea lui nedumerire şi enervare contribuia uneori divina veselie şi maliţie a pictorului care-şi însoţea compoziţia cu un titlu anecdotic luat vechiului vocabular estetic consacrat. Răzbunarea sa anticipa, în mod nepermis, asupra rabiei ochelarilor. (Dar pot avea ochelarii, rabie?)

Cu vremea, însă, artistul a căzut la pace. în locul titlurilor exasperante, de cari câte un crâmpei de realitate - o crupă, un profil, o mamelă, ah! - te agăţa pentru o călătorie buimăcitoare prin labirinturi anarhic colorate, apăru, sub ideal de sobre cumpăniri de forme pure, indicaţia: ***construcţie.***

Privitorul, în răstimp, se calmase. Cerea explicaţii. Fusese, până în acel moment, în situaţia lui Polonius, căruia prinţul Hamlet îi spune: „Vezi norul acela? Nu-i aşa că seamănă cu o ghitară?" („Da, alteţă, întocmai cu o ghitară...") „Dar nu! Aşa-i că seamănă, mai degrabă, cu o cămilă?" („Fireşte, alteţă, întocmai cu o cămilă!") De-acum, însă, i se lămurea privitorului:

- Priveşte, Polonius: nu-i aşa că norul acela nu seamănă cu nimic?

- Da, alteţă: într-adevăr cu nimic.

- Cel puţin cu nimic din cele ce ai învăţat tu până azi, Polonius. De aceea ochii tăi atotştiutori holbează o dureroasă uimire. Află deci, bătrânul meu elev, că între norul meu şi priceperea dumitale, nimicul e cea mai bună bază de înţelegere...

Şi, fiindcă trăsăturile lui Polonius se contractau în cel mai echivoc efort de înţelegere, prinţul - care era în toane didactice în acea epocă - îi aruncă la picioare un covor românesc, din cele abstracte, adică fără motive naturaliste, ci plăsmuit din simple detalii geometrice concentric dispuse.

- Frumos covor, Polonius, nu-i aşa?

- Admirabil, Alteţă...

- Priveşte şi spune-mi, Polonius: ce reprezintă el?

- Reprezintă... reprezin... (faţa lui Polonius izbucni în lumini deodată). Nu reprezintă nimic, Alteţă!

- Simple raporturi de forme şi culori, Polonius...

- Simple raporturi de forme şi culori, Alteţă.

Polonius era vizibil fericit. Alteţa Sa îi oferi şi pilda covorului oriental, apoi a mozaicului şi a arabescului. Câte servicii ar fi adus Coranul artei - exclamă Hamlet -, dacă ar fi fost ascultat de toţi.

Polonius îşi făcu degrabă semnul crucii şi se feri de tavan, de teama unui ceresc fulger pedepsitor.

Mohamet a interzis credincioşilor reproducerea chipului omenesc şi porunca lui s-a extins asupra tuturor aspectelor organizate ale naturii. Arta musulmană a fost împinsă la abstractizare. Alături de natura ***dată,*** ar fi creat ***natura nouă,*** vis lucid, elan constructiv al minţii omului care descopune şi realcătuieşte după legi înnăscute, natura... Războaie şi cuceriri au oprit popoarele puse sub scutul acelei porunci fecunde, la jumătatea drumului. în schimb, ele n-au cunoscut acel lucru hibrid: tabloul.

- Dar natura, Alteţă - tremoliză Polonius. Florile!

- Ce alt e floarea, Polonius, decât o organizare de forme preexistente şi de culori. Şi ce altceva pretind artiştii de azi (conversaţia avea loc între anii 1910-1924) decât a construi şi ei, cu ajutorul acelor forme geometrice preexistente, lucruri mai frumoase decât florile, peisajul, decât chipurile de dobitoc şi om...

- Dar natura nu ştie ce sunt alea, forme geometrice, pure, preexistente, Alteţă.

- Natura, în asemenea discuţii nu e decât o personificare, Polonius, şi ca atare îi atribuim toată ştiinţa şi meşteşugul nostru. în fond, tu ştii, nu există natură, nici realitate. Totul e în noi. Din acest punct de vedere, drepturile creatrice ale artistului par şi mai nelimitate.

Polonius se crispa pentru a gândi mai cu intensitate. Zadarnic.

- Nu mă înţelegi, Polonius - surâse prinţul. Să-ţi dau un sfat care-ţi va prinde bine: întotdeauna, în discuţiile noastre, trebuie să te prefaci că ai priceput tot, chiar dacă nu te-ai dumirit decât pe sfert. Exerciţiul acesta - în afară de indiscutabila superioritate socială pe care ţi-o conferă - îţi va înlesni, pe încetul, iniţierea totală.

Polonius se precipită să-i sărute mâna.

- Nu te bucura atât, bunule Polonius: căci în ziua când înţelegerea ta va cuprinde tot ceea ce ignoră acum, eu şi semenii mei vom fi născocit ceva frumos şi nou, ceva şi mai frumos şi mai nou, la care te vei zgâi cu aceeaşi deznădejde ca astăzi. Istoria artelor se repetă. Tragedia ta se multiplică în viitor. Dar nu te lăsa: urmează-mă şi, dacă eşti cuviincios, întreabă-mă mereu, întreabă-mă...

*

Există astăzi, la noi, un public impozant, pătruns de adevărul elementar al artei fără anecdotă, cucerire esenţială a secolului care-şi fixează astfel un propriu stil. Şi mai există, mai presus de vrăjmăşiile impotente ale ceasului, o internaţională a publicaţiilor de avangardă, din întreaga lume, creând deasupra graniţelor o atmosferă de emulaţie şi de îndemn reciproc, de schimb de directive şi de inspiraţii care va duce la descoperirea finală a căutatului stil al epocei şi al planetei unificate. O internaţională intelectuală a luat fiinţă, pe nesimţite, fără congrese, fără programe, fără fonduri de propagandă, şi din frământarea aceloraşi nevoi, sub imperiul aceleeaşi chemări şi-a împlântat, înainte, limpede, idealul.

Artiştii români şi-au spus la timp, şi printre cei dintâi, cuvântul. Niciodată, în istoria ţării, nu s-a vr>£rs astfel, în pas cu vremea. Ne găsim într-o zonă superioară, pe care o străbat, pe sprijinuri diafane, împărţindu-se în tăcere peste lume, concertele formidabile şi veştile aparatelor fără fir - şi cuvintele purtătoare de idei.

NOTE, COMENTARII, VARIANTE

(p. 3) MIROS DE PULBERE

Chemarea, an. III, nr. 256, 1 ianuarie 1920. Semnat: „Junius".

începutul anului 1920 îl găseşte pe Ion Vinea într-un moment de efervescentă activitate gazetărească, în redacţia ziarului ***Chemarea*** al lui N. D. Cocea. Era acum un publicist cu experienţă în domeniul presei politico-sociale, având ferme convingeri de stânga şi un stil incisiv, plastic şi totodată intelectual.

Evocând peste mult timp această perioadă din tinereţea lui Vinea, ziaristul T. Teodorescu-Branişte îi face un portret în mişcare, aproape cinematografic, în decorul redacţiei:

„L-am cunoscut în 1920 în redacţia ziarului ***Chemarea*** condus de Cocea. De statură potrivită, cu ochii de un albastru senin, cu părul castaniu dat pe spate, Ion Vinea avea în înfăţişarea sa o distincţie sobră, naturală.

Chemarea ocupa o cameră cu totul neîncăpătoare în palatul ***Adevărului.*** «Mobilierul» nostru se compunea din vreo cinci-şase mese de lemn, nevopsite, şi cam tot atâtea scaune, cumpărate din Piaţa Mare. Erau mese mici, de bucătărie care, primind altă destinaţie, în locul petelor de untură şi mâncăruri, erau acoperite cu stropi de cerneală:

întâmplarea a făcut ca, din prima zi, să lucrez la aceeaşi masă cu Vinea. Nicu Cocea, ca de obicei, adusese un personal mult mai numeros decât ar fi avut nevoie gazeta, aşa că ne înghesuiam, cum puteam, câte doi, câte trei, la aceeaşi masă. Scriam toţi cu creionul (stilourile nu apăruseră încă) pe hârtia de tipografie, groasă şi gălbuie. Călimările, în care cerneala pusă la început se uscase de mult, ne serveau drept scrumiere. Unii scriau, alţii discutau, glumeau, râdeau, aşa că era o hărmălaie de nedescris.

Când îşi începea articolul, Vinea se izola cu totul de mediul înconjurător. Părea că nu mai vede şi nu mai aude nimic din larma şi mişcarea celorlalţi. Scria foarte greu. Ştergea fraze întregi şi, uneori, pasagii întregi de câte o jumătate de pagină, «haşurând» fiecare rând, fiecare cuvânt, ca să nu-1 mai poată descifra nimeni. Adesea se oprea, cu creionul în mână şi cu privirea aţintită undeva, departe, peste capetele celor din jur, căutând un cuvânt sau o întorsătură de frază. Bieţii îl chemau, îl strigau, dar el rămânea absent. «Lasă-1, dragă, nu vezi că a căzut în transă?» spunea unul sau altul, dezlănţuind un imens hohot de râs. Atunci Vinea ne privea cu un fel de mirare, ca şi când s-ar fi trezit deodată într-un mediu nou, neaşteptat şi chiar străin. [...]

Cu loate ştersăturile, manuscrisul lui era totdeauna citeţ. Rândurile se înşirau rare, ca să-i rămână spaţiu pentru corijări şi adăogiri, iar slova era mare şi clară, ca să evite greşelile de tipar.

Adesea plecam toţi de la redacţie şi nu rămânea decât Vinea ca să-şi termine articolul de trei sau patru file. Avea în gradul cel mai înalt conştiinţa valorii scrisului său. Pentru el, un articol de gazetă avea aceeaşi importanţă ca o poezie, o nuvelă sau un capitol de roman." (T. Teodorescu-Branişte, *Evocări. Ion Vinea,* în *Presa noastră,* nr. 2, 1968.)

După alegerile parlamentare din 2-6 noiembrie 1919, deoarece nici un partid nu a obţinut majoritatea, au avut loc negocieri pentru formarea majorităţii parlamentare şi pentru desemnarea primului-ministru. Astfel, la 25 noiembrie a luat fiinţă Blocul Parlamentar, care a ales în funcţia de preşedinte pe Alexandru Vaida-Voevod (Partidul Naţional). Guvernul Blocului Parlamentar, condus de Al. Vaida-Voevod, a depus jurământul în 1 decembrie.

Generalul Averescu a acceptat, la dorinţa Regelui, postul de ministru de Interne în guvernul Blocului, dar poziţia sa fiind şubredă (nu avea sprijin parlamentar, deoarece Liga Poporului s-a retras din alegeri), a fost silit să demisioneze numai după câteva zile.

(p. 4) MERCENARII ANTANTEI

"*Chemarea,* an. UI, nr. 258, 3 ianuarie 1920. Semnat: „V.".

(p.6) ÎN NOAPTEA LUMINILOR ÎNŞELATE

Chemarea, an. III, nr. 261, 7 ianuarie 1920. Semnat: „V.".

(p. 7) ÎN AŞTEPTARE

Chemarea, an. III, nr. 264, 14 ianuarie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 9) BUNICA

Chemarea, an. III, nr. 264, 14 ianuarie 1920. Semnat: „J".

Regina Măria avea, atunci, în 1920, 45 de ani şi era mamă a şase copii. Devenise de curând bunică, însă în mod neoficial: fiul cel mare, prinţul Carol - viitorul rege Carol II - fugise din ţară şi se căsătorise, pe 31 august 1918, la Odessa, cu Ioana Măria Valentina (Zizi) Lambrino. Această căsătorie a fost anulată de justiţia română, pe temeiul interdicţiei ce-i oprea pe Hohenzollerni de a aduce pe tronul României, prin mariaj, o regină autohtonă. în ianuarie 1920, Zizi a născut un băiat, botezat Carol Mircea, care, deşi a fost recunoscut de Carol ca fiu al său, era din punct de vedere legal bastard. în acest timp, Carol fusese trimis într-un lung voiaj în jurul globului - un „surghium", cum zice Vinea, dar de catifea - care a durat primele şase luni ale anului.

Vinea se referă în articol, cu ironie, şi la călătoria pe care o făcuse Regina Măria cu un an în urmă la Paris, unde se întâlnise cu primul-ministru Georges Clemenceau în scop diplomatic: şă-1 convingă la cedarea întregului Banat României.

(p. 10) SOCIALISM

Chemarea, an. III, nr. 265, 15 ianuarie 1920. Semnat: „V.".

Dr. Nicolae Lupu (1876-1946), medic şi om politic, şi-a început activitatea politică în Partidul Liberal, pe care însă l-a părăsit în 1917.

Convingerile sale politice de stânga i-au atras simpatia socialiştilor, iar în alegerile din 1919 a participat pe lista Grupului Popular Independent, alături, între alţii, de N. D. Cocea. Redacţia ziarului *Chemarea,* din care făcea parte şi Ion Vinea, a susţinut alegerea dr.-ului Lupu.

La data publicării articolului, dr. N. Lupu era ministru de Interne în guvernul Blocului Naţional, în locul generalului Averescu care demisionase.

(p. 11) 1919

Chemarea, an. III, nr. 266, 17 ianuarie 1920. Semnat: „Junius".

(p. 12) „O ANUMITĂ PRESĂ"

Chemarea, an. III, nr. 267, 18 ianuarie 1920. Semnat: „V.".

(p. 13) V. EFTIMIU: „CORABIA CU PITICI"

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.011, 18 ianuarie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Războiul a întrerupt, cu brutalitate, activitatea literară a lui Ion Vinea, ca poet şi recenzent literar, fertilizându-i în schimb - aşa cum se vede din sumarul ediţiei noastre - condeiul de gazetar politico-social. Dar la începutul anului 1920, când pacea era deja consolidată şi presa începuse să se reorienteze spre cultură, literatură, arte, scriitorul se întoarce la uneltele sale. în paginile *Adevărului* i se oferă posibilitatea de a face cronică literară.

Despre această etapă din publicistica lui Vinea, exegeta Constantina Brezu-Stoian observă cu justeţe: „Ion Vinea face cronică literară propriu-zisă abia în 1920, în paginile *Adevărului* [...] La ora aceea are o experienţă scriitoricească de aproape un deceniu, ceea ce înseamnă o maturizare profesională. De la mozaicul de impresii - însemnările din *Facla* - şi până la cronicile care apar acum sub numele său, nu se intercalează doar un interval de timp. Vinea ştie, de astă dată, să se adreseze -

atunci când «demontează» o lucrare literară sau un spectacol - unei opere, adică ansamblului.

în atenția noului cronicar al *Adevărului* intră cu precădere, creația confraților de generație (Ion Pillat, Adrian Maniu etc). Istoria literară va prelua, perpetuându-le ca atare, considerațiile lui Vinea privind creația lui Adrian Maniu sau Victor Eftimiu. Aptitudinea cronicarului literar de a-și închega opiniile în formulări originale vine probabil din lăuntrica necesitate dc a se descoperi mereu, printr-alții, pe sine, ca scriitor. Interesul său merge - consecvent criteriilor pe care le impune - spre ceea ce un scriitor știe să valorifice, constant, în lăuntrul propriului talent; de unde și concluzia de a interpreta o operă și în raport de disponibilitățile de ordin afectiv, nu exclusiv în virtutea judecăților de valoare stricte. Dar, oricum, Vinea nu și-a transformat criteriile în dogmă, căci i se părea un nonsens ca însăși creația, menită - prin natura ei - a sparge tiparele, să intre în normele rigide ale criticii." (Constantina Brezu-Stoian, *Prefață* la Ion Vinea - *Publicistica literară,* Editura Minerva, Buc, 1977, p. 16.)

(p. 16) CONTRAZICERI PARLAMENTARE

Chemarea, an. III, nr. 277, 1 februarie 1920. Semnat: „Junius".

Blocul parlamentar a fost constituit la 25 noiembrie 1920, în urma negocierilor dintre Partidul Național Român, Partidul Democrat al Unirii din Bucovina, Partidul Țărănesc (din Vechiul Regat), Partidul Naționalist-Dcmocrat și Partidul Țărănesc din Basarabia, în scopul asigurării unei majorități parlamentare.

în guvernul Blocul Parlamentar, Aurel Vlad era ministru de Finanțe, iar Ion Ianculeț ministru de stat pentru problemele Basarabiei.

(p. 18) KOLOSVÂR

Chemarea, an. III, nr. 278, 2 februarie 1920. Semnat: „Junius".

Ștefan Cicio Pop era ministru de stat din partea Transilvaniei în guvernul Blocului parlamentar. în 10 ianuarie 1920, primul-ministru AI. Vaida-Voevod întreprinde o călătorie în străinătate, numindu-1 ad-interim la Preșidenția Consiliului de Miniștri pe Ștefan Cicio Pop, care păstrează interimatul până la demisia guvernului. în această calitate, el participă la solemnitatea inaugurării Universității Dacia Superioară de la Cluj.

(p. 19) MOTRU, SOCIALIST!

Chemarea, an. III, nr. 280, 5 februarie 1920. Semnat: „I. Vinea".

După patru ani de la o dispută aprigă cu *Noua revistă română* (a se vedea în acest sens articolul *Domnul filosof Rădulescu-Motru* din voi. IV al ediției noastre, p. 122 și nota respectivă), Vinea reia ostilitățile împotriva lui C. Rădulescu-Motru.

„Foaia săptămânală" la care se referă este revista *Ideea europeană,* editată de reputatul filosof și psiholog în iunie 1919.

(p. 20) S-AU ÎNȚELES!

Chemarea, an. III, nr. 281, 6 februarie 1920. Semnat: „I. Vn.".

(p. 21) REPEDE!

Chemarea, an. 111, nr. 285, 11 februarie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 22) SALUTUL UNEI PLANETE

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.031, 13 februarie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 23) CĂLUȘUL BASARABIEI

Chemarea, an. III, nr. 287, 13 februarie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Ion Inculeț și Daniel Ciugureanu au fost reprezentanții Basarabiei în primele guverne ale României Mari, constituite după Unire.

(p. 24) GUVERNUL FRICII

Chemarea, an. III, nr. 288, 14 februarie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Recunoașterea unirii Basarabiei cu România, adică garantarea posesiunii teritoriilor de peste Prut - la care se referă Vinea - va avea loc abia în 28 octombrie 1920, prin Tratatul semnat la Paris de Franța, Marea Britanie, Italia și Japonia.

(p. 26) PACEA INEVITABILĂ

Chemarea, an. III, nr. 305, 6 martie 1920. Semnat: „V.".

(p. 27) „PARTIDUL PROVOCĂRII SOCIALE"

Chemarea, an. III, nr. 307, 8 martie 1920. Semnat: „V.".

(p. 28) „LANDTAC'-UL ARDEALULUI

Chemarea, an. III, nr. 309, 11 martie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 29) TÂRFA VIRGINALĂ

Chemarea, an. III, nr. 309, 11 martie 1920. Semnat: „I. V.".

Despre Ion Inculeț a se vedea nota de mai sus, la articolul *Călușul Basarabiei.*

La 6 martie 1920 a fost votat proiectul legii agrare pentru Basarabia, alcătuit dc Sfatul Ţării; toate grupările parlamentare au votat în favoarea acestuia.

(p. 30) PRIZONIERUL REGAL

Chemarea, an. III, nr. 311, 13 martie 1920. Semnat: „I. Vn.".

Cele două legi aşteptate de români erau legea agrară şi cea a chiriilor, în special, proiectul legii agrare a agitai intens viaţa politică şi opinia publică, suscitând vii discuţii şi nemulţumirea clasei moşiereşti. Aprobat în cele din urmă de Consiliul de Miniştri, a fost înaintat Regelui, pentru ca acesta, conform legii, să-1 trimită spre dezbatere Parlamentului. Dar Ferdinand nu a dat curs acestei solicitări; în esenţă, suveranul nu putea fi de acord cu extinderea exproprierilor, fiind, într-adevăr, prizonierul intereselor de castă.

(p. 31) SOVIETELE LA LISABONA

Chemarea, an. III, nr. 312, 14 martie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 32) POPII ŞI CENZURA ROŞIE

Chemarea, an. III, nr. 312, 14 martie 1920. Semnat: „I. Vn.".

(p. 33) CUM A CÂZUT GUVERNUL

Chemarea, an. III, nr. 314, 15 martie 1920. Semnat: „Vn.".

Cauzele căderi guvernului lui A1. Vaida-Voevod au fost mai profunde decât intrigile Brătienilor şi ale Reginei Măria. Partidele politice dominante erau nemulţumite de proiectul legii agrare, iar suveranul însuşi a refuzat să-1 avizeze pentru a fi dezbătut în Parlament (vezi şi nota anterioară). în 12 martie, Ion Mihalache, propunătorul proiectului, şi-a dat demisia din funcţia de ministru al Agriculturii şi Domeniilor, iar proiectul a fost depus în aceeaşi zi din iniţiativă parlamentară.

în acest context, Regele a cerut depunerea mandatului guvernului şi, pe 13 martie, l-a însărcinat pe generalul A1. Averescu cu formarea unui nou guvern.

Nu este, însă, mai puţin adevărat că Regina Măria a avut veleitatea de a juca un rol în politica ţării, nu numai prin jocurile de culise, ci şi prin acţiuni publice. Aşa a fost călătoria ei în Franţa, în 1919, când a avut o întâlnire diplomatică cu Clemenceau.

Joe W. Boyle (1867-1923), cetăţean canadian, este un personaj controversat, al cărui nume apare în presa românească din anii '20 în legătură cu implicarea sa în afacerile cu petrol ale unor firme străine.

Aventurier temerar, îmbogăţit în urma unor lovituri în domeniul exploatărilor aurifere din Canada, el vine în Europa în timpul războiului mondial, iar în tulburele an 1917 se află în Rusia, ca persoană influentă în cercurile noii puteri. Faptul că a fost implicat in transportul arhivelor româneşti şi al bijuteriilor Reginei de la Moscova la laşi şi în eliberarea prizonierilor români de la Odessa, ca şi în rezolvarea crizei Casei Regale în urma căsătoriei prinţului Carol cu Zizi Lambrino, l-a adus în preajma suveranilor României. Este considerat un adevărat erou şi Regele îl decorează. Vine la Bucureşti, de astă dată ca trimis oficial al Canadei pentru supravegherea unui credit canadian şi ca reprezentant al Crucii Roşii.

Biograful Reginei Măria, Guy Gauthier. îl menţionează o singură dată pe colonelul Boyle, din perspectiva sa general-subiectivă asupra suveranei, preocupat să-i menajeze cu orice preţ imaginea: „Regina a fost tulburată de dezvăluirile unui ciudat aventurier canadian, Joe Boyle, care a reuşit să se infiltreze în anturajul ei şi care pune la cale nu se ştie ce în timpul deselor sale vizite în Rusia de sud..." (Guy Gauthier, ***Missy - Regina României,*** Editura Humanitas, Buc, 2000, p. 221).

De fapt - cum arată reputatul istoric loan Scurtu -, colonelul Boyle era implicat în viaţa sentimentală a Reginei: „Acesta venise în România la sfârşitul anului 1917, în numele Crucii Roşii canadiene, insinuându-se la Curte şi reuşind să ia locul lui Barbu Ştirbei, ca principal favorit al Reginei Măria" (loan Scurtu, ***Monarhia în România,*** 1866-1947, Editura Danubius, Buc, 1991, p. 68).

în 1920, când Vinea scrie articolul de faţă, reputaţia lui Joe Boyle era puternic clătinată, fiind bănuit nu numai de afaceri oneroase, dar şi de spionaj în Rusia în favoarea aliaţilor. Presiunile asupra Casei Regale pentru îndeiertarea acestuia îl determină pe Rege să-i ceară să părăsească ţara, ceea ce Boyle va face abia peste un an, în vara lui 192).

C. Argetoianu, talentat memorialist, îl evocă în mai multe rânduri pe colonelul canadian, bărbat atrăgător („zvelt, puternic, vijelios"), erou la Iaşi, în timpul războiului, „samsar" la Bucureşti, după război. „Dar tot în uniformă, tot colonel, tot - şi încă mai fără socoteală - iubit de Regină."

Boyle „nu s-a mulţumit numai cu afacerile menite să-i umple punga, şi a vrut să se amestece şi în treburile politice şi să contribuie la organizarea României întregite, şi s-a ars [...] ...a plecat cu coada între picioare şi n-a mai călcat în România. A deschis un birou de comision la Londra, în care trata afaceri veroase în faţa portretelor cu dedicaţie oferite de Regină-şi a murit după câtăva vreme. Regina a rămas, însă, cu aripile frânte, căci marele amor al vieţii sale n-a fost Ştirbei, ci Boyle. Mai târziu, când plângea pe Nando (Ferdinand - n. ed.), când plângea pe Carol, când plângea asupra soartei ce-i croise «Restauraţia», îşi vărsa în realitate lacrimile în amintirea lui Boyle..." (Constantin Argetoianu, ***Memorii,*** voi. VI, Editura Machiavelli, Buc, 1996, p. 194-195.)

(p. 35) CANADIANUL SUSPECT

"- ***Chemarea,*** an. III, nr. 315, 17 martie 1920. Semnat: „Vn.".
A se vedea nota de mai sus.

(p. 36) NOUL GUVERN ŞI CHIRIAŞII

Chemarea, an. 111, nr. 316, 18 martie 1920. Semnat: „Vn.".

(p. 36) SĂRIŢI, BOLŞEVICUL!

Chemarea, an. 111, nr. 317, 19 martie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Cristian Racovski (1873-1941), militant socialist din Moldova, arestat după revoluţia din Rusia, a fost eliberat din detenţie în urma manifestaţiei dc la laşi din 1 mai 1917 şi a fugit în Rusia. A continuat să lupte pentru impunerea unui regim sovietic şi în România, susţinând, după proclamarea Republicii Sovietice Maghiare în 1919, ideea unui atac conjugat sovieto-ungar împotriva României. A devenit preşedintele Republicii Sovietice Ucrainiene.

Mihai Bujor (1881-1964), avocat, militant socialist. în 1917 s-a refugiat în Rusia, unde a participat la apărarea Puterii Sovietice.

(p. 38) CIOCOII CONTRA LUI BUJOR

Chemarea, an. III, nr. 320, 21 martie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 39) GENERALUL ARESTEAZĂ PE SOCIALIŞTI

Chemarea, an. III, nr. 321, 22 martie 1920. Semnat: „I. V.".

în 1920, în climatul de tensiuni şi nemulţumiri sociale, s-au intensificat mişcările de protest ale muncitorimii. Guvernul a reacţionat şi a arestat o serie de militanţi socialişti, printre care şi pe Mihai Bujor. Acesta va fi întemniţat la Doftana pentru mulţi ani.

(p. 40) AMNISTIE INTEGRALĂ

Chemarea, an. III, nr. 322, 24 martie 1920. Semnat: „V.".

(p. 41) GUVERN REACŢIONAR

Chemarea, an. III, nr. 324, 26 martie 1920. Semnat: „V".

(p. 42) ADRIAN MANIU: „DIN PAHARUL CU OTRAVĂ"?,

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.036, 26 martie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 45) LICHIDARE

Chemarea, an. III, nr. 325, 27 martie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Vinea a urmărit, de-a lungul anilor, cu mult interes şi într-un spirit de adeziune, cariera politică a generalului Alexandru Averescu, începând cu un articol-portret din 1918 *(Generalul Averescu,* în voi. IV al ediţiei

noastre, p. 137). Nemulţumit profund de politicienii români, şi în special de liberalii conduşi'de Brătieni, gazetarul cu convingeri de stânga spera că Averescu, militar patriot şi om integru, va reuşi să aducă în politică un suflu nou, o orientare spre adevărata democraţie care să slujească în mod real interesele maselor populare.

(p.46) TIRANUL NĂBUŞIT

Chemarea, an. 111, nr. 326, 28 martie 1920. Semnat: „Vn.".

Articolul se referă la şedinţa Camerei din 26 martie în care preşedintele Consiliului de Miniştri, generalul Averescu, a dat citire decretului de dizolvare a Parlamentului semnat de Regele Ferdinand. în decret se anunţau alegeri parlamentare pentru sfârşitul lunii mai şi începutul lunii iunie.

Atitudinea de dezaprobare faţă de politica Brătienilor - o constantă a publicisticii lui Ion Vinea - îmbracă adesea forma ostilităţii directe, exprimându-se pamfletar, în invective violente.

(p. 47) VIITORUL POEZIEI ŞI AL POETULUI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.940, 31 martie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 50) BRĂTIENÎZAREA BANATULUI

Chemarea, an. III, nr. 328, 1 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 51) HAIMANAUA

Chemarea, an. 111, nr. 330, 3 aprilie 1920. Semnat: „V.".

Cunoscutul politician conservator Take Ionescu a stat mereu în atenţia lui Ion Vinea, mai ales după interviu! luat de *Arena* în 1918, pe care 1-a comentat în articolul *Logica ocultă a declaraţiilor d-lui Take Ionescu* (în voi. IV al ediţiei noastre, p. 160).

După întoarcerea lui Take Ionescu de la Paris, în vara anului 1919, Vinea a scris un articol plin.de speranţă şi încredere în realizările acestui om politic cu o înzestrare intelectuală excepţională. în respectivul articol, intitulat *Intransigenţa* (în voi. IV al ediţiei noastre, p. 199), portretul lui Take Ionescu e trasat cu admiraţie: „minte împodobită"; „făptură favorizată de Fire, cu trăsături curate, cu glasul limpede şi cu gestul ispititor"; „democratul din naştere"; „în adâncul acestui om străluceşte piatra rară a talentului".

Iată, însă, că, peste mai puţin de un an, atitudinea gazetarului se schimbă radical, sub impulsul unei mânii incidentale provocată de lezarea simpatiilor sale socialiste.

Cal priveşte cariera politică a lui Take lonescu, previziunea lui Vinea că acesta viza un portofoliu in guvernul Averescu se adevereşte: în luna iunie va fi numit ministru de Externe. în locul lui Duiliu Zamfirescu, demisionat.

(p. 52) ACHITAREA UCIGAŞULUI

Chemarea, an. 111, nr. 330, 3 aprilie 1920. Semnat: „V.".

(p. 53) TR1POUL SCRIITORILOR ROMÂNI

Chemarea, nr. 333, 7 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

în 1919, preşedintele Societăţii Scriitorilor Români de la acea dată, criticul Mihail Dragomirescu, a propus excluderea unor scriitori şi gazetari care au colaborat la publicaţiile progermane din Bucureşti, în timpul ocupaţiei.

A se vedea în acest sens şi articolul *S. S. R. se purifică* din voi. IV al ediţiei noastre, p. 174.

(p. 54) DE-A DURA

Chemarea, an. III, nr. 335, 9 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 55) JEAN MOREAS

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.049, 10 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 56) CEREM AMNISTIA

Chemarea, an. III, nr. 337, 1 1 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Generalul loan Răşcanu era ministru de Război în guvernul condus de Al. Averescu.

(p. 58) „DADA"

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.052, 15 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Tristan Tzara, pe numele adevărat Samy Rosenstock, era bucureştean prin adopţie, fiind născut la Moineşti, în Moldova. Coleg de liceu şi prieten cu Ion Iovanache (Ion Vinea), el debutase, ca şi acesta, în 1912, semnând „S. Samyro". Pseudonimul Tristan Tzara fusese găsit, într-adevăr, în 1915, înainte de plecarea în Elveţia şi de lansarea mişcării „Dada" care a avut loc în 1916.

<p\ 59) AMURGUL MARTIRILOR

Chemarea, an. III. nr. 339. 16 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

în legătură cu noile alegeri parlamentare, vezi nota de la articolul *Tiranul năbuşit,* p. 447.

(p. 60) MOMÂIA

Chemarea, an. III, nr. 341, 18 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Vinea a intuit că guvernul Averescu era, în fapt, rezultatul manevrelor fui I. C. Brătianu, şi în acest articol, ca şi în altele, îşi exprimă dezamăgirea faţă de acela în care crezuse ca într-un salvator al neamului (vezi articolul *Generalul Averescu* din voi. IV al ediţiei noastre, p. 137).

(p. 61) COMUNISMUL LA LUCRU

Chemarea, an. III, nr. 342, 19 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 62) FULMEN: „JURNALUL UNEI SURORI DE CARITATE"

(p. 63) CHARLES VILDRAC: „POEM"

(p. 65) BARBU SOLACOLU: „UMBRE PE DRUMURI"

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.056, 20 aprilie 1920, rubrica „Cronica literară". Semnat: „I. Vinea".

(p. 66) PE VIAŢĂ ŞI PE MOARTE

Chemarea, an. III, nr. 347, 25 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 68) TEATRU LA GRANIŢE

Chemarea, an. III, nr. 349, 28 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 69) CADE GUVERNUL

Chemarea, an. III, nr. 351, 30 aprilie 1920. Semnat: „V.".

De fapt, guvernul condus de generalul Averescu se va menţine la putere până la finele anului 1921; momentul de criză la care se referă Vinea a condus numai la unele remanieri guvernamentale.

(p. 70) SCRIBII TR1POTOR1

Chemarea, an. III, nr. 351, 30 aprilie 1920. Semnat: „I. V.".

în acelaşi sens, a se vedea şi articolul *Tripoul scriitorilor români,* p. 53 şi nota respectivă.

(p. 71) „GRADINA ÎNTRE ZIDURI", VERSURI DE ION PILLAT

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11065, 30 aprilie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 74) OFENSIVA CAPITALULUI

Chemarea, an. III, nr. 353, 2 mai 1920. Semnat: „V.".

(p. 75) REFUGIUL CIOCOILOR

Chemarea, an. III, nr. 354, 5 mai 1920. Semnat: „V.".

(p. 76) PROCESUL BUJOR

Chemarea, an. III, nr. 356, 7 mai 1920. Semnat: „I. V.".

(p. 77) AUREL DRAGOŞ

Chemarea, an. III, nr. 356, 7 mai 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 78) SPRE ULTIMUL PARTAJ AL POLONIEI

Chemarea, an. III, nr. 357, 9 mai 1920. Semnat: „Vn.".

După semnarea Tratatului de la Versailles, în iunie 1919, conform căruia Polonia este recunoscută ca stat independent, urmează o perioadă tensionată în relaţiile dintre Polonia şi vecinii ei de la est. Armata poloneză ocupă Ucraina apuseană, apoi, vremelnic, Kievul. Războiul polono-sovietic era, în mai 1920, când scrie Vinea articolul, în plină desfăşurare, contraofensiva Armatei Roşii ameninţând serios Varşovia. Acordul de armistiţiu va avea loc în octombrie 1920.

(p. 79) REGELE SUVEICĂ

Chemarea, an. III, nr. 360, 14 mai 1920. Semnat: „I. V.".

(p. 80) REVOLUŢIA ÎN FRANŢA

Chemarea, an. III, nr. 361, 15 mai 1920. Semnat: „I. Vinea".

(P- 82) CĂDEREA KIEVULUI ,

Chemarea, an. III, nr. 361, 15 mai 1920. Semnat: „V.".
A se vedea nota de mai sus despre situaţia din Polonia.

(p. 83) „DRAGOSTE NEÎMPĂRTĂŞITĂ, NUVELE DE V. DEMETRIUS

(p. 85) „POEMELE RESTRIŞTEI" DE DRAGOŞ PROTOPOPESCU

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.080. 15 mai 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 86) STÂRP1REA ROMÂNILOR DIN SIBERIA

Chemarea, an. 111, nr. 362, 16 mai 1920. Semnat: „V.".

(p. 87) MINCIUNA ZADARNICĂ

Chemarea, an. III, nr. 366, 21 mai 1920. Semnat: „V.".

(p. 88) 50 [DE] BANI, GAZETA

Chemarea, an. III, nr. 367, 23 mai 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 90) TEROAREA ÎN ARDEAL

Chemarea, an. III, nr. 367, 23 mai 1920. Semnat: „V.".

(p. 90) SPRE BIRUINŢĂ

Chemarea, an. III, nr. 368, 24 mai 1920. Semnat: „I. Vinea".
Scriitorul Duiliu Zamfirescu ocupa postul de ministru de Externe.

(p. 92) „AMERICANA ÎNDRĂGOSTITA" DE VASILE POP

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.089, 27 mai 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 95) ALARMA NEGUSTORIMEI

Chemarea, an. III, nr. 373, 30 martie 1920. Semnat: „V.".

(p. 95) CU BATISTA LA NAS...

Chemarea, an. III, nr. 375, 2 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

în alegerile parlamentare din 1920 câştigătorul absolut a fost Partidul Poporului (fost Liga Poporului) al generalului Averescu, cu 206 de mandate din totalul de 369. Partidele vechi, liberalii şi conservatorii, au obţinut un număr redus de mandate: 16 şi, respectiv, 17.

(p-96) PREOCUPĂRI NAŢIONALE

Chemarea, an. III. nr. 379, 6 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 98-99) VÂNĂTOARE DE CUVINTE „LEBEDELE SACRE", VERSURI DE V. EFTIMIU

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.100, 9 iunie 1920, rubrica „Cronica literară". Semnat: „I. Vinea".

(p. 101) RASPUTIN ÎN LITERATURĂ

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.011, 10 iunie 1920, rubrica „Cronica literară". Semnat: „Cronicar".

Rasputin (1872-1916), aventurier rus, care din ţăran analfabet a ajuns preot şi a dobândit o mare faimă de vindecător. A pătruns în viaţa familiei Ţarului în 1905, când, datorită crizelor de hemofilie ale Ţareviciului Alexei, Ţarina a apelat la serviciile lui. în scurt timp, Rasputin a reuşit s-o subjuge pc Ţarină şi a devenit favoritul cuplului regal şi al multor doamne din aristocraţie. Amestecul tot mai puternic în problemele statului şi ale bisericii au dus la judecarea lui de către Parlamentul rus (Duma), într-o şedinţă publică, în 1915. Un an mai târziu a fost asasinat.

(p. 104) REMANIERE CU TAKIŞTI

Chemarea, an. III, nr. 382, 10 iunie 1920. Semnat: „V.".

Partidul Progresist, condus de Take lonescu, a candidat, 1? alegerile parlamentare din 1920, pe listele Partidului Poporului care a obţinut cele mai multe mandate (vezi nota la articolul ***Cu batista la nas...,*** p. 95). Această manevră abilă le-a adus progresiştilor 17 mandate, repartizate conform acordului cu partidul învingător, în timp ce adepţii lui Al. Marghiloman n-au obţinut nici un mandat.

După alegeri, a avut loc o remaniere guvernamentală, în urma căreia Take lonescu (vezi nota la articolul ***Haimanaua,*** p. 447) a devenit ministru de Externe în locul lui Duiliu Zamfirescu, demisionat.

(p. 105) LEGENDA „ÎNDREPTĂRII"

Chemarea, an. III, nr. 391, 20 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

„Numele noi" din „corul treburilor obşteşti" sunt noii miniştri, intraţi în guvern după remanierea din 13 iunie: Take lonescu (vezi şi nota de mai sus), Dimilrie Greceanu, Niculae Titulescu.

Cât despre Octavian Tăslăoanu (1876-1942), publicist şi om politic, membru al conducerii Partidului Naţional Român din Transilvania, acesta va fi cooptat în guvern mai târziu, în luna noiembrie.

îndreptarea este numele organului de presă al Partidului Poporului, ziar editat mai întâi la Iaşi, în 1918, apoi la Bucureşti.

(p. 106) OCNAŞUL ÎNTRE FĂŢARNICI

Chemarea, an. III, nr. 391, 20 iunie 1920. Semnat: „I. V.".

(p. 107) PRIN CRIMĂ LA CRIMĂ

Chemarea, an. III, nr. 392, 21 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

în cadrul războiului polono-sovietic (vezi nota la articolul ***Spre ultimul partaj al Poloniei,*** p. 448), are loc, în lunile iunie-august, o puternică contraofensivă a Armatei Roşii; Armata I de cavalerie comandată de S. Budionnâi pătrunde până în apropierea Varşoviei.

(p. 108) MESAJUL SECRET AL MAIESTĂŢII SALE

Chemarea, an. III, nr. 393,23 iunie 1920. Semnat: „(pt. conf. I. V.)".

Sentimentele antiregaliste ale lui Ion Vinea sunt vizibile în toată publicistica sa pe teme politice. Pe fondul unei atitudini generale de neacceptare a instituţiei regalităţii, care i se pare anacronică în secolul XX, gazetarul cu convingeri de stânga îi reproşează Regelui Ferdinand slăbiciunea în faţa abililor politicieni - în special Ion Brătianu - care au ştiut să manipuleze autoritatea regală în interese proprii.

Acest „Mesaj" parodic este o mostră a artei lui Ion Vinea de a utiliza cele mai diverse stiluri - aici stilul „de catifea", cu ironii şi fineţuri ascunse - în scopul, pamfletar, al compromiterii unui adversar sau unei cauze.

(p. 110) MOBILIZAREA BURGHEZIEI

Chemarea, an. III, nr. 394, 24 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 111) LA RĂZBOI!

Chemarea, an. III, nr. 395, 25 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

E vorba de războiul polono-sovietic care a avut loc în perioada aprilie-octombrie 1920 (vezi şi articolele ***Spre ultimul partaj al Poloniei*** şi ***Prin crimă la crimă).***

(p. 113) DOUĂ TREIMI

Chemarea, an. III. nr. 396, 26 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 114) AVORTORUL

Chemarea, an. III, nr. 397, 27 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Schimbarea radicală a atitudinii faţă de un om politic sau faţă de o personalitate culturală este o caracteristică a publicisticii lui Vinea. Din motive obscure sau, de cele mai multe ori, dintr-un viu spirit critic, exacerbat şi de iritarea nervoasă a pamfletarului care se montează pe măsură ce scrie, Vinea

răstoarnă la pământ vechi idoli. Iată că până şi generalul Averescu, căruia i s-au consacrat unele dintre cele mai calde pagini (vezi articolul ***Generalul Averescu,*** voi. IV al ediţiei noastre, p. 137) cade în dizgraţia pamfletarului până a ajunge la comparaţia cu Irod, ucigătorul de prunci.

(p. 115) STATUIA LUI JULES LAFORGUE

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.115,27 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 118) DIRECTORUL CAMEREI

Chemarea, an. III, nr. 398, 28 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Sorana, piesă întrei acte, scrisă de 1.A1. Brătescu-Voineşti în colaborare cu A. de Herz, a apărut în 1915. La ediţiile următoare, numele lui A. de Herz nu mai apare (Vinea se referă la ediţia a H-a, din 1920).

I. A1. Brătescu-Voineşti a intrat în politică încă din perioada primului război mondial, fiind prezent în toate legislaturile parlamentare până în 1940.

(p. 119) DE LA ÎNCEPUT PÂNĂ LA SFÂRŞIT

Chemarea, an. III, nr. 399, 30 iunie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 121) PRIMELE HĂRŢUIELI

Chemarea, an. III, nr. 403, 3 iulie 1920. Semnat: „I. Vn.".

(p. 122) BASARABIA RĂSTIGNITĂ

Chemarea, an. III, nr. 405, 7 iulie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 123) „LE JOURNALISME EN XX LECONS" PAR ROBERT DE JOUVENEL

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.127, 10 iulie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 126) LA RĂZBOI, ÎNAINTE, URA!

Chemarea, an. III, nr. 415, 18 iulie 1920. Semnat: "I. Vinea".

Calităţile literare ale publicisticii lui Ion Vinea sunt tot mai evidente, pe ipăsură ce stilul său se maturizează, iar imaginaţia se desfăşoară tot mai liberă, lăsând în urmă realitatea faptului cotidian. Acest articol, combinând original elemente de poem şi de pamflet, se situează foarte aproape de creaţiile sale literare inspirate de primul război mondial (poemul ***Mobilizare,*** schiţa ***De profundis*** etc). Viziunea propusă de Vinea, sarcastic-ironică, în răspăr cu clişeele literare pe tema eroismului militar, anticipează atitudinea lui Camil Petrescu de demitizare a războiului.

(p. 128) MOARTEA ÎMPĂRĂTESEI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.135, 20 iulie 1920. Semnat: „I. Vn.".

Eugenie Măria de Montijo (1826-1920), contesă spaniolă, a devenit, prin căsătoria cu Napoleon III, împărăteasă a Franţei. După înfrângerea de la Sedan, în 1870, a părăsit Franţa, urmându-1 pe împărat în exil. A trăit peste 90 de ani, supravieţuindu-le cu mult soţului şi fiului ei. A murit la Madrid, în 1920.

(p- 129) AJUTORAREA SCRIITORULUI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.151,7 august 1920. Semnat: „I. Vinea".

La Ministerul Cultelor şi Artelor, desprins din Ministerul Instrucţiunii Publice, în vara anului 1920, a fost numit Octavian Goga.

(p. 130) SIRIUS ŞI VINTILĂ

Chemarea, an. III, nr. 440, 16 august 1920. Semnat: „V.".

(p. 131) „ÎN CETATEA IDEALULUI", ROMAN DE DEM. THEODORESCU

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.161, 19 august 1920. Semnat: „I. V.".

(p. 135) STATUA DISCORDIEI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.161, 19 august 1920. Semnat: „I. V.".

(p. 136) ALIANŢA BIRUITORILOR

Chemarea, an. III, nr. 469, 20 septembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 138) „STRIGOII", ROMAN DE N. PORSENNA

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.191, 23 septembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Atitudinea lui Vinea faţă de E. Lovinescu este constant ostilă în aceşti ani (a se vedea articolul ***Literatura, Lovinescu etc.,*** scris în 1916, în voi. IV al ediţiei noastre, şi nota respectivă). Nu e exclus ca aceasta să fie alimentată şi de divergenţa convingerilor politice, Lovinescu fiind ataşat, se ştie, ideologiei liberale, în timp ce Vinea se manifesta tot mai deschis de partea socialiştilor.

(P- 140) CRONICĂ SĂTEASCĂ

Chemarea, an. III, nr. 474, 26 septembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Ion Mihalache (1882-1965), conducător al Partidului Ţărănesc din Ardeal, înfiinţat în 1918, a fost învăţător de ţară înainte de a se lansa în politică.

Peste câteva zile după apariția articolului lui Vinea, un învățător din Dorna îi răspunde printr-un articol cu titlul *învățătorul şi politica (Chemarea,* nr. 479,2 octombrie 1920) în care arată, cu argumente de bun-simț, că problemele grave ale învățământului rural românesc nu se datorează în nici un caz faptului că un învățător, sau doi, dintr-un județ ar putea ajunge pc banca parlamentară.

(p. 141) „DRAJNA"

Chemarea, an. III, nr. 477, 30 septembrie 1920. Semnat: ,. V ".

(p. 142) ŞANTAJUL LIBERAL

Chemarea, an. III, nr. 478, I octombrie 1920. Semnat: „V.".

(p. 143) RĂZBOIUL FRANCO-RUS

Chemarea, an. III, nr. 480, 3 octombrie 1920. Semnat: „I. V.".

Alexandre Millerand (1859-1943), om politic francez, a avut o concepție radicală în tinerețe, dar mai târziu s-a desolidarizat progresiv de ideologia socialistă. în perioada 1920-1924, a fost Preşedinte al Republicii, susţinând, în politica externă, aplicarea strictă a Tratatului de la Versailles.

în articolul lui Vinea e vorba despre tratativele dintre Franța şi Polonia în vedercr încheierii unui tratat de alianță politică (care va fi semnat în februarie 1921, la Paris). întrucât Polonia era în război cu Uniunea Sovietică, se întrevedea un posibil război franco-rus.

(p. 144) STÂRPIȚI JANDARMII!

Chemarea, an. III, nr. 482, 6 octombrie 1920. Semnat: „V.".

Vinea citează din articolul *în țara zuluşilor,* de dr. N. Lupu, apărut în *Luptătorul,* an. I, nr. 93, 4 octombrie 1920.

(p. 147) CULOAREA INTERZISĂ

Chemarea, an. III, nr. 484, 8 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 147) ÎN ANGLIA REVOLUȚIONARĂ

Chemarea, an. III, nr. 485, 9 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 149) POPORUL CARE ÎNGHITE

Chemarea, an. III, nr. 487, 11 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Nu o dată, imaginația lui Vinea potențează expresivitatea stilului publicistic, dilată dimensiunile realului şi, explodând vizionar, transformă articolul de gazetă în poem; în acest caz, în poem avangardist, care anticipează spiritul ;„activismului" de la *Contimporanul.*

(p. 150) „SUFLETUL GRĂDINII", POEZII DE ALFRED MOŞOIU

(p. 152) ÎN JURUL LUI ILARIE CHENDI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.209, 14 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Ilarie Chendi (1871-1913) a fost primul critic literar, cu autentică vocație de foiletonist şi cu spirit polemic, pe care 1-a dat Ardealul. S-a sinucis în urma unei crize nervoase.

Vinea este nedrept față de Chendi şi, în postura de cronicar literar, nu suportă alți critici (e şi cazul lui E. Lovinescu). De fapt, Chendi a fost un comentator informat şi talentat al fenomenului literar românesc şi străin de la începutul secolului XX. Apoi, a fost unul dintre fondatorii Societății Scriitorilor Români (1909), militând cu energie pentru organizarea scriitorilor în vederea apărării drepturilor şi demnității breslei.

(p. 153) „RĂSPUNSUL ȚĂRII"

Chemarea, an. III, nr. 491, 16 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 155) D. TRANCU ŞI LEGEA SA

Chemarea, an. III, nr. 493, 18 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Din inițiativa premierului A1. Averescu a luat ființă, la 20 martie 1920, Ministerul Muncii şi al Ocrotirii Sociale, în fruntea căruia a fost numit Grigore Trancu-Iaşi, un bun cunoscător al domeniului. în septembrie acelaşi an, s-a elaborat Legea pentru reglementarea conflictelor colective de muncă, numită, pe scurt, în presă, „legea lui Trancu".

Această lege prevedea garantarea dreptului la muncă, dar şi o serie de sancțiuni împotriva celor care „prin amenințări" ori „violențe de fapt" vor „împiedica sau sili pe cineva a munci". De asemenea, legea interzicea încetarea colectivă a lucrului în întreprinderile statului, județelor şi comunelor^ precum şi în alte întreprinderi de importanță vitală.

în acest context social, caracterizat prin numeroase mişcări greviste, care vor culmina cu declanşarea grevei generale în 20 octombrie, legea lui Trancu-laşi a fost percepută ca o drastică limitare a dreptului la grevă.

(p. 156) CRIMĂ ŞI PEDEAPSĂ

Chemarea, an. III, nr. 493, 18 octombrie 1920. Semnat: ,J. V.".

(p. 157) „RĂZVAN ŞI VIDRA" - Teatrul Național

Chemarea, an. III, nr. 493, 18 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 158) C1NCANTENARUL LUI MERIMEE

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.216, 22 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 159) SPRE GREVA GENERALĂ. ÎN ARDEAL

Chemarea, an. III, nr. 496, 22 octombrie 1920. Semnat: „I. V.".

în 20 octombrie 1920 s-a declanşat cea dintâi grevă generală din istoria României, care a dovedit spiritul de solidaritate al muncitorilor din întreaga ţară. Greva - la care au participat aproape 400.000 de muncitori - a durat până în 28 octombrie.

(p. 161) ZIARELE SLOBODE

Chemarea, an. III, nr. 498, 25 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 162) CRIMA LOCOTENENTULUI RUSU

Chemarea, an. III, nr. 499, 27 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 164) MAIMUŢA REGICIDĂ

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.219, 27 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea'.

Alexandru, tânărul Rege al Greciei, care luase în 1917 locul tatălui său, Regele Constantin, silit să renunţe la tron, a avut o moarte surprinzătoare: în timp ce se plimba prin grădinile palatului regal, câinele său a fost atacat de maimuţa unui grădinar, iar Alexandru, sărind să-i despartă, a fost muşcat de maimuţă. în ciuda tratamentelor aplicate, septicemia s-a instalat rapid, provocându-i moartea după o chinuitoare agonie.

Sarcasmul lui Vinea, care transformă acest subiect tragic într-un veritabil pamflet, îşi are sursa în atitudinea lui înverşunat antiregalistă şi antioligarhică. Tânărul scriitor, atât de rafinat şi de elegant în comportament, dovedeşte uneori un spirit plebeu de revoltă şi de ură împotriva aristocraţiei.

(p. 165) CAII DE LA SEMLAC

Chemarea, an. III, nr. 500, 28 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Horty de Nagybânya (1868-1957), om politic şi amiral maghiar, a fost Regent al Regatului Ungariei între 1920-1944.

(p. 166) DOMNUL JEAN

Chemarea, an. III, nr. 502, 30 octombrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Ion C. Atanasiu (Jean Athanasiu) a fost cooptat în guvernul Averescu ca subsecretar la Secretariatul Refacerii şi Aprovizionării din cadrul Ministerului Industriei şi Comerţului.

(p. 168) PRIMEJDIA NECESARĂ

Chemarea, an. III, nr. 506, 4 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

A se vedea articolul *Caii de la Semlac,* p. 165.

(p. 169) LECTURILE LUI LENIN

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.227, 4 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 169) PSIHOLOGIA UNOR INDIGNAŢI

Chemarea, an. III, nr. 507, 5 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 171) „TATĂL" DE AUGUST STRINDBERG

Chemarea, an. III, nr. 507, 5 noiembrie 1920. Semnat: „I.Vinea".

(p. 173) „VLAICU VODĂ" DE ALEX. DAVILA

Chemarea, an. III, nr. 509, 7 noiembrie 1920 Semnat: „I. Vinea".

(p. 174) LACRIMI PENTRU VRANGHEL

Chemarea, an. III, nr. 513, 13 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Vranghel, Piotr Nicolaevici (1878-1928), general rus, succesor al lui Denikin în fruntea Gărzilor Albe din Ucraina. înfrânt, s-a repliat în Crimeea, unde trupele sale au fost împrăştiate. S-a exilat în Belgia.

(p. 175) OTREPANAŢIE

Chemarea, an. III, nr. 514, 14 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Ion Vinea l-a cunoscut pe Pamfil Şeîcaru în anul 1918, în redacţia ziarului *Arena,* unde au fost colegi. Pamfil Şeicaru era la începutul carierei de avocat şi gazetar şi se pare că între cei doi ziarişti, tineri (Şeicaru era născut în 1894, Vinea în 1895) şi ambiţioşi, s-a închegat o relaţie de prietenie şi stimă. în acest spirit, primul articol al lui Vinea despre tumultosul ziarist a fost scris cu evidentă simpatie (vezi *Şeicaru, bolşevic* în voi. IV al ediţiei noastre p. 321 şi nota respectivă).

Dar orientarea politică a celor doi era diferită şi drumurile lor se despart pentru un timp, articolul de faţă fiind un semn al delimitării lui Vinea de gazetarul de la *Hiena.*

(p. 176) SUB ARCUL DE TRIUMF

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.240, 20 noiembrie 1920. Semnat: „1. Vinea".

(p. 177) MORMÂNTUL SOLDATULUI NECUNOSCUT

Chemarea, an. III, nr. 521, 22 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

(p. 178) LA REFACERE ŞI APROVIZIONARE

Chemarea, an. III, nr. 523, 25 noiembrie 1920. Semnat: „V.".
Vezi nota la articolul *Domnul Jean,* p. 456.

(p. 179) PACEA ROŞIE

Chemarea, an. III, nr. 524, 26 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".
„Marele european închis în palatul preţios a) Externelor" era Take lonescu, cooptat în guvernul Averescu, în iunie 1920, ca ministru de Externe, în locul lui Duiliu Zamfirescu, demisionat.
Cât priveşte „pacea roşie", cu Sovietele, nu era o problemă atât de simplă, cum credea Vinea în entuziasmul său de tânăr gazetar cu idealuri socialiste. Abia în 1929, URSS semnează cu vecinii săi - România, Polonia, Estonia, Litui.r^a etc. - un protocol, la Moscova.

(p. 181) ALEXANDRU MACEDONSKI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.246, 27 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".
Al. Macedonski este, într-un sens general, „maestrul" generaţiei de poeţi care s-a ridicat în preajma primului război mondial; Tr. Tzara, Adrian Maniu, Ion Vinea, Ion Pillat, adolescenţi teribili, nu împărtăşesc vechea antipatie faţă de poetul decadent şi rebel, pentru că nu au prejudecăţi şi se feresc ostentativ de moştenirile comune. Dimpotrivă, Macedonski are, în ochii lor, fascinaţia unui precursor al modernismului şi, în acelaşi timp, unui poet pur. Cu zece ani înainte de acest necrolog, Vinea îl omagiase pe bătrânul poet aducându-i în actualitate numele, în revista *Simbolul* (în primul număr, din octombrie 1912, este anunţată frumoasa ediţie omagială *Flori sacre,* alcătuită de Ion Pillat, iar în numărul următor, chiar în fruntea sumarului, este publicată incendiara poezie *Ură).*

(p. 182) ISPĂŞIREA LUI MANASSE

Chemarea, an. III, nr. 527, 29 noiembrie 1920. Semnat: „I. Vinea".

Drama *Manasse* a scriitorului Ronetti-Roman, reprezentată prima oară în anul 1901, la Teatrul Naţional din laşi. aducea pe scenă un bătrân evreu, fidel religiei sale şi stilului de viaţă tradiţional, în conflict cu civilizaţia începutului de secol şi cu prejudecăţile rasiale.

(p. 184) VIAŢA PARLAMENTARA

Chemarea, an. III, nr. 538, 12 decembrie 1920. Semnat: „1. V.".
în ziua de 9 decembrie 1920 a avut loc un atentat cu bombă în incinta Senatului. Au murit Episcopul Radu al Ardealului şi ministrul Justiţiei Dimitrie Greceanu, iar mai multe persoane au fost rănite.
Constantin Argetoianu (1871-1952), om politic cu o carieră lungă şi sinuoasă, era la data aceea ministru de Interne în guvernul lui Al. Averescu, fiind unul dintre apropiaţii generalului.

(p. 185) GUVERNUL CELOR ŞAPTE VOTURI

Chemarea, an. III, nr. 540, 15 decembrie 1920. Semnat: „1. V.".

(p. 187) „FĂRĂ REAZEM" DE IGENA FLORU

Chemarea, an. III, nr. 541, 16 decembrie 1920. Semnat; „1. Vn.".

(p. 189) AMANŢII CENZUREI

Chemarea, an. III, nr. 543, 18 decembrie 1920. Semnat: „V.".

(p. 190) LITERATURA DE IDEI

Adevărul, an. XXXIII, nr. 11.267, 22 decembrie 1920. Semnat: „1. Vinea".

(p. 190) TILL EULENSPIEGEL

Chemarea, an. III, nr. 548, 24 decembrie 1920. Semnat: „1. Vn.".

(p. 191) BRĂTIENII, CONCESIUNILE ŞI SONICITATEA

Chemarea, an. III, nr. 552, 30 decembrie 1920. Semnat: „V.".

(p. 192) MARTIRAJUL

Chemarea, an. III, nr. 553, 31 decembrie 1920. Semnat: „Vn.".
Acesta este ultimul articol al lui Ion Vinea publicat în *Chemarea.* în anul 1921 ziarul lui N. D. Cocea nu mai apare.

(p. 194)

ACTUALITATEA LUI HEINE

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.278, 4 ianuarie 1921. Semnai- „I. Vinea".

fp. 195)

FEUDALI2ARE

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.289, 21 ianuarie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 196)

COMIS-VOIAJOR

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.319, 25 februarie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 197)

PAGINA ISPITELOR

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.328, 8 martie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 198)

CRONICĂ DE MARTIE

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.340, 22 martie 1921. Semnat: „I. Vinea".

După ce, întreg anul 1920, Vinea a fost intens solicitat de cronica vieţii politice, acum, la începutul anului 1921, când ziarul *Chemarea a)* lui N. D. Cocea şi-a încetat apariţia, trece printr-o scurtă perioadă mai relaxată. Aşa se face că imaginaţia lui de poet supleneşte temele politice, impuse oarecum din afară de însuşi climatul realităţii, desfăşurându-se liber, pe subiecte din cele mai diverse.

(p. 199)

UN BARBĂ ALBASTRĂ

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.348,31 martie 1921. Semnat: „1. Vinea".

(p. 200)

PENTRU EGALITATEA ÎN CRITICĂ

Luptătorul, an. II, nr. 235, 2 aprilie 1921. Semnat: „I. Vinea".

Cotidianul *Luptătorul* a apărut la Bucureşti, între 16 iunie 1920 şi 13 martie 1922, fără nici o menţiune privind editorii şi redacţia. Este un ziar de orientare democrată, cu evidente simpatii pentru mişcarea socialistă, la care Ion Vinea va colabora asiduu în a doua parte a anului 1921 şi la începutul anului 1922 (vezi Constantina Brezu, *Ion Vinea şi „Luptătorul",* în *România literară,* XII, nr. 17, 18 aprilie 1979).

Articolul lui Vinea este precedat de o scurtă notă redacţională, prin care se anunţă debutul colaborării acestuia, caracterizat drept un „distins confrate" şi un „delicat literat".

(p. 202)

NOTE DESPRE STRINDBERG

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11360, 14 aprilie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 204)

„DOMNIŞOARA 1ULIA" DE AUGUST STRINDBERG

Adevărul literar şi artistic, seria 11, an. II, nr. 22, 24 aprilie 1921. Semnat: „I. Vinea".

Dida Solomon (n. 1898 - m.?), actriţă angajată a Teatrului Naţional, fusese eleva lui Constantin Nottara. Rolul titular din *Domnişoara lulia* de Strindberg a rămas în mintea contemporanilor drept o excepţională reuşită, inegalată de alte interpretări.

Laudele lui Vinea sunt, aşadar, binemeritate, deşi ar fi putut fi şi subiective, deoarece între el şi frumoasa actriţă era o relaţie de dragoste, oficializată prin căsătorie. Ca şi primul său mariaj, cu Ana Măria Oardă (Tana Quil), nici acesta nu va dura prea mult. Dida Solomon se va căsători apoi cu Scarlat Callimachi, supranumit „Prinţul roşu" (vezi în voi. IV al ediţiei noastre nota de la pag. 378).

Peste o jumătate de veac, un prieten din cercul avangardiştilor, suprarealistul Şt. Roii (Gheorghe Dinu), o va evoca la o aniversare pe talentata actriţă, cu vibrantă emoţie şi amănunte vii care arată cât de puternică trebuie să fi fost impresia lăsată de Dida Solomon, pe scenă şi în afara scenei. Reproducem nota respectivă din *Contemporanul,* 16 februarie 1974:

„Nu vă spun câţi ani împlineşte Dida Solomon Callimachi, fiindci niciodată nu am întrebat pe o femeie câte primăveri are. Ştiu numai că a ajuns la o etate de continui volute. Am întâlnit-o, ca prietenă, în *Domnişoara lulia* de Strindberg, admirabila ei interpretă, exegeta unui joc dramatic, a unui teatru de subtile sonorităţi, de gesturi revelatoare, de prezenţă scenică unică, unanimă. Şi în alte piese, de aceeaşi revelaţie. Făcuse, cu Fundoianu, Armando Pascal, Sandu Eliade, teatrul de avangardă „Insula", unde au jucat *Legenda funigeilor* de Dimitrie Anghel.

Acum câţiva ani, am invitat-o la Casa Ziariştilor să reprezinte piesa lui Jean Cocteau, *Vocea,* O lucrare cu numai două personaje. Cel de la receptorul telefonului de la care actriţa transmitea replicile şi cel - nevăzut, neauzit - de la capătul celălalt al firului. De fapt, ea interpreta amândouă personajele, sau, mai bine spus, îşi răspundea singură la «întrebarea» ei.

Dida Solomon 1-a înţeles pe Cocteau, 1-a înfăţişat scenic admirabil. Dar ea mai era, şi este, un mare prieten. De dăruire cordială, de continuă combustiune. Aşa cum am cunoscut-o. Prietenă cu Ion Vinea, cu Marcel Iancu, cu Voronca, Victor Brauner - cu grupul de avangardă. Doar cu Scarlat Callimachi, care-i devenise soţ, au scos revista *Punct!* Din care făcea parte. Publica, în revistele noastre, desenele ei de o caligrafie personală care exprimau un suflet numai al ei. Ca un diletant prea convins de al său *violon d'Ingres.*

Ne mai vedem, din când în când, dar mereu prezenţi cu noi. Cu acelaşi zâmbet din ***Domnişoara lulia,*** cu aceeaşi dragoste pentru prietenii de cândva, de totdeauna.

Prietenă cu Ion Barbu, cu Adrian Maniu. Cred că poemul lui, ***Salomeea,*** i-a fost inspirat de mlădierea astrală a Didei.

Dida! Ce-ţi pot ura la popasul anilor tăi de astăzi? Mi i-ai şoptit: şaptezeci şi cinci, la 15 februarie...

Altceva, decât amintirea prieteniei de cândva, de acum, de mereu.

Eşti o mare artistă care ne-ai dat clipe de sublim poem. Cum să nu îngenunchez lângă mersul tău de herald printre noi."

(p. 205) NOAPTE ÎN BUCUREŞTI

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.400,16 iunie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 206) PRECURSORII

Luptătorul, an. II, nr. 295, 18 iunie 1921. Semnat: „I. Vinea".

Articolul va fi republicat, cu titlul ***Premergătorii,*** în ***Contimporanul,*** an. II, nr. 44,7 iulie 1923. Textul e identic, până la ultimul paragraf de trei rânduri din final, care va fi suprimat.

(p. 208) PATRIOTISM. ERNEST RENAN, „PAGES FRANCAISES"

Luptătorul, an. II, nr. 311, 7 iulie 1921. Semnat: „I. Vinea".

Articolul va fi reluat de Vinea peste trei ani, cu unele modificări, sub titlul ***Naţionalism, rasă, tradiţie...*** Reproducem această variantă:

„E în obiceiul unei categorii de intelectuali înzgărdaţi de a căuta în opera scriitorilor novatori, adică revoluţionari, partea care îi leagă de ideea comună şi oficială a epocei.

Profesorii şi gazetarii, direct sau indirect aserviţi statului, se îndeletnicesc, astfel, cu descoperirea naţionalismului şi a tradiţionalismului chiar la gânditorii cari s-au abătut de la accepţia interesată a acestor cuvinte. Amintiţi-vă de moartea lui Mirbeau. Telegramele împrăştiau şi un testament cu limbă de moarte, un îndemn şovin şi războinic, pronunţat pentru generaţiile ascultătoare, cu acea căinţă a ultimului ceas.

R6my de Gourmont, arătare bizară şi doctă de artist şi de savant, de cugetare conservatoare şi, totuşi, paradoxală şi dizolvantă, a suferit aceeaşi soartă curând după moartea lui. Comemorarea de acum două săptămâni l-a trecut iarăşi prin acelaşi supliciu postum. Volumul ***Pandant l'orage*** (1915) e iţit să demonstreze renegarea blestemelor elegante din ***Joujou Patriotism.*** Iar Jean Jaures este revendicat cu egală priprire de către patrioţii care îşi culeg argumentele în cartea, în cuvântările şi în actele tribunalului. Nu facem nici o apropiere de amănunt între aceste trei figuri franceze. Răstălmăciri şi devieri, ca cele încercate, în tendinţa unor suflete, se pot construi şî impune uşor. Pe vremuri, oficiul acesta incumba preoţiei. Popa era tot

atât de înlesnirea şi furnizorii de teorii ale clasei dominante, de astăzi. La căpătâiul unui atenj dezarmat de iminenţa sfârşitului şi dedat cu doctoriile cari îi ajutau slăbiciunea crescândă a trupului şi a minţii, ti venea uşor sfintei feţe bisericeşti să insinueze muribundului o sacră linguriţă de vin. Azi, popii economiei politice în fervoare se îndeletnicesc la fel.

Sarcina lor e să aplice truismul vulgar al extremelor care se ating, tuturor activităţilor valoroase. Ele par înzestrate cu darul mănuşilor cari pot fi întoarse când pe faţă, când pe dos, după trebuinţă. încercarea se face acum cu Renan, într-o nouă ediţie se adună într-un volum ***(Pages francaises)*** părerile acestuia asupra problemelor contimporane şi se închină astfel demnul pavilion de umanitate care a fost Renan, steagului forfecat de molii al lui Daudet. Din fericire. Renan avusese grija, de o superioară artă scriitoricească, să fie precis. Ce e o naţiune? se întreabă el şi adaogă: «Mi-am cântărit fiecare cuvânt. E profesia mea de credinţă în ceea ce priveşte treburile omeneşti, şi când civilizaţia modernă se va fi scufundat pe urma echivocului funest al acestor cuvinte: ***naţiune, naţionalism, rasă,*** doresc ca oamenii să-şi amintească de aceste douăzeci de foi. Le socot întru totul corecte.»

Definiţia naţiunii, a lui Renan, ne ridică de la naţionalismul şcolar şi cazarmagiu al patriei de afaceri, căci: «ceea ce alcătuieşte un neam, nu e nici rasa, nici limba, nici interesele, nici geografia, nici necesităţile militare, ci un principiu spiritual fundat pe două realităţi, dintre cari una este posesia în comun a unei bogate moşteniri de suveniruri, cealaltă, voinţa actuală de a continua şi de a pune împreună în valoare moştenirea primită neîmpărţit».

Admirabilă formulă pentru moştenitorii de mâine, ai României de după 1918, ai României în care răsună, legitim, patru limbi. Comentariul nu mai are ce amplifica aci. Fondul comun al trecutului nu sunt regii şi faptele de arme cari se şterg ca un zgomot şi ca un spectacol. Nu sunt nici urile timpului, nici orgoliul lor deşert. Sunt ceea ce n-avem aci. O tradiţie, adică, şi o avuţie culturală care a prefăcut sufletele, în parte, şi a pregătit un caracter unanim ce determină tendinţele, fără să le limiteze, menţinând o afirmaţie neclintită de a exista. Deci, pentru noi, români cu tradiţia de zece ori oprită şi reluată, cu istoria confuză, ilustrată prin atâtea începuturi zădărnicite, pentru noi, crâmpeie de tragedie neizbutită, neîncheiată, definiţia lui Renan este, momentan, prea sus. Mireea, Ţepeş şi Mihai, şi cele câteva biserici, de o impersonală arhitectură, şi cele câteva pagini cronicăreşti nu sunt comoara suficientă care, topindu-se în simţirea noastră, să-i dea fie şi numai o suprafaţă comună. Tricolorul e prea proaspăt, şi paginile încă neuscate. ***Patriotismul nostru nu e încă a păstra, ci a construi.*** Suntem asemenea americanilor şi civilizaţia noastră are înfăţişarea unei emigraţii pe pământurile, totuşi, strămoşeşti. Munca de construcţie pe care o vom încredinţa, de-abia, spre conservare altora, celor ce se vor mândri cu patriotismul superior al lui Renan, de-abia începe. Hrănim iluzia că suntem o culminaţie istorică, iar în realitate facem o figură palidă de strămoşi. Sforţarea cea mai conştientă a povestei noastre, spre independenţă şi închegare, se înseamnă, în ciuda declamaţiilor primare, cu date de aproape: 1821-1920. Un singur

veac care culminează, cinic, cu anii vieţilor noastre. Vom fi slăviţii şi sfinţii secolelor următoare. Şi scriitorul patriotismului de atuncea, care va privi criptele noastre cu ochii reci şi le va ceti cu vorbe cumpănite, nesocotind glorioasa ţărână, are să împrumute, desigur, ca şi cel de azi pus în faţa legendelor de până acum, învinuirea de înstrăinat şi de blestemător, din partea unor contimporani stupizi, stupizi ca toţi contimporanii."

(Cuvântulliber, seria II, an. I, nr. 19,31 mai 1924. Semnat: „I. Vinea".)

(p. 210) ÎNDEMNUL LA URĂ

Luptătorul, an. 11, nr. 320, 17 iulie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 212) CĂRŢUILE NOASTRE

Luptătorul, an. II, nr. 326, 23 iulie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 214) ATITUDINEA SFÂRŞITĂ

Adevărul, an. XXXIV, nr. 11.450,3 august 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 214) SMOLSKY PATRIOT

Luptătorul, an. II, nr. 370, 14 septembrie 1921. Semnat: „Aladin".

Cu câţiva ani în urmă, mai exact în 1914, Vinea scrisese o cronică literară la drama ***Letopiseţi*** a lui Mihail Sorbul (pseudonimul lui Mihail Smolsky), în care îi elogiase talentul, „limpezimea neturburată a versului", „farmecul limbii arhaice" etc. (vezi voi. IV al ediţiei noastre p. 67).

Iată, însă, că, acum, un articol al acestuia din ***Viitorul,*** despre Congresul Artiştilor şi participarea scriitorilor români, îi stârneşte indignarea prin accentele naţionaliste. Sorbul, care făcea parte din Comitetul de conducere a Societăţii Scriitorilor Români, arată că aceasta a refuzat participarea oficială la Congresul Artiştilot pentru că prea mulţi invitaţi se numesc Babnovski, Sternberg, Ivancenko, Serbiev, Herz etc. ***(Viitorul,*** an. XIV, nr. 4.047, 10 septembrie 1921). Spirit larg comprehensiv, cosmopolit în bunul înţeles al cuvântului, Ion Vinea condamnă în mod constant, în publicistica sa, atitudinile naţionaliste, şovine, xenofobe.

Pseudonimul „Aladin" a fost identificat de Constandina Brezu-Stoian, o foarte bună cunoscătoare a operei lui Ion Vinea. El va fi reluat în paginile ***Contimporanului,*** în anii de început, când revista are profil politico-social, şi Vinea scrie număr de număr, uneori chiar două-trei articole.

(p. 215) GAZETARUL

Luptătorul, an. II, nr. 373, 17 septembrie 1921. Semnat: „Aladin".

(p. 216) SARE PE RANĂ

Luptătorul, an. II, nr. 374, 18 septembrie 1921. Semnat: „I. V.".

(p. 217) GUVERNUL Şl GREVA FOAMEI

Luptătorul, an. II, nr. 413, 3 noiembrie 1921. Semnat: „I. V.".

(p. 218) CINE PLĂTEŞTE COROANELE SPARTE

Luptătorul, an. II, nr. 414, 4 noiembrie 1921. Semnat: „1. Vn.".

(p. 219) CINE NU VREA PACE

Luptătorul, an. II, nr. 416, 6 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.".

(p. 220) ODORHEI (Note din Ardeal)

Luptătorul, an. II, nr. 417, 7 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 222) CULTURA URII

Luptătorul, an. II, nr. 418, 9 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.".

(p. 224) ÎNGERUL ORDINEI

Luptătorul, an. II, nr. 419, 11 noiembrie 1921. Semnat: „Vn.".

(p. 225) CUVÂNTUL BANCHERILOR

Luptătorul, an. II, nr. 420, 12 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.".

(p. 226) CINE SE ÎMPROPRIETĂREŞTE ÎN PRAHOVA

Luptătorul, an. II, nr. 421, 13 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.".

(p. 228) INTELECTUALI ŞI MUNCITORI

Luptătorul, an. II, nr. 422, 14 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vinea"

(p. 230) ÎNTRE FRANŢA ŞI GERMANIA

Luptătorul, an. II, nr. 431, 25 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vinea"

(p. 232) CARTIRUIRE, FIE!

Luptătorul, an. II, nr. 432, 26 noiembrie 1921. Semnat: „I. Vn.".

(P 233) ÎNTRE JUZI ŞI CIOCOI

Luptătorul, an. II, nr. 435, 30 noiembrie 192). Semnat: „I. Vn.".

(P-233) TĂTUCUL AMENINŢĂ

Luptătorul, an. II, nr. 436, 1 decembrie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 234) MESAJUL ŞI PACEA CU RUSIA

Luptătorul, an. II, nr. 437, 2 decembrie 192.1. Semnat: „I. Vn.".

în ziua de 28 noiembrie a avut loc deschiderea sesiunii Corpurilor Legiuitoare (Parlamentul), în prezenţa Regelui Ferdinand, care a dat citire unui Mesaj adresat senatorilor şi deputaţilor. Ultima frază a *Mesajului regal,* introdusă de Ionel Brătianu, dar formulată de N. lorga, trebuia să sugereze necesitatea unei schimbări politice şi să conducă la căderea guvernului Averescu: „Timpurile sunt atât de grele, încât ţara are nevoie de concursul oamenilor de seamă din toate partidele şi de aceea ar fi de dorit ca Parlamentul să-i poată avea reuniţi într-o acţiune patriotică" (Ioan Scurtu, Gh. Buzatu, *Istoria romanilor în secolul XX,* Editura Paideia, Buc, 1999, p. 136).

Despre pacea cu Rusia, vezi nota la articolul *Pacea roşie,* p. 458.

(p. 235) ÎNTRE NORTHOIFFE ŞI WELLS

Luptătorul, an. II, nr 438, 3 decembrie 1921. Semnat: „I. Vn.".
H. F. Wells (1866-1946), prozator şi gazetar englez.

(p. 236) ATENTATUL DE LA CETATEA ALBĂ

Luptătorul, an. II, nr. 439, 4 decembrie 1921. Semnat: „I. Vn.".

(p.238) DESPOPULAREA FRANŢEI

Luptătorul, an. II, nr. 442, 8 decembrie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 239) „MOARTEA EXCREMENŢIALĂ"

Luptătorul, an. I, nr. 455, 23 decembrie 1921. Semnat: „1. Vn.".

(p. 240) DECLARAŢIILE D-LUI PRIM-MINISTRU

Luptătorul, an. 1, nr. 457, 25 decembrie 1921. Semnat: „I. Vn.".

Venirea lui Take Ionescu la conducerea guvernului n-a fost un succes real al remarcabilului om politic, ci s-a datorat unei strategii viclene a puternicului lider liberal Ionel Brătianu. Generalul Averescu reuşise, în cele câteva luni de guvernare, să nemulţumească aproape toată lumea politică, inclusiv pe Rege, prin atitudinea sa rigidă. *Mesajul regal* adresat Parlamentului la deschiderea sesiunii de toamnă exprima clar iminenta cădere a guvernului (vezi nota de mai sus la articolul *Mesajul şi pacea cu Rusia).* Nemulţumirile partidelor de opoziţie şi, mai ales, manevrele liberalilor, au determinat demisia generalului Averescu. care l-a propus în locul său pe generalul Coandă. Dar Regele - la sugestia lui Ionel Brătianu - l-a propus pe Take Ionescu. Acesta era, de fapt, marele rival al liderului liberal pe scena politicii româneşti, eclipsându-1 pe Brătianu cu strălucirea talentului său şi creându-i uneori dificultăţi, cum se întâmplase la Conferinţa de Pace de la Paris.

Aşadar, numirea lui Take Ionescu ca prim-ministru făcea parte dintr-un joc politic abil. La 17 decembrie 1921, s-a constituit guvernul Take Ionescu, format în majoritate din membri ai Partidului Conservator-Democrat. Stratagema politică punea, însă, cabinetul intr-o situaţie „disperată" - cum spune Ion Vinea -, căci Regele nu i-a dat lui Take Ionescu decretul de dizolvare a Parlamentului, ci numai de amânare a lucrărilor acestuia pe termen de o lună.

Guvernarea „tardivului prim-ministru" va dura, într-adevăr, numai o lună, până pe 19 ianuarie 1922, când vor veni la putere liberalii.

(p. 242) REPUBLICA DÂMBOVIŢEI

Luptătorul, an. II, nr. 459, 28 decembrie 1921. Semnat: „I. Vinea".

(p. 243) „TAKISMUL NECESAR"

Luptătorul, an. II, nr. 460, 29 decembrie 1921. Semnat: „I. Vn.".

(p. 244) MAGNAŢII CUTEZĂTORI ŞI CIOCOII FRICOŞI

Luptătorul, an. II, nr. 461, 30 decembrie 1921. Semnat: „1. Vinea".

(p. 246) PROPRIETATEA URBANĂ

Luptătorul, an. II, nr. 462, 31 decembrie 1921. Semnat: „Vn.".

Stelian Popescu (1874-1950), ziarist, directorul ziarului *Universul,* a fost ministru de Justiţie în guvernul lui Take Ionescu.

1922

(p. 248) ŢARA LUI PAPUC

Luptătorul, an. 111, nr. 468, 7 ianuarie 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 249) ASANARE CIOCOIASCĂ

Luptătorul, an. III, nr. 468, 7 ianuarie 1922. Semnat: „1. Vn.".

(p. 250) CRITICA

Luptătorul, an. III, nr. 468, 7 ianuarie 1922. Semnat: „I. Vinea".

Ostilitatea lui Vinea față de critica literară se explică exclusiv prin temperamentul său artistic rebel, nesupus dogmelor. Ca unul care a făcut el însuşi recenzii şi cronică literară, el credea într-o critică bazată pe gust, subiectivitate, reacție emoțională, cei mai chemați s-o practice fiind artiştii înşişi.

Articolul va fi republicat peste doi ani, în *Cuvântul liber,* sub titlul *Pe urma criticei,* cu o serie de modificări stilistice.

Reproducem această variantă:

„în jalea noastră literară suie un bocet nou.

Sunt văicăreli pe urma criticii româneşti, părăsită, dispărută sau moartă de-a binelea. Se afirmă că pierderea ar fi dintre cele mai chinuitoare. Cei mai afectați se arată înşişi criticaştrii zilei şi de aceea plânsul lor, ca literatură, e şi mai puțin expresiv şi simplu decât se cuvine. Nu cumva durerea lor se oferă să înlocuiască şi să întrupeze în fraze pe chiar defuncta? E foarte vădit că cei ce descarcă flori peste catafalcul severei matroane, care a fost critica lui Maiorescu şi Gherea, se pregătesc să continue tradiția ei trăncănitoare.

Deci, actul de deces nu se încheie nici de data asta.

Critica română reînvie, după cum reînviase şi în Chendi, în lorga, in Dragomirescu, luând cu fiecare dintre aceştia înfățişări pururi cataleptice. Generația '^u descălecată în literatură, se apucă de aceeaşi treabă. Părerile ei sunt de natură prea sentimentală pentru a începe aci o discuție asupra calității răposatei.

Sfatul *nostru ar fi: nu-i turburați somnul. Nu ne-a lăsat, până azi, o singură idee nouă, o singură frază frumoasă. Sfatul ei n-a sporit fertilitatea nici unui talent, ghicirile ei au mințit, ascultarea pe care şi-a atras-o fu stearpă. Apucăturile ei rămân la îndemâna universitarilor cari caută în cărți taina artei scrisului şi a gândirii pentru a o distribui ieftin, la catedră. (încercați şi vă veți convinge.) Ierarhizările pe care le aşează sunt inofensive şi duioase ca ordinea pusă de pensionari în grădinița cu postârnac şi hrean. Profețiile criticii amintesc pasențele sau bobii. Unele nimereli fericite nu schimbă nimic în mersul literaturii, nu influențează ascunsul proces de creație. Nici nu-i aparțin, criticii, aceste nimereli. Metoda verificatoare de talente nu există. Lactometrul acesta n-a fost descoperit. Singuri scriitorii de pură creație au izbutit să facă o critică infailibilă şi eficace. Jules Lemaître l-a clasat, declasându-1, pe Georges Ohnet; Anatole France l-a cufundat pe Zola în propria-i scatologie. Diatribele meseriaşilor critici ar fi fost neputincioase, căci n-aveau autoritate. Sainte-Beuve, clasificator, nu a văzut nimic de seamă în Baudelaire, ca şi toți marii critici mărturisiți care i-au urmat până în zilele noastre. Iar Baudelaire era preferat, dimpotrivă, de Theophile Gauthier, scriitor propriu-zis. Tot Sainte-Beuve l-ar fi sfătuit pe Stendhal să se lase de literatură, pe când în tot Parisul nu se găsea decât Balzac să-1 încurajeze şi să-1 proclame, iar în restul Apusului numai Goethe îl semnala într-o scrisoare. Dar era Balzac şi era Goethe. Cel care, însă, s-a situat şi s-a prezis mai sigur pe sine a fost tot cl, Stendhal. lată ceea ce trebuiereținut. Autocritica rămâne cea mai statornică artă, când scriitorul are curajul sincerității. Aprecierea celuilalt, a aproapelui care şi-a însuşit menirea de a te cântări, nu merită decât iertarea cuvenită deşertăciunii omeneşti.

Pe temeiul celor amintite, însă, cărora le adăugăm cazul lui Maeterlinck, trâmbițat de Octave Mirbeau, repetăm că apreciatorii cei siguri rămân numai artiştii. Criticii care intuiesc cu siguranță în frații lor geniul, când există, ei sunt. Considerațiunile de sinceritate şi generos dezinteres intervin şi aci. Ele fac parte din capitolul psihologiei creatorilor şi nu constituie o obiecțiune de fond. Cu atât mai mult cu cât această obiecțiune are tărie orişiunde aiurea; în fața criticului profesionist mai ales.

E lesne explicabilă siguranța simțului critic al artistului, în prezența operei altuia. Renunțăm. Avem totuşi să deosebim şi să reținem un singur fel de critică. Nu aceea care compară autorul şi-1 situează şi-i stabileşte reciprocitatea de influențe în legătură cu mahalaua natală, calitatea dinților şi a părului, cărțile citite, nutrițiunea, maniera şi biserica. Nici aceea care repoveşteşte cartea, cu alt stil, în expansiuni impresioniste. Ci aceea care duce mai departe gândul autorului şi plăsmuieşte constelații de idei, utilizându-1 doar ca punct de plecare şi pretext. Criticul acesta încetează de a fi un maniac care distribuie, imaginar, gloria şi nemurirea, sau un scriitor constrâns să-şi exercite fantezia ca să-şi eschiveze opinia, ori să se scutească de tortura analizei dogmatice. Criticul acesta porneşte de la o carte, dar îți citeşte în curând din cartea universului şi a experienței proprii.

Se dispensează de apariția lucrărilor de valoare fără de care critica explicativă nici nu există. Şi atunci atât rămâne din clasica dare de seamă, urmată de ceremonia distribuirii de spini şi lauri: un pretext pentru desfăşurarea unui suflet original şi fecund. O simplă scuză, o biată formalitate asemănătoare întrebării pusă mirelui în fața altarului.

E mai bine aşa. Căci nici un critic din lume n-a împiedicat răspândirea cărților proaste sau ignorarea celor alese.

în cazul cel mai bun, critica a fost cea mai inutilă dintre arte."

(Cuvântul liber, an. II, nr. 14, 26 aprilie 1924. Semnat: „I. Vinea".)

(p. 252) ANUL LITERAR

Luptătorul, an. III, nr. 474, 15 ianuarie 1922. Semnat: „Vn.".

(p. 254) PĂRERILE D-LUI OCTAVIAN GOGA

Luptătorul, an. III, nr. 476, 19 ianuarie 1922. Semnat: „1. Vn.".

Vinea se referă Ia o declarație a Iui Octavian Goga - ambițios ca om politic, dar sub nivelul talentului său literar-consemnată de un ziarist de la *Luptătorul.* întrebat despre atitudinea sa față de Partidul Național Român,

al cărui membru fusese până în 1920, când trecuse la Liga Poporului (Partidul Poporului), el se delimitează categoric dc „regionalismul politic" promovat de acesta: „Nimic nu ne poate convinge de utilitatea menţinerei unei organizaţii de partid care să se mărginească la Predeal şi la pasul Lainici" *(Luptătorul,* an. 111, nr. 475, 18 ianuarie 1922).

(p. 255) „OPOZ1ŢIA-UN1TĂ"

Luptătorul, an. HI, nr. 477, 22 ianuarie 1922. Semnat: „I. V.".

în ziua de 17 ianuarie, Octavian Goga a depus - în numele majorităţii parlamentare - o moţiune împotriva guvernului Take Ionescu, în care se aprecia că formaţiunea ministerială existentă a fost constituită fără susţinere parlamentară, dec!arându-se, în consecinţă, neîncrederea în guvern. Moţiunea a fost adoptată cu o majoritate covârşitoare de voturi.

Astfel s-a încheiat cariera politică a lui Take Ionescu şi, totodată, a Partidului Conservator, care nu va mai reveni niciodată la guvernare.

Cu sarcasmul lui caracteristic, Vinea a numit această ieşire din scenă a strălucitului om politic „funeralii", făcând o involuntară previziune funestă, căci Take Ionescu va muri în acelaşi an, în luna iunie, răpus pe neaşteptate de febră tifoidă, în Italia.

(p. 256) SCRIITORII ŞI CENZURA

Luptătorul, an. III, nr. 481, 27 ianuarie 1922. Semnat: „I. Vinea".

în *Luptătorul* din 22 ianuarie, un deputat basarabean, Ion Buzdugan, a adresat o scrisoare deschisă lui Corneliu Moldovanu, Preşedintele Societăţii Scriitorilor Români, în care îl întreba ce demersuri a făcut împotriva măsurilor represive ale fostului guvern Take Ionescu care vizau „libertatea presei şi a scrisului în general".

(P- 257) CĂLUŞ ŞI BAIONETĂ

Luptătorul, an. III, nr. 484, 30 ianuarie 1922. Semnat: „I. Vinea".

Imediat ce 1. C. Brătianu vine la conducerea guvernului (în 19 ianuarie 1922), Vinea îşi reia atacurile antiliberale, cu subiecţivitatea-i caracteristică.

De fapt, după perioada de instabilitate guvernamentală ce marcase viaţa politică românească imediat după război (în patru ani se perindaseră nouă guverne), venirea liberalilor la putere deschidea o etapă de stabilitate, care va dura până în 1926, cunoscută sub numele de „marea guvernare liberală".

(p. 258) SĂLBĂTICIREA POPORULUI

Luptătorul, an. III, nr. 485, 1 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 259) GUVERNUL NU VREA SĂ PRELUNGEASCĂ CONTRACTELE

Luptătorul, an. 111, nr. 487. 3 februarie 1922 Semnat: „Vn."

loan Th. Florescu a fost ministru de Just.ţie in guvernul lui I. C. Brătianu, până în octombrie 1923.

(p. 261) HISTERIA SĂLBATICĂ

Luptătorul, an. III, nr. 487, 3 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea".

La 23 ianuarie 1922 a începui procesul comuniştilor, numit şi „procesul din Dealul Spirii", în care erau implicate 271 de persoane. Printre cei arestaţi se afla şi Ilie Moscovici, unul dintre conducătorii Partidului Socialist.

(p. 262) LA COMUNIŞTI

Luptătorul, an. III, nr. 492, 10 februarie 1922. Semnat: „1. Vinea".

(p. 263) APROPIEREA ROMÂNO-MAGHIARĂ

Luptătorul, an. III, nr. 497, 16 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 265) NOUA ERĂ DE,AFACERI

Luptătorul, an. III, nr. 498, 17 februarie 1922. Semnat: „V.".

Vintilă I. C. Brătianu îndeplineşte, în perioada marii guvernări liberale dintre 1922-1926, funcţia de ministru de Finanţe în guvernul condus de fratele său, lori 1. C. Brătianu.

în numeroasele articole antibrătieniste scrise de Vinea, fraţii Brătianu sunt deseori asociaţi cu domeniul familiei de la moşia Florica, din judeţul Argeş. Acest toponimic va deveni celebru şi prin poezia lui Ion Pillat - înrudit, prin soţie, cu familia Brătianu -, care va proiecta ţinutul patriarhal din *Pe Argeş în sus* în lumina simbolului.

(p. 266) MEXICANIZAREA ŢÂREI

Luptătorul, an. III, nr. 499, 18 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea".

în guvernul liberalilor, format în 1922, la conducerea Ministerului de Interne a fost numit generalul Arthur Văitoianu.

(p. 267) „PE MINE MĂ IMPRESIONEAZĂ"

Luptătorul, an. III, nr. 500, 19 februarie 1922. Semnat: „1. Vinea".

Acest pamflet împotriva lui Ionel Brătianu - din seria pamfletelor antibrătieniste şi antiliberale scrise de Vinea - atinge un punct de vârf nu atât prin violenţa expresiei, cât prin nedreptatea acuzelor, cumulate până la absurd.

(p. 269) SĂ NU PIERDEM MOMENTUL!

Luptătorul, an. III, nr. 503, 23 februarie 1922, Semnat: „I. Vinea".

Este vorba de pregătirea Conferinţei Internaţionale de la Geneva, din luna aprilie 1922, pe probleme economice, Ia care vor participa 30 de state, inclusiv Rusia Sovietică. Conferinţa şi-a propus să examineze modalităţile de refacere economică a Europei centrale şi de est.

(p. 271) DOLEANŢELE FUNCŢIONARILOR PUBLICI

Luptătorul, an. III, nr. 504, 24 februarie 1922. Semnat: „I. V.".

Dr. Constantin Anghelescu era, în 1922, ministru al Instrucţiunii Publice şi ad-interim la Comunicaţii.

(p. 271) PRESA OFENSATĂ

Luptătorul, an. III, nr. 504, 24 februarie 1922. Semnat: „Vn.".

în ziua de 22 februarie 1922 a avut loc, la Bucureşti, ceremonia logodnei dintre Regele Alexandru al Serbiei şi Principesa Marioara, una din fiicele cuplului regal Ferdinand I - Măria.

(p. 272) BLESTEMUL LOCULUI

Luptătorul, an. III, nr. 505, 25 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea".

Articolul este republicat în acelaşi ari in *Contimporanul,* an. I, nr. 14, din 15 octombrie 1922, fără modificări, sub semnătura „I. Vinea". Dar în titlul articolului din revistă s-a produs o evidentă eroare de tipar: „leului" în loc de Jocului".

Se vede că Ion Vinea a ţinut la acest articol, foarte substanţial şi interesant, pe tema mereu actuală a destinului culturilor situate în ariile periferice ale Europei. Aşa se explică publicarea lui pentru a treia oară, după câţiva ani (în *Adevărul literar şi artistic,* an. VI, nr. 225, 29 martie 1925; semnat: „I. Vinea").

Textul din *Adevărul literar şi artistic* va suferi câteva modificări, pe care le menţionăm mai jos:

p.272	r. 6	introducea > reproducea
	r. 8-9	a romanticismului (căci n-ar fi fost mai simetric să izbucnească în '89?) număra iscălituri > a romantismului număra iscălituri
p. 273	r. 1	alor Barbey d'Aurevilly > a lui Barbey d'Aurevilly
p. 274	r. 1-2	Ea izbucneşte > Izbucneşte
	r. 13	minţii > minţei
	r. 14-15	Cei mai mulţi uzăm, pentru slăvirea noastră mintală şi în legătură cu umila sorginte, de metafora... > cei mai mulţi, pentru slăvirea mintală şi în legătură cu umila sorginte, uzăm de metafore...

	r. 19	irmilici > irmilic
	r. 22	Radu Cosmin, Porsenua şi Vasile Pop, nerăbdători... > Nerăbdători...
	r. 26	purcedăm > purcedem
	r. 27	statuile noastre > studiile noastre
	r. 36	Bucureşti > Bucureştii
p. 274	r. 8	magistru al literilor > magistru al literelor
	r. 15	oamenii chinuiau cuvântul să-i dea înţelesuri > oamenii se chinuiau să-i dea înţelesuri
	r. 39	Rusia e o întreagă lume... > Şi pe urmă, Rusia e o întreagă lume...

(p. 276) ÎNSCRIEŢI-VĂ LA LIBERALI!

Luptătorul, an. III, nr. 505, 25 februarie 1922. Semnat: „I. Vn.".

După ce guvernul Ionel Brătianu a depus jurământul, în 19 ianuarie 1922, a fost publicat decretul privind dizolvarea Parlamentului, anunţându-se alegeri pentru Adunarea Naţională Constituantă în zile de 1-11 martie. La acestea se referă articolul lui Vinea, precum şi cele publicate în numerele următoare.

(p. 277) HOTĂRÂRE NEFERICITĂ

Luptătorul, an. III, nr. 506, 26 februarie 1922. Semnat: „I. Vinea".

Partidul Germanilor din Ardeal a făcut cartel cu guvernul, candidând la alegerile pentru Adunarea Constituantă din martie 1922 pe listele Partidului Liberal. în schimb, Uniunea Maghiară, care a desfăşurat campanie electorală pe cont propriu, va reuşi să-şi trimită în Parlament 3 reprezentanţi.

(p. 278) OCTAV MIRBEAU

Luptătorul, an. III, nr. 508, 1 martie 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 280) CRIMĂ ŞI PEDEAPSĂ

Luptătorul, an. III, nr. 509, 2 martie 1922. Semnat: „V.".

(p. 281) FAMILIA ASIGURATĂ

Luptătorul, an. III, nr. 511,4 martie 1922. Semnat: „V.".

(p. 282) JUDECATĂ, CU PROBE

Luptătorul, an. III, nr. 512, 5 manie 1922. Semnat: „I. V.".
In legătură cu procesul comuniştilor, a se vedea nota la articolul ***Histeria sălbatică,*** p. 471.

(p. 283) ORIBILA ÎMBRĂŢIŞARE

Luptătorul, an. III, nr. 513, 6 martie 1922. Semnat: „I. Vn.".

(p. 284) CUMS-AFĂCUTCONSTITUANTA
(între Lupu şi Brătianu)

Luptătorul, an. III, nr. 515, 9 martie 1922. Semnat: „I. Vinea".
în urma alegerilor din martie 1922 pentru Adunarea Naţională Constituantă, liberalii - care au figurat la alegeri sub semnul ***Crucea*** - şi-au atins obiectivul de a avea o majoritate parlamentară confortabilă: 222 deputaţi din 355.

Rezultatul alegerilor a fost contestat cu vehemenţă de partidele din opoziţie. Liderul ţărănist Ion Mihalache declara: „Nu au fost alegeri. Suntem în plină revoluţie a oligarhiei contra democraţiei..."

Adresându-se Regelui, Iuliu Maniu prezenta numeroase ilegalităţi comise de guvern şi aprecia că ziua alegerilor s-a transformat „într-o ruşine naţională şi într un scandal european". în consecinţă, Partidul Naţional nu recunoaşte legalitatea şi autoritatea Parlamentului ales, la fel ca şi partidul Poporului.

Dar majorităţile parlamentare nu au ţinut seama de aceste critici, au validat alegerile şi au considerat legal constituită Adunarea Naţională Constituantă.

(p. 286) MUNCITORII ÎN ALEGERI

Luptătorul, an. III, nr. 517, II martie 1922. Semnat: „I. Vinea".
Sciziunea din rândul mişcării socialiste, diri mai 1921, a afectat rezultatele obţinute în alegeri, respectiv gradul de reprezentare în Parlament: Federaţia Partidelor Socialiste n-a reuşit să-şi trimită decât un singur reprezentant în Constituantă, pe Iacob Pistiner, din Bucovina.

(p. 286) CĂDEREA D-LUI MARGHILOMAN

Luptătorul, an. III, nr. 518, 12 martie 1922. Semnat: „I. Vn".
Alexandru Marghiloman (1854-1925), a fost unul dintre liderii Partidului Conservator. Punctul culminant al carierei sale politice l-a atins în timpul primului război mondial, când, în calitate de prim-ministru, a semnat Tratatul de pace cu Germania, la Buftea - Bucureşti (1918).

în 1922, când este scris acest articol, Partidul Conservator nu mai era o forţă politică pe scena ţării, iar Alexandru Marghiloman, bătrân, nu reprezenta un adversar redutabil pentru Ionel Brătianu. Dar Vinea nu rata nici o ocazie de a jigni sau umili pe Brătieni, fie şi numai lăudându-le duşmanii politici: în acest caz, Marghiloman apare scăldat într-o lumină pozitivă, prin „zestrea strălucită pe care i-a hărăzit-o natura", adică talentul său oratoric, renumit în epocă, potenţat de gazetar în contrast cu retorica mult mai modestă a lui Ionel Brătianu.

(p. 287) ÎN AJUNUL UNUI SFÂRŞIT DE STAGIUNE

Flacăra, an. VII, nr. 20, 19 mai 1922. Semnal: „1. Vinea".

(p. 289) „SUFLETE TARI" DE CAMIL PETRESCU

Flacăra, an. VII, nr. 21, 26 mai 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 294) [„CONTIMPORANUL"]

Contimporanul, an. 1, nr. 1,3 iunie 1922. Nesemnat.
Acest scurt articol-program a apărut în primul număr al revistei, la rubrica „Povestea Vorbei". Deşi nu este semnat, este evident scris de Ion Vinea, care îşi exprimă aici concepţia despre rolul presei moderne în impunerea principiilor democraţiei prin trezirea opiniei publice. El situează ***Contimporaul*** în descendenţa directă a unor publicaţii de stânga pe care le-a editat sau susţinut, precum ***Chemarea*** şi ***Facla.***

Contimporanul apare la zece ani de la debutul lui Ion Vinea în viaţa literară şi încununează visul său de a conduce o publicaţie de atitudine şi durată, după ce primele tentative în acest sens au eşuat în apariţii efemere. Lipsa mijloacelor băneşti, precum şi instabilitatea vremurilor de război, îl împiedicaseră să editeze revista sau ziarul care să corespundă, prin personalitate şi gust, exigenţelor sale. întoarcerea în ţară a prietenului său din adolescenţă, Marcel Iancu, talentat pictor şi arhitect, a constituit şansa editării ***Contimporanului,*** revista de avangardă cu cea mai lungă viaţă (1922-1932).

La apariţie, ***Contimporanul*** se prezintă ca un săptămânal cu profil social-politic şi cu ţinută sobră. Pe prima pagină, revista era salutată cu simpatie de dr. N. Lupu, în numele acelei generaţii crescute sub zodia sufletească a „marii reviste socialiste de pe vremuri care purta acum 30 de ani acelaşi nume".

(p. 295) . AMNISTIA

Contimporanul, an. I, nr. 1,3 iunie 1922. Semnat: „V.".
Procesul comuniştilor, numii şi „procesul din Dealul Spirii" (vezi noia de Ia p. 471), a început în ianuarie 1922 şi tindea să dureze, agitând opinia

publică şi opoziţia. Pentru a pune capăt situaţiei, guvernul a hotărât amnistia acuzaţiilor. Decretul regal de amnistie, publicat în 4 iunie, a fost prilejuit de căsătoria principesei Marioara cu Regele Alexandru al Iugoslaviei. Au fost puşi în libertate 217 din cei 271 de inculpaţi.

(p. 296) [CARTEA STRĂINĂ]

Contimporanul, an. I,, nr. 1,3 iunie 1922. Nesemnat.

Este o notă, fără titlu, la rubrica „Povestea Vorbei", în care recunoaştem ideile şi stilul lui Ion Vinea.

(p. 297) MIRON CRISTEA, COMISAR REGAL

Contimporanul, an. I, nr. 3, 17 iunie 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 300) MOBILIZAREA PROLETARIATULUI

Contimporanul, an. I, nr. 3, 17 iunie 1922. Semnat: „Aladin".

(p. 301) NOTE DE PICTURĂ

Contimporanul, an. I, nr. 4, 24 iunie 1922. Nesemnat.

Interesul lui Ion Vinea pentru arta plastică modernistă începe să se mardeşte imediat după apariţia *Contimporanului,* înainte ca revista să devină organ al avangardei. Nu este străin de aceasta, desigur, pictorul Marcel Iancu care va aduna în jurul publicaţiei mulţi artişti plastici şi îi va determina orientarea spre constructivism.

(p. 302) BÂLCIUL DE SUCCESE

Contimporanul, an. I, nr. 4, 24 iunie 1922. Semnat: „Aladin".

(p. 303) TAKE IONESCU

Contimporanul, an. I, nr. 5, 1 iulie 1922. Semnat: „I. Vinea".

Moartea lui Take lonescu, liderul Partidului Democrat (numit până în 1919 Partidul Conservator-Democrat) a curmat, pe neaşteptate, la 21 iunie 1922, destinul unuia dintre cei mai inteligenţi politicieni români, care şi-a câştigat o strălucită reputaţie atât în ţară, cât şi în străinătate.

în luna martie el plecase în Italia pentru un voiaj personal, în plină vigoare (avea 64 de ani), dar a avut neşansa să contacteze febra tifoidă, care, evoluând neaşteptat, i-a adus moartea.

La anunţarea tragicului eveniment, au adus omagii memoriei lui Take lonescu multe personalităţi ale timpului din Europa, dintre care n-au lipsit câteva capete încoronate, preşedinţi de stat şi premieri, miniştri, oameni de cultură, ziarişti. Presa mondială i-a consacrat lungi articole, văzând în ele pe făuritorul Micii înţelegeri; Academia Română i-a adus omagiul printr-o şedinţă solemnă; autorităţile i-au organizat funeralii naţionale pe tot parcursul convoiului mortuar, de la Roma la Bucureşti, şi de aici la Sinaia.

în acest context, articolul lui Vinea face o notă disparată şi stridentă prin tonul său critic, nu numai nedrept, dar şi deplasat. (A se vedea şi pamfletul *Haimanaua,* p. 51).

(p. 305) COMEDIA DECLASAŢILOR

Contimporanul, an. I, nr. 5, 1 iulie 1922. Semnat: „Aladin".

(p. 306) POPOVICI ASASINUL

Contimporanul, an. I, nr. 5, 1 iulie 1922. Semnat: „Iova".

(p. 307) POLITICIENII, PRESA ŞI ZIARIŞTII

Contimporanul, an. I, nr. 6, 8 iulie 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 309) VALUTA ŞI LEGENDA

Contimporanul, an. I, nr. 7, 15 iulie 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 311) RĂZBOIUL CELOR DOUĂ BĂNCI

Contimporanul, an. I, nr. 8, 22 iulie 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 313) ŢARA CARE PÂRÂIE

Contimporanul, an. I, nr. 8, 22 iulie 1922. Semnat: „Aladin".

(p. 314) SABIA ŞI VREMURILE

Contimporanul, an. I, nr. 10, 19 august 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 316) SUPLICIUL AUSTRIEI

Contimporanul, an. I, nr. 11,2 septembrie 1922. Semnat: „I. Vinea".

în 10 septembrie 1920 s-a semnat, Ia Saint-Germaine-en-Laye, Tratatul de pace cu ţările Antantei, în urma căruia Austria capătă configuraţia teritorială din zilele noastre.

în zilele în care Vinea scria articolul acesta, se pregătea Protocolul de la Geneva, care va fi încheiat în 4 octombrie 1922, între Austria şi Anglia, Franţa, Italia şi Cehoslovacia. Protocolul interzicea Austriei „Auschluss"-ul cu Germania.

(p. 31X) „ADEVĂRUL, „LUPTA" ŞI „LUMINA" SAU FARSELE D-LUI MILLE

Contimporanul, an. I, nr. 11,2 septembrie 1922. Semnat: „Aladin".

Constantin Miile (1861-1927). ziarist, avocat, om politic, scriitor. A participat la organizarea mişcării socialiste româneşti şi la fondarea PSDMR, în 1893. A desfăşurat o activitate de presă prodigioasă, fiind, între altele, proprietar şi director al ziarului *Adevărul (*1895-1916; 1919-1920) şi director fondator al ziarului *Dimineaţa* (1904-1916; 1919-1920).

în 1920. a părăsit ziarele *Adevărul* şi *Dimineaţa,* pentru a fonda un alt ziar, *Lupta,* pe care îl va susţine, cu energia-i caracteristică, până la sfârşitul vieţii.

Ca gazetar de stânga şi redactor la *Adevărul,* în 1920, Vinea avea motive pentru o atitudine mai pozitivă faţă de bătrânul C. Miile. Dar ceea ce îi stârneşte indignarea e campania susţinută de o bună parte a opiniei publice româneşti de după război împotriva lui Constantin Stere, învinuit de colaboraţionism cu nemţii, în timpul ocupaţiei germane, prin ziarul său *Lumina* (1 septembrie 1917- 12 noiembrie 1918).

Vinea îi ia consecvent apărarea lui Stere (vezi şi articolul *Un trădător oficial,* p. şi nota respectivă), în acelaşi spirit generos şi tolerant în care s-a ridicai şi în apărarea scriitorilor sancţionaţi după război pentru atitudinea filogermană: Tudor Arghezi, loan Slavici, Gala Galaction, Dem.Teodorescu.

(p. 321) PE VREMEA LUI BĂLCESCU ŞI AVRAM IANCU •

Contimporanul, an. I, nr. 12, 16 septembrie 1922. Semnat: „I. Vinea".

(p. 325) ANABASIS

Contimporanul, an. I, nr. 12, 16 septembrie 1922. Semnat: „Aladin".

(p. 326) CASCADA TRONURILOR

Contimporanul, an. I, nr. 13, 1 octombrie 1922. Semnat: „I. V.".

Constantin 1 (1868-1923), Rege al Greciei, s-a urcat pe tron în 1913. în timpul primului război mondial, el a încercat să menţină neutralitatea ţării. După divizarea Greciei şi intervenţia trupelor franceze, a abdicat, în 1917, în favoarea fiului său mai mic, Alexandru. Rechemat din exil printr-un plebiscit, în 1920, a fost obligat să abdice din nou, în 1922, în favoarea fiului său mai mare, George II (acesta era căsătorit cu Principesa Elisabeta, una din fiicele cuplului regal Ferdinand - Măria).

Expresia „focul shakespearian al încoronării" se referă Ia ceremonia încoronării Regelui Ferdinand care va avea loc în 15 octombrie 1922, la Alba lulia. A fost o ceremonie de mare fast, urmată, a doua zi, de o defilare solemnă, de asemenea fastuoasă, în Capitală, de la Arcul de Triumf-aflat încă în construcţie - până la Palatul Regal.

(p. 327) ASIA ŞI EUROPA

Contimporanul, an. I, nr. 13. 1 octombrie 1922. Semnat: „Aladin".

(p. 329) O VIZITĂ LA ..CULTURA NAŢIONALĂ"

Contimporanul, an. I, nr. 15, 29 octombrie 1922. Semnat: „1. V.".

(p. 329) DECORAREA LUI PREZAN

Contimporanul, an. 1, nr. 15. 29 octombrie 1922. Semnat: „Aladin".

(p. 331) CINCANTENARUL LUI THEOPHILE GAUTIER

Contimporanul, an. |, nr. 16, 4 noiembrie 1922, rubrica „Povestea Vorbei". Semnat: „1. V.".

Acest articol, scris după zece ani de activitate publicistică şi literară, surprindea în portretul lui Theophile Gautier cazul unui literat, mistuit, ca şi Vinea, de o dublă vocaţie: literatura şi gazetăria. în opinia autorului, cele două îndeletniciri „nu pot fi duse împreună, fiindcă mistuie, cu flăcări diferite, aceeaşi comoară" - talentul unui om.

Şi, totuşi, Gautier nu s-a putut sustrage destinului său de „risipitor" al zestrei literare în „vrafuri inepuizabile" de articole de gazetă, cum nu se va putea sustrage nici lon'Vinea. Acele câteva „volume de pur poem şi de mare literatură", conţinute latent de talentul său remarcabil, n-au fost niciodată scrise, sau, mai exact, n-au fost suficient şlefuite pentru ca autorul să le dea drumul în lume.

(p. 333) STUDENTUL LEO WAGSCHAL

Contimporanul, an. 1, nr. 16, 4 noiembrie 1922, rubrica „Povestea Vorbei". Semnat: „1. V.",

(p. 334) O EDIŢIE A LUI CARAGIALE

Contimporanul, an. I, nr. 16, 4 noiembrie 1922, rubrica „Povestea Vorbei". Nesemnat.

(p. 334) CADRILATERUL

Contimporanul, an. 1, nr. 17, 11 noiembrie 1922. Semnat: „I. Vinea".

Alexander Stamboliski a fost prim-ministru al Bulgariei în anii de după primul război mondial. El a făcut mai multe vizite la Bucureşti, în scopul stabilirii de relaţii diplomatice între cele două ţări care fuseseră adversare.

(p. 336) „REVIZUIRI" DE H. STREITMAN

Contimporanul, an. I, nr. 17, 11 noiembrie 1922. Semnat: „1. V.".

Deşi editarea *Contimporanului* răspundea unui vis al lui Ion Vinea de a avea o gazetă proprie, se vede că, totuşi, activitatea de publicist nu acoperea aspiraţiile lui profunde de a se realiza ca poet. La câteva zile după articolul despre Th. Gautier, el reia problema raportului dintre gazetărie şi literatură, în termenii relaţiei dintre „meserie" *(metier)* şi „artă" *(art).* Vorbind despre „scriitorul constrâns la îndeletnicirea inferioară a jurnalismului", care încearcă *‚faire son art ă travers son metier",* se gândea, desigur, şi la cazul său.

(p. 337) IAR LIBERTATEA PRESEI!

Contimporanul, an. I, nr. 18, 18 noiembrie 1922. Semnat: „I. Vinea".

După încoronarea solemnă de la Alba lulia, din 15 octombrie 1922, care dovedea încrederea suveranului în guvern, liberalii au hotărât să treacă la realizarea punctului principal din programul lor de guvernare: adoptarea unei noi Constituţii. S-a trecut, aşadar, la discutarea textului proiectului în comisiile parlamentare, în lunile noiembrie şi decembrie, iar la 26 ianuarie 1923 proiectul va fi depus la Adunarea Deputaţilor. 1

Convingerile sale antiliberale îl împiedică pe Vinea să vadă în realizarea Constituţiei o expresie a progresului democraţiei. Ca de obicei, el este îngrijorat în legătură cu pericolul îngrădirii libertăţii de expresie prin presă.

(p.339) LALOZANA

Contimporanul, an. I, nr. 18, 18 noiembrie 1922. Semnat: „Aladin".

(p. 340) AMINTIRILE D-LUI IONEL BRĂTIANU

Contimporanul, an. I, nr. 18, 18 noiembrie 1922. Semnat: „V.".

(p. 341) ÎNTRE COŢOFENEŞTI ŞI CONSTITUANTĂ

Contimporanul, an. I, nr. 20, 2 decembrie 1923. Semnat: „Aladin".

(p. 342) SCRISORI DIN IAŞI

Contimporanul, an. I, nr. 22, 16 decembrie 1922. Semnat: „Aladin".

în decembrie 1922 au avut loc în Iaşi mari manifestaţii antisemite. Principalul colaborator al Iui A.C. Cuza, Corneliu Zelea Codreanu, a înfiinţat Asociaţia Studenţilor Creştini din România cu un program naţionalist, care la sfârşitul anului 1922 a organizat cele mai ample acţiuni naţionaliste de până atunci.

Vinea s-a aflat la Iaşi în acele zile, împreună cu Ion Marin Sadoveanu, colaborator al *Contimporanului,* implicându-se direct în „bătălia" de pe stradă, cum reiese dintr-o notă manuscrisă comunicată de Constandina Brezu: „Bătălie, în cea mai strictă accepţie a cuvântului. N-am fost oare culeşi, mai mult morţi decât vii, Ion Marin Sadoveanu şi cu mine, în 1922, din încăierările nocturne şi diurne cu «huliganii» pe caldarâmul laşilor? „ (Constantina Brezu, *Ion Vinea -fişier. Luceafărul,* an. IX, nr. 42(233), 15 octombrie 1966).

(p. 344) UNUL

Contimporanul, an. I, nr. 24, 30 decembrie 1922. Semnat: „Aladin".

1923

(p. 345) ÎNTRE CABOTINI ŞI SCRIITORI

Contimporanul, an. II, nr. 25, 6 ianuarie 1923. Semnat: „Aladin".

Din *Rampa nouă ilustrată* deducem că în ianuarie 1923 a avut loc un scandal, obişnuit în lumea teatrală, unde rivalităţile şi invidiile întreţin un climat de competiţie şi bârfă. „Directricea" vizată e Lucia Sturdza Bulandra, iar .junele director", Tony Bulandra, soţul ei, care au intrat într-un conflict de interese cu Dem. Theodorescu şi Alfred Herz în problema unor traduceri din dramaturgia franceză.

(p. 346) ION CĂLUGĂRU

Contimporanul, an. II, nr. 26, 13 ianuarie 1923. Semnat: „I. V.".

Textul este însoţit de un portret al lui Ion Călugăru desenat de Marcel Iancu.

(p. 347) ARTA LUI MARCEL IANCU

Contrimporanul, an. II, nr. 26,13 ianuarie 1923, rubrica „Expoziţii la Maison d'Art". Nesemnat.

Marcel Iancu (1895-1984), pictor, grafician şi arhitect modernist. A colaborat cu Tristan Tzara la apariţia revistei *Dada,* la Ziirich, în 1916. întors în România, editează împreună cu Ion Vinea şi Jacques Costin revista *Contimporanul,* în paginile căreia va ti prezent în mod constant cu desene şi portrete (Brunea-Fox îl numea, pe bună dreptate, „portretistul scriitorilor români").

în anii ce vor urma, se va impune ca arhitect inovator, proiectând o serie de imobile în stil cubist, în Bucureşti şi în alte localităţi (Sanatoriul

din Predeal). Ca artist plastic, este printre primii promotori ai abstracţionismului la noi, utilizând forme şi tehnici variate: xilogramă, pictură în ulei, relief pictat, gravură, sculptură cinetică, colaj.

în 1940 va pleca in Israel, stabilindu-se lângă Haifa, la Ein Hod, pe versantul muntelui Cârmei, unde va înfiinţa un sat de artişti. Ein Hod va deveni un fel de Barbizon, o localitate a artiştilor patronată de Marcel Iancu timp de cincizeci de ani. Un muzeu care ii poartă numele adăposteşte aici operele fertilului şi neobositului artist.

Se pare că Vinea a fost pur şi simplu cucerit de stilul plasticii lui Marcel Iancu, ca şi de arta abstracţionistâ în general. O dovedeşte această notă, ca şi altele despre pictura modernistă şi receptarea ei.

încă înainte ca revista *Contimporanul* să se declare „organ al constructivismului", Vinea se lasă sedus de ideea transferului în planul imaginii literare a unor sugestii din artele plastice. El compune chiar mici exerciţii literare pe teme picturale, cum ar fi *Danţul pe frânghie,* subintitulat „Dintr-un tablou de Marcel Iancu" *(Flacăra,* 15 septembrie 1922), care năzuieşte să fie comentariul liric al unui tablou de Marcel Iancu, adică să exprime echivalentul literar al „conştiinţei plastice" şi să trezească tensiunea sufletească implicată în imaginea vizuală (vezi *Opere,* voi. II, p. 56).

La puţin timp după publicarea acestui comentariu entuziast la pictura lui Marcel Iancu, *Contimporanul*înregistrează un alt exemplu de colaborare dintre cei doi prieteni, scriitorul şi pictorul: un portret tragic al lui Stan Gurău, „sinucisul salului", este realizat atât de Vinea într-un text în proză, aiîi seria *Zvonuri,* cât şi de Marcel Iancu într-o xilogramă *(Contimporanul,* an. II, nr. 29, 6 februarie 1922 şi, respectiv, nr. 31, 17 februarie 19222).

Tot Marcel Iancu va realiza grafica şi ilustraţia volumului de proză *Paradisul Suspinelor.*

(p. 348) ÎNTRE HORTHY ŞI BRĂTIANU

'"> '"*Contimporanul,* an. II, nr. 26, 13 ianuarie 1923, rubrica „Povestea Vorbei". Nesemnat.

Horthy de Nagybânya, Miklos (1868-1957). amiral şi om politic maghiar, a fost regent al Ungariei între 1920-1944.

(p. 349) DOI VRĂJMAŞI

Contimporanul, an. II, nr. 27, 20 ianuarie 1923. Semnat: „Aladin".

(p. 351) FASCISMUL E DE ORIGINE ROMÂNĂ

Contimporanul, an. II, nr. 27, 20 ianuarie 1923. Semnat: „I. V.".

(p. 352) ALARMA

Contimporanul, an. II, nr. 27, 20 ianuarie 1923. Semnat: „V".

(p. 353) ARTA LUI ADRIAN MANIU

Contimporanul, an. II, nr. 28, 27 ianuarie 1923. Semnat: „I. V.".

Articolul, care surprinde cu fineţe modernismul artei lui Adrian Maniu, de esenţă picturală şi, totodată, sursele autohtone, folclorice ale inspiraţiei sale, atestă gustul lui Ion Vinea şi maturitatea percepţiei estetice.

Se pare că la acest text se referă E. Loxinescu în Agendele sale cu însemnări pe marginea şedinţelor de la *Sburâtorul,* când notează, în 1923: „Citim din*Salomeea* lui Adrian Maniu [...] citesc şi articolul lui Vinea (E. Lovinescu, *Sburătorul -Agende literare,* voi. I, Editura Minerva, Buc, 1923, p. 31).

Despre poemul *Salomeea,* Ion Vinea scrisese o cronică elogioasă cu aproape un deceniu în urmă (vezi ediţia noastră voi. IV, p. 102).

(p. 355) TÂLCUL SCANDALULUI

Contimporanul, an. II, nr. 29, 8 februarie 1923. Semnat: „Aladin".

La începutul anului 1923 au loc tulburări în rândul studenţimii din Capitală: pe 30 ianuarie au fost bătuţi, în Universitate, studenţii evrei, fără ca poliţia să intervină.

(p. 356) AVENTURA D-LUI IORGA

Contimporanul, an. II, nr. 30, 10 februarie 1923. Semnat: „I. V.".

Agitaţiile antisemite în rândul studenţimii (vezi articolul anterior) au continuat şi în luna februarie, când profesorul Nicolae lorga a fost huiduit de către studenţi. în urma acestei insulte, savantul a anunţat, în şedinţa Camerei, din 8 februarie, că se va retrage de la Universitate.

Comentând faptele, precum şi atitudinea lui lorga, Vinea dă dovadă, ca şi în alte situaţii, de inteligenţă politică şi cunoaştere a oamenilor. El îl admiră pe marele învăţat pentru bogăţia minţii lui - şi această preţuire înaltă o va exprima în repetate ocazii -, dar are justificate rezerve în ceea ce priveşte orientarea politică în spiritul naţionalismului şi al intoleranţei etnice. Gazetarul aminteşte de rolul jucat de lorga în iniţierea mişcărilor naţionaliste în rândul tineretului, Ia începutul secolului, prin discursurile sale agitatorice fulminante şi avertizează asupra pericolului dezvoltării „fetusului hidos" al pornirilor iraţionale.

(p. 357) CULTURĂ ŞI ANTISEMITISM

Contimporanul, an. II, nr. 30, 10 februarie 1923. Semnat: „1.Vinea".

A. C. Cuza (1857-1947), politician şi profesor universitar la laşi, cunoscut pentru convingerile sale naţionaliste şi şovine.

în acest an, 1923, el fondează Liga Apărării Naţional-Creştine, grupare cu caracter fascist, din care se va desprinde, ulterior, Garda de Fier.

(p. 359) BORDEL ŞI OSPICIU

Contimporanul, an. II, nr. 31, 17 februarie 1923. Semnat: „Aladin".

(p. 360) SILBERMAN LA NOI

Contimporanul, an. II, nr. 31, 17 februarie 1923. Semnat: „I. Vinea".

(p. 364) EVREII ŞI HULIGRANII

Contimporanul, an. II, nr. 33, 3 martie 1923. Semnat: „Aladin".

(p. 365) COMEMORAREA MESSIEI ROŞII

Contimporanul, an. II, nr. 34, 10 martie 1923. Semnat: „1. Vinea".

Ion Vinea credea, în mod sincer şi naiv, în doctrina lui Marx, „Messia roşie", vorbind adesea, în articolele sale pline de nerv şi poezie, despre asuprirea maselor populare, criza capitalismului, necesitatea revoluţiei proletare etc.

(p. 367) PENTRU CONTIMPORANI

Contimporanul, an. II, nr. 34, 10 martie 1923. Nesemnat.

După aproape un an de la apariţie, revista *Contimporanul* tinde tot mai vizibil să se orienteze spre problemele artei de avangardă din Europa. Această notă, ca şi altele în care directorul îşi propune să-i familiarizeze pe cititori cu specificul artei abstracte *(Note de pictură, Câţiva nedumiriţi)* anticipează schimbarea profilului revistei, ce va avea loc în anul următor.

Peste încă o lună, Vinea va publica în *Contimporanul* o altă notă cu caracter publicitar, semnată de astă dată „Vn.", prin care îşi va exprima satisfacţia de a fi reuşit să obţină colaborarea unor artişti prestigioşi ai mişcării de avangardă. Reproducem această notă:

„PENTRU CETITORI ŞI SCRIITORI

Avem satisfacţia de a anunţa cetitorilor noştri că ne-am asigurat colaborarea efectivă şi inedită a scriitorilor şi artiştilor conducători ai mişcării noi din întreaga Europă. Vom primi cronici, articole critice şi literare, desene, clişee, gravuri inedite, din Franţa, Italia, Germania, Olanda, Danemarca, apoi de la grupul scriitorilor unguri refugiaţi la Viena, strânşi în jurul revistei *Ma* şi de la artiştii ruşi refugiaţi la Berlin, cari fac să apară marea revistă *Objet.*

De la Paris, Paul Dermde, directorul considerabilei reviste *L'Esprit nouveau* şi poeta Căline Arnauld ne-au trimis colaborarea lor şi şi-au luat sarcina contribuţiei artistice a tinerei Franţe. Articolele şi poemele lor vor apare în numărul viitor. Publicăm azi cronica Iui Hans Richter, unul din novatorii artei alături de Eggeling, Arp, Giacometti, Marcel Iancu etc. Avem, din Italia, sprijinul asigurat al lui Marinetti, directorul ziarului oficial *Impero,* al marelui sculptor, pictor şi gravor Prampolini, unul dintre cei mai irezistibili şi originali animatori ai artei moderne, şi al maeştrilor Balla, Carra, Severini, Boccioni, Chirico, Depero, apoi Moscardelli, Alberto Savinio.

Din Franţa: Fernand Leger, Braque, Margueritte Crissay - Olanda: Van Doesburg - Germania: Walden - Ungaria: Cassak (Viena). Vom îngriji ca în toate revistele acestor prieteni să apară traduceri din literatura română şi reproduceri după artiştii noştri. Vom rezolvi chestiunea pătrunderii literaturii noastre în străinătate. Vom deschide în ţară cale unui curent salubru şi înviorător.

(Contimporanul, an. II, 1923, nr. 37-38, 7 aprilie.)"

(p. 367) „CONSTITUŢIA" VESELĂ

Contimporanul, an. II. nr. 35, 17 martie 1923. Semnat: „I. Vinea".

Punctul central din programul de guvernare al liberalilor a fost adoptarea unei noi Constituţii. La 26 ianuarie 1923, proiectul Constituţiei a fost depus în plenul Adunării Deputaţilor. Principalele partide din opoziţie au făcut tot ce le-a stat în putinţă pentru a împiedica adoptarea „Constituţiei liberale", manifestându-şi ostilitatea atât în parlament, cât şi în stradă.

în şedinţele Adunării Deputaţilor din martie, Opoziţia Unită (formată din Partidul Naţional şi Partidul Ţărănesc) a făcut un imens scandal: vociferări, fluierături, bătăi din picioare, cântece în cor, huiduieli, ameninţări.

(p. 369) CÂŢIVA NEDUMIRIŢI

Contimporanul, an. II, nr. 37-38, 7 aprilie 1923, rubrica „Poşta Redacţiei". Semnat: „Vn.".

(p. 370) INTELECTUALI CU HĂŢ

Contimporanul, an. II, nr. 39-40, 21 aprilie 1923. Semnat: „I. V.".

Despre Stelian Popescu, vezi nota de la p. ...

(p. 372) COROANA ŞI LITERATURA

Contimporanul, an. II, nr. 39-40, 21 aprilie 1923. Semnat: „I. Vn.".

Articolul este o ironică şi spirituală meditaţie asupra diletantismului şi veleitarismului literar manifestat de familia regală, începând cu regina Elisabeta (Carmen Sylva), care a iniţiat această „grafomanie ereditară", şi terminând cu ultimele vlăstare princiare.

Ion Vinea va republica acest articol încă de două ori - fapt rar în activitatea sa de gazetar -, sub alte titluri, o dată în acelaşi an, 1923, în *Facla,* şi apoi, în 1925, în *Cuvântul liber.*

Prima reeditare ***(Dinastia şi literatura,*** în ***Facla,*** an. 7, nr. 46, 18 noiembrie 1923. Semnat: „Aladin") reia textul din ***Contimporanul,*** cu modificări nesemnificative:

r. 8: nici o favoare (Exceptând rarele cazuri de investire). > nici o cruţare;

ultimul rând: Dar pentru asta să fi fost altfel conţinutul. > Dar asta reclamă cel puţin talent.

A doua reeditare ***(Memoriile Reginei Măria,*** în ***Cuvântul liber,*** seria II, an. II, nr. 25,27 iunie 1925. Semnat: „I. Vinea") vafi provocată de ştirea că Regina Măria îşi scrie memoriile. Acum, prin titlu şi prin unele accente din text, articolul o vizează special pe „cea mai propagandistă dintre regine", care „se vrea activă, acaparatoare şi variată". Textul se încheie cu reproşul că „Regina a scris, dar n-a ocrotit" artele şi pe artişti. Reproducem, această variantă care prezintă o serie de modificări stilistice:

„Gloria militară nu-i mai atrage pe regi. Faima dragostei nu le mai satisface pe Cleopatre. Laurul verde îi ispiteşte mai mult decât frunza de aur şi rubin. Frederic al II-lea o dispreţuieşte până într-atât, că o părăsea în mocirla câmpului de luptă şi, odată stăpân pe biruinţă, disputa poeţilor deşartă mulţumire a versificării ei.

Folosul şi ponoasele acestei vanităţi regale le-a tras Voitaire. Căci, în spiritualul, de atunci, secol, literatul era susceptibil de a fi ciomăgit sau tămâiat, după circumstanţă. Gentilomul îi respecta căpăţâna, dar pentru spjnare şi buci n-avea, în schimb, nici o favoare. (Exceptând rarele cazuri de invertire.) Se vede că le considera ca aparţinând dintr-alt individ decât al cerebralului venerat. De curând, totuşi, se afirmă în Franţa că literele au fost mai fericite sub absolutismul de odinioară decât sub democraţia de azi. Pe atunci se acordau artiştilor sarcini şi pensiuni care le înlesneau truda lor creatoare. Micile restricţii impuse libertăţii de cugetare erau uşor şi cu o cât mai multă graţie eludate de acei maeştri ai exprimării. Aceasta face parte, dealtfel, dintr-o estetică susţinută şi de contimporani: Arta naşte constrângere. Iar corecţiunile corporale, păţaniile voltairiene, au fost simple întâmplări, posibil stimulante.

Dorim, deci, artiştilor noştri, care trăiesc, incontestabil, în cea mai absolutistă dintre monarhiile existente, toate bunele roade ale unui asemenea regim propice spiritului creator. Dinastia noastră e, fără îndoială, întristată de o grafomanie hereditară. Păcatul a fost moştenit, odată cu coroana, de la răposata Carmen Sylva pe care răul a ţinut-o până la bătrâneţe, ceea ce dovedeşte că năravul literar nu strică longevităţii.

La Regina Măria, ca urmaşă indirectă se presupune a fi doar un caz banal de molipsire. Poeme în proză, feerii, drame şi nuvele, şi acum memorii, totul complicat cu apucături picturale, generos risipite într-o argintie recoltă de crini. Cele mai recente ştiri spun că molima n-a cruţat nici regalele vlăstare, că regina Elisabeta îşi cântă exilul în strofe, că prinţul Carol cheltuieşte în întreprinderi culturale un prinos de inspiraţie deviată, că cea mai tânără dintre domniţe s-a dedat cu pasiune viciului literar.

O atât de beletristică dinastie, şi, totuşi, o Curte atât de puţin academică! Odinioară, orice prinţişor italian cu o sută de mii de supuşi se socotea umilit fără câţiva maeştri, adunaţi cu jertfe, de pretutindeni, la serbările castelului. Mecenatul a bântuit până la exagerare în Germania, pe lângă zecile de minuscule tronuri şi a pricinuit acea minunată descentralizare culturală care face astăzi forţa sufletească a naţiunii. Aventura lui Ludovic II al Bavariei n-a fost decât psihoza acestei stări de suflet, şi dovada ei supremă. Cu toate acestea, feudalii n-au socotit că pentru persoana lor augustă scrisul ar fi un dar de imperioasă necesitate. In marea feudă hohenzoleriană, însă, în Carpaţii în care o tradiţie de cărţi poştale ilustrate arată de câteva decenii poetesele cu sceptru visând rime pe malurile Peleşului, nu s-au dat decât rare spectacole de gală, în franţuzeşte, pentru delectarea „damelor" de onoare, a lojei ambasadoriale şi a corpului de gardă selecţionat.

Scriitorii se strâng în cafenele, savanţii în cluburile politice, nici o sforţare n-a tins vreodată să-i grupeze în jurul personalităţii care se vrea activă, acaparatoare şi variată, a celei mai propagandiste dintre regine. Pentru a contopi cele două lumi iremediabil dezunite şi opuse, ale oligarhiei rafinate şi ale obscurei noastre burghezii orăşeneşti, şi a pironi, deasupră-le, steaua unui ideal comun, numai Curtea noastră despotică era indicată.

Regina a scris, dar n-a ocrotit. Câteva volume de mare lux, în vitrină, un foileton menit să sporească tirajul unui ziar parizian: a crezut Regina, prea mult, în singura forţă a exemplului?

E prea puţin.

Şi apoi, pentru aceasta, trebuia, totuşi, un conţinut."

(p. 373) SĂRBĂTOAREA REVOLUŢIEI

Contimporanul, an. II, nr. 41, 6 mai 1923. Semnat: „Aladin".

Vinea reia aici ideea - de sorginte leninistă - că nu pot coexista paşnic cele două sisteme, capitalist şi comunist (vezi şi ***Comemorarea Messiei roşii).*** El iubeşte revoluţia, mai bine zis, ideea de revoluţie, de transformare radicală a structurilor, în societate ca şi în artă.

Despre Constantin Argetoianu vezi nota de la p. 459.

(p. 374) ASASINAREA LUI MAGNIFICENTIUS

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat. „I. Vinea".

Dimitrie Sturdza (1833-1914), ministru al lui Al. I. Cuza, apoi participant la complotul care a dus la înlăturarea domnitorului. A devenit unul dintre cei mai importanţi politicieni liberali, din prima generaţie, succedându-i lui Ion C. Brătianu la conducerea partidului. A fost de multe

ori ministru şi prim-ministru, membru şi secretar, lungă vreme, al Academiei Române. Vinea face aluzie la accesul de alienaţie mintală care a dus la îndepărtarea lui Dimitrie Sturdza din viaţa politică (Dumitru Hâncu, *Note* la volumul Ion Vinea - ***Săgeata şi arabescul, articole şi pamflete,*** Editura Minerva, Bucureşti, 1984, p. 289).

(p. 377) ÎNVĂŢĂTURI BULGĂREŞTI

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „Aladin".

După 1920, ascensiunea forţelor politice de stânga, înregistrată în Europa ca urmare a revoluţiei sovietice din Rusia, a fost stopată de reacţia dreptei şi a extremei drepte. în Ungaria, a fost înfrântă Republica Sfaturilor şi s-a instalat regimul autoritar al lui H6rthy. în Italia, valul de mişcări sociale a fost lichidat de Benitto Mussolini care, în 1922, a instaurat un regim fascist.

în Bulgaria, regimul agrarian-radical prezidat de Alexander Stamboliski a fost răsturnat, în 1923, urmându-i guvernarea autoritară a lui Alexander Ţankov.

Ion Vinea deplânge acest declin al mişcării socialiste, crezând sincer- şi naiv - că internaţionala comunistă reprezintă o cauză dreaptă, a muncii şi umanităţii, şi că intelectualii nu vor dobândi respectul adevărat decât în rândurile „poporului muncitor".

(p. 378) COCEA ŞI PIZMA DINASTICĂ

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „I. V.".

N. D. Cocea (1880-1949), scriitor şi gazetar ataşat mişcării socialiste. A editat sau condus numeroase publicaţii, dintre care ***Facla, Omul liber, Chemarea*** (suprimată frecvent şi reînviată sub alte nume: ***Torţa, Clopotul), Reporter, Era nouă, Victoria.***

S-a impus ca unul dintre cei mai virulenţi pamfletari din presa românească, aflat în permanent conflict cu autorităţile politice.

Ion Vinea a fost unul dintre apropiaţii lui Cocea, aflându-se aproape totdeauna în redacţiile publicaţiilor sale, ca prieten şi colaborator.

în 1918, în climatul politic plin de tensiune marcat de sfârşitul războiului şi izbucnirea revoluţiei în Rusia, N. D. Cocea suportă rigorile cenzurii (exercitată asupra revistei ***Chemarea),*** precum şi o arestare cu domiciliu forţat (vezi articolul ***Activitatea lui N. D. Cocea,*** în voi. IV al ediţiei noastre, p. 144).

în 1923, când viaţa politică cunoaşte alte momente de criză, legate în special de protestele opoziţiei faţă de adoptarea noii Constituţii sub auspiciile liberalilor, Cocea scrie un articol acuzator la adresa Regelui Ferdinand,

care îi aduce un proces de ***lese-maiestate.*** Articolul, intitulat ***Răspunzătorul (Facla,*** anul 7, nr. 12,24 martie 1923), îl învinovăţeşte pe Rege că „a adus pe Brătieni la putere şi-i menţine la cârma statului", producând mari nemulţumiri în ţară. îndrăzneţul gazetar îl avertizează pe suveran: „Baionetele, oricât de numeroase, n-au apărat niciodată regii nemernici de inevitabila răspundere. Baionete destule au avut şi monarhii Franţei şi ţarii Rusiei". Ferdinand n-a suportat insulta şi I-a dat în judecată pe N. D. Cocea. Procesul s-a judecat în ziua de 27 iunie 1923, de către Tribunalul Ilfov, secţiunea III, care l-a condamnat pe N. D. Cocea la un an şi jumătate închisoare corecţională şi 10.000 lei amendă în folosul statului. (Va executa din pedeapsă numai nouă luni, fiind eliberat la intervenţia lui O. Goga.)

Vinea a fost alături de prietenul său în aceste momente grele, pledându-i cauza cu multă înflăcărare, mai ales într-un alt articol ulterior, scris după proces ***(N. D. Cocea,*** p. 381).

(p. 379) TALENTE NOI

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „I. V.".

(p. 380) CĂRŢI ROMÂNEŞTI

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „I. V.".

(p. 380) SADOVEANU LA ACADEMIE

Contimporanul, an. II, nr. 43, 23 iunie 1923. Semnat: „I. Iova".

Ales membru al Academiei Române, M. Sadoveanu a rostit la recepţia de primire celebrul discurs ***Poezia populară,*** care este profesia sa de credinţă de slujire a unei arte naţionale, în spiritul creaţiei poporului.

(p. 381) N. D. COCEA

Contimporanul, an. II, nr. 44, 7 iulie 1923. semnat: „I. Vinea".

Scris după procesul şi condamnarea lui N. D. Cocea (vezi nota de mai sus, la articolul ***Cocea şi pizma dinastică),*** acest articol exprimă nu numai solidaritatea lui Vinea cu idealurile politice ale lui N. D. Cocea şi cu campania lui antiliberală şi antimonarhică, dar şi admiraţia pentru personalitatea puternică, pentru temperamentul combativ şi, nu în ultimul rând, pentru talentul de pamfletar.

Acesta este ultimul număr din ***Contimporanul*** editat în anul 1923. Nu ştim de ce, după obişnuita vacanţă de vară, revista n-a mai apărut în toamnă. Vinea nu va sta mult timp fără nici o activitate publicistă şi în noiembrie îl aflăm în paginile ***Faclei*** lui N. D. Cocea.

Se pare că în acest timp a depus eforturi pentru redresarea *Contimporanului,* căci la un moment dat, în *Facla* din 8 decembrie, el publică următorul anunţ: „Sâmbăta viitoare apare nr. 45 din *Contimporanul,* revistă internaţională - socială, artistică, literară". Dar acest proiect nu se va realiza şi *Contimporanul* îşi va relua apariţia abia anul următor, adică în mai 1924.

(p. 385) CLOACA DE LA NAŢIONAL

Facla, an. 7, nr. 43, 27 octombrie 1923. Semnat: „Aladin".

Facla lui N. D. Cocea îşi întrerupsese apariţia în timpul războiului, în 1914, părând a fi depăşită pentru totdeauna de alte proiecte publicistice ale neobositului gazetar *(Chemarea, Omul liber* etc). Dar iată că, în 1923, *Facla* reapare, cu ediţii regulate, întregul an. Vinea găseşte aici acelaşi climat ideologic de stânga cu care era obişnuit în redacţiile gazetelor lui Cocea. Şi pentru că revista sa, *Contimporanul,* trece printr-o eclipsă (vezi nota de mai sus), colaborează aici cu câteva articole şi cronici dramatice, în ultimele luni ale anului 1923.

în legătură cu articolul *Cloaca de la Naţional* vezi articolul *Duba cu directori,* p. 387.

(p. 386) ASASINATE ŞI REVOLUŢII

Facla, an. 7, nr. 45, 10 noiembrie 1923, Semnat. „I. Iova".

(p. 387) DUBA CU DIRECTORI

Facla, an. 7, nr. 46, 18 noiembrie 1923, Semnat: „I. V.".

Implicarea lui Vinea, atât de pasionată, în problemele administrative şi de gestiune ale Teatrului Naţional (vezi şi articolul anterior, *Cloaca de la Naţional)* se datorează, probabil, şi faptului că era acum mai apropiat ca oricând de atmosfera vieţii teatrale, fiind căsătorit cu actriţa Dida Solomon.

(p. 391) „UN EROU" DE MAIOR CHIRIŢESCU

Facla, an. 7, nr. 46, 18 noiembrie 1923, rubrica „Cronica dramatică". Semnat: „I. Iova".

(p. 392) PICTORUL MAXY LA MAISON D'ART

Facla, an. 7, nr. 47, 24 noiembrie 1923, rubrica „Expoziţii". Semnat: „Aladin".

M. H. Maxy (1895-1971), pictor modernist influenţat de cubism, a fost agreat de cercurile şi revistele de avangardă.

Articolul despre expoziţia lui Maxy de la Maison d'Art se înscrie în seria textelor lui Vinea despre pictura modernistă, publicate în *Contimporanul,* în 1922-1923, şi care pregătesc schimbarea profilului revistei în direcţia artelor plastice în anul următor.

Maxy va fi prezent atâl în paginile revistei, cât şi în expoziţiile colective ale artiştilor constructivişti.

(p. 391) ORAŞELE JERTFITE

Facla, an. 7, nr. 48, 1 decembrie 1923. Semnat: „1. V.".

Ion Th. Florescu a fost ministru de Justiţie în prima parte a marii guvernări liberale, până în octombrie 1923.

(p. 395) UN TRĂDĂTOR OFICIAL

Facla, an. 7, nr. 48, 1 decembrie 1923. Semnat: „I. Vn.".

Constantin Stere (1865-1936), om politic şi literat din Basarabia, a avut o viaţă agitată, marcată de multe momente dramatice. După ce în tinereţe este arestat şi deportat în Siberia pentru activitate subversivă, se stabileşte la Iaşi, devenind o personalitate proeminentă a vieţii sociale şi culturale de la începutul secolului XX: teoretician al poporanismului, fondator al revistei *Viaţa românească,* profesor universitar, publicist.

Articolul se referă la atitud.<iiea politică a Iui Stere în preajma şi în timpul primului război mondial, când acesta a manifestat o orientare progermană. După război, a fost violent atacat şi exclus practic din viaţa publică, deşi a încercat să se disculpe, prin articole, discursuri etc. (inclusiv lucrarea *Marele război şi politica României,* 1918).

Vinea îi ia apărarea lui Stere în acelaşi spirit de toleranţă şi înţelegere a condiţiei gazetarului şi literatului în viaţa publică în care a protestat şi împotriva excluderii din Societatea Scriitorilor Români a scriitorilor învinuiţi de colaboraţionism cu forţa de ocupaţie germană, printre care loan Slavici, Tudor Arghezi, Gala Gâlaction, Dem. Theodorescu (vezi articolul *S.S.R. se purifică,* volumul IV, p. 174).

Dar reabilitarea lui Stere nu s-a realizat în fapt, încât acesta va fi nevoit să se retragă la proprietatea sa din Bucov, judeţul Prahova, unde se va dedica literaturii (volumele *In literatură,* 1921, articole de critică literară; *în preajma revoluţiei,* 1931-1937, roman-ciclu).

(p. 397) BARRES A MURIT

Facla, an. 7, nr. 49, 8 decembrie 1923. Semnat: „Aid.".

Maurice Barres (1862-1923), om politic şi scriitor francez. A fost mentorul intelectual al mişcării naţionaliste franceze, încercând şă concilieze elanul romantic cu determinările ereditare şi locale.

Romanul ***Le Jardin de Berenice*** (1891) încheie primul său ciclu romanesc intitulat ***Le Culte de moi,*** iar ***Deracines*** (1897) deschide o altă trilogie, ***Le Roman de l'energie naționale.***

(p. 397) NOUA EXPOZIȚIE A LUI MARCEL IANCU

Facla, an. 7, nr. 49, 8 decembrie 1923. Semnat: „I. V.".
Despre Marcel Iancu vezi nota de la pag. 481.

(p. 398) „LULU" DE HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU ȘI EUGEN LOVINESCU

Facla, an. 7, nr. 50, 15 decembrie 1923. Semnat: „I. V.".
Vinea a manifestat încă de la începutul activității sale publicistice și literare o ostilitate nedreaptă față de E. Lovinescu, care nu este exclus să se fi născut și alimentat în redacția publicațiilor lui Cocea, antilovinescian convins (vezi articolul ***Literatura, Lovinescu etc,*** voi. IV, p. 127 și nota respectivă).

(p. 400) COW-BOY

Facla, an. 7, 22 decembrie 1923. Semnat: „I. Vn.".
Constantin Argetoianu (1871-1955), om politic cu o lungă și sinuoasă carieră în viața publică românească. A fost membru fondator al Partidului Poporului, alături de generalul Averescu. în 1923, se desparte de Averescu și încearcă o apropiere de N. lorga.
Mai târziu, după 1930, Argetoianu va înființa Partidul Agrar.
Temperamentul puternic, independent, cu accente de violență și un mod de exprimare direct și brutal, i-au făcut faima de politician temut.
Intr-c singură direcție Vinea nu avea dreptate: când se îndoia de talentul literar al lui Argetoianu. Memoriile sale, excepționale ca spirit de observație și ca stil, vor dovedi din plin acest talent.

(p.401) ISPRĂVILE DE LA CLUJ

Facla, an. 7, nr. 51, 22 decembrie 1923. Semnat: „I. V.".

(p. 402) EXPLICAȚIILE GENERALULUI ILIESCU-TURTUCAIA

Facla, an. 7, nr. 51, 22 decembrie 1923, sub genericul „La Senat". Semnat: „V.".
„în pregătirea armatei române pentru război, Brătianu a săvârșit mari erori. Una dintre acestea a fost numirea la Marele Stat Major a generalului Dumitru Iliescu, total obedient față de primul ministru, tipul generalului fanfaron și iresponsabil, care a anunțat că totul e pregătit și victoria e

sigură" (Florin Constantiniu, ***O istorie sinceră a poporului român,*** Editura Univers Enciclopedic, Buc, 1998, p. 276).
La Turtucaia, în 4-6 septembrie 1916, trupele române au suferit o rușinoasă înfrângere, din cauza incompetenței și lașității comandanților.

(p. 403) REGII LA NOI

Facla, an. 7, nr. 51, 22 decembrie 1923. Semnat: „V.".

(p. 404) CETATEA ZGOMOTOASĂ

Facla, an. 7, nr. 52, 29 decembrie 1923. Semnat: „I. V.".
Odată cu sfârșitul acestui an, ***Facla*** își încetează apariția, N. D. Cocea fiind în închisoare (vezi articolele ***Cocea și pizma dinastică, N. D. Cocea).***

1924

(p. 407) MODERNISM ȘI TRADIȚIE

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 1, 26 ianuarie 1924. Semnat: „I. Vinea".
La începutul anului 1924, Vinea se zbătea să reușească reînvierea ***Contimporanului*** - care, nu știm din ce motive, la mijloci'! nnului 1923 nu mai apare -, așa cum o dovedesc anunțurile publicitare. Nici ***Facla*** nu mai avea posibilități de existență, de vreme ce N. D. Cocea fusese condamnat în urma procesului cu Regele Ferdinand (vezi articolele ***Cocea și pizma dinastică, N. D. Cocea*** și notele respective).
Acum, în schimb, vede lumina tiparului o serie nouă din revista ***Cuvântul liber,*** sub direcția lui Eugen Filotti, cu care Vinea era în relații cordiale și împărtășea aceleași convingeri de stânga. Așadar, îl vom găsi pe Vinea în paginile acestei publicații, pe tot parcursul acestei serii, adică până în ianuarie 1926.
încă de la debutul său precoce, din 1912, Vinea se va dovedi un spirit atașat inovațiilor în artă, deschis spre schimbarea formelor tradiționale. în recenziile și cronicile scrise în anii următori el se lasă călăuzit de bunul gust și de intuiție, neavând convingeri estetice rigide. Probabil că prietenia și colaborarea cu Tristan Tzara, și apoi cu Marcel Iancu, contribuie la evoluția sa tot mai decisă spre modernism.
în acest articol el contestă viabilitatea orientărilor tradiționaliste de după război, atât în varianta ortodoxistă ***a Gândirii,*** cât și în cea naționalistă a lui Octavian Goga.
Cât despre modernism, Vinea nu are încă la această dată o idee prea limpede despre modalitățile de înnoire a artei literare, dar, în orice caz, crede că acestea ar trebui să urmeze exemplul plasticii. Sedus de pictura lui

Marcel Iancu şi făcând propagandă pentru iniţierea contemplatorilor „nedumiriţi", Vinea se iniţia el însuşi în limbajul artei abstracte, fără anecdotică, fără reţetă.

O idee originală exprimă Vinea în problema, atât de discutată la noi, a influenţelor străine şi a circulaţiei modelelor. Partizan al culturilor deschise şi mobile, el nu vede în permeabilitatea literaturii române, în secolul XX, la modelele europene un temei pentru a acredita inferioritatea noastră, deoarece spaţiul românesc este capabil să creeze valori universale - cum o dovedesc inovatorii Brâncuşi, Tzara, Marcel Iancu -, iar arta folclorică naţională conţine premisele formelor abstracte caracteristice modernismului.

(p. 410) SECRETUL NAŢIONAL

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 2,2 februarie 1924. Semnat: „I. Vinea".

Constantin Diamandi a fost reprezentantul guvernului român la Petersburg, în anii 1914-1917.

Despre politica oficialităţilor române în timpul neutralităţii şi războiului, Vinea a scris în mai multe rânduri. Vezi şi articolul *Un trădător oficial* şi nota respectivă.

(p. 412) O REPLICĂ D-LUI GOGA

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 6,1 martie 1924. Semnat: „I. Vinea".

Scrisoarea deschisă este precedată ue* următoarea notă redacţională: „Colaboratorul nostru, dl. Ion Vinea, ne roagă să publicăm următoarea scrisoare-răspuns adresată directorului revistei *Ţara noastră".*

Replica se adresează numai indirect lui Octavian Goga, în calitate de director al revistei *Ţara noastră,* şi direct lui Al. Hodoş, redactor principal, care publicase o notă răuvoitoare la adresa lui Vinea. O reproducem mai jos:

„între călimară şi cugetare • Kir Ianulea-Iovanaki, ce-şi mai zice şi Ion Vinea - unul din cei mai dolofani chiulangii ai războiului -, prăpădeşte bunătate de protecţie făcând «mizerii» d-lui Al. Mavrodi. Cică directorul *Viitorului* ar fi unul dintre gazetarii cari «cugetă fără să scrie», de aceea confratele nostru Ion Iovanachi, care obişnuieşte să scrie fără să cugete, e indignat nevoie mare.

Nu ne vom face noi apărătorii d-lui Mavrodi, pentru a determina relaţiunile dintre călimară şi cugetarea sa. Europenii de la *Cuvântul liber* aveau, însă, înaintea ochilor, exemplul d-lui Jacob Rosenthal, acest excelent intelectual care îndeplineşte deopotrivă cele două calităţi cerute unui publicist: nici nu cugetă, nici nu scrie." *(Ţara noastră, an.* II, nr. 8, 24 februarie 1924. Nesemnat.)

Iacob Rosenthal era proprietarul publicaţiei *Cuvântul liber.*

In numărul următor, o altă notă împotriva redactorilor de la *Cuvântul liber* îi acuză că articolele lor polemice „injurioase" nu sunt iscălite.

Interesant este faptul că Vinea nu reacţionează la insulta grosolană de „chiulangiu al războiului" - de fapt fusese mobilizat pe frontul din Moldova, în 1916 -, ci la o acuză alimentată de spiritul naţionalist şi xenofob al celor de la *Ţara noastră.*

Este - credem - singura mărturie scrisă în legătură cu ascendenţa sa, în întregime românească pe linie paternă; după propria declaraţie, numele familiei tatălui ar fi fost Iova. Oricum, era grec după mamă (Olimpia Constantinidi), iar toată viaţa a trăit în cercuri cosmopolite şi a avut prieteni de diverse etnii, încât reacţia lui pare uşor deplasată.

(p.413) STÂRPIREA CĂRŢII

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 10,29 martie 1924. Semnat: „I. Vinea".

Dr. Constantin Anghelescu era în acel timp ministru al Instrucţiunii Publice. Sintagma „fostul coleg cu barbă de la Arte" se referă la Constantin Banu, ministru al Cultelor şi Artelor în primul an al „marii guvernări liberale", înlocuit în 1923 de Alexandru Lapedatu.

(p.415) FINANŢA IMPUDICĂ

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 11,5 aprilie 1924. Semnat: „I. Vinea".

(p.417) MANIFEST ACTIVIST CĂTRE TINERIME

Contimporanul, an. III, nr. 46, mai 1924. Semnat: „Contimporanul".

Reapariţia *Contimporanului* marchează schimbarea profilului publicaţiei în revistă artistică de avangardă, „organ al constructivismului".

Acest manifest incendiar exprimă, cu un plus de virulenţă şi de teribilism, o idee care revine mereu în articolele literare ale lui Vinea: necesitatea revoluţiei în artă, a înnoirii formelor prin eliminarea tuturor clişeelor tradiţionale.

Revista îşi propune să apară lunar, dar nu va reuşi acest lucru, apărând sporadic, cu numere duble, triple şi chiar quadruple.

Manifestul lansat *de Contimporanul* în 1924 a deschis poarta avangardei româneşti, trezind o efervescenţă în rândul artiştilor plastici, în primul rând, dar nu numai al lor. Pe urmele *Contimporanului,* în acest an, 1924, apare o nouă publicaţie de avangardă: *Punct,* sub direcţia lui Scarlat Callimachi şi avându-1 ca principal redactor pe St. Roii (Gheorghe Dinu), în paginile noii reviste îi vom găsi şi pe Vinea (cu poezie) şi pe Marcel Iancu.

(p.418) URMAŞII LUI RONSARD

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 33, 6 septembrie 1924. Semnat: „I. Vinea".

(p. 421) UNIUNEA SACRĂ

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 42, 8 noiembrie 1924. Semnat: „I. Vinea".

în presa anului 1924 se vorbeşte despre o mare afacere cu paşapoarte: au fost sustrase şi vândute formulare de paşapoarte necompletate. Anchetele ordonate de oficialităţi n-au eludat însă problema, deoarece se pare că au fost implicate multe persoane, dintre care unele cu funcţii importanţe.

Generalul Alexandru Văitoianu, politician liberal, a făcut parte de mai multe ori din guvern, fiind pentru scurt timp, în 19.19, chiar prim-ministru. Acum, în 1924, în timpul „marii guvernări liberale", el era ministru! Comunicaţiilor, după ce fusese un an ministru de Interne.

George Mârzescu, politician liberal, îndeplinea funcţia de ministru de Justiţie.

Tancred Constantinescu, ministru al Industriei şi Comerţului, era omul de încredere al fraţilor Brătianu.

(p. 423) EXPOZIŢIA PICTORULUI VICTOR BRAUNER

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 42, 8 noiembrie 1924. Semnat: „I. Vn.".

Victor Brauner (1903-1966), pictor avangardist era la începutul carierei sale. în 1930, s-a stabilit în Franţa, unde s-a integrat mişcării suprarealiste.

. (p. 423) TRĂDĂRILE ROMÂNE

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 44, 22 noiembrie 1924. Semnat: „I. Vinea".

(p. 424) INSTINCTE

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 45, 29 noiembrie 1924. Semnat: „I. Vinea".

Vintilă Brătianu (1867-1930), al treilea fiu al lui Ion C. Brătianu, economist, a îndeplinit de multe ori în guvernele liberale funcţia de ministru al Finanţelor. A susţinut consecvent o politică de promovare a intereselor capitalului autohton, fiind adeptul principiului „prin noi înşine", fără însă a respinge colaborarea cu capitalul străin.

Ion Vinea a scris ori de câte ori a avut ocazia articole cu tentă pamfletară la adresa fraţilor Brătianu, exagerându-le defectele şi nerecunoscându-Ie nici una din calităţile care au făcut din ei mari oameni politici din primul sfert al veacului XX.

(p. 427) ÎNTRE LIBERALI ŞI NAŢIONALI

Cuvântul liber, seria II, an. I, nr. 47, 13 decembrie 1924. Semnat: „I. Vinea".

(p. 429) A DOUA VENIRE

Cuvântul liber, seria II. an. I, nr. 48, 21 decembrie 1924. Semnat: „I. Vinea".

După sciziunea produsă de C. Argetoianu în Partidul Poporului, acesta a traversat un moment de criză. în primăvara anului 1924 s-a încercat revigorarea partidului, care reprezenta pentru liberali o opoziţie neprimejdioasă. Au avut loc întruniri publice, în Capitală, în favoarea Partidului Poporului, cerându-se formarea unui nou cabinet, prezidat de generalul Averescu. Ionel Brătianu a avut o întrevedere cu Averescu, ajungând la un acord potrivit căruia, „la momentul oportun", se va interveni pe lângă Rege pentru formarea unui guvern condus de general.

Dara doua venire la putere a lui Averescu (după cea din 1918) va avea loc mai târziu, în martie 1926.

(p. 431) PROMISIUNI

Contimporanul, an. 111. nr. 50-51, 30 noiembrie-30 decembrie 1924. Semnat: „1. Vinea".

Articolul face parte din seria de iniţiative ale lui Vinea de a explica publicului neiniţiat (celor „nedumiriţi", cum îi numea într-o notă) taina picturii abstracte, „simple raporturi de forme şi culori". De astă dată, el introduce în caracterizare şi termenul „construcţie" (*Contimporanul* se declara .organ al constructivismului").

Să nu uităm că 1924 a fost anul lansării mişcării avangardiste la noi, prin „Manifestul activist" al *Contimporanului* şi prin iniţierea unor manifestări artistice de răsunet, în special în domeniul plasticii. în luna noiembrie s-a deschis prima expoziţie de artă plastică, cu participare internaţională, organizată de Grupul de la *Contimporanul,* unde au fost expuse creaţii de Marcel Iancu, Maxy, Brâncuşi, Milita Pătraşcu, Matiss Teutsch etc.

Tudor Vianu a scris cu această ocazie o foarte sugestivă cronică, în *Mişcarea literară,* în care surprinde atmosfera specifică spectacolelor de avangardă, dar şi impactul emoţional asupra publicului. Extragem câteva pasaje din textul său: „întunericul sălii în care se agita o mulţime foarte numeroasă de invitaţi şi în care se pierdea puţin cuvântul de introducere rostit de d. Eugen Filotti fu deodată sfâşiat de un uruit de tobă. Luminile care se aprinseră în acelaşi timp lămuriră pe estradă, la spatele conferenţiarului, O orchestră de *jazz-band* din care nu lipsea nici muzicantul negru. La sunetul coardei, al sirenei şi al tobelor, mulţimea invitaţilor reuşea cu greutate să se orienteze.

Conducătorii expoziţiei premeditaseră această primă impresie generală, amestecul aiuritor de tonuri ca într-o uriaşă colecţiune de fluturi coloraţi, pentru că cel puţin în ce priveşte intervenţia *jazz-band-u]u\,* este sigur că aveau de-a face nu numai cu un efect de regie, dar cu un adevărat ritual modernist de când cu manifestările dadaiste.

Abia mai târziu s-a putut distinge ordinea expoziției. Peretele din dreapta este aproape în întregime ocupat de lucrările d-lui Marcel Iancu, la fel peretele din stânga de lucrările d-lui H. Maxy, în timp ce dl. Matiss Teutsch de la Braşov expune imediat la intrare, pentru ca pânzele expozanților străini să se grupeze către fundul sălii. La mijloc, în colțuri, pe estrada din fund, sculpturi de dl. Brâncuşi şi d-na Milita Petraşcu, mobile, vaze şi mici sculpturi în lemn de d-nii Maxy, Iancu şi Teutsch" (Tudor Vianu, *Prima expoziție internațională „Contimporanul"*, în *Mişcarea literară,* an. 1, nr. 4, 6 decembrie 1924).

CUPRINS

PUBLICISTICA (1920-1924)

1920

1921

1922

1923

1924